6
16-d

BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE
6
11 MC
57

AVLI PERSI FLACCI SATIRARVM LIBER.

ISAACVS CASAVBONVS recenſuit, & COMMENTARIO LIBRO illuſtrauit.

Ad virum ampliſſimum
D. ACHILLEM HARLÆVM
SENATVS PRINCIPEM.

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA

PARISIIS,
Apud AMBROSIVM & HIERONYMVM DROVART, ſub ſcuto Solari, via Iacobæa.
M. D C V.
CVM PRIVILEGIO REGIS.

NOBILISSIMO
illuſtriſſimóque viro,
BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

D. ACHILLI HARLÆO, EQVITI, AMPLISſimíque ordinis principi,

Is. Casavbonvs S. D.

NICIAM pictorem quõdam excellentiſſimum, dicere ſolitum legimus, Præſes ampliſſime, artis pingendi non minimam partem in eo eſſe poſitam, vt argumentum eligatur pingi dignum, & quod ſpectantium oculos idoneum ſit tenere. Huius ego exemplum, quanto minus ingenio fidebam,

tanto diligentius imitandum mihi eſſe duxi, cum de elucubrando aliquid cepi cogitare, quod in ſacrario Muſarũ tuo, ceu tabulam χαριστήριον appenderem: tot tantorúmque beneficiorum, quibus me tibi feciſti dudum obnoxium, teſtem: meæque adeo obſeruantiæ erga te ſummæ, poſteris, ſi forte, monumentum aliquod; tibi certè, pignus, vti ſpero, non ingratum futuram. Id igitur animo voluens, quum ſcrinia omnia mea excuſſiſſem, ex illo auctorum numero, quorum illuſtrationi vigilias meas impendi, Perſium Flaccum certo iudicio elegi, quem non vulgari cura, nec ſtudio mediocri à me recenſitum, & nouo Commentario enarratum, tibi offerrem, vir ampliſſime, atque nomini tuo ſplendidiſſimo conſecrarem. Ductus autem ſum hac minime fallaci coniectura: quod ſcirem eam demum ſtudiorum ſectam tibi præ cæteris probari, quæ neque amœnitates ſolùm

captet, ſicut magna pars hodie facimus: neque rurſus, manſuetioribus literis ſpretis, ſupercilium rigidè nimis contrahat: ſed ſapientiam cum eloquentia & eruditione iuſto quodam conuenientéq. temperamento miſceat: & vt Græcorum non ignobilis ſcriptor ait, τῇ ἀρετῇ τὸν λόγον κοσμῇ, τὴν ἀρετὴν δὲ τῷ λόγῳ. *Quo in vtroque genere ſi grauiſſimum hunc morum cenſorem, & virtutum præceptorem fidiſſimum, contendam excellere: tam certus ſum victoriæ ſub te iudice, quæ tua eſt eruditio, & in literis quoq. rectum iudicium: quàm illud non ignoro, ludibrium me ſibi debere ſophos illos eſſe dicturos, quibus ſatis acceptum eſt, nullum poëticæ aut eloquentiæ cum grauioribus diſciplinis commercium intercedere. Nam quid aliud ab illis exſpectem, qui fatali quadam ignauia, res natura ſua coniunctiſſimas, ſtudia dico ſcientiarum & humanitatis artes,*

adeo ſeparant, φύσεως ἐνδείᾳ, vt ſcribit Platonicorum mellitiſſimus, καταχερματίζοντες τὰ μὴ δυνάμενα χωρίζεσθαι: vt ſi quis illa curet iungere, hunc ſtatim alienum eſſe omni philoſophiæ clamitent? Scilicet aſſenſuri iſti ſunt veteribus ſapientibus, Poëticam τῆς σεμνοτάτης φιλοσοφίας εἶναι πρόναον, (ipſis enim verbis illorum vtar:) quos videmus omni cura morum poſthabita, quæ vera philoſophia eſt, in neſcio quibus argumentatiunculis, in nugis ſophiſticis, in puerilibus argutiolis, λωβοῖς denique ῥηματίοις τῆς διαλεκτικῆς, quod ſua iam ætate Euphrades Themiſtius conquerebatur, ſummam ſapientiam ponere. Scilicet facundiæ Perſij virile robur, aut recondita illa eruditio eos capiet, quib. priſtinam barbariẽ mordicus retinere, & in antiquitatis totius ignoratione verſari, potius videtur eſſe ac melius, quàm poſſeſſionẽ literarum, olim ſimili ſocordia extinctarum, memoria

verò patrum magno Dei immortalis beneficio in lucem reuocatarum ex alta hominum obliuione, ſibi vindicare, & pro ſua quemque virili poſteris aſſerere. quod qui non faciunt, cauſſam dicere nullam poſſunt, quo minus pro tanti muneris bonitatis diuinæ parum æquis æſtimatorib. imo verò iniquis ingratiſque aſpernatoribus ſint habendi. adeo crimen ingens eſt, quod iſtis ne minimæ quidem culpæ affine iudicatur. Equidem, vir maxime, pro meo in literas amore ſincero, hoc genus hominum meminiſſe nunquam poſſum, quin ſtatim eius mihi in mentem veniat, quod in Diſſertationum Arriani pulcherrimis libris, aliquando legiſſe te, quem meliorum literarum nihil fugit, nõ dubito. Scribit verò Arrianus, ſapientiſſimum ſenem illum Epictetum, impietatis in Deum eos inſimulaſſe, qui in philoſophiæ ſtudiis τὴν ἀπαγγελτικὴν δύναμιν, *ſiue ſermonis curam tanquam rem leuem*

aſpernarentur: quoniam quidem, aiebat vir diuinus, ἀσεβοῦς ἐστιν ἀνθρώπου τὰς παρὰ τοῦ Θεοῦ χάριτας ἀτιμάζειν. en germanum philoſophum: en vocem aureã. nec minus memorabile Syneſij philoſophi præſtantiſsimi vaticiniũ triſti euentu confirmatum, quod multò antè ab ipſo eſt editum, cum rationem ſtudiorum ſimiliter peruerti ab æqualibus ſuis cerneret. Diſputans enim contra τοὺς ἀξιοῦντας δόγμασιν ἀπορρήτοις ἐνδύεσθαι ἐν λέξεσι πελοδίπτοις: hoc eſt, aduerſus eos, qui ad ſanctiſsimæ Theologiæ ſtudia infantiam & ſophiſticen pro ſolida eruditione afferrent, fatidicã hanc quaſi ſortem edidit: κίνδυνος, inquit, εἰς ἄβυσσόν τινα φλυαρίας ἐμπεσόντας τούτους διαφθαρῆναι. vtinã defuiſſet huic oraculo fides. ſed profectò, ſi verũ amamus, deprauationi illi & huius ſcientiarũ reginæ, & omniũ aliarum, quæ poſtea accidit, occaſionem quidem Gothorum & Alanorum inuaſiones præ-

buerunt: at cauſſa illius propior ac vera eſt, ratio ſtudiorum peruerſa, & in liberalibus diſciplinis praua inſtitutio, ac linguarum ſimul & vniuerſæ literaturæ melioris ignoratio. At enimuerò quantum iſti à recta ſtudiorum ratione deflectunt: tantum alij diuerſo erroris genere peccant, qui in lectione antiquorum ſapientum aſsidui ſunt, non vt animum, ſed vt ingenium excolant: non vt diſcant viuere, ſed vt loqui: neque vt meliores ab illis diſcedant, ſed vt doctiores tantùm: qui denique grammaticorum ſolùm oculis ſcripta eorum legunt, qui de virtute præcipiunt. Atqui non in eum certè finem viri magni & præcepta & exempla virtutum memoriæ commendata ad poſteros tranſmiſerunt: vt ad inanem aurium oblectationem, vel iactationem vanam inutilis eruditionis, ea cognoſceremus: verùm vt ſuis nos lucubrationibus excitarent ad effodiēda & in actum pro-

ducenda recti honeſtique ſemina, quæ quum à natura accepiſſemus, vitiis tamen circunfuſa, & tantùm non obruta, ſic in noſtris animis, niſi cultura melior accedat, latent, quaſi in altum quendam ſcrobem penitus defoſſa. Huc ſpectant, quod te minimè latet, vir ſapientiſsime, tot illa volumina quæ de morali diſciplina philoſophi confecerunt. Tendit eodem & Græcorum Latinorúmque poëtarum pleraque manus: ſed itineribus diuerſis. quot ſunt enim poëtarum genera, ſunt autem quamplurima, tot ferè diuerticula & viarum ambages eò ducentium. Breuis & directa via eſt quam Perſius & reliqui Romanæ Satiræ poëtæ inſtiterũt: omiſsis enim fabulis & omni poëtarum aliorum τερατεία, *rem ipſam dicunt, & cum vitiis* γυμνῇ τῇ κεφαλῇ, *quod aiunt,* ὁμόσε χωροῦσιν, *eáque ridenda omnibus propinant. Qui ſi eo animo hodie tractarentur quo ſcripſiſſe ipſos antè oſten-*

dimus, vberrimos, ita me Deus, operæ ſuæ fructus & interpretes eorum & lectores reportarent: nam vt ſolæ θεόπνευστοι literæ animi morbos poſſunt curare: ſic eiuſmodi poetarum aſsidua lectio curationẽ adiuuare: & quum ſanare nequeant, poſſunt tamen ſanabiles reddere. fit enim neſcio quomodo propter humani ingenij cum numeris cognationem naturalem, vt virtutis præcepta carmine alligata & memoriæ firmius hæreant, & in ima præcordia efficacius deſcendant. Hoc igitur animo quum ante multos annos Perſij Satiras interpretati eſſemus, vt ipſi nos primùm ad amorem virtutis, odium vitiorum capeſſendum ſtimnlaremus: deinde vt ſtudioſæ iuuentuti ad ſimilem conatum duces nos præberemus, de quo priores interpretes parùm videbantur cogitaſſe: auſi ſumus, Præſes ampliſsime, de illuſtris tui nominis ſplendore ſtricturam aliquam luminis noſtræ huic ſcri-

ptioni ire mutuatum. Quod vt æqui bo-
ni conſulas, tenuéque hoc munuſculum
benigne vt accipias, per illam ipſam na-
turæ tuæ bonitatem te obteſtor, quæ nullo
meo merito tuam mihi tantam beneuo-
lentiam conciliauit, quantam vel optare
ſine audaci temeritate non poteram.
Quum autem meritorum in me tuorum
is ſit cumulus, vt fides mea ſine beneficio
tabularum nouarum liberari nequeat: æ-
quitatis tuæ magnitudiniſque animi fue-
rit, non quid adferam tibi, ſed quo ani-
mo attendere. neque enim id ago, vt nexu
me exoluam opera tam leui: ſed vt inge-
nua bonæ copiæ eiuratione quantum tibi
à me debeatur palàm omnibus faciam.
Vt hoc non eſſet, merebatur tamen tua
virtus ne alium præter te patronum ſibi
Perſius adſciſceret. cui enim potius ſup-
plicet tam ſeuerus morum cenſor, quàm
illi cuius vita cenſura eſt? qui cenſorias
illas virtutes, τὴν σεμνότητα, τὸ βάρος καὶ

τὸ ἀπαραίτητον ἐν τῷ δικαίῳ, indeclinabilē inquā, iuſtitiam, vitæ ſanctitatē, grauitatem & conſtantiā, quas tantopere in ſuo Catone Romani ſtupebant, longo adeo temporum interuallo præſtas rediuiuas. neque hoc dico vt Catonem tibi comparem, nedum vt te Catoni: qui ſciam tanto maiorem te omnibus Catonibus, quanto vera in Deum pietas cæteris quamuis maximis præſtat virtutibus. Itaque imago vetuſtatis, columen ſapientiæ, exemplum ſeueritatis ſic haberis ab vniuerſis Franciæ populis, ſed non ſolis, vt non tantùm adſpectus, verùm etiam cogitatus emendes ac cenſuram exerceas. neq. quiſquam adhuc tam maleuolus aut inuidus eſt repertus, qui Curiam ingredientibus cuius tot iam annos princeps es, aliud optandū exiſtimet, niſi vt ad tuum ſe ductum applicent, te mirentur præſentem, de te cogitent abſente. Et tamen venerationis huius quàm omnes ordines

debere ſe tibi & fatentur, & prolixè exhibẽt, nihil poteſt hęc canities, alioquin venerabilis, tibi imputare. quæ enim rariſsima laus eſt, in ipſo adoleſcentiæ flore pro canis tui mores tibi fuerunt. iam tunc cùm vix ætatem ingreſſus virilem, Auguſtoriti Pictonum extraordinario cum imperio ius dicens, ſeueritate animaduerſionum in potentiſsimos reos, & inexorabili vereq. Achilleo animi robore contra gratiam aut minas, omnium oculos in te conuertiſti. Quare cùm poſt aliquot annos Chriſtophorus Thuanus, illuſtri laude vir conſpicuus, orbam Curiam & ſui deſiderio lugentem, diem ſupremum obiens reliquiſſet, non putauit Henricus III. eſſe quærendum ſibi ecquem in illo ſublimi dignitatis faſtigio collocaret: vnus enim tu occurrebas, dignus qui viro incomparabili abſque te fuiſſet, ſuccederes. qua in ſtatione quæ & quanta ſapientiæ, prudentiæ & fortitudinis, (nam

& hac per conditionem ſuperiorum tẽporum opus tibi fuit,) exempla edideris, vnius epiſtolæ anguſtiis velle complecti, res longæ hiſtoriæ, hoc verò ſit χρὴ περάᾳν μέγα λαῖτμα θαλάσσης. Maneat Annaliũ conditores hæc cura: quorum vt quiſque erit veritatis amantiſsimus, patriæ charitate feruentiſsimus, vel, vt aliis verbis idem dicam, Chriſtianiſsimo Regi noſtro deuotiſsimus, in tuarum laudum cõmemoratione plurimus eſt futurus. Nos interea, quod aſsiduè facimus, Deum OPT. MAX. *venerabimur, ampliſsimo ſenatui, & vniuerſo regno incolumem te quàm diutiſsime præſtet: nobiliſsimum Filium tuum, per medias laudes in hac iuuentute ſua quaſi quadrigis vehentem, ex Anglica legatione ſiſtat tibi reducem: vtque tu illo, ille te longum fruamini. Vale ſeculi decus immortale. Lutetiæ Pariſiorum, pridie Eidus Februarij,* CIↃIↃCV.

SVMMA PRIVILEGII.

CAVTVM eſt auctoritate Regis, ne quis in regno Franciæ libros ab Iſaaco Caſaubono compoſitos abſque auctoris permiſſu intra nouennium imprimat aut diuendat, publicationis exemplarium, ſi quis ſecus fecerit, multa indicta, prout amplius in ipſo diplomate continetur. Lutetiæ Pariſiorum, 12. Kal. Feb. an. ſal. 1598.

FORGET.

AVLI PERSI FLACCI SATIRÆ.

Prologus.

NEC fonte labra prolui Caballino:
Nec in bicipiti ſomniaſſe Parnaſſo
Memini, vt repente ſic poëta prodirem.
Heliconiadaſque, pallidamque Pirenen
Illis remitto, quorum imagines lambunt
Hederæ ſequaces: ipſe ſemipaganus,
Ad ſacra vatum carmen affero noſtrum.
Quis expediuit pſittaco ſuum χαῖρε,
Picaſque docuit verba noſtra conari?
Magiſter artis, ingenijque largitor
Venter, negatas artifex ſequi voces.
Quod ſi doloſi ſpes refulſerit nummi,
Coruos poëtas, & poëtrias picas
Cantare credas Pegaſeium melos.

SATIRA I.

O Curas hominum! ô quantum eſt in rebus inane!
Quis leget hæc? min' tu iſtud ais? nemo Hercule. nemo?
Vel duo, vel nemo. turpe & miſerabile. quare?
Ne mihi Polydamas, & Troiades Labeonem
Prætulerint. nugæ. non, ſi quid turbida Roma
Eleuet, accedas: examénue improbum in illa
Caſtiges trutina: nec te quæſiueris extra.
Nam Romæ eſt quis non? ac, ſi fas dicere: ſed fas
Tunc, cum ad caniciem, & noſtrum iſtud viuere triſte
Aſpexi, & nucibus facimus quæcunque relictis,
Cum ſapimus patruos: tunc, tunc. ignoſcite. Nolo:
Quid faciam? ſed ſum petulanti ſplene cachinno.
Scribimus incluſi, numeros ille, hic pede liber,
Grande aliquid, quod pulmo animæ prælargus anhelet.
Scilicet hæc populo, pexúſque togáque recenti,
Et natalitia tandem cum ſardonyche albus,
Sede leges celſa, liquido cum plaſmate guttur
Mobile colueris, patranti fractus ocello.
Heic, neque more probo videas, neque voce ſerena,
Ingentes trepidare Titos, cum carmina lumbum
Intrant, & tremulo ſcalpuntur vbi intima verſu.
Tun' vetule auriculis alienis colligis eſcas?
Auriculis, quibus & dicas cute perditus, ohe.
Quò didiciſſe, niſi hoc fermentum, & quæ ſemel intus
Innata eſt, rupto iecore exierit caprificus?
En pallor, ſeniúmque. ô mores! vſque adeóne

Scire tuum nihil eſt, niſi te ſcire hoc ſciat alter?
At pulchrum eſt digito monſtrari, & dicier, hic eſt.
Ten' cirratorum centum dictata fuiſſe
Pro nihilo pendas? ecce inter pocula quærunt
Romulidæ ſaturi, quid dia poëmata narrent.
Heic aliquis, cui circum humeros hyacinthina læna eſt,
Rancidulum quiddam balba de nare locutus,
Phyllidas, Hypſipylas, vatum & plorabile ſi quid,
Eliquat; & tenero ſupplantat verba palato.
Aſſenſere viri. nunc non cinis ille poëtæ
Felix? non leuior cippus nunc imprimit oſſa?
Laudant conuiuæ. nunc non è manibus illis,
Nunc non è tumulo, fortunatáque fauilla,
Naſcentur violæ? rides, ait, & nimis vncis
Naribus indulges. an erit qui velle recuſet
Os populi meruiſſe: & cedro digna locutus,
Linquere nec ſcombros metuentia carmina, nec thus?
Quiſquis es, ô modo quem ex aduerſo dicere feci,
Non ego, cum ſcribo, ſi fortè quid aptius exit,
Quando hæc rara auis eſt, ſi quid tamen aptius exit,
Laudari metuam: neque enim mihi cornea fibra eſt:
Sed recti, finemque, extremúmque, eſſe recuſo
EVGE tuum, & BELLE. nam belle hoc excute totum:
Quid non intus habet? Non heic eſt Ilias Atti
Ebria veratro? non ſi qua elegidia crudi
Dictarunt proceres? non quicquid denique lectis
Scribitur in citreis? calidum ſcis ponere ſumen:
Scis comitem horridulum trita donare lacerna:
Et, Verum, inquis, amo; verum mihi dicite de me.
Quî pote? vis dicam? nugaris, cum tibi calue
Pinguis aqualiculus propenſo ſeſquipede extet.
O Iane, à tergo quem nulla ciconia pinſit,

Nec manus auriculas imitata eſt mobilis albas,
Nec lingua, quantum ſitiat canis Apula, tanta.
Vos ô patricius ſanguis, quos viuere fas eſt
Occipiti cæco, poſticæ occurrite ſannæ.
Quis populi ſermo eſt? quis enim? niſi carmina molli
Nunc demum numero fluere, vt per lêue ſeueros
Effundat iunctura vngues. ſcit tendere verſum
Non ſecus, ac ſi oculo rubricam dirigat vno:
Siue opus in mores, in luxum, in prandia regum,
Dicere res grandes noſtro dat Muſa poëtæ.
Ecce modo heroas ſenſus afferre docemus
Nugari ſolitos Græcè, nec ponere lucum
Artifices, nec rus ſaturum laudare, vbi corbes,
Et focus, & porci, & fumoſa Palilia fœno:
Vnde Remus, ſulcóque terens dentalia, Quinti,
Quum trepida ante boues Dictatorem induit vxor:
Et tua aratra domum lictor tulit. euge poëta.
Eſt nunc Briſæi quem venoſus liber Acci,
Sunt quos Pacuuiúſque, & verrucoſa moretur
Antiopa, ærumnis cor luctificabile fulta.
Hos pueris monitus patres infundere lippos
Cum videas, quæríſne vnde hæc ſartago loquendi
Venerit in linguas? vnde iſtud dedecus, in quo
Troſſulus exultat tibi per ſubſellia lêuis?
Nîlne pudet, capiti non poſſe pericula cano
Pellere, quin tepidum hoc optes audire? DECENTER!
Fur es, ait Pedio. Pedius quid? crimina raſis
Librat in antithetis. doctas poſuiſſe figuras
Laudatur. bellum hoc. hoc bellum? an Romule ceues?
Men' moueat quippe, &, cantet ſi naufragus, aſſem
Protulerim? cantas cum fracta te in trabe pictum
Ex humero portes? verum, nec nocte paratum

Plorabit, qui me volet incuruaſſe querela.
Sed numeris decor eſt, & iunctura addita crudis.
Claudere ſic verſum didicit, Berecynthius Attin,
Et qui cæruleum dirimebat Nerea delphin,
Sic coſtam longo ſubduximus Apennino.
ARMA VIRVM, *nonne hoc ſpumoſum & cortice pingui?*
Vt ramale vetus prægrandi ſubere coctum.
Quidnam igitur tenerum, & laxa ceruice legendum?
Torua Mimalloneis implerunt cornua bombis,
Et raptum vitulo caput ablatura ſuperbo
Baſſaris, & lyncem Mænas flexura corymbis
Euion ingeminat: reparabilis adſonat Echo.
Hæc fierent, ſi teſticuli vena vlla paterni
Viueret in nobis? ſumma delumbe ſaliua
Hoc natat in labris: & in vdo eſt Mænas, & Attin
Nec pluteum cædit, nec demorſos ſapit vngues.
Sed quid opus teneras mordaci radere vero
Auriculas? vide ſis ne maiorum tibi fortè
Limina frigeſcant: ſonat heic de nare canina
Littera. Per me equidem ſint omnia protinus alba:
Nil moror. euge, omnes, omnes bene miræ eritis res.
Hoc iuuat: heic, inquis, veto quiſquam faxit oletum.
Pinge duos angues: pueri, ſacer eſt locus: extra
Meiite. diſcedo. Secuit Lucilius Vrbem,
Te Lupe, te Muti, & genuinum fregit in illis:
Omne vafer vitium ridenti Flaccus amico
Tangit, & admiſſus circum præcordia ludit,
Callidus excuſſo populum ſuſpendere naſo:
Men' mutire nefas, nec clam, nec cum ſcrobe? nuſquam.
Heic tamen infodiam. Vidi, vidi ipſe, libelle:
Auriculas aſini Mida rex habet. Hoc ego opertum,
Hoc ridere meum tam nil, nulla tibi vendo

Iliade. Audaci quicunque afflate Cratino,
Iratum Eupolidem prægrandi cum ſene palles,
Aſpice & hæc, ſi fortè aliquid decoctius audis.
Inde vaporata lector mihi ferueat aure.
Non hic, qui in crepidas Graiorum ludere geſtit
Sordidus, & luſco qui poſcit dicere, luſce;
Seſe aliquem credens, Italo quod honore ſupinus
Fregerit heminas Areti ædilis iniquas:
Nec qui abaco numeros, & ſecto in puluere metas
Scit riſiſſe vafer, multum gaudere paratus,
Si Cynico barbam petulans Nonaria vellat.
His mane edictum, poſt prandia Calliroen do.

SATIRA II.

AD PLOTIVM MACRINVM.

HVNC, Macrine, diem numera meliore lapillo,
Qui tibi labentes apponit cãdidus annos.
Funde merum Genio. non tu prece poſcis emaci,
Quæ niſi ſeductis nequeas cómittere diuis.
At bona pars procerum tacita libabit acerra.
Haud cuiuis promptum eſt, murmúrque, humiléſque ſuſurros
Tollere de templis, & aperto viuere voto.
Mens bona, fama, fides, hæc clarè, & vt audiat hoſpes:
Illa ſibi introrſum, & ſub lingua immurmurat: ô ſi
Ebullit patrui præclarum funus! &, ô ſi
Sub raſtro crepet argenti mihi ſeria dextro

Hercule! pupillúmue vtinam, quem proximus heres
Impello, expungam! namque eſt ſcabioſus, & acri
Bile tumet. Nerio iam tertia ducitur vxor.
Hæc ſanctè vt poſcas, Tiberino in gurgite mergis
Mane caput bis, térque, & noctem flumine purgas.
Heus age, reſponde, minimum eſt quod ſcire laboro:
De Ioue quid ſentis? eſtne, vt præponere cures
Hunc. cuinam? cuinam? vis Staio? an ſcilicet hæres,
Quis potior iudex, puerîſue quis aptior orbis?
Hoc igitur, quo tu Iouis aurem impellere tentas,
Dic agedum Staio: prò Iuppiter ô bone, clamet.
Iuppiter! at ſeſe non clamet Iuppiter ipſe?
Ignouiſſe putas, quia cum tonat, ocyus ilex
Sulfure diſcutitur ſacro, quam túque, domúſque?
An quia non fibris ouium, Ergennáque iubente,
Triſte iaces lucis, euitandúmque bidental,
Idcirco ſtolidam præbet tibi vellere barbam
Iuppiter? aut quidnam eſt, qua tu mercede deorum
Emeris auriculas? pulmone, & lactibus vnctis?
Ecce auia, aut metuens diuum matertera, cunis
Exemit puerum, frontémque, atque vda labella
Infami digito, & luſtralibus ante ſaliuis
Expiat, vrentes oculos inhibere perita.
Tunc manibus quatit, & ſpem macram ſupplice voto
Nunc Licini in campos, nunc Craſſi mittit in ædes.
Hunc optent generum rex & regina: puellæ
Hunc rapiant: quicquid calcauerit hic, roſa fiat.
Aſt ego nutrici non mando vota: negato
Iuppiter hæc illi, quamuis te albata rogarit.
Poſcis opem neruis, corpúſque fidele ſenectæ:
Eſto, age: ſed grandes patinæ, tucetáque craſſa
Annuere his ſuperos vetuêre, Iouémque morantur.

Rem ſtruere exoptas cæſo boue, Mercuriúmque
Arceſsis fibra: da fortunare penates,
Da pecus, & gregibus fœtum. quo, peſsime, pacto,
Tot tibi cum in flammis iunicum omenta liqueſcant?
Et tamen hic extis, & opimo vincere ferto
Intendit: iam creſcit ager, iam creſcit ouile,
Iam dabitur, iamiam: donec deceptus, & exſpes
Nequicquam fundo ſuſpiret nummus in imo.
Si tibi crateras argenti, incuſáque pingui
Auro dona feram, ſudes, & pectore læuo
Excutias guttas, lætari prætrepidum cor:
Hinc illud ſubijt, auro ſacras quòd ouato
Perducis facies. nam fratres inter aënos,
Somnia pituita qui purgatiſsima mittunt,
Præcipui ſunto, ſitque illis aurea barba.
Aurum, vaſa Numæ, Saturniáque impulit æra,
Veſtaléſque vrnas, & Tuſcum fictile mutat.
O curuæ in terris animæ, & cæleſtium inanes!
Quid iuuat hoc, templis noſtros immittere mores,
Et bona dijs ex hac ſcelerata ducere pulpa?
Hæc ſibi corrupto caſiam diſſoluit oliuo:
Et Calabrum coxit vitiato murice vellus:
Hæc baccam conchæ raſiſſe, & ſtringere venas
Feruentis maſſæ crudo de puluere iuſsit.
Peccat & hæc, peccat: vitio tamen vtitur: at vos
Dicite pontifices, in ſancto quid facit aurum?
Nempe hoc, quod Veneri donatæ à virgine puppæ.
Quin damus id ſuperis, de magna quod dare lance
Non poſsit magni Meſſalæ lippa propago:
Compoſitum ius fáſque animo, ſanctóſque receſſus
Mentis, & incoctum generoſo pectus honeſto?
Hæc cedo vt admoueam templis, & farre litabo.

SATIRA III.

NEMPE hac aſsidue. Iam clarum mane feneſtras
Intrat, & anguſtas extendit lumine rimas:
Stertimus indomitum quod deſpumare Falernum
Sufficiat, quinta dum linea tangitur vmbra.
En quid agis? ſiccas inſana canicula meſſes
Iamdudum coquit, & patula pecus omne ſub vlmo eſt.
Vnus ait comitum: verúmne? itáne? ocyus adſit
Huc aliquis. nemon'? turgeſcit vitrea bilis:
Findor: vt Arcadiæ pecuaria rudere credas.
Iam liber, & bicolor poſitis membrana capillis,
Inque manus chartæ, nodoſáque venit arundo.
Tunc queritur, craſſus calamo quod pendeat humor,
Nigra quod infuſa vaneſcat ſepia lympha;
Dilutas queritur geminet quod fiſtula guttas.
O miſer, inque dies vltra miſer, huccine rerum
Venimus? at cur non potius, teneróque columbo,
Et ſimilis regum pueris, pappare minutum
Poſcis, & iratus mammæ lallare recuſas?
An tali ſtudeam calamo? cui verba? quid iſtas
Succinis ambages? tibi luditur: effluis amens.
Contemnêre. ſonat vitium percuſſa, maligne
Reſpondet viridi non cocta fidelia limo.
Vdum & molle lutũ es, nunc, nunc properandus, & acri
Fingendus ſine fine rota. ſed rure paterno
Eſt tibi far modicum, purum; & ſine labe ſalinum.
Quid metuas? cultríxque foci ſecura patella eſt.

Hoc ſatis? an deceat pulmonem rumpere ventis,
Stemmate quod Tuſco ramum milleſime ducis,
Cenſorémne tuum vel quod trabeate ſalutas?
Ad populum phaleras: ego te intus, & in cute noui.
Non pudet ad morem diſcincti viuere nattæ?
Sed ſtupet hic vitio, & fibris increuit opimum
Pingue: caret culpa: neſcit quid perdat: & alto
Demerſus, ſumma rurſus non bullit in vnda.

Magne pater diuum, ſæuos punire tyrannos
Haud alia ratione velis, cum dira libido
Mouerit ingenium feruenti tincta veneno,
Virtutem videant, intabeſcántque relicta.
Anne magis Siculi gemuerunt æra iuuenci,
Et magis auratis pendens laquearibus enſis
Purpureas ſubter ceruices terruit, Imus,
Imus præcipites, quàm ſi ſibi dicat, & intus
Palleat infelix, quod proxima neſciat vxor?

Sæpe oculos, memini, tangebam paruus oliuo,
Grandia ſi nollem morituri verba Catonis
Dicere, non ſano multum laudanda magiſtro,
Quæ pater adductus ſudans audiret amicis.
Iure: etenim id ſummum, quid dexter ſenio ferret
Scire, erat in voto: damnoſa canicula quantum
Raderet, anguſtæ collo non fallier orcæ:
Neu quis callidior buxum torquere flagello.

Haut tibi inexpertum curuos deprendere mores,
Quæqúe docet ſapiens braccatis inlita Medis
Porticus inſomnis, quibus & detonſa iuuentus
Inuigilat, ſiliquis, & grandi paſta polenta.
Et tibi quæ Samios deduxit littera ramos,
Surgentem dextro monſtrauit limite callem.
Stertis adhuc? laxúmque caput compage ſoluta

Oſcitat heſternum diſſutis vndique malis?
Eſt aliquid quò tendis, & in quod dirigis arcum?
An paſsim ſequeris coruos, teſtáque, lutóque,
Securus quò pes ferat, atque ex tempore viuis?
Helleborum fruſtra, cum iam cutis ægra tumebit,
Poſcentes videas: venienti occurrite morbo.
Et quid opus Cratero magnos promittere montes?
Diſcite ô miſeri, & cauſſas cognoſcite rerum,
Quid ſumus, & quidnam victuri gignimur, ordo
Quis datus, aut metæ quàm mollis flexus, & vnde:
Quis modus argenti, quid fas optare, quid aſper
Vtile nummus habet: patriæ, caríſque propinquis
Quantum elargiri deceat: quem te Deus eſſe
Iuſsit, & humana qua parte locatus es in re.
Diſce: nec inuideas, quod multa fidelia putet
In locuplete penu, defenſis pinguibus Vmbris,
Et piper, & pernæ, Marſi monumenta clientis:
Mænáque quod prima nondum defecerit orca.
Heic aliquis de gente hircoſa Centurionum
Dicat, Quod ſapio, ſatis eſt mihi: non ego curo
Eſſe quod Arceſilas, ærumnoſique Solones,
Obſtipo capite, & figentes lumine terram,
Murmura cum ſecum, & rabioſa ſilentia rodunt,
Atque exporrecto trutinantur verba labello,
Aegroti veteris meditantes ſomnia, gigni
De nihilo nihilum, in nihilum nil poſſe reuerti.
Hoc eſt, quod palles: cur quis non prandeat, hoc eſt.
His populus ridet, multúmque toroſa iuuentus
Ingeminat tremulos naſo criſpante cachinnos.
Inſpice: neſcio quid trepidat mihi pectus, & ægris
Faucibus exſuperat grauis halitus, inſpice ſodes,
Qui dicit medico; iuſſus requieſcere, poſtquam

Tertia compoſitas vidit nox currere venas,
De maiore domo modicè ſitiente lagena
Lenia loturo ſibi Surrentina rogauit.
Heus bone, tu palles. Nihil eſt. Videas tamen iſtud,
Quicquid id eſt: ſurgit tacitè tibi lutea pellis.
At tu deterius palles: ne ſis mihi tutor:
Iampridem hunc ſepeli: tu reſtas. Perge, tacebo.
Turgidus hic epulis, atque albo ventre, lauatur,
Gutture ſulfureas lente exhalante mephites.
Sed tremor inter vina ſubit, calidúmque triental
Excutit è manibus: dentes crepuere retecti.
Vncta cadunt laxis tunc pulmentaria labris.
Hinc tuba, candelæ: tandémque beatulus alto
Compoſitus lecto, craſſíſque lutatus amomis,
In portam rigidos calces extendit: at illum
Heſterni capite induto ſubiere Quirites.
Tange miſer venas, & pone in pectore dextram.
Nil calet hic. ſummóſque pedes attinge, manúſque.
Non frigent. viſa eſt ſi forte pecunia, ſiue
Candida vicini ſubriſit molle puella,
Cor tibi rite ſalit? Poſitum eſt algente catino
Durum olus, & populi cribro decuſſa farina.
Tentemus fauces: tenero latet vlcus in ore
Putre, quod haut deceat plebeia radere beta.
Alges, cum excuſſit membris timor albus ariſtas:
Nunc face ſuppoſita feruеſcit ſanguis, & ira
Scintillant oculi: dicíſque, faciſque, quod ipſe
Non ſani eſſe hominis, non ſanus iuret Oreſtes.

SATIRA IIII.

REM populi tractas? barbatum hæc crede magiſtrum
Dicere, ſorbitio tollit quem dira cicutæ.
Quo fretus? dic hoc magni pupille Pericli.
Scilicet ingenium, & rerum prudentia velox
Ante pilos venit: dicenda, tacendáque calles.
Ergo vbi commota feruet plebecula bile,
Fert animus calidæ feciſſe ſilentia turbæ
Maieſtate manus: quid deinde loquêre? Quirites,
Hoc, puto, non iuſtum eſt, illud male, rectius illud.
Scis etenim iuſtum gemina ſuſpendere lance
Ancipitis libræ: rectum diſcernis, vbi inter
Curua ſubit, vel cum fallit pede regula varo:
Et potis es nigrum vitio præfigere theta.
Quin tu igitur ſumma nequicquam pelle decorus
Ante diem blando caudam iactare popello
Deſinis, Anticyras melior ſorbere meracas?
Quæ tibi ſumma boni eſt? vncta vixiſſe patella
Semper & aſſiduo curata cuticula ſole.
Expecta: haud aliud reſpondeat hæc anus. I nunc,
Dinomaches ego ſum. ſuffla. ſum candidus. Eſto:
Dum ne deterius ſapiat pannucea Baucis,
Cum bene diſcincto cantauerit ocyma vernæ.
Vt nemo in ſeſe tentat deſcendere, nemo.
Sed præcedenti ſpectatur mantica tergo.
Quæſieris. Noſtin' Vectidi prædia? cuius?
Diues arat Curibus quantum non miluus oberret:
Hunc ais? hunc dijs iratis, genióque ſiniſtro:

Qui quandoque iugum pertuſa ad compita figit,
Seriolæ veterem metuens deradere limum,
Ingemit, Hoc bene ſit: tunicatum cum ſale mordens
Cæpe: & farrata pueris plaudentibus olla,
Pannoſam fæcem morientis ſorbet aceti?
At ſi vnctus ceſſes, & frigas in cute ſolem,
Eſt prope te ignotus, cubito qui tangat, & acre
Deſpuat in mores: penémque arcanáque lumbi
Runcantem, populo marcentes pandere vuluas.
Tu cum maxillis balanatum gauſape pectas,
Inguinibus quare detonſus gurgulio extat?
Quinque palæſtritæ licet hæc plantaria vellant,
Elixáſque nates labefactent forcipe adunca,
Non tamen iſta filix vllo manſueſcit aratro.
Cædimus, inque vicem præbemus crura ſagittis.
Viuitur hoc pacto: ſic nouimus. Ilia ſubter
Cæcum vulnus habes: ſed lato balteus auro
Prætegit: vt mauis, da verba, & decipe neruos,
Si potes. Egregium cum me vicinia dicat,
Non credam? Viſo ſi palles improbe nummo,
Si facis, in penem quicquid tibi venit amarum,
Si Puteal multa cautus vibice flagellas:
Nequicquam populo bibulas donaueris aures.
Reſpue quod non es: tollat ſua munera cerdo:
Tecum habita: noris quam ſit tibi curta ſupelle.

SATIRA V.

Ad Annæum Cornutum, cuius fuit auditor.

VATIBVS hic mos eſt, centum ſibi poſcere voces,
Centum ora, & linguas optare in carmina centum:
Fabula ſeu mœſto ponatur hianda tragœdo,
Vulnera ſeu Parthi ducentis ab inguine ferrum.
Quorſum hæc? aut quantas robuſti carminis offas
Ingeris, vt par ſit centeno gutture niti?
Grande locuturi, nebulas Helicone legunto:
Si quibus aut Procnes, aut ſi quibus olla Thyeſtæ
Feruebit, ſæpe inſulſo cœnanda Glyconi.
Tu neque anhelanti, coquitur dum maſſa camino,
Folle premis ventos: nec clauſo murmure raucus
Neſcio quid tecum graue cornicaris ineptè,
Nec ſtloppo tumidas intendis rumpere buccas.
Verba togæ ſequeris, iunctura callidus acri,
Ore teres modico. pallentes radere mores
Doctus, & ingenuo culpam defigere ludo.
Hinc trahe quæ dicas: menſáſque relinque Mycenis
Cum capite & pedibus: plebeiáque prandia noris.
Non equidem hoc ſtudeo, bullatis vt mihi nugis
Pagina turgeſcat, dare pondus idonea fumo.
Secreti loquimur: tibi nunc hortante Camena
Excutienda damus præcordia: quantáque noſtræ
Pars tua ſit Cornute animæ, tibi dulcis amice
Oſtendiſſe iuuat. pulſa, dignoſcere cautus
Quid ſolidum crepet, & picta tectoria linguæ.

His ego centenas auſim depoſcere voces:
Vt quantum mihi te ſinuoſo in pectore fixi,
Voce traham pura: totúmque hoc verba reſignent,
Quod latet arcana non enarrabile fibra.
Cum primum pauido cuſtos mihi purpura ceſſit,
Bulláque ſuccinctis laribus donata pependit:
Cum blandi comites, totáque impune Suburra
Permiſit ſparſiſſe oculos iam candidus vmbo:
Cúmque iter ambiguum eſt, & vita neſcius error
Diducit trepidas ramoſa in compita mentes,
Me tibi ſuppoſui: teneros tu ſuſcipis annos
Socratico Cornute ſinu. tunc fallere ſollers
Appoſita intortos extendit regula mores:
Et premitur ratione animus, vincique laborat,
Artificémque tuo ducit ſub pollice vultum.
Tecum etenim longos memini conſumere ſoles,
Et tecum primas epulis decerpere noctes.
Vnum opus, & requiem pariter diſponimus ambo,
Atque verecunda laxamus ſeria menſa.
Non equidem hoc dubites, amborum fœdere certo
Conſentire dies, & ab vno ſidere duci.
Noſtra vel æquali ſuſpendit tempora Libra
Parca tenax veri, ſeu nata fidelibus hora
Diuidit in Geminos concordia fata duorum:
Saturnúmque grauem noſtro Ioue frangimus vnà.
Neſcio quod, certe eſt quod me tibi temperat, aſtrum.
Mille hominum ſpecies, & rerum diſcolor vſus:
Velle ſuum cuique eſt, nec voto viuitur vno.
Mercibus hic Italis mutat ſub ſole recenti
Rugoſum piper, & pallentis grana cumini:
Hic ſatur, irriguo mauult turgeſcere ſomno:
Hic campo indulget: hunc alea decoquit: ille

In Venerem putret: ſed cum lapidoſa chiragra
Fregerit articulos veteris ramalia fagi,
Tunc craſſos tranſiſſe dies, lucémque paluſtrem,
Et ſibi iam ſeri vitam ingemuêre relictam.
At te nocturnis iuuat impalleſcere chartis.
Cultor enim es iuuenum: purgatas inſeris aures
Fruge Cleanthea. petite hinc iuuenéſque ſenéſque
Finem animo certum, miſeríſque viatica canis.
Cras hoc fiet. Idem cras fiet. quid? quaſi magnum
Nempe diem donas. ſed cum lux altera venit,
Iam cras heſternum conſumſimus: ecce aliud cras
Egerit hos annos, & ſemper paulum erit vltra.
Nam quamuis prope te, quamuis temone ſub vno
Vertentem ſeſe, fruſtra ſectabere canthum,
Cum rota poſterior curras, & in axe ſecundo.
Libertate opus eſt: non hac, vt quíſque Velinâ
Publius emeruit ſcabioſum teſſerula far
Poſſidet. Heu ſteriles veri, quibus vna Quiritem
Vertigo facit: hic Dama eſt non treſſis agaſo,
Vappa, & lippus, & in tenui farragine mendax.
Verterit hunc dominus, momento turbinis exit
Marcus Dama. papæ! Marco ſpondente recuſas
Credere tu nummos? Marco ſub iudice palles?
Marcus dixit: ita eſt. adſigna Marce tabellas.
Hæc mera libertas, hoc nobis pilea donant.
An quiſquam eſt alius liber, niſi ducere vitam
Cui licet, vt voluit? licet, vt volo, viuere: non ſim
Liberior Bruto? Mendoſe colligis, inquit
Stoicus hic, aurem mordaci lotus aceto.
Hoc, (reliquum accipio,) LICET ILLVD, &, VT VOLO, tolle.
Vindicta, poſtquam meus à prætore receſſi,

Cur mihi non liceat iuſsit quodcúnque voluntas,
Excepto ſi quid Maſuri rubrica vetauit?
Diſce: ſed ira cadat naſo, rugoſáque ſanna,
Dum veteres auias tibi de pulmone reuello.
Non prætoris erat ſtultis dare tenuia rerum
Officia, atque vſum rapidæ permittere vitæ.
Sambucam citius caloni aptaueris alto.
Stat contra ratio, & ſecretam garrit in aurem,
Ne liceat facere id, quod quis vitiabit agendo.
Publica lex hominum, naturáque continet hoc fas,
Vt teneat vetitos inſcitia debilis actus.
Diluis helleborum certo compeſcere puncto
Neſcius examen: vetat hoc natura medendi.
Nauem ſi poſcat ſibi peronatus arator
Luciferi rudis, exclamet Melicerta periſſe
Frontem de rebus. Tibi recto viuere talo
Ars dedit? & veri ſpeciem dinoſcere calles,
Ne qua ſubærato mendoſum tinniat auro?
Quæque ſequenda forent, quæque euitanda viciſsim,
Illa prius creta, mox hæc carbone notaſti?
Es modicus voti, preſſo lare, dulcis amicis:
Iam nunc aſtringas, iam nunc granaria laxes:
Inque luto fixum poſsis tranſcendere nummum:
Nec glutto ſorbere ſaliuam Mercurialem?
Hæc mea ſunt, teneo, cum vere dixeris, eſto
Libérque, ac ſapiens, Prætoribus, ac Ioue dextro.
Sin tu, cum fueris noſtræ paulo ante farinæ,
Pelliculam veterem retines, & fronte politus
Aſtutam vapido ſeruas in pectore vulpem:
Quæ dederam ſupra repeto, funémque reduco.
Nil tibi conceſsit ratio: digitum exere, peccas:
Et quid tam paruum eſt? ſed nullo thure litabis,

Hæreat in ſtultis breuis vt ſemuncia recti.
Hæc miſcere nefas: nec cum ſis cætera foſſor,
Treis tantum ad numeros ſatyri moueare Bathylli.
Liber ego. vnde datum hoc ſumis tot ſubdite rebus?
An dominum ignoras, niſi quem vindicta relaxat?
I puer, & ſtrigiles Criſpini ad balnea defer.
Si increpuit; Ceſſas nugator? ſeruitium acre.
Te nihil impellit: nec quicquam extrinſecus intrat,
Quod neruos agitet. ſed ſi intus, & in iecore ægro
Naſcantur domini, quî tu impunitior exis?
Atque hic, quẽ ad ſtrigiles ſcutica, & metus egit herilis?
Mane piger ſtertis: Surge, inquit Auaritia: eia
Surge. negas. inſtat, Surge, inquit. Non queo. Surge.
Et quid agam? Rogitas? ſaperdas aduehe Ponto,
Caſtoreum, ſtuppas, hebenum, thus, lubrica Coa:
Tolle recens primus piper e ſitiente camelo.
Verte aliquid; iura. Sed Iuppiter audiet: eheu.
Varo, regustatum digito terebrare ſalinum
Contentus perages, ſi viuere cum Ioue tendis.
Iam pueris pellem ſuccinctus, & œnophorum aptas
Ocyus ad nauem: nihil obſtat, quin trabe vaſta
Aegæum rapias, niſi ſollers luxuria ante
Seductum moneat: Quò deinde inſane ruis? quò?
Quid tibi vis? calido ſub pectore maſcula bilis
Intumuit, quam non extinxerit vrna cicutæ.
Tun' mare tranſilias? tibi torta cannabe fulto
Cœna ſit in tranſtro, Veientanúmque rubellum
Exhalet vapida læſum pice ſeſſilis obba?
Quid petis? vt nummi, quos hic quincunce modeſto
Nutrieras, pergant auidos ſudare deunces?
Indulge genio, carpamus dulcia: noſtrum eſt,
Quod viuis: cinis, & Manes, & fabula fies.

Viue memor leti: fugit hora: hoc, quod loquor, inde eſt.
En quid agis? duplici in diuerſum ſcinderis hamo:
Hunccine, an hunc ſequeris? ſubeas alternus oportet
Ancipiti obſequio dominos: alternus oberres.
Nec tu, cum obſtiteris ſemel, inſtantique negaris
Parere imperio, Rupi iam vincula, dicas.
Nam & luctata canis nodum abripit: attamen illi
Cum fugit, à collo trahitur pars longa catenæ.
Daue, cito, hoc credas iubeo, finire dolores
Præteritos meditor: (crudum Chæreſtratus vnguem
Abrodens ait hæc) An ſiccus dedecus obſtem
Cognatis? an rem patriam rumore ſiniſtro
Limen ad obſcœnum frangam, dum Chryſidis vdas
Ebrius ante fores extincta cum face canto?
Euge puer, ſapias, dijs depellentibus agnam
Percute. Sed cenſen', plorabit Daue relicta?
Nugaris. ſolea, puer, obiurgabere rubra.
Ne trepidare velis, atque artos rodere caſſes.
Nunc ferus, & violens: at ſi vocet, Haud mora, dicas,
Quidnam igitur faciam? ne nunc, cum accerſat, & vltro
Supplicet, accedam? Si totus & integer illinc
Exieras, nec nunc. hic hic, quem quærimus, hic eſt:
Non in feſtuca, lictor quam iactat ineptus.
Ius habet ille ſui palpo quem ducit hiantem
Cretata ambitio? Vigila, & cicer ingere large
Rixanti populo, noſtra vt Floralia poſſint
Aprici meminiſſe ſenes. quid pulchrius? at cum
Herodis venêre dies, vnctáque feneſtra
Diſpoſitæ pinguem nebulam vomuêre lucernæ
Portantes violas, rubrúmque amplexa catinum
Cauda natat thynni, tumet alba fidelia vino:
Labra moues tacitus, recutitáque ſabbata palles.

Tunc nigri lemures, ouóque pericula rupto:
Hinc grandes Galli, & cum ſiſtro luſca ſacerdos,
Incuſſēre deos inflantes corpora, ſi non
Prædictum ter mane caput guſtaueris allî.
Dixeris hæc inter varicoſos centuriones,
Continuo craſſum ridet Vulfenius ingens,
Et centum Græcos curto centuſſe licetur.

SATIRA VI.

AD CÆSIVM BASSVM.

ADMOVIT *iam bruma foco te, Baſſe, Sabino?*
Iamne lyra, & tetrico viuunt tibi pectine chordæ?
Mire opifex numeris veterum primordia rerum,
Atque marem ſtrepitum fidis intendiſſe Latinæ,
Mox iuuenes agitare iocos, & pollice honeſto
Egregios luſiſſe ſenes? Mihi nunc Ligus ora
Intepet, hibernátque meum mare, quà latus ingens
Dant ſcopuli, & multa littus ſe valle receptat.
Lunai portum eſt operæ cognoſcere ciues.
Cor iubet hoc Enni, poſtquam deſtertuit eſſe
Mæonides Quintus, pauone ex Pythagoreo.
Heic ego ſecurus vulgi, & quid præparet Auſter
Infelix pecori: ſecurus, & angulus ille
Vicini, noſtro quia pinguior: & ſi adeo omnes
Diteſcant orti peioribus, vſque recuſem
Curuus ob id minui ſenio, aut cœnare ſine vncto,
Et ſignum in vapida naſo tetigiſſe lagena.
Diſcrepet his alius. Geminos horoſcope varo

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Producis genio. Solis natalibus, eſt qui
Tingat olus ſiccum muria vafer in calice empta,
Ipſe ſacrum inrorans patinæ piper: hic bona dente
Grandia magnanimus peragit puer. vtar ego, vtar,
Nec rhombos ideo libertis ponere lautus,
Nec tenuem ſollers turdarum noſſe ſaliuam.
Meſſe tenus propria viue: & granaria (fas eſt)
Emole. quid metuas? occa: & ſeges altera in herba eſt.
Aſt vocat officium: trabe rupta, Bruttia ſaxa
Prendit amicus inops: rémque omnem, ſurdáque vota
Condidit Ionio: iacet ipſe in littore, & vna
Ingentes de puppe Dei: iámque obuia mergis
Coſta ratis laceræ. nunc & de ceſpite viuo
Frange aliquid: largire inopi, ne pictus oberret
Cærulea in tabula. Sed cœnam funeris heres
Negliget, iratus quòd rem curtaueris: vrnæ
Oſſa inodora dabit: ſeu ſpirent cinnama ſurdum,
Seu ceraſo peccent caſiæ neſcire paratus.
Túne bona incolumis minuas? & Beſtius vrget
Doctores Graios. Ita fit, poſtquam ſapere vrbi
Cum pipere, & palmis venit noſtrum hoc maris expers,
Fœniſecæ craſſo vitiarunt vnguine pultes.
Hæc cinere vlteriore metuas? at tu, meus heres
Quiſquis eris, paulum à turba ſeductior audi.
O bone num ignoras? miſſa eſt à Cæſare laurus
Inſignem ob cladem Germanæ pubis, & aris
Frigidus excutitur cinis: ac iam poſtibus arma,
Iam chlamydes regum, iam lutea gauſapa captis,
Eſſedáque, ingentéſque locat Cæſonia Rhenos:
Dijs igitur, genióque ducis centum paria, ob res
Egregie geſtas, induco: quis vetat? aude.
Væ, niſi conniues. Oleum, artocreáſque popello

Largior: an prohibes? dic clare: Non adeo,inquis.
Exoſſatus ager iuxta eſt. Age, ſi mihi nulla
Iam reliqua ex amitis, patruelis nulla,proneptis
Nulla manet patrui, ſterilis matertera vixit,
Déque auia nihilum ſupereſt: accedo Bouillas,
Cliuúmque ad Virbi: præſto eſt mihi Manius heres.
Progenies terræ? quære ex me, quis mihi quartus
Sit pater: haud promte,dicam tamen. adde etiam vnum,
Vnum etiam, terræ eſt iam filius: & mihi ritu
Manius hic generis prope maior auunculus exit.
Qui prior es,cur me in decurſu lampada poſcas?
Sum tibi Mercurius: venio deus huc ego, vt ille
Pingitur. an renuis? vin' tu gaudere relictis?
Deeſt aliquid ſummæ. minui mihi: ſed tibi totum eſt,
Quicquid id eſt. Vbi ſit,fuge quærere, quod mihi quōdam
Legarat Tadius: neu dicta repone paterna:
Fœnoris accedat merces: hinc exime ſumtus:
Quid reliquum eſt? reliquum?nunc nunc impenſius vnge,
Vnge puer caules. Mihi feſta luce coquatur
Vrtica,& fiſſa fumoſum ſinciput aure:
Vt tuus iſte nepos olim ſatur anſeris extis,
Cum moroſa vago ſingultiet inguine vena,
Patriciæ immeiat vuluæ? mihi trama figuræ
Sit reliqua: aſt illi tremat omento popa venter?
Vende animam lucro,mercare, atque excute ſollers
Omne latus mundi: ne ſit præſtantior alter,
Cappadocas rigida pingues plauſiſſe cataſta.
Rem duplica. Feci: iam triplex: iam mihi quartò,
Iam decies redit in rugam. Depunge,vbi ſiſtam.
Inuentus, Chryſippe, tui finitor acerui.

FINIS.

GLOSSÆ VETERES IN PERSIVM.

A. PERSII VITA.

AVLVS Perſius Flaccus natus eſt pridie Nonas Decembris, Fabio Perſico, L. Vitellio Coſſ. deceſſit VIII. Kal. Decemb. Rubrio Mario, Aſinio Gallo Coſſ. Natus in Etruria Volaterris, Eques Romanus, ſanguine & affinitate primi ordinis viris coniunctus. deceſſit ad octauum milliarium via Appia, in prædijs ſuis. Pater eius Flaccus pupillum reliquit moriens, annorum fere ſex. Fuluia Siſennia mater nupſit poſtea Fuſio, Equiti Romano: & eum quoque extulit intra paucos annos. Studuit Flaccus vſque ad annum XII. Volaterris: inde Romæ apud Grammaticum Remmium Palæmonem, & apud rhetorem Verginium Flaccum. Cum eſſet annorum XVI. amicitia cæpit vti Annæi Cornuti, ita vt ab eo nuſquam diſcederet: à quo introductus aliquatenus in philoſophia eſt. Amicos habuit à prima adoleſcentia Cæſium Baſſum, & Calpurnium Staturam, qui eo viuo

iuuenis deceſſit. Coluit vt patrem Seruilium Numanum. Per Cornutũ cognouit Annæum etiam Lucanum, æquæuum auditorem Cornuti. Nam Cornutus illo tempore Tragicus fuit, ſectæ Stoicæ, qui libros philoſophiæ reliquit. Sed Lucanus adeo mirabatur ſcripta Flacci, vt vix retineret ſe illo recitante à clamore, quin illa eſſe vera poëmata diceret. Sero cognouit Senecam, ſed non vt caperetur eius ingenio. Vſus eſt apud Cornutum duorum conuictu doctiſſimorum, & ſanctiſſimorum virorum, acriter tum philoſophantium, Claudij Agaterni medici Lacedæmonij, & Petronij Ariſtocratis Magnetis, quos vnice miratus eſt & æmulatus, cum æquales eſſent, & Cornuto minores. Ipſe etiam decem ferè annis ſumme dilectus à Pæto Thraſea eſt, ita vt peregrinaretur quoque cum eo aliquando, cognatam eius Arriam vxorem habente. Fuit morum leniſſimorum, verecundiæ virginalis, formæ pulcræ, pietatis erga matrem & ſororẽ & amitam exemplo ſufficientis. Fuit frugi & pudicus. Reliquit circa H-S XX. matri & ſorori: ſcriptis tantum ad matrem codicellis, rogauit eam vt daret Cornuto ſeſtertia, vt quidam dicunt, centies, vt alij volunt, argenti facti pondera viginti, & libros circa ſeptingentos, ſiue bibliothecam ſuam omnem. Verum Cornutus ſublatis libris, pecuniam ſororibus, quas frater hæredes fecerat, reliquit. Et raro, & tarde ſcripſit. Hunc ipſum librum imperfectum reliquit. verſus aliqui dempti ſunt in vltimo libri: & quaſi finitus eſſet, leuiter recitauit Cornuto: & Cæſio Baſſo petenti vt ipſe ede-

ret, tradidit edendum. Scripſerat etiam in pueritia Flaccus Prætextam, & Ὁδοιπορικῶν librum vnum, & paucos in ſororem Traſeæ Arriæ matrem verſus, quæ ſe ante virum occiderat. Omnia autem Cornutus auctor fuit matri eius, vt aboleret. Editum librum continuo mirari homines, & deripere cæperunt. Deceſſit autem vitio ſtomachi, anno ætatis xxx. Sed mox vt a ſcola & magiſtris deuerterat, lecto libro Lucillij decimo, vehementer Satyras componere ſtuduit: cuius libri principium imitatus eſt: ſibi primo, mox omnibus detrectaturus, cum tanta recentium poëtarum & oratorum inſectatione, vt etiam Neronem culpauerit. cuius verſus in Neronem cum ita ſe haberet,

Auriculas aſini Mida rex habet,

in hunc modum à Cornuto ipſo tantummodo eſt emendatus,

Auriculas aſini quis non habet?

ne hoc Nero in ſe dictum arbitraretur.

IN PROLOG.

verſ. 9. *Verba noſtra conari*) Et *blandiri*, legitur.
14 *Pegaſeium melos*) In alijs eſt, *nectar*.

IN SAT. I.

1 *Quantum eſt in rebus inane*) Græcum eſt, ὅσον τὸ κενόν.

2 *Quis leget hæc*) Hunc verſum de Lucillij primo tranſtulit.

4 *Labeonem*) Labeo tranſtulit Iliada & Odyſſeam verbum ex verbo, ridicule ſatis, quod verba potius quam ſenſum ſecutus ſit. Eius eſt ille verſus: . Crudum manduces Priamum, Priamique piſinnos.

6 *Examenue improbum*) Examen eſt lingua, vel lignum, quod mediam haſtam ad pondera adæquanda tenet. Caſtigare autem eſt digito libram percutere, vt temperetur, & præ agitatione poſt æquum conquieſcat. Trutina vero eſt foramen, intra quod eſt lingula, de qua examinatio eſt.

9 *Noſtrum iſtud viuere triſte*) Figura Græca eſt, pro, noſtram vitam triſtem.

11 *Cum ſapimus patruos*) Sic Cicero: Obiurgauit Cælium, vt quidam patruus Cenſor.

12 *Petulanti ſplene cachinno*) Cachinno nomen eſt, & declinatur per omnes caſus, hic Cachinno, huius Cachinnonis. Cachinnus eſt cum voce riſus laſciuior, quem Græci * *μωρογέροντας* dicunt. Et ſecundum Phyſicos dixit, qui tradunt homines ſplene ridere, felle iraſci, iecore amare, corde ſapere, pulmone iactari.

* μωρὸν γέλωτα, vel λαπιῶν γέλωτα.

14 *Animæ prælargus*) Animæ prælargus dicit vento abundans.

16 *Et natalitia t.c.ſ.albus*) Ambiguitas in *natalitia*, vtrum eam natali ſuo, munere acceperit, an tantum eo die gerere ſoleat: quia quidam habent anulos, quos die tantum natali gerunt. &, *albus*, aut feſtiua veſte indutus, aut recitandi pauore, ac meditandi & ſcribendi tædio perfunctus: vel veſte candida nondum purpureum adeptus veſtimentum, quod laticlauium dicitur.

18 *Patranti*) Patratio eſt rei venereæ perfectio, vel conſummatio. vnde & patres dicti, eo quod patratione filios procreant.

ib. *Ocello*) Per ὑποκόρισμα: quia illum contrahendo minorem facit. Iuuenalis——oculoſque in fine trementes.

21 *Et tremulo ſcalpuntur*) In libidinem excitantur. Iuuenalis,

--Quod enim non excitat inguen
Vox blanda,& nequam? digitos habet.

26 *Vſque adeone Scire tuum*) Hæc periodus apud Lucillium poſita eſt vt me ſcire volo mi mi conſcius ſum,ne damnũ faciam. Scire hoc ſe neſcit, niſi alios id ſcire ſcierit.

28 *At pulchrum eſt d.m.*) Hic requiritur hiſtoria Demoſthenis, qui, cum tranſiret, & a mercenario tabernæ digito monſtraretur, fertur lætatus eſſe, quod ab ignobilibus ſciretur. Et Horatius libro quarto Carminum ſic poſuit:

Totum muneris hoc tui eſt,
Quod monſtror digito prætereuntium.

29 *Ten Cirratorum*) Occulte tangit Neronem, cuius carmina, quia imperabat, per ſcholas celebrabantur.

39 *Nunc non e tumulo*) Tumulus dicitur terræ aggeſtio,vbi nulla eſt memoria.

43 *Nec ſcombros met.car. nec tus*) Quæ carmina nullum periculum habeant manere apud ſalſamentarios & turarios. Per ſcombros ſignificat ſalſamentarios,per tus pigmentarios.

44 *Quiſquis es, o modo quem*) Mimica & Comica exclamatio:quoniam poetæ nonnunquam omiſ-

ſo recto ſermone, extra ſcenam ſoli loquuntur, ſuſtinentes perſonam ſuam, aut aliquorum hominum verba interponunt.

50 *Non eſt hic Ilias Acci*) Accius Labeo Iliadem Homeri verſibus fœdiſſime compoſuit.

54 *Scis comitem horridulum*) Scis birrum attritum comiti condonare. Lacerna, pallium fimbriatum, quo olim ſoli milites velabantur. Penula, pallium cum fimbrijs longis.

56 *Qui pote?*) Tractus ſenſus ex Græco verſu, quo ſignificatur, ex ventre craſſo tenuem ſenſum non naſci.

58 *Nulla Ciconia*) Tria genera ſannarum: aut manu ſignificare ciconiam, aut oppoſito temporibus pollice auriculas aſininas, aut linguam ſitientis canis. Sanna autem dicitur os diſtortum cum vultu, quod facimus, cum alios deridemus. Inde ſanniones dicti, qui non rectum vultum habeant.

72 *Palilia*) Varro: Palilia tam priuata, quam publica ſunt apud ruſticos: vt congeſtis cum fæno ſtipulis ignem magnum tranſiliant, his Palilibus ſe expiari credentes.

82 *Troſſulus*) Troſſulum oppidum fuit Hetruriæ, non longe a Volſcis. Hoc equites Romani ſine peditibus expugnauerunt Numio quodam duce. Vnde equites Romani Troſſuli dicti ſunt.

86 *Librat in antithetis*) Antitheta ſunt hæc:

Fortia neglecti velabant colla capilli:
Et per neglecti volitabant colla capilli.
Ah quotiens vmbra porrexi brachia mota:
Ah quotiens vmbra redduxi brachia mota.

Antitheta autem iſta ſunt, quæ contra ſe ponuntur: vt, hinc pudor, illinc petulantia: hinc pudicitia, illinc ſtuprum: iſtinc fraudatio, illinc fides.

95 *Sic coſtam longo*) Omnia Epicorum carmina, ita fere ſunt compoſita, vt proximus pes ab vltimo dactylus ſit, exceptis admodum paucis, quos σπονδειάζοντας appellant, vt apud Cornelium Seuerum:

Pinea frondoſi coma murmurat Apennini.

97 *Subere coctum*) Suber cortex arboris. Virgilius:

Huic natam libro, & ſylueſtri ſubere clauſam.

99 *Torua mimalloneis*) Verſus Neronis ſunt.

ib. *Mimalloneis*) Mimallones dicuntur miniſtri Liberi patris, ἀπὸ τῆς μιμήσεως. Calandrus Illyriorum rex ad Macedoniam cum exercitu venit: Macedones cum paruum exercitum haberent, plurimas mulieres cothurnis & thyrſis in modum Baccharum ornauerunt. Illi credentes exercitum aduentare, diſceſſerunt.

101 *Baſſaris*) Baſſarides, Bacchæ: quibuſdam videtur à genere veſtis, qua Liber pater vtitur, demiſſa ad talos, quam Thraces Baſſarin. Quidam à vulpibus, quarum pellibus Bacchæ ſuccingebantur. Vulpes Thraces baſſares dicunt. *Heſych.*

119 *Nec cum ſcrobe*) Midæ hiſtoriam tangit. βασσαρὶς

122 *Nulla tibi vendo Iliade*) Non tibi illud dem, ἀλώπηξ. ſi mihi Iliada Labeonis, aut Neronis Troicon tradas. Scripſit Nero Troicon.

133 *Nonaria*) Nonaria dicta meretrix. quia apud veteres à nona hora proſtabant, ne mane omiſſa

exercitatione illo irent adoleſcentes.

IN SATYR. II.

HVnc Macrine diem) Alloquitur Plotium Macrinum, hominem ſane eruditum, & paterno ſe affectu diligentem, qui in domo Seruilij didicerat, à quo agellum comparauerat, indulto ſibi precio aliquanto.

13 *Proximus expungam*) Tractum à militibus, qui expuncti dicuntur, dum foras à militia emittuntur. Item metaphora à bello, in quo, cadente qui primus eſt, ſuccenturiatur alius

14 *Nerio iam tertia*) Nerius morte coniugum locupletatus, fœnerator eſt factus notiſſimus: de quo Horatius, Scribe decem Nerio. Dos enim a ciue Romano data, non patrio dicta nomine, ſi repudium non interuenerit, poſt mortem vxoris ad maritum pertinet.

19 *Vt Staio*) Staius tutor pupillarius fuit: Gutta & Albus, & cæteri præpoſiti, fuerunt iudices: qui in Iuniano iudicio corrupti, Oppianicum damnauerunt.

26 *An quia non fibris*) In vſu fuit, vt augures, vel aruſpices adducti de Etruria, certis temporibus fulmina transfigurata in lapides infra terram abſconderent, cuius in patratione rei oues immolabantur.

27 *Bidental*) Locus ſacro percuſſus fulmine, qui bidente ab aruſpicibus conſecratur, quem calcare nefas eſt.

36 *Nunc Licini in campos*) Licinius Craſſus inter

Romanos locupletiſſimus, ideo Diues cognominatus. Alij volunt Licinium tonſorem ac libertum Auguſti Cæſaris ſignificari prædiuitem: cuius monimentum eſt pretioſi operis via Salaria prope vrbem, ad lapidem ſecundum. De hoc non inuenuſtum Varronis Epigramma fertur:

Marmoreo Licinus tumulo iacet: at Cato paruo:
Pompeius nullo. quis putet eſſe Deos?

39 *Non mando*) Verbo vſus eſt aruſpico, cum eis dicitur: Mando tibi, vt maximum Iouem audias. Vt quemadmodum procurationis aſſertio fit, ita fiat & in ſacris, & in prece.

42 *Tucetaque craſſa*) Tuceta apud Gallos Ciſalpinos bubula dicitur, condimentis quibuſdam craſſis oblita, ac macerata: & ideo toto anno durat. Solet etiam porcina eodẽ genere condita ſeruari, aut ad ſaturarum iura. Hinc Plotius Virgilij amicus in eadem regione eſt nominatus *Tuceta. * *Tucca*

56 *Nam fratres inter ahenos*) Acron tradit, quod in porticu Apollinis Palatini fuerunt Danaidum effigies, & contra eas ſub diuo totidem equeſtres filiorum Ægypti. Ex ijs autem ſtatuis quædam dicebantur poſtulantibus per ſomnum dare oracula.

59 *Saturniaque impulit ara*) Aes in æde Saturni condebatur, nondum argento auroque ſignato. Vnde ærarium nomen accepit. Fuit autem aſſis libralis, & dipondius. quod hodie in vſu remanſit. & ſolebat penſari potius quam numerari: vnde & Diſpenſatores dicti *prorogatores. * *pro erogatores.*

70 *Donatæ à virgine puppæ*) Solebant virgines

ante, quam nuberent, quædam virginitatis ſuæ dona Veneri conſecrare. Hoc & Varro ſcribit.

72 *Meſſala lippa propago*) Cottam Meſſalinum dicit, qui tam vitioſos oculos in ſenectute habuit, vt palpebræ eius in exteriorem partem verterentur. Hic ab Aurelio Cotta adoptatus, Aurelius Maximus dicebatur, originem trahens ab Aurelio Meſſala, qui ſepties fuit conſul. qui cum à quodam Gallo ad monomachiam in prælio vocaretur, coruus ſuper galeam in capite eius ſedit, & victo hoſte Coruinus vocatus eſt.

IN SATYR. III.

N*Empe hoc adſidue*) Hanc ſatyram poeta ex Lucillij libro quarto tranſtulit, caſtigantis diuitum luxuriam & vitia.

10 *Bicolor membrana*) Bicolor, quod pars crocea, pars glutinata apud antiquos erat.

13 *Vaneſcat ſepia*) Sepiam pro atramento, à colore, poſuit: quamuis non ex ea vt Afri, ſed ex fuligine cæteri conficiant atramentum.

18 *Lallare*) Nutrices infantibus, vt dormiant, ſolent dicere ſæpe, Lalla, lalla, lalla. Aut dormi, aut lacte.

21 *Contemnere*) Hæc ab Horatio male tranſlata intempeſtiua ſunt --quin tu

Inuidiam placare paras, virtute relicta?
Contemnere miſer.

ib. *Et ſonat*) Vt Virgil. Nec vox hominem ſonat.

26 *Cultrixque foci*) Quia delibatæ dapes in ea

poſitæ, ad focum feruntur.

28 *Stemmate quod Tuſco*) An oportet te arrogantia inflatũ diſſilire; quod in aliquo nobili Tuſco ſtemmate, milleſimus à magno auctore numereris, & ramum aliquem ac lineam ſucceſſionis à genealogo in ſtemmate numeratus obtineas? vel in equitum Romanor. recognitione trabeatus cenſorem donis militaribus inſignis ſalutas? Cognitio enim equitum Romanorum Cenſoribus erat ſubiecta, quæ nunc Conſulum eſt officij.

37 *Feruenti tincta veneno*) Metaphora à lana, quæ corrupta ad priſtinum colorem reuerti non poteſt.

45 *Morituro verba Catoni*) Merito, inquit, mihi lippitudinem arceſſebam, ne Catonis deliberatiuam orationem recitarem, vtrum moriatur, an non: aut quibus verbis vti potuit, cum ſe deſtinaret interficere.

48 *Quid dexter ſenio*) Senio maior miſſus: vt canis minor. Merito, inquit, flebam, iſta cum ſemper laudarem.

89 *Inſpice ſodes*) Sodes, antiquæ affectationis eſt: adeo vt ſoluto eo quidam vſi ſint, vt Plautus, qui per ſolutionem ſic ait:

> Dic mihi, ſi audes, quæ eſt, quam ducere
> vis vxorem?

103 *Tandemque beatulus*) Ambitionem irridet, non quia μάκαρες & μακάρειοι dicuntur mortui. non eſt enim Romanæ conſuetudinis. ſed quia pretioſa in funeribus veſte ſtragula, cæterique etiam pauperculi exponebantur. Beatulus autem, qui nunquam ſplendidiore habitu fuit. aut

certe, quia Romanæ conſuetudinis fuit ſimpliciter ſepelire.

106 *Heſterni capite induto*) Heſterni, ait, à defuncto pridie manumiſſi, id eſt liberti, & ciuis Romani facti.

ib. *Capite induto*) Quia manumiſſi ante manumiſſoris corpus pileati incedebant.

112 *Populi cribro decuſſa farina*) Farinam, panem non delitioſius cribro diſcuſſum, ſed plebeium, de populi annona, id eſt, fiſcalem, dicit.

IN SATYR. IIII.

SCis etenim iuſtam) Reuera ſcis iuſtitiam in lance penſare, & ipſius lancis dubiæ rectitudinem calles diſcernere, & curuam regulam momentare, vbi inter curua ſubit, donec in liquido ſtet ſententia. Regulam dicit ipſum momentaneæ ſtilum.

13 *Nigrum præfigere Theta*) Iudices literam Theta apponunt ad eorum nomina, quos ſupplicio afficiunt. Merito. Θῆτα ἀπὸ τῦ θανάτυ, eo quod quaſi habeat telum ſuum. ideoque triſte intelligitur: vel mortis ſignum: vnde quidam ait,

O multum ante alias infelix litera Theta.

18 *Curata cuticula ſole*) Curata, ſcilicet à chromatiarijs. Nam chromatiarij dicuntur colorarij, vel qui toto die in arena ſunt, vel in ſole. Antiqui enim vngebant ſe, & in ſole erant, vt oleum corpus imbiberet: vt Iuuenalis,

Noſtra bibat vernum cōtracta cuticula Solē,
Effugiatque togam.

26 *Quantum non miluus oberret*) Secundum prouerbium:

Quantum milui volant.

28 *Pertuſa ad compita*) Compita ſunt loca in quadriuijs, quaſi turres, vbi ſacrificia, finita agricultura, ruſtici celebrabant. Merito pertuſa, quia per omnes quatuor partes pateant, vel vetuſta. vel compita non ſolum ſunt in vrbe loca, ſed etiam viæ publicæ ac diuerticula aliquorum confinium, vbi ædiculæ conſecrantur patentes. In his iuga fracta ab agricolis ponuntur, emeriti & elaborati operis indicium.

44 *Cæcum vulnus habes*) De gladiatoribus tractum, qui accepto vulnere, inaurato balteo tegunt.

49 *Puteal*) Fœneratores ad puteal Scribonis Licinij, quod eſt in porticu Iulia ad Fabianum arcum, conſiſtere ſolebant.

IN SATYR. V.

C*Aenanda Glyconi*) Glycon Tragœdus populo mire placuit: & ideo à Nerone manumiſſus eſt, datis Virgilio Tragœdo domino eius, pro parte dimidia, quam poſſidebat, ſeſtertiorum tercentis millibus. Hic fuit ſtaturæ longæ, fuſci corporis, labio inferiori demiſſo: antequam ſubornaretur deformis: neſcius iocari, propter quod eum inſulſum Perſius dixit.

14 *Verba togæ ſequeris*) Toga eſt purum pallium, forma rotunda & fuſiore, atque inundante ſinu: & ſub dextro veniens, ſuper humerum ſiniſtrum

ponitur: cuius ſimilitudinem in operimentis ſimulacrorum, vel picturarum aſpicimus, eaſque ſtatuas togatas vocamus. Toga vero Romani in pace vtebantur, in bello paludamentis. Menſura togæ iuſtæ ſenas vlnas habebat.

22 *Quantaque noſtræ Pars tua ſit Cornute animæ*) Sententia à Pythagora tracta, dimidiam animæ ſuæ partem dicit Cornutum, vt Horatius Virgilium:

Et ſerues animæ dimidium meæ.

31 *Succinctus laribus*) Quia Gabino habitu, cinctuque Dij penates formabantur, obuoluti toga ſuper humerum ſiniſtrum, dextro nudo.

33 *Candidus vmbo*) Συνεκδοχικῶς pro toga. Alioquin & in prætexta candidus vmbo eſt.

47 *Noſtra vel æquali*) Hoc ſecundum Aſtrologos dicit. Et hic ſenſus tractus eſt ab Horatio:

Seu Libra, ſeu me Scorpius aſpicit.

52 *Mille hominum ſpecies*) Et Horatius:

Quot capitum viuunt, totidem ſtudiorum
Millia. Et Terentius,

Quot capita, tot ſententiæ.

53 *Velle ſuum cuique eſt*) Et Virgilius:

-- trahit ſua quemque voluptas,

54 *Sub ſole recenti*) Eſt hic ſenſus ab Horatio tractus:

Hic mutat merces ſurgente à ſole.

73 *Quiſque velina*) Velina tribus numero aliarum tribuum acceſſit: & qui circa Velinum lacum habitabant, Romam tranſlati ſunt. Romæ autem erat conſuetudo, vt qui ex manumiſſione ciues Romani efficiebantur, in numero ciuium

Romanorum frumentum publicum acciperent.

75 *Quibus vna Quiritem*) Quos manumittebant, eos alapa percuſſos circumagebant, & liberos confirmabant. Vnde manumiſſio dicta, quod manu mitteretur. Quiritem autem ſingulariter abuſiue dixit, licentia poëtica. Nam ſicut pater conſcriptus non dicitur, ita nec Quiritem dicere poſſumus.

88 *Vindicta*) Virga eſt, qua manumittendi à Prætore in capite pulſantur: ideo dicta, quod eum vindicat libertati. Maſurius autem hic Sabinus legis conſultus fuit:& Rubricas, vocat minium, quo tituli legum annotabantur.

100 *Certo compeſcere puncto*) Non ad trutinam, ſed ad ſtateram retulit, quæ punctis, & vncijs ſignatur.

104 *Frontem de rebus*) Pudorem. Templum enim pudoris eſt frons.

112 *Mercurialem*) Ideo dixit, quia ipſum Deum lucri dicunt. Vnde & cum ſacello pingitur, & à negotiatoribus plurimum colitur.

119 *Digitum exere*) Digito ſublato oſtende, victum te eſſe à vitijs. Tractum à gladiatoribus, qui victi, oſtenſione digiti veniam à populo poſtulabant.

123 *Moueare Bathylli*) Bathyllus pantomimus fuit, Mæcenatis libertus.

137 *Verte aliquid*) Negotiare, & ſpeciem pro ſpecie commuta.

138 *Baro, reguſtatum*) Lingua Gallorum barones, vel varones dicuntur ſerui militum. qui vtique ſtultiſſimi ſunt, ſerui videlicet ſtultorum.

140 *Et œnophorum aptas*) Oenophorum vas vinum ferens. οἶνος enim vinum eſt, de quo eſt illud:

Vertitur œnophoris fundus, ſententia nobis.

145 *Vrna cicuta*) Cicuta calorem in nobis frigoris ſui vī extinguit: Vnde ſacerdotes Cereris Eleuſiniæ liquore eius vngebantur, vt à concubitu abſtinerent.

153 *Hoc quod loquor inde eſt*) Horatius:

Dum loquimur fugit inuida ætas.

161 *Dave cito hoc credas*) Hunc locum ex Menandri Eunucho traxit, in quo Dauum ſeruum Chæreſtratus adoleſcens alloquitur, tanquam amore Chryſidis meretricis derelictus, idemque tamen ab ea reuocatus ad illam redit. Apud Terentium perſonæ immutatæ ſunt.

165 *Et vdas Chryſidis*) Vdas fores dixit, quas amatores ſolent vnguento perfundere, & ante ianuam illarum noctem vigiliis, & cantu tranſigere.

177 *Vigila & cicer*) Ludis Floralibus omnia ſemina ſpargebantur in populum, vt Tellus velut muneribus ſuis placaretur.

180 *Herodis venere dies*) Herodes apud Iudæos regnauit temporibus Auguſti, in partibus Syriæ. Herodiani ergo diem natalem Herodis obſeruant, vt etiam ſabbata: quo die lucernas accenſas, & violis coronatas in feneſtris ponunt.

184 *Recutitaque ſabbata*) Inſtituta Iudæorum ſignificat, propter circunciſionem: quam, auctores ſuos ſecuti, faciunt.

185 *Ouoque pericula rupto*) Sacerdotes, qui explorandis periculis ſacra faciebant, obſeruare ſole-

bant ouum igni impoſitum , vtrum in capite, an in latere deſudaret. Si autem ruptum effluxerat, periculum ei portendebat, pro quo factum fuerat, vel rei familiari eius.

186 *Cum ſiſtro luſca ſacerdos*) Siſtrum ſacerdotes Iſidis portant. Luſca autem, ideo, quod nubiles deformes cum maritos non inuenerint,ad miniſteria Deorum ſe conferant.

IN SATYR. VI.

A*Dmouit*) Hanc ſatyram ſcribit Perſius ad Cæſium Baſſum poëtam Lyricum, quem fama eſt, in prædijs ſuis poſitum , ardente Veſuuio monte Campaniæ , & late ignibus abundante, cum villa ſua vſtum eſſe. Hic ergo dum viueret, Roma ad Sabinos neceſſario tranſibat, vbi brumali tempore in calido loco carmina ſcribebat.

6 *Mihi nunc Ligus ora*) Seipſum Perſius ſignificat ſeceſſiſſe in Liguriæ fines , videlicet propter Fuluiam Siſenniam matrem ſuam , quæ poſt mortem prioris viri ibi nupta erat.

7 *Hibernat*) Sæuit , vel à nauigijs vacat. Sicut enim naues hibernare dicimus; ſic & mare, cum non nauigatur.

10 *Cor iubet hoc Enni*) Hunc verſum ad ſuum carmen de Ennij carminibus tranſtulit.

24 *Turdarum noſſe ſaliuam*) Cognoſcit turdorum ſapores. Solent enim quidam gulæ dediti , tantæ ſubtilitatis habere palatum , vt dignoſcant turdos,an cellarius,an terrarius ſit: an maſculus, an femina. Turdarum dixit abuſiue, cum turdorum

debuerat, vt Horatius ponit:

Pene macros, arſit, dum turdos verſat in igni.

30 *Ingentes de puppe Dei*) Nauium tutelam dicit, quam in puppibus habent, vel pingunt.

35 *Oſſa inodora*) Sine vnguentis: vel, *inhonora*, ſepulturæ honore carentia.

40 *Craſſo vitiarunt vnguine*) Solent ruſtici cum oleum defuerit, adipem pecudum in pultem miſſo pro oleo vti.

55 *Accedo Bouillas*) Bouillæ ſunt vicus ad vndecimum lapidem Appiæ viæ: quia aliquando in Albano monte ab ara fugiens taurus iam conſecratus, ibi comprehenſus eſt. Inde Bouillæ dictæ.

56 *Cliuumque ad Virbi*) Quatuor millibus ab vrbe eſt Virbij cliuus, qua iter eſt ad Ariciam, & ad nemus Dianæ, vbi Virbius colitur, id eſt Hippolytus, quod bis in vitam prolatus ſit. Nota autem apud Virgilium fabula eſt.

ib. *Mannius*) Mannium dicit deformem & ignotum hominem, eo quod Maniæ dicuntur indecori vultus perſonæ, quibus pueri terrentur.

61 *Qui prior es cur me*) Apud Athenas cum iuuenes ludos curſu celebrabant, qui victor eſſet, primus facem tollebat: deinde ſequenti ſe tradebat, & ſecundus tertio: ſimiliter omnes, donec currentium numerus impleretur.

67 *Fœnoris accedat merces*) Tractum eſt hoc à patribus, qui dicunt filijs ſuis; hoc, quod vobis lucri de fœnore acceſſit, ad fructum, id eſt, ad vſum vitæ vobis proficiat: reliquum vero pecuniæ reſeruate integrum.

77 *Cappadocas rigida*) Gladiatores dicit. Nam

apud antiquos, venales gladiatores in cataſta ponebantur, vt in eis poſſent omnia membra inſpici. Vel quia Cappadoces dicerentur habere ſtudium naturale ad falſa teſtimonia proferenda: qui nutriti in tormentis à pueritia, equuleum ſibi facere dicuntur, vt in eo ſe inuicem torqueant, & cum in pœna perdurarent, ad falſa teſtimonia ſe bene venundarent.

ib. *Pauiſſe*) Legitur & *planſiſſe*: quoniam venales antequam in cataſta imponantur, cantant vniuerſi pariter more gentis ſuæ.

80 *Inuentus Chryſippe*) Chryſippus philoſophus Stoicus Syllogiſmum *σωρείτην* vocauit, quem per adiectionem & detractionem ex acerui frumentarij ſimilitudine oſtendit.

FINIS.

ISAACVS CASAV-BONVS LECTORI S.

VETERVM criticorum notulas in A. Perſium à Petro Pithœo viro magno & iudicij caſtigatiſsimi excerptas olim ac publicatas, editioni huic noſtræ adiiciendas tua gratia, Lector candide, curauimus. Primum quia Perſij vita illis præfixa eſt lectu digniſsima: ſiue ſit eius auctor Valerius Probus, vt pleraque exemplaria antiqua teſtantur, ſiue alius. deinde autem quod in his pauculis notis inuenire eſt nonnulla exquiſita & quæ fruſtra alibi quæras: abſque qui-

bus tamen foret, loci aliquot poëtæ huius vel doctiſſimis futuri ſunt obſcuri: vt de antiquitate eiuſmodi σημειώσεων nemo ſit iure dubitaturus, qui ad multorum retro ſæculorum barbariem & antiquitatis totius imperitiam animum aduerterit. Longe iſtis vberiora ſunt Scholia illa quæ ſub Annæi Cornuti nomine ab Elia Vineto Santone aliiſque ſunt edita: quibus multa item alia poteramus adtexere ex antiquis Perſij codicibus, quos reperire eſt paſſim in omnibus bibliothecis & interlinearibus gloſſematis bene farta, & marginalibus adnotationibus probe oppleta. Sed neque illa quæ publica luce donata ſunt ab aliis, neque illa quæ in membranis noſtris aut clariſſimi erudititiſſimiq; viri Iacobi Bongarſij aliiſve inuenimus, tanti ſunt viſa, vt ab eorũ lectione iuuentus ſtudioſa paratior multo poſſet diſcedere ad intelligenda ſi quæ ſunt in ſatirographo noſtro

difficiliora: neque enim eiuſmodi erant quæ hactenus videre nobis contigit vt merito de illis dicas, πολλὰ μὲν ἐσθλά, μεμιγμένα, πολλὰ δὲ λυγρά: ſed illud potius, ἅπαν ῥύπος, ἔργον ἐπ' ἔργῳ, pauciſſimis, ſi forte, exceptis. Sibi igitur quiſquilias eiuſmodi habeant qui libros non norunt niſi mole æſtimare. ἐπεὶ φθόνος οὐδεὶς, παρ' ἡμῶν γε.

PERSII PROLOGVS EODEM GENERE VERſuum Græcè expreſſus pene ad verbum.

Κρήνης μὲν οὐκ ἔβαψα τῆς Καβαλλίνης·
Οὔτ' ἐν διλόφῳ ἐνυπνίασα Παρνασσῷ,
Οὕτω παραχρῆμ' ὥστε φανήμεναι μελῳτής.
Ἑλικωνιάδας τε δύχροόν τε Πειρήνην,
Κείνοις ἀφίημ', ὧν εἰκόνας στέφει κισσός.
Αὐτὸς δὲ γλωσσάλμηνος ἀτελεῖ νόῳ Μουσῶν,
Πρὸς ἱερὰ μαντέων ἔπος φέρω τοῦτο.
Τίς φθεγκτὸν ἔθηκε ψιττάκῳ ἑὸν χαῖρε;
Βροτῶν τ' ἔπη μιμεῖσθαι ἔπεισε τὰς κίσσας;
Τέχνην ἀτέχνοις, νοῦν τ' ἀνόοις πορεῖν δεινὸς
Ὁ λιμὸς, ἀδυνάτων διδάσκαλος φωνῶν.
Ἐλπὶς δὲ δολεροῦ εἰ φανῇ γέ τις χρυσοῦ,
Κόρακας ποιητὰς, καὶ ποιητρίας κίσσας
Φαίης κεν ᾄδειν Πηγασήιον μέλος.

ISAACI
CASAVBONI
IN PERSII SATIRAS
LIBER COMMENTARIVS.

EIVSDEM
Perſiana Horatij imitatio.

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA

PARISIIS,
Apud AMBROSIVM & HIERONYMVM
DROVART, ſub ſcuto Solari, via Iacobæa.
M. D C V.
CVM PRIVILEGIO REGIS.

ISAACI CASAVBONI IN PERSIVM PROLEGOMENA.

SATIRAM Romanam duo iſta præcipuè conſtituunt : doctrina moralis, vrbanitas & ſales. cætera communia ſunt eius poëtis, cum aliis multis: acumē diſſerendi,eloquendi facultas, numerorum concinnitas: anima verò, vt ſic dicam, & ὅρος τῆς οὐσίας eius carminis eſt, vitiorum inſectatio, & ad virtutem cohortatio: ad quæ perficienda ſalibus & iocis tanquam telo vtitur. habet hoc Satira Romana cum ethico philoſopho cōmune, quod de moribus tractat : ſed tractationis proprius eſt modus. docet hic : illa plurimum caſti-

gat: naturam & cauſſas virtutum ac vitiorum ethicus inquirit: ſatiricus poëta vitioſos ferè obiurgat: bonos parcius laudat & rarius. præterea cenſuræ ſuæ ſcõmata, riſum, atque interdum etiam comicam & ἀγυρτικὴν βωμολοχίαν ſatiricus admiſcet: quo nihil alienius à ſeueritate philoſophica. nam cynicos & ſimilis petulantiæ magiſtros, præter habitum nihil quicquam philoſophorum habuiſſe certum. ἰδιαίτατον verò Satiræ, metri lex. Minus rectè ſentire eos, qui Romanam Satiram cum Græcorum Satyrica poëſi comparãt, vt ab illa ortam, ſatis probauimus eo libro quem de vtraque illa poëſi in gratiam nobiliſſimi doctiſsimíque viri, Iohannis de Rieu Rutenorum præſidis, à nobis ſcriptum, Perſio comitem adiecimus. Cùm autem trium Romanæ Satiræ poëtarum, Horatij, Perſij, & Iuuenalis, idem ſit propoſitum, idem ſcopus, quem antè diximus: magna tamen inter ipſos eſt differentia: quod breuiter heic oſtendere conſtituimus: non eo quidem animo, vt aliũ alij ambitiosè anteponamus. ſic enim exiſtimamus: omnes eſſe eximios, omnes lectu digniſſimos, & qui diuerſis virtutibus

laudem prope parem ſint conſecuti. ſed quando neq.hi, neque omnino quiſquam mortalium πάντα κατορθοῦν πεφυκὼς ἐγένετο, munire viam iuuentuti volumus, ad æſtimandas ipſorum virtútes iudicio recto: & ἀποτυχίας, ſiquæ illæ ſunt, animaduertendas. qua in re, cùm vel ſuauiſsimus ſtudiorum poſitus ſit fructus: difficultas ſine controuerſia verſatur maxima. præclarè enim hoc Dionyſius Longinus, vt alia multa: ἡ τῶν λόγων, inquit, κρίσις, πολλῆς ἐστι πείρας τελευταῖον ἐπιγέννημα. nos verò vt huic oneri ſubiremus, non humerorum fiducia, ſed publicæ vtilitatis ſtudium compulit. Accedit huc, quod conſentientibus veterum ſuffragiis, qui poëtam noſtrũ mirati ſunt: auctoritatem iudicij ſui recentiorum non nemo opponere non dubitauit. at qui vir? tanti iudicij, tantæ eruditionis, tam portentoſi acuminis, vt & Perſius magnum ſolatium habeat, quod Æneæ magni dextra cadit: & nos vel bonam cauſſam prodere, diu conſtitutum ac certum habuerimus, potius quàm cum illo Hercule in certamen deſcendere. Verùm de cenſura diuini illius viri poſteà: nunc quas diximus differentias proponamus. Prima &

omnium maxima eſt circa τὸ φιλοσοφικὸν μέρος iam enim diximus non leuem eſſe huic poëſi cum morali philoſophia affinitatẽ. quid enim philoſophiæ proximum & affine, ſi hoc non eſt, de virtutibus & vitiis diſputare? heic verò magnum inter hos diſcrimen. vt enim quiſque fuerat educatus, vt erat doctus & moratus, ita verſatus eſt in hac parte. Horatius libertinæ proſapiæ homo, & patre coactore natus, etſi magno parentis ſtudio eductus, nihil ſpirat heic altum, ſed vbique circa vulgatiſſima morum præcepta occupatur: quódque longè grauius eſt, & fatetur ipſe de ſe, parum ſibi conſtat, nec fidelem virtutis magiſtrum agit. paſsim enim in aliena tranſit caſtra, non tanquam explorator, ſed tanquam transfuga. ſæpe Stoicum dicas: ſæpe Epicureum, aut Ariſtippeum: ſæpe verò de Anyti & Meliti aut Ariſtophanis gente prognatum: adeò frequenter & acerbè Stoicos, penes quos ſolos illa ætate ſapientiæ magiſterium fuit, ſuggillat, & irridet. neque dubitandum eſt, qualem videmus in ipſius ſcriptis, talem fuiſſe in vita quoque inconſtantiam. ſcripſit enim ſicuti vixit. Iuuenalis mores ig-

gnoramus; in Satiris quidem ſuis τὰ φιλοσο-φεύματα ſic tangit, vt facile appareat, diuturniorẽ ipſum rhetori quàm philoſopho operã dediſſe. è rhetorũ enim ſchola & declamationũ exercitationib. ad ſatirã ſcribendam haut dubiè ſe contulit: vnde illa acuta dicta, & vt vocabant ſentẽtiæ quas in opere admirabili De poëtica tantopere Iulius Scaliger eſt admiratus. Perſius verò qui ad Satiræ ſcriptionem, vt teſtatur ipſe, in quinta, ab eodem Cornuto fuerat inſtitutus, à quo rerum Stoicarum cognitionem acceperat, (magnis enim opibus innutritus, ac feliciſſimè fuit educatus) & vtroque φιλοσοφικώτερος eſt: & eo nomine Horatio longè melior, quod vni æquus virtuti, perpetuus ac conſtans vitiorum hoſtis, ſui ſemper ſimilis, inſtrumento grauiorum artium poëticam locupletat: Stoïcam denique profeſſionem nunquam obliuiſcitur, adeò exactè & doctè aliquando στωϊκίζων, vt ne Zeno quidem ipſe aut Chryſippus, quod alibi dicebamus, porticum illam melius fuerit fulſurus. itaque cùm vniuerſę huius philoſophiæ duę ſint partes à ſapientibus proditæ, Decreta & Præcepta, ſiue ἡ δογματικὴ καὶ ἡ παραινετική.

omnis Horatij & Iuuenalis de virtute oratio ad præceptiuam partem ſpectat: decreta ſeriò attingunt nunquam. Perſius verò aſſurgit altius, & Stoïcum de vltimo fine dogma vbique vrget, vbiq. inculcat: gnarus præcipuum caput καὶ συνεκτικώτατον doctrinæ huius eo contineri. qui igitur non ignoraret longum iter eſſe ad vitæ emendationem per præcepta: breue & efficax per dogmata: prudentiſsimo conſilio vtrumque inſtitit: quod nos ſuis locis diligenter obſeruauimus. Scias verò cùm Perſium legas, ſentire illum quæ dicit, & quod Græci aiunt, πάνυ ἐκ διαθέσεως γράφει, καὶ ἀπὸ τῶν δογμάτων οὐκ ἀπὸ τῶν χειλῶν. didicerat nempe nobiliſsimus iuuenis à Cornuto præceptore ſuo, viro iuxta ſapiente & docto, non magis de virtute loqui, quàm ex virtute viuere. quod enim probitatē quam in aliis exigebat ipſe præſtaret, teſtis eſt qui vitam eius ſcripſit, auctor dubio procul antiquiſsimus. teſtis etiam eſt modeſtia illa diuina quam vbique præ ſe fert in hoc libro, teſtis & illa conſuetudo arctiſſima cum Thraſea Pæto, viro ad exemplum virtutis nato, & Arria Pæti coniuge, ipſius cognata, prioris illius Arriæ ἥσπερ κλέος

οὐεταιρὶν ἤκει, filia, matri quam ſimillima. teſteis deniq. & alij quorum amicitia vſum legimus, viri omnes grauiſsimi, & magna ſui ſæculi ornamenta, Seruilius Nouianus, Lucanus; Seneca. Quamobrem omnium Perſij laudum hanc primã & velut fundamentũ cæterarum ponimus, quod ad præcipiendũ de virtute, non vt aliquis è circo aretalogus, aut indoctus è triuio cynicus proſiluit: ſed ſcientiarum plenus; & diſciplinis philoſophorũ diu excultus, eò acceſsit: propter emendatos mores ſuſcepto operi non minus aptus, quàm eloquendi facultate abunde inſtructus. Eſt & alia non contemnenda circa hanc partem inter hos poëtas differẽtia. nam Horatius, quod aliis ipſe ſapienter præcepit illo verſu,

Denique ſit quod vis ſimplex dumtaxat & vnum: nunquam ipſe, aut rariſsimè in Satiris ſuis ſeruauit. quamcunque enim materiam fuerit aggreſſus, eam mox deſerit: nudas ſæpe præceptiones congerens, non multò aliter ac vetuſtiſsimi illi, ἐκ τοῦ ἀκατασκεύου λόγου πάντῃ πάντως, ὡς εἰπεῖν, ἀμύητοι, Theognis, Phocylides, & his ſimiles. itaque pars maxima Satirarum

Horatianarum meram lancis illius ſaturę & παγκάρπου imaginem exhibent. Longe aliter poëta noſter: qui more philoſophorum à propoſita initio theſi vix digreditur, abit certè nunquam: vt non aliud ferè ſcribere ſatiram ei fuerit, quàm petitos è philoſophia locos carminis legibus includere. Lucilium ſine dubio imitatus eſt Horatius: Perſius verò, primus omnium Romanam Satiram huius generis, duplex enim fuit, hac obſeruatione auxit, correxit, atque in melius mutauit. etſi enim ad priorum imitationem, maximè autem vnius Horatij, totum ſe comparauerat: iudicio tamen vbique vſus eſt ſuo: vt etiam inferius ſumus obſeruaturi. Probauit Perſij conſilium Iuuenalis: qui non per ſaturam, quod aiunt, varia argumenta eodem carmine complectitur: ſed Perſiano more cuique ſatiræ ἓν ἢ ἁπλοῦν ὑποκείμενον θέμος vt plurimum addicit. Huc etiam pertinet quod in Perſiana Horatij imitatione obſeruabamus, de grauitate in diſputationibus nonnullis Stoicorũ explicandis, Perſio ſeruata, Horatio neglecta. cuius rei illuſtre eſt exemplum in Perſij quinta, & Horatij Dauo: ex quorum carminum cõ-

paratione ingenia vtriuſque poëtæ diuerſa, & diſcrepantes ideæ quas rhetores dicunt optimè queant dignoſci. Differunt præterea hi poëtæ in ſalibus & illa vrbanitate quam Satiræ Romanæ propriam diximus. neceſſitatem huius partis in hoc poëſeos genere docet Perſius, cùm ſcribit de Horatio:

Omne vafer vitium ridenti Flaccus amico
Tangit & admiſſus circum præcordia ludit.

etiam in quinta cùm facit Cornutum hæc ſibi dicere: *-- pallentes radere mores*
Doctus, & ingenuo culpam defigere ludo.

quare non poteſt dubitari ipſum in Satiris ſcribendis id habuiſſe propoſitum, vt triſtitiam argumenti & reprehenſionum atrocitatem iocorum feſtiuitate exhilararet. ſed Perſius iam tum in illa ſua adoleſcentia grauis, totúſque ad ſeueritatem factus, Xenocrati quàm Menippo ſimilior, Gratiis, meo iudicio, raró litauit. longe enim hac laude & ab Horatio ſuperatur, & à Iuuenale: quorum vterque feliciſſimè eſt aſſecutus, quod voluit noſter, nec potuit. excellunt igitur in eo Horatius & Iuuenalis: etſi ratione diuerſa: nam illius ſales τὴν ὀχλικὴν ψυχαγωγίαν, & vt ita dicam,

plebeium aliquid fere ſapiunt: huius omnes ioci, quibus abundat, ſic ſunt vrbani & ſalſi, vt acumen ſæpe atque eruditionẽ præ ſe ferant, & ingenium longo declamandi vſu probe ſubactum In noſtro verò loca non pauca ſunt quæ palàm oſtendunt non diſplicuiſſe illi iocos, ſed non contigiſſe, quod de Demoſthene Fabius ſcribit: velut in prima vbi diſertè ait, ridere ſe malos poëtas: ille verò non σκώπτει ſolùm, ſed etiam λοιδορεῖ. iocoſa & non inuenuſta illa: *-nunc non cinis ille poëtæ*

Fclix?-- & quæ ſequuntur. illud conuitio propius:

Rancidulum quiddam balba de nare locutùs: item illa: *-nugaris cùm tibi calue*

Pinguis aqualiculus protẽſo ſeſquipede extet. iſta verò,

O Iane à tergo quem n.-- indignationẽ illius magis arguunt, quàm aptitudinem ad mouendum riſum. quin etiam, ſicut in Demoſthene obſeruarũt veteres critici, nunquam adeò à ſeſe ipſum abire, quàm vbi facetus vult videri: ita nos de Perſio pronuntiare non vereamur, ſi qua ſunt in eius libro frigidiuſcula dicta, ſi qua ex periculo petita, in ea ipſum incidiſſe,

dum quærit iocos & vult ridere, quod per naturæ ſuæ temperamentum illi nequaquam licebat. fruſtra enim eſt cùm perſuadere vult nobis, fuiſſe ſe petulanti ſplene cachinnonem. ain' tu Perſi? σὺ δ' ὦ 'γαθὲ, ἵλεως εἴης, & nobis ignoſce, qui hoc tibi non credimus: quin potius exiſtimamus in te expetiiſſe, quod apis Attica de Perſa neſcio quo dixit: ὅτι ῥᾷόν ἐστι πῦρ ἐκπεῖψαι ἀπό σου ἢ γέλωτα. Enimuero cũ ſint loci plures è quibus ridicula dicta ducantur, Horatius & Iuuenalis eos iocos non rarò vſurparunt, quibus aliquid ineſſet obſceni: qua impuritate cùm fere in totum Perſius abſtinuerit: non ambigent ſani iudices, quin etiam in eo dicendus ſit vincere, in quo culpa ingenij vincitur. nimium enim riſus pretium eſt, ſi honeſtatis & probitatis impendio conſtat. Sed quæ ridere negauit Perſio natura, ingenti dote defectũ & ὑστέρημα iſtud penſauit, cùm illi vim dedit & acrimoniam, & illud quod magiſtri dicendi τὸ ἐναγώνιον πνεῦμα dicere cõſuerunt: quam virtutem tanti facit criticus Halicarnaſſenſis, vt Iſocratis orationem, quòd ea careret, anima carere dicat. in Perſio verò qui ſpiritus? qui ardor? qui ſtimuli?

nam libertas quidem tanta, vt ne mortis quidem metu adduci potuerit, quò Neroni parceret. & tamen leniſſimorũ fuiſſe morum accepimus: ſed acrem faciebat impreſſum eius animo, altíſq. nixum radicibus vitiorum odium. Quod igitur deſiderant ſapientes, contra vitia dici aſperè, contra pericula animosè, contra fortunam ſuperbè, cõtra ambitionẽ contumeliosè, vt ad Senecã ſuum ſcripſit olim Lucilius: id cùm noſter efficiat, illud ſimul ἐκ πολλοῦ τοῦ περιόντος præſtat, quod antè dicebamus, vt liqueat tibi illum ſenſiſſe quæ ſcripſit. Atque hæ ſunt differentiæ præcipuæ quas in tribus hiſce poëtis circa illa deprehendimus, quæ Satiram Romanam propriè χαρακτηρίζουσι. ad reliquas verò quod attinet virtutes τοῦ τε πραγματικοῦ καὶ τοῦ λεκτικοῦ τόπου, ne longum faciam, ita ſentio. puritate ſermonis, gratia narrationum & ἀφελείᾳ atque inexplicabili quodam, etiam extra iocos, lepôre excellit Horatius. vbertate inuentionis, copia exemplorum, tractandi dexteritate, τῇ περὶ τὰς νοήσεις ἀδρεπηβολίᾳ, denique τῇ πομπικῇ καὶ ἀξιωματικῇ λέξει præſtat Iuuenalis. Perſius inter hos duos interiectus, neq. caſtitate ſermonis Iuuenali ce-

dit: & illa quam expoſuimus pugnacitate, celeritate, & γοργότητι Horatium ſuperat. character dicendi in Horatio humilior, in Perſio grandior, in Iuuenale vt plurimum ſublimis. figurarum, quæ ſunt orationis lumina, beata apud Horatium & Iuuenalem copia. noſter illis potiſſimum quæ rebus addere pondus ſunt idoneæ, & ἠθοποιΐᾳ καὶ ἐναργείᾳ pene regnat. vel illas mihi conſidera hominis ſordidè parci deſcriptiones, quas in quarta, in quinta, & in ſextæ duobus locis poſuit. non poterant tenacium mores effingi maiore cum euidẽtia. taceo de verborum tropis, quorum crebritatem apud Perſium ſola excuſauerit Satiræ licentia: denſitate enim ſua orationi tenebras nonnunquam offundunt: de quo mox. Numerorum verò concinnitatem cùm apud Horatium nullam inueniſſet, nullum iuncturę ſtudium: hanc ſecuritatẽ Perſius nequaquam probauit: ſed numeris ita conſuluit, vt iſta laude eum quem ſequebatur longo interuallo pone ſe reliquerit. quid enim huius verſibus numeroſius? quid abſque mollitie concinnius? neq. electione eſt opus: omnes apti: omnes ſonori: quidam verò

ita magnifici, vt ad maieſtatem Maroniani carminis videantur aſpirare. neque aliquis mihi illum obiiciat,

-- *euge euge, omneis bene miræ eritis res.*

probauimus enim, ingenioſiſſimum poëtam arte & iudicio vſum viribus ſuis eo loci peperciſſe. Expoſuimus hactenus, vt erat noſter captus, præcipua capita inſtitutæ comparationis inter Romanæ ſatiræ clariſſimos poëtas: oſtendimus quæ ſingulorum propria eſſent κατορθώματα, quæ ἐλαττώματα: clariſſiméque, niſi fallor, demõſtrauimus, ex illis eſſe neminem, qui virtute quadam ſibi peculiari reliquis non præſtaret: neque rurſus eſſe vllum, qui cæteris ratione aliqua non eſſet inferior. Perſium verò adeo non eſſe indignum qui comparetur cum Horatio & Iuuenale, vt vel de palma cum vtrouis eorum iure ſuo poſſit contendere. etſi non ſine aliqua ipſius iniuria poteſt cum tantis ingeniis committi Perſius: cui per breuitatem vitæ totum ſe palàm facere, & ingenij ſui dotes maximas publicare non licuit. vt ex vno libello, atque eo imperfecto nec dum perpolito illum æſtimare, hoc vero ſit leonem ex vngue, & quod apud Homerum

merum faciunt proci ἀπὸ τῆς ἐκ ῥακίων ἐπι-γουνίδος τὸν ἄνδρα. Quid igitur de grauiſſimi illius Cenſoris iudicio dicemus, qui tantum virum ſuffragiis priuatum in Cæritũ tabulas retulit? & quidem non cenſoria nota affectum, ſed ignominiæ elogio miſerè iugulatum. ineptum pronuntiat, indignum qui cum reliquis in comparationem veniat, oſtentatorem eruditionis, obſcurum denique, non ſecus atque alterum Heraclitum vel Cinnam. Pax! vir incomparabilis, ποῖόν σε ἔπος φύγεν ἕρκος ὀδόντων; Perſius vt ſit ineptus? ſi ineptum diceret quem Græci ἀπίθανον ἐν τῷ γελοίῳ, concederem. ne nos quidem enim imus inficias. facultatem huius rei illi defuiſſe. ſed oſtẽtatorem eruditionis quod nominat, omnino haut perſuadet. fatemur eruditiſſimum poëtam eruditionem vbique oſtendere: vſquam oſtentare, negamus. illud doctiſſimi quique ſolent: quis autem vberius quàm σεβασμιώτατος hic Cenſor? cuius ſcripta omnia χρυσοῦ χρυσότερα, ſi quis negat thyma veterum vndique redolere, haut mecum ſentit. hoc ſolet vaniſſimus quiſque tantum, inſolentiſſimus & ὀψιμαθέ-στατος: quorum nihil in ſplendididiſſimum

hunc Romanum equitem cadit: de cuius ſingulari modeſtia, & liberali educatione ſub maximis præceptoribus, non autem cathedrariis ſophiſtis, & vitæ illius auctor meminit, & nos aliquid ſuprà attigimus. At obſcurus eſt, & dignus cui nomen indatur Scotino. mirari ſubiit non ſemel, de obſcuritate Perſij verba feciſſe illum virum, cui nihil erat obſcurum. certè aliud Quintilianus iudicabat cum vera laude dignum pronuntiaret: aliud Hieronymus, cùm diſertiſſimum Satiricum vocaret. mihi quoque non pauci huius poëtæ verſus ita clari & λευκοὶ videntur, vt vel in ciſio à mediocriter doctis legi poſſint. quare non totus liber profectò eſt obſcurus: ſed loca tantùm nonnulla. quid? ſolus hic obſcurus? non etiam optimus quiſque attentiſſimum & πολυμαθέστατον requirit lectorem? non commemorabo Thucydidis τὰς περινοίας, τὰς ἐμπεριβολάς, τὰ γλωσσηματικὰ καὶ ξένα, τὰ ἀνακόλουθα & ſimilia multa quibus obducta caligo ingens illius hiſtoriæ. ſilebo Platonis τὰς λέξεις καὶ ἁπλῶς μεταφοράς, de quibus Longinus. hoc ſolùm dicam, maximarum difficultatum ea potiſſimum ſcripta eſſe plena, quæ omnium ſeculo-

rum docti homines maximè ſunt admirati. quis Pindarum intelligeret aut Ariſtophanem abſque eorum interpretibus foret? quis Græcis literis doctus choros tragicorum inoffenſo pede percurrit? Theocriti τὰ σκληρὰ notant veteres critici: neque indignentur. nos offendent Perſianæ difficultates? & qui laborioſas illius opilionis ineptias non grauamur: tam ſeuerum huius carmen vt intelligamus, operæ nos pœnitebit? Porrò obſcuritatis huius diuerſas afferre cauſſas poſſumus, eáſque certiſſimas. in auctore ſunt aliquæ, aliæ extra illum, quædam in interpretib. Non negabo perobſcura quædam eſſe in quarta, prima quoque: ſed poëtæ facilè ignoſco, cùm cogito crudeliſſimi & φονικωτάτου tyranni, in quem illa erãt, metu, de induſtria atramenti ſepiarum aliquid eſſe affuſum: neque dubito ſapientiſſimum præceptorem Cornutum ſcribenti adfuiſſe, qui vetus verbum crebrò illi inſuſurraret, Σκόπσον. quod etſi diſertè Probus, ſiue quicunque eſt vitæ ſcriptor, non dicit, ea tamen narrat, ex quibus hoc debeamus colligere. Iam cùm ſcribit idem βιογράφος, verecundiæ virginalis Partheniani

noſtrum fuiſſe : aliud agens cauſſam nos docet cur ille locus tenebricoſè fuerit tractatus, cui vix alius toto libro obſcuritate par, obſcœnitate ſimilis nullus. περικοπὴν illam dico è quarta, *At ſi vnctus ceſſes.* Etiam illud vltrò concedimus, nonnulla Perſij loca tropis parum vſitatis & audacioribus eſſe offuſcata. huius quoque non culpam, ſed cauſſam, ita enim dicere æquius, ingenio poëtæ aſſignamus : quod cùm eſſet magnum, magna ſectabatur. dictiones autem tropicas magnitudinem natura ſua habere, cùm alij docent τῶν περὶ τοὺς λόγους, tũ affirmat hiſce verbis ὁ τῶν πάλαι κριτικῶν κριτικώτατος Longinus : μεγάλαι, inquit, φύσει εἰσὶν αἱ τροπικαὶ λέξεις, καὶ ὑψηλοποιὸν αἱ μεταφοραί· καὶ οἱ παθητικοὶ καὶ φραστικοὶ κατὰ τὸ πλεῖστον αὐταῖς χαίρουσι τόποι. hæ ſunt illæ parũ moderatæ & inclementes (id enim eſt ἀπηνεῖς) metaphorę quas ait idem in Platone, quo nemo vnquam facundior, notari ſolitas à dicendi artificib. nonnullis. etiam Demoſtheni quæ obiiciebantúr ab Æſchine, tanto cum hiatu vt θαύματα diceret eſſe nõ ῥήματα, quid aliud fuêre, niſi paullò duriores tranſlationes? adeò magnis quibuſque ingeniis familiares huiuſmodi exceſſus, & παρακεκινδυνευμέναι

dictiones. Dionyſio quidem Halicarnaſſeo ſi credimus, τὴν ἀσάφειαν πολλαχοῦ δεινότητα εἶ: non iam excuſandus fuerit nobis Perſius, verùm præconio εὐμουσίας clarandus. Fuit præterea Flaccus noſter οὐ φιλόμυθός πως, ſed amans breuitatis : quæ res obſcüriorem eſt vbi illum reddit. non alia cäuſſa fuit, vt vnum ſaltem exemplum afferam, cur hactenus non intelligeretur ille verſus:

Inuentus Chryſippe tui finitor aceruí :

quem primi nos, abſit verbo inuidia, ex poëtæ mente ſumus interpretati. Extra auctorem poſſunt multa afferri : ego pauca tantùm commemorabo. Quod igitur multa obſcura hodie videntur, quæ cùm ſcribebantur pueris erant obuia : non penes auctorem culpa hæret, ſed penes lectorem. quotus enim quiſque Perſium legentium ſaltem mediocrem morum veterum & hiſtorię antiquæ cognitionem ſudore partam habet? Adde quod ipſa rerum natura, progreſſu temporum ita nouam rebus humanis faciem inducit, vt ad intelligendos veteres ſcriptores, nihil perſæpe hodiernæ vitæ cõparatione nos iuuante, velut in tenebris ſit micandum, & fallacibus coniecturis ad veritatis inda-

gationem inſiſtendum. atque huic querelæ tum præſertim eſt locus, quando vel priuati vel publici mores perſtringuntur: in quo ſolo & comœdia & ſatira Romana verſantur. Non prætermittam genus ipſum poëſeos, natura ſua difficilioris. nam vt alibi probamus, Satira hæc & genus & nomen eſt non plebeij poëmatis, ſed carminis eruditi: & propter affinitatē quam habet cum dramaticorum fabulis, ipſa perſonarum mutatione perplexum. Interpretes verò diuerſo modo obſcuritati de qua dicimus cauſſam præbuerunt: veteres, quia perierunt: quæ fuit ſeculi barbari flagitioſa negligentia. recentiores, quia alia οὐχ ἑρμηνεύσαντες, alia παρερμηνεύσαντες, lectores perſæpe aut incertiores & indoctiores quam dudum aut malè doctos dimiſerunt. Nemo in ſuam contumeliam dictū putet, quod de iis dicimus qui hanc prouinciā ante nos adminiſtrarunt. nam & nos qui eorum diligentiæ ſuccreuimus, tam meminimus homines eſſe, falli faciles, literis leuiter tinctos, quàm ſcimus, ipſos quæ neſciuerunt aut malè ſciuerunt, ignoraſſe vel probaſſe quia homines erant. hoc ingenuè profitemur non-

dum quenquam incidiſſe in manus noſtras è tot poëtæ huius interpretibus, cuius rationem & interpretandi viam poſſemus probare. vnicum excipio Hadrianũ Turnebum virum in hoc genere literarum eminentiſſimum. qui ſi ex profeſſo Perſium ſuſcepiſſet enarrandum, nullo, vt arbitror, ſpicilegio nobis relicto, aliud ſcilicet curaſſemus. nunc cùm obiter tantùm quædam tractauerit, exemplo illius ad hoc quicquid eſt operis concinnandũ ſumus excitati. Quoniam autem de libri huius obſcuritate multa docti indoctíque paſſim loquuntur: ne quid omitteremus quod ad lucem illius poſſet deſiderari, poſtquam ſemel interpretem profeſſi eramus, Græcorum illud verbum χελώνης φαγεῖν ἢ μὴ φαγεῖν cẽſuimus nobis eſſe vſurpãdum. quò enim interpres, niſi vt obſcura illuſtret, difficilia facilia reddat vel primas literas doctis? quod quidem dum pro virili noſtra conamur, eò prolixiores facti ſumus, quò breuior Perſius. nam illorum faſtidia quibus ſatis eſt magnos ſcriptores ὀλοσχερῶς ἐπαινοῦν ſapientiſſimo Imperatorum Marco reprehendi memineramus. Simul iuuabat eius auctoris explicationi immo-

rari, cuius ſingula prope verba aliquid βιωφελὲς continere animaduertebam. Multa nos in tam erudito poëta obſeruaſſe de quibus ne cogitarant quidem alij, ſi dixerimus, fiducia veri ſit, non inanis iactatio. quid autē prę́ſtiterimus, docti & candidi lectoris facimus arbitrium: nam etſi mediocris ſaltē diligentię ſumus nobis conſcij: ſcimus tamen, οὐ πάντως τῶν προσεχόντων ἐστὶ τὰ ἆθλα, vt dicebat olim B. Chryſoſtomus; ἀλλὰ δηλονότι τοῦ ἄνωθεν βραβεύοντος.

DE PERSIO NONNVLLA:

SIVE,

AD PERSII VITAM A Probo aut alio vetusto auctore ſcriptam, notæ.

PERSIÆ gẽtis per quàm rara in veterum monumentis mẽtio extat. plebeiam non patritiam fuiſſe, Faſti ſuadent, in quibus nemo, quod ſciã, eius nominis celebratur. id nos eo magis miramur, quia de vetuſtate illius gentis dubitare non poſſumus. Tempore belli Punici ſecundi circa annũ V. C. IↃXLIV. florebat militari laude in Romanorum caſtris, C. Perſius, vir impiger, non in tranſcurſu Liuio narratus in XXVI. hiſtoria. Annis poſt hunc paullò minus centũ,

vixit Romæ C. Perſius, *omnium fere noſtrorum hominum*, verba ſunt M. Tullij, *doctiſſimus*: cuius miniatutas ceras adeò reformidabat ille aliorum irriſor, Lucilius vt ſua à Perſio legi nollet: quod præter ipſius teſtimonium, etiam Cicero & Plinius memoriæ prodiderũt. An ex eadem ſtirpe iſti duo orti ſint, & vtrum commune Perſio noſtro cum ambobus aut altero eorum genus fuerit, in tanta veterum monumentorum inopia ſciri hodie non poteſt. Primum generis auctorem Græcũ fuiſſe, aut à Græcis oriundum, haut fortaſſe temerè ex ipſo nomine cõiiciebam: nam Perſius Græcum eſt nomen, non minus quàm Perſeus & Perſæus. nobilem ſanè philoſophum Perſæum de quo Diogenes Laërtius aliique multa, etiam Perſium reperimus nominatum: vt in antiqua vita Arati poëtæ. Perſij quoque poëtæ Græci Phocaenſis vetuſtiſſimi, ex Apophthegmatis Calliſthenis Iulius Pollux libro nono meminit: vrbanum illius in Eubulum Atarnitam dictum eò loci commemorans: non autem Eubuli in ipſum Perſium, vt ſcriptum ſcimus ab eruditiſſimo viro Lilio Gyraldo, Pollucis ver-

bis perperã acceptis: quæ in vulgatis editionib. corrupta, vt ſit aliqua ſententia, ita legimus: ἦν δέ τι καὶ νομίσματος εἶδος οὕτως ὀνομαζόμενον ΦΩΚΑΙΤΑΙ. φησὶ γοῦν ἐν τοῖς Ἀποφθέγμασιν ὁ Κηγιαθέης, ὑπὸ Εὐβούλου τοῦ Ἀρταμίτου τὸν ποιητὴν Γέρσιον ἀμελούμενον, εἰς Μιτυλήνην ἀπελθόντα γράψαι, διότι τοὺς Φωκαΐτας οὓς εἶχον, ἔχοι ἥδιον ἐν Μιτυλήνῃ μᾶλλον ἢ ἐν Ἀτάρνῃ. Eubulus iſte Atarnenſis ille eſt, de quo Laërtius in vita Ariſtotelis: homo diues, & vt ſcribit Strabo, argentarius. iocus Perſij eſt in ambigua notione vocis Φωκαΐτης: quæ & Phocæa prognatũ, & certum genus nũmi ſignificat. cùm igitur patria relicta Atarnã veniſſet Perſius ad Eubulũ, vt illius opib. ſuſtentaretur, falſus exſpectatione ſua Mitylenã ſe transferre fuit coactus: vnde ad Eubulum ſcripſit, mirari ſe, quod homo auarus & pecuniæ amans phocaitas Mitylenam paſſus eſſet transferri, neque Atarnæ retinuiſſet. Sed redeo ad noſtrum: cuius vitam habemus à vetuſtiſſimo auctore ſcriptam, ſiue Probus ille fuit, ſiue alius:

in qua ſunt digna animaduerſione nonnulla: quæ heic breuiter indicabimus: nã ſcripti codices ab edita lectione nihil ferè variabant. Principio ſcribit *natum Perſium pridie nonas Decembreis, Fabio Perſico, L. Vitellio Coss. deceßiſſe* VIII. *Kal. Decemb. Rubrio Mario, Aſinio Gallo Coss.* in fine verò ſic: *Deceßit vitio ſtomachi, anno ætatis* XXX. non conſtat his ratio. nam falſum eſt vixiſſe Perſium annos triginta: qui, ſi ratio ineatur temporum heic adnotatorum, nouem circiter dieb. prius obiit, quàm annum vitæ vigeſimumoctauum impleret. incidit enim Fabij & Vitellij conſulatus in annum V.C. IↃCCXXCVII. Tiberij XX. à paſſione Domini primum, vt placet diligentioribus temporum ſcriptoribus. Marius verò & Aſinius octauo Neronis anno Coss. fuerunt. ſic igitur corrigendus error in muneris admiſſus. propius ad verum accedit Hieronymus qui in Chronico Euſebij anno vitæ XXIX. mortuum Perſium adnotat. Perſij patrem Flacci cognomen habuiſſe ex hac vita diſcimus: vnde paret illud quàm ſit ridiculũ, quod quidam ſomniarunt: poëtam noſtrum id cognomen inueniſſe ab Horatij

Flacci imitatione.quod non ſolùm ἀνιστό-ρητον, ſed etiam ineptum eſt. nec minus illud quod addunt, Seuerum eſſe eundem nuncupatum, ob ſectæ Stoicæ profeſſionem:mirum quis hoc ipſos docuerit:nam & vitæ ſcriptor,& omnes veteres hoc myſterium nobis inuiderũt.ſed videtur huic vaniſſimo commento occaſionem præbuiſſe inſcriptio illa, memoria auorum Volaterris, (ea Perſij patria) inuenta: vbi A.Perſij cuiuſdam octẽnis pueri fit mentio cui cognomen fuit Seuero. Rhetor fuit Virginius Flaccus apud quem ſtuduiſſe Romæ dicitur Perſius.Pater fortaſſe fuerit aut patruus Verginij Rufi illius qui temporibus Neronis ſtudia iuuenum eloquentię fouebat,vt refert Tacitus Analium libro xv. is eſt de quo Plinius Secundus epiſtola prima libri II. quem etiã de arte rhetorica ſcripſiſſe auctor Quintilianus. Inter Perſij amicos nominat hic auctor *Calphurnium Staturam*: niſi legendum eſt *Suram*: quod commune fuiſſe cognomen multis gẽtium Romanarum, nemo ignorat. illud verò alterum alibi legere non meminimus. Ait: *coluit vt patrem Seruilium Numanum*. ſcribendum,

Nouianum. hic ille eſt Seruilius Nouianus de quo Fabius libro decimo, in cenſura de ætatis ſuæ hiſtoricis. meminêre illius & Plinius vterque. Mox cùm ita ſcribit: *Ipſe etiam decem ferè annis ſumme dilectus à Pæto Thraſea eſt:* hoc videtur dicere, affinitatem quæ Perſium Thraſeæ coniungebat, ante annos ferè decem fuiſſe prius contractam, quàm ſupremum ipſe diem obiret. quæ ſubiicit de Perſij opibus ita ſcribi debent: *Reliquit circa* H-S *vicies matri & ſorori: ſcriptis tantùm ad matrem codicillis, rogauit eam, vt daret Cornuto ſeſtertia, vt quidam dicunt centum: vt alij volunt argenti facti pondo viginti.* Vicies ſeſtertiûm æſtimatione Budæi aureorum ſolatorum quinquaginta millia efficiunt. æſtimatione aliorum circiter millia XLV. centum ſeſtertia Budæo, aurei Francici bis mille quingenti: aliis, bis mille tantùm. abſurdiſſimè hęc vulgò accipiũtur. Quod ait Probus reliquiſſe Perſium hunc librũ imperfectum, & verſus aliquos in vltimo libri fuiſſe demptos: non ita accipiendum quaſi deeſſet aliquid ſat. VI. quæ haut dubie integra eſt, neque poterat concinniore fine claudi, quàm vt hodie finitur. ſed

ſi quid demptum eſt, dubio procul principium illud erat nouæ ſatiræ. Etſi verò certum eſt, rectè Perſij librum hodie in ſex ſatiras diſtingui: in antiquiſſimis tamen membranis aliam diſtinctionem inuenimus. in multis enim codicibus quinque ſolùm ſatiræ numerantur, quarta ad tertiam adiuncta. in quibuſdam cōtinuus eſt vnus liber, nulla Satirarum facta diſtinctione. Sanè Priſcianus atq. alij grammatici antiqui quoties Perſium laudant, librum nominant, non ſatiras numerant. Lege deinde, *Scripſerat & paucos in ſocrũ Thraſeæ Arriæ matrem verſus, quæ ſe ante virum occiderat.* notiſſima eſt hiſtoria de Arria vxore Pæti Cæcinę, quæ mater fuit Arriæ coniugis Thraſeę Pæti, atque ipſius Thraſeæ ſocrus. Scribe etiam: *editum librum continuo mirari homines, & diripere cœperunt.* non *deripere*, aut vt doctis quibuſdam videbatur *diribere*. elegantiſsimo verbo expreſsit auiditatem lectorum, qui librum Perſij ſimul ac fuit publicatus, cupidè ſibi quiſque parabant. Poſtremò ſciendum, quædam à grammaticis tãquam Perſij afferri, quæ in his illius ſatiris non inuenias. vt exempli gratia, à Seruio

in tertium Georgicorum illa verba,

Findit infantes ſtatuas. --

ab Iſidoro hunc verſum, libro XVII.

Buccina iam priſcos cogebat ad arma Quirites:

quæ vel alius ſunt Perſij quàm noſtri: vel aliorum poëtarum, & merę hallucinationes grammaticorum.

ISAACI CASAVBONI AD PERSI SATIRAS LIBER COMMENTARIVS.

AD PROLOGVM.

EXEMPLVM Dramaticorum poëtarum ſecutus eſt Perſius, cum Satiris ſuis hoc prologo præluſit. cæteri poëtæ Perſio vetuſtiores, vel in totum proœmio abſtinuerunt: vel ab opere legitimo non ſepararunt: vt in Æneide Maronis eſt videre. at poſterior poëtarum ætas, proœmia huiuſmodi frequentauit, modo verſu, modo ſoluta oratione, vt Statius & Martialis, Auſonius quoque interdum. Claudianus, qui eo more omnium maxime vſus, elegiaco ſemper carmine. Perſij autem Satiras, magnam cum dramaticorum fabulis habere adfinitatem, clarum ex ijs quæ de Satira diſputauimus. quo minus ferendi fuerunt veteres literatores illi, qui ſcazontem hunc eſſe Perſij, auſi negare. At cauſſam velle quærere,

cur diuerſo metri genere heic vſus poeta: hoc vero eſſet ſimilia illis antiquis inſanire, qui præpoſtera oſtentatione ingenij veſtigarunt, cur Græcus poeta Iliadem à conſonante μ eſſet auſpicatus, Odyſſeam ab α vocali. Philoſophos potius audiamus, qui in explicandis animi facultatibus duas ſtatuunt diuerſas: τὸ ἐπελδυσικὸν τῆς ψυχῆς εἶδος, & τὸ προαιρετικόν: hac vti nos, cum certa ratione ducti, & quod nomen ſonat, attendentes, aliquid agimus: illa quoties ſine cogitatione, nedum ratione, & vt loquitur Dionyſius Halicarnaſſeus αὐτοματίζοντες ἄνευ γνώμης, facimus aliquid aut dicimus: cuius non aliam afferre cauſſam poſſumus, quàm ἐπῆλθεν, hoc eſt, quod ita venit nobis in mentem: vt longè ineptiſſimum ſit eius rationem ire excogitatum, quod ſine ratione ab auctore fuerit vſurpatum. Non defuerunt qui hos verſus proprie ad Satiram primam pertinere autumarent: quare etiam reperti, qui illos cum ſequentibus heroicis continuarent. Sane etiam in Satirico Petronij ſcazontes hexametris præpoſitos ac cohærentes inuenias: imò vero tota alterius generis Satira, nihil erat aliud, niſi miſtura quædam carminum diuerſorum modorum cum proſa, vt ſuo loco diximus: cæterum iſtorum errare ſententiam, & res ipſa, & omnes quas vidimus membranæ veteres manifeſtò arguunt. Proculdubio decepti iſti ſunt, quod Perſij mentem in hoc prologo ſcribendo male caperent: de quo tot diuerſæ ſententiæ ſunt proditæ, quot reperti ſunt hactenus (extiterunt autẽ prope innumeri,) poëtæ

huius interpretes. Eſt vero hoc carmen duplicis argumenti, vt & partes illius ſunt duæ, verſuum ambæ ſeptenorum. primi ſeptem verſus mixtum habent argumentum: de ſe enim agit poëta προηγουμένως, obiter vero de æqualibus ſibi poëtis, quos traducit: poſteriores ſeptem meram continent aliorum poetarum irriſionem. Totum carmen ſi verſus numeres à maiori parte διηγητικὸν cenſeas: ſi id ſpectes, cuius potiſſimum cauſſa eſt ſcriptum, προσοδιακῷ vel ἀναθηματικῷ generi potius adſcribas. προσόδιον veteres appellarunt, vel προσοδιακὸν ἔπος, carmen quo deos affabantur, cum ad illos adibant; ἀναθηματικὸν, quo offerumenta ſua & donaria honori deorum conſecrabant. planè eiuſmodi eſt hoc carmen: ſuas enim Satiras Apollini Palatino, vel alijs literarum præſidibus dijs affert: non tanquam opimam victimam: ſed veluti donarium λιτὸν, à magna quidem voluntate, ſed viribus modicis profectum. hoc vult cum ait: *ipſe ſemipaganus, Ad ſacra vatum carmen affero noſtrum.* in his verbis poſitùs eſt præcipuus poetæ ſcopus in ſcribendo hoc carmine: quæcunque alia his adtexuntur, fimbriæ ſunt paludamento aſſutæ: ἠθικὰ nẽpe παραρτήματα, quibus Perſius partim modeſtiam ſuam oſtendit, partim iudicium de malis poetis, quorum ea tempeſtate magnus erat Romæ prouentus. Singularis modeſtiæ eſt, quod negat ſe poetam: quodque ſe ad tantam gloriam ne aſpirare quidem fatetur: & præmia poetis debita alijs æquo animo relinquere: non minoris iudicij illud, quod pro poetis ſe non habere oſtnedit

eos qui populi Rom. æſtimatione, ſummi in eo genere cenſebantur.

Nec *fonte labra prolui Caballino:*) Iam diximus mixti argumenti eſſe partem iſtam priorem. huius meminiſſe oportet, ſi volumus rectam poetæ mentem aſſequi. ſic enim ſua extenuat, vt ſimul ineptorum hominum factum retundat & vrbanè caſtiget. Deſiderium poëtandi iam inde ab Auguſti temporibus familiaris pleriſque Romanorum morbus fuit: ad otium enim a militari ſtudio traducti aſtu cati principis, quid potius facerent, quàm vt ignobile ſuum otium pangendis carminibus traducerent? Nota Horatij non falſa querimonia,

Scribimus indocti doctique poemata paſsim.

Idem alibi,

——populus leuis hoc calet vno
Scribendi ſtudio: pueri patreſque ſeueri
Fronte comas vincti cenant & carmina dictant.

Sed auxit hic ἐπιδήμιος Romanorum morbus Nerone principe mirum quãtum. exemplum enim belluæ illius poëticam lauream palàm affectantis leuiſſimum quemque impellebat, vt poeta videri & vellet & poſſe ſperaret. tulère hoc indignè legitimi Muſarum myſtæ: qui illarum ſacra adeo fœdè pollui non poterant non dolere. Hinc illa Perſij indignatio, cuius teſtem Satiram primam reliquit. eo carmine multa ἀθρόως in illis ψευδωνύμοις poetis reprehenduntur, vt ibi dicemus: in hoc vero prologo nominatim væſania illorum arguitur, qui literarum & omnis eruditionis rudes cum eſſent, poetarum tamen no-

men, quæ erat inſignita eorum impudentia, ſibi vindicabant. nihil enim arrogantius iis, qui paullum aliquid vltra primas literas progreſſi, falſam ſibi doctrinæ perſuaſionem induerunt. Iſti ſunt quos Græci & M. Tullius appoſitiſſima voce μουσοπατάκτους appellarunt: qui poeticæ facultatis qua ſuperbiebant, nullum argumentum proferre habebant, niſi illud commentitium & vanum, quod afflatu quodam repentino Muſarum vel Apollinis facti eſſent poëtæ. Quod igitur ait Perſius, *Nec fonte labra prolui Caballino*: non negat præciſe modico ſe hauſtu fontis ſacri Muſarum fuiſſe potatum: ſed eos irridet, qui videri volebant totum illum exhauſiſſe. & fortaſſe priuatim quendam tangit, qui tale quid de ſe κατὰ χρόνον, ſeculi vitio vſus, iactauerat. Aliud eſt modice de fonte bibere, aliud ſe fonte proluere: cuius verbi vis neceſſario heic expendenda fuerat interpretibus, nunquam autem id verbi temere vſurpatur bonis ſcriptoribus, ſed cum maximo ſententiæ incremento. Plautus Curculione de anu multibiba: *age effunde hoc citò, In barathrum: propere prolue cloacam.* Claudianus de raptu libro II.

——aſtra viarum.
Mutauere fidem: vetito ſe proluit Arctos
Aequore.

Hoc eſt, tanta rerum mutatio facta, vt illa ſidera polaria quæ prius æquore tingi metuebant, affatim maris aqua ſe lauerint. idem poeta in Serenæ laudatione Hiſpaniam ἐγκωμιάζων.

——primo lauat æquore Solem

India: tu feſſos exacta luce iugales

Proluis, inque tuo reſpirant ſidera fluctu.

India *lauat*: ſed Hiſpania *proluit* quod longe maius. in III. conſulatu Honorij canit de Theodoſio.

Te tuus Oceanus natali gurgite laſſum

Excipit, & notis Hiſpania proluit vndis.

Sic hoc loco emphaſin magnam ea vox habet. de Muſarum fonte bibiſſe, aut aqua illius aſperſum fuiſſe, ſine inuidia & mediocres poetæ glorientur: at proluiſſe ſe illo fonte, nemo dixerit ſine putida iactantia. ſic Auſonius Moſellam ſuam, poëma caſtigatiſſimum, vocat *tenue libamen Muſæ*: poſtea addit de poëtis alijs,

——ſunt tibi multi

Alme amnis, ſacros qui ſollicitare fluores

Aonidum totamque ſolent haurire Aganippen.

Pro modo potæ aquæ facultatem cuiuſque æſtimant poëtæ: Statius in Surrentino Pollij:

Non mihi ſi cunctos Helicon indulgeat amnes.

Sic etiam Eunapius ῥανίδα Κασταλίας appellat oppido tenuem dicendi facultatem. Non prætermittam quod apud Theonem Arati interpretem legi: huic vni fonti primitus tributam fuiſſe Κρήνης appellationem. inde ad alios fontes vocem tranſijſſe.

Caballino.) Etiam hæc vox ſuum aculeum habet. poterat enim ſic: *Nec fonte equino labra merſimus noſtra.* maluit autem *Caballino*: quod nomen eſt inhoneſtius, vt rectè iudicat vetus interpres: ſed cur hoc verbum vſurparit non ea cauſſa eſt, quam ille affert: neque illud ſolum, quod nume-

roſior ita fit verſus: verum iſta, quod contemnenti & ſubſannanti ea vox erat aptior. καβάλλης enim Græcis & Latinis caballus, non quiuis equus dicitur, ſed iumentum doſſuarium ταλαεργόν. Horatius ——*olitoris aget mercede caballum,* aut piſtrinenſe. Auſónius,

Cui ſubiugabo de molarum ambagibus
Qui machinali ſaxa voluunt pondere
Tripedes caballos, terga ruptos verbere.

Ideo literatores Græci καβάλλης dici putarunt, ab inijciendis oneribus, quod voce καββάλλειν Doribus vſitata pro καταβάλλειν putabant ſignificari. ab iſtis terga ruptis tranſtulerunt ad cuiuſcunque equi ἀτιμισμὸν ac vilitatem declarandam. Lucilius, *ſuccuſſator tardus caballus:* cui opponitur apud eundem, *equus gradarius, optimus vector.* Seneca epiſtola LXXVII. *O quantum erat ſeculi decus, imperatorem triumphalem, cenſorium, & quod ſuper omnia eſt Catonem vno caballo eſſe contentum.* apud Petronium παροιμιῶδες illud, *laſſus tanquam caballus in cliuo.* quod prouerbium aliter extulit Ouidius in primo Remedij.

Principio cliui noſter anhelat equus.

Paulus Aquilegiẽſis diaconus libro hiſtoriarum XI. Socratis verba Latinè vertens, *caballos* vocauit, quos ille aſinos. Socratis verba: περιεῖλε δὲ καὶ τὸν δημόσιον τῶν χρειῶν δρόμον, οἷον ἡμιόνων, βοῶν τε ὄνων. vertit: *abſcidit quoque etiam publicum curſum mularum & caballorum.* in Cedreni libris, pro bobus qui à Socrate nominantur, ponuntur cameli: vt dubitari poſſit num apud Paulum *camelorum* ſcribendum ſit pro *caballorum.* appellatur autem Ca-

ballinus fons Perſio ἡ ἵππου κρήνη mõtis Heliconis: non in contemtum ipſius fontis, qui vnâ cum monte & vniuerſo tractu Muſis erat ſacer: ſed in odium iſtorum pſeudopoetarum. ſimiliter Iuuenalis cum de perfido Græculo Bareæ delatore loqueretur, ipſum equum alitem Pegaſum, poëtis decantatiſſimum, caballi appellatione afficit.

Stoicus occidit Baream delator amicum
Diſcipulumque ſenex, ripa nutritus in illa
Ad quam Gorgonei delapſa eſt pinna caballi.

Non quod Pegaſo, quem in cœlis vetuſtas collocauit, vellet ire detractum: ſed quia Græcos male oderat: nominatim Corinthios è quibus erat ille ſycophanta qui Baream afflixerat. inſigne autem vrbis Corinthi erat Pegaſus, vt ſcimus ex antiquis nummis. Vnde nata ſit in animis veterum hæc opinio, quaſi Aganippe & Hippocrene fontes poti inſpirationem facerent literarum, non tacet Solinus. videtur ea perſuaſio inceſſiſſe hominum mentes poſt Homeri & Heſiodi tempora. nam Homerus nuſquam illorum fontium meminit: ne tum quidem cum de Phemio cantore αὐτοδιδάκτῳ loquitur. Heſiodus Hippocrenen quidem nominat, initio Theogoniæ: ſed de hauſtu aquæ illorum fontium, οὐδὲ γρῦ. quanquam poſteriores Græci poetæ, quod Heſiodus canit repente ſe factum poëtam, Μουσῶν ἐμπνευσῶν αὐδὴν, etiam ad potum Hippocrenei fontis retulerunt. Alcæus in epitaphio illius.

Τοίην γάρ τε γῆρυν ἀπέπνεεν, ἐννέα Μουσῶν
Ὁ πρέσβυς καθαρῶν γευσάμενος λιβάδων.

Idem leges apud alios quoque.

Nec in bicipiti ſomniaſſe Parnaſſo Memini.) Quemadmodum illi fontes de quibus modo dicebamus, poti credebantur facere poetas: ſic vicini montes Helicon, Cithæron, & Parnaſſus, eos qui conſcenderent, aut inibi verſarentur. Hæc quoque ſuperſtitio recentior eſt illis antiquiſſimis poetis Homero & Heſiodo: apud quos nihil ſimile eſt inuenire: præbuit tamen Heſiodus huic fabulæ occaſionem, cum caneret, poetica ſe facultate donatum fuiſſe,

Ἄρνας ποιμαίνονθ' ἑλικῶνος ὑπὸ ζαθέοιο.

Ait factum ſe poetam cum paſceret oues in Helicone: inſecuta ætas accepit, quaſi dixiſſet, ideo poetam euaſiſſe, quod in Helicone eſſet verſatus. Ac quoniam ſolebant ægroti in Æſculapij vel Apollinis templis incubare, vt inſomnia captarent, quibus morborum remedia præſcribi credebant: eum morem & ſuperſtitionem ad ſuos illos montes tranſtulerunt, ſibique perſuaſerunt, eos qui in illis montibus ſomniaſſent, repente poetas exiſtere. Propertius libro III.

Viſus eram molli recubans Heliconis in vmbra
Bellerophontei qua fluit humor equi:
Reges Alba, tuos, & regum facta tuorum,
Tantum operis neruis hiſcere poſſe meis.

Contra Perſius, poëtam ſe negat, quia non ſomniarit in Parnaſſo. In antiquis ſcholijs legimus tangi heic Ennium, qui dixerit ſe vidiſſe ſomnium in Parnaſſo, Homerum ſibi dicentem, quod eius anima in ipſius eſſet corpore. tangit hoc ipſum Ennij ſomnium & Propertius ibi-

dem, ſed paullo aliter. In antiquiſſimis membranis è bibliotheca præſtantiſſimi viri Claudij Puteani, per vnicum S, ſcribitur *Parnaſo*: quomodo & in aliis melioris notæ codicibus ſemper ferme offendimus. ſic Græcos variè ſcribere obſeruabamus Παρνασὸς, Παρνασσὸς, Παρνησὸς, Παρνησσὸς, & Παρνηθὸς quoque, ſi fides Heſychio, nec vicinitate duorum nominum deceptus, Parnethem Atthidis montem cum hoc Phocidis confundit. Nugantur Græci grãmatici Parnaſſum quaſi Larnaſſum fuiſſe dictum: quod in eo monte diluuij λάρναξ hoc eſt arca conſtitiſſet. nos alibi dicebamus & Bœotiæ & vicinæ Phocidis pleraque loca à Cadmo & aliis Phœnicibus aut Syris fuiſſe condita. cuius rei, etiam ſi Plutarchus atque alij hiſtorici ſiluiſſent, appellationes tamen ipſorum manifeſtam fidem facerent. ab ea origine eſt huic monti nomen. פרנס *Parnes* Syris eſt νέμειν: & פרנסין *parnaſin*, paſtores. inde Parnaſſus αἱ νομαί; ſic montem dixerunt vbi greges ſuos paſcebant. ſimiliter à verbo פרנק *parna*κ ſiue *pharna*κ fuit in Aſia vſitatum nomen Pharnaces: cui reſpondent Græca Hedycharis & Hedyllus. nam Syrum verbum ſignificat ἡδυπαθεῖν. Mons quoque Helicon ab חלך *Halac* videtur appellatus quod eo loci conuenirent: Cithæron à קתר *Kathar* rupes. omitto ſimilia nomina in eodem tractu multa, quæ ad eandem originem facile fuerit reuocare. ſed hæc alius ſunt loci.

Vt repente ſic poëta prodirem.) Mira emphaſis in his verbis. non ſatis habuit dicere *repente* hoc eſt ἐκ τοῦ παραχρῆμα, ſine vllo temporis impendio:

cuius vel plurimi iactura ſolent coli Muſæ. ſed addit *ſic*, id eſt, ὡς εἶχον παιδείας ἢ ἀπαιδευσίας ὅτι ἐς τὸ ὄρος ἀνέβαινον: quaſi ex afflatu ſolo numinis Parnaſſum inſidentis illiteratiſſimi quique fierent poetæ. *prodire* verbum, duplicem notionem habet: modò ſimpliciter προέρχεσθαι, dare ſe in conſpectum: modo idem eſt cum exiſtere, & ſubitò emergere, vt Sol ἀνατέλλων, vel aliquis è machina Deus comicus.

Heliconiadas pallidamque P.) Imperiti poetæ nihil niſi Heliconem & Pirenen cæteraſque Muſarum ſedes in ore habebant: his vt ſe quam diſſimillimum probaret noſter, cedere ſe illis ait, & Helicone & locis id genus omnibus: non adeo quod Muſas & ſacra Muſis loca parum veneraretur: ſed vt longiſſimè ſe abeſſe ab iſtorum tumido faſtu & opinione ſui ſignificaret. ſimilis locus initio Satiræ quintæ, vbi non aliter accipiendus ille verſus, *Grande locuturi nebulas Helicone legunto.* Vides non ſimpliciter Heliconem repudiari, ſed eos qui in Helicone nebulas legerent: hoc eſt typhi & vanæ δοκησισοφίας ac confidentiæ pleni, in poeticæ ſtudiis verſarentur. Rectè meliores omnes libri, *Heliconiadas*, non vt in nonnullis *Heliconides*. vtrunque admittit Græca analogia: ſed non vulgari vſus iudicio poëta doctiſſimus *Heliconiadas* maluit: etſi alterum lex metri potius ſuadebat. ratio autem eſt, quia aucto ſyllabarum numero, ac præſertim inſerta vocali grandiſona *a* verſum effici videbat amplioris ſoni & κομπωδέστερον: quod optime conueniebat ſentẽtiæ qua inflatas iactationes inanium

hominum ſuas nugas magnificantium, derideret. Peculiaris laus magnorum ingeniorum, aptare affectibus voces, quod tentarunt multi, præſtiterunt autem duo illi omnis doctrinæ apices, Homerus & Virgilius.

Pallidamque Pirenen.) Latini poetæ inter ſacratos Muſis fontes Pirenen cenſuerunt, vt hoc loco Perſius, & alij paſſim. Græci tamen ſcriptores, quorum hoc erat pontificium, nihil eiuſmodi agnoſcunt, neque poetæ, neque geographi: nam quod refert Pauſanias, de ſimulacro Apollinis ad hunc fontem, nihil ad rem. Ego non dubito hanc Romanorum opinionem ex illorum errore ortam eſſe, qui duos fontes Hippocrenen in Helicone Phocidis, & Pirenen in Acrocorintho, incogitantia, vel etiam imperitia rerum geographicarum confuderunt. multa enim peccant poetæ etiam primarij in locorum nominibus. hic vero error eò facilius admiſſus atque vſu confirmatus eſt, quod vterque horum fontium auctorem habuit Pegaſum Bellerophontis: excitatus vterque impreſſione vngulæ illius equi volucris. Vetus Perſij interpres qui meminerat Muſas in Helicone & illo Phocidis tractu habitare, non dubitauit Pirenen interpretari hoc loco de fonte Heliconio. id vero commentum procliue refellere: neque enim dubitare poſſumus, quin Muſicus iſte fons, ille ipſe ſit, quem in Acrocorintho deſcribit Strabo cum omnibus geographis. Statius, Genethliaco Lucani,

Lucani proprium diem frequentet,

Quiſquis collibus Iſthmiæ Diones
Docto pectora concitatus œſtro,
Pendentis bibit vngulæ liquorem.

Idem Thebaidos libro III.

It comes Inoas Ephyre ſolata querelas,
Cenchreæque manus: vatum qua conſcius amnis
Gorgoneo percuſſus equo.

Notat ibi Lactantius vetus interpres: *equo Pegaſo, cuius vngula percuſſus locus, fontem effudit, qui Hippocrene dicitur: hoc enim fonte qui labra proluerit poëta fiet.* Vides ſimilem errorem eruditi grammatici, ei quem notabamus in Perſij ſcholiaſta. quia enim ſciebat fontem Muſis dicatum Hippocrenen dictum fuiſſe: falsò pro Pirene Hippocrenen heic hariolatur. Pirenæ fontis aquæ διαυγὴς ϗ πότιμος. Straboni dicitur, Pauſaniæ etiam πιεῖν ἡδύς. quod igitur pallidam Pirenen vocat ſatiricus, vel ad fabulam referendum, & luctum Pirenæ matris Cenchriæ, ex cuius lacrimis fontem hunc manaſſe fabulantur auctore Pauſania: vel ad pallorem, quem ſibi etiam ſtudio & arte interdum conciliabant iſti famæ negotiatores poetæ. potes & ad illuuiem referre ac ſquallorem horum quos perſtringit: qua de re in altera prologi parte plura.

Illis remitto q.) Meliores libri & Puteani membranæ, *remitto*: alij codices *relinquo*: vt in adfini ſententia ſatira quinta: *—menſaſque relinque Mycenas.* non aliter perantiquæ clariſſimi viri Iacobi Bongarſij membranæ. perplacet *remitto.* ſignatum verbum apud optimos ſcriptores hac notione, cum aliquid παραιτούμεθα & reijcimus

vel oblatum.

Quorum imagines lambunt Hederæ ſ.) Hoc eſt ambitioſis hominibus, qui non quod literas verè ament, aut quia diuinæ poetices præſtantiam intelligant, Muſas colunt: verùm vt nomen ſibi variant, & iudicio inſani principis aliorumque imperitorum, honores mereantur legitimis poetis debitos. non ſine ſatirico ſale poetas δοξοκόπους hac periphraſi deſcribit, vt apparet ex verbo *lambunt*; quod tranſlatum eſt a canibus, queis proprium lambendo bibere. heic valet vndique cingere, περιστεφανοῦν vel πυκάζειν. apta vox indignanti, vt apud M. Tullium de cohorte Verris *cohors horum canum, quos tribunal meum vides lambere.* Fuit illud maiorum inſtitutum præclarum, dedicandi in bibliothecis quà publicis, quà priuatis imagines & ſtatuas doctorum, eaſque ſemperuirenti hedera coronandi. ſed hunc honorem Perſius vir cordatus, non faciebat nauci: qui ſciret ætate ſua dignis indignis, imò his potius, eum deferri. Virtutis enim præmia tum demum à ſapientibus honeſta & expetenda exiſtimantur, cum pro meritis conceduntur: eadem ſi per gratiam vel ex libidine diuidantur, non iam virtutis ſunt teſtimonia, ſed fortunæ fauentis. extat in eam ſententiam elegans Polliani epigramma dignum quod heic obiter exponamus: male enim vulgo accipiunt.

Εἰ μὴ χαίρω Φλῶρε, γνοίμην δάκτυλος ἢ πῦς
Εἰς τὴν σῶν τούτων τὴν καταττεινόμενον.
Χαίρω νὴ τὸν κλῆρον, ὃν ἐκλήρησας ἐν ἄθλοις
Ὡς περὶ χρείας τοῦ στεφάνου μείζονος.

ineptulus poëta Florus in agone Muſico, non ſuo merito,ſed inopia vel imperitia antagoniſtæ, vel etiam peruerſo eorum iudicio, quorum ea fuerat cognitio, coronam adeptus, honore illo ſuperbus, familiari ſuo Polliano ſuccenſebat, quod ſibi non gratularetur:eamque ceſſationem inuidiæ adſcribebat,quaſi eſſet ſua corona ἀλγηδὼν ὀφθαλμῶν Polliano: qui reſpondens illi hoc tetraſticho, *Ego verò*, ait, *ô Flore, niſi gaudeo, fiam eorum pedum vnus quos tu in tuis chartis torques miſerè:* hoc eſt, male peream. *Gaudeo inquam: idque ita eſſe iuro tibi per Fortunam, & ſortem qua fauente tibi, coronam poëticam ita nactus es, vt in diuiſione hereditatis quæ parentum morte obtigiſſet, partem opimam.* Hoc vult Pollianus:gaudere ſe & Floro gratulari,non quidem vt præmium ingenij ac doctrinæ adepto: ſed vt Fortunæ munus conſecuto non pœnitendum. Similis ſententiæ eſt iſtud Senecæ in libello Quare bonis viris mala accidant: *Deſcendiſti ad Olympia: ſed nemo præter te: coronam habes, victoriam non habes. Non gratulor tanquam viro forti, ſed tanquam conſulatum praturámue adepto.* χηρεία μερὶς Polliano dicitur, pars quæ ſortitò euenit è parentum hereditate. non eſt enim, vt quidam putarunt ſubſtantiuum χηρεία: ſed eſt à χηρεῖος, vnde, apud poëtam vox χηρωϊος. propriè χεῖρος de viduo aut vidua:ſed & de orbis dicitur,vt & Heſychius adnotat. Cum è certamine par virtutis teſtimonium referebant ambo antagoniſtæ, tunc victores ambo ſine victoria, aut potius vt Theocritus & Polybius eos vocant, ἀνῆλυτοι, præmium Deo conſecrabant,cuius id feſtum erat, ſicut teſtis eſt

A. Gellius lib. XVIII. cap. II. quod alibi Seneca vocat *hieram facere*. interdum vbi χρηματίτης erat ἀγών, præmium æquis partibus vtrique cedebat: vbi erat corona præmium, videntur vel ſorte litem diremiſſe, vel arbitrio iudicis. Vt non ſine cauſſa hanc quæſtionem olim tractauerit Chryſippus in libro de officio iudicis, propoſita ſpecie duorum curſorum, qui metam ſimul attigiſſent. teſtis Plutarchus, qui in libro Περὶ Στωϊκῶν ἐναντιωμάτων de Chryſippo loquens, ait: ἐν τῷ περὶ τοῦ δικάζειν ὑποθέμενος δύο δρομεῖς ὁμοῦ συνεμπίπτειν, (ita lego non συνεκπίπτειν, quod tamen poteſt vtcumque exponi) ἀλλήλοις, διαπορεῖ τί τῷ βραβευτῇ καθήκει ποιῆσαι. πότερον, φησίν, ἔξεστι τὸν βραβευτὴν τὸν φοίνικα ὁποτέρῳ βούλεται ἀποδοῦναι, κἂν τύχωσιν αὐτῷ συνηθέστεροι ὄντες; ὡς ἂν ἐνταῦθα τῶν αὐτοῦ τι χαριζόμενον τρόπον τινά: ἢ μᾶλλον, ὡς κοινοῦ τοῦ φοίνικος γεγονότος ἀμφοτέρων οἱονεί τινος κλήρου γενομένου ἐνάλλως κατὰ τὴν ἐπίκλισιν, ὡς ἔτυχε δοῦναι αὐτόν. dubitat Chryſippus, debeatne brabeuta palma vti tanquam ſua, & vtri libuerit deferre: an potius rem, vtrique iure quæſitam, ei adiudicare, qui ſorte arbitra abſtulerit. ex hoc loco intelligimus quid ſit κλῆρον ἐκκληρεῖν in Polliani verſu.

Hederæ ſequaces) Leonidas poëta Græcus πολυπλανέα κισσὸν dixit, Virgilius quoque & Catullus *errantem*. Philippus in epigrammate tribuit ἑρπυστὴν σκολιὸν πόδα hederæ; & ait χορεύειν; quod explicant ſuperiora. Sic autem antiqui lyrici, inquit Seruius *flexipedes hederas* dixerunt.

Ipſe ſemipaganus Ad ſacra vatum carmen affero noſtrum.) His verbis præcipua carminis hujus intentio

tentio continetur, vt iam diximus, neque repetemus. *ſemipaganum* ſe appellat quaſi inchoatum poëtam dicas, vt non penitus ἀνείσκλον, ita aſſiſtentem adhuc in cortina & tantum ἀκροθιγῶς ἀψάμενον τοῦ λέβητος. modeſtiam appellationis huius opponit arrogantiæ poëtarum μουσοπατάκτοι de quibus dixit. Notiſſimum eſt, paganus & miles eſſe τῶν πρός τι. Vita in literis militia quædam eſt, aut quaſi militia, vt placet Iuriſconſultis. imo verò Latine loquentibus omne ἐπιτήδευμα, & functio muneris publici aut priuati *militia* dicitur. paullo aliter Plinius epiſtola ad Rufum, libro VII. *Vt in caſtris ſic etiam in literis noſtris ſunt plures cultu pagano, quos cinctos & armatos, & quidem ardentiſſimo ingenio, diligentius ſcrutatus inuenies.* Simili tranſlatione dixit Lactantius libro primo; *oratores veterani ſuæ profeſſionis.* & ſimilia multa alij auctores. *paganus* cum vero militi opponitur, eſt ὁ ἀστράτευτος: cum quaſi militi, ὁ ἰδιώτης. *ſemipaganus* ὁ ἡμιεργὸς σοφίας ἢ ἡμιπαγὺς λαχὼν, vt loquitur Philo Περὶ γεωργ. ſic ἡμίεργον τὴν ἐπιστήμην κλήσασθαι apud Simocatum. non diſſimile eſt apud Pindarum in III. Nemeonic. ἀρεταῖς ἀτελεῖ νόῳ γεύεται, de Poëtis verè ſemipaganis, & ἄκραντα γαρύετ. Græci huiuſmodi homines ἡμιτελεῖς περὶ λόγους vocant, vt Dionyſius Hal. & ἀκροσόφους, idem alibi: atqui mira vox, nam paſſim leges ἄκρος παιδείας pro perfectè docto. ſed vocis ἄκρος anceps notio Græcis. verba illius eruditiſſimi critici ita corrige in libro De dicendi vi Demoſthenis, τοιαύτην γὰρ μᾶλλον ὑπολάβοι τις ἀνὴρ, μήτε ὀλιγόπονος, μήτε ἀψικο-

ρος, μήτι ἀκρίσοφος. nam deprauatiſſime per ἀψίκορος editum περψίχορος. Eſt & aliter hanc vocem interpretari: vt *ſemipaganum* ſe eò dicat Perſius, ſatirarum ſcriptor, quia ſine fabulis, quas non admittit genus hoc carminis, nulla cenſebatur eſſe poeſis legitima. poeta ergo dicetur ob numeros, quibus ceu vehiculo à veris poetis mutuato, ſublimior incedit eius oratio: at poeta ſemipagamus & ἡμιπελής, eo quod carmina illius fabulis careant. Plutarchus multa in hanc ſententiam in commentario, Quomodo iuueni legendi ſunt poetæ: & longe prior illo grauiorque auctor Ariſtoteles, animam poeſeos, fabulam eſſe pronunciauit. placebit opinor, nonnullis hæc interpretatio: nos ſcimus menti auctoris priorem conuenire: a qua errabit quicunque diſceſſerit.

Ad ſacra vatum carmen affero noſtrum.) *Afferre carmen ad ſacra vatum* generaliter exponi poteſt, de omnibus qui poemata ſua recitabant veterum more, aut aliter publicabant: quod φέρειν εἰς μέσον dicit Plutarchus περὶ τοῦ ἀκούειν. Sicut athletæ priuſquam legitimi agoniſtæ cenſerentur, nomen dare tenebantur, & probari, quod ἀποχάφεσθαι & ἐγκρίνεσθαι dicebant: ſic qui accenſeri numero poetarum volebant, poetis cármina ſua cõmunicabant, & iudicia illorum experiebantur: hæc erat illorum ἀποχαφὴ καὶ ἔγκρισις. Cõmune eſt omnium artium vt ſacra habeant ſibi proprià. in Euthydemo Platonis leges τὰ ἱερὰ τὰ σοφιστικά: apud poetas paſſim ſacra & ὄργια Muſarum. vt apud Ariſtidem κατὰ τῶν ἐξορχουμένων, qui eloquentiam cor-

rumpebant dicuntur χαίρειν ὄργια Μουσῶν, id eſt, ſacra oratorum: diuerſa ſunt ab iſtis rhetorum τεχνολόγων ſacra, quorum meminit Quintilianus libro v. ſub finem: *Peregiſſe mihi videor ſacra tradentium artes.* Manilius initio operis gemina ſacra commemorat *Carminis & rerum*, hoc eſt, poëtarum & aſtrologorum. Firmicus libro II. *Nunc tu qui hos libros legere conaris, cum natura ſacris imbutus, atque initiatus ſacrati operis diſciplina fueris.* & docti μύστας ſe, ἱερεῖς, & ſacerdotes vocant, vt Vlpianus Iuriſconſultos, *Iuſtitiæ ſacerdotes.* Statius Lucanum *Romani chori ſacerdotem*: Syneſius ep. XCIX. de Theotimo poeta, αἰδοῖ Μουσῶν τὸς ἱερεῖς αὐτῶν ἄξιον περιέπειν. ita paſſim. Nihil vetat hunc Perſij locum ita accipere: quia tamen conſuetudo fuit tum Romæ, vt in æde Apollinis Palatini docti conuenirent, & ſua ſcripta eò deferrent, præſtat ex eo more poetæ verba interpretari, quomodo illa ſuperius accipiebamus.

Quis expediuit pſittaco ſuum χαῖρε?) Hæc iam altera pars prologi huius, quam diximus totam eſſe διασυρτικήν. Nam eorum interpretatio pridem exploſa, qui arbitrati ſunt de ſe poetam heic loqui, & cauſſam afferre, cur ad verſus faciendos animum appulerit: egeſtate nempe fuiſſe coactum, & fame. næ ridiculi homines erant; & rerum omnium imperitiſſimi, quibus de tanto viro, natalibus, opibus, eruditione conſpicuo, &, quod omnia ſuperat, ſeueriſſimæ diſciplinæ alumno, tam abſurda ſententia potuit probari. Scilicet morum publicorum cenſuram ſuſcepiſ-

ſet Perſius, quod operis huius eſt argumentum, ſi paupertate adactus mercedulæ ac ſtipis miſeræ deſiderio opus inſtituiſſet. Non igitur de ſe hæc Perſius: verum de illis ipſis poetis, quibus modò dicebat, ſe remittere, Heliconiadaſque pallidamque Pirenen. Quamplurimos tum Romæ res familiaris domi anguſta impellebat, audere aliquid in literis. multi ad forum ſe conferebant: plures cum agere cauſſas neſcirent, aut nimis laborioſum putarent, ad poetices ſtudium tanquam in portum confugiebant. Petronius Arbiter Perſio æqualis, *Multos, ô iuuenis, carmen decepit: nam vt quiſque verſum pedibus inſtruxit putauit ſe continuo in Heliconem veniſſe ſic forenſibus miniſterijs exercitati, frequenter ad carminis tranquillitatem tanquam ad portum faciliorem refugerunt: credentes poëma facilius extrui poſſe, quam controuerſiam ſententiolis vibrantibus pictam.* Ad iſtos falſo creditos poetas referendi ſequentes Perſij verſus. Nam quod illi impudentes iactabant, ſomniaſſe in Parnaſſo, & ab ipſis Muſis fuiſſe doctos: id Perſius refellit, veram afferens cauſſam, quæ miſellos ad templa Muſarum, tanquam ad egeſtatis ſuæ aſylum compuliſſet: vt vel ex eo appareret, horum ſcripta non poetarum γονίμων eſſe γεννήματα, ſed infelicium ingeniorum ἀμαίδωτα quædam & παρὰ φύσιν ἐκτρώματα. Comparat iſtos Perſius cum auibus, quæ natura ſua humanæ vocis ignaræ, arte tamen eò perducuntur, vt noſtra verba conentur. Natura auitio generi ψόφον & φωνὴν dedit: διάλεκτον propriam hominis dotem non de-

dit. Strepere igitur, ſonum ac vocem edere poſſunt: articulate loqui, non poſſunt. paucæ quædam inter aues reperiuntur diſciplinæ capaces, quas cibo prius abſtentas, magiſtri partim verberberibus partim blandiente cibo, humanam vocem cogunt imitari. Tres heic nominantur eius generis, pſittaci, corui, picæ. poſſunt his addi, turdi, ſturni, luſciniæ, erithaci (qui ſunt ijdem æſtiui phœnicuri,) merulæ, cornices, & ſaru Calicutenſis: è quadrupedibus vnica hyæna Indica ſiue crocotta: de cuius voce humanam exprimente, & pernicie certa auſcultantium, præter geographos, multa Porphyrius III, περὶ ἀποχῆς. Ingenioſiſſime Perſius cum iſtiuſmodi auibus componit famelicos poetas: illæ, vt diſcant loqui naturæ ſuæ vim faciunt: hi, vt verſum pedibus inſtruant, genio atque ingenio deſtituti, egeſtate coguntur: atque vt illæ auiditate cibi qui oſtentatur, in loquellam humanam erumpunt: ita iſti, in adyta penetrare Camenarum nituntur, ſpe lucelli infelicis: cuius ſi luculentior ſpes aliqua affulſerit, tum vero illi ſuperbire, & caput cælo inferre ſibi videri. hæc mens ſequentium ſeptem verſuum.

Quis expediuit pſittaco ſuum χαῖρε.) Duobus verbis idem dicit, *expediuit*, & *docuit* ſequenti verſu. ignorantia & ἀδυναμία eſt inſtar vinculi, quo ingenium alligatum eſt, vt πέδη pes: ſoluitur eo vinculo atque expeditur ignarus cum docetur; vnde dicitur λύσις, ſolutio δέσεως quæ mentis diſcurſum, ſiue διάνοιαν impediebat, ne vlterius

progrederetur. Auiariorum induſtria inſtituuntur ad loquellam & pſittaci & picæ, ac cæteræ loquaces & κωτίλαι aues. horum meminit Manilius libro quinto.

Quinetiam linguas hominum, ſenſuſque docebit
Aërias volucres, nouaque in commercia ducet,
Verbaque præcipiet naturæ ſorte negata.

Firmicus ex Manilio ſed non ex mente Manilij vſquequaque libro VIII. cap. XIV. *In Sagittarij parte decima oritur Cygnus: hoc oriente ſydere qui natus fuerit, aut aues capiet, aut mercabitur, aut ingenioſo ſtudio auibus humanæ vocis ſonum inſinuabit.* Quomodo autem doceantur ad ſpeculum huiuſmodi aues, explicat Gregorius Naz. pulcherrimis hiſce verſibus:

Ψῆρες μὲν λαλέουσιν ὁμοίιον ἀνθρώποισι,
Φωνῆς ἀλλοτρίης ζηλήμονες· ἣν ἐδίδαξεν
Εἴδωλον ξεστοῖο κατ' εἰσοπτῆρος φαανθὲν
Ψηρὶς, κρυπτάδιήν τε ἱεὶς ὄπα κερδαλέως φῶς.

Suum χαῖρε.) Vt plurimum docebantur hæ aues ſalutationis verba, vel ſingula, χαῖρε, *Aue, Salue*: vel paullo plura, vt κόνδιτον πίω apud Simplicium: vel εὖ πράττε, & Ζεὺς ἵλεως, καὶ τὰ τοιαῦτα inquit Philoſtratus. ſic Apſephæ regis Libyæ pſittaci, quos dimiſit doctos canere, Ἀψεφᾶς θεός ἐστι. interdum etiam plurium vocum verſus aut ſententias docebantur: vt illi corui, qui admirationi fuerunt Auguſto ex Actiaca victoria reuertenti, quorum alter inſtitutus fuerat dicere, *Aue Cæſar, victor, Imperator*: alter, *Aue victor Imperator Antoni.* ſed maioris admirationis eſt, quod Pli-

nius ait, & ſæpè audiuimus, diſcere aues non loqui ſolum, & paucas voces reddere, quas docti fuerint: verùm etiam ſermocinari, & ad interrogata reſpondere, ac domeſticorum peccata iudicio ſuo prodere. Porphyrius, De abſtinentia ab eſu animalium, libro III. hoc argumento probare nititur, non eſſe omnino bruta animalia ratione deſtituta. *εἰ φαίνηται*, ait, *καὶ ἡμᾶς μιμούμενα, καὶ τὴν ἑλλάδα γλῶτταν ἐκμανθάνοντα, καὶ συνιέντα τῶν ἐφεστώτων, τίς οὕτως ἀναιδὴς, ὡς μὴ συγχωρεῖν εἶναι λογικὰ διότι αὐτὸς οὐ συνίησιν ὧν λέγουσι· κόρακες γοῦν καὶ κίτται, ἐρίθακοί τε, καὶ ψιττακοὶ, ἀνθρώπους μιμοῦνται, καὶ μέμνηνται ὧν ἂν ἀκούσωσι, καὶ διδασκόμενοι ὑπακούουσι τῷ διδάσκοντι, καὶ πολλοί γε ἐμήνυσαν δι᾽ ὧν ἐδιδάχθησαν καὶ τοὺς ἁμαρτάνοντας κατὰ τὸν οἶκον.* Singularis apud Cedrenum hiſtoria legitur de eo pſittaco, qui Leone Baſilij filio per calumniam delato, & à patre in carcerem coniecto, aſſiduè dictitans, *Αἴ αἴ κύριε Λέον*, ſenatoribus à Baſilio inuitatis, miraculo fuit, quod videretur *αὐτοδίδακτος* & per ſe caſum heri deflere: lacrimas itaque ſenatores non tenuerunt, neque ante conquieuerunt, quam liberationem Leoni à duro patre tandem impetrarent. non diſſimilis corui illius hiſtoria, qui repudiatus ab Auguſto dixit, *Operà & impenſa perijt*, vt refert Macrobius.

Verba noſtra conari.) Legitur in nonnullis *blandiri*, quod omnes membranæ repudiant: nec minus illum barbarum & ridiculum verſum qui à nonnullis inter hunc & præcedentem collocatur. Apage à tam docto poeta tantam labem.

aptum verbum heic *conari*: ſicut dixit Quintilianus in prima inſtitutione de infantibus, *futurus eloquentiſſimus, loqui primum incerta voce tentauit.* & Minutius Felix, eos *dimidiata verba tentare.*

Magiſter artis, ingeniyque largitor venter, n) Venter quidem hoc eſt fames & egeſtas ingenium non largitur. è contrario potius, multis cum illos res aduerſæ premunt, ingenium minuit, & virtus atque omnes animi vires: quod Poëta intellexit, cum dixit, perire dimidium virtutis ei qui ſeruus fiat: Ἥμισυ τῆς ἀρετῆς ἀποαιρεῖ δούλιον ἦμαρ. & Plato negat, vllum animal mœſtum canere. οὐδὲν ζῶον λυπούμενον ᾄδει. Iuuenalis etiam ſatira VII. multis diſputat, magnum & perfectum poëtam eſſe non poſſe, hominem egenum, & ἀχορήγητον, vt loquitur Ariſtoteles in ſententia non diſſimili, cui non aſſit, *Anxietate carens animus.* ideo dicebat Ioannes Chryſoſtomus, ſolicitudinum aſſiduitate aciem ingenij hebetari, & grauiorem plumbo effici, qui prius ales poterat videri. Sic ille in libro De ſacerdotio: ἤδη γὰρ καὶ φροντίδες συνεχεῖς ἤμβλυναν τὸ τῆς διανοίας ὀξὺ, καὶ μολίβδου βαρύτερον τὸ πτηνὸν ἀπειργάσαντο. & iam ibidem dixerat, vel maximas ingenij vireis ad extremam imbecillitatem aſſiduis curis redigi. ἡ ἀθυμία, inquit, καὶ αἱ συνεχεῖς φροντίδες δειναὶ καταβαλεῖν ψυχῆς δύναμιν, καὶ εἰς ἀσθένειαν καταγεῖν τὴν ἐσχάτην. Præterea quis neſcit, ingenium earum virtutum eſſe, quæ à natura ingenerantur, non arte vel ſtudio parantur? Quomodo igitur *magiſter artis & ingenij largitor venter*, ſiue paupertas? nam hoc ἄνω κάτω θρυλλοῦσιν, at-

que affirmant Græci Latinique ſcriptores. Theocritus non ſolum magiſtram artium inopiam vocat, ſed etiam addit ſolam: Ἡ πενία Διόφαντε μόνα τὰς τέχνας ἐγείρει. è ſcena eſt ille verſus ſententiæ eiuſdem, ſed moderatior: Λιμὸς δὲ πολλῶν γίγνεται διδάσκαλος. Archytæ Pythagorei eſt, χρειὼ πάντ' ἐδίδαξε. τί δ' οὐ χρειὼ κεν ἀνθρώποι; omitto ſimiles his Græcorum χρείας: quibus & Latini conſentiunt. Plautus Sticho:

—— paupertas fecit ridiculus forem
Nam illa omnes artes perdocet, vbi quemque attigit.

Manilius libro primo.

Et labor ingenium miſeris dedit: & ſua quemque
Aduigilare ſibi iuſsit fortuna premendo.

his verbis Manilius non ſolum idem dicit quod Perſius: ſed etiam quæſtionem omnem ſoluit. re vera enim, neque opes, neque paupertas, aut minuunt, aut acuunt ingenium per ſe: verum ideo hæc laus paupertati tribuitur, vt mater artium credatur, quia *premendo iubet aduigilare ſibi*, vt dicit Manilius: cuius mentem non poſſum interpretari melius quam verbis aurei doctoris Ioannis Chryſoſtomi: qui è calamitatibus hanc vtilitatem percipi docet, quod vagum animum, & circa multa hiantem, ſeriò cogit attendere, atque ad ſeipſum conuertit. Verba illius ſunt in quarta ad populum Antiochenum: ἡ θλίψις εἰς σπουδὴν ἐπετάγη, καὶ πεπλανημένην ἔξω, καὶ περὶ πολλὰ τὴν διάνοιαν κεχυμένην, πρὸς ἑαυτὴν ἐπιστρέφει. Eandem cauſſam reddit philoſophus, cur plures reperiantur, qui aduerſam fortunam rectè ferant: quam læta qui

vtantur bene. Quod igitur ſæpe accidit, vt deſperatio ſalutis, victoriam & ſalutem afferat: idem in reliqua fit vita: & vt Laberius ait, *Calamitas virtutis eſt occaſio.* οὐδὲν γὰρ τοῦ πάσχειν ὠφελιμώτερον, inquit Gregorius Naz. quod non in ſola paupertate verum eſt, ſed in omni dolore etiam ex alio quouis affectu. Hinc credita Ariſtoteli ira fortitudinis cos. etiam poëticæ facultatis cotem dixeris quia ſæpe, quod Iuuenalis ait,

Si natura negat, facit indignatio verſum.

Propterea vetuſtiſſimi ſapientes Amorem, quem inter naturæ principia ſtatuebant quaſi efficientem cauſam, matre Penia, patre Poro dixerunt ortum: quod μυθολόγημα pluribus explicant Platonici ad mellitiſſimi ſui doctoris Sympoſium. *Ingenij* nomine docilitatem, memoriam & cæteras intellectus virtutes appellari, docet M. Tullius, v. De finibus. & has acuit paupertas, & alterius generi. morales, in voluntate poſitas Antiphanes, Πενία γὰρ ἐστιν ἡ τρόπων διδάσκαλος. Aeſchylus in Agamemnone.

—— αἱ νήσιδες

Δύαι διδάσκειν ἐξοχώταται, φρενῶν
Ἰατρομάντεις. quod vulgo

Græci breuius, παθήματα, μαθήματα.

Negatas artifex ſequi voces) Helleniſmus notiſſimus, *artifex ſequi*, vt ſatira prima. *--- nec ponere lucum Artifices.* Sed Græci in ſimili ſententia δεινὸς dicerent, non τεχνίτης. Nihil figura iſta frequentius apud Perſium, & poëtas omnes Latinos. *Sequi* heic valet facere ſequi: eſt enim vnum

verbum loco duorum poſitum: ſignificat autem, exprimere, dicere. Græce dixeris, δεινὸς γὰρ ὁ λιμὸς καὶ τὰς ὑπὸ τῆς φύσεως οὐ συγκεχωρημένας φωνὰς ἐκβιάζεσθαι. negatas voces, vt Manilius ſupra,

Verbaque præcipiet naturæ ſorte negata.

Quod ſi doloſi ſpes refulſerit nummi.) Si mendicabula hæc poëtarum Mecœnatem nanciſcantur, adeo ſibi boni videntur poëtæ, adeoque inſoleſcunt, vt cum Bauij ſint aut Mæuij, pro germanis tamen Virgilijs haberi poſtulent. *doloſum nummum* appellat, vel communi vſus epitheto, ad ſententiam nullum habente momentum: vix autem ac ne vix quidem magna pecunia ſine dolis ac fraudibus cogitur. Vel doloſus nummus dicitur, non virtute partus, ſed per fœdam adulationem, & opinione falſa cuiuſdam in poëſi præſtantiæ. non multo aliter δολοῦσθαι κέρδει, dixit Pindarus, pro ſectari quæſtum inhoneſtum, in oda ad Hieronem Pythionicam μὴ δολωθῇς, inquit, φίλε κέρδεσιν ἐντραπέλοις. hoc eſt, ne decipiaris lucris blandientibus: neque ſiueris perſuaderi tibi pecuniæ parcimoniam in ſpecie honeſtam, re turpem. Vſus verbo δολοῦσθαι, vt eos perſtringeret qui auctores erant Hieroni ne ὑστεροφημίαν beneficijs in poëtas & hiſtoricos redimeret. non probum eſſe id conſilium, & ridiculos qui darent vocibus illis innuit δολωθῇς & ἐντραπέλοις.

Refulſerit) Liber Puteani, *refulgeat*. Ioannes Sareſberienſis libro VII. cap. XVI. *Nullum graue periculum eſt, ſi ſpes doloſi nummi refulgeat.* Ita loquitur

Perſius, velut de re, quæ repente exiſtat, & caſu quodam. Quia enim non ex merito ipſorum, ſed ex aliorum ſtultitia, malis poëtis commoda hæc eueniunt, optare quidem illa ſemper potuerunt: at ſperare non item.

Coruos poëtas & poëtrias picas.) hoc eſt malos & indoctos poëtas. ad naturalem earum auium vocem reſpicit, non eam quam edunt cum humanam loquellam imitantur: excellunt enim & coruus & pica in eo genere: at naturalis eorum vox, non ſolum ingrata, verum & infauſta veteribus habita, præſertim corui: & κλώζοντος, *glocitantis*: & κρώζοντος, *grocitantis*, & cum glucit vocem velut ſtrangulati. diuerſos enim ſonos edit coruus, plures pica, de quibus alibi. In pleriſque libris etiam antiquiſſimis, perperam ſcriptum *poëtridas*; aut *poëtidas*. poſterius palam vitioſum; alterum miro conſenſu tuentur vetuſti codices: nec plane analogia caret: nam vt αὐλητρεὶς ab αὐλητὴς, ita ποιητρεὶς à ποιητὴς, poteſt formari. melius tamen, *poetrias*, vt ſemper Græci ποιήτρια: cui ſimile eſt ψάλτρια, & σαμβυκίστρια apud Menandrum; & συλλογίστρια apud Origenem tomo v. contra Celſum, & alia multa.

Cantare credas Pegaſeium melos.) Prima fronte videtur idem dicere cum Martiali.

Sint Mecœnates, non deerunt Flacce Marones.

atqui plane contraria mens Perſij. hoc vult enim: iſtos ἀφυεῖς verſificatores, ſi ſemel liberati fuerint ærumna domeſticæ paupertatis, adeo ſpiritus attollere, vt cum illos videas, aut verſus ſuos

recitantes audias, incomparabiles poëtas eſſe cenſeas, qui omnium priorum luminibus obſtruxerint. *credas* igitur, non ex illorum opibus, aut cum illorum carmina legas: ſed cum audias ſua prædicantes. *melos* membranæ omnes: etſi dubitationem veterum criticorum produnt ſcholia vetuſta, quæ *nectar* ab alijs ſcribi teſtantur. Puto mirum illis viſum eſſe, Perſium in carmen Latinum licentiam Græcanicam inuexiſſe: nam ſi Græcis literis vel leuiſſime tincti erant, quam vim habeant liquidæ conſonantes apud illorum poëtas non poterant ignorare. Homerus in duobus continuis verſibus hymni in Mercurium, & corripuit & produxit priorem vocis μέλος. Antipater epigrammate in Anacreontem, Ἀχμὴν οἱ χορόεν μελίζεται ἀμφὶ Βαθύλλῳ, Chriſtodorus in Aglaum, Ἄγλαος ἑστήκει χρησμολόγος ὅν παφασί: *Pegaſcium* formatio Ionica metri cauſſa. Πήγασος, Πηγάσιος, Πηγασήϊες. ſicut Τήϊος pro Τῆος.

AD SATIRAM PRIMAM.

ETIAM hæc ſatira prima duplici conſtat argumento, vt ſupra de prologo dicebamus: nam & heic de ſe incœptoque hoc ſuo ſatiras ſcribendi agit ſimul, & de aliorum ſibi æqualium ſtudiis ac ſcriptis. Tota igitur ſatira ad duo capita refertur: quorum alterum eſt hoc. Rectè Perſium ad ſatiram ſcribendam animum appellere, ſpreto vulgi iudicio, potentum gratia, ipſiuſque adeo Neronis: periculo etiam quod ab illo & cæteris magnatibus oſtendebatur, neglecto. Alterum caput ex priore naſcitur, eiuſque rationem continet. eo docetur fuſe totam rationem ſtudiorum Romæ eſſe corruptam: non poëtas, non oratores eo animo ad literas accedere quo par erat: aut illas ſic tractare vt γνησίως Muſarum alumnos deceret: ipſorum denique auditorum vniuerſi populi iudicia eſſe peruerſa: cùm nihil vulgo probaretur, niſi quod maximè vituperari mereretur. In fine carminis, velut corollarium adtexitur, verſuum XII. quibus philoſophorum more explicat Perſius,

qualem deſideret lectorem. Hæc ſumma eſt ſatiræ totius: quam ſi lubet inſcribas licet à maiori parte, vt fieri amat, *Contra eos qui literis male vtuntur*. Græce dixeris venuſtè, Κατὰ τῶν ἐξορχουμένων: hunc enim titulum præfixit Ariſtides vir magnus iudicij, diatribæ illi ſuæ non diſſimilis argumenti, quam aduerſus ſui temporis ſophiſtas, rhetoras & oratores conſcripſit: mutuatus eam vocem è ſacris opertaneis: quæ ſi quis irreuerenter habuerat aut prodiderat, ἐξορχήσασθαι dicebatur. Ariſtides verò ἐξορχουμένους appellat in ea epigraphe, indoctos & venena ſolidæ eruditionis: in quos & Perſius hac ſatira, vt diximus, acriter inuehitur. Eodem verbo vſus Athanaſius de Arrio loquens cuius erat oratio elumbis & viro indigna, vt poſtea dicemus. πιϛώς, ait ille in ſecunda contra Arrianos diſput. ῥήμασιν ἐξορχούμενοι παίζουσιν οἱ ἄπιστοι. paullo aliter Gregorius Naz. de eodem Arrio. at diuerſa notione de ſe id verbum vſurpauit Syneſius epiſtola CXXXVII. Quoniam autem vetus eſt etiam doctiſſimorum querella de Perſij obſcuritate: nos autem optamus vel pueris planiſſimum opera noſtra eum reddi: age ad maioris interpretationis lucem conſideremus ſatiræ huius μέλη καὶ μέρη, membra inquam & membrorum partes: quo facilius, cum ex vniuerſi carminis, tum ex ſingularium partium conſideratione appareat quod nos quidem contendimus, nullius philoſophi orationem ſcholam gregi ſuo explicantis, melius cohærere potuiſſe, quàm ſint omnes huius ſatiræ

partes ex ſeſe inuicem aptæ atque connexæ. Eam nos, *διδαχῆς χάριν* in membra ſiue ὁλοσχερῆς partes octo tribuimus. Prima deliberationem Perſij continet cum amico, debeat necne ſatiram ſcribere. eſt enim dramaticum hoc carmen, quod ipſe poëta monet illo verſu, *Quiſquis es, ô modo quem ex aduerſo dicere feci.* Rationes igitur inter ſe conferunt Perſius & ille alter, quem ſine nomine introducit ſecum loquentem. Hic Perſio ſuperueniens Satiras meditanti, & iam ſcribere adgreſſo, illum à propoſito conatur dimouere, eo argumento vnico, quod genus id poëſeos Romæ lectorem non ſit inuenturum: imo contra, eius auctorem ſint aſpernaturi & principes, & alij proceres, atque vno verbo, populus vniuerſus. Reſpondet Perſius: non tanti ſe iudicia iſtorum peruerſa facere, vt eorum rationem in hac deliberatione cenſeat ſibi eſſe habendam: porrò autem, à ſatira ſcribenda temperare non magis poſſe, quàm à ridendo, ſi oblata fuerit res ridicula. αὐτὸς γὰρ ἐφέλκεται ἄνδρα σίδηρος: & olera ipſa olla legit. Poſtea demonſtrare incipit Perſius, ſatira digniſſima eſſe quæ vulgo Romæ agerentur ab omnibus: ac quò procederet ordine diſputatio, non confertim omnes homines, aut temere obuium quemque arripit: ſed diſtinctè ſingula hominum genera in hoc opere ſpectantur, & examinantur. Igitur ne longe exemplum peteret, eos primum ſermone hoc primo inuadit, qui liberalium diſciplinarum ſtudium profitebantur: quorum è numero & Perſius erat, & ille

ille alter qui cum eo colloquebatur. ita ad ſecundam partem fit tranſitus, quæ ibi incipit. *Scribimus indocti, doctíque poëmata paßim.* Inuehitur hac in parte in ſui temporis poëtas: κακοζήλως τῆς μουσικῆς, καὶ φιλοδοξίας eos arguens, quod dicendi ſcribendíque leges corrumperent, & literis ad inanem ambitionem abuterentur. ex eo manantia aliquot inſtituta commemorat, exagitátque: illum neſcio quem grauitate cenſoria increpans, qui malæ cauſæ patrocinium ſuum accomodare ſuſtinebat. Tertia pars ſequitur, ab illo verſu, *Quis populi ſermo eſt? quis enim? niſi carmina molli.* qua mollitiem & imperitiam ſcribentium, maxime autem Neronis, ac deprauata auditorum iudicia, nihil niſi tenerum ac delicatum probantium, feſtiuè irridet. Quarta deinde pars ſubiicitur: ea perſtringuntur verborum obſoletorum ſordes, quas ex antiquis poëtis, multi illa ætate repetebant, ὀρθῶς παιδείας πλέως ἀμύντοι. incipit eo loco: *Eſt nunc Briſ.* Quinta ſequitur pars, tota aduerſus eos qui corruptam mollitie orationem in forum introducebant: plus operæ in eo ponentes quo iudicis aures titillarent, quam vt cauſſæ iuſta exponerent: quæ erat amētiæ vltima linea. Sexto loco fractos orationis numeros exagitat, & Sotadicam poëſim: qua Nero & tota eius cohors, moribus Sotadicis prædita mirifice delectabatur: Romanus verò populus ita nouum inuentum mirabatur, vt vulgo iactitaretur, tunc demum poëſim, quam à maioribus imperfectam accepiſſent, omnibus

numeris eſſe perfectam. è contrario pronuntiat Perſius, talem poëſim deteſtatione dignam, non ſolum eorum, qui ad poëtices verã laudem aſpirarẽt: ſed omnium qui hoc ſaltem meminiſſent, viros ſe natos: proinde exoletis eſſe relinquendam. incipit eo loci, *Sed numeris decor eſt, & iunctura addita crudis.* Hanc Perſij liberiorem indignationem, quam pro temporibus publicæ ſeruitutis ſub principe Nerone, excipit familiaris eius ac monitor: præſens illi à magnatibus periculum denuntians, ſi pergeret hac libertate ea reprehendere, quæ ipſis placerent, maxime autem Imperatori. heic vero Perſius, ironia quadã prius vſus, quaſi conſilium laudaret: mox aperte multis exemplis prolatis ſuam, & omnino publicam libertatem acerrimè propugnat atque hanc facimus ſeptimam ſatiræ partem, ab illo verſu, *Sed quid opus teneras mordaci.* Octaua deinde ſequitur & vltima, ab illo loco, *Audaci quicunque afflate Cratino.* vbi declarat poëta, quibus has ſatiras ſcribat, & à quo genere hominum ſua velit legi: à quibus nolit, vt dictum iſti ſibi putent, *Odi profanum vulgus & arceo.*

O curas hominum! ô quantum eſt in rebus inane!) Pronũtiatur hic verſus à Perſio, cum defixus in contemplatione rerum mundi huius, & eorum omnium quæ mortales agimus, illas vanitati obnoxias, hæc pluſquam vana eſſe animaduertens, ſatiram ſcribere inſtituit. Atq; hoc verſu vnico legem prooemiorum mirifice impleuit poëta: & attento & docili auditore facto: ſumma etiam propoſita omnium quæ deinceps erat dicturus:

atque adeò omnium quæ in hoc genere dici à quoquam poterant. Omnino carminis ſatirici τὸ ὑποκείμενον ἦθος, & adæquata materia, vt vocant, his verbis continetur. ſimilis apud Iuuenalem locus ſatirarum initio:

Quidquid agunt homines, votum, timor, ira, voluptas,
Gaudia, diſcurſus, noſtri eſt farrago libelli.

Et ſatira decima item alius, *Ridebat curas; nec non & gaudia vulgi Et lacrimas.* ſed longè exactius ac luculentius noſter: qui philoſophica tributione vſus, nihil quicquã omiſit eorum quæ ſatiricum cachinnum poſſunt mouere. per *curas hominum* intelligit τὰ πραττόμενα & actiones ac ſtudia cuncta mortalium. *rerũ* appellationem refer ad τὰ ὄντα: quod genus eſt diuerſum & ἀποδιῃρημένον ἀπὸ τῶν πραττομένων: res dico, non ab hominibus factas, ſed à natura creatas: cuiuſmodi ſunt gẽmæ, aurum, argentum, & ſimilia his alia, in quib. ſtupẽt plerorunque animi; hæc etſi aliter quàm homines, & facta hominum, tamẽ & ipſa atq; adeò vniuerſa κτίσις τῇ ματαιότητι ὑπετάγη: vt literis quoque ſacris erudimur. Scilicet omne hoc & partibus ſuis quotidie corrumpi, & totum aliquando interiturũ Stoici crediderunt. etſi κόσμου φθορὰς varie exponebãt: quod nunc miſſum facimus: neq; enim ad rem pertinet. Nam quod heic res dicuntur inanes, eò potiſſimũ ſpectat, quia homines illas ſectantur ſine inani καὶ οὐ χρηστῷ, vt explicat doctè Chryſoſtomus homilia XII. in eam ad Epheſios. Non probo vt hæc duo membra ἐκ παραλλήλου de eodem accipiantur, & rerum quoq; nomine actiones intelligãtur: quas ſcimus à philoſophis

etiam οὐσίας appellari, vt in Theæteto Platonis. ſed recta eſt & vera prior interpretatio. Habemus igitur qua de re ſit dicturus: res mundanas & curas hominũ: & quid de illis dicturus: nempe vanitatem illarũ eſt demonſtraturus. attentionem facit exclamatio: cui non aliter locus, quam vbi res magna & admiratione digna agitur. Vides quam apto, quam philoſophico, quam τεχνικῷ principio vtatur Perſius. Tali prorſus exordio & regius Hebræorum vates vſus, cum illam vere diuinam Satiram ſuam auſpicans exclãmat: *Vanitas vanitatum, & omnia vanitas.* Si librorum ſacrorum vt Græcorum poëtarum notitiam Romani habuiſſent, quis dubitaret de Solomone Perſium hoc principium eſſe mutuatum? nunc ξυνεμπτῶσιν hanc vt fortuitam agnoſcimus, ita mirari ſatis nequimus. idem enim dixerunt, eodem loco, eodem fere modo. Non multum diſſimilis ſententiæ vox illa aurea Seueri Imper. qui omnia quorum inſano amore ardent homines adeptus ipſe, & vana expertus omnia, tandem coactus eſt exclamare OMNIA FVI, NIHIL EXPEDIT. quam ſententiam ſapientiſſimus ille Imp. Marcus, ὁ ἐν βασιλεῦσι φιλοσοφικώτατος, iis quæ de ſe ſcripſit, ſæpe inſeruit: & in quarto ait idem, ὅλον κενόν: quod paulo aliter Perſius: *quantum eſt in rebus inane!* Vt apud philoſophos τὸ κενὸν & τὸ ναστὸν opponuntur, ſic in ethicis bona maláque inania & ſolida. Horatius, *& inane abſcindere ſoldo.* Solida ſunt quæ rem cum nomine habent coniunctam̃: inania ſiue vana, quæ no-

men tantum ſine re. Ita dicimus diuitias inanes: quæ non præſtant quod verarum eſt diuitiarum præſtare: quare etiam ἀνύπαρκτα vocantur ſapientibus, falſa mortalium bona: quia nuda ſunt nomina, ea facultate deſtituta apud vulgus hominũ, quam appellatio promittebat & cuius cauſſa erant expetenda. Gregor. Naz. in ea quam dixit Iuliano cenſuum æquatori. διὰ τί ἀγαπᾶτε τὰ μάταια καὶ ἀνύπαρκτα πράγματα; Nicetas in illum locum: μάταιον λέγεται τὸ κενόν· ὅταν ὄνομα μὲν ᾖ, πρᾶγμα δὲ μὴ ᾖ· οἷον, ὄνομα μὲν πλούτου, πρᾶγμα δὲ οὐδαμοῦ. ὄνομα δόξης καὶ δυναστείας, καὶ μόνον τὸ ὄνομα ψιλόν. οὕτω καὶ πᾶσαι αἱ ἡδοναὶ τοῦ βίου καὶ εὐπραγίαι ψεύδονται καὶ ἀπατῶσι. & ſtatim ἐπίσης τῶν βιωτικῶν πραγμάτων καὶ τὸ εἶναι καὶ τὸ μὴ εἶναι. ideo quæ ſunt huiuſmodi, nomina appellantur, velut rei appellatione indigna. Syneſius epiſtola LXXVIII. χειρῶν δεῖ τῷ πολέμῳ, καὶ οὐκ ὀνομάτων πολλῶν. milites imbelles vocat ὀνόματα. hæc igitur ratio eſt huius appellationis. nec multo aliter Hebræi magiſtri vocem הבל apud Solomonem exponunt. at B. Hieronymus in erudita interpretatione eius libri aliam cauſſam affert: vanas dici res mundi huius, nõ ἁπλῶς, ſed ad Deum comparatas. quod ſublimius eſt quàm vt videatur eius in mentem Perſio veniſſe. Curas hominum vaniſſimas iam olim graphice deſcripſit Democritus apud Hippocratem, in nobiliſſima ad Damagetum epiſtola: vbi familiaris ſibi riſus cauſſam explicat Hippocrati. Poterant huc congeri ex Græcis Latiniſque ſcriptoribus multa ſimilis ſententiæ: ſed quia huiuſmodi γνωμικὰ

omnibus nota,non committam neque heic, neque aliis ſimilibus locis; vt in re non neceſſaria ſuperuacuæ diligentiæ laudem videar affectaſſe. multa ἀϑρόως complexus facundiſſimus vir Ioannes Chryſoſtomus homilia x. in eâ ad Hebræos.

Quis leget hæc?) Fingit Perſius defixo ſibi in his cogitationibus,ac priore verſu iam ſcripto, ſuperueniſſe aliquem : qui eos ſecum ſermones habuerit,quos deinceps refert. Tota enim ſatira inſtar dialogi cuiuſdam eſt contexta: etſi perſonæ appoſitæ non ſunt. quod ſæpe inuenire eſt apud poëtas præſertim ſatiricos:interdum etiam apud philoſophos & ſophiſtas: vbi magnæ oriuntur aliquando tenebræ ex perturbata ratione perſonarum: ſicut inſigni exemplo nuper ad Dionem Chryſoſtomum docebamus. idem & heic accidit: proximos enim verſus in vetuſtiſſimis quoque membranis perperam diſtinctos offendimus.atqui nulla erat difficultas:nam præter hæc pauca, *Quis leget hæc?* & *nemo Hercule*.deinde *Vel duo, vel nemo: durum & miſerabile.* item, *Nolo*, omnia ſunt Perſij ad illa vſque *At pulcrum eſt digito monſtrari*. Non mala autem affertur ratio, cur à ſcribenda ſatira deterreri debeat Perſius. omnis enim ſcriptionis finis eſt lectio:non per ſe quidem: verum ideo, quia vtilitas quam præcipuè ſpectamus nulla poteſt ſine lectione percipi.Eſt autem ſapientis, naturam quæ nihil fruſtra facit,in omni actione ſuſcipienda imitari. ſublato igitur ſcriptionis fine, efficitur ſcriptionem eſſe ſuperuacuam:à qua vir ſapiens de-

beat abſtinere. hæc quidem recte: ſed aliò ſpectat hic monitor, vt ſtatim indicaturus eſt Perſius.

Min' tu iſtud ais?) dicitur hoc à Perſio, ob vocem repentinam attonito eius quem neſciebat adeſſe, aut non cogitabat, in ea quam diximus meditatione totus.

Nemo, Hercule. nemo?) hæc ita diſtinguenda vt diximus. priora ſunt monitoris, quod dixerat cũ interrogatione, quæ negationi ἰσοδυναμεῖ, diſerte repetentis & iureiurando confirmantis. poſtrema vox Perſij, εἰρωνευομένου, quaſi auditione rei inopinatæ commoueretur.

Vel duo, vel nemo: turpe & miſerabile. quare?) Et punctorum ratione & perſonarum variè accepta hæc verba etiam vetuſtiſſimis criticis. In Puteani codice initium verſus cum fine præcedẽtis cohæret: Perſio enim tribuuntur: quaſi ille non concederet amico, ſatiras ſuas prorſus à nemine legẽdas: ſaltem enim vel duos vel tres repertum iri, qui legerent. ſed monitor non expectans vt inchoatam ſententiam Perſius abſolueret interpellat & ſubiicit, *nemo*. non eſt inepta hæc lectio, & quę ſeduli monitoris pulcre morem exprimit. In meis membranis totus quidem verſus monitori tribuitur, vltima voce excepta: ſed prima verba ſic ςίζεται. *Vel duo, vel. nemo.* initio concedere poëtæ voluit, non plane ei defuturos lectores: verum illos pauciſſimos numero futuros: puta duo aut tres: ſed ſtatim, ceu nimium dixiſſet, quod dederat repetit & præciſe negat vel vnum iri repertum. Lectio aliorum

librorum quam probauimus, exprimunt familiaria Græcis dicendi genera, ἢ ὀλίγοι, ἢ οὐδεὶς, & ἤ τις ἢ οὐδεὶς, quoties ſummam raritatem volunt indicare: quod iam olim Gulielmus Canterus in ſuis lectionibus erudite obſeruauit: multa & nos exempla adnotabamus: Hippocrates De morbo ſacro, οὐκ ἔτι ἡ νόσος αὕτη ἐπιλαμβάνει ἀλλ' ἢ ὀλίγους ἢ οὐδένα. Ælianus De animalibus lib. VII. cap. VIII. θαυμάζει τὶς ἢ οὐδεὶς: *pauciſsimi ſunt qui admirentur.* idem alibi, ἤ τι ἢ οὐδὲν, Dio libro XLVIII. ἐκείνῳ ἤ τις ἢ οὐδεὶς ςέφανος ἐδόθη. idem alibi, numero multitudinis: οἱ δὲ λοιποὶ, ἤ τινας αὐτῶν, ἢ οὐδένας ᾔδεσαν. ſic alibi ſæpius. libro autem XLI. aliter extulit, ἀγνοῶν ὅτι αὐτὸς μὲν ἢ οὐδένα, ἤ τινα αὐτῶν ἠπίςατο.

Turpe & miſerabile.) non Perſio adſcribenda hæc ſunt cum vulgo interpretum: ſed eius familiari mentem ſuam plenius explicanti. nam quod iidem interpretes τὸ *quare*, & mox *Nugæ* monitori tribuunt, abſurdiſſimum eſt. Poterat videri Perſij amicus in dando hoc ei conſilio, ea ratione moueri, quam ſupra expoſuimus, & probam diximus eſſe ac validam. nunc verò cum dicit, *turpe & miſerabile*, palam illud facit, non quia nemini ſit profuturus Perſij labor, hoc illi ſe conſilium dare: verùm ideo, quia nullam auctori gratiam aut gloriam ſit allaturus. Illud prius ſapientem poterat mouere: hoc poſterius iure exploditur à Perſio.

Quare?) quid eſt, inquit Perſius, cur turpe & miſerabile pronunties, ſi Satiras ſcribam quas

nemo ſit lecturus? nempe ita iudicas, de exiſtimatione mea actum eſſe & fortunis, ſi peſſimus audiam poëtarum,& libellos meos vel poëmatis Labeonis,quem legit nemo poſtponant Nero & alij proceres. deinde aduerſus hæc diſputans Perſius,*Nugæ*,ait,&c.

Ne mihi Polydamas & Troiades Labeonem Prætul.) ingenioſiſſime poëta duos verſus Ιλιαδ. χ. (errant qui alterum horum aliunde petunt.) hoc vnico expreſſit. Πουλυδάμας μοι πρῶτος ἐλεγχείην ἀναθήσει: & ſtatim, Αἰδέομαι Τρῶας καὶ Τρωάδας ἑλκεσιπέπλους. ſic M. Tullius vtrumque Homeri verſum vſurpat epiſtola quinta ad Atticum, libro II. & prima libri VII. *aliter ſenſero? αἰδέομαι, non Pompeium modò ſed* Τρῶας, καὶ Τρωάδας. Πουλυδάμας μοι πρῶτος ἐλεγχείην ἀναθήσει. *quis? tu ipſe ſcilicet, laudator & ſcriptorum & factorum meorum.* vide & epiſtolam XVI. libri VIII. Polydamas & Ciceroni & Perſio eſt alterius Catonis, aut ipſius virtutis nomen. ineptum nimis quod argutatur de ea voce antiquus ſcholiaſtes neſcio qui. is Latina voce exprimit *multinuba*, quia δάμαρ eſt coniux: & multitudinem vxorum putat Neroni exprobrari. quid putidius hoc commento? etſi non defuerunt qui probarent. præterea falſiſsimum eſt Polydamantem deſcribi à poëta garrulum & ineptum. at quot locis eius virtutem prædicat, Homerus? velut Ιλιαδ. μ.

Οἱ μὲν ἅμ' Ἕκτορ' ἴσαν, καὶ ἀμύμονι Πουλυδάμαντι.

componit eum cum Hectore, & quidem honeſtiſsimo elogio adiecto, cum Hectoris nudum

nomen poſuiſſet: vt quem loco depreſſerat poſterius nominans, virtutis teſtimonio attolleret. poſtea vocat ἀμώμητον & conſilium illius laudat: Βουλῇ Πουλυδάμαντος ἀμφιμήτοιο πίθοντο: alibi πεπνυμένον prudentem. Ιλιαδ. σ. Τοῖσι δὲ Πουλυδάμας πεπνυμένος ἦρχ' ἀγορεύειν.

Et Troiades.) ſatiricè pro Troiani. Homerus ſimpliciter, Τρῶες & Τρωάδες, ſexus vterque. ſed mollitiem Romanorum obiter carpit Perſius. Illa ætate qui ab antiquo erant ciues Romani & αὐτόχθονες, Troianam originem affectabant: vt à fæce nouorum ciuium ſepararentur, qui à temporibus Iulij Cæſaris ciuitatem ac tribum fuerant adepti. Iuuenalis ſatira prima:

--iubet à præcone vocari
Ipſos Troiugenas: nam vexant limen & ipſi
Nobiſcum.

ſatira octaua.

At vos Troiugenæ vobis ignoſcitis: & quæ
Turpia cerdoni, Volſos Brutumque decebunt.

in XI. *Claram Troiugenis factura & nobile fulcrum.*

Labeonem.) de Attico Labeone & ineptiſſima Iliadis verſione quam ediderat, præter Perſij & vetuſti interpretis teſtimonia nihil habemus compertum.

Nugæ: non ſi quid turbida Roma Eleuet.) Reiicit Perſius datum ſibi conſilium, & cauſſam ſubiungit. Erras, inquit, ſi in æſtimatione bonorum aut malorum poëmatum iudicio ſtandum putas magnatum Romanorum: idonei enim talium iudices non ſunt: & vt loquitur Ariſtote-

les *οὐκ ἀσφαλὴς ὁ κανών*. *Turbida Roma* dicitur, in qua fierent omnia ab occupatis, imo occupantium, vt ille ait: ſic enim in vrbe illa aut orbe potius viuebatur, vt qui in turba ſe mutuo trudunt impellúntque: quod ex Iuuenalis ſatira tertia, vt alios taceam, notiſſimum eſt. Vitruuius in prefatione libri quinti. *cum animaduertiſſem diſtentam ciuitatem publicis & priuatis negotiis paucis iudicaui ſcribendum.* ſic fere apud Sidonium Apollinarem libro VIII. *turbida & præceps feſtinatio.* vel ab aquis vox eſt tranſlata: ſicut Græcis homo non cõpoſitæ mẽtis dicitur θολερὸς, τεταραγμένος, & ταραχώδης.

Eleuet, accedas; examénve improbrum in illa Caſtiges trutina.) Quod Græci dicunt cum κριτήριον quo aliquis vtitur, damnant, ἢ στάθμη ἀστάθμητος, pluribus verbis expreſſum à Perſio. Sermo autem allegoricus: nam *eleuare*, & *examen caſtigare in trutina*, ex arte ſtathmetica ſunt petita. neque enim, vt in Ranis Ariſtophanis, ταλαίτῳ μουσικὴ σταθμᾶται. In vtraque libra & momentana duarum lancium, & Campana μονοπλάστιγγι examẽ appellatur ligula (& Græci γλωσσίδα vocãt) erecta ſuper ſcapo, quẽ vetus interpres haſtam eleganter nominat. Græci ζυγὸν & φάλαγγα. hac nuſquam inclinante, & ſub anſa latente, æqualitas & ἰσοῤῥοπία rerum appẽſarum oſtẽditur. hoc Perſius vocat *examen caſtigare in trutina*. ita loquitur elegans ſcriptor Caſſianus Collatione XXIII. capite V. *cum è contrario theoricæ bonum inde penſaret; ac velut in vna lãce tantorũ laborũ profectum, in altera delectationem diuinæ contemplationis appenderet, diu examine pectoris ſui quodammodo*

caſtigato, tandem proclamat. quid ſit caſtigare zygoſtatis, declarat interpres antiquus: *Caſtigare eſt digito libram percutere, vt temperetur, & præ agitatione poſt æquum conquieſcat.* digna interpretatio noſtra animaduerſione: nam percutere digito libram, fraudem molienti videatur potius conuenire, quàm verum quærenti: ſimillime prorſus vt in metiẽdo ſi quis menſuram feriat: quod qui facerent, notati ſunt Græcorum voce κρουσιμετρεῖν, quam de minutis furibus vſurpabant. propterea cum pretioſa appendebant, magnam curam adhibebant, quò ſibi cauerent ab hominibus libram ſiue ſcapum percutere gnaris: adeo vt propter eam cauſſam modus ipſe libram tenendi Imper. Conſtantini lege extet deſcriptus in Codice Theodoſiano, titulo De Ponderatoribus, & auri inlatione. *Aurum*, inquit, *quod infertur æqua lance & libramentis paribus ſuſcipiatur: ſcilicet, vt duobus digitis ſummitas lini retineatur, tres reliqui liberi ad ſuſceptorem emineant: nec pondera deprimant, nullo examinis libramento ſeruato, nec æquis ac paribus ſuſpenſo ſtatere momentis.* ſimile fraudis genus admittitur commota lance quod παρασαλεύεσθαι dicitur. B. Chryſoſtomus in poſteriorem ad Timotheum: ὁ ζυγὸς ἐὰν ἔχῃ παρασαλευομένην τὴν πλάστιγγα, οὐ κρίνει δικαίως τὰ σταθμητὰ περιφερόμενος. Suſpicor igitur ſcripſiſſe veterem illum grammaticum, *percurrere*: quod proprie locum habet in ſtatera, quæ ſcapum habet punctis diſtinctum. hac cum aliquid appendimus, altera manu æquipondium per ſcapum ducimus, eúmque tandiu

percurrimus, donec ſteterit examen ἀκλινές: quod Latini dicunt *compeſcere examen certo puncto*. Perſius ſatira v. *Diluis helleborum, certo compeſcere puncto Neſcius examen.* quod nos *libram percurrere* ab hoc grammatico dictum putamus, id Vitruuius ſic expreſſit, *æquilibrium in alteram partem ſcapi per puncta vagari* libro x. cap. VIII. etiam ſequentia verba interpretis mira ſunt: *& præ agitatione poſt æquum conquieſcat.* hoc vult: non prius ſcapum agitari deſinere, quàm in ſuo puncto ſacoma fuerit collocatum: ita demũ æquato examine, quieſcit libra. *Caſtigo* primæua notione ἱμαντοῦ loro cædere & ceſto. Siculi Dores vnde ad Italos vox venit, κασὸς dicebant pro κεστός. quamquam Heſychius κασὸν interpretatur non lorum ſed fuſtem, & propriam Athamanum vocem ait: quorum dialecti ſæpe meminit. à caſto, caſtigo, vt ab inſto inſtigo, & fuſtigo poſterior ætas à fuſte. *ceſtum* pro vinculo habes apud Varronem in libris de re ruſtica.

Nec te quæſiueris extra.) iudicia populi Ro. reiicienti Perſio, obiici poterat, quis erit igitur cui te placere ſtudeas? reſpondet his verbis. tu ne, inquit me vis ex aliorum iudiciis pendere? ego vero de me & meis, alios nõ conſulo, verum ipſum me: quod & tu ſi me audias, facies. Proprium eſt eorum qui gloriam ſectantur, facta ſua non ad rectæ rationis obruſſam exigere: ſed ad guſtum illorum à quibus laudari cupiunt. ideo Græci philoſophi dicũt πῶς δοξοκόποις πρὸς ἕτερον ζῆν: quod quàm miſerum ſit, pulcherrime exponit Dio

Chryſoſtomus, prima diſſertatione de gloria: vbi etiam ait, qui morbo hoc laborant ſolere curioſe inquirere quid quiſque de ſe ſentiat: ſi in laudatores inciderint, beatos ſe putare, & prædicare: ſin aliter, animo penitus concidere: cum ex alieno iudicio ſemper ipſi de ſe ſtatuant. ἕκαστοι, ait, τῶν ὑπὸ ταύτης τῆς νόσου κρατουμένων περιέρχεται πρὸς ἕτερον ζῶν, καὶ τί περὶ αὐτοῦ λέγει τις φροντίζων· κἂν μὲν εὐφημήσῃ τις, ὡς οἴεται, μακάριος καὶ φαιδρός· εἰ δὲ μή, ταπεινός τε καὶ κατηφής, καὶ τοιοῦτον αὑτὸν εἶναι νομίζων ὁποῖον ἂν εἴποι τις: hæc in genere Dio de laudationis auidis: proprie vero de miſera eorum conditione, qui eloquentiæ famam apud vulgus cupiunt conſequi, Syneſius in Dione multa elegantiſſimè & χαριέστατα. Sapiens contra vt ſuis vel laudis vel culpæ notam apponat, ad alium iudicem non adit; quàm ad rectam rationem intra ſe habitantem. Stoicorum eſt præceptum illud huic loco conuenientiſſimum: τῇ δόξῃ τῶν ἐκτὸς μὴ κέχρησο πρὸς τὴν σαυτοῦ κρίσιν· ἀλλὰ σαυτῷ καὶ τοῖς κρείττοσι, ταυτὸν δὲ εἰπεῖν τῇ ἀληθείᾳ. Auſonius in acroaſi Pythagorica, de viro bono:

Iudex ipſe ſui, totum ſe explorat ad vnguem:
Quid proceres, vanique ferat quid opinio vulgi
Securus.

in carmine aureo Pythagoreorum, πάντων δὲ μάλιστ' αἰσχύνεο σαυτόν: quam gnomen multi ſcriptores vſurparunt. quod autem de ſapiente dicitur, qui tenet artem vitæ, in cuiuſcunque artis perfectè perito locum habet: vt ope-

rum ſuorum ſit ipſe ſibi iudex: & ea bene aut ſecus habere pronuntiet è præſcripto rationis in mente ſua ſitæ non ex aliorum opinionibus. Ioannes Chryſoſtomus De ſacerdotio: ὁ ἄριστος δημιουργὸς, αὐτὸς ἔστω καὶ κριτὴς τῶν αὐτοῦ τεχνημάτων· καὶ καλὰ καὶ φαῦλα ταύτῃ τιθέσθω τὰ γινόμενα, ὅταν ὁ τεχνησάμενος αὐτὰ νοῦς ταύτας φέρῃ τὰς ψήφους· τὴν δὲ τῶν ἔξωθεν δόξαν τὴν πεπλανημένην καὶ ἄδοξον, μηδὲ εἰς νοῦν βαλλέσθω ποτέ. Hanc propter cauſſam Ariſtides æquales ſuos ſophiſtas acriter obiurgat, quod dicerent, non ex ſuo iudicio ſcribere ſe, verum vt apud corrupta iudicia frigus euitarent. quam eſſe ſtultitiam inſignem multis docet initio τοῦ κατὰ τῶν ἐξορχουμένων: éſtque ille locus cum iſto Perſij conferendus. Non obſtat his, quod pars magna hominum φιλαυτίᾳ laboramus, & noſtra miramur ſæpe etiam vitia. nempe hoc male ſani homines faciunt, vt ſatira quarta dicetur: nos autem heic loquebamur de ſapiente, vel conſummato artifice, qui cauſſas omnium quæ ad artem pertinent habeat notas: & quod Quintilianus ait, ſe veretur. Eleganter & vere Boëtius libro Conſolationis ſuæ: *Vide*, ait, *quid æterna lex ſanciat: melioribus animum ſi conformaueris, nihil opus eſt iudice præmium deferente: tu te ipſe excellentioribus addidiſti. Si ſtudium ad peiora deflexeris, extra ne quæſieris vltorem: tu te ipſe in deteriora detruſiſti.*

Nec te quæſiueris extra.) hoc illud eſt quod Stoici dicebant, non debere ſtudioſum virtutis ex-

tra ſe conuertere, vt aliis placeat: ſatis enim illi eſſe, ſi præſtaret, vt eſſet quod cupiebat, videri autem velle, ei curandum non eſſe. hoc ita illi: οὐ δεῖ ἔξω στραφῆναι πρὸς τὸ βούλεσθαι ἀρέσαι τινι. vide Enchiridium Epicteti & alia illorum ſcripta.

Nam Romæ eſt quis non? ac ſi fas dicere; ſed fas, T.) Quod verbo oſtenderat, cum *turbidam* vocaret Romam, id nunc pluribus exequitur. duo autem ſimul præſtat: nam & cauſſam promit cur iudicium Romæ non faciat tanti: & incepti ſui de ſatira ſcribenda rationem affert. cum autem vellet Perſius in flagitia & probroſam Neronis ac reliquorum vitam inuehi, indignationem illius æquiſſimam metus inhibuit: ideo coactus eſt mutata velificatione, animi ſui ſenſum per figuram exprimere: hoc eſt, loqui tacendo: nam & τεχνολόγων παῖδες hanc figuram ἀποσιώπησιν ac *reticentiam* ſiue *obticentiam* nominant: quando amplius aliquid ſilentio innuitur, quàm oratione potuerit exprimi. nam ex mente & affectu loquentis ſupplere auditor debet quod deeſt. vt heic. *Romæ eſt quis non?* nempe corrupti iudicij, & indignus cuius rationem habeas: quippe delitiis & luxu perditi, omnes virtutis oſores, & honeſtarum omnium artium: de quibus tunc merentur peſſime, cum illas ſuo contactu fœdant: denique ſi à principe orſus ſingulos iſtorum conſideres, omnes imperiti, omnes aſini: hoc enim vult Perſius: quod cum heic non eſſet auſus dicere, vbi in caluiſſet, non abſtinuit

quia

quin poneret: *Auriculas aſini Mida rex habet.* ſed mutarunt amici eodem compulſi metu. ſimile de Roma iudicium facit Plinius Secundus in re grauiore: ſic enim ait in epiſtola ad Caluiſium libro II. Ἀλλὰ τί διαλέγομαι *in ea ciuitate, in qua iam pridem non minora præmia, immo maiora nequitia & improbitas, quàm pudor & virtus habent?* Mollior erit ſententia, ſi ita capiás, *Nam Romæ quis non?* eſt poëta, videlicet: aut quis tám auerſis Muſis natus eſt verſificator inſulſus, qui magni poëtæ nomen facile non conſequatur, ſi praui iudicij hominibus placere ſtuduerit? paullo pôſt -- *non heic eſt Ilias Atti Ebria veratro?* vbi hanc ſententiam pluribus perſequitur.

Ac ſi fas dicere:) quam ægre ſe continerer hæc indicio ſunt. alij libri, *ah ſi fas dicere*: quæ interiectio πάθος valde auget, ac ſummum deſiderium libertatis arguit, ad declamandum contra vitia: quare addit,

Sed fas.) ſignificans in propoſito perſeuerare ſe ſcribendi ſatiras.

Tunc cum ad canitiem & noſtrum iſtud viuere triſte Aſpexi.) Quicquid iſti iudicaturi ſint, inquit, ego tamen ſcribendas mihi ſatiras iudico, quoties ob oculos mihi pono quibus in ſtudiis iſti ſe occupent, iam inde ab eo tempore cum exceſſerunt ex ephebis ad vltimam vſque ſenectutem: cum tamen graues & ſeueri velint videri. Græcum eſt, *noſtrum iſtud viuere*, τὸ ζῆν ἡμῶν· vita hæc quam Romæ viuimus plerique omnes. Cicero, *beate viuere veſtrum.* primam perſonam vſurpat

D

obiurgationi molliendæ: more omnium qui inuehuntur in vitia & vitioſos. *viuere triſte*, ὁ σκυθρωπὸς βίος, qualis eſt eorum maxime, *Qui Curios ſimulant, & Bacchanalia viuunt*: qui in literis ſacris dicuntur ἀφανίζειν τὰ πρόσωπα. apud Hippocratem in Coacis & alibi ἡ σκυθρωπότης opponitur εὐχροίᾳ: quia triſtitia vultus accedit ad pallorem. quare non vno loco in Euangeliis vocem σκυθρωπὸς Syrus interpres vertit כמיר vt ſi atratum dicas, vel μελανείμονα. ſed Syrus non ad veſtis colorem retulit, vt in כמרים ſacerdotum appellatione: verum ad pallorem vultus. in Threnorum Thargum verbo נכמר eſt expreſſum, quod apud LXX. verbo πελιδνοῦν. Differunt aliquid *tetricitas* & *triſtitia vultus*: quæ poſterior vox ſæpius in deteriorem partem accipitur, velut ab affectatione aut moroſitate orta. Lucanus ad Piſonem:

Talis ineſt habitus, qualem nec dicere mœſtum,
Nec fluidum eſt: læta ſed tetricitate decorum.

Et nucibus facimus quæcunque relictis.) Non contentus poëta ſimpliciter dicere, vitam male ab iſtis collocari: amplius addit, totam, à carceribus ad metam. quod ipſe deſignat extrema illius ponens adoleſcentiam & ſenectutẽ. canities quam priore loco nominauit ὕστερον πρότερον Ὁμηρικῶς, extremã ætatis tegulam heic denotat: etſi nõ raro accidit, vt iuuenes, interdum etiam vt adoleſcenteis fiant cani. vidimus nos & viuere ſcimus, qui in priore adoleſcentia canuerint. virilia ſtudia & tranſitum à puerilibus nugis ad virorum curas, hac periphraſi expreſſit, *& nucibus facimus*

quæcunque relictus. Inter puerorum oblectamenta ſunt nuces. in cõmentariis Rabbinorum legere memini, patrisfamilias officium eſſe, die feſto, hilaritatis inſtrumenta domeſticis ſuis præbere, pro cuiuſque perſona: pueris vero iubentur dari קליות ומגדנות ואגוזים *amygdalæ, poma, nuces.* prima dictio multa ſignificat: ſed quoties cum אגוזים iunguntur קליות amygdalæ intelliguntur, aut alius fructus duri corticis. ludebant pueri nucibus variis modis, quorum nonnulli hodieq. pueris in vſu: vt cum in pyramidẽ quatuor nuces extruuntur: quam luſionem deſcribit Philo in Κοσμοποιΐᾳ: in carmine veteri de nuce & hanc habes & alios multos modos. Apud Lucianum in Cronoſolonibus, καρύοις & παισὶ ludunt viri: quod de vna ſpecie luſionis accipiendum eſſe, non de duabus, ſequentia ſuadent, μηδὲν ἐπὶ καρύων. calculis igitur ludebant: ſed nuces erant præmium vincentis. ipſe Auguſtus cum pueris minutis nucibus ac talis ludebat, referente Suetonio: quod magis miror quàm quod lego apud Nicetam Choniatem Alexium imperatorem καρυατίζοντα: nam & pœne puer iſte erat & præterea Græculus. at puerorum luſionem fuiſſe non virorum, & Seneca docet De tranquillitate vitæ libro II. cap. XII. & Perſius clarè: qui *nuces relinquere* dixit pro vir fieri, & virilia negotia capeſſere: Ptolomæus in IIII. Tetrabibli vocat μετάβασιν ἀπὸ τῶν παιγνιωδῶν καὶ ἀκαταστάτων, καὶ πλαστῶν (malim ἀπλάστων) ἁμαρτημάτων ἐπὶ τὸ προσεκτικὸν, καὶ αἰδήμον, καὶ φιλότιμον. Tranſlatum à pueris ca-

tamitis. Seruius. *meritorij pueri, quibus licenter vtebantur antiqui recedentes à turpi ſeruitio nuces ſpargebant.* Catullus:

Da nuces pueris iners
Concubine: ſatis diu
Luſiſti nucibus.

non diſſimile illud Auguſtini primo Confeſſionum: *à nucibus & pilulis, & paſſeribus ad præfectos & reges tranſire.*

Cum ſapimus patruos.) viri ſeueri exiſtimari volumus. *patruus* & *tutor* ſæpe idem ſonant ac grauis cenſor, & obiurgator. Horatius: *ne ſis patruus mihi.* Perſius in III. *ne ſit mihi tutor.* nota locutio ex Cicerone, Suetonio, aliis. Manilius libro v. in ſuperciliosorum pædagogorum genitura:

veterúmque exempla reuoluent
Semper, & antiqui laudabunt verba Catonis,
Tutoríſve ſupercilium, patruique rigorem.

ideo Græci patruum dixerunt θεῖον: etſi aliter paullo Plutarchus ſub finem libri περὶ φιλαδελφίας, & Simplicius in Epictetum.

Tunc, tunc.) tunc fas eſſe iudico vrbem Romam ſatirico ſale defricare. orationem abrumpit, quaſi præ ſtomacho plura non poſſet:

Ignoſcite. Nolo.) concludens ſatiram omnino ſe ſcripturum, veniam facti petit, quod alter verbo negat.

Quid faciam? ſed ſum petulanti ſplene cachinno.) audiẽs Perſius præcidi ſibi omnem veniæ ſpem, familiari ſibi ironia ſimulat in dubio ſibi eſſe

animum,& qui paullo momento huc illuc poſſit impelli. Sed non diu in illo fluctuat ſalo: ſtatim enim decernit & ad priorem mentem redit. expreſſit autem illud Horatij ſui:

Naturam expellas furca:tamen vſque recurret.

ſic enim ait:factum ſe à natura cachinnonem & *σπληνικόν*: itaque velit nolit oblata re ridicula riſum ſibi neceſſariò oboriri. *petulans ſplen*, qui iuſto maius ſpatium petat & occupet:quoniam,vt docent medici & Plinius ex illis, *intemperantiam riſus conſtare lienis magnitudine quidam putant*. Serenus Samonicus: *Splen tumidus nocet, & riſum tamen addit ineptum.* Ne pueri quidem neſciunt poſuiſſe veteres lætitiæ affectum in ſplene, iracundiæ in felle,pauoris in corde,amoris in iecore, pudoris in fronte. etiam in commentariis Rabbinorum טיחול vel טחול hoc eſt, ſplen, ſedes riſus eſſe dicitur. Sententia Perſij eſt: cum adeò flagitiosè viuatur Romæ: mirari neminem debere, bonorum liberam indignationem. ſimillime Iuuenalis in prima

Difficile eſt ſatiram non ſcribere:nam quis iniquæ
Tam patiens vrbis, tam ferreus, vt teneat ſe?

Sic & poëta epigrammatum quidam Græcus, cum dixiſſet,ſæpius ſe cum animo ſuo conſtituiſſe,epigramma nullum facere: vt ſtultorum odia vitaret, quæ ſibi verſibus ſuis excitauerat: quoties tamen inquit,in oculos meos incurrit Pantagathus Paphlago,*στέξαι τὴν νόσον οὐ δύναμαι.*

Scribimus incluſi numeros ille, hic pede liber.) Sequitur pars ſatiræ huius ſecunda:cuius ſummam

& nexum cùm præcedente perſtrinximus. cum deterretur poëta à ſatira, neque ille eo conſilio vellet vti, redit ad filum orationis inchoatæ illo verſu:

O curas hominum! ô quantum eſt in rebus inane!

ſed quod in genere ibi propoſitum fuerat, in ſpecie heic conſideratur. Ex omnibus autem hominum generibus, eos primo loco aggreditur, qui Muſarum ſacris erant operati: primum, quia hi Perſio notiſſimi, & vt ſic dicam magis obuij: vt aliunde curationem incipere non debuerit: deinde quia horùm vitia eò ferebat impatientiùs, quod videbatur infamiæ pars in ipſum redundare, vt conſecraneum illorum, & ſtudia eadem colentem, etſi non eodem modo. Quemadmodum autem ſatiram vniuerſam in ſua membra, perſpicuitatis gratia diſtrinximus: ita etiam heic particulas ſingulas ſeparatim enarrabimus: in quo auctorem ipſum, & ductum orationis eius ſequemur: neque exemplo quorundam aut negligemus τάξιν admirabilem poëtæ philoſophi: aut inani περιεργίᾳ τὸν λόγον τεμαχίζοντες, vt ait Plato, nodum in ſirpo quæremus. Sunt igitur periochæ iſtius particulæ duodecim συμφυεῖς illæ quidem, atque ex ſe inuicem aptæ: diſtinctæ tamen ſatis ἐπισήμως, ſi attendimus. Porrò iſtas omnes tot numero particulas, ad tria capita commodè referas: nam aut narrat Perſius vitia quæ ipſius ætate vigebant: aut ea caſtigat, ipſis præditos ad veram virtutem hortans, & ſolidam gloriam, ſpreta eiuſdem falſa imagine: aut

denique eadem illa vitia defenduntur excuſantúrve ſub perſona aliena.

Scribimus incluſi.) Hoc & ſequenti verſu particula prima continetur: proponit dicturum ſe de poëtis & oratoribus: ac ſimul notat hoc illorum primum vitium, quod cum grandia & ſublimia ſcribere affectarent, tumida inflatáque oratione veram eloquentiam corrumperent. Ait *incluſi*, quia ſecreto & libero ab arbitris loco ſcribentib. eſt opus. propterea quæ bonarum matrum familias laus eſt, τὸ οἰκουρικὸν καὶ οὐ φιλέξοδον, eadem & eruditi hominis: domi inquam ſe continere incluſum: Philo Iudæus in lib. de Abrahamo. συγκλεισάμενος, inquit, ὁ σοφὸς οἴκοι τὰ πολλὰ καταμένει, μόλις τὰς κλισιάδας ὑπερβαίνων, ἢ διὰ τοὺς ἐπιφοιτῶντας συνεχέστερον, ἔξω πόλεως περιελθὼν, ἐν μοναχείῳ ποιεῖται τὰς διατριβάς. ſecedebant igitur ad ſtilum Romani vt ait Quintilianus: & ſcripturi intra cubicula ſua in lectis ſe continebant, ſicut ad Suetonium docebamus: vel penulis ſe inuoluebant, bis incluſi: nam ita loquitur idem Quintilianus alibi. Fortaſſe etiam ad illa reſpiciebat Perſius, quæ apud eundem auctorem in libro De oratoribus Aper poëtis obiicit: *quod relinquenda ipſis eſſet conuerſatio amicorum, & deſerenda cætera officia, ſtudio opinionis & famæ, cui ſoli ſeruiebant.*

numeros ille, hic pede liber.) Oratores ac poëtas promiſcue exagitat Perſius hac ſatira. etſi autem propriæ ſunt quædam poëtarum, aliæ oratorum reprehenſiones, vt poſtea videbimus:

in commune tamen πάντες οἱ ἀμφὶ τοὺς λόγους ſic reprehenduntur, vt quæ de alteris dicuntur, etiã ad alteros, qui ſimilia peccarent, pertinere ſit exiſtimandum. habet enim omnis eloquentia aliquid commune, vt recte Quintilianus ait libro x. cap. de imitatione. *pede liber* eſt orator & quicunque proſa oratione vtitur. mirum extitiſſe, qui de dramaticis poëtis acciperent: quod non magis cum apertiſſima Perſij mẽte pugnat, quàm ab eo ſeculo eſt alienum quo iſta ſcribebantur.

Grande aliquid.) Sublime dicendi genus etiam grande dicitur. heic vero vt etiam in quinta atque alibi, in vitio ponitur hæc vox, & orationis ideam non vere grandem denotat, ſed vægrandem, id eſt tumidam, & falſa ſpecie ſublimitatis blandientem. quia enim apex facultatis dicendi, ſeu verſu ſeu proſa, eſt magniloquentia, atque vt Longinus ait ἀκρότης καὶ ἐξοχή τις λόγων ἐστὶ τὰ ὕψη; ideo multi ætate Perſij, non quod magnarum virium ſibi eſſent conſcij, ſed auiditate gloriæ eum characterem affectabant. infra, *Dicere res grandes noſtro dat Muſa poëtæ.* & Petronius quoque Arbiter in ſtudioſis eloquentiæ reprehendit, *rerum tumores, & ſententiarum vaniſſimum ſtrepitum.* recte autem Quintilianus iudicat, cum pronuntiat: quo quiſque ingenio minus valet, hoc ſe magis attollere & dilatare conari: vt ſtatura breues in digitos eriguntur, & plura infirmi minantur. *Nam tumidos, inquit, & corruptos, & tinnulos, & quocunque alio cacozeliæ genere peccantes, certum habeo non virium, ſed infirmitatis vitio laborantes:* vt

corpora non robore, ſed valetudine inflantur. Quare cum multa ſint orationis vitia, nullum tamen eſt hoc familiarius illis, qui à ſana & ſecundum naturam enuntiata ſemel diſceſſerunt. multa de hoc Quintilianus diuerſis locis: ſed longe plura Longinus in aureolo nec ſatis vnquam lecto libello περὶ ὕψους.

Quod pulmo animæ prælargus anhelet.) orationem grandia profeſſam ſed turgentem deſcribit his verbis, plane ſatiricè: nam vera magnitudo aliis longe rationibus paratur, quàm dictionum aut periodorum longitudine, quam ſolam heic iſtis tribuit. conferunt ſane aliquid ad ſublimitatem ampli ſoni verba, ac grandia & periodi longiores. verùm ita demum, ſi illa prius adſint in quibus vera magniloquentia eſt poſita: materia grandis, verba cum iudicio & electa & collocata: figuræ cum verborum tum ſententiarum non temere vſurpatæ, ſed ex arte. his ſi oratio careat, & ſeſquipedalibus tantum verbis turgeat, aut longis periodis incedat: τὸ ἐγκῶδες & σόμφον καὶ παρὰ μέλος οἰδοῦν habebit: à vera magnitudine quam alieniſſima erit. *animam* pro ſpiritu poſuit, quod Hebræis familiariſſimum. pulmo eſt ταμεῖον πνεύματος: ſpirationis & reſpirationis inſtrumentum: quod cum difficulter facimus, anhelare dicimur. id autem accidit vel propter defatigationem ex laboris nimietate: vel propter pulmonis paruitatem. orationem longis periodis contextam ita exprimit, quæ recitari non poſſit abſque vexatione pulmonis, & anhelitu.

ſic comicus in Ranis dixit Æſchylum *καταλεπτολογοῦν πλευμόνων πολλῷ πόνον*: irridens, non vocis nimiam contentionem, vt quidam putant, ſed ampullatam eius orationem & dithyrambica verba, quæ vocat ipſe illo loco *ῥήματα ἱπποβάμονα καὶ γομφοπαγῆ πιναχηδὸν ἀποσπώμενα γηγενεῖ φυσήματι*. ſcholiaſtes recte ibi notat: *τὰ τοιαῦτα ῥήματα μετὰ πολλοῦ ἐξέρχονται πόνου*. vere enim laborat pulmo cum pronuntiatur ex huiuſmodi verbis contexta oratio. ſed valde rem exaggerat Perſius, cum addit, *animæ prælargus*: vitioſiſſimam enim oportet eſſe illam orationem, quam ſine anhelitu pronuntiare ne illi quidem poſſint, qui optimo ſint pulmone. eſt autem laus præcipua pulmonis, vt ſit magnus: deinde vt mollis & validus, qui multum ſpiritum poſſit admittere & emittere, *ταμιευόμενος ὡς ἂν βούληται*, inquit philoſophus in libro Περὶ ἀκουστῶν. Proprie vitium eſt non orationis ſed pronuntiationis anhelatio: de quo vitio M. Tullius III. De orat. *Nolo verba exiliter exanimata exire: nolo inflata & quaſi anhelata grauius.* Prorſus aliò ſpectat Perſij hic cachinnus: quod attendenti non eſt obſcurum.

Scilicet hæc populo pexuſque togaque rec.) Hic incipit altera particula verſuum quatuor: quibus exponit Perſius finem cuius gratia plerique tum Romæ ſcribebant: ſimul mollitiem eorum commemorat. finem docet fuiſſe non vt cuiquam prodeſſent: ſed vt recitatione ſuorum ſcriptorum ingenij famam conſequerentur. ita malo fine rem per ſe laudabilem corrumpebant:

qua de re plura Perſius poſtea. mollitiei duo argumenta profert, cultum nimium atque indecorum quoties ad recitandum prodibant: & in ipſa recitatione vocem fractam atque effeminatam, & aſpectum arte deprauatum ad blanditiem. Scitum autem illud Fabij, *ex voce atque actione pellucere mores.* duo igitur reprehendit in ſuorum hominum recitationibus: rem ipſam primò, deinde rei modum.

Populo) duplex fuit recitatio, domi amicis conuocatis ad emendationem: publicè in auditorio vel alibi, in quanta maxima fieri poterat corona, ad oſtentationem. *populus* & *δῆμος* de numeroſiore cœtu dicuntur: ſed Perſius qui hæc carpendi ſtudio dicit, ambitionem recitantium hoc verbo perſtringit: multum enim laborabant recitaturi, vt eſſet auditorum concurſus maximus. amicos igitur & notos ſibi omnes aduocabant, & variis modis inuitabant. Quintilianus De cauſſis corruptæ eloquentiæ: *Baſſus*, is erat poëta, *cum toto anno vnum librum excudit & elucubrauit, rogare vltro & ambire cogitur, vt ſint qui dignentur audire: & nec id quidem gratis; nam & domum mutuatur, & ſubſellia conducit, & libellos ſpargit.* Syneſius hoc vocat *παραγγέλλειν ἀκρόαμα ἐπιδέξιον.* vocat & *θυροκοπεῖν*, quaſi oſtiatim auditores eſſent conquirendi.

Pexuſque togaque recenti.) Recitaturi elegantiæ ſtudebant. Moris itaque fuit, vt loti prodirent, pexa coma, atquè barba, & candidati: nihil denique omitterent quod aliquam ipſis gratiam &

commendationem poſſet conciliare. Syneſius in Dione in luculenta deſcriptione ærumnarum quas miſeri recitatores exantlabant: καὶ ἥκει φέρων ἄκουσμα χάριεν τι καὶ ἡδὺ τοῖς ἀγροίκοις αὐτοῦ παιδικοῖς) δι' οὓς ἔχει μὲν πονήρως, σκήπτεται δὲ ὑγιαίνειν· ὁ δὲ καὶ ἐλούσατο περὶ τῆς κυρίας, καὶ εἰς αὐτὴν ἀπήντησεν, ἐσθῆτι καὶ σχήματι σοβαροῖς, ἵνα καὶ θέαμα καλὸν ᾖ. Togam recentem & à fullone candentem Romani aſſumebant die quouis feſto ſiue publica ſiue priuata ſolennitate vt hic: Græci pallium recens. vtriuſque veſtis & moris huius meminit Arrianus in diſſertatione XXII. libri tertij: καὶ δεῖ σε ἐν κομψῷ στολίῳ ἢ τριβωνίῳ ἀναβάντα ἐπὶ πούλβινον διαγράφειν πῶς Ἀχιλλεὺς ἀπέθανε. non ſunt audiendi: qui vtramque hanc veſtem ad Romanos referunt: nec cogitant de Græcis ſuis non minus quam de Romanis loqui Arrianum ſiue Epictetum.

Pexus.) proprie ὁ κτενιστὸς, vt in Gloſſ. heic ὁ τρυφερὸς delicatus. ſic apud Quintilianum lib. pr. *pexus pinguiſque doctor.* & alibi idem, *nec perfert in iudiciis triſtem & impexam antiquitatem.*

Et natalitia tandem cum ſardonyche albus.) Mos eius ætatis hominum, vt anulis manus ornarent, aliquando etiam onerarent, in quibus precioſiſſimæ gemmæ incluſæ: præcipuæ autem ſardonyches. Martialis,

Cuius & hinc lucet ſardonychata manus.

& ſæpius Iuuenalis, atque alij. *natalitia ſardonyx*, vel quæ die natali, cum munera miſſitabant amici & clientes, eſſet accepta: Plautus Curculione:

Hic eſt anulus quem ego tibi miſi natali die.

vel, quæ ſolis diebus natalibus aſſumi ſolita. vtro modo accipias pili non intereſt vnius. ratione caret quod quidam adnotant, geſtatam gemmam die natali datam ad numeroſæ clientelæ iactationem. oro te, qui anulum videbant, vnde potuerunt diuinare clientis eum eſſe munus? *tandem*, eo refer, quod qui ornantur poſtremo loco annulos aſſumunt poſt alia ornamenta omnia. vel refer ad longam expectationem recitationis: multo enim ante diem edicebant, cum populum inuitabant. Iuuenalis *-lætam fecit tum Statius vrbem, Promiſitq́; diem.* hæc eſt quam modo Syneſius vocabat τὴν κυρίαν: vocat & προθεσμίαν ibidem.

Albus.) vel albatus: ita erit dictum *toga recenti albus*, pro eo quod vulgò ſolet vno verbo candidatus. Ouidius de die natali,

Scilicet expectas ſolitum tibi moris honorem:
Pendeat ex humeris veſtris vt alba meis.

idem alibi

Quæque ſemel toto veſtis mihi ſumitur anno
Sumatur fatis diſcolor alba meis.

Vel potius, pallidus, & de euentu recitationis anxius. ita dicebat Syneſius paullo antè recitaturos metu & reuerentia auditorum ἔχειν πονήρως, non valere, etſi bonam ſimularent valetudinem. adde quod ſtudium & ingens cura qua parabant ſe ad recitationem pallidos efficiebat. Syneſius ibidem: καί τοι γε οὐκ ἐν δίκῃ πικρὰν τυγχάνει δίαιταν, ὅς γε πολλὰς μὲν νύκτας ἀΰπνους ἀνέτλη· πολλὰς δὲ ἡμέρας παρεστάθη, καὶ μικροῦ δεῖν ἀπεστάλαξε τὴν ψυχὴν ὑπὸ

τι λιμοῦ καὶ φροντίδων, ἵν' ἀγαθόν τι συλλέξωνται.

Sede legens celſa.) Scribendum *leges*: etſi aliter antiquæ membranæ, in quibus eſt *legens.* ſimili errore vt cum *quotiens*, *totiens* & alia ſcripſerunt pro quoties, toties. *Scilicet ſede leges celſa*, id eſt, nimirum hic tuorum ſtudiorum & ſcriptorum eſt finis, vt recites, & ex recitatione gloriam reportes inanem. Veteres dicebant ſtantes, recitabant ſedentes. Plinius epiſtola ſexta libr. VI. *dicenti mihi ſolicitè: ſiſtit, aſſidet recitanti.* & libro II. in epiſtola ad Cerealem recitantes ait ſedentes agere, non vt oratores cum geſtu, inceſſu, diſcurſu etiam. in Protagora Platonis veterum magiſtrorum conſuetudo notatur, qui diſcipulos iubebant ἐπὶ τῶν βάθρων ἀναγιγνώσκειν præſtantium poëtarum poëmata. Sedebant autem qui recitabant *ſede celſa*, Arrianus paullo ante, ἀναβαίνοντα ἐπὶ πούλβινον. puluinum appellat, cathedram cui impoſitum puluinum. apud Senecam Conſolatione ad Marciam, *aſcendere puluinum*, de eo dicitur qui ſella vehitur aut lectica. ſed πούλβινον apud Græcos alibi non memini legere: legi πούλπιτον: quam vocem Arriano ſuſpicabar reſtituendam: nec male conueniat indignanti ex hiſtrionica arte tranſlata dictio. eius enim eſt propria. Gloſſarium: *Pulpitum* θυμέλη, σανίδωμα, ἐπίπεδον. Iuuenalis

Haud tamen inuideas vati quem pulpita paſcunt.

ſed nihil affirmamus. *Celſa ſedes* idem ac cathedra ſublimior. Sulpitius Seuerus libro II. de B. Martino obſeruat, illum in ſecretario nunquam ſediſſe in cathedra: ſed in tripitiis, ſiue ſellula ru-

ſticana tripede: ibidémque pro magno flagitio refert viſum à ſe quendam, *ſublimi ſolio quaſi regio tribunali, celſa ſede ſedentem.*

liquido cum plaſmate guttur Mobile collueris.) Etiam Syneſius nos docet, quantam curam adhiberent recitatores, vt ſua vox auditoribus placeret. quoſdam refert ſolitos tragacantham edere: quam herbam ſcribit Dioſcorides libro III. arteriæ aſperitates tollere, quæ vocem minutatim concidunt, cum melle delincta. alios commemorat Syneſius, quibus recitantibus pone aſtabat ſeruus à pedibus, ampullam aut guttulum tenens: ad iſtum ſe conuertebant inter recitandum, & rauceſſere incipientem voculam ſorbitiuncula reficiebant. Erant & alia medicamina ad fingendam vocem, imo ad corrumpendam teſte Fabio: qui libro primo auctor eſt, à pleriſque ſuæ ætatis vocem fuiſſe in canticum diſſolutam, & effœminatam. πλάττειν φωνὴν dicitur phonaſcus, qui arte vocẽ corrigit, & format in melius. inde πλάσματα, remedia in eam rem. & πλάσις φωνῆς ac voces πεπλασμέναι, modo in bonam, modo in malam partem. Plutarchus in Cicerone, ἡ φωνὴ πολλὴ καὶ ἀγαθὴ σκληρὰ, ὃ καὶ ἄπλαστος. deinde, ἤτι φωνὴ λαμβάνουσα πλάσιν. *liquidum plaſma*, ὑγρὸν & ὑγραῖνον: vel potius λεαῖνον: eſt enim de genere eorum medicamentorum quæ λεαντικὰ vocant Græci medici.

guttur Mobile collueris.) ita meliores membr. non *colluerit*, quod in aliis libris legitur. ineptè, niſi ſcribas *Sede leges celſa.* ſignata vox *colluere*,

de liquido plaſmate. eſt enim γαργαρίζειν, & ἀναγαργαρίζειν Græcorum ſæpe apud Plinium. dicitur & de amphoris ac ſimilibus vaſis quæ infuſa aqua & intus agitata purgantur. *mobile guttur* vel propter agitationem neceſſariam in gargariſmis: vel pro λεῖον, per quod vox facile tranſmittitur, omni aſperitate ſanata.

patranti fractus ocello.) oculis in laſciuiam reſolutis: quales ſunt qui κεκλασμένοι, & κλαδαροὶ, & ὑγροὶ ὀφθαλμοὶ Græcis, *putres* Horatio. apud Polemonem ὑγρὸν βλέπειν eſt ſignum φιλομαθείας. Syneſius idem notauit in ſuis recitatoribus, ſed mollioribus verbis expreſſit. ὑγρὸν γελᾷ, inquit, τῷ χάρῳ. nam ille vultus renidentis heic intelligitur à Perſio: niſi quod ipſius ætate & vox & oculi & totus vultus vt cum effeminata oratione congruerent, ſtudio ad mollitiem & laſciuiam componebatur: quod ſæpe Quintilianus quoque reprehendit. *frangere* Latinis eſt idem ac effeminare, robur virile in muliebrem mollitiem corrumpere. Quintilianus: *Non enim puerum fœminea vocis exilitate frangi volo.* ſic Græci θρύψιν dicunt: nam θρύπτειν eſt frangere. vocant & κεκλασμένους fractos delitiis. Obſeruabis in eruditiſſimo poëta nullum verbum temere poſitum, & quod ſuo pondere careat: vt hic, *fractus* & *ocello*, & *patranti*, quæ vox eſt ſatiricæ licentiæ: notum enim quid ſit patrare. Hieronymo Quæſtionibus in Gen. *patrans voluptas* pro συνουσιασμός. inde *oculi patrantes.* vetus poëta ἀνώνυμος.

Cor non laudo hominis: nam perfidum & exitiale:

Non

Non laudo os: namque eſt vaniloquum & fatuum.
Non oculos: etenim ſunt luſci oculi atque patrantes. hoc autem vnico exemplo omnia damnantur quæ appellat Plutarchus recitantium σχήματα φορτικά.

Heic neque more probo, videas, neque voce ſerena:) Hæc tertia pars eſt: qua narrat Perſius, ſed ſatirico more, corruptelam auditorum, qui poëtas recitantes non minus turpiter audiebant, quàm ipſi fœde ac molliter & ſcribebant & pronunciabant. itaque ſimiles habebant labra lactucas, erátque operculum patella digniſſimum. Recitationum prima inſtitutio pulcherrima fuit & formandis ingeniis vtiliſſima: amicos enim decumati iudicij paucos eligebant, quibus ſcripta ſua communicarent, vt ex illorum cenſura ea emendarent. ſed mox præclarum inſtitutum in vaniſſimam oſtentationem vertit: neque enim ſua corrigere ſed laudari poſtulabant recitatores, & grande ſophos tollere. itaque Perſij ætate eo ventum erat, vt ſine iudicio vllo, ſine modeſtia, inuerecundè prorſus atque impudenter qui recitationi intererant, confuſam vocem attollerent, & omnia laudarent: ſed illa potiſſimum quæ paſtoritia fiſtula & ſibilis erant digniſſima: tum enim maximi clamores & plauſus excitabantur, cùm tenerum aliquid ac molle ad aures acciderat. hinc illæ putidæ acclamationes σοφῶς, θείως, *Bene, Recte, Decenter*, & ſimiles de quibus alibi dicebamus. Iure igitur Perſius morem hunc damnat, & improbum vocat. non

prætermiſſa hæc pars à grauiſſimo ſcriptore Plutarcho in libro De officio audiendi, vbi multa peccata commemorantur illis familiaria, qui ad audiendum conuenerant. ibi etiam ait illos *ἀσχημονεῖν* & *ὑπεραχημονεῖν καὶ πολλὰ βλοικίζειν περὶ τὴν ἀκρόασιν. heic*, id eſt, in recitationibus quarum præcedit mentio. ita veteres, non *tunc.*

neque voce ſerena Ingentes trepidare Titos.) videas, inquit, Romanos proceres incondita voce acclamare, vt homines leuiſſimos. *Titi* ſunt Romani, qui prænomine hoc denotantur: quia

-- *gaudebant prænomine molles Auriculæ.* --

ſic in quinta, *Marcus* pro ciuis Romanus. *Marcus dixit: ita eſt: adſigna Marce tabellas.* inter prænomina honeſtiſſima erant Marcus & Titus. nam quod in antiquorum ſcholiorum farragine legitur ab obſcœna vocis *titus* notione, (vnde titulus verbum *κακέμφατον* apud nequitiarum ſcriptores,) Titos heic appellari Romanos: etſi probari ſcimus viris eruditiſſimis, eſſe tamen ab hoc loco alienum putamus. at *ingentes Titi* dixit quia proceres præſertim leuitatis accuſat: etſi omnes Romani ciues Troiugenæ atque ingentes Titi haberi volebant. *τὸ trepidare* caue referas ad libidinem. ſed eſt illi ſimile ſatiræ ſequentis *lætari prætrepidum cor.* quibus in locis, & ſimilibus, trepidatio eſt *πήδησις μετὰ χαρᾶς ἀπειροκάλου πρὸς ἔπαινον.* exilitio cum geſtiente & indecora lætitia ad laudandum. tot verbis expreſſum à Plutarcho obſeruabamus quod ingenioſiſſimus poëta voce vnica, neſcio an apertius, certe *ἐμφατικώτερον*

dixit. ſed loquitur Plutarchus de laudato non de laudante vt Perſius. ſic ille Περὶ τοῦ ἀκούειν quo loco monet in recitationibus multum profici poſſe etiam ex vitiis recitantis: καὶ γὰρ, inquit, διανοήματος εὐτέλεια, καὶ ῥήματος κενότης, καὶ σχῆμα φορτικὸν, καὶ πτόησις μετὰ χαρᾶς ἀπειροκάλου πρὸς ἔπαινον, καὶ ὅσα τοιαῦτα, μᾶλλον ἀκροωμένοις ἐφ᾽ ἑτέρων ἢ λέγουσιν ἐφ᾽ ἑαυτῶν καταφαίνεται. Græci πτόησιν vel πτοίαν recto iudicio opponũt. vt in Præceptis politicis eiuſdem ſcriptoris, προαίρεσις ἀρχὴν ἔχουσα κρίσιν καὶ λόγον, ἀλλὰ μὴ πτοίαν ὑπὸ δόξης κενῆς ἢ φιλονεικίας τινὸς, ἢ πράξεων ἑτέρων ἀπορίας. *vox non ſerena*, eſt κροτοθόρυβος, confuſa acclamantium ſimul & plaudentium vox atque plauſus. Epicurus in epiſtola ad Leonteum Lampſacenum: Παιὰν ἄναξ, φίλον Λεοντάριον! οἵου κροτοθορύβου ἐνέπλησας ἡμᾶς ἀναγνόντας σου τὸ ἐπιστόλιον. *ſerenitas* Latinis dicitur vacuitas paſſionum, ἀπάθεια, γαληνότης, vt mox dicemus. Auſonius de patre ſuo: *Tranquillus, clemens, oculis, voce, ore ſerenus.* at de iracundo magiſtro idem: *triſtis ſenio, nec voce ſerenus*. ſed melius exprimens quid ſit *vox non ſerena*, Plutarchi verba libro aduerſus Colotam Epicureum: τίνι προσείπωμεν ἀξίως, οἴομαι, τοὺς ὑμετέρους βρόμους, καὶ ὀλολυγμοὺς, καὶ κροτοθορύβους, καὶ σεβάσεις καὶ ἐπιθειάσεις αἷς προστρέπεσθε καὶ καθυμνεῖτε τὸν ἐπὶ ἡδονὰς παρακαλοῦντα; Romæ verò temporibus Perſij ingens amor erat teneræ atque effœminatæ vocis. Seneca pater Controuerſiar. libro primo: *Cantandi ſaltandíque nunc obſcœna ſtudia effœminatos tenent: & capillum frangere & ad muliebres blanditias vocem extenuare, mollitie corporis certare*

cum fœminis , & immundiſsimis ſe excolere mundi-tiis noſtrorum adoleſcentium ſpecimen eſt. Igitur, & qui recitabant aut declamabant, vel etiam cauſ-ſas dicebant, cantabant, vt ſæpe queritur Quintilianus: & qui acclamabant inflexu modulationis turpiſſimæ vocem torquebant: ipſæque acclamationes inſtar molliſſimorum canticorum erant conceptæ. qua de re multa alibi dicebamus. extat Dionis Chryſoſtomi oratio, qua populum Alexandrinum grauiſſime obiurgat, propter ſimiles acclamationes, quibus reſonabant eorum theatra omnis obſcenitatis pleniſſima.

cum carmina lumbos Intrant.) cum obſcœnus recitator in animis audientium pruritus obſcœnos excitauit. hæc enim vis eſt carminis: quare etiam medici, in his Paulus Ægineta diſertis verbis, ad excitandam languentem Venerem vel præcipuum remedium præſcribũt Priapeorum, & ſimilis poëſeos infamis aſſiduam lectionem. Lumbi nomen dupliciter à Latinis accipitur: anguſtius pro ea parte corporis quæ ſpinæ inferiores quinque vertebras complectitur. hanc veteres libidinis ſedem agnouerunt: ipſóſque adeo lumbos à libidine eſſe denominatos, non eſt vana hariolatio. nam & Græci eam partem (ψόαι nominant) ita deſcribunt, ψόαι δὲ ὧν αἱ ὀρέξεις κινεῖσθαι πεφύκασιν. ex eo lumbi apud ſcriptores, Veneris ſedes. Iuuenalis, *-- cum tibia lumbos Excitat.* —— aliquando lumborum appellatione dorſum intelligitur: quæ pars in ferendis oneribus plurimum laborat. ita apud Hora-

tium, *dolare lumbos fuſte.* ideo roboris ſedes in lumbis, vel ab hac notione, vel ab illa priore: quia virium argumentum eſt facultas generandi: eunuchi verò infirmi ſunt, nec robore valent. hinc igitur *elumbis*, de parum virili, atque eneruato, aut eo qui laboret lumbagine.

& tremulo ſcalpuntur vbi intima verſu.) *ſcalpere*, obſcœna notione, vt apud Græcos ξύειν & κνήθειν. *tremulus verſus* pro laſciuo, vel compoſitione & ſenſu, vel pronuntiatione & geſtu. nam dixit, *patranti fractus ocello.* contrarium eſt vocis ſerenæ: ſic apud Galenum in libro De curatione affectuum animi, γαληνότης (quæ dicebatur Stoicis τὸ εὐσταθημα, & καταστηματικὴ καὶ ἵλεως τῆς ψυχῆς διάθεσις, Senecæ, *compoſitæ mentis habitus*:) opponitur τοῖς ὀργασμοῖς. & recte *tremulum* dicitur ex quo naſcitur in audientium animis voluptas quædam titillans, contraria grauitati & conſtantiæ, vt ait Cicero. *intima* ſunt αἱ ὀρέξεις, & pars animi qua concupiſcimus, & quæ, vt loquitur M. Tullius, voluptate alitur: vel corporis partes quæ cócupiſcentiæ illi ſeruiunt. Quomodo autem vim ſuam exerant in corpora auditorum tremuli verſus & laſciua cantica, ex iis clarum quæ de rerum ſympathiis docent philoſophi. de quo Ariſtoteles in ſeptima Problematum parte multa, & quod huc maxime facit Virbius Stagirita Iulius Cæſar Scaliger exercitatione in Cardanum CCCII.

Tun' vetule auriculis alienis colligis eſcas?) Expoſitis vitiis eorum qui literas Romæ tractabant,

nunc aggreditur poëta eorundem caſtigationem. Ante omnia dictum eſt, qui ſcriberent, non alia fine ſcripſiſſe, quàm vt laudarentur. hoc ſtudium vanum eſſe oſtendit Perſius: cùm præſertim illi quibus placere cupias, indigni ſint, quorum iudicia facias tanti: vt plane contrarium ſit eius quod dicebat Ennius: *Laudari à laudato viro pulchrum.* quarta hæc particula eſt, verſuum duorum,

Tun' vetule aur.) non pertinet *vetuli* appellatio ad monitorem illum qui ſupra Perſium compellauit: ſed notantur ea voce, niſi fallor, quidam Romani, quos in ſenectute nugari non pudebat: ideo dicebat ſuperius:

Tunc cùm ad canitiem & noſtrum iſtud viuere triſte
Aſpexi. —— túne, inquit, ô ſtulte, & eo quidem ſtultior, quod in ſtultitia conſenuiſti, adeo amens es, vt verſus faciendi laborem ſuſtineas, non propter amorem literarum, aut vllam adeo voluptatem, quam ex ſtudiis capias: ſed vt tuorum ſcriptorum recitatione aliis voluptatem, tibi gloriolam parias? *auricularum eſcæ* ſunt οἱ λόγοι, poëmata vel orationes. tritiſſimum eſt apud Græcos εὐωχεῖσθαι λόγοις, & εὐωχίαι καὶ ἑστιάσεις ἀκοῶν, & ſimilia multa. *colligere eſcas auribus*, vt in Pœnulo Plautina, *oculis epulas dare.* Ioannes Chryſoſtomus: τρυφὴ ὀφθαλμῶν θεωρία. at animi pabulum; literæ & eruditio. ideo etiam κοιλίας appellatione animus interdum denotatur. Gregorius Nazianzenus initio cuiuſdam homiliæ quam habuit Nazianzi: κοιλίαν τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ὀνο-

μάζει κατὰ τοὺς τῆς πεπτικῆς νόμους· ὡς χωρητικὴν καὶ ἀναδοτικήν, ἵν' οὕτως εἴπω τῶν ἐκ τοῦ λόγου τροφῶν· ὃ γάρ ἐστι σωματοτροφή, τοῦτο ἐν ψυχῇ λόγος. & vt ciborum ita λόγων, id eſt eorum quæ legimus vel audimus quædam eſt concoctio: cùm non mandamus illa in memoriam, ſed in ſuccum vertimus & ad vſum reuocamus. Epictetus in Enchiridio: ἂν περὶ θεωρήματος ἐν ἰδιώταις ἐμπίπτῃ λόγος σιώπα τὸ πολύ· μέγας γὰρ κίνδυνος εὐθὺς ἐξεμέσαι ὃ οὐκ ἔπεψας ad quem locum eruditè explicat Simplicius quid ſit πέψις λόγων, quid ἔμεσις· eum vide. Porro vis huius reprehenſionis maxima in voce *alienus* poſita. quippe alieniſſimum eſt à ſapiente, facere aliquid propter alienam voluptatem. verùm hæc propria eſt miſeria gloriam ſectantium: quod felicitatem ſuam in aliena operatione ponunt: hoc eſt in voluptate quam capiunt alij ex ipſorum labore. finem videlicet quo ſuas actiones, ſi ſaperent, referre debebant, qui ſic viuunt ignorant. hæc Perſij mens: quem poſtea dicturi ſumus, ex Stoicorum diſciplina omnia ſemper ad ſuum finem voluiſſe referri. Appoſitiſſime ad hunc locum Marcus Antoninus libro VI. Ὁ φιλόδοξος ἀλλοτρίαν ἐνέργειαν ἴδιον ἀγαθὸν ὑπολαμβάνει· ὁ δὲ φιλήδονος, ἰδίαν πεῖσιν· ὁ δὲ νοῦν ἔχων, ἰδίαν πρᾶξιν.

Tun' vetule auriculis al.) Ioannes Saresberienſis libro III, *Porrò qui vultum induit alienum, & varias affectuum alternat facies, incolumitati ſenſuum inſidias parat, & Sordidus auriculis alienis colligit eſcas.* non puto aliter legiſſe in Perſio: ſed de induſtria mutaſſe, & in aliam ſententiam torſiſſe. nam in

voce *vetulæ* magna emphaſis, vt oſtendimus. Iuuenalis: *dic ſenior bulla digniſſime.*

Auriculis, quibus & dicas certe perditus ohe.) tantum laboras vt placeas aliorum auribus? at quibus auribus? nempe eorum qui adeo ſine iudicio laudant quos laudant, vt cogaris vel inuitus id agnoſcere: qui ſæpe ſis expertus, illos tua ſcripta ita magnificè extollere, vt te, licet vaniſſimum ſuppuderet: adeo vt diceres illis ohe: ſatis eſt. Veriſſimè Boëtius de conſolat. *qui falsò prædicantur*, ait, *ſuis ipſi neceſſe eſt laudibus erubeſcant.* hæc Perſij mens: de qua miror ne ſuboluiſſe quidem tot interpretibus: qui in expoſitione huius verſus mirè nugantur & variè. Quid ſit apud Latinos poëtas *dicere ohe*, nemo tam hoſpes in literis quin ſciat. nam qui *ohe* volunt eſſe εὐοῖ bacchantium & lectionem omnium membranarum atque editionum mutant, ne verbo quidem refelli à nobis merentur. nos hunc locum aliter nunquam accepimus: ſed poſtea obſeruauimus & verba & ſententiam ab Horatio Perſium eſſe mutuatum: vt iam ne mutire quidem aliter ſentientibus liceat. Horatij verſus attulimus in diatriba de Perſiana imitatione Horatij.

quibus & dicas cute perditus o.) Vetus dictum eſt, Βάρος τι καὶ τὸ δή ἐστιν αἰνεῖσθαι λίαν. hoc præcipue verum eſt in liberalibus ingeniis, quibus moleſtiſſimum acroama in os laudari. ideo dixit alius poëta verè: Αἰνεύμενοι γὰρ οἱ ἀγαθοὶ, ἔχοντί πως μισοῦσι τοὺς αἰνεῦντας, ἂν αἰνῶσ᾽ ἄγαν. ſed quem modeſtis viris etiam mediocris laudatio, ſæpe etiam de-

bita, pudorem exprimit: eum ab hominibus vanis non elicias niſi immodicis encomiis & quæ omnem fidem longè ſuperent: vt ſi cui pumilo nano ac Therſiti velis perſuadere eum eſſe gigantem formæ abſolutiſſimæ. ideo Perſius de auidiſſimo gloriæ, & vaniſſimo loquens, ait, *quibus dicas & tu cute perditus.* propriè vitium corporis hæc verba deſignant, *cute perditus:* quæ vel de ſcabioſo poſſumus interpretari, vel de eo qui aqua intercute laboret. ſed conuitium corpori dictum, ad animum referri debet: quod in omnibus linguis familiariſſimum eſt. ſic etiam *prurire* & *ſcalpi* ſimiliter transferuntur. conuenientiſſimum erit, ſi de hydrope accipias. reuera enim vani & φιλόδοξοι hydrope laborantibus ſimilia patiuntur. Lucilius, *Aquam te credo in animo habere inter cutem.* itaque opinio ſui & οἴησις, vocatur hydrops. Sidonius Apollinaris libro IX. ad Fauſtum: qui Sidonio non communicauerat librum à ſe editum: *An ſupercilium tanquam difficilis ac rigidi ploſoris extimeſcebas? & quanam eſt cuiquam periti ceruix tanta quíve hydrops, vt etiam tepida veſtra non feruentiſſimus laudibus perſequatur?* ſin de ſcabioſo malis, ſimile erit illi Luciliano: *Triſtem & corruptum ſcabie, & porrigine plenum.*

Quò didiciſſe? niſi hoc fermentum & quæ ſimel intus In.) Heic cauſſam agit ambitioſorum & φιλοδόξων hominum poëta, ſub aliena perſona. Quis igitur fructus erit ſtudiorum, ſi is non eſt, vt per illa ad famã & nomen perueniamus? hæc illi: éſtque particula quinta. Obſeruandus au-

tem Perſij mos proprius: quoties enim alium inducit ſibi aliquid obiicientem, ſic perſonam alienam ſuſtinet, vt ſuam interea non ponat. hoc multis locis neceſſariò obſeruandum: velut in iſto: nam inde eſt quod ambitioni & κενοδοξίᾳ iſtorum patrocinans, ſimul tamen ſatirico ſale eos defricat, ac ridet. patrocinium eſt ab eius mente cuius perſonam aſſumit; irriſus, eſt ab auctoris mente.

Quo didiciſſe?) quis eſt finis ſtudiorum ſi hic non eſt? Iam diximus ſolere Perſium ad contemplationem reuocare finis cuius cauſſa hæc omnia fiunt: de quo multa inferius. heic igitur oſtendit, propoſito hoc exemplo, ignotum vulgò eſſe finem ſtudiorum, & ſicut alibi dicit, *quidnam victuri gignamur.*

niſi hoc fermentum.) Volebat dicere is cuius vicem Perſius loquitur: niſi ſcientia quam fuerit aliquis adeptus, proferatur in publicum. Perſius σκωπτικῶς pro ſcientia dixit, *fermentum* & *caprificus*: quia vt fermentum in maſſa contineri non poteſt, quin det ſignificationem ſui, eámque feruefaciat, attollat ac tandem rumpat: item caprificus in ſaxorum commiſſuris enata impediri nequit quominus ſaxa diſiiciat: ita eruditio in animo leui & inanem gloriam ambiente habitare non poteſt, quin vt fermentum attollat illum atque inflet, & vt caprificus, foras prodire & agnoſci laudaríque ab omnibus cupiat. Hiſtoriam variorum fermentorum, habes apud Plinium: cuius ætate, vel circa, primum

fieri cepit fermentum ex ipſa farina quæ ſubigitur, priuſquam addatur ſal. Plato inter *ζέσιν* & *ζύμωσιν* non diſtinguens definit ſic: τῆς γεώδους οὐσίας ὁμοῦ κίνησις καὶ ἀέρωσις. ſed optimi auctores ad affectus animi hanc vocem tráſferunt. pro ira apud Plautum, *eſſe in fermento*. hoc eſt, θυμοῦσθαι, φλεγμαίνειν ὑπὸ χολῆς. Iuuenalis, *--accipe & iſtud Fermentum tibi habe.--* hoc eſt, indignandi cauſſas. ſimillimė Hebræi חמץ quod fermentare eſt, pro turgere ira, & βιάζεσθαι accipiunt. dicitur & de aliis affectibus etiam in ſacris libris, tum etiam aliorum auctorum: quia fere παθήματα ſunt οἰδήματα, & φυσοῖ. Prudentius: *Cùm fermentati turgeſcant mores.* frequens vox in Nouo inſtrumento.

& quæ ſemel intus Innata eſt.) Non diſpliceat *ſimul.* nam cum doctrina ſimul ingeneratur ac creſcit in horum animis gloriæ titillatio. ſed aliter omnes membranæ: nec muto.

rupto iecore.) Non cònſtant ſibi veteres in aſſignandis ſedibus cuique affectui: nam pudorem, verbi gratia, modò in oculis habitare dicunt, modò in fronte. ſic & amorem vanæ gloriæ, modò in pulmone collocant: Perſius, *pulmonem rumpere ventis.* modò in iecore, vt heic: mox etiam, *--neque enim mihi cornea fibra:* οὐ πάνυ ἀφιλόδοξός εἰμι. Dio Chryſoſtomus, in Diogene, aut de virtute, loquens de Hercule: τὸν Προμηθέα, σοφιστήν τινα ἐμοὶ δοκεῖν καταλαβὼν ὑπὸ δόξης ἀπολλύμενον, καὶ νῦν μὲν οἰδοῦντος αὐτοῦ καὶ αὐξομένου τοῦ ἥπατος, ὁπότε ἐπαινοῖτο. πάλιν δὲ φθίνοντος ὁπότε ψέγοιεν αὐτόν.

ξενίσας καὶ φοβήσας, ἔπαυσε τοῦ τύφου. Eſt & intelligendi fons ac ſapiendi. in quinta:

Quod latet arcana non enarrabile fibra. notiſſimus verſiculus eſt, *en cor Zenodoti iecur Cratetis.*

exierit caprificus.) fico ſterili ſaxa diſiici omnes norunt, vel ex poëtarum teſtimoniis. ſed non ſola caprificus id poteſt. Seneca Naturalium quæſt. libro II. de ſpiritu & aëris intenſione loquens: *Conſideremus quam ingentem vim per occultum agat. Paruula ſemina, & quorum exilitas in commiſſura lapidum vix locum inuenit, in tantum conualeſcunt, vt ingentia ſaxa diſtrahant & monumenta diſſoluant: ſcopulos rupéſque radices minutiſſimæ ac tenuiſſimæ. Hoc quid eſt aliud quàm intenſio ſpiritus, ſine qua nihil validum, & contra quam nihil validum eſt?* Proclus apud Epiphanium contra Origenem de ficus grano idem dicit, & fusè explicat, non de caprifici: quam arborem Græci ἐρινεὸν vel ὄλυνθον, Meſſenij τράγον vocabant. etiam hederæ vis eadem. in Bœoticis narrat Pauſanias Mineruæ templum Alalcomenis ſua ætate concidiſſe, cum innata hedera in commiſſuris ſaxorum ea diſieciſſet. de virgultis idem poteſt obſeruari. Caſſiodorus libro II. ad Aloiſum architectum: *Virgulta quoque noxia importunitate naſcentia, euulſis ceſpitibus auferantur: ne radicum quidam capilli paullatim turgentes, fabricarum viſceribus inſerantur, & more vipereo prolem ſibi fœcunditate contraria nutriant, vnde ſe compago caſura diſrumpat.*

En pallor ſeniúmque! ô mores!) Sexta particula: increpationem & indignationem Perſij con-

rinens, ob vanitatem iſtorum. Ergóne, ait, in ea tempora deuenimus, vt nō in alium finem literis inſudetur, quàm ad oſtentationem ingenij?

O pallor.) in tertia: *Hoc eſt quod palles:* Quintilianus ſeptima inſtitutione: *nemo expectet, vt alieno tantum labore ſit diſertus: vigilandum ducat, iterum enitendum, pallendum.* Palloris huius duas cauſſas affert Philo: laboris aſſiduitatem, & ſpem incertam finem optatum conſequendi: ait in Allegoriis, ὠχροὶ οἱ ἐν ἀσκήσει, διά τε τὸν προὔχοντα πόνον καὶ διὰ δέος τοῦ μὴ τυχεῖν αὖ ἴσως τοῦ κατ' εὐχὴν τέλους. omittit præcipuam cauſſam, corporis incuriam & genij defraudationem: quæ fuit veterum contentio in ſtudiis admiratione digna. deſcribit multis Aretæus capite de affectibus ſtomachi, libro De diuturnis morbis. legant ſtudioſi illum locum; eſt enim elegantiſſimus & plane memorabilis. ibi igitur de abſtinentia vel potius fame veterum eruditorum loquens, inter cætera hæc ſcribit. οἷσιν ὑπεροψίη μὲν διαίτης, ἁδρῆς καὶ ποικίλης, λιμὸς δὲ ἡ τροφή, καὶ ὕδωρ ποτόν, καὶ ἐν ὕπνῳ ἀϋπνίη. *his*, inquit, *contemtus ineſt victus copioſi ac varij: pro cibo eſt fames: pro potu eſt aqua: pro ſomno inſomnia.* Perſius tangit in tertia: -- *cur quis non prandeat hoc eſt.*

ſeniúmque.) Aretæus ibidem: τοῖσδε οὖν παιδῶν μὲν τοῦ σκήνεος, ἄχροοι, καὶ ἐν νεότητι γεραλέοι, καὶ ὑπ' ἐννοίης κωφοί, ψυχὴν δὲ ἀμειδέες, ἀμείλιχοι. *comitatur hos corporis tabes: ſunt pallidi, in iuuentute ſenes, ob cogitationem muti, animo à riſu alieno, inſuaues, & incommodi.* ita ſcribendum eſt: nam in editis libris pro κωφοὶ ridiculo errore κοῦφοι ſcri-

ptum eſt. id vult quod aliis verbis expreſſum à Perſio: *Obſtipo capite, & figentes lumine terram.* namqui in alicuius rei cogitatione ſunt toti, nec vident nec audiunt: quod exemplo ſuo probauit Archimedes. *ſenium* eſt non ſolum properata & πρόωρος ſenectus, cuius meminit Aretæus: ſed κακουχία; illuuies & pædor. in ſexta.

——vſque recuſem

Curuus ob id minui ſenio, aut cœnare ſine vncto. & hominem odioſum & δυσχερῆ vocabant *ſenium.* Lucilius: *In numero quorum nunc primus Trebellius multum Obmarceſſebat, febris, ſenium, vomitus, pus.* vide ad ſextam.

ô mores!) imitatur M. Tullium in Catilinam. Martialis:

Dixerat ô mores, ô tempora Tullius olim.

Vſque adeòne Scire tuum nihil eſt, niſi te ſcire hoc ſciat alter?) Conſentiunt omnes auctores ſapientiæ, eum qui vitam rectè & ſapienter inſtituat, nihil quicquam ſuſcipere aut facere opinioni ac famæ ſeruientem. paſſim leges apud Græcos philoſophos: ὁ σοφὸς οὐδὲν ἐπιτηδεύει ἢ πράττει τῆς εὐδοκιμεῖν χάριν. inſipiens è contrario, nullius rei, quamuis honeſtæ ac pulchræ ſtudio ducitur, niſi perſuaſus ſit eam ſibi vtilitatem & gloriam allaturam. id verò aliter fieri non poteſt, quàm ſi notum aliis fuerit, ſcire ipſum quod ſciat. Dio Chryſoſtomus in Rhodiaca: οὐδεὶς αἱρεῖται τῶν πολλῶν, ὅ, τι ἂν οἴηται καλὸν εἶναι μόνον αὐτὸ πεπρᾶχθαι, μηδένα δὲ εἰδέναι. multa diſputat in hanc ſententiam Marcus Antoninus libro XIV. & re-

fert Euſtathius in ὀδυσ. A. veteris cuiuſdam dictum, Μηδὲν ἐθέλω καλῶν ἔχειν ἀιάγνωστον: negat velle ineſſe ſibi aliquid pulcrum & honeſtum, quo ſe præditum eſſe alij ignorent. Hi ſunt quos Græci dicunt ἐπιδεικτικῶν & φιλοτιμῶν: cuius contrarium eſt, diſciplinis incumbere propter ipſas, & αὐτοφυῶς: quod doctum ſe ſcribit Marcus Imper. à Sexto philoſopho. & præcipitur omnibus ab Epicteto: μηδὲν βούλου δοκεῖν ἐπίστασθαι. Gregorius Nazianzenus, τὸ δοκεῖν οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς ὥσπερ οὐδ' ὄναρ ἀλλότριον. Plutarchus inter ſigna profectus hunc quoque ponit, velle facere quod rectum eſt: neque id velle ſciri, & vt ipſe loquitur, foras non ſpectare. Origo erroris huius quem heic carpit Perſius, eſt, quod finem actionum ſuarum male ſtatuerent: in fama nempe vulgi & lingua hominum: qui finis nugatorius eſt, & inanis ac ventoſus. extat B. Auguſtini grauis epiſtola, qua Dioſcorum hoc inſaniæ genere cum vulgo inſanientem, ſeuerè caſtigat allato etiam hoc Perſij loco.

Scire tuum nihil eſt.) non iuuat, nihil valet. formula contemnendi. Clemens Alexandrinus τῇ κενοδοξίᾳ ἐπιλέγει, Ψόφος οὐδεὶς ὄνειροι χαίρετ', οὐδὲν ἦτ' ἄρα. dicebant & Οὐδεὶς τούτου λόγος. vt in veteri prouerbio, Τῆς λανθανούσης μουσικῆς οὐδεὶς λόγος. ita olim concinnabamus, quod Suetonius vertit, *Occultæ muſicæ nullus eſt reſpectus.*

At pulcrum eſt digito monſtrari.) Septima particula, aliã eiuſdem farinæ obiectionem complectens ex perſona collocutoris. *digito monſtrari*,

δακτυλοδεικτεῖσθαι. quo verbo Philo vſus atque alij. *monſtrabilis* δακτυλόδεικτος. Sidonius libro III. *ob omnia felicitatis naturæque bona monſtrabilis.* vel ἐπίσημος.

Ten' cirratorum centum dictata fuiſſe, Pro nihilo pendas?) Mos veterum ludimagiſtrorum erat, vt diſcipulis ſuis non eorum tantum auctorum ſcripta prælegerent, quos vetuſtas commendaret, ſed etiam nobiliſſimi cuiuſque æqualium ſuorum. Marcus Tullius ad Q. fratrem. *Alterum eſt de Caluenti Marij oratione quod ſcribis: miror tibi placere me ad ipſum reſcribere: præſertim cùm illam nemo lecturus ſit, ſi ego nihil reſcripſero: meam in illum pueri omnes tanquam dictata perdiſcant.* videntur hoc docti viri excogitaſſe, & ſtudioſi expetiiſſe, quo facilius in notitiam hominum peruenirent. quare narrat Euſebius libro IX. Maximum tyrannum & acerrimum Chriſtianiſmi hoſtem, literas ſub Pilati nomine cõfictas, cõtumeliarum in Seruatorem mundi plenas, ludimagiſtris tradidiſſe, in ſcholis prælegendas. *cirratos* dici pueros qui ludum frequentant, item *capillatos* & *crinitos*, etiam pueri ſciunt. Hieronymus Aduerſus Rufinum: *quaſi non cirratorum turba Mileſiorum in ſcholis figmenta decantet.* vide eundem in Apologetico ad Domnionem, vbi hoc loco vtitur.

ecce inter pocula quærunt Romulidæ ſaturi.) In hac parte octaua ſatiricum cachinnum poëta exercet, vt iſtis qui laudari ſua poëmata à Nerone & proceribus tanti æſtimabant, rei vanitatem oſten-

oſtendent. Docet igitur, non inter res ſerias, ſed inter oblectamenta literas haberi à pleriſque magnatum: ac laudari quidem ab iis poëtas, & encomiis maximis ornari: ſed inter pocula & in vino: vt facilè omnes intelligant quanti laudationes iſtæ fieri debeant; à parum ſobriis & madidis profectæ. Ingenioſè autem Perſius rem ob oculos ſic ponit, vt horũ hominum vanitas manifeſtiſſimè appareat.

inter pocula.) Vetus hic mos & à Græcis acceptus: ſed hoc oblectandi ſui cauſſa, non vt accuratiùs quicquam tractarent. Hieronymus aduerſus Rufinum. *Quæſo te, amice chariſſime, huiuſmodi deliramenta dimittas, & prandiorum cœnarúmque fabulas, pro argumento non teneas veritatis.*

Romulidæ ſaturi.) nec viri ſolum, ſed etiam fœminæ. Iuuenalis in ſexta:

Illa tamen grauior, quæ cùm diſcutere cepit,
Laudat Virgilium, perituræ ignoſcit Eliſæ,
Committit vates & comparat: inde Maronem,
Atque alia parte in trutina ſuſpendit Homerum.

Hic aliquis cui circum humeros hyacinthina lana eſt.) Erat moris vt in miſſuum interuallis, aut remotis menſis, aliquis conuiuarum vel memoriter, vel de ſcripto ῥῆσιν alicuius poëtæ recitaret: vnde mox conuiuiis anſa fabulandi naſcebatur. hoc nunc facit iſte inter delicatos delicatulus, *cui circum humeros hyacinthina lana eſt.* veſtis tricliniaris mollior & coloris exquiſiti argumentum eſt ſolutorum morum. ſatis conſtat ea ætate qui elegantiores videri volebant cœnato-

ria & vniuerſam veſtem tricliniarem ſplendiſſimam habuiſſe. in dibapha igitur purpura, & in coccinis aut hyacinthinis diſcumbebant. Petronius Arbiter: *Veſtimenta mea accubitoria perdidit, quæ mihi natali meo donauerat cliens quidam, Tyria ſine dubio, ſed iam ſemel lota.* ſic iſte in hyacinthina veſte accubitoria accumbit. *lana* enim hoc loco δαπινίδα veſtem hibernam deſignat: etſi non id propriè ſignificat. color hyacinthi ſuaue rubentis proprius magnatum in veſtibus: ídque iam olim: nam in Sapientia Siracidæ capite XI. opponuntur ὁ ὑάκινθον φορῶν, & ὁ ὠμόλινον. quid? quod etiam hyacinthinas comas feminarum laſciuarum legere eſt? adeo in deliciis erat ille color. exemplum habes apud Lucianum in Rhetorum mag. *hyacinthina* autem legitur conſtanter in omnibus codicibus ac membranis antiquiſſimis meis, Puteani, atque Bongarſij. imitatus hunc verſum Claudianus de bello Getico:

Hic aliquis grauior natu cui plurima dictis
Conſiliíſque fides. —— & Perſius in III.
Hic aliquis de gente hircoſa centurionum.

Rancidulum quiddam balba de nare locutus.) quod ſupra dicebat recitatores ſuorum operum vocem frangere ſolitos, & ad muliebrem ſonum torquere: id nunc docet etiam à proceribus ſeruatum, ſi quando animi cauſſa poëtarum carmina legerent vel recitarent. *Rancor* eſt certarum rerum diutius aſſeruatarum corruptus odor: veteres magiſtri vertunt ταγγὸν, quod oleo vitiato proprium, ſic *olei rancor*, apud Latinos: ſed di-

citur & de aliis. inde rransfertur ad res ĩgratas, & deformes: planè vt σαπρὸς apud Græcos ad quamlibet ἀηδίαν ϗ δυσχροίαν. Martialis:

Qui ſic rancidulo loquatur ore.

balba de nare.) duriore tranſlatione vſus, nari tribuit, quod linguæ conuenit. balbuties enim vitium eſt linguæ peculiare. ſed poëta multa vitia congeſtim ponit, quod loquatur rancidè, quod balbè, quod de nare. quæ caue ſic acceperis vt verba ſonant: hoc enim ſolùm voluit ſignificare, naturalem vocis modum ab iſtis effœminari. *de nare* loqui dicuntur, quibus ſpiritus qui per nares exit, non liberè fluit, ob anguſtiam tramitis.

Phyllidas Hypſipylas, vatum & plorabile ſi quid.) Omnia reprehendit: quod animi tantum cauſſa ſacra Muſarum attingerent: quod vocem turpiter fingerent: & quod non Homeri nec Virgilij aut veterum tragicorum, vel omnino alicuius maſculi poëtæ carminibus ſe oblectarent: ſed tenera adamarent poëmatia non magnæ rei: puta elegias de infelicibus amoribus Phyllidis aut Hypſipylæ, & ſimilia alia. vnum enim ponit exemplum pro omnibus. *plorabilia vatum* quid aliud interpreteris quàm elegias? quod carmen eſſe querulum & aptum plorantibus, ſciunt & qui nondum aſſe lauantur. ideo ſequitur,

—— non ſi qua elegidia crudi

Dictarunt proceres. —— quid? Phyllis & Hypſipyle an non elegiis aptæ materiæ? an non inter Naſonis epiſtolas vna eſt Phyllidis ad De-

F ij

mophoontem, altera Hypſipylæ ad Iaſonem? hæc dubio procul ita perſpicua, vt aliter interpretantibus ſilere liceat.

& plorabile ſi quid Eliquat.) Claudianus in Eutropium, *-- verbíſque ſonat plorabile quiddam Vltra nequitiam fractis.* —— *eliquat* tranſlatum à metallis & id genus rebus, quæ natura ſua compactæ ſunt & duræ: cùm liquantur molleſcunt & corrumpuntur. ſic iſti vocem quam à natura acceperant virilem, delicatam reddunt ac fœmineam. ſed variè hoc verbum capitur. aliquando pro liquorem exprimere, vt apud B. Cyprianum, *de ſaxo duriſsimo oleum eliquare.* idem alibi, *eliquämus in vobis dulcedinem charitatis, vt hæreat palato noſtro & viſceribus ſapor dilectionis infuſus.* interdum pro purgare & liquidum reddere. Seneca Quæſt. natur. lib. III. de quodam fonte, *fœda quadam turbidus ex intimo fundit, donec liberatus eliquatúſque eſt.* vnde & pro exponere accipitur. Auguſtinus epiſt. XXII. *Sed prius opus eſt eliquare, quomodo ſententiam tuam recipiam.*

& tenero ſupplantat verba palato.) vocem naturalem ac robuſtam arte frangit ac corrumpit. palæſtræ verba ſunt, *ſupplantare, ſubneruare*, ὑποσκελίζειν, πτερνίζειν: quæ venuſtè ad ea ſignificanda transferuntur, quæ non ex vera virtute fiunt: *verba ſupplantare palato*, eſt, non bene nec plenè pronuntiare, ſed molliter palato illidere. in formanda voce palatum eſt quaſi ἠχεῖον: at plectri loco eſt ὁ γαργαρεὼν, vt explicat Galenus. Sidonius Apollinaris libro IX. diuerſum ab hoc vi-

tium pronuntiationis notat, cùm ait, *orationem ſalebroſas paſſim iuncturas, per cameram palati volutatam balbutire.*

Aſſensêre viri:) qui ῥῆσιν poëtæ recitabat, illud agebat, vt mollia carmina molliter pronunciaret: laudant reliqui vtrumque & vocem & & carmen. atque illi thiaſotæ ſuo aſſentiuntur, pulcerrimum eſſe carmen quod recitauit. effunduntur igitur omnes paullatim in auctoris tam bonorum verſuum laudationem. quod ſi virorum grauium id iudicium eſſet, non temeraria vox malè ſanorum, prorſus felix talibus encomiis erat poëta ille prædicandus. nunc quia ab illaudatis laus illa proficiſcitur, ſalsè Perſius eos deridet.

nunc non cinis ille poëta Felix?) annon iuſtam hîc poëta cauſſam habet, cur certam fiduciam concipiat, de fama nominis ſui etiam vltra cineres ac poſt obitum manſura?

non leuior cippus nunc imprimit oſſa?) Virgilium imitatur, apud quem ait Cornelius Gallus poëta, —— *ô mihi tũ quàm molliter oſſa quieſcant*
Veſtra meos olim ſi fiſtula dicat amores.

Ridere lubet veterum ſtultitiam: qui amicorum defunctorum vrnis cippos & columnas marmoreas cùm imponerent, optabant tamen iiſdem terram leuem. notiſſima formula eſt ad quam Perſius alludit. iidem contra, inimicis quorum memoriæ non fauebant, nullum ſaxum imponebant, & grauem tamen terram, atque vt pondere vrgerentur, optabant. Tibullus,

Quiſquis es, infelix, vrgeat oſſa lapis.
Propertius,

Vrgeat hunc ſupra, vis caprifice tua. τῷ *imprimit* Græci verbi ἐπίσημα vim expreſſit.

Laudant conuiuæ.) primò aſſentiuntur laudanti: deinde ipſi laudant: nempe vbi plus poti calidiores & alacriores ſunt facti. plane hic locus eſt eximius.

nunc non è manibus illis, Nunc non è t.) Veteres Græci ac Latini, quorum felicitatem plus quam humanam volebant videri, dicebant de viuis, ex eorum veſtigiis flores naſci: vel terram ſponte ſua in illorum honorem flores producere: de mortuis ex ipſorum tumulis ſuauè olentes quoſque flores erumpere. quæ ſententiæ ex veteri more ſunt ortæ aſpergendi floribus, honoris cauſa & fauoris: quod Græcis eſt φυλλοβολεῖν, de quo multa ad Suetonium notabamus. hinc illud Virgilij de puero Salonino,

Ipſa tibi blandos fundent cunabula flores.

cui geminum votum apud Perſium in ſecunda:

—— *quicquid calcauerit hîc roſa fiat.* & ſimilia his paſſim, quæ putidum ſit adnotare. hinc etiam eſt, quod ver perpetuum optabant ſuorum tumulis, eóque frui perpetuò manes bonorum credebant. Iuuenalis,

Dij maiorum vmbris tenuem & ſine pondere terram
Spirantéſque crocos, & in vrna perpetuum ver.

inde *vernare* pro continua felicitate vti apud multos ſcriptores. Vereor ne huiuſmodi poëtica figmenta occaſionem iis præbuerint qui vi-

tas ſanctorum, atque omni veneratione dignorum hominum conſcripſerunt, talia multa fingendi, & pro rebus geſtis narrandi. ſæpe enim legas, ex eorum tumulis, vel manna exiiſſe, vel lilia aut violas erupiſſe, aut ſimile aliud. illud ſingulare in morte Hieronymi viri maximi, quod recedente eius anima dicitur flagrantiſſimus odor ſubſecutus, & per dies non modicè duraſſe. non diſſimilis apud Plutarchum De oraculorum defectu narratio, de illo miraculoſo homine, ex cuius ore loquentis ſuauiſſimus odor manabat.

fortunatáque fauilla.) κατάχρησις in voce *fauilla*, propriè enim eſt cinis callidus fouens ignem, & vt poëtæ dicunt σπέρμα πυρός.

rides, ait, & nimis vncis Naribus indulges.) Nona pars: in qua αἰσθητοφόρῃ hic malorum cauſſarum patronus, ſine cauſſa Perſium cachinnari & rem non ridendam ridere: quippe communi quodam conſenſu omnes mortales, & viuis ſibi celebritatẽ nominis optare, & defunctis famam perennem. cur igitur contemnit Perſius eum honorem quem poëtis Romani proceres deferunt? *ait* conſtanter membranæ, non *ais*.

os populi.) τὸ διὰ σώματος εἶναι: quod dixit Ennius, --*volito viuus per ora virûm.*

& cedro digna locutus.) Athanaſius: ἡ κέδρος ἀναιρετικὴν ποιεῖ τῶν σκωλήκων τὴν κεδρείαν. apud Marcellum empiricum ſæpe fit mentio cedriæ librariorum, quæ aliis dicitur cedriũ. libros enim eo liquore quem cedrus exſudat, linebant: quia res vnctæ cedrio, à tineis & carie non læduntur. Lu-

cianus aduerſus indoctum: τὰ βιβλία ἀλείφεις ἀεὶ, καὶ διακολλᾷς, καὶ περικόπτεις, καὶ ἀλείφεις τῷ κρόκῳ καὶ τῇ κέδρῳ. Vide Plinium libro XIII. cap. XIII. & eo priorem Vitruuium libro II. cap. IX. Nec ſolùm cedria vngi ſoliti melioris notæ libri, ſed etiam in arculis materiæ cedrinæ ſeruari: ac fortaſſe etiam tabulis cedrinis amiciri à bibliopegis propter æternitatem, vt loquitur Vitruuius.

nec ſcombros metuentia carmina nec thus.) Sidonius de cartha vbi verſus ſuos exarauerat:

Quæ ſcombros meritò pipérque portet:
Nam quiſnam deus hoc dabit, relicta
Vt vel ſuſcipiat bonos odores?

vbi venuſtè alludit ad Græcorum prouerbium, ſi pereundum, ἐξ ἀξίου γοῦν ξύλου.

Quiſquis es ô modo quem ex aduerſo dicere feci.) Decima hîc pars incipit τοῦ δευτέρου μέρους: in qua Perſius non vt ſalebroſus poëta, quod iſti aiunt, ſaltuatim & leuiter: ſed grauiter & more philoſophorum accuratiſſimè ſuperiori obiectioni reſpondet. Primùm diſtinctione vtitur è philoſophiæ penetralibus petita: docens aliud eſſe gloriam ſectari tanquam finem actionum ſuarum: & eandem probare tanquam ἐπακολούθημα & vt Stoici vocabant ἐπιγέννημα quoddam τῶν κατορθωμάτων, & gratam atque amabilem virtutum omnium comitem. illos igitur tota via à recta ratione aberrare, qui ad gloriam, ceu ad ſcopum vnicum collimarent: non illos qui laudem honeſtis artibus partam in bonis & expetendis, aut certè ſumendis cenſerent: quod & ſe facere in-

genuè profitetur. Deinde aliam diſtinctionem ſubiungit veræ ſolidæque laudis & falſæ atque inanis: nam vanas futiles atque cachinno ſatirico digniſſimas eſſe eas laudationes de quibus egit, duplici via probat: priùs quidem à perſona laudantium: qui ſine iudicio bonos malóſque poëtas acclamationibus illis ſuis inſanis proſequerentur: tum autem à perſona eorum qui laudabantur: quos arguit non virtute & recta via ad famam graſſari: ſed obliquis itineribus & artibus fœdiſſimis: adeo quidem vt illis ipſis irriſui eſſent, qui corrogati & munuſculis deliniti ſolebant ipſos laudare.

ſi forte quid aptius exit.) Singularem modeſtiam ſuam vir diuinus vbique oſtendit: heic verò quot illius argumenta ἐπισώρευσιν? ab eadem mente eſt etiam verbum *exit*, quod de opere dicitur ſtudio & labore ad finem perducto. non, vt in prologo dicebat de poëtis μουσοπατάκτοις, repente & Muſarum ſola inſpiratione proueniunt. apud Senecam epiſt. XCI. *feſtinari, & lente exire* ſunt contraria. Horat. *cur vrceus exit?* Seneca, *Aliquo vel caſu vel exercitatione exibunt recta.* id eſt, finem rectum conſequentur: nam *exire*, eſt τελειοῦσθαι. ſic tela exit, cum detexta à iugo deponitur, & vt dicam cum Theocrito, καταβαίνει ἀφ' ἱστοῦ. Lactantius, *per ipſas difficultates nobis exeundum eſt, qui ad ſummum bonum tendimus.* & heic *exire* ad finem ac metam peruenire eſt. contraria notione aliquando accipitur: vt in quinta,

—— *momento turbinis exit.*

Quando hæc rara auis eſt.) Non habet hunc verſum codex Bongarſij: at Puteani habet, & omnes alij quà editi quà inediti. *hæc* non *hoc* iidem codices rectè.

Laudari metuam.) Stoici enim bonam famam non negligebant: ſed inter res indifferentes quidem, ſed tamen præpoſitas numerabant. ἀδιαφόρων duo genera illis erant, προηγμένα & ἀποπροηγμένα. προηγμένα in triplici diſtinctione verſari docebant: circa animum, corpus, aut res externas. Laërtius in Zenone: λέγουσιν ἀδιάφορα προηγμένα ἐπὶ τῶν ἐκτὸς, πλοῦτον, δόξαν, εὐγένειαν καὶ τὰ ὅμοια. ſed de fama diſſenſerunt Stoici: aliis, propter ſe præpoſitam & ſumendam eſſe dicentibus, quod Carneadi placebat: aliis non propter ſe, verùm propter aliquam vtilitatem, qua detracta, dicebat Chryſippus, ne digitum quidem εὐδοξίας χάριν eſſe porrigendum. plura M. Tullius in libro de finibus III. & præclarè ac ſapienter Galenus initio libri ſeptimi Therapeut. Eos autem qui ὑστεροφημίαν, id eſt claritatem quæ poſt mortem contingit, negarent bonum eſſe, refellit Seneca epiſtola CII. Marcus imperator, libro IV. Τί δὲ καὶ ἔστιν ὅλως τὸ ἀείμνηστον; ὅλον κενόν.

neque enim mihi cornea fibra.) etſi ἀπαθεῖς audimus nós Stoici, amorem tamen non exuimus bonæ famæ: ſed tangit & nos ea cura. *fibra* heic eſt cor: item in quinta,

Quod latet arcana non enarrabile fibra.

licet inſint fibræ etiam aliis partibus naturalibus, vitalibus. at ſedem intelligentiæ & cæte-

rarum animi facultatum creditum eſt etiam Chryſippo & aliis Stoicis eſſe cor: de quo diſputat multa Galenus in libris de dogmatis Platonis & Hippocratis. idem ſæpe docet præſertim in libris De vſu partium, corpora, aut partes corporis duras, pene eſſe ſine ſenſu. in tertio ſcribit τὸ ἐσχάτως σκληρὸν ἐγγὺς ἥκειν ἀναισθησίας αἰσθήσει. cuius rei demonſtratio eſt apud Platonem in Theæteto, & Ariſtotelem in ſecundo De anima. Iure igitur Perſius ei quem voluit intelligi ἀναίσθητον, honeſtarum rerum intelligẽtia & amore carentem, tribuit cor prædurum. fibram enim poſuit pro corde, vt diximus. fibræ autem cordis ſunt illæ quidem duræ, hoc eſt omnibus aliis duriores: ſapientiſſimus enim ille ἀριστοτέχνης prouidit, ne facilè poſſent lædi: ideo καὶ σκληρότητι καὶ τόνῳ καὶ τῇ ξυμπάσῃ ῥώμῃ τε καὶ δυσπαθείᾳ πολὺ δή τι παραλλάττουσιν αἱ τῆς καρδίας ἶνες ἁπασῶν τῶν ἄλλων, ait Galenus in VI. De vſu part. at prædurææ tamen non ſunt, ne plane fierent ἀπαθεῖς, ac ſine ſenſu. *cornea* heic pro valde dura. Catullus, *corpora ſicciora cornu*. apud Dionem Chryſoſtomum κερατοποιεῖν τὰ βλέφαρα, *cornea reddere* ſiue *dura*. Sidonius in tertio Ep. *cornea crura*, *cornea ſubſtantia*. idem Perſium imitatus Gelonis tribuit initio libri IV. *corda cornea*, *fibráſque glaciales*. imitatur & alibi, vt libro VIII.

Saxa & robora, corneáſque fibras,
Mollit dulciloqua canorus arte.

at Perſius Homerum videtur: cuius eſt verſus de Vlyſſe vxorem poſt annum vigeſimum ſine

vllo animi motu intuente,

Ὀφθαλμοὶ δ' ὡσεὶ κέρα ἕστασαν, ἠὲ σίδηρος.

etiam vulgò Romæ *corneos* vocabant τοὺς ἀπαθεῖς, & humanis affectibus carentes, & quibus natura concreta eſſent oſſa, vt ſcribit Plinius lib. VII. cap. XIX. vulgò Græci homines in affectibus lentos vocabant de nominibus lignorum præduriorum ilicis & aceris, πρινίνους καὶ σφενδαμνίνους: Syneſius, τῷ λοιπῷ σφενδαμνίνῳ μοι καὶ ἀκλινεστέρῳ συνέσεσθε. id eſt, amori veſtro non ita vt anteà indulgebo.

Sed recti, finémque extremúmque eſſe recuſo Euge tuum & belle.) Laudem, inquit, non reſpuo: ſed pro fine & vltimo ſcopo eam mihi proponere nolo. Omnino Stoicum ſapientem ex his facilè agnoſcas: vtitur enim diſtinctione Stoicorum, ſine cuius notitia hunc locum bene interpretari non eſt. Heic verò obſeruari à ſtudioſis Perſij volumus, ſi ex antiqua eius vita neſciremus, aut coniici aliunde non poſſet, Stoicæ diſciplinæ hunc fuiſſe alumnum: tamen ex eo liquidò potuiſſe nobis conſtare, quod ſubinde ad finis contemplationem nos reuocat. Conſentiunt ſanè omnes ſapientiæ magiſtri, doctrinæ moralis eſſe principium, maximéque neceſſarium illud caput, quo totius vitæ propoſitum, hoc eſt finis & ſummum hominis bonum conſtituitur. hoc enim qui norit vnicum probè, omnia eum rectè facturum, hoc eſt ſapientem futurum, Marcus Tullius ait in V. de finibus: *cognitis rerum finibus, cùm intelligitur quid ſit & bo-*

norum extremum & malorum, inuenta vitæ via eſt, conformatióq. omnium officiorum. & ſæpe alibi. idem & Dio Chryſoſtomus in tertia de gloria: ὁ συνετὸς ὥσπερ τὶ ἱερῶντα, καὶ τὶ βουλόμενον πάντα τὰ ἄλλα χρὴ πράττειν, ἢ οἰκονομεῖν, ἅπαντα αὖ ἤδη καλῶς διαπράττεται, ἢ τὰ μείζω δοκοῦντα καὶ τὰ σμικρότερα. Galenus quoque ſeriò affirmat, in conſideratione finis cauſſam effectricem ſitam eſſe humanæ felicitatis: ἐν τῇ περὶ τέλους σκέψει τὸ κῦρος ἐστὶ τῆς ἀνθρωπίνης εὐδαιμονίας. ibidem vocat τὴν περὶ τέλους ὑπόληψιν ῥίζαν vnde oriuntur benefacta & ſecus. Cicero ſimiliter, *ſtirpem.* cùm igitur philoſophia quæ ad mores ſpectat ſit duplex, dogmatica & parænetica, priorem illam quæ velut baſis eſt cui altera incumbit, ſapientiſſimus quiſque orſus eſt à diſputatione de fine: quod ante omnes feciſſe ſummum philoſophum initio Nicomacheorum videmus. Nos verò putamus οὐκ ἀθεεὶ factum illud ab Hebræo ſapiente, qui regem librorum, Pſalmos regis poëtæ & paucorum aliorum, in ordinem redegit, vt cæteris omnibus eum anteponeret quo hæc de fine quæſtio luculenter, etſi verbis non multis, explicatur. Sed omnium maximè in hac quæſtione immorati ſunt Stoici, quod ex Cicerone, Seneca & Græcorum fragmentis ſatis conſtat. hinc eſt quod toties Perſius in tam paucis verſibus finis meminit: velut hoc loco, & in ſecunda:

Quid iuuat hoc, noſtros templis immittere mores?
hoc eſt, quo fine hoc facimus? in tertia,

Eſt aliquid quò tendis & in quod dirigis arcum?

iterum,

Iure etenim id ſummum, quid dexter ſenio ferret
Scire erat in voto. —— in quinta,
-- petite hinc iuuenéſque ſenéſque
Finem animo certum. —— Heic verò

Perſius non ſolùm finis meminit, verùm etiam Stoicorum diſtinctionem adhibet, vt monitori ſuo os obturaret. Dicebat ille errare Perſium, qui laudem præclaris ingeniis delatam flocci faceret: reſpondet, non aſpernari ſe quidem ingenij famam: ſed non pluris quàm par ſit eam æſtimare: pro fine igitur eam non habere, qui nullus ſit alius præter ſummum bonum: ſed inter ἀδιάφορα ducere, quorum adeptio nullum ad beatam vitam momentum afferret. hanc rerum differentiam quomodo Stoici explicarent, paullò antè attigimus. eſt huic adfinis & alia diſtinctio ſcholæ eiuſdem, inter οἰκείων προσηγμένων, ſiue τέλος, & ἐπιγέννημα. quædam enim, vt voluptatem, non propter ſui naturam aſſumi docebant, ſed tanquam acceſſionis vice. hæc Laërtius. Seneca De beata vita ita expreſſit capite IX. *Sicut in aruo quod ſegeti proſciſſum eſt, aliqui flores internaſcuntur, non tamen huic herbulæ, quamuis delectet oculos tantum operis inſumtum eſt: aliud fuit ſerenti propoſitum, hoc ſuperuenit: ſic voluptas non eſt merces, nec cauſſa virtutis, ſed acceſſio.* quod Græcis Stoicis ἐπιγίνεσθαι & ἐπιγέννημα, Senecæ *ſuperuenire*, & *acceſſio*. aliter M. Tullius. Cæterum non Stoicorum eſt inuentum hæc diſtinctio, vt multis placet: ſed & rem & verba ab Ariſtotele ſunt mutuati: nam quod

illi ἐπιτεύγημα, maximus philoſophorum ἐπιτευγμένον τέλος. vt in Nicomacheorum vltimo, capite quarto: τελειοῖ, inquit, τὴν ἐνέργειαν ἡ ἡδονὴ οὐχ ὡς ἡ ἕξις ἐνυπάρχουσα, ἀλλ᾽ ὡς ἐπιγιγνόμενόν τι τέλος, οἷον τοῖς ἀκμαίοις ἡ ὥρα. idem & de gloria ſentiendum. *recti finem extremúmque* dixit pro τ᾽ ἀγαθὸν ὅπερ ἐστὶ τέλος καὶ ἔσχατον. *rectum* eſt τὸ καλὸν vel ἀγαθόν. *recti finis*, τὸ κάλλιστον vel ἄριστον. ſimile eſt cùm ὅρος κάλλους ponitur pro κάλλιστος, ὅρος πενίας, pauperrimus. præclarè & nos in idiomate noſtro res in ſuo genere præſtantes, tanquam finem vltimum aſſecutas vocamus *fines* ſiue *finitas*, vt pannum, telam & ſimilia. ita Græci τελείας à τέλος.

Euge tuum & belle.) laudationem, præſertim tuam. ſic accipiendum, ne videatur de inani fama ſolùm ſentire, cùm negat eſſe finem.

nam belle hoc excute totum.) vide & ſeriò expende quam dignæ ſint quæ expetantur laudationes ab iſtis profectæ. *belle totum* valet hic, cunctos illos qui laudantur, & quaſi orbem illorum vniuerſum. *excutere*, ἐκπτάσσειν. heic pro ſingula ſeorſum conſiderare. de Iliade Attij ſuprà. recentem poëtam, non veterem tragicum intelligi indubitatum eſt.

ebria veratro.) hoc eſt quam illi expreſſit non copia ingenij; ἀφυὴς enim & ineptus poëta erat: ſed labor improbus ac gloriolæ pruritus, & ſi quæ alia ſunt infelicium ingeniorum irritamenta. cum alia autem excitando ingenio tardo valent, tum etiam interdum pharmaca, ínque his veratrum. clarum vel exemplo Carneadis Aca-

demici, qui ſolitus elleboro purgari, quoties cum Zenone Stoico res illi erat futura. iámque ea res in morem ſtudioſorum tranſierat. Plinius libro xxv.cap.v. *Candidum purgat, vomitione, cauſſáſque morborum extrahit: quondam terribile, poſteà tam promiſcuum, vt plerique ſtudiorum gratia ad prouidenda acrius quæ commentabantur ſumſitauerint.* *Ilias*, igitur *verat* o *ebria*, ſiue plena, Perſio dicitur, ad quam ſcribendam multa potione ellebori Attio fuerit opus. quod certum eſt argumentum infelicis poëtæ: quia veri poëtæ naturæ munere fiunt, inquit Pindarus: hac verò deſtituti & ſolo ſtudio freti, corui loquaces euadunt, non poëtæ. ſic ille Olympionic. oda II. σοφὸς ὁ πολλὰ εἰδὼς φυᾷ μαθόντες δὲ λάβροι παγγλωσσίᾳ κόρακες ὣς ἄκραντα γαρύετον. aliis verbis ſententiam eandem ſæpe expreſſit, magniloquus ille poëta, naturam vbique attollens, artem verò deprimens. lege ſeptimam & nonam eius libri odam. in tertia etiam Nemeonicarum ψεφλοὺς ἄνδρας, & imperfectos nec germanos poëtas, qui arte fiderent pronuntiat. Rectè obſeruat Plutarchus & ſcriptis & factis hominum hoc ineſſe, vt careant gratia cùm apparent coacta & labore multo expreſſa: quem parum felicem genium facilè animaduerti potuiſſe ſcribit in Antimachi poëſi, Dionyſij tabulis, & Pelopidæ factis: hæc enim ἰσχὺν ἔχοντα καὶ τόνον, ἐκβεβιασμένοις, inquit, καὶ καταπόνοις ἔοικε.

non ſi qua elegidia crudi Dictarunt proceres?) illa maximè ſolita laudari ſignificat, quæ à diuitibus

bus ac potentibus ſcriberentur: licet eſſent ipſi quidem *crudi*, hoc eſt, ventri & luxui magis quàm Muſarum ſtudiis deditị: & carmina quæ componebant, *elegidia*, hoc eſt, non magna poëmata & opera legitima: ſed minuta quædam opuſcula, vt elegiæ non πολύστιχοι: & ſimilia momenti non magni carmina. Rudes adhuc & ἀσφυΐζοντες candidati poëtices, ſolent elegiaco carmine ſcribendo vires ingenij periclitari: idcirco elegia appellarunt etiam alia parua atque εὐτελῆ carmina. Dio Chryſoſtomus in IV. De regno appellat ἐλεγεῖον heroicos verſus quibus inſcriptus erat nequiſſimi Sardanapali tumulus: τὸ τοῦ Σαρδαναπάλου περιφέρεται πολλάκις ἐλεγεῖον,

Τόσσ' ἔχω ὅσσ' ἔφαγον, καὶ ἐφύβρισα, καὶ μετ' ἐρώτων
Τέρπν' ἔπαθον· τὰ δὲ λοιπὰ καὶ ὄλβια, πάντα λέλειπται.

ſimiliter Latini *elegidia* & *elegidiaria* dixerunt. iſtos tamen de quibus loquitur Perſius veras elegias ſcriptitaſſe ille verſus indicat,

Phyllidas Hypſipylas vatum & plorabile ſi quid.

τὸ *crudi* etiam ad ſtudia poteſt referri: vix bene adhuc inchoata iſtis, nedum perfecta. ſic accipit Petronius Arbiter.

non quidquid denique lectis Scribitur in citreis.) diuitum omnes nugas, qualeſcunque tandem eſſent, laudari ſolitas indignatur Perſius. *lecti citrei* opulentorum proprij: qui vt Plinius docet vſque inde è Libya materiam lignorum petebant. Virgilius in Ceiri:

Nec Libys Aſſyrico ſternetur lectulus oſtro. Veteres autem lectulos habuiſſe lucubratorios, vbi ſtu-

derent ac verſus facerent, obſeruabamus ad Suetonij librum II. ac multis exemplis probabamus. ad eum morem Perſij hunc locum ibi referebamus: quod cur damnarent quidam, alia cauſſa non erat, niſi ea quam nolo dicere. etſi non nego etiam ad tricliniares lectos referri poſſe, & eos verſus quos inter cœnam bene madidi proceres interdum funditabant. omnino rectior eſt prior interpretatio.

calidum ſis ponere ſumen.) poſtquam oſtendit ἀκρισίαν & vanitatem laudantium: nunc artes exponit vaniſſimas eorum qui laudabantur. corrogabant enim auditores & impenſis cœnarum ſuffragia illorum redimebant. quod & in cauſidicis notat Iuuenalis ſatira XIII. Mos autem notus ex Horatio, aliiſq. Petronius, *Multò me turpior es tu, Hercule, qui vt foris cœnares, poëtam laudaſti.* eadem conſuetudo etiam apud Græcos. Lucianus, Ῥητόρων διδάσκ. οἱ φίλοι δὲ πηδάτωσαν ἀεὶ καὶ μισθὸν τῶν δείπνων ἀποτινέτωσαν. Eſt apud Philoſtratum in Polemone ſophiſta faceta hiſtoria de quodam indocto, ſed diuite recitatore, qui fœnus exercebat, & pacto de vſuris hoc ſemper addebat, τὸ ἐ μηδετέρως ἀκροάσασθαι: atque ex hac pacti conuenti lege aduerſus eos agebat, qui recitationibus ſuis non intereſſent. *ſumen calidum* ait, quia cibos quam feruentiſſimos menſis inferre moris erat: vt ad Athenæum monebamus.

Et verum, inquis, amo.) Mira elegantia vanitatem horum φιλοδόξων poëtarum ob oculos ponit, μιμήσεως figura venuſtiſſimè vtens. iſti, ait,

poſtquam aliquid recitarunt, auditores quid ſibi viſum fuerit rogant. ac quaſi proficere non laudari cuperent, verum ſibi dici orant: & veritatem ſe amare dictitant. putes cùm hæc videas quamuis graues eſſe viros. pari ſuauitate vanitatem eandem expreſſit, Arrianus libro tertio, eo capite quod aduerſus τοὺς ἀναγιγνώσκοντας καὶ διαλεγομένους ἐπιδεικτικῶς de quibus heic Perſius, eſt ſcriptum. πρῴην, inquit, ἐπαινεθεὶς περιήρχου, καὶ πᾶσιν ἔλεγες, τί σοι ἔδοξα; Θαυμαστῶς Κύριε, νὴ ἐμὴν σοι σωτηρίαν. πῶς δ' εἶπον ἐκεῖνο; τὸ ποῖον; ὅπου διέγραψα τὸν Πᾶνα καὶ τὰς Νύμφας. Ὑπερφυῶς. ne dici quidem poteſt, quam bene hæc Perſij locum illuſtrent. ſed poëta doctiſſimus iſtum verſum

Et verum inquis amo: verum mihi dicite de me;
ex Plauti Moſtellaria pene ad verſum tranſcripſit: vbi Philematium Scapham ancillam ſic alloquitur. *Ego verum amo, verum volo mihi dici: mendaces odi.* lege totum principium eius ſcenæ, actu primo: eſt enim ſingulari lepore conditum. Marcus Tullius ad Quintum fratrem iudicium Cæſaris de ſuis verſibus ſcire cupiens: *Dic mihi verum: num aut res eum, aut* χαρακτὴρ *non delectat? nihil eſt quod vereare: ego enim ne pilo quidem minus me amabo. Hac de re* φιλαλήθως, *& vt ſoles ſcribe fraterne.*

Quî pote?) non poteſt ab iſtis verum audiri: ſemper enim vt Quintilianus ſcribit in x. *à corrogatis laudabantur etiam quæ non placerent.* Rectè autem notat vetus interpres & hunc & ſex continuos verſus eſſe per parentheſim inſertos.

vis dicam?) ego qui blanditiis tuis non ſum corruptus, poſſum tibi verum dicere, modò velis ipſe audire.

nugaris, cùm tibi calue Pinguis aqualiculus propenſo ſeſquipede extet.) hoc eſt Perſij de iſtis iudicium. accipe igitur de te quid ſentiam: ego te ſtultum pronuntio, qui vitam omnem ad canitiem vſque traducas in nugis & inutili poëtandi ſtudio: cùm ſint alia potiora quæ ei ſtudio præuerti debeant: imprimis autem mores emendare, & vitam corrigere quam per voluptates traducis, in curanda cute plus à quo operatus. *nugari* pro verſus facere vulgatiſſimum eſt: *calue*, vt ſuprà *vetule*: ſed caluus in ſtultos & improbos notiſſimum & vſitatiſſimum conuitium eſt. periphraſis eſt γάστρωνος καταστοδρηχωμένου ὑπὸ τρυφῆς, vt loquitur Baſilius, & hominis qui ventri abdominíque ſeruiat in iſtis, *Pinguis aqualiculus*: quia vt ex aquali funditur aqua, ſic ab illa parte vrina. ſed Latini ea voce vſi variè: apud medicos interdum etiam pro ventriculo. quomodo Marcellus Empiricus accipit non ſemel. Seneca ad Lucilium: *cùm peruenit cibus in ventrem, aqualiculi feruore concoquitur, tunc demum corpori accedit.* heic ſtomachi ventriculus dicitur Senecæ aqualiculus. Theodorus verò Gaza imam inferioris ventris partem, quam Ariſtoteles ſub ἤτρῳ locat & ἐπίσιον vocat, *aqualiculum* dixit, Perſium potius ſecutus, quàm aliorum vſum vocis huius. *propenſo* omnes membranæ conſtanter: non *protento*, vt apud Hieronymum in Hieremiam, &

Priſcianum libro VI. alibi apud Hieronymum leges, *propenſus aqualiculus*, vt libro ſecundo aduerſus Iouinianum. *extet* autem κυρίως: inde *extantia ventris* apud Cælium Aurelianum, cui ea vox familiaris.

O Iane à tergo quem nulla ciconia pinſit.) Hoc verſu & duobus ſequentibus iudicium ſuum quod modò expoſuit, confirmat etiam aliorum ſuffragiis: vt intelligerent iſti, non ſuam vnius ſententiam hanc eſſe: verùm publicam omnium, atque adeò illorum ipſorum qui fœda aſſentatione ſoliti laudare. nam iſtos palam quidem & in os laudare: abſentes verò non continere ſe, quin quod ſentiant, vel voce vel geſtu exprimãt: ipſos verò ſtupidos vehementer eſſe, qui irriſiones illorum non intelligerent. exclamat igitur, ἀναισθησίαν iſtorum & ſtuporem admirans. hæc nuda eſt huius loci ſententia. verùm eam poëta ἐσχηματισμένως διὰ τοῦ ἐναντίου enuntiat: nam vt iſtorum infelicitatem oſtendat, beatum prædicat Ianum bifrontem illum deum: cui ἅμα πρόσσω καὶ ὀπίσσω cernenti, facile ſit à fuco eorum ſibi cauere, qui incoram laudarent, à tergo ſubſannarent. Eodem argumento vtitur Ariſtides aduerſus eos qui laudationibus imperitorum corrupti, eloquentiam ipſius ætate corrumpebant: negat vel imperitiſſimos homines, & fæcem ipſam vulgi vitioſam orationem ex animo laudare: ſed repentina quidem voluptate titillatos, grande ſophos exclamare: cæterùm vbi ad ſe redierint, culpare atque irridere eos ipſos, quos antea viſi

eſſent admirari. σκεψώμεθα δὴ, inquit, καὶ τόδε· ὅτι οὐδὲ οἱ δῆμοι τὰ θαύματα ταῦτα, ὧν μάλιστά τις αὐτοὺς ἠλᾶσθαι φήσειεν, παντὶ τῷ θυμῷ φιλοῦσιν, οὐδὲ ἀσπάζονται· ἀλλ' ἐν μὲν τῷ παραχρῆμα προσδηίζονται· ἀπελθόντες δ' εὐθὺς καταγελῶσι. de Iano bicipiti & quadricipiti omnia & pueris nota.

O Iane.) ſupple quod reticuit poëta: beatum te! μακαρίζω σε τῆς τύχης: laudo fortunas tuas: vt cùm in Rudẽte Plauti Labrax è mari eiectus ait:

O ſcirpe ſcirpe laudo fortunas tuas,
Qui ſemper ſeruas gloriam aritudinis.

qui locus, non propter ſententiam, ſed propter τὸ ἦθος, huic geminiſſimus.

à tergo quem nulla ciconia pinſit.) hoc eſt, quem nullus laudator pictus pone ſubſannat. ſed poëta pro generali verbo ſubſannare, tres ſpecies ſiue modos ſannarum poſuit, quibus veteres vtebantur. Sanna irriſio eſt, non ſimplicib. verbis, ſed cum geſtu, quod propriè dicunt Hebræi לעג. hic geſtus pro laſciuia hominum & fuit & hodieq. eſt multiplex. olim tres illius modi erant vſitatiſſimi, quos heic poëta deſcribit. Primus eſt cum indice digito in eum directo quem ridebant, crebra eiuſdem curuati motitatione, ciconiam roſtro pinſentem imitabantur. hanc ſannam vocabant ciconiam: vel propter prælongum huius auis roſtrum; vel quia ſymbolum erat ciconia non ſolùm grati animi, verùm etiam prudentiæ. Græci pro ciconia cornicem videntur in ea re nominaſſe: Heſiodus,

Μηδὲ δόμον ποιῶν ἀνεπίξεστον καταλείπειν·

Μή τοι ἐφεζομένη κρώζῃ λακέρυζα κορώνη.
caue,inquit,domum relinquas imperfectam : ne caput tibi tundat garrula cornix. Scholiaſtæ; *ἵνα μὴ ψέγοντές τινες ὥσπερ κορώνης πολλὰ κρωζούσης πολλὰ φθέγξωνται ἐπὶ τῷ ἐλλιπεῖ* Ioannes Tzetzes : *μή τις μωμεσκόπος καὶ λίαν κρακτικὸς καὶ λάλος, ἐπιστὰς αὐτῷ μόμας καταχέῃ σου.* Sannam verò iſtam aliter Hieronymus exprimit, quam deſcripta eſt à nobis : nam in epiſtola ad Ruſticum monachum ita ſcribit. *Ne credas laudatoribus tuis : imò irriſoribus aurem ne libenter accommodes : qui cum te adulationibus fouerint, & quodammodo impotem mentis effecerint : ſi ſubito reſpexeris, aut ciconiarum deprehendes poſt te colla curuari : aut manu auriculas agitari aſini : aut æſtuantem canis protendi linguam.* vult ciconiam colli motu exprimi, non vt dicebamus digiti motitatione. poteſt fieri vt vtrumque ſannæ genus ciconia diceretur. à noſtra mente ſtat vetuſtiſſimus interpres cuius extat in hos verſus breue, ſed eruditum ſcholium. quod enim nos pluribus diximus, ille ſic, *manu ciconiam ſignificare.* ſtat & Hieronymus ipſe, cuius ſunt verba ex præfatione in Sophoniam, *Qui ſi ſcirent Heldam viris tacentibus prophetaſſe, nunquam poſt tergum meum manum incuruarent in ciconiam.*

pinſit.) Antiquiſſimi quidam critici legerunt *piſat*, vel *piſit*. Diomedes grammaticus libro I. *Pinſo, pinſas, pinſare : pinſo, pinſis, pinſere. vel piſo, piſas, piſare : piſis, piſere. eſt apud Perſium ambiguum,*

O Iane à tergo quem nulla ciconia pinſit :

pinſit an pinſat, vel piſat aut piſit legendum ſit : ſed

apud veteres reperimus n literam additam, & pinſit ſecundum tertium ordinem: vt Ennius decimo Annalium, pinſunt terram genibus. ſic legimus corruptiſſimum hunc Diomedis locum in vulgatis libris. duplex fuit dubitatio grammaticorum ſuper hoc loco: vtrum prior ſyllaba cum *n* ſcribi deberet an ſine eo: & poſterior ſyllaba per *a* ſcribenda eſſet, an per *i.* non enim deerant qui deriuatas voces à pilo, cùm pro piſtillo capitur, ſine *n* ſcriberent, ſicut *piſitare* dicitur pro pinſitare. legas & *piſere* pro pinſere: nam in XVIII. Plinij meliores libri habent, *piſente pilo præferrato.* at in ſeptima Vitruuij Inſtitutione leges, *rudus pinſatione ſolidare.* item, *rudus pinſum.*

Nec manus auriculas imitata eſt mobilis albas.) Alter hic ſannæ modus. quos enim eſſe aſinos ſignificare volebant, oppoſito temporibus pollice, & manu commota ſannam eis faciebant. ratio autem eſt, quia ſolus fere ex animalib. homo aures à natura accepit immobiles: aſinus cōtra maximè mobiles. huic ſannæ affine eſt, quod ad contemtum rei alicuius declarandum, caput mouebant, quia aliter aures non poterant. ideo etiam σείειν τὰ ὦτα id dicebant. Galenus De differentia pulſuum libro ſecundo: ὅτι πώποις ὁ γέρων ὥσπερ ὄνος ἐσείεν ἤδη τὰ ὦτα.

nec manus.) ſupplendum ſic: & ad quem irridendum nullius manus imitata eſt auriculas aſini.

Nec linguæ quantum ſitiat canis Appuli, tanta.) Tertius ſannæ modus, linguam exertare ad con-

tumeliam alicuius. mos vetuſtiſſimus, vt appareret ex hiſtoria illius Galli qui cum Manilio Torquato pugnauit, apud Liuium libro VII. & A. Gellium lib. IX. cap. XIII. Locutio autem ſimiliter ſupplenda, vt proximo verſu. & cuius irridendi cauſſa nemo linguam exeruit. nemo eſt qui ignoret canes feſſos, cùm per æſtuim diei currunt, ſolitos linguam ex ore patulo proiicere. *ſitiat* prægnans vt vocant verbum, pro ſitiens promat, vt *oſcitat*, ſatira tertia, pro oſcitando eructat. *eſurire* apud B. Cyprianum pro edere more eſurientium. in libro De ſpectaculis: *prima victoria eſt, vltra modum humani ventris eſurire potuiſſe ſuper titulo corona.* loquitur enim περὶ τῆς ἀδδηφαγίας veterum athletarum.

canis Appula.) Apulia feruida eſt regio, & vt vocat Horatius ſiticuloſa. non ſoli autem canes linguam proiiciunt ſitientes. Nonnus libro XI. de tauro: —— καὶ γλῶσσαν ἑῆς ἐπιμάρτυρα δίψης

Χείλεσιν ὀγμηθμοῖσι περίσχανεν ἀνθερεῶνος.

tanta.) non aliter membranæ: puto tamen ſcripſiſſe Perſium, *tantum.* quæ lectio & elegantior longe eſt, & planior. ſic autem & quidam editi præferunt.

Vos ô patricius ſanguis, q.) In hac particula poſtrema ſecundæ partis, id agit poëta, vt ſi nequeat vulgus populi Ro. abducere à vanitate illa ac vitiis quæ hactenus deſcripſit: at patritios ſaltem, & nobiliſſima quæque ingenia ab iis inſtitutis deterreat, quæ adeo fœda ſint, & liberaliter natis educatiſque tam indigna. Captare enim fa-

mam ex ſcriptione verſiculorum aut ſimilium nugarum, feras vtcunque in eo qui aliam rationem nullam inire poteſt, qua ſe tollat humo & rei familiari proſpiciat: in eo iure rideas, quem natales & auitæ opes ad rempublicam capeſſendam vocant.

quos viuere fas eſt Occipiti cæco) quos natalium humilitas non cogit ſpe alicuius commodi ſcribere ac recitare: ſed licet famam iis artibus quæſitam contemnere, & eximere vos eorum cachinnis qui miſeros recitatores palàm laudant, clam ſubſannant. *viuere occipiti cæco illis fas*, qui nihil coguntur admittere cuius gratia optare debeant Iani oculos, de quo modò dictum.

poſticæ occurrite ſannæ.) quid ſit ſanna iam diximus. errant qui Græcam vocem putant. olim obſeruauit Ariſtophanes grammaticus Cratinum comicum ex omnibus Græcis ſcriptoribus *σαννὰς* vocem poſuiſſe pro ſtulto. coniicit autem Euſtathius à Sannis pòpulis quos ipſius ætas vocabat Tzanos, hoc nomen tranſlatum eſſe ad ſignificationem ſtultitiæ: vt Latini rupiconem & agreſtem, dixerunt Opicum, pinguem Vmbrum, ſtultum Marrucinum. nos ſuſpicamur originem vocis eſſe ab Hebræorum verbo שנן *acuere*: vnde שן dens, & שנינה aculeata oratio, cuiuſmodi eſt ſanna. Græci eadem notione etiam vocem *μῶκος* poſuerunt. nam *μῶκον* ita definit Simplicius in Epictetum: *μῶκός ἐστιν ὁ μυκτηρισμὸς καὶ ὁ διὰ ποιοῦ σχήματος ὀνειδισμός*. plane ſannam melius non eſt definire.

Quis populi ſermo eſt ? quis enim ? niſi carmina molli N.) Hæc tertia ſatiræ pars: cuius ſententiam antè expoſuimus. quanquam non diſpliceat ſi prioribus hæc connectantur: vt ſit hoc duodecimum *μέρος τοῦ προτέρου λόγου*. nam vt veteres critici cenſent rectè, iungi hæc debent cum illo verſu,

Et verum, inquis, amo verum mihi dicite de me. ibi putidam *κενοδοξίαν* arguebat hominum laudari in os cupientium: heic fœdam adulationem deſcribit Gnathonum iſtorum de quibus antè eſt dictum.

quis enim ?) *ἐμφατικώτατα* dictum: quaſi vrbs vniuerſa admiratione percita adeo boni poëtæ, aliud nihil loqueretur niſi laudes eius & encomia. ſimilem emphaſim obſeruabamus apud Theophraſtum in verbo *κατενεχθῆναι* iſto loco ex deſcriptione adulatoris: *εὐδοκιμεῖς χθὲς ἐν τῇ στοᾷ. πλειόνων γὰρ ἢ τριάκοντα ἀνθρώπων καθημένων, καὶ ἐμπεσόντος λόγου τίς εἴη βέλτιστος, ἀφ᾽ αὐτοῦ ἀρξαμένους πάντας ἐπὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ κατενεχθῆναι.*

niſi carmina molli Nunc demum numero fluere.) Iudicia auditorum carpit, qui eam ſolam orationem probabant, ſiue *ἐμμετρον* ſiue *ἄμετρον*, quæ tenera quadam elocutionis cute eſſet operta, vt ſcribit, & Quintilianus libro v. capite XII. vbi oſtendit, quod & alibi repetit, è declamatorum ſcholis hanc deprauationem maſculæ orationis manaſſe.

vt per leue ſeueros Effundat iunctura vngues.) Quintilianus ibidem: *dum leuia ſint ac nitida,*

quantum valeant nihil intereſſe arbitramur. ſic apud Græcos rhetoras λιθότης ὀνομάτων & κεαίνειν τὴν κατασκευήν. locutio ab arte fabrili tranſlata: nam qui marmora poliunt aut ligna, operis leuitatem vngue explorant: quod propriè ἐξονυχίζειν dicunt. Sidonius Apollinaris libro IX. epiſtola VII. ad teſſellarios & pſephothetas retulit: ſic enim Perſij verba περιφέρει. *Tota denique*, (loquitur de ſtructura orationis) *liquida prorſus & ductilis: veluti cùm cryſtallinas cruſtas, aut onychitinas non impacto digitus vngue perlabitur: quippe ſi nihil eum rimoſis obicibus exceptum tenax fractura remoretur.* ſed & marmorariorum ac ſtatuariorum verbum eſt ἐξονυχίζειν: vnde ἐν ὄνυχι ὁ πηλὸς γίγνεσθαι dicitur, cùm vltima reſtat manus operi admouenda: vt in celebri dicto Polycleti plaſtæ ſignificis, χαλεπώτατόν ἐστι τὸ ἔργον, ὅταν ἐν ὄνυχι ὁ πηλὸς γίνηται.

ſcit tendere verſum Non ſecus ac ſi oculo rubricam dirigat vno.) quaſi dicat, optimus eſt verſuum faber. ſimile illud Cratini in Eumenidibus: τέκτονες εὐπαλάμων ὕμνων. quod ridet Ariſtophanes in Ranis. ſed caret culpa Perſius, qui non ex perſona ſua hoc dicit; verùm ineptis & imperitis hominibus conuenientem attribuit ſermonem: quod cùm etiam in ſequentibus ingenioſè ab eo ſit factum, vulgò non eſt animaduerſum. Cur vno oculo ἀκριβέστερον res videamus ac melius, cauſſa hæc eſt: quod vis optica quæ ab vno principio diuiditur in geminos oculos, cùm alterius operatio impeditur, ad alterum tota ſe confert, ſitque hoc modo ſe ipſa validior: non enim ceſ-

ſat otioſa facultas videndi : ſed quò poteſt ad actum pergit. adeo vt ſi diuturnius fuerit illud impedimentum, conſuetudine in alteram naturam vertente, ſpreto inutili organo, vis illa hæreat tota penes alterum oculum. ſic Geta quidam, vt narrat Appianus, cum metu triumuiralis proſcriptionis pelle alteri oculo impoſita luſcum ſe finxiſſet, longo poſt tempore, vbi periculum euaſiſſet, detecto oculo, luſcum reapſe factum ſe eſt expertus. Non prætermittam luculentos Gregorij Nazianzeni ſuper hoc verſus, in encomio virginitatis. Sic ille :

Ἤδη καί τιν' ὄπωπα λιθοξόον, ἠὲ τιν' ἔργων
Ἴδριν δουρατέων, πινυτούς καὶ φραδμονας ἄνδρας,
Ἰθείην σταθμῆσιν ἐπ' ἀλὴν διαπεκμήρωνται,
Ὧν φαέων ἕτερον μὲν ὑπὸ βλεφάροισιν ἔδησαν,
Τῷ δ' ἑτέρῳ πέμψαντες ὅλον φάος εἰς ἓν ἀγερθὲν
Ἀτρεκίης ἐπόχησαν. ——

Siue opus in mores, in luxum in prandia regum.) imitatur vanitatem ſtultè & per adulationem laudantium: quibus parum eſt ſimplici laudatione eum quo de agitur afficere: niſi mirè amplificent, & ſingularem hominis facultatem cuiuſuis argumenti quoquo modo tractandi deprædicent. ſed cùm ait, *Siue opus in mores:* τὸ *opus* bifariam poteſt exponi: ſiue opus ſit in mores inuehi: vel, ſiue opus fuerit inſtitutum ab illo aduerſus mores. *opus* autem *in mores & luxum*, interpretor de ſatirico ſcripto : quod videntur ea ætate multi tentaſſe, partim carmine heroico vt Perſius, partim per ſaturam mixtis oratione & verſu, vt Petronius. non aſſen-

tior veteri interpreti & aliis qui *mores* de comœdia accipiunt, *luxum* de ſatira. pridem enim comœdiæ ſcriptio Romæ frigere cœperat. Satiræ autem obiectum eſſe non vnum aut alterum vitium, ſed in vniuerſum, corruptam publicorum morum diſciplinam, ſæpe diximus. *prandia regum* de tragœdia accipio cum veteri interprete, maximè propter iſta ſatiræ V.

Si quibus aut Procnes, aut ſi quibus olla Thyeſtæ
Feruebit, ſæpè inſulſo cœnanda Glyconi.

ex quibus conſtat nobis ſæpius tractatum à diuerſis poëtis Neroni æqualibus illud argumentum. notemus tamen loquendi genus, *dicere in prandia regum*, pro tragœdias ſcribere, quarum hypotheſes prandia regum contineant: putem locutionis huius inſolentiam veteres nonnullos grammaticos impuliſſe, vt τὸ *in* aliter in hoc verſu acciperent, pro de, & ὑπὲρ: quomodo etiam apud Græcos κατὰ vſurpari, modò in laudem modò in vituperationem, notum. atque ita hunc locum etiam Priſcianus capit libro XVIII. ſed hæc interpretatio coacta eſt, ne dicam inepta: nam illa *in luxum* quomodo huic interpretationi aptabuntur?

Dicere res grandes.) eam laudem ſcriptores eius ætatis affectabant. Suprà,

Grãde aliquid quod pulmo animæ prælargus anhelet.

noſtro dat Muſa poëta.) huic de quo loquimur: ſunt enim populi verba recentis adhuc è poëtæ cuiuſdam recitatione. ſed Neronem præcipuè intelligi exiſtimantibus aſſentimur.

Ecce modò heroas ſenſus afferre docemus.) Expoſita inani grandiloquentia quam tunc omnes peruerſo iudicio ſectabantur: nunc cauſſam vnam è præcipuis commemorat, illius vitij. ea autem eſt, praua inſtitutio: nam cùm ſtilus ſublimis conſummata quędam ſit perfectio artis rhetoricæ, vt antè dicebamus ex Longino: nihil poterat aut ineptius aut abſurdius fieri, quàm cùm in ſcholis rudes diſcipuli inſtituebantur loqui grandia. ſed culpa huius rei penes parentes erat potius quàm penes rhetoras: voluntatem enim patrum non iudicium ſuum ſecuti in his exercitationibus doctores peccabant. Perſius igitur, & præceptores obiurgat ob præpoſteram hanc docendi rationem: & mox etiam in parentes omnem ferme culpam reiicit. Omnino autem conferenda hæc Perſiana ſunt, cum iis quæ eadem de re grauiſſimè diſſeruntur initio Satirici Petroniani. videbis mirum conſenſum duorum eruditiſſimorum ſcriptorum in damnanda iuuenum inſtitutione quæ ipſorum ætate obtinebat. non ignoramus omnes interpretes aliter iſta accipere: ſed ij quàm fallantur Perſius ipſe optimè docuerit. Non malè autem heic ſtatuas tertiam partem ſatiræ huius: cuius quidem nexus cum præcedenti aptiſſimus: & tranſitio clara cùm ait, *Ecce modo h.* ſic paullò pòſt, *Eſt nunc Briſæi quem.*

heroas ſenſus.) pro heroos: & fortaſſe ſic ſcribendum. Statius: -- *heroos greſſu truncare tenores.* omnes tamen membranæ aliter, éſtq. hæc enal-

lage poëtis familiaris & Latinis & Græcis, vt ad Theocritum olim obſeruabamus: ſic infrà,

Italo quod honore ſupinus. —— hoc eſt, Italico. *heroes* ſiue *heroi ſenſus* ſunt materiæ ſublimis generis, & ille cuius meminit Petronius, *tumor rerum.*

afferre docemus.) nos patres docemus, vel iubemus vt rhetores doceant. Legitur in aliis *videmus.* quam ſcripturam etiam vetuſtiſſimi quidam libri ſeruant. firmat quod ſequitur, *cùm videas.* & ita ſuperiùs: *Heic neque more probo videas,* placet tamen *docemus*, cum Bongarſij codice, & aliis nonnullis. refero enim ad doctores iuuentutis, qui inanes eorum animos rerum cognitione, ad magna priùs aſpirare præcipiebant, quàm in planis & humilibus ſtilum exercuiſſent.

nugari ſolitos Græcè.) hoc eſt puerculos vix adhuc primas literas doctos. ea ætate Romani puerorum ſtudia à literis Græcis auſpicabantur. Fabius libro primo, *A ſermone Græco puerum incipere malo: quia Latinus qui pluribus in vſu eſt, vel nobis nolentibus ſe perhibet: ſimul quia diſciplinis quoque Græcis priùs inſtituendus eſt, vnde & noſtræ fluxerunt. non tamen hoc adeò ſuperſtitiosè velim fieri, vt diu tantùm loquatur Græcè aut diſcat, ſicut pleriſque moris eſt.* ex his Fabij liquidò conſtat, Perſium his verbis *nugari ſolitos Græcè* ὑφερασιικῶς expreſſiſſe pueros primis adhuc literis operatos: quod & ſequentia teſtatius adhuc faciunt.

nec ponere lucum Artifices.) pueri cùm primùm the-

rhetorum ſcholam ſalutauerant egreſſi è grammatico ludo, exercebant ſtilum in deſcriptionibus ac narrationibus hiſtoricis. Quintilianus lib. II. cap. IV. *Hinc iam quas primus in docendo partes rhetorum putem, tradere incipiam.* mox: *apud rhetorem initium ſit hiſtorica narratio, tantò robuſtior quantò verior.* rhetores, vt vides, diſcipulis tenerrimis argumenta narrationum proponebant, ex hiſtoriis petita. ſimilia ſunt argumenta quæ heic proponuntur: deſcriptio luci, vel ruris luculenti, aut vitæ ruſticæ. eſt autem *rus ſaturum*; rus ſiue prædium bonis refertiſſimum, & quod deſcribere vel laudare cupientibus, futurum ſit benigna materia. ita dixit Seneca Naturalium libro V. cap. IX. *locos ob humidam cœli naturam ſaturos & redundantes.* familiare verbum poëtis *ponere* de ſcriptione. in quinta Perſiūs,

Fabula ſeu mœſto ponatur hianda tragœdo.

& ita Horatius.

vbi corbes Et focus, & porci, & f.) explicat pluribus quod voce vnica ſignificauerat, cùm rus *ſaturum* vocauit. copias ruris breuiter recenſens, & loca aliquot indicans, vnde ruris encomia duci & latè diffundi poterant. ad copiam ſpectant hæc, corbes, focus, porci, fœnum: loca ἐγκωμιαστικὰ ruris ſunt hiſtoriæ rerum memorabilium quæ ruri ſunt factæ: nam qui rus aut ruſticam vitam laudare aggredientur, in rem ſuam illas hiſtorias ſcitè conuerterint. porrò eiuſmodi hiſtoriæ ſunt, quæ heic tanguntur, Patilia ſiue Romæ vrbis origo, & Romuli ac Remi na-

tales, & L. Quinctio Cincinnato delata dictatura cùm rus coleret. Sed obſeruandum eſt poëtam ſigillatim hæc ita recenſere, non tanquam rhetorem, qui ſuos diſcipulos inſtituat, & ad fontes digitum intendat: ſed vt ſatiricum cachinnonem: ſolent autem & ſatirici poëtæ & comici & omnes qui in carpendis vitiis verſantur, ad ſingulorum facta ſæpe reſpicere: vt quaſi ſub exemplo doceant, & acriùs pungant. haut dubiè Perſius ſæpe in hoc libello id fecit: vt paullò pòſt, ipſis etiam Nerônis verſib. prolatis & ſatiræ ſuæ inſertis: verùm nos hodie amiſſis auctoribus illi æqualibus & memoria rerum illarum extincta, multa neceſſe eſt ignorare. hæc ideo dicimus, quia perſuaſum habemus, Perſium iſto loco vbi rus ſaturum deſcribit, certum aliquem ſuorum æqualium ridere, qui in eo argumento ineptè atque infeliciter fuerat verſatus. omnino hoc ita eſſe euincunt vel illa verba quibus hic locus clauditur, *Euge poëta.* quibus ſignificat, tam ineptum carmen recitatum nihilominus fuiſſe, & plauſus magnos tuliſſe. Quid potiſſimum in eo poëmate reprehenderet Perſius, eo amiſſo neſcimus. ſed docent rhetores, huiuſmodi rudium ingeniorum exercitamenta, vel eo nomine ſolita reprehendi, quòd arida eſſent atque ieiuna: vel contrà, quod ſinuoſa & accerſitis deſcriptionibus, in quas, ait Quintilianus, plerique imitatione poëticæ licentiæ ducuntur, laſciua. an igitur vtrunque Perſius carpit? quid aridius aut ieiunius fingi poteſt, quàm ſi cùm inſti-

tueris rus ſaturum laudare, circa corbes, focum, porcos, & fœnum immoreris? leuia enim iſta ſunt ac nihili, præ Bacchi Ceteriſque muneribus, fructuum copia, gregibus atque armentis aliiſq. multis, in quib. ſitæ ſunt agrorum diuitiæ ac ſuauitates. rurſus ſinuoſa ac laſciua ſit oratio neceſſe eſt, ſi hiſtorias quæ heic tanguntur, fusè proſequaris, nec modum ſerues: quod longè difficillimum eſt.

vbi corbes.) & corbes & corbulæ apud rei ruſticæ ſcriptores paſſim.

Et focus.) Scripti quidam, *Et fucus.* perperam: caminus luculentus non minima pars eſt commodorum vitæ ruſticæ. Virgilius,

Ante focum ſi frigus erit, ſi meſſis in vmbra.

& fortaſſe qui hîc ridetur poëta, alium locum erat imitatus parum feliciter, vbi focum laudat Maro:

Hîc focus & tedæ pingues: hîc plurimus ignis,
Semper, & aſſidua poſtes fuligine nigri.
Hîc tantùm Boreæ curamus frigora, quantùm
Aut numerum lupus, aut torrentia flumina ripas.

& porci.) videtur quem hîc tangit, nimius fuiſſe in hoc immundo pecore.

& fumoſa Palilia fœno.) Varro apud veterem interpretem: *Palilia tam priuata quàm publica ſunt apud ruſticos: vt congeſtis cum fœno ſtipulis ignem magnum tranſiliant, his Palilibus ſe expiari credentes.* purgationum quæ die Palilium fiebant etiam Ouidius meminit: ſed mos iſte tranſiliendi ignē è fœno & ſtipulis excitatum, cuius Propertius

quoque meminit libro quarto, valde notandus eſt: quia ex eo cognoſcimus vnde mos ille eſſet ortus quo & veteres quidam Chriſtiani leguntur vſi, ignem tranſiliendi certa anni die, expiationis cauſſa & diuinationis. Theodoritus in Quæſtionibus nondum editis eius meminit, ſed aliam originem illius facit: nam explicans morem tranſmittendi filios per ignem, cuius ſæpe fit mentio in veteri Fœdere: adhuc ſua ætate ſeruatam à nonnullis fuiſſe eam conſuetudinem ſcribit, ídque ſe in quibuſdam ciuitatibus fieri vidiſſe teſtatur. ἐγὼ, οἶμαι, inquit, τὸ μέχρις ἡμῶν φθάσαν τῆς πλάνης εἶδος τὸν λόγον αἰνίττεσθαι· εἶδον γὰρ ἔν τισι πόλεσιν ἅπαξ τοῦ ἔτους. ἐν ταῖς πλατείαις ἁπτομένας πυράς, καὶ ταύτας τινὰς ὑπεραλλομένους καὶ πηδῶντας, οὐ μόνον παῖδας ἀλλὰ καὶ ἄνδρας· τὰ δέ γε βρέφη παρὰ τῶν μητέρων φερόμενα διὰ τῆς φλογός. ἐδόκει δὲ ἀποτροπιασμός τις εἶναι καὶ κάθαρσις. diem non indicat Theodoritus huius ſuperſtitionis: ne Glycas quidem ſecunda Annalium parte hunc illius locum laudans. & fortaſſe de paganis loquitur Theodoritus, non de Chriſtianis. ſed & hos morem illum παρὰ παράδοσιν vſurpaſſe conſtat. atque vt Palilium catharmi exeunte vere, aut ineunte æſtate agitabantur à ruſticis Romanis: ſic iſti Iunij die XXIII. aut XXIV. in quam Ioannis Baptiſtæ natalis incidit, ignem ę fœno excitatum tranſiliebant. Refert Balſamo Cyri Michaëlis Conſtantinopolitani patriarchæ verba, quibus ritus multos adnotat quos ea die nonnulli vſurpabant. ibi igitur inter cætera hæc ſcribit: κατὰ τὴν ἑσπέραν τῆς κγ. τοῦ

Ἰουνίου μηνὸς ἠθροίζοντο ἐν ταῖς ῥύμαις καὶ ἐν τισὶν οἰκίαις ἄνδρες τε γυναῖκες, τε δι' ὅλης νυκτὸς πυρκαϊὰς ἀνάπτοντες ἐπήδων ὑπεράνω αὐτῶν, καὶ ἐκληδονίζοντο, ἤτοι ἐμαντεύοντο περὶ εὐτυχίας καὶ δυστυχίας καὶ ἄλλων τινῶν δαιμονιωδῶς. referuntur autem hæc Cyri Michaëlis verba à Balſamone, ad concilium Trullenſe: cuius LXV. canone diſertè vetantur huiuſmodi *πυρκαϊαὶ* pro domibus atq. officinis extari ſolitæ, *ἃς καὶ ὑπεράλλεσθαι*, inquiunt patres, *κατά τι ἔθος ἀρχαῖον ἐπιτελοῦσιν.* propterea diem illum Ioanni Baptiſtæ ſacrum Lampadem vocarunt: vt ex Ioanne Chryſoſtomo Ioſephus Scaliger obſeruauit, in ſeptimo operis magni.

Cùm trepida ante boues dictatorem induit vxor.) rectè *cùm:* non vt alij *quem.* hoc enim vult tunc ipſum araſſe cùm aduenerunt legati. Liuius: *ibi ab legatis ſeu foſſam fodiens bipalio innixus, ſeu cùm araret, operi certè, id quod conſtat, intentus.* nota hiſtoria.

trepida.) feſtina, more Virgilij, inquit Seruius. Liuius: *togam propere è tugurio proferre vxorem Raciliā iubet.* vel metu perculſa: vtiq. cùm exponentes legatos audiſſet, qui terror eſſet in exercitu. omnia enim trepidationis plena.

Et tua aratra domum lictor tulit.) *δείνωσις* eſt in his verbis: nam quantum hoc, quod aratori lictor publicus miniſtrauerit, eiúſque aratra domum retulerit? ſed videtur ille de quo ſentit Perſius malè eum locum tractaſſe.

Eſt nunc Briſæi quem venoſus liber Acci.) Quarta hæc pars ſatiræ iſtius, poëtis & oratoribus ex

æquo conueniens: qua eos irridet, qui in iactationem eruditionis voces poëticas vſurpabant. in quo vitium duplex obſeruant dicendi magiſtri: prius cùm obſoleta verba putidè in vſum reuocantur: quæ multorum hodie eſt fatuiſſima inſania: alterum eſt, cùm duriores poëtarum tranſlationes, & ea quæ vix ipſis poëtis ſunt permiſſa, putant ſibi licere vſurpare, aut imitari. vtrunque errorem multis locis magnus ille magiſter eloquentiæ Fabius reprehendit. velut in octauæ Inſtitutionis procemio: *Quid quod nihil iam proprium placet, dum parum creditur diſertum, quod & alius dixiſſet? A corruptiſſimo quoque poëtarum figuras ſeu tranſlationes mutuamur: tum demum ingenioſi ſcilicet, ſi ad intelligendos nos opus ſit ingenio.* & capite ſecundo eiuſdem: *Obſcuritas fit etiam verbis ab vſu remotis: vt ſi commentarios quis pontificum, & vetuſtiſſima fœdera, & exoletos ſcrutatus auctores, id ipſum petat ex his: vt quæ inde contraxerit non intelligatur:* HINC ENIM ALIQVI FAMAM ERVDITIONIS AFFECTANT, VT QVÆDAM SOLI SCIRE VIDEANTVR. hæc ille Dionyſius quoq. Halicar. grauiſſimam aduerſus id genus morionesſententiam profert. ait enim hoc illos facere, ὑπὸ ὀψιμαθείας ἢ ἀπειροκαλίας, τῆς ἀρχαίας τῶν παιδῶν ἀπειληφότας.

Briſei quem venoſus liber Acci.) Ita vetus lectio: non *Briſæi*, neque *Acti* vel *Atti*. L. Accium veterem poetam tragicum Pacuuij ὁμόχρονον intelligit, non autem Labeonem de quo facta bis

mentio in præcedẽtibus. Accium & Pacuuium ita paſſim coniungunt ſcriptores. Martialis,

Attonitúſque legis terraï frugiferaï
Accius & quicquid Pacuuiúſque vomunt.

pro *Briſei* lego *Briſeis*. notiſſimum fœminæ nomen ex Homero & aliis poëtis: eius caſus tragœdiæ conuenire nemo poteſt negare. *Briſeis* igitur liber venoſus & *Antiopa verrucoſa* duarum tragœdiarum nomina ſunt, quarum hanc Pacuuius compoſuerat, illam Accius. figuratè verò omnia illorum ſcripta deſignabantur duabus illis vocibus. Non ignoramus quæ ſcripta ſunt tam à vetuſtis, quàm à noſtri ſeculi viris doctis ad interpretationem alterius lectionis: ſed videtur nobis plane durum, & ſine exemplo vt Accium Perſius *Briſæum* ſiue *Briſeum* dixerit, Bacchi cognomine, quia tragœdia Baccho ſacra. quam coactum hoc? quam longè petitum?

venoſus liber.) deformis, vt ſunt homines macri & ſenes vieti quibus dedit longa ætas *deformem pro cute pellem.* iſtis enim venæ extant, carne ſenio abſumta. *venoſus* autem omnes membranæ non *næuoſus*, vt ſuſpicabatur Hadrianus Turnebus lux & decus ſuæ ætatis.

ærumnis cor luctificabile fulta.) verba Pacuuij, in quibus duo notari voluit ac rideri Perſius. metaphoram primùm impropriam, duram & ineptam. nam *fulcire κυρίως* quidem eſt ὑποςηρίζω, vt vertunt antiqui magiſtri & ςηρίζειν, ἐρείδειν. cùm autem transfertur, auxilij ſemper ſignificationem habet. ſic apud Lucretium, *fulcire cibis atq.*

omnia ſuſtentare. ſicut dicitur Gregorio Nyſſeno, ἡ τροφὴ ὑποστηρίζειν τὸ τῆς φύσεως ἡμῶν ἐνδεές: & *fulcire rempublicam* ſæpe M. Tullius. *animo fulcire corpus* Seneca De beata vita. Pacuuius verò *ærumnis fulcire* pro cingi vndique & opprimi poſuit, ſanè quàm ἀκύρως: deinde autem vox *luctificabile* ſententiæ non quadrabat: éſtque in eo manifeſta affectatio vocabuli ſoni grandioris: cuiuſmodi ſunt eius formæ omnia: quibus ſolet Maro maieſtatem ſuo carmini conciliare: vt, *lachrimabile bellum*: *ineluctabile fatum*: *illætabile murmur*: alioquin religioſiores fuiſſe veteres Latinos in eiuſmodi vocibus, docet M. Tullius, qui καταληπτὸν cùm vertiſſet *comprehenſibile*, quaſi magnum aliquod auſus, *feretis hæc?* inquit. & Seneca notat apud Mæcenatem *irremediabile* pro ἀνήκεστον, epiſtola cxiv. ſimile apud Lucilium, *monſtrificabile*: apud diſertiſſimum ſcriptorem Lactantium *inſuſtentabilis dominatio* libro vii. capite xvi. pro eo quod Græcis ἀνυπόστατος ἀρχὴ, de quo ad Athenæũ libro iii. cap. xx. & *incogitabiles* ὁ ἀνόητος, eidem Lactantio libro i.

Hos pueris monitus patres infundere lippos Cùm videas.) à doctoribus eloquentiæ in patres culpam transfert. Petronius. *Quid ergo eſt? parentes obiurgatione digni ſunt, qui nolunt liberos ſuos ſeuera lege proficere. Primùm enim ſicut omnia ſpes quoque ſuas ambitione donant: deinde cùm ad vota properant, cruda adhuc ſtudia in forum propellunt, & eloquentiam qua nihil maius confitentur, pueris induunt adhuc naſcentibus.* hæc Petronij verba cum iis

conferri debent quæ ſuperiùs dicta ſunt in tertia ſatiræ huius parte. rectè *infundere*, nam puerorum ingenia inſtar vaſorum ſunt: præcepta inſtar liquoris: qua ſimilitudine multi veterum vſi.

quæriſne vnde hæc ſartago loquendi?) miſturam probatarum & damnatarum dictionum in oratione vocat *ſartaginem loquendi.* alluſum videtur ad panes ταγηνίας, (nam τάγηνον ſiue τήγανον ſartago eſt.) Athenæo atque aliis deſcriptos: qui confiebant è variarum rerum miſcella, farinæ, adipis, mellis, ſeſami, caſei & ſimilium. An reſpicit ad ſtridorem ingratum rerum quæ in ſartagine friguntur? vt autem Perſius *ſartaginem* de oratione dixit: ſic Eubulus Græcus comicus ferventium patinarum ſonum, appellauit λάλημα, id eſt, loquelam:

> Λοπὰς παφλάζει, inquit, βορβόρῳ λαλήματι
> Γυδῶσι δ' ἰχθῦς ἐν μέσοισι τηγάνοις.

ſartago, vox origine Syriaca שרח vnde eſt משרת *ſartago.*

vnde iſtud decus.) corruptæ eloquentiæ, cuius facinoris cum pudere auctores deberet, illi contrà de teneris ſenſiculis & ſententiolis vibrantibus ſic triumphant, quaſi de re bene geſta.

Troſſulus.) notum qui propri[illegible]icti ſint troſſuli: ſed vulgò ita vocabant τοὺς κομψοὺς καὶ φιλοκάλους, qui cultu & toto vitæ genere cæteris præſtare vellent. Varro Seſquiulyſſe: *Nunc emunt troſſuli nardo nitidi vulgò Attico talento equum.* Seneca epiſtola LXXXVII. *O quam cuperem illi nunc oc-*

currere aliquem ex his troſſulis in via diuitibus.

exultat tibi per ſubſellia l.) iactitat ſeſe inter eruditos, vt cùm in ſubſelliis ſedet, aut cùm tranſit per ſubſellia habita recitatione. Quid ſi hoc accipias de auditoribus, quorum culpa non minor quàm eorum qui perperam ſcriberent, vt ſæpiùs dictum antè? optimè verò quadrabit huic interpretationi quod ait, *exultare per ſubſellia.* nam ea fuit audientium immodeſtia, vt non ſolùm inuerecunde acclamarent: ſed etiam ſubſilirent atque exilirent. ideo Plutarchus Περὶ τοῦ ἀκούειν, inter ea quæ vocat τὰ κατὰ τῆς ἀκροάσεως, ponit τὰς κραυγὰς, τοὺς θορύβους καὶ τὰ πηδήματα τῶν παρόντων. qua de re plura dicta ſunt ad illum verſum, *Ingentes trepidare Titos.* ——

leuis.) λεῖος. mollis ac τρυφερός. propriè ὁ παρατετιλμένος, vulſus & reſinatus.

Nil ne pudet capiti non poſſe pericula cano P.) Quinta hæc pars ſatiræ, ad oratores propriè pertinet: aduerſus eos ſcripta qui tenerum dicendi genus ne in ſcholis quidem & auditoriorum vmbra ferendum, transferebant in forum, & veras cauſſas ſic agebant tanquam fictas declamationes: vt ſi in arenam de vita pugnaturi, non veris armis ornati deſcenderent, ſed ludicris & ad oſtentationem comparatis ornamentis. Laboraſſe hoc vitio eam ætatem, neque ſine cauſſa hanc querelam Perſium inſtituiſſe, en teſtem exceptione maiorem. Fabius libro IV. cap. II. *Ne ſententia quidem velut fatigatum intentione ſtomachum iudicis reficere diſſuaſerim:* mox: *quod cùm ſit factum*

iis quoque temporibus, quibus omnis ad vtilitatem potius, quàm ad oſtentationem componebatur oratio, & adhuc erant ſeueriora iudicia: quantò nunc faciendũ magis, cùm in ipſa capitis aut fortunarum pericula irrupit voluptas? capite III. *Pleriſque moris eſt, probato rerum ordine protinus vtiquè in aliquem lætum ac plauſibilem locum, quam maximè poßint fauorabiliter excurrere. quod quidem natum ab oſtentatione declamatoria, iam in forum venit poſtquam agere cauſſas, non ad vtilitatem litigatorum, ſed ad patronorum iactationem repertum eſt.*

cano.) vel verè cano: quod auget πάθος: vel atrato & ſqualido, reorum more: quæ etiam res canitiem ſolet accelerare.

quin tepidum hoc optes audire Decenter!) quin gloriæ tuæ ſeruias, & id præcipua cura agas, vt plauſum feras: quod inſtitoris eloquentiæ proprium, non viri ſapientis. nam vt Quintilianus ait in VIII. vbi res agitur & vera dimicatio eſt, vltimus eſſe debet famæ locus. ſed quid vocat *tepidum decenter?* placebat legi *trepidum*: quod verbum eſt Horatij ac Perſij. prorſus ita dictum ſuperius, *Ingentes trepidare Titos*: qui locus validè confirmat noſtram emendationem. atque hanc lectionẽ inuenimus adnotatam in vno eorum veterum codicum quos à clariſſimo Bongarſio accepi. verumtamen & liber ille & cæteræ omnes membranæ quibus vſi ſumus, conſentiunt cum vulgatis. videtur etiam Sidonius Apollinaris hunc locum imitatus, vt ſæpe alios, cùm ſcribit in epiſtola ad Fauſtum libro IX. *quæ-*

nain eſt cuiquam peritiæ ceruix tanta, quíve hydrops, vt etiam tepida veſtra non feruentiſsimis laudibus perſequatur? vocantur autem *tepida* Sidonio, dicta mediocria, nec primæ notæ. ita heic capi ea vox poteſt: vt ſit *audire tepidum decenter*, velle laudari, vel modica laudatione. ſenſus hic erit: cùm defendens reum capitis criminibus ſuis infamem, ſperare non poſſis eas acclamationes, quas mereri ſolet bonæ cauſſæ diſertus patronus: tu tamen adeo væcors es, vt ne ſic quidem gloriolæ ſtudium ponas: ſed omni ſtudio id conaris efficere, vt vel tepidè lauderis, ſi pleno ore non potes. *tepere*, *feruere*, *frigere*, & *frigefacere*, ſic ſæpe vſurpantur. alieniſſimum eſt quod cauſſæ Pedij Blæſi hoc verbum quidam accommodant. in vniuerſum enim loquitur.

Fur es, ait Pedio.) vt Mæuius ac Titius, & apud Græcos Dio ac Plato, apud Arabes Zeidon & Amron, nomina ſunt θετικὰ atque exempli cauſſa vſurpari ſolita: ſic Pedius heic pro mali oratoris exemplo ſumi poteſt: nam ita Horatius poſuit, cuius verbis ſæpe loquitur Perſius. hoc ſi ſequimur, *Fur es*, interpretabimur, fur eſt ille à quo dicis inepte cauſſidice Pedi. ſolent patroni alienam cauſſam ſic tueri vt ſuam: ideo Perſius & heic & in ſequentibus oratorem non aliter alloquitur, quàm ſi ſuam ipſe cauſſam ageret. Atq. hoc nomen inſulſi cauſſidici eo libentius videtur Perſius vſurpaſſe, quod poterat eadem opera ad Pedium Blæſum facere alluſionem: qui, vt narrat Tacitus, Nerone imperante repetunda-

rum poſtulatus damnatúſque eſt à Cyrenenſibus. nam quod illum ipſum Pedium Blæſum putat vetus interpres intelligi, ſtare non poteſt aliter, niſi vt concedamus hunc reum ſuam per ſe cauſſam egiſſe. magis putem oratorem illum perſtringi, qui pro Pedio in ſenatu orauit.

crimina raſis Librat in antitheßis.) non vno modo corrupta erat illorum temporum eloquentia. ſed plurimi eo peccabant, quod præcipuam oratoris virtutem ponerent in ſententiarum argutiis, quibus naturale orationis robur eneruabatur, vera in pulcritudine in fucum & nugas degenerante. Quintilianus libro primo: *plerique nouorum*, inquit, *omnium operum ſolam virtutem ſententias putauerunt.* & libro VIII. *conſuetudo iam tenuit vt mente concepta ſenſus vocaremus: lumina autem, præcipuéque in clauſulis poſita ſententias: quæ minus crebræ apud antiquos, noſtris temporibus modo carent.* poſteà: *nunc illud volunt, vt omnis locus, omnis ſenſus, in fine ſermonis feriat aurem.* prætermitto ſimiles locos, quibus cum aliorum eloquentia damnatur à præſtantiſſimo illo doctore: tum imprimis Senecæ, qui id genus ſententias plurimum adamauit & ſectatus eſt. huiuſmodi ſententias Perſius heic intelligit, appellatione antithetorum: non quod propriè antitheta & ſententiæ illæ ſint idem: ſed ita exponi id verbum eius ætatis conſuetudo poſtulat: nam ſententiæ illæ de quibus diximus, acuta quædam erant dicta & τῇ διανοίᾳ figurata & τῇ λέξει: itaque enuntiabantur per antitheta, iſoptota, homœoteleu-

ta, & ſimiles Gorgiæ inuentiunculas. neq. aliud Perſius intelligit, quàm quòd in XI. dixit Quintilianus, *ſententiolis flere.* & quod in XII. *periodis poſtulare.* Sed & ipſa per ſe antitheta, & totus ſimilium figurarum apparatus, ab oratione vbi res agitur & vera dimicatio eſt, ſunt aliena: ideo pronuntiat Dionyſius Halicarnaſſeus, Iſocratis orationẽ in ſuo genere alioquin præſtantiſſimã, ad pugnam tamen & veras cauſſas futuram fuiſſe ineptam: quia ſeruit apud illum ἡ διάνοια τῷ ῥυθμῷ τῆς λέξεως, & vt eleganter ait, τοῦ κομψοῦ λείπεται τὸ ἐναγώνιον. appellat autem antitheta, & totum Gorgiæ artificium, τὰ κομψὰ καὶ θεατρικὰ καὶ μειρακιώδη. rectè ſane. nam vt ait Demetrius, ἡ ὁμοιότης ἡ περὶ τὰ κῶλα καὶ ἡ ἀντίθεσις ἐκλύει τὴν δεινότητα διὰ τὴν κακοτεχνίαν. idem ſemper iudicium fuit ſapientiſſimi cuiúſque viri: qui in ſuis æqualibus hoc vitium acriter reprehenderunt. Extat Philoſtrati ſophiſtę epiſtola ad Iuliam Auguſtam ex qua poteſt intelligi quantopere grauiſſimus cenſor Plutarchus has adfectatas elegantias habuerit exoſas: poſtquam enim probare conatus eſt veteres ſapientes non abhorruiſſe ἀπὸ τοῦ γοργιάζειν, ſubiicit πεῖθε δὴ καὶ σὺ ὦ βασίλεια, τὸν θαρσαλεώτερον τοῦ Ἑλληνικοῦ Πλούταρχον μὴ ἄχθεσθαι τοῖς σοφισταῖς. μηδὲ εἰς διαβολὰς καθίστασθαι τοῦ Γοργίου· εἰ δὲ οὐ πείσεις. σὺ μὲν οἵα που σοφία καὶ μῆτις, οἶσθα τί χρὴ ὄνομα θέσθαι τῷ τοιῷδε. ἐγὼ δὲ εἰπεῖν ἔχων οὐκ ἔχω.

raſis.) politis nimia arte. tranſlatum ab eborariis, & ſtatuariis. Statius de Phidia,

—— *quod ebur Piſæo pollice raſum.*

librat.) eleganter & aptè. nam Gorgiæ imitatores, non ſolùm periodos accuratè polibant: ſed ſingulas etiam dictiones ac ſyllabas in fine periodorum maximè expendebant atq. appendebant, vt exirent tandem illæ figuræ quas adeo affectabant pariſa, iſocola, homœoteleuta & ſimiles. *libratio* ῥυθμικῆς dictionis propria. ſic Hebræi rhytmos ſuos definiunt. שיחיה הדבור בו במשקל *cuius oratio eſt librata.* Imitatur Perſij hunc locum Hieronymus in epiſt. ad Pammachium, cùm ſcribit: *Non pudet Chriſtianos & ſacerdotes Dei, quaſi de rebus ludicris agatur, verbis dubiis hærere, & ambiguas librare ſententias, quibus loquens magis quàm audiens decipitur.* & ſæpius eodem libro.

doctas poſuiſſe figuras Laudatur.) Malim, *doctus.* Iuuenalis, —— *doctus ſpectaſſe lacunar.*

an Romule c.) an adhuc vir es? minimè verò, ſed mollis & effœminatus. *Romulus* eſt quiuis Romanorum. mollia facta dictáque nec Romano nec maſculi ſpiritus viro conueniunt. Marcus Antoninus libro II. πάσης ὥρας φρόντιζε στιβαρῶς ὡς Ῥωμαῖος καὶ ἄῤῥην τὸ ἐν χερσὶ μετὰ τῆς ἀκριβοῦς καὶ ἀπλάστου σεμνότητος. quia credebant Romulum vrbi à ſe conditæ præſidere, ideo bona & mala illi ferebant accepta. inde iſta Perſij expoſtulatio. ſimiliter Iuuenalis cum Marte expoſtulat ſatira II.

—— *ô pater Vrbis*
Vnde nefas tantum Latiis paſtoribus? vnde
Hæc tetigit Gradiue tuos vrtica nepotes.

Men' moueat quippe, & cant.) Quintilianus In-

ſtitutione vndecima: *Commoueatúrue quiſquam eius fortuna, quem tumidum ac ſui iactantem, & ambitioſum inſtitorem eloquentiæ in ancipiti ſorte videat? Non: imò oderit reum verba aucupantem, & anxium de fama ingenij, & cui eſſe diſerto vacet*. cauſſam pete ex eodem auctore libro ſexto, & Dionyſio Halic. in Iſocrate. vbi ſic lege hunc locum: χαριεντισμὸς πᾶς ἐν σπουδῇ καὶ κακοῖς γινόμενος ἄωρον πρᾶγμα καὶ πολεμιώτατον ἐλέῳ. non vt editum eſt, ἐν σπουδῇ καὶ καλῶς. atque hic eſt, cui vt ait Demetrius Phalereus, ſiue alius eſt eius libri auctor, vetus prouerbium conuenit, ἐν πενθοῦσι γελᾷν. eum vide.

cum fracta te in trabe pictum Ex humero portes) Quia magis afficiunt quæ oculis quàm quæ auribus percipiuntur: ideo picturam adhibebant ad mouendam miſericordiam, non naufragi ſolùm, quod multi teſtantur, ſed etiam patroni quidam in foro. auctor Quintilianus libro VII. *Sed non ideo*, inquit, *probauerim quod factum & lego & ipſe aliquando vidi, depictam tabulam ſupra Iouem* (is locus in foro) *in imaginem rei cuius atrocitate iudex erat commouendus*. Argumentum tabularum huiuſmodi habes apud Lucianum initio libri de mercenariis conuictorib. ſimiles erant tabulæ quas diis dedicabant & qui naufragio euaſerant, & quicunque alio inſigni periculo fuerant liberati: quocirca dicit Iuuenalis in XII.

—— *pictores quis neſcit ab Iſide paſci?*

hinc eſt ortus ille mos, vt alios taceam, veterum Chriſtianorum, vt qui è morbo conualuerant illi ſancto cuius ope credebant ſe ſanatos dona-

ria ſuſpenderent ex auro vel argento, vel viliore materia, imaginem habentia partis quæ fuerat affecta. narrat Theodoretus octaua Therapeutica.

verum nec nocte paratum Plorabit.) *verum plorare* quod philoſophus dixit πεφυκότως, voce ſignificantiſſima: quaſi naturam ipſam flentis aſſumeret qui flentem inducit. ſic apud Dionyſium & alios rhetoras ἡ ἀληθινὴ λέξις, opponitur nimia arte paratæ, & panegyricæ. *nocte paratum flere* Ariſtoteli πεπλασμένως. ſic ille libro II. Rhetoric. διὸ δεῖ λανθάνειν ποιοῦντας, καὶ μὴ δοκεῖν λέγειν πεπλασμένως ἀλλὰ πεφυκότως. vide locum. Dionyſius Halicarnaſſeus αὐτοφυῶς καὶ αὐτοσχεδιαστικῶς λέγειν ſignificantiſſimè illud prius de Lyſia loquens. eidem *nocte paratum* dicitur ἐκ κατασκευῆς λέγειν καὶ μεμηχανημένα πρὸς ἀπάτην: qualem ait fuiſſe Iſæi orationem. Quintilianus in x. *Vt illa quæ dicimus non domo attuliſſe, ſed ibi protinus ſumſiſſe videamur, & oratori & ipſi cauſſæ plurimum confert: nam & magis miratur, & minus timet iudex quæ non putat aduerſus ſe præparata.*

qui me volet incuruare querela.) Seneca Conſolatione ad Polybium: *intelliges non magis tibi incuruari licere, quàm illi, ſi quis modo eſt, cuius humeris mundus innititur.* idem lib. III. De ira: *non eſt magnus animus quem incuruat iniuria.* Græcum eſt, κάμπτειν. Sidonius imitans hunc locum *inflecti* pro eo poſuit, epiſtola VII. libri primi: *quis ſuper ſtatu eius nimis inflecteretur, quem videret accuſatum delibutúmque latumiis aut ergaſtulo inferri.*

rius vocabamus, non propter metri aliquam ſimilitudinem: ſed propter ſimiliter corruptum fractúmque libidine animum, ex quo manabat hoc dedecus, ſicut mox veriſſimè dicturus eſt Perſius.

Sed numeris d.) Hunc verſum profert is qui tota hac ſatira vulgarium poëtarum cauſſam agit.

decor.) non τὸ πρέπον, ſed τὸ κάλλος.

& iunctura addita.) quidam codices *abdita*, ineptè. hoc vult iſte: priorum temporum oratores ac poëtas artem non tenuiſſe componendæ orationis: quo nouo inuento recentiorum hominum, quos damnabat Perſius, ad perfectionem perducta ſit dicendi ſcribendíque facultas. *numeri crudi* ſunt oratio nondum ſatis expolita, & vt loquitur Plautus, eodem genere tranſlationis vſus, nondum probè cocta. *iunctura* ſpectatur in cuiuſcunque orationis compoſitione: éſtque ea in verbis, inciſis, membris, periodis, vt in nona ſcribit Quintilianus. ita leges apud Græcos magiſtros dicendi ἁρμογὴν ὀνομάτων, περιόδων, κώλων.

Claudere ſic verſum didicit Berecynthius Attin.) bene mones, inquit reſpondens Perſius: ſanè enim præclarè iſti de Muſis Romanis ſunt meriti, qui non cótéti ſolutam orationem corrupiſſe, etiam poëtices ſacra polluerunt, inuento hoc genere nouo verſuum rhythmicorũ, cuiuſmodi ſunt iſti Neronis: —— *Berecynthius Attin,*

Et qui cæruleum dirimebat Nerea delphin.

item,

Sic coſtam longo ſubduximus Apennino.

Torua Mimalloneis implerunt cornua bombis.

Et raptum vitulo caput ablatura ſuperbo..

in primo exemplo ſpectari debent duorum verſuum vltimæ dictiones eodem modo deſinentes: in tribus ſequentibus ſinguli verſus ſuam modulationem intra ſe abſoluunt: éſtque σχέσις mutua partium inter ſe, ſicut in aliis, prioris verſus cum poſteriore. hanc σχέσιν, hoc eſt, deſinentiæ ταυτότητα, & vt rhetores appellant, τὸ ὁμοιόπτωτον καὶ ὁμοιοτέλευτον, hodiernorum idiotiſmorum poëtæ vocant rhythmum, & rhythmicos verſus quibus in pleriſque linguis hodie eſt vſus. at Græcis & eorum diſcipulis Latinis, ὁ ῥυθμὸς τῆς λέξεως longè eſt alius. ἄρρυθμον enim illi, hi *numeroſam* aut *concinnam* orationem appellarunt, non quæ referta eſſet periodis aut colis ſimiliter deſinentibus, cadentibúſve: ſed quæ characteri ſuo conuenientes pedes haberet, nec lege omni ſoluta ferretur præceps. philoſophus in tertio Rhetoricorum τὸ εὔρυθμον & τὸ ἀπέραντον opponit vt contraria: idémque τὸ εὔρυθμον & τὸ ἔμμετρον diſtinguit vt diuerſa. volunt enim & Ariſtoteles & omnes doctores eloquentiæ, oratoris dictionem numeris quidem conſtare, & pedibus certis, id eſt rhythmo: at dimenſionem certam, ſiue τὸ ὅμοιον τοῦ ῥυθμοῦ nequaquam habere: id enim poëmatis eſſe propriũ. At is qui hodie dicitur rhythmus, in ſyllabarum paritate & ſimilitudine deſinentiæ totus eſt poſitus. nõ dubito verum eſſe quod

ſuprà dicebamus ſuper origine huiuſmodi rhythmorum. etſi fuit Romæ aliquis horum vſus antiquiſſimus, in acclamationibus militaribus: quas Saturnio metro legimus componi ſolitas: hoc eſt ad rhythmum ſolum, vt ait Seruius ad II. Georgicorum. Cùm igitur vitio & affectatione paucorum ſciolorum, ab his principiis corrupta fuiſſet vera ac legitima poëſis, paullatim creſcente imperitorum numero, ſolidaverò eruditione languente, ac tandem deficiente, in locum legitimæ poëſeos, corruptela illius & fucus ſuccedere cepit. Mirus verò gentium conſenſus in poëſeos rhythmicæ, ita enim vocant, amore: nam omnes ferè populi Europæ, Aſiæ, Africæ, ab aliquot retro ſeculis non alios præter iſtos verſus norunt. Hebræi duplici poëſi vtuntur: alteram vocant ἁπλῶς חרוזה, quaſi perforatam dicas, & lineam ductam, quomodo dicimus lineam margaritarum: quia propter χίον inuicem verſus connectuntur, atque alter pendet de altero. hæc poëſis vnicam habet obſeruationem, vt prioribus concinant poſteriora, atque ita fiat rhythmus. cui ſimiles ferè erant adclamationes militares primò & theatricæ: deinde etiam ſenatoriæ & ſynodales, vt alibi dicebamus. eſt & alterum operoſioris aliquanto poëſeos apud eoſdem Rabbinos genus, cùm præter rhythmũ, temporum quoq. ac pedum ratio habetur: שיר ipſi vocant, vel שקול חרוזה. de Arabum rhythmica poëſi, qua ferè cõtextum eſt Muhammedis Alcoranum, ſi clementiſſimo Deo fuerit viſum,

aliàs diſſeremus. Ex iis quæ dicta ſunt intelligitur quæ fuerit poëſeos illius origo, quam hodiernarum linguarum poëtæ colunt. Sed non deſunt qui putent, nihil vetare quo minus antiquæ poëticæ leges etiam in recentibus hiſce linguis retineãtur. quod cùm in noſtra Gallica antè à nonnullis fruſtra & ridiculè tentatum eſſet: audet tamen N. Rapinus ingenio fretus quo excellit, idem propoſitum vrgere: ſúntq. adeo nobis ab illo ἔμμετροι quædam ᾠδαὶ oſtenſæ, exquiſitiſſimæ elegantiæ atque ἐμμελέσταται.

Berecynthius Attin.) Sic legendum eſt: quod pridem monuit Ioſephus Scaliger: qui primus huc pertinere vidit Dionis in Nerone verba hæc, ἐκιθαρῴδησεν Ἄττινα ἢ Βάκχας. quæ verba cùm aliter legerentur, princeps ille ita conſtituit doctiſſima coniectura: veteres & *Attys* dixerunt & *Attin*, vt idem vir diuinus probat. Fabulam Attyos fusè perſequitur Arnobius in v.

Et qui cæruleum dirimebat Nerea delphin.) hic verſus ei ſubiectus fuerat à Nerone cuius extrema tantùm verba pòſuit Perſius: ex quib. inepta patet affectatio eiuſdem deſinẽtiæ. Sed non puto adeo væcordem fuiſſe, vt integra carmina hoc modo contexuerit, quod fecere poſtea minores. nimis tamen frequentaſſe has figuras Neronem certo certius. nam alioquin quem mihi dabis ex primæ notæ poëtis in cuius libris tales verſus non poſſint adnotari? Sed multùm intereſt fluãt iſta ſponte ſua, an ex affectatione putidula manent. Quare ſine cauſſa Perſij de Neronis verſi-

bus iudicium doctiſſimi quidam viri improbarunt, quia meminerant apud Virgilium & alios eximios poëtas, rhythmicos hoc genus verſus extare.

Sic coſtam longo ſubduximus Apennino.) in penthemimeri & vltima verſus eſt rhythmus. Atque hoc genus carminis ita probatum eſt, cùm latè regnum occuparet barbaries, vt tota cœnobia τῶν μοναζόντων poëmatis fuerint impleta eiuſdem farinæ. exempla adferrem, niſi verſarentur in omnium manibus quamplurima, partim ſacri, partim hiſtorici argumenti. Inuenies & apud optimum quemque veterum ſimiles vèrſus, vti iamdiximus, ſed raros. Homeri eſt ille omnium elegantiarum patris:

Ἐκ γὰρ Κρητάων γένος εὔχομαι εὐρειάων.

cui verſui numeroſiſſimo par eſt hic Virgilij,

Cornua velatarum obuertimus antemnarum.

Alibi Homerus, Ἐκ γὰρ Ὀρέσταο τίσις ἔσσεται Ἀτρείδαο.
Heſiodus,

Χαίρεις πῦρ κλέψας, καὶ ἐμὰς φρένας ἠπεροπεύσας.

idem,

Ἄλλοτε δ᾽ αὖτε λέοντος ἀναιδέα θυμὸν ἔχοντος.

& alibi quoque ſimiliter. Sic apud Latinum poëtam interdum: vt in III. diuini operis,

Lumina: vidi atro cùm membra fluentia tabo:

& mox,

Nam ſimul expletus dapibus, vinóque ſepultus.

deinde,

Aetnæos fratres cœlo capita alta ferentes. alibi,

Vináque fundebat pateris animámque vocabat.

etiam in duobus iunctis verſibus interdum: vt,

Heſperidum templi cuſtos, epuláſque draconi
Quæ dabat, & ſacros ſeruabat in arbore ramos.

vtrobique ὁμοιοσχημονοῦσι quintus ſemipes & ſyllaba vltima. reperias etiam in tribus coniunctis verſibus eiuſdem deſinentiæ ξυζυγίαν potius quàm obſeruationem, apud Statium in carmine quod inſcripſit Abaſcantij pietas:

Nuntiat è celſis ales Tegeaticus aſtris:
Quæque cadit liquidas Iunonia virgo per auras,
Et picturato pluuium ligat aëra gyro.

ſimilia multa poſſunt obſeruari apud Ouidium & alios omnes antiquos poëtas: quæ operibus illorum rarò interſperſa, venuſtatis laudem merentur: cùm contrà propter crebram ac continuam id genus figurarum vſurpationem, iure merito cenſor noſter Neronem ac Neronianos poëtas non ſolùm φορτικότητος notet, verùm etiam effœminatæ ac flagitioſiſſimæ vitæ, vt mox videbimus. Quod enim plerique Neronis verſuum eſſent huiuſmodi, etiam iſte arguit,

Colla Cytheriacæ ſplendent agitata columbæ:

quem tamen verſum Seneca vocat diſertiſſimũ: eapte credo ratione, qua eiuſdem principis clementiam alibi dilaudauit.

Subduximus Apennino.) Inuenimus ſcriptum *à Pœnino*, contra fidem antiquarum membranarum, & auctoritatem Quintiliani. Sic ille libro nono, *Eſt in eo quoque nonnihil quod ſingulis verbis bini pedes continentur, quod etiam in carminibus eſt permolle: nec ſolùm vbi quina ſyllabæ nectuntur, vt in*

bis fortiſsima Tyndaridarum : ſed etiam vbi quaternia, cùm verſus cluditur Apennino , & armamentis & Oriona.

Arma virum , nonne hoc ſpumoſum & cortice pingui?) Et Nero & ſimiles poëtæ in quos Perſius inuehitur, tanta ſtultitia fuerunt, vt qui omnia faciebant quò tenerum carmen ſcriberent, egregios tamen diuini Maronis imitatores ſe putarent iactaréntque. adeo nimirum iſtis obbrutuerat palatum, vt grandiloquentiam & maieſtatem Maroniani carminis ſe aſſecuturos ſperarent, ſi nihil eorum negligerent, per quæ laſciuis Romuli nepotibus, Troadibus non Troibus ſcripta ſua placere poſſe intelligerent. Hunc furorem caſtigat heic veræ poëſeos vindex Perſius. Inducit patronum illum malorum poëtarum cauſſam ſuam Virgilij auctoritate defendentem: quippe nihil grandius quàm *Arma virum.*

ARMA VIRVM.) Familiariſſimum eſt Hebræis, Græcis & Latinis loquendi genus, cùm à primis libri vocibus totum librum deſignamus. non malè ſic iſta accipias : tota enim Æneis magnum ſpirat , tota eſt ὑψηλή. ſed non malè etiam ad prima illa verba reſtringas quæ poſita ſunt. nam Virgilius grande opus aggrediens, verè grandi vſus eſt exordio , & vt monebat Pindarus, ἀρχομένου ἔργου πρόσωπον ἔθηκε τηλαυγές. magnitudo hæc in duobus poſita, rebus & verbis. vtrumque heic magnificum. ait canere ſe, quid? *Arma:* nihil nobilius armis : adeo quidem vt multorum iudicio ſola arma nobilitent. addit

Virum. quid ſecundum ſuperos homine præſtantius in hac rerum vniuerſitate? imo alter mũdus ipſe homo eſt: atqui inter homines pauci viri. Iam ſi verba ſpectes, illud inſigne quod tantum opus auſpicatus eſt à voce quæ & incipit & deſinit in vocaliſſima omnium vocalium, ARMA. literam verò R quam multi refugiunt vt caninam, quis non videt virilem facere pronuntiationem, ſublata omni mollitie?

nonne hoc ſpumoſum.) Meminerit lector eius quod antè monebamus: eum qui Perſio contradicit, ſic animi ſui ſenſa eloqui, vt verbis tamen vtatur ex mente Perſij. inde eſt quod ſublime dicendi genus ita heic exprimit, *ſpumoſum & cortice pingui*: quæ verba vitioſum characterem denotant, non verè grandem, quem iſte tamen voluit intelligi: ſed ita illum facit Perſius loqui de induſtria: quoniam tumor erat non vera magnitudo pro qua iſte pugnabat. ἀφρώδη & ſpumoſa dicuntur aptiſſimè, quæ magni præter inanem ſpeciem nihil omnino habent.

& cortice pingui.) hoc eſt φλοιοδέστερον, aut φλοιώδες. ſic enim Græci appellant nugatoria & quæ vitioſa tument magnitudine. Longinus Περὶ ὕψους de Clitarcho: φλοιώδης γὰρ ἀνὴρ, καὶ φυσῶν κατὰ τὸν Σοφοκλέα, Μικροῖς μὲν αὐλίσκοισι φορβειᾶς δ᾽ ἄτερ. *cortex pinguis* hoc loco non eſt ὁ πίων, qualis eſt quarundam arborum liber: ſed ὁ παχὺς & craſſus.

Vt ramale vetus vægrandi ſubere coctum.) Reſponſio Perſij allegorica: metaphoram enim

continuat qua vſus fuerat qui dixerat Virgilij poëmata eſſe cortice pingui. aſſentitur Perſius, craſſum corticem, hoc eſt τὸ ὑψηλὸν, habere Maronis ſcripta: ſed tumorem vanum illis negat ineſſe. ſublimitatem oſtendit operum Virgilij, comparans illa cum arbore grandis corticis: at ſublimitatem illam caſtigatam eſſe, & veram, non ſpeciem ſolùm inanem, indicat, comparans eius ſcripta non cum quauis arbore μεγαλοφλοίῳ: verùm cum illa arbore ſiue ramo, qui natura quidem magni ſit corticis, ſed quem longa dies & Solis radij ſiccauerint, multúmque imminuerint.

ramale vetus.) Ouidius:

Multifidáſque faces ramaliáque arida tecto.

hinc *veternoſa ramalia* apud Caſſiodorum.

vegrandi ſubere.) non φελλὸν ſignificat heic vox *ſubere*: ſed ἁπλῶς quemuis grandiorem corticem, quia ſuberis longè craſſiſſimus eſt liber. inde etiam κατ' ἐξοχὴν cortex dicitur. Horatius, *Tu leuior cortice.* quod Græci dicunt, κουφότερος φελλοῦ. ſic *natare ſine cortice*, hoc eſt, ἄνευ φελλοῦ.

coctum.) quicquid laudare vellent coctum vocabant: vt contrà quæ vituperabant, cruda. modò Perſius, --*numeris iunctura addita crudis.* ramorum autem exciſorum cortices ſoli expoſiti, humore omni exhauriuntur quo anteà tumebant.

Quidnam igitur tenerum & laxa ceruice legendum?) Colloquentis cum Perſio verba. ita autem ſe ab illo interrogari facit, vt ampliùs poſſet ipſe ma-

los poëtas irridere, pro quibus dicebat ille alter, *laxa ceruice legendum.*) alludit ad recitationes quæ fiebant de ſcripto. quare Græcis recitatores vocantur οἱ ἀναγιγνώσκοντες. Qui molliter recitabant, etiam ceruicem ſuo quodam & peculiari modo inflectebant: is quippe mos ac geſtus delicatorum & τρυφητῶν. Lucianus de molli ſed virum fortem ſimulante. μωρία ἐστὶ τὰ ἀντιμαρτυροῦντα τῷ σχήματι, βάδισμα καὶ βλέμμα καὶ φωνὴ καὶ τράχηλος ἐπικεκλασμένος. Firmicus Maternus Contra gentes: *Exornant muliebriter nutritos crines, & delicatis amicti veſtibus, vix caput laſſa ceruice ſuſtentant.* Seneca epiſtola CXIV. de Mœcenate qui etiam in oratione diffluebat. *Incipitque reſpirans vt ceruice laxa feratur.* Dio Chryſóſtomus inter mollitiei probroſæ certas notas duobus tribúſve locis τὸ τὸν τράχηλον ἐπικλίνειν poſuit. ſcriptor quoque grauiſſimus Gregorius Nazianzenus in altera Στηλιτευτικῇ, quo loco ſigna enumerat in Iuliano ſibi notata, ex quibus iam olim erupturam quandoque illius nequitiam prædixerat, omnium primum recenſet laxam ceruicem. οὐδενός, inquit, ἐδόκει μοι σημεῖον εἶναι χρηστοῦ αὐχὴν ἀπαγής, ὦμοι παλλόμενοι καὶ ἀνασηκούμενοι, & quæ deinceps enumerat.

Torua Mimalloneis implerunt cornua bombis.) Ironica Perſij reſponſio. quæris quinam verſus pulcri ſint iudicandi? qui autem niſi iſti, & ſimiles his, *Torua M.* Sunt autem Neronis verſus, ex eius Bacchis: cuius carminis etiam Dio nominatim fecit mentionem, vt anteà oſtendimus. Laborant verò hi verſus eadem illa affectatione

rhythmi, de qua ſuperiùs eſt dictum. Nihil agunt eruditiſſimi viri qui Neronem ineptiarum abſoluunt, Perſium ἀκεισίας damnant, quia Catulli verſum è Pelei nuptiis

Multi raucisonis efflabant cornua bombis,

ſuo iſto ſit imitatus. nam Catulli quidem carmen propter hunc verſum illius non magis eſt reprehẽdere, quam formam bonam propter aliquem næuulum. at Neroniana poëſis, quæ tota ex maculis & verrucis erat conflata, quî poterat videri pulcra? quid quod homo furioſus Bacchas non ſcripſit ſolùm, ſed & ſaltauit? quod virum grauiſſimum Perſium non paullò magis offendebat, quàm verſus eiuſdem mali. Adde quod multum intereſt μᾶλλον ἢ τὸ πᾶν, inter eum qui certo conſilio vitia affectat, & pro virtutibus ſectatur, & eum cui fortè aliquid exciderit negligentius ac molliuſculum.

Torua.) pro torta. etiam veteres magiſtri exponunt *toruum* λοξόν.

Mimalloneis.) Nonnus,

Βακχιὰς ἀκρήδεμνος ἐπεκροτάλιζε Μιμαλλών.

lege Strabonem lib. x.

bombis) Tubarum & inſtrumentorum ſonos Latini bombos vocant aliter quàm Græci. inde apud Seruium, *bombi organariorum*.

Et raptum vitulo caput ablatura ſuperbo.) *vitulus*, eſt Pentheus, propter adiectam vocem *ſuperbo*. vel eſt ταῦρος ὑβριστής: nam etiam apud Euripidem Bacchæ vitulos occidunt vaccas & tauros:

——— αἱ δὲ πορτιν ἁμ μυκωμέναις χηλαῖς

Μόσχοις ἐπῆλθον χειρὸς ἀσιδήρου μέτα.
Ἄλλας δὲ δαμάλας διεφόρουν σπαράγμασι

poſteà:

Ταῦροι δ' ὑβρισταὶ κ' εἰς κέρας θυμούμενοι
Τὸ πρόσθεν, ἐσφάλλοντο πρὸς γαῖαν δέμας,
Μυριάσι χειρῶν ἀγόμενοι νεανίδων.
Θᾶσσον δὲ διεφοροῦντο σαρκὸς ἐνδυτὰ
Ἢ συ ξυνάψαις βλέφαρα βασιλείοις κόραις.

ex his verſibus poſſumus interpretari Neronis verba *vitulo ſuperbo.* Atque hinc intelligimus Bacchas Neronis eiuſdem argumenti fuiſſe cum Bacchis Euripidis.

Baſſaris, & lyncem Mænas flexura corymbis.) Fingunt poëtæ currum Bacchi à lyncibus trahi. Nero autem fecerat lyncibus vehi Bacchas, tantáq. facilitate animal ferum ab illis regi, vt pro frenis eſſent ipſis hederæ. nam *flexura* heic eſt ἡνιοχήσουσα, vt rectè quidam ſunt interpretati. corymbi συνεκδοχικῶς pro tota hedera, non enim κυρίως accipiendum. Hoc autem ſpectat eò, vt diuino afflatu furere Bacchæ probarentur, non impulſu humano ferri. in quam ſententiã multã apud Euripidem. Porro hic & ſequens verſus rhythmo non peccant ita vt præcedentes: molles tamen & vitioſi ſunt, nec planè rhythmo deſtituti. verùm heic τὸ ὁμοιοτέλευτον in diſiunctorum verſuum fine ſpectatur, non vt antè in continuorum clauſula. Duplex σχέσις ſiue καταλήξεως ταυτότης in his quatuor Neronis verſibus. duorum priorum vterque in penthemimeri & fine propriam modulationem habet. ſed hoc am-

pliuſ primus & tertius ſimiliter deſinunt, *bombis* & *corymbis*: item ſecundus & quartus, *ſuperbo*, & *Echo.* hoc malo ſequi nunc, quàm quod aliquãdo ſum ſuſpicatus, ſecundi & tertij verſuum Neronis permutatas ſedes fuiſſe, cùm auctor feciſſet hoc modo:

Torua Mimalloneis impleuit cornua bombis
Baſſaris: & lyncem Manas flexura corymbis:
Et raptum vitulo caput ablatura ſuperbo
Euion ingeminat: reparabilis adſonat Echo.

Manas.) Philo, Περὶ φυτουργίας: τὴν ἀρετὴν τῆς περὶ τὸν οἶνον ἐργασίας μαινομένην ὀνομάζουσιν οἱ ποιηταὶ, καὶ τὰς ἐξ αὐτοῦ κατοχίμους γινομένας Βάκχας, Μαινάδας.

Euion ingeminat.) Euripides:

——αἱ δὲ τὴν πεπαυμένην
Ὥραν ἐκίνουν θύρσον εἰς βακχεύματα,
Ἴακχον ἀθρόῳ στόματι τὸν Διὸς γόνον
Βρόμιον καλοῦσαι. πᾶν δὲ συνεβάκχευσ' ὄρος
Καὶ θῆρες. ——

clamabant autem εὐοῖ, εὐοῖ, *Euohe Bacche pater.*

reparabilis adſonat Echo.) Auſonius, *reſonabilis Echo.* ac Calphurnius ecloga v.

——*reparabilis incboat vmbras.*

Hæc fierent ſi teſticuli vena vlla paterni Viueret in nobis?) hoc eſt, ſi quid in nobis virilis roboris maneret, vt loquitur Quintilianus libro I. Petronius: *Si quid ingenui ſanguinis habes, non pluris illam facies, quàm ſportam: ſi vir fueris, non ibis ad ſportam.* Philo Iudæus de mollibus loquens: οἱ νόσον θήλειαν νοσεῖν ἐπιτηδευόμενοι, τάς τε ψυχὰς καὶ τὰ σώματα διαφθείρουσι μηδὲν ἐμπύρευμα τῆς ἄρρενος γενεᾶς ἐῶντες

ὑποτύφεσθαι. Perſij verba Seuerus Imp. eleganter
retulit ad corruptam maiorum diſciplinam, in
epiſtola quam refert Spartianus. Non eſt autem
minus verum quàm graue & ſeuerum ſophi hu-
ius de cauſſa corruptæ poëtices iudicium. nam
plane ita eſt à natura comparatum, vt ſit oratio
veluti ſpeculum morum, & intimorum animi
affectuum: atq. vt Græcorũ eſt prouerbium, οἷος
ὁ βίος, τοῖος ὁ λόγος. neq. exiſtimare debemus diſtin-
ctum, ſolutum, ac Sotadicum genus dicendi ab
animo ſobrio, compoſito aut caſto poſſe profi-
ciſci. Quare inter cætera argumenta quibus pij
patres impietatis nefariæ reum peregerunt infe-
licem illum Arium, etiam hoc fuit, magni à ma-
no præſertim Athanaſio æſtimatum: quod de re
omnium maxima ſoluta atque in modum canti-
corum fracta oratione tractaſſet. eiuſmodi nam-
que fuit eius Thalia: ſicut alibi, cum bono Deo,
ad lucem multorum locorum Athanaſij, & alio-
rum patrum quos parum cepere magni nominis
viri, multis probabimus.

ſumma delumbe ſaliua Hoc notat in labris.) ad-
eo, inquit, vir non eſt Nero, vt mollitie certet
cum fœminis. itaque nihil mirum ſi eius poë-
mata vt Mænas, id eſt, Bacchæ, & Attin elum-
bia ſint atque eneruata. nam vox ipſa illius lo-
quentis non virum notat, ſed fœminam. ſolent
enim & fœminæ delicatiores, & earum æmuli
viri loquelam non ex imo pectore, vt Homerus
ait, petitam edere: ſed in extremis labris forma-
tam. hoc cum Neroni exprobrat Perſius, ſimul
ſcri-

ſcriptorum & vitæ totius mollitiem illi obiicit. *delumbe hoc*, id eſt delicatuli huius poëſis. *natat ſumma ſaliua in labris*: id eſt, nullum habet ſolidæ eruditionis fundamentum: ſed in extremis labris ex ſuperficiaria doctrina quadã naſcitur temerè, & ſine arte. Quintilianus lib. x. cap. III. *ſine conſcientia profectus non à ſummo petiti, ipſa illa ex tempore dicendi facultas inanem modò loquacitatem dabit, & verba in labris naſcentia. illis radices, illis fundamenta ſunt: illis opes velut ſanctiore quodam ærario recondita.* ſic λέγειν ἀπὸ τῶν χειλῶν & λέγειν ἀπὸ τῶν δογμάτων opponit Epictetus apud Arrianum, libro ſecundo, capite XVI. qui locus huic illuſtrando eſt appoſitiſſimus.

& in vdo eſt Mænas & Attin.) & coria, & multa alia aquæ immerſa & madefacta robur ſuum ac τόνον priorem amittunt, fiúntque languida & mollia. ex eo dixit poëta, *in vdo eſſe* pro ὑγρὸν τὸ, molle, fœmineum atque eneruatum, neque vllo partum labore.

Nec pluteum cædit, nec demorſos ſapit vngues.) idem dicit, ſed aliter. negat enim Neronis ac ſimilium ſcripta oleum redolere & lucubrationem ſolicitudinémque verè doctorum: ſed leuium eſſe hominum, qui animi ſolùm cauſſa & vt viderentur docti, literas tractarent. Quintilianus libro x. capite tertio: *Tum illa quæ apertiorem animi motum ſequuntur quæ ipſa animum quodammodo concitant, quorum eſt, iactare manum, torquere vultum ſimul, & interim obiurgare, quæque Perſius notat cùm leuiter dicendi genus ſignificat.* Nec

pluteum, inquit, cædit, nec demorſos ſapit vngues: etiam ridicula ſunt, niſi cùm ſoli ſumus.

Sed quid opus teneras mord.) Hactenus rationibus conatus eſt Perſij monitor, à propoſito eum dimouere: quibus cum nihil ſe intelligeret proficere, palàm minas intentat in ſeptima hac parte.

mordaci radere vero.) Græcorum eſt prouerbium, τὸ ἀληθὲς πικρόν. apud Socratem hiſtoricum, & alios Græcorum. Dio Chryſoſtomus initio Troici: τὸ μὲν ἀληθὲς πικρόν ἐστι καὶ ἀηδὲς τοῖς ἀνοήτοις. τὸ δὲ ψεῦδος γλυκὺ καὶ προσηνές. hanc perſuaſionem vt ex animis hominum delerent Ægyptij, ſacra Mercurio inſtituerunt facere XIX. die primi mẽſis, in quibus mel & ficus edentes dictitabant DVLCIS VERITAS. Plutarch. De Iſide & Oſiride: Τῇ ἐνάτῃ ἐπὶ δέκα τοῦ πρώτου μηνὸς ἑορτάζοντες τῷ Ἑρμῇ μέλι καὶ σῦκον ἐσθίουσιν ἐπιλέγοντες, ΓΛΥΚΥ Η ΑΛΗΘΕΙΑ. huic Ægyptiorum conſuetudini, adfinis eſt ritus Iudæorum veſcendi intybis & aliis herbis amaris cùm Paſcha celebrarent: quod Hebræi ἑλληνίζοντες dicunt, τὸ ἐπὶ πικρίδων τὰ ἄζυμα ἐσθίειν. Lege Philonem, Περὶ τῆς εἰς τὰ προπαιδεύματα συνόδου: & Ioſephum Scaligerum in ſexta Emendatione temporum. Præclarè Auguſtinus in epiſtola ad Romulum: *Veritas & dulcis eſt & amara, quando dulcis eſt, parcit: quando amara, curat. ſi non recuſas bibere quod in hac epiſtola offero, probabis quod dixi.* Adi B. Hieronymum in illa verba, ſub finem Eccleſiaſtæ: *Verba ſapientum vt ſtimuli.* ſic & reliquæ virtutes corru-

ptis hominum iudiciis amaræ cenſentur, vitia dulcia. cauſſam affert Ioannes Chryſoſtomus homilia v. in poſteriorem ad Titum. tangit & Perſius heic: *teneræ* enim *auriculæ* ſunt quæ appellat Chryſoſtomus corrupta αἰσθητήρια, & τὴν τῶν κατακουμένων διαστροφήν. at contrà in v.

Stoicus hic aurem mordaci totus aceto.

de eo qui & audire & dicere verum libenter ſolet. ſic δριμὺν apud Græcos, & apud Sidonium *piperata dicta* & *piperata facundia.* Erat autem è Stoicorum ſcitis hoc vnum, omnes ſapientes eſſe auſteros, & illis ſimiles vinis, quæ medicaminis vim habent ad compotationes inepta: Diogenes Laërtius in Zenone: φασὶν αὐστηροὺς εἶναι πάντας τοὺς σπουδαίους, τῷ μήτε αὐτοὺς πρὸς ἡδονὴν ὁμιλεῖν, μήτε παρ' ἄλλων τὰ πρὸς ἡδονὴν προσδέχεσθαι. καὶ ἄλλως δὲ εἶναι αὐστηρὸν (τὸν σοφὸν) παραπλησίως λεγομένου τῷ αὐστηρῷ οἴνῳ, ᾧ πρὸς μὲν φαρμακοποιίαν χρῶνται, πρὸς δὲ πρόποσιν οὐ πάνυ. ita ſcribendus hic locus. atque ad hoc Stoicum dogma alluſum videtur à Perſio illo verſu ſatiræ v:

Vide ſis, ne maiorum tibi forte Limina frigeſcant.) ne incipias potentibus ac Neroni imprimis odioſus eſſe. refer ad quotidianarum ſalutationum morem. nam qui parum grati erant durius tractabantur ab oſtiariis & admiſſionum magiſtris. hoc vocat Perſius eleganter, *limina frigeſcere.* tranſlatum à cibis pridianis & frigidis, qui minus placent. vnde & Græcorum prouerbium: qui cùm aliquid eleuarent ſoliti dicere, ad forum frigidorum ciborum id pertinere. Plutar-

chus De communibus notionibus contra Stoicos: ταυτὶ μὲν εἰς τὴν τῶν ἑώλων καὶ ψυχρῶν ἀγορὰν εἰ βούλει παρῶμεν. ἐν δὲ τοῖς ὡς ἔνι μάλιστα πραγματικοῖς καὶ μετὰ σπουδῆς λεγομένοις ποιησώμεθα τοῦ λόγου τὸν ἐξετασμόν: *Maiores* vulgò Latinis οἱ πρεσβύτεροι: heic aliter: *maiores* enim dixit pro eo quod Horatius, *maiores amici*.

ſonat heic de nare canina Littera.) *heic*, id eſt, in liminibus Neronis ac procerum. *ſonare litera canina* dicitur, cùm irritatus aliquis minas funditat. propriè in canibus hirrientibus locum habet. non incommodè Perſio poſſent hæc verba tribui: tum autem *heic* fuerit, in tuis verbis mi monitor. ſenſus erit, intelligo quid velis: periculum enim præſens denuntias, ſi in propoſito permanſero. priorem interpretationem iure aliquis præferat.

Per me equidem ſint omnia protinus alba.) Non diſcedit Perſius à familiari ſibi ironia, de qua ſuperiùs diximus. *alba*, id eſt, approbatione & laudatione digna. Saresberienſis libro VIII. *Omnia maiorum alba ſunt & decora: nihil in eis eſt, quod canino morſui pateat, aut ſannam vt Satiricus ait, poſticam mereatur.* omnia iſta ex Perſio.

Nil moror.) omnem iam pono curam publicos mores carpendi, ac proinde ſatiræ ſcribendæ.

euge omnes, omnes bene miræ eritis res.) adeo cenſoris triſtem perſonam exui, vt contra laudare èx æquo omnes, bene aut ſecus vitam inſtituentes, ſim paratus. obiter oſtendit poëta qui-

bus artibus tenuioris ſortis homines procerum amicitiam ſibi conciliarent ac ſeruarent: aſſentatione videlicet, cùm omnia illorum dicta factáque laudarent, ac mirari ſe dicerent. Porro hic verſus inſuauis, durus ac planè ridiculus eſt. nam quis ita loquitur, vt de iis quos vult laudare dicat, *vos eſtis bene miræ res:* deinde monoſyllaba quæ verſum claudit omnem illi concinnitatem adimit. Quid igitur? an ridiculus Perſius talis verſus auctor? minimè verò. quin eo maiore dignus laude, quo duriora hæc ſunt atque inconcinniora. de induſtria enim perſæpe Satirarum ſcriptores in vitiis obiurgandis elegantiam refugiunt, & de re ridicula pene ridiculos verſus ſcribunt: non quia nō poſſint meliores: ſed vt hoc quaſi cōtemtu ſuæ exiſtimationis, ex animo ſe ſcribere probent, & qui reprehenduntur agnoſcant, nihil ea ſcriptione quæri præter ipſorum emendationem. Horatij fuit hæc mens, cùm ſatirarum poëtæ ſic præciperet in decima libri primi.

Et ſermone opus eſt modò triſti, ſæpe iocoſo,
Defendente vicem, modo rhetoris atque poëtæ,
Interdum vrbani parcentis viribus, atque
Extenuantis eas conſultò.

quod aliis præcepit, ipſe in eo argumento tractando ſeruauit: ſuis inquam viribus pepercit, eáſque conſultò extenuauit: vt nemo facilè lyricum Horatium in Satiris agnoſcat. cùm igitur Horatio ſuo heic obtemperauit Perſius: tum etiam Chryſippo item ſuo, qui in primo de rhe-

torica diſertè ſcripſit, ſapientem de virtute ſcribentem non illas ſolùm minutas rhetorum præceptiunculas inſuper habiturum, quibus cauendum præcipiunt vocalium concurſum,& ſi quæ ſunt ſimilia, ſed & maiora quædam alia in oratione peccaturum, ſolœciſmos etiam interdum admiſſurum, quorum alios puderet. Chryſippi verba ſunt hæc apud Plutarch. *Οὐ μόνον ταῦτα* (loquebatur *περὶ τῆς τῶν φωνηέντων συγκρούσεως*) *παρετέον τοῦ βελτίονος ἐχομένους, ἀλλὰ καὶ ποιὰς ἀσαφείας, καὶ ἐλλείψεις, καὶ νὴ Δία σολοικισμοὺς ἐφ' οἷς ἄλλοι ἂν αἰσχυνθείησαν οὐκ ὀλίγοι.*

Hoc iuuat?) Legendum cum interrogatione, vt apud Horatium vnde ſumſit. poſtquam dixit ſe omnia & omnes paratum laudare, An,inquit, placet hoc vobis? vt ſi dicat: nimirum hoc vultis,& hoc exigitis à clientibus amicíſque minoribus veſtris, vt veſtra omnia aſſiduè mirentur. *Iuuare* Latinis ſæpe eſt non *βοηθεῖν*, ſed delectare. ſic Græcis *ὀνεῖν*.verùm aliter conſtruunt.in Apologia Socratis apud Platonem, *ὡς ὤνησας. quam me iuuit hæc tua reſponſio.* non vt eſt editum *ὤκνησας.*

hîc, inquis, veto quiſquam faxit oletum.) *ἐπιμονή.* hanc procerum Romanorum mentem pluribus verbis explicat. nempe hoc ais, pro ſacroſanctis haberi velle Neronem & illi ſimiles proceres: atque vt grande nefas exiſtimatur,ſi quis in loco ſacro aluum exonerauerit, aut minxerit: ſic poſtulare iſtos,vt pari religione caueant omnes vel ioco vel ſerio ipſos carpere. *facere oletum*, vnica voce dicitur *oletare* in antiqua lege apud Frōtinū.

Pingue duos angues:) Appone indicium loci conſecrati deûm vel heroum alicui. eius rei ſymbolum apud veteres fuit anguis, vt notum eſt. Ariſtophanes Pluto: Ἐξηξάτην οὖν δύο δράκοντ' ἐκ τοῦ νεώ. vbi vides eundem numerum atque heic. Scholiaſtes: κοινῶς πᾶσι τοῖς ἥρωσι δράκοντες παρετίθεντο. alibi de his plura.

pueri, ſacer eſt locus: extra M.) Calphurnius ecloga ſecunda:

—— ite procul, ſacer eſt locus, ite profani.

extra Meiite.) Summæ impietati tribuebant veteres, in loco ſacro vrinam facere: quod tamen per laſciuiam à multis fieri ſolitum legimus apud Ariſtophanem, Iuuenalem, alios. Plutarchus de Chryſippo loquens: ἐν δὲ τῷ πέμπτῳ πάλιν Περὶ φύσεως λέγει. καλῶς μὲν ἀπαγορεύειν τὸν Ἡσίοδον εἰς ποταμοὺς καὶ κρήνας οὐρεῖν· ἔτι δὲ μᾶλλον ἀφεκτέον εἶναι τούτου τοῦ πρὸς βωμὸν οὐρεῖν, ἢ ἀφίδρυμα θεοῦ· μὴ γὰρ εἶναι πρὸς λόγον εἰ κύνες καὶ ὄνοι τοῦτο ποιοῦσι, καὶ παιδάρια νήπια, μηδεμίαν ἐπιστροφὴν μηδὲ ἐπιλογισμὸν ἔχοντα περὶ τῶν τοιούτων. ita ſcribendus hic locus. Porro eadem reuerentia poſteà etiam ſimulacris ſtatuíſq. principum eſt exhibita: vnde ſub malis principibus calumniandi occaſio delatoribus: vt probat exemplum quod in Caracallo narrat Spartianus.

ſecuit Lucilius vrbem.) poſita ironia conſilium prius ſuum exemplo Lucilij atque Horatij confirmat.

vrbem Te Lupe, te Muti.) irriſit & Romani populi publicos mores, & nominatim primores populi.

& genuinum fregit in illis.) enallage perſonæ poetica,pro in vobis. *fregit* pro tanta vehementia infixit vt frangeret. δύο δ' ἑνὸς, vt ſæpe. ſic in ſymbolo Pythagoræ, ὀδόντας μὴ καταγνύειν. ita ferè Iuuenalis, *frangere ſubſellia* de magno plauſu. Terentius Adelphis, *colaphos infregit.*

Omne vafer vitium ridenti Flaccus amico T.) *vafer*, *callidus* & *ſolers*, cum infinitiuis apud Perſium, nihil aliud niſi Græcorum δεινός. τὸ *ridenti* accipe pro συμπαίζοντι. leuiter enim mutat illud Horatij, *ridentem dicere verum.*

& admiſſus circum præcordia ludit.) ὑπόδυσιν. ludendo admittitur circum præcordia. admittere circum præcordia, Homero, ἐνὶ φρεσὶ καταθέσθαι.

Callidus excuſſo populum ſuſpendere naſo) notiſſimum & hodiéque vſitatiſſimum ſannæ genus, cùm aliquid eleuantes caput quatimus ſurſum verſus: quem geſtum mirè expreſſit poſt Horatium Perſius, verbo *ſuſpendere.*

Men' mutire nefas, nec clam, nec cum ſcrobe?) Plena modeſtiæ oratio. ſic enim loquitur, quaſi futurum ſit ipſi ſatis, inter amicos familiares de corrupta à Nerone & Neronianis poëſi intra priuatos parietes conqueri: quod minus eſt eo quod Lucilius & Horatius voluerunt ſibi licere. *men'* vetus lectio non *me.* ídque multò melius. *cum ſcrobe* ἀκύρως pro in ſcrobe. Auſonius Paulino:

Depreſſis ſcrobibus vitium regale miniſter
Credidit: idq́; diu texit fidiſſima tellus.

Hic tamen infodiam.) ἐναποθήσω τῇδε τῇ δέλτῳ.

quamuis te diſſuadente, ego tamen iudicij mei teſtem ſatiram ſcribam: non vt eam temerè in lucem edam: ſed quia vocem rumpere amor rectæ eruditionis, præ indignatione æquiſſima, me cogit. *hic*, id eſt, in hoc carmine, ſiue hoc libro, non autem in ſcrobe: ideò ſequitur, *vidi vidi ipſe libelle*. *infodiam*, id eſt, cõſignabo & huic chartæ credam, deinde eam occulam ac quaſi aggeſta humo obruam. duas enim actiones vox iſta hic denotat: quarum vtramque exponit Ouidius in XI. Metam. de tonſore Midæ loquens. alioquin *infodere*, ſiue καταχωννύειν pro arcanum diligenter celare ponitur. Ioannes Chryſoſtomus in III. ad populum Antiochenum homilia: αἴ ἄρα ποτὲ δόξῃ αἰσχύνεσθαι τῶν ἑτέροις λεγόντων κακῶς, κατάχωσον, ἀπόκτεινον τὸ λεχθὲν, λήθῃ παράδος.

Vidi, vidi ipſe libelle, Auriculas aſini Mida rex habet.) Apud Ioannem Saresberienſem lib. III. ſcribitur, *Auriculas aſini Midas habet*. ſed aliter in antiquiſſima Perſij vita. ídque melius: nam priorem eius vocis Græci, Latiníque corripiunt. Homerus,

Χαλκῆ παρθένος εἰμὶ Μίδου δ᾽ ἐπὶ σήματι κεῖμαι.

Ouidius: *Vnius ſermone Midæ*. reddidimus autem Perſio ſuam ſcripturam: quam à Cornuto interpellatam Neronis metu, perpetuo exulare à ſua ſede iniquum erat. Et mirum profectò poſteriorum criticorum extitiſſe neminem, qui ad huius rei abſurditatem animum aduerteret. nihil enim Cornutum impulit vt audaculus heic eſſet & manum Perſij ſollicitaret, niſi quod me-

moriæ illius, & domui vniuerſæ, atque adeo ſibi ipſi qui fuerat eius præceptor, timebat. tolleres timendi cauſſam: nihil mutaſſet. nihil igitur iam mutemus: qui eius faciendi cauſſam nullam habemus. Porrò his paucis verbis ſumma ac præcipuus ſcopus primæ huius ſatiræ continetur: breuiſſimo enim hoc elogio ſuum oſtendit iudicium de Neronis poëſi, & omnium qui eius exemplum ſequebantur. ſed animi ſui mentem allegoria pulcherrima extulit. τὸ ῥητὸν & verba tonſori Midæ conueniunt: de quo Naſo,

——ſecedit humûmque

Effodit: & domini quales aſpexerit aures

Voce refert parua: terraque immurmurat hauſtæ.

ſed tum dicendum fuerat *ô ſcrobs*: pro quo dixit *ô libelle*, cæterum ἡ διάνοια· & poëtæ mens ſic poſtulant verba accipi, quaſi eſſet ſcriptum: etſi palàm quod ſentio dicere non licet: ego tamen profiteor, atque huius mei iudicij te, mi libelle, teſtem apud poſteros eſſe cupio: profiteor inquam de Nerone & Neronianis, qui ſacra Muſarum turpiter inquinant, ita iudicare me, vt meros eſſe aſinos pronuntiem.

hoc ego opertum Hoc ridere meum tam nil.) Concluſio hæc eſt vltima totius deliberationis, quæ hactenus eſt agitata. referri autem hæc verba debent ad illa præcedentia:

Ne mihi Polydamas & Troiades Labeonem

Prætulerint. —— ibi dicebat ideo damnari conſilium ſuum de ſatira ſcribenda ab illo ſuo monitore, quia proceres Rom. vel La-

beonis Iliadem ipſius ſatiris eſſent antepoſituri: nunc poſtquam cauſſas ſui conſilij fusè explicauit, negat ſe velle cum quoquam eorum poëtarum qui vulgò accepti eſſent has ſuas ſatiras commutare. nimirum pluris faciebat Perſius generoſam qua vtitur in hoc libro in carpendis vitiis libertatem: quàm cuiuſquam gratiam, aut ſpem vllorum commodorum. viri magnanimi hæc certa nota. Dio Chryſoſtomus in ea de inuidia, ὁ πρὸς ἀλήθειαν ἀνδρεῖος καὶ μεγαλόφρων οὐκ ἂν προέοιτο τὴν ἐλευθερίαν τὴν αὐτοῦ καὶ τὴν παῤῥησίαν, τιμῆς τινος ἀτίμου χάριν, ἢ δυνάμεως, ἢ χρημάτων. Labeo heic in exemplum nominatur, eorum poëtarum qui tunc florebant & gloria & gratia. ſed eius nominatim fit mentio propter ſuperiorem verſum. ſtrenuè enim errant, qui ad Neronis Iliadem hunc locum referunt. Satiras eleganter περιφράζει duabus adhibitis notis; quod ſit carmen opertum, & ad mouendum riſum appoſitum. quàm belle hæc naturam eius generis carminum aperiunt? qua de re dictum eſt ſuo loco. *opertum* tranſlata vox à ſacris opertaneis, quæ μυστήρια Græcis: vbi obſcurè & δι' αἰνιγμῶν res diuinæ ſignificantur. *ridere meum* τὴν ἐμὴν παῤῥησίαν καὶ ἐμπαιγμόν. *tam nil*, quod initio huius deliberationis tantopere eleuabas vulgi iudicum ſecutus.

nullâ tibi vendo Iliade.) πρὸς οὐδεμίαν σοι ἀπαλλάξαιμι Ἰλιάδα. Montes auri non mercam vt mutato ingenio fierem Labeo, vel quilibet alius ex iſtis ineptis poëtis, qui aſſentando & miſerè verſificando Neronis amicitiam nacti, vulgò ceu beati

prædicantur. Digna vox generoſo animo: qualis illa Promethei ad Mercurium apud Æſchylum:

> Τῆς σῆς λατρείας τὴν ἐμὴν δυσπραξίαν
> Σαφῶς ἐπίστασ᾽, οὐκ ἂν ἀλλάξαιμ᾽ ἐγώ.

Audaci quicunque afflate Cratino.) In hac vltima ſatiræ iſtius parte philoſophos imitatur Perſius: quos perſæpe eſt videre qualem lectorem deſiderent, quibus ſcripſerint, & vt philoſophus loquitur, quis futurus ſit οἰκεῖος ἀκροατὴς, diligenter explicare. Facit hoc Ariſtoteles in primo Nicomacheorum libro. Strabo etiam accuratè in primo τῶν γεωγραφουμένων. ſic & Galenus non vno loco, Simplicius in Epictetum, cùm initio tum alibi, atque alij magni ſcriptores. ſimul verò Perſius ad illa monitoris ſui ſuperiora verba, *Quis leget hæc?* ſeriò reſpondet: Mea, inquit, leget is qui ſcriptis Eupolidis, Cratini & Ariſtophanis, ac reliquorum priſcæ comœdiæ poëtarū fuerit innutritus. hos enim in ſuggillandis vitioſis hominibus imitamur: hinc toti pendemus.

audaci Cratino.) verè audaci. omnium enim veteris comœdiæ poëtarum Cratinus liberrimus fuit, vel potius maledicentiſſimus: & qui conuitia, quibus refertæ erant illius comœdiæ, nullo ſale condire curaret: quod Eupolis & Ariſtophanes ſtudioſiſſimè fecerunt: ſed aperto capite, quod aiunt, cum vitiis manum conſereret. Ariſtophanis ſcholiaſtæ: Κρατῖνος ὁ τῆς παλαιᾶς κωμῳδίας ποιητὴς ἅτε δὴ κατὰ τὰς Ἀρχιλόχου ζητήσεις (fortè, κατὰ τὰ Ἀρχ. ζήσας ἔτη) αὐστηρὸς ταῖς λοιδορίαις ἐστίν. οὐ γὰρ ὥσπερ Ἀριστοφάνης ἐπιτρέχει τὴν χάριν τοῖς σκώμμασι

ποιεῖ, τὸ φορτικὸν τῆς ἐπιτιμήσεως διὰ ταύτης αἰαιρῶν. ἀλλ' ἁπλῶς κατὰ τὴν παροιμίαν γυμνῇ τῇ κεφαλῇ τίθησι τὰς βλασφημίας κατὰ τῶν ἁμαρτανόντων.

adflate Cratino.) Familiaris Perſio enallage. *ô quicunque afflate Cratino*, pro ô tu quicunque es afflatus Cratino. in tertia:

Cenſorémve tuum vel quod trabeate ſalutas.

dicitur autem *afflatus Cratino* is qui Cratini fabularum lectione aſſidua fuerit affectus, & amorem virtutis inde conceperit. tranſlatum ab animalibus quæ *τῇ ἐκ τῆς αὔρης προσπνέουσιν*, vt loquitur Hippocrates in epiſtola ad Crateuam. vel à pratis, quemadmodum de Platonis dictione dixit Dionyſ. Halic. *ὥσπερ ἀπὸ τῶν εὐωδεστάτων λειμώνων αὔρα τις ἡδεῖα ἐξ αὐτῆς φέρεται.* ſed Græci auram appellãt & afflatum vim omnem quæ ab alio in alium tranſit: vt cum, exempli cauſſa, conſuetudine ſapientum ſapientes ſimus, doctorum docti. ſic ait Philo, De inſomniis, ſapientem ſpiritum quendã longè latéq. fundere quem attrahentes eius vicini meliores mores aſſumant: *ὅσοι γείτονες*, ait, *καὶ ὅμοροι σοφοῦ τῆς ἀπ' αὐτοῦ σπώντες αὔρας ἐπὶ μήκιστον χεομένης βελτιοῦνται τὰ ἤθη.* inde paſſim apud illum leges, *τῆς ἀρετῆς αὔρα ἐπιπνεῖσθαι*, & *αὔρα τῆς ἐπιστήμης καταπνεῖσθαι*, ac ſimilia multa. ſic *αὔρα συνέσεως* apud Epiphanium: *veritatis auram colligere*: apud Lactantium, in tertia Inſtitutione. & *veritatis odore afflari*, eo ſenſu idem in VII. Vt autem *afflari à Cratino*, hoc eſt, ſcriptis Cratini dixit Perſius: ſic *πνεῖν τὰ βιβλία* dicuntur Græcis. Origenes in extremo operis contra Celſum, *τὸ ἀποπ-*

χάνοντες δεῖ τῷ ἐκείνου συγγράμματι καὶ οἷς ἡμεῖς κατ' αὐτοῦ ἐπηγορεύσαμεν, κρῖναι ὁπότερα μᾶλλον πνεῖ τοῦ ἀληθινοῦ θεοῦ. quod aliter accipiendum, quàm apud Dionyſium Halic. cùm Xenophontem ait *πνεῖν*, ſiue *ἐμπνεῖν.* hoc eſt ad ſublimiorem ſtilum paululum accedere: *κἂν ποτε*, inquit, *διεγείρηται βουληθείη τὴν φράσιν, ὀλίγον ἐμπνεύσας, ὥσπερ ἀπόγαιος αὔρα ταχέως σβέννυται.* ſed quod heic verbo afflari ſignificatur, id Græci ſolent exprimere voce *προσαναχρώννυσθαι*, quaſi colorem aliquem induceret aſſidua & attenta lectio: vt in IX. Sympoſiacorum Plutarchi; *καὶ πρὸς τοῦ παίζειν Πλάτωνα τῇ Ὁμηρικῇ τέχνῃ προσαναχρωννύμενον.*

Iratum Eupolidem.) Cogitandum cur Eupolidem vocet *iratum*, quem teſtantur veteres critici remiſſiorem & Cratino fuiſſe & Ariſtophane. iocis enim ac ſalibus abundaſſe, qui non conueniunt iratis: ſed ſcribunt alij aliter: primum Ariſtophanem modeſtiæ aliquid & grauitatis veteri comœdiæ attuliſſe, quam ante ipſum, & Cratinus & Eupolis contumeliis in omnes impleſſent, *πικρότερον καὶ αἰσχρότερον ἢ ἔδει.* An *iratum* dixit pro triſti ac ſeuero? quod epithetum commune eſt omnium qui vitia reprehendunt. an ad peculiarẽ aliquam illius fabulam reſpicit, cuius ſcriptionem ſuſceperit iratus?

prægrandi cum ſene.) Ariſtophane: quem ſenem vocat ob monendi increpandíque partes, quas ſuſtinet in fabulis. ſic ſenem Horatius vocat Lucilium, non propter ætatem: ſed propter grauitatem argumenti in quo ſe exercuit. nam

Lucilium annum ætatis XLVI. non exceſſiſſe teſtis Euſebius in Chronico.

palles.) Eleganter: *iratum Eupolidem palles*, pro ſtudioſè adeo verſas, vt pallorem inde contrahas. vel ſic accipe: inuehentem acerrimè contra improbos ciues & vitioſos legis ἐμπαθῶς, & afficeris, quaſi præſentem téque ipſum increpantem audires. hæc efficacia eſt ſublimis eloquentia, ſiue oratorem legas, ſiue poëtam vt docet etiam Longinus.

ſi forte aliquid decoctius audis.) electum à ſe auditorem inuitat ad lectionem ſuarum ſatirarum: ſed ita vt ab inſita modeſtia non diſcedat. lege hæc, inquit, ſi tamen eſt aliquid in his tua lectione non indignum. ſuprà idem:

——*ſi forte quid aptius exit.*

eſt autem *decoctius* idem ac elaboratum diligentius: vt vnguenta quæ eo ſunt acrioris odoris quò diutius coxerint. vel accipe pro caſtigatius, limatius. *decoquere* eſt minuere, detrahere: vt minuit aqua dum coquitur. ita & docti ſcripta ſua vbi ſemel illa effuderunt, diligenter caſtigant plurima detrahendo: cuius decoctionis nobiliſſimum exemplum in diuino Marone: nam hîc mane componere ſolitus quinquagenos aut plures eo verſus: quos opera veſpertina redigebat ad denos aut duodenos. Quintilianus libro II. cap. IV. *Materiam eſſe primùm volo vel abundantiorem atque vltra quàm oporteat fuſam. Multum inde decoquent anni, multum ratio limabit, aliquid vel vſu ipſo deteretur.* Sidonius ad Probum libri II.

initio : *cùm ille adhuc ætatulam noſtram, mobilem, teneram, crudam modò caſtigatiora ſeueritate decoqueret, modò mandatorum ſalubritate condiret.* tranſlatio eſt elegans. at Cicero longè aliter voce eadem vſus: cùm in tertio de oratore vult oratorem habere *ſuauitatem auſteram & ſolidam : non dulcem atque decoctam.* ſumſit autem à vino non ſolùm colari, verùm etiam decoqui ſolito ad delicias, vt omnem auſteritatem poneret : quod inter luxuriæ corruptelas veteres ſcriptores ſæpe ponunt.

Inde vaporata lector mihi ferueat aure.) opto contingat mihi ſtudioſus & frequẽs lector ex eorum numero, qui aureis purgatas habent lectione diligenti veteris Græcorum comœdiæ. τὸ *ferueat* vel aſſiduitatem lectoris alioquin rari poteſt denotare; vel numerum & frequentiam. *feruere* enim & negotium dicitur, quod vrgetur diligenter: & forum, cùm eò concurritur à multis. *vaporatam aurem*, dixit ad medicorum καταιονήσεις ac fotus alludens. in quinta : *purgatas inſeris aures.*

Non hic, qui in crepidas Gr.) dixit à quibus ſua velit legi: nunc dicit à quibus nolit. illorum duo genera facit : priore loco eos ponit, qui odio Græcorum omnem tranſmarinam ſapientiam oderant ac ludibrio habebant: deinde illos, qui omne in vniuerſum philoſophiæ ſtudiũ damnabant, & illius magiſtros ac ſectatores irriſui habebant. iſtos à libelli huius lectione ſummouet Perſius, & ſua iubet curare: cuiuſmodi autem ſtudia eſſent quibus erant dediti philoſophiæ vituperatores ex poſtremo verſu cognoſcemus.

qui in

qui in crepidas Graiorum ludere geſtit Sordidus.) duas adfert notas quatuor verſibus, primi illius hominum generis, de quo diximus. Iſti ſunt, ait, qui Græcis ſuam in cultu elegantiam criminis loco obiiciunt: cùm ſint ipſi multo magis vel reprehendendi propter ſordes & auaritiam: vel irridendi, propter affectationem ineptam illuuiei & neglecti cultus: quaſi id eſſet certiſſimum militaris animi argumentum. Crepidæ Græcorum propriæ, vt calcei Romanorum. ſed Perſius crepidas nominãs totum intelligit Græcorum ſtudium φιλοκαλίας circa cultum: quo vſos eſſe illos elegantiore vel ex eo conſtat, quod proceres Romani cùm vellent animum remittere, atque hilarius viuere, Neapoli præſertim, vel Athenis, vel alibi inter Græcos, τὸ τετράγωνον ἱμάτιον, id eſt pallium & crepidas aſſumebant: quod olim Scipioni, Sullæ, Antonio atque aliis ab eorum inimicis pro crimine eſt obiectum. *ſordidus*, vel ad auaritiam poteſt referri, vel ad nimiam cultus negligentiam. Erant Romæ quàm plurimi, qui togam Romanæ grauitati propriam veſtem, grauarentur: eáque neglecta vel palliati ſi tenuioris fortunæ eſſent: vel penulati aut lacernati in publicum prodibant. Lege Suetonium libro II. capite XL. ſed & multi erant qui vt militare robur præ ſe ferrent ab omni elegantiore & humaniore cultu videri volebant abhorrere: quos Perſius in tertia, *hircoſam gentem centurionum.* in quinta, *varicoſos centuriones* propter ea nominat: nam iſti erant illa ætate philoſophiæ

ac literarum præcipui hoſtes.

& luſco qui poſcit dicere luſce.) Scripſimus *poſcit*, non *poſſit*. vtrunque inuenire eſt in veteribus: ſed illud melius. nam id eſt *poſcit* hoc in verſu, quod *geſtit* in ſuperiore. & mox, *ſcit*. vtraque vox ἕξιν denotat vitij, & inolitam cõſuetudinem. eſt autem ſuperioris notæ illuſtratio quædam à ſimili. abſurdè enim facere eos oſtendit, qui in Græcis habitum Græcanicum damnarent, atque adeo inſtituta aut mores ſuæ gentis: non minus quàm illos qui debilitatem ſuam debilibus exprobrarent, & corporis vitia iis quib. fingendis natura peccaſſet. Peruerſiſſimi moris eſt ἀναπήρους & debiles, vel aliqua corporis labe inſignes irridere: quæ improbitas, etiam anathemate vindicatur in clerico, canone LVII. eorum qui Apoſtolici nominantur. *luſco dicere luſce*, eſt ridere hominem luſcum. & in debilitatem illius dicta dicere. *luſce* habent membranæ, non vt alij codices *luſcus*. quod ſi cui placeat, ſenſus erit optimus: qui Græcos homines Græcanicis vitiis laborantes ridere amat, *luſcus* ipſe, & iiſdem vitiis obnoxius. *dicere luſco*, pro dicere in luſcum, vt apud poëtam, *It clamor cœlo.*

Seſe aliquem credens.) νομίζων ἑαυτὸν εἶναί τινα. Hæc altera eſt nota, & prioris vitij fons: nam iſti Græcos, vel vt loquebantur, Græculos, ideo aſpernabantur, quia erãt ipſi arrogantes ac ſuperbi, primùm quidem vt Romani ciues, vel Itali: deinde vt dignitate aliqua ornati, aut Romæ aut in municipiis Italiæ.

Italo quod honore ſupinus.) in vniuerſum eos reprehendit, qui ob honores, & publica munera, qualiacunque tandem ea eſſent, ſuperbibant. ſed ad eleuationem rei ponit exemplum illius qui non Romæ dignitatem aliquam obtinuiſſet, verùm in aliquo municipiorum Italiæ: qui honos nihili fiebat à Romanis. Seneca pater III. libro Controuerſ. *Cenſorinus aiebat, de his qui honores in municipiis ambitiosè peterent, Videor mihi in ſomnis laborare.*

ſupinus.) arrogans, & animi vitium ipſo geſtu corporis palam faciens. eſt genus hominum ſuperbia inflatorum qui ingrediuntur adeo erecto corpore, atque ὑψαύχενες, vt in cœlos oculi eorum ferantur non multo ſecus ac reſupinatorum. iſti ſunt quos Epictetus apud Arrianum ait, quò admirationi ſint omnibus, ita incedere, quaſi veru deglutiſſent. ſic ille libri primi cap. XXI. Τί ὑμῖν ὀβελίσκον καταπιὼν περιπατεῖς; ἤθελον ἵνα με καὶ οἱ ἀπαντῶντες θαυμάζωσι. Græci βαίνειν & ὑψαυχεῖν de his vſurpant. item ἐξυπτιάζειν. Clemens Alexandrinus Pædagogi libro III. inter exempla inceſſus culpabilis ponit τὸ ἐν ταῖς ὁδοῖς σαλεύειν καὶ ἐξυπτιάζοντα περιβλέπειν εἰς τοὺς ἀπαντῶντας, εἰ ἀποβλέπουσιν εἰς αὐτόν· καθάπερ ἐπὶ σκηνῆς ἐμπομπεύοντα καὶ δακτυλοδεικτούμενον. ita *ſupinus* heic & *ſupinare* apud Senecam in II. De beneficiis: ô *ſuperbia magnæ fortunæ! ô ſtultiſſimum malum! Libet interrogare, quid tantopere te ſupinet, quid vultum habitumque oris peruertat, vt malis habere perſonam quàm faciem.*

Fregerit heminas Arreti ædilis iniquas.) ponit exemplum dignitatis quæ per ſe non magnæ rei, leuibus tamen hominibus inflandis ſufficiat. ea eſt, ædilitatis functio non in vrbe, ſed in Italico municipio quodam, puta Areti. municipia multa ac colonias ſuos ædiles habuiſſe iam pueris notũ eſſe debet, ex M. Tullio, Spartiano in Hadriano, lapidib. antiquis & aliis teſtimoniis. Etiam illud ex libris Iuris notiſſimum, ad curã tam ædilium tam vrbicorũ quàm municipalium totius Munitiæ frumentariæ diſciplinam & coërcitionem ſpectaſſe. de menſuris igitur iniquis cognoſcebant, & vt ait Iuuenalis in x. vaſa minora frangebant. Iidem ne quis malas merces venderet impediebant. Plautus Rudente:

——*quamuis faſtidioſus*
Aedilis eſt: ſi quæ improbæ ſunt merces, iactat omnes.

Nec qui abaco numeros, & ſecto in puluere metas Scit riſiſſe vafer.) Hîc alterum genus hominum declaratur, quod ſpernit à ſe Perſius, & ſatiris ſuis. ij ſunt, qui ſtudia philoſophiæ rident: quod fecerunt ferè ſemper Romanorum pleriq. vniuerſum verò philoſophiã debes intelligere συνεκδοχικῶς, etſi Perſius duas ſolùm illius partes attingit: arithmeticã, cuius numeri in abacis diſcebãtur, & geometricam cuius figuræ in puluere ſolitæ deſcribi. hic eſt qui propriè *ſcholaſticus puluis* dicitur, M. Tullio *eruditus puluis*, & hæ γεωμικαὶ εἰκόνες, quarum multa vbique mentio.

multum gaudere paratus, Si Cynico barbam petu-

lans nonaria vellat.) qui abhorrebant à Græcorum diſciplinis,ij philoſophos qui è Græcia Romam immigrabant, ludibrio habebant: quod his verſib. Perſius oſtendit. illa autem ætate plerique philoſophi vel Stoici erant vel Cynici: eæ duæ ſectæ tum vigebant cæteris iacentibus, quibuſdam etiam prope extinctis. vbique verò, non ſolùm Romæ, Cynicorum magna vilitas. his vulgò omnes illudebant, eos percutiebant, & variis contumeliis vexabant. quod ne ipſis quidem nolentibus faciebant: cùm nati ad gloriam homines, argumento opus haberent in quo ſuam illam mirabilem patientiam atque ἀπάθειαν oſtentarent. Sed erat imprimis odioſum illud patientiæ Cynicorum experimentum, cuius heic meminit Perſius. Apparet enim ſolitas à petulantibus hominibus meretrices cum illis committi: vnde neceſſe erat ſequi πλατὺν γέλωτα & irriſum eorum omnium qui certaminis illius erant ſpectatores. Simillimum eſt quod in ſchola Alexandrina factum aliquando legimus, nequiſſimorum quorundam nebulonum conſpiratione in Theodorum iuuenem, omni iam tum laude virtutis conſpicuum atque illuſtrem. ſummiſſum eſt enim ſcortum impurum quod in foro ipſum aggrederetur. hic eſt qui poſteà Gregorius Thaumaturgus eſt dictus, cuius vitam Gregorius Nyſſenus libro ſingulari eſt complexus.

gaudere paratus.) *paratus*, id eſt εἰωθὼς, qui in more habeat id facere, & quod in deſcribendis moribus hominum ſolet Theophraſtus dicere,

τοιοῦτος ἐστὶν οἷος. vt in ſexta, —— *neſcire paratus.*
Horatius, —— *& depugnare parati.* ſic apud Iuuenalem, *laudare paratus: neſcire paratus.* & multa ſimilia: amat enim Iuuenalis eam vocem.

Cynico.) viuebat tum Demetrius Cynicus, cuius ſingularem ac ſtupendam virtutem dilaudat Seneca, & apud Arrianum Epictetus. in huius honorem & ſimilium, qui fuerunt omnibus ſeculis oppido pauci, *Cynicus* heic ἁπλῶς pro philoſopho ponitur. in genere verò de Cynicis quorum ea tempeſtate vberrimus erat prouentus, malè ſenſerunt, non ſolùm iſti oſores Græcarum diſciplinarum, ſed etiam è Græcis ſapientiſſimi quique. non enim vera virtute admirationem vulgi colligebant: ſed vultus toruitatem & triſtitiam ac diſſentientem à cæteris habitum peſſimis moribus, atque impuræ obſcœnitati prætendebant. Lege Dionis Chryſoſtomi ſermonem Alexandriæ habitum. Porro quantopere Cynici etiam in Græcorum vrbibus, nedum Romæ ab omnibus ſpernerentur, poteſt intelligi, vel ex eiuſdem Dionis xxiv. in principio.

barbam vellat.) quia indolentiam & vacuitatem affectuum profitebantur Stoici atque Cynici, propterea cùm in publico conſpiciebantur quò ſpecimen darent ſuæ virtutis ab obuiis variè irritabantur, alius eos ſanna excipiebat, alius conuitium dicebat, alius veſtem trahebat, aut barbam vellebat, aut alio quouis modo moleſtus erat. auctor Dio Chryſoſtomus in ea de ſchema

philoſophi: ſic olim Socrates per Athenas ingrediens ſolitus παραζώννυσθαι, vt ait Laërtius. inde prouerbium de omni contemtu, τὸν πώγωνα τίλλειν τινὶ, vel vt Iulianus loquitur ὑβρίζειν εἰς τὰς ἐπὶ τοῦ γενείου τρίχας. & Latinis, *barbam alicui vellere.* cui ſimile in ſecunda ſatira, de fatuo & ad ludibrium expoſito,

——ſtolidam præbet tibi vellere barbam.

petulans nonaria.) meretrix de via prætereuntes petere ac laceſſere ſolita: nonariæ à nona hora dictæ, quod ea hora pateret aditus ad lupanaria: cùm antè clauſæ eſſent fores, vel ex more, vel ex lege, aut edicto aliquo. cui ſimile eſt edictum illud Ampelij præfecti Vrbi ſub Valentiniano, quo cauit ne vſque ad præſtitutum diei ſpatium lixæ coctam proponerent carnem, vt auctor eſt Ammianus Marcellinus. at contra Colophonij quondam, luxu perditus populus, legem tulerunt, vt à mane ad veſperam quæſtum meretrices facerent: poſt ſolem occaſum & λύχνων ἁφὰς, ſe continerent. auctor Athenæus libro XII. Hora nona apud veteres procurando corpori accommoda. quare etiam viri ſobrij ea hora ad cœnam ſe comparabant, vt de Marco Antonino teſtatur Galenus, de monachis Palladius, Auguſtinus de ſe. Ariſteas vetuſtiſſimus ſcriptor de LXX. interpretibus: μέχρι μὲν ὥρας ἐνάτης τὰ τῆς συνεδρίας ἐγίνετο. μετὰ δὲ ταῦτα περὶ τὴν τοῦ σώματος θεραπείαν ἀπελύοντο γίγνεσθαι.

His mane edictum, poſt prandia Callirhoen do.) Studia eorum exponit, quibus ſatirarum ſuarum

lectione interdicebat: ait iſtos duo ſolùm curaſſe: forum, propter auaritiam: & lupanaria, amore voluptatis. hæc igitur ſtudia ſe illis relinquere ſine inuidia ſatiricè oſtendit. *do* valet mando: quod apparet ex Horatio:

—— forum Puteálque Libonis
Mandabo ſiccis. ——

edictum intellige prætoris: & ab vna ſpecie iuriſdictionis cæteras omnes cape. mane autem iudicia exercebant, & ſicci, vt modò Horatius. idem poëta;

—— ante ſecundam
Roſcius orabat ſibi adeſſes ad Puteal cras.

Martialis,

Exercet raucos tertia cauſſidicos.

Callirhoes voce heic, (nomen id ſcorti quondam celeberrimi) vniuerſa voluptuariorum ſtudia, atq. occupationes συνεκδοχικῶς intelliguntur.

AD SATIRAM SECVNDAM.

Hæc ſatira grauiſſimum continet argumentum, de precibus ac votis: è penetralibus eius philoſophiæ depromptum, quæ fuit veteribus ſapientibus pro theologia. nam Deus eſſet annon, & curaret mortalia necne, in phyſicis ſuis plerique philoſophorum quæſiuerunt. eorum verò quæ ad ὁσιότητα ſpectabant,& hominum aduerſus Deos officia, partem magnam in ethica diſciplina ſunt complexi.Eius generis eſt ſatira hæc:cui ſi metrum detrahas, nihil illi ad philoſophicam grauitatem defuerit: non magis quàm alicui è Platonis libris,Plutarchíve aut cuiuſuis aliorum vel primæ notæ philoſophorum. Inter varias autem quæſtiones quæ cadunt in tractationem περὶ ὁσιότητος, & de vero ſuperûm cultu, non minima eſt illa quæ de rectè orando numine,déque votis faciendis agit. multiplex enim mortalium error in hac parte ſolet verſari:vt non ſine cauſſa

Stoici pronunciarint ſolum ſapiétem ſcire orare rectè, ſolum eſſe ſacerdotem. Hierocles: ὅθεν καὶ μόνος ἱερεὺς ὁ σοφὸς λέγεται (Stoicis nempe, Diogene teſte ac Stobæo:) μόνος θεοφιλὴς μόνος εἰδὼς εὔξασθαι. neque hæc tantùm Stoicorum fuit ſententia, ſed & philoſophorum aliorum: qui in hoc conſentiunt propriam philoſophi laudem eſſe, bene Deum orare. Maximus Tyrius xxx. diſſertatione: σὺ ἐξέλῃς τοῦ βίου φιλοσοφίαν, ἐξεῖλες αὐτοῦ τὸ ζώπυρον, τὸ ἔμπνουν, τὸ μόνον εὔξασθαι ἐπιστάμενον. Sed non defuerunt olim, qui Deos negarent eſſe orandos: quæ fuit ſententia Cyrenaicorum philoſophorum vt ſcribit Clemens, atque omnium illorum qui diuinam prouidentiam negabant, quorum præcipui fuerunt Epicurei: hoc enim ſemel poſito, ſuperos humana nõ curare, ſequitur neceſſariò fruſtra eſſe, qui opem illos poſcant. Atque huius ſententiæ etiam Ariſtotelem fuiſſe, apud Sextum Empiricum ſcimus legi: ſed nos ſummo viro iniuriam fieri non dubitamus. Maximus verò Tyrius cognomine Platonicus, quid ſuper eo cenſuerit ex eius diatriba illa cuius modò meminimus ſciri poteſt. Enimuero qui negarent eſſe orandum, pauciſſimi tantùm furioſi philoſophi, poſteà deteriores his & pauciores hæretici, ab omni æuo extiterunt: at malè orare, non paucorum ſed omnium mortalium, communis error ſemper fuit, iis ſolis exceptis, qui à vero ſapièntiæ doctore fuiſſent eruditi. bene enim orare Deum, vt alicubi ait Auguſtinus, gratia ſpiritalis eſt. Hunc igitur tantùm & adeo latè fuſum

hominum errorem, cùm viderent agnoſceréntque ex parte ſapientes:medicinam illi facere pro ſua virili,& quantum ferebat publica ſæculi imperitia, (nam & ipſi heic cæcutiebant,) ſunt conati. Eo ſpectarunt quæcunque à Græcis philoſophis περὶ εὐχῆς ſiue περὶ προσευχῆς ſcripta fuerunt: quo in argumento etiam Ariſtotelem fuiſſe verſatum Laërtius teſtis, qui librum illius περὶ εὐχῆς laudat.ex Proclo ſcimus, ſcripſiſſe & alios ea de re philoſophos;ſed horum omnium nihil fermè ad nos peruenit præter eximium illum quidem, ſed tamen vnicum Platonis dialogum, qui Alcibiades ſecundus inſcribitur & περὶ προσευχῆς. E Latinis, ſi qui fuerunt philoſophi qui hanc materiam ſeparatim tractaſſent, eorum ſcripta non meliore quàm Græcorum functa ſunt fato: ſed vetuſtati magna tamen gratia, quod duas ſaltem eius argumenti ſatiras ſummorum ſcriptorum, Perſij iſtam, & Iuuenalis decimam,ad nos tranſmiſit integras. Omnes iſti, Plato,inquam, Perſius ac Iuuenalis, commune hoc habent, quod peccata à vulgo hominum in orando ſolita committi arguunt: ſed Perſio propria hæc laus, quod pauciſſimis verſibus plura capita doctrinæ huius, quam vel Plato vel Iuuenalis, eſt complexus. Tres ſunt omnino huius carminis partes ὁλοσχερεῖς.Prima extra rem eſt,ſoli decoro ſeruiens: ideóq. breuiſſima, & quatuor tantùm verſuum, quibus paratur aditus ad tractationem propoſitæ theſeos. Macrinum enim familiarem ſuum laudat, quod ſcientiam bene orandi ac vota fa-

ciendi teneret. neque vulgi erroribus hac in re implicaretur. Ij cuiuſmodi ſint deinceps explicatur. Secunda igitur parte de iis præcipuè tractat, qui in votorum materia peccarent: oſtendítque alios res impias à diis petere ſolitos, quos quidem grauiſſimè increpat: alios non impia quidem deos poſcere, ſed friuola, ipſis ſæpe poſcentibus non profutura: atque iſtorum præterea ineptias tangit, & ritus in precibus concipiendis ſuperſtitioſos, & irriſione ſatirica digniſſimos. Poſtremò pugnantia ſibi inuicem contraria hominum vota exagitat. hactenus de votorũ materia: quod ſolum argumentum attigit Iuuenalis diuiníſque verſibus luculentiſſimè executus eſt. Platonis quoque dialogus totus ferè in eo verſatur, vt doceat rem arduam eſſe & in qua magiſtro Deo ſit opus, vt ſciamus ecquas res à Deo poſſimus petere aut debeamus. Porrò votorum genera duo ſunt: nam interdum ſolas preces nóſtras Deo offerimus: quod propriè nos precari, Græci εὔχεσθαι & ſæpius προσεύχεσθαι dicunt: interdum precibus adiicimus promiſſionem, & ea concipimus, quæ propriè Latinè dicuntur vota. Græci hoc κατεύχεσθαι, vel εὔχεσθαι κατά τινος, vt paſſim apud hiſtoricos, εὔχεσθαι κατὰ τῶν νικητηρίων: ſic etiam εὔχεσθαι κατὰ ταύρων, κατὰ βοὸς κατὰ τῶν προβάτων. ſed & εὔχεσθαι & εὐχὴ de voto vſurpantur: quod rectè Hieronymus in ea ad Suniam & Fretelam obſeruauit: idémque multis perſequitur Gregorius Nyſſenus epiſcopus, in ſecundo commentariolo ſuper oratione domi-

nica. Hæc vota iam inde ab ipſo mundi conditu inſtituta ea fine ſunt, vt grati animi ſignificationem darent, qui opem à numine eſſent conſecuti. Sed mox deprauatis hominum moribus, & prauis perſuaſionibus eorum animis corruptis, cò tandem impietatis ventum eſt, vt deos more hominum capi donis, eámque eſſe mercedem beneficiorum quæ à diis acciperentur, cæcum vulgus ſibi perſuaderet. auxit errorem poëtarum natio, quorum vox eſt,

Δῶρα θεοὺς πείθει, δῶρ' αἰδοίους βασιλῆας:

& ſimiles multæ. Ita paullatim nundinatio quædam, & vt vocat Plato in Eutyphrone, ἐμπορικὴ τέχνη inter deos atque homines fuit inſtituta. De hoc tanto humani generis errore agit Perſius in III. ſatiræ parte. originē huius ſtultitiæ oſtendit, & vanitatem vaniſſimam ſalsè grauitérque irridet. de quo Plato etiam tractauit cùm in Eutyphrone, tum in Alcibiade ſecundo. Perſius verò non ſolùm falſam opinionem hominum caſtigat: ſed etiam poſtremis quinque verſibus, planè aureis, doctrinam de votis Deo gratis veram & vel Chriſtiano præceptore digniſſimam, eſt complexus.

Ad plotivm macrinvm.) Duplex ſatiræ huius inſcriptio in membranis: prior nomen continet illius ad quem eſt miſſa, qui non fuit Minutius Macrinus Brixianus, de quo Plinius epiſtola XIV. libri primi: quod quidam interpretes coniiciebant: ſed alius Plotius Macrinus, homo veteribus qui quidem ad nos perue-

& felicioribus ingeniis maleuolè obtrectare.

numera meliore lapillo.) Numerare vel ſignare albo lapillo aut calculo, locutio παροιμιώδης, ad cuiuſcunque gaudij ſignificationem. notiſſima hiſtoria ex Græcis & Plinij ſeptimo. Symmachus duriuſculè vſurpauit libro primo epiſtola xc. *Ego etſi intelligo quod noſtri amore fallaris titulum tamen præclari teſtimonij, albo calculo veterum more ſignabo.*

Qui tibi labentes apponit candidus annos.) Ita melius quàm *apponet.* & ita meliores libri. *ponere* & *apponere* verba ſunt calculonum, vt apud Græcos θεῖναι & προσθεῖναι: quod ad Theophraſti Characteres notabamus. ita heic accipiendum. *labẽtes annos* dixit pro lapſis: niſi eò reſpicit, quod ſæpe inchoatus annus pro abſoluto numeratur: cùm xx. annos natum dicimus eum qui agat vigeſimum. at cùm ἀκριβολογοῦμεν, ſummę annorum non apponimus niſi eum qui ſit elapſus.

Funde merum Genio.) Abunde explicat Cenſorinus, quem lege. Præter rem quidam eruditi Cenſorini verbis quibus negat Genio hoſtiam faciundum, exceptionem adiecerunt de porco. nam loquitur Cenſorinus de munere natali, quod annali die ſoluebatur: qua quidem die nuſquam leges mactatam vllam in honorem Genij victimam. Horatij locum malè interpretantur, qui huic obſeruationi putant repugnare: in epiſtola ad Ælium Lamiam libro III.

—— *cras Genium mero*
Curabis, & porco bimeſtri

Cum famulis operum ſolutis.
errant qui ex eo quod Genij fiat heic mentio, de natali die ſenſiſſe Horatium exiſtimant. quid? an igitur nunquam niſi die natali Genio faciebant ſacra? imo verò quoties hilarius ac lautius ſe excipiebant, toties Genium ſe placare veteres autumabant. vnde illa genera loquendi manarunt, *curare Genium*, & *Genium defraudare*, ac ſimilia. hoc igitur vult Horatius: debere Lamiam maturè focum componere, & cætera parare ad diem genialiter agendum. cur autem? non ſanè quod Lamiæ natalis eſſet: verùm quia ceſſatura ſit vniuerſa familia ab opere, impedita tempeſtatis obſcœnitate, quam imminere in diem craſtinam, tânquam vates illi denuntiat cùm canit:

——cras foliis nemus
Multis, & alga litus inutili
Demiſſa tempeſtas ab Euro
Sternet: aquæ niſi fallit augur
Annoſa cornix. ——

non tu prece poſcis emaci Quæ niſi ſubd.) Ingenioſiſſimè Perſius duo capita illa proponit, de quibus hac ſatira tractare inſtituit, materiam, & formam votorum: Macrino ſuo debitæ laudis teſtimonium perhibens, quod in neutro horum peccaret: non in materia: quia nihil petebat à diis parum honeſtum, aut cuius ipſum pudere deberet: non in modo: qui nullam cum diis nundinationem exerceret: ac ne precibus quidem nimis cupidis aut anxiis deos ſollicitaret: quod illi ſolent qui ſuperſtitioſi propriè dicti

dicti ſunt veterib. Latinis. Hæc Perſius de Macrino, vt eſſet occaſio cæteros obiurgandi qui in vtroque horum peccarent.

prece poſcis emaci.) εὐχῇ ἐμπορικῇ. cuius contrarium eſt τὸ ἁπλῶς καὶ ἐλευθερίως εὔχεσθαι. oratio ſimplex & liberalis, apud ſapientiſſimum Marcum Imper. lib. v. *precem emacem* eſt interpretari, vel quæ habet coniunctum ſacrificium maioris alicuius victimæ, aut votum rei conſecrandæ: quod eſt velut pretium diis repenſum, vt fit in emtione contrahenda. vel, quæ toties fuit repetenda, & tam aſſiduè ac λιπαρῶς καὶ ἐκτενῶς facienda, vt hoc ipſum pretij loco cenſeri poſſit: quia, vt ait Seneca, *nulla res carius conſtat quàm quæ precibus emta eſt.*

Quæ niſi ſeductis nequeas committere diuis.) hoc eſt turpia vota nulla facis, & eiuſmodi quæ palàm non poſſis nuncupare, & voce alta. Antecedens pro conſequenti poſuit, *ſeductis diis committere*, pro tacita & ſubmiſſa voce enuntiare: qui ſecretò cum aliquo volunt loqui à turba eum ſeducunt, ne aliquis Corycæus exaudiat. Caue putes damnare Perſium his verbis preces immurmuratas, qua de re mox.

At bona pars procerum tacita libabit acerra.) Hic incipit ἔλεγχος vulgaris erroris in precibus faciendis. Etſi autem videtur poëta cum iſto, tum precedenti ſequentíque verſu tacitas preces & ſuſurros templorum reprehendere: non tamen illud eſt quò præcipuè ſpectat, ſed ad grauiſſimum peccatum, quod conſuetudine immur-

murandi tectum latebat: nam alioquin cur reprehenderet Perſius, quod publicis Romanorum ritibus erat receptum? Seneca De beneficiis libro II. *Vota homines parcius facerent, ſi palàm facienda eſſent: adeo etiam deos quibus honeſtiſſimè ſupplicamus, tacitè malumus & intra noſmetipſos precari.* Precationes vel publico fiunt vel priuato nomine. omnes concipi ſolitæ vel voce palàm: vel ſuſurro tacito, vel ſcripto. Vox autem adhibita, vel ſacerdotis, vel præconis, hoc eſt, κήρυκος ſiue ἱεροκήρυκος, vel propria eius qui orabat. nam etiam priuati in templis voce vſi interdum cùm precarentur: quod Perſius etiam ad oſtentationem fieri ſolitum à nonnullis oſtendit, cùm ait,

Mens bona, fama, fides, hæc clarè & vt audiat hoſpes. at Iulianus in Miſopogone hoc quoque nomine Antiochenſes Chriſtianos reprehendit, quòd non orarent ſilentio: ſed ἀκοσμίας loca ſacra replerent. quare etiam Tertullianus in De oratione docet, *ſonos vocis ſubiectos eſſe oportere,* hoc eſt ſubmiſſos, & murmur potius quàm vocem. & Clemens Alexandrinus ſola ſpiritus contentione ſine vocis miniſterio preces optimè peragi diſputat in VII. Stromat. ἔξεστιν, inquit, μηδὲ φωνῇ τὴν εὐχὴν παραπέμπειν, συντείνοντα μόνον ἔνδοθεν τὸ πνευματικὸν πᾶν εἰς φωνὴν τὴν νοητὴν, κατὰ τὴν ἀπερίσπαστον πρὸς θεὸν ἐπιστροφήν.

libabit.) hoc eſt, libare ſolet: perperam alij libri, *libauit.* non enim ſic Latini loquuntur, verùm Græci. Menander apud Athenæum: τὰ κακαρυχευμένα μᾶλλον προσεδέξατο. id eſt, προσδέχεσθαι

φιλεῖ. loquitur enim de communi more. Plutarchus in præceptis nuptialibus: οἱ τῇ γαμηλίᾳ θύοντες Ἥρᾳ, τὴν χολὴν οὐ συγκαθαγίζουσι τοῖς ἄλλοις ἱεροῖς ἀλλ' ἐξελόντες ἔρριψαν παρὰ τὸν βωμόν. hoc eſt, ῥιπτεῖν εἰώθασι. ſic Homerus & alij poëtæ, quod alibi notabamus. at Hebræi & Latini futuro plurimùm vtuntur. Horatius:

——non hic cuiquam parcet amico. &
Geſtiet à furno redeuntes ſcire. -- Iuuenalis,
Nil vetitum feciſſe volet quem non pudet alto
Per glaciem perone tegi. ——

Haud cuiuis promtum eſt, m.) Non eſt facile cuiuis ita affectus ſuos ratione recta gubernare, vt nihil optet, nihil à ſuperis petat, niſi quod illa præſcripſerit. hoc illud eſt quod ſuprà dicebamus, ſolum ſapientẽ ſcientiã tenere bene orãdi.

murmúrque humiléſque ſuſurros Tollere de templis.) Etiam illi quos dixit *tacita libare acerra*, non penitus tacebant: ſed obſcuram de more vocem intra dentes edebant: quam vocat heic Perſius, *murmur, & humiles ſuſurros.* Clemens quoque Alexandrinus ψιθυρισμὸν ſimiliter appellat, ad hunc morem alludẽs, cùm ſcribit in VII. Strom. etiam eos qui Deum precantes ſuſurrant, clauſis labris, tacitè loqui atque intus clamare. ἔστιν, ait, ὡς εἰπεῖν προσομιλία πρὸς τὸν θεὸν ἡ εὐχή. κἂν ψιθυρίζοντες ἄρα, μηδὲ τὰ χείλη ἀνοίγοντες μετὰ σιγῆς προσλαλῶμεν, ἔνδοθεν κεκράγαμεν. Irrepſit poſteà etiam in Eccleſiam mos ſuſurrandi, tum quoque cùm audiebatur Dei verbum: quem morem defendebat ineptè ac perperam vulgus imperitum, Dauidis au-

ctoritate: qui dixit in libro Pſalmorum: *in templo Dei vnuſquiſque laudem dicit.* Baſilius in XXVIII. pſalmum: τόπον μακρολογίας τὸν οἶκον ποιοῦνται τὸν οἶκον τῆς προσευχῆς, παρακούοντες τοῦ ψαλμοῦ τοῦ διαμαρτυρομένου καὶ λέγοντος, ὅτι ἐν τῷ ναῷ τοῦ θεοῦ πᾶς τις λέγει δόξαν. σὺ δὲ οὐ μόνον οὐ λέγεις, ἀλλὰ καὶ ἑτέρῳ ἐμπόδιον γίνῃ ἐπιστρέφων πρὸς ἑαυτὸν καὶ τῷ ἰδίῳ θορύβῳ ὑπηχῶν τὴν διδασκαλίαν τοῦ πνεύματος.

& aperto viuere voto.) nullum votum facere quod nolis eſſe apertum. Eò ſpectabat illud veterum Pythagoreorum ſymbolum μετὰ φωνῆς εὔχου, quod profert atque explicat Clemens. Simile eſt, *in publico viuere*, & *aperto oſtio*, apud Senecam epiſtola XLIII. *Rem dicam ex qua mores æſtimes noſtros. vix quenquam inuenies, qui poſſit aperto oſtio viuere. Ianitores conſcientia noſtra, non ſuperbia oppoſuit. Sic viuimus, vt deprehendi ſit, ſubitò aſpici.* Marcus imperator libro tertio: ἐθιστέον ἑαυτὸν μόνα φαντάζεσθαι περὶ ὧν εἴ τις ἄφνω ἐπανέροιτο τί νῦν διανοῇ; μετὰ παῤῥησίας παραχρῆμα ἂν ἀποκρίναιο ὅτι τὸ καὶ τό. ὡς ἐξ αὐτῶν εὐθὺς δῆλα εἶναι ὅτι πάντα ἁπλᾶ καὶ εὐμενῆ, καὶ ζώου κοινωνικοῦ, καὶ ἀμελοῦντος ἡδονικῶν. *Aſſuefacere te debes ea ſolùm cogitare, de quibus ſi quis repente te interroget, Quid nunc cogitas? liberè ſtatim poſſis reſpondere, Hoc & illud: vt ex iis continuò fiat manifeſtum, omnia in te ſimplicia eſſe & mitia, & animāti ad communionem nato conuenientia: qui omnia ſpernat ad voluptatem ſpectantia.* Marcus Tullius in III. De officiis: *Ea deliberanda omnino non ſunt in quibus eſt turpis ipſa deliberatio: atque etiam in omni deliberatione celandi atque occultandi, ſpes opinióque*

remouenda eſt. Seneca: *Sic viue cum hominibus, tanquam Deus videat: ſic loquere cum Deo, tanquam homines audiant.*

Mens bona, fama, fides.) Mimeſis venuſta: ipſas enim ponit voces optantium. deeſt autem, vtinam contingat mihi: vel aliquid ſimile. Mentem bonam ſibi optare, formula fuit & conſuetudo orantium: quo reſpicit Seneca epiſtola XLI. initio. *Facis rem optimam & tibi ſalutarem, ſi vt ſcribis, perſeueras ire ad bonam mentem. quam ſtultum eſt optare, cùm poſſis à te impetrare. Non ſunt ad cœlum eleuandæ manus, nec exorandus æditũus vt nos ad aures ſimulacri, quaſi magis exaudiri poſſimus, admittat.* Propertius,

Mens bona, ſi qua dea es, tua me in ſacraria dono.

hæc clarè & vt audiat hoſpes.) nempe optantur.

ſub lingua immurmurat.) Græci ὑπὸ ὀδόντα dicere amant, non ὑπὸ γλῶσσαν. ſic ὑπ' ὀδόντα γρύζειν apud Athanaſium: ὑπ' ὀδόντα λαλεῖν apud Baſilium: ὑπ' ὀδόντα τονθορύζειν paſſim alij: ὅπως τῶν χειλῶν ὑποστένειν de voto improbo Ariſtænetus: cui affine apud Tertullianum, *labia vibrare.*

ô ſi Ebullit patrui præclarum funus.) Ita membranæ Puteani & aliæ: non *ebullet*, pro ebullierit: ἀρχαϊκῶς: vt *axim* pro egerim: *comedim* & *edim* pro edam vel, ederim: apud M. Tullium & Horatium, *dedim* pro dederim. Tertullianus de reſurrectione carnis: *Dedim aduerſario dicere.* Porrò *ebullire*, quod propriè in aqua feruente locum habet, ad omnia repentina transferri eleganter ſolet variè conſtructum. frequens ver-

bum apud M. Tullium, Senecam, veterem librorum ſacrorum interpretem, Tertullianum, Victorem Lirinenſem, & alios etiam inculpatæ Latinitatis auctores.

patrui præclarum funus.) Huiuſmodi impia vota Romæ tum frequentia: neque vlla de re ſæpius conſulebantur aſtrologi. Iuuenalis in VI.

Conſulit ictericæ lento de funere matris:
Ante tamen de te Tanaquil tua: quando ſororem
Efferat & patruos.

idem in III. —— *motus*
Aſtrorum ignoro: funus promittere patris
Nec volo, nec poſſum. ——

præclarum funus) fruſtra torquent ſe quidam interpretes de epitheto illo *præclarum.* quod autem hoc referunt ad morem reponendi theſauros in conditoriis, tam alienum eſt ab auctoris mente, quàm quod maximè. quid igitur? nimirum ὡς ἦθος hoc dictum: éſtque vt Seruius dicere ſolet oratio morata. Qui illa impia vota faciebant ſoliti ſemper aliqua ratione pudori ſuo cõſulere, & nefandam cupiditatem velare, eò pertinet quod paullò pòſt ſequitur,

—— *námque eſt ſcabioſus & acri*
Bile tumet. —— quaſi cupiditas alienæ mortis ex commiſeratione oriatur, non ex malo animo: ſic qui aſtrologos conſulebant ſuper obitu ſuorum, aliquid cauſſabantur cur vitalis non eſſet is de cuius capite agebatur. Iuuenalis,

Conſulit ictericæ lento de funere matris.

Alia via idem hîc facit, qui de morte patrui vota faciens, beneuolum tamen animum oſtendit, cum defuncto pollicetur præclarum funus, hoc eſt, magnum funeris atque exequiarum apparatum.

ꝟ ô ſi Sub raſtro crepet argenti mihi ſeria.) mortes ſuorum, & inuentio theſauri, inter exempla votorum hominis auari ſolent iungi. Dio Chryſoſtomus, in quarto de regno: τοὺς δὲ θεοὺς πλέον οὐκ εἶναι λογίζεται, ὅτι μὴ πολλοὺς αὐτῷ μηδὲ μεγάλας θησαυροὺς παραδεικνύουσιν, ἢ θανάτους τῶν οἰκείων πάντων καὶ συγγενῶν, ὅπως ἔχοι κληρονομεῖν. Petronius: *ſtatim antequam limen Capitolij tangant, alius donum promittit ſi propinquum diuitem extulerit: alius ſi theſaurum effoderit.*

dextro Hercule.) atqui ἕρμαιον Græci vocant lucrum præter ſpem oblatum atque inuentum. videtur ſeruata hæc diſtinctio, vt eorum tantùm quæ in foro aut viis vrbicis inuenirentur gratia Mercurio haberetur: quia is deus ἀγοραῖος erat ac dicebatur. Herculem autem etiam à ſtudioſis rei faciendæ fuiſſe cultum, & πλουτοδότην exiſtimatum Græci Latiníque auctores teſtantur: ſatiſque notum eſt, non minus Herculi quàm Mercurio ſolitum polluceri à repente ditatis. ad κερδῷον Herculem alludit ille apud Plautum in Moſtellaria, qui ait de Tranione damnoſiſſimo Theuropidis ſeruo:

—is vel Herculi conterere quæſtum poſſiet.

Non debuit doctiſſimus vir Lilius Giraldus, ex hoc loco ceu proprium Herculis cognomen aſ-

ferre, τὸ *dexter.* nam *dextro* heic κοινῶς poſitum pro βοηθοῦντος ἢ συνεργοῦντος, & pro eo quod Horatius quem imitatur dixerat, *amico Hercule.* ſic *Apolline dextro* dixit Propertius libro III. *Ioue dextro* Perſius in V.

pupillúmve vtinam quem proximus heres Impello expungam.) cupiditatem perdendi pupilli cui ſucceſſurus eſſet auarus, ſignificantiſſimis verbis exprimit. *quem*, inquit, *impello:* tranſlatum verbum ab iis qui in turba properantes alios impellunt, inuicem ſeſe trudentes acri contétione. Iuuenalis in III.

——ſi curet nocte togatus
Currere, cùm Prætor lictorem impellat, & ire
Præcipitem iubeat, dudum vigilantibus orbis.

prorſus ἐμφατικῶς eo verbo heic vſus Perſius. illud verò ἐμφατικώτατον, ad exprimendam feſtinationem huius voti, quòd *expungam* vno verbo dixit, pro, eo expuncto ac de medio ſublato, in vacuum ipſe veniam, vt loquitur Horatius. petita vox è numeris militum, vt rectè vetus interpres cenſet: vel è libris rationum. in illis militum nomina poſt miſſionem aut mortem delebantur: vnde *manipulos expunctos* dixit Plautus: in his vt quodque nomen erat ſolutum, ſtatim inducebatur, aut ἐχιάζετο. paſſim apud Tertullianum: neque dubium eſt iuriſconſultos inddem, hoc eſt, ex vſu communis vitæ, has voces eſſe mutuatos.

namque eſt ſcabioſus & acri Bile tumet.) iam diximus quò hæc pertineant. morbidum corpus

ας κακοχυμίας & cachexiæ plenum deſcribit his notis.omnia quæ vituperabant *ſcabioſa* dicebant; vt in quarta, *ſcabioſum far*, & apud Iuuenalem, *ſcabioſum pomum.* Vox *tumet* ſuſpicionem iniicit de hydrope, cuius tumoris varias ſpecies deſcribunt medici. etſi non oritur hydrops ex acri bile, vt ait Perſius. ſed ridiculè faciunt qui iſto loco λεπτολογεῖν, vt poëtam, cuius verba ſimpliciter accipi debent, cum medicorum ſcriptis conciliẽt. Apage verò illam emendationem quam iidem afferunt, vt *atra* legatur non *acri.* obſecro an nunquam legerunt δριμεῖαν χολὴν in medicorum libris? aut quare ſine vlla cauſſa certiſſimam omnium librorum ſcripturam audent ſollicitare?

Nerio iam tertia ducitur vxor.) iam olim διπλογραφίας cepit hic locus. nam membranæ quibus vſi ſumus vetuſtiſſimis, *conditur* exhibebant. ſed antiquior illis Seruius in illum verſum,

Exportant tectis & triſtia funera ducunt,

legit *ducitur*, quem ſecuti ſumus. accipit autem Seruius τὸ *ducitur*, pro effertur: quam interpretationem etiam ille grammaticus erat ſecutus, qui gloſſæ loco appoſuerat vocem *conditur.* vnde hæc diuerſa lectio. Obſerua autem, quàm honeſtè votum improbiſſimum hic auarus exprimat: neque enim vxori mortem optat: quæ tamen erat huius voti ſumma: ſed alium prædicans beatum, cui hæc fortuna ſæpius contigiſſet, figuratè quid cupiat ipſe oſtendit. vbique ſingularis poëtæ huius apparet induſtria in imitatione eorum quæ geruntur: quod proprium eſt poëtarũ.

Hæc ſanctè vt poſcas Fiber.) adeo ſtultus es vt non verearis improba & impia vota numini offerre, modò tantùm lotionibus corporis purificaueris. Caſtimonia eſt duplex, animi & corporis: vtraque opus eſt ad diuos adeuntibus, vt diſputat Cicero II. De legibus. Sed vulgò homines faciunt, quod Perſius ait. Philo Iudæus, Quod numen non flectatur, hunc hominum errorem, vel vt ipſe appellat εὐήθειαν, notat his verbis. εὐήθης εἰς μὲν τὰ ἱερὰ μὴ ἐξεῖναι βαδίζειν, ὃς ἂν μὴ πρότερον λουσάμενος φαιδρύνηται τὸ σῶμα, εὔχεσθαι δὲ καὶ θύειν ἐπιχειρεῖν ἐπὶ κεκηλιδωμένῃ καὶ πεφυρμένῃ διανοίᾳ.

Tiberino in gurgite mergis Mane caput bis terq.) Mos omnium veterum, vt priuſquam ad deos adirent, aut facerent ſacra, ſeſe purificarent: de quo multa olim notabamus ad Theophraſti Characteres, in notatione ſuperſtitioſi. Heic verò pro locorum aut ſacrorum diuerſitate, multiplex fuit obſeruatio: nam alij maris aqua ſe lauabant: quò reſpiciebat Euripides cùm faceret,

Θάλασσα κλύζει πάντα τ' ἀνθρώπων κακά.

alius poëta verbum βαπτίζειν in eam rem vſurpauit: περιμάκτειραν κάλει γραῦν, καὶ βάπτισον σεαυτὸν εἰς θάλασσαν. alij flumine lauabantur, alij aqua fontana. Philo de ſacrificantibus: οἱ μὲν ἄλλοι σχεδὸν ἅπαντες ἀμιγεῖ ὕδατι περιῤῥαίνονται· θαλάττῃ μὲν οἱ πολλοί· τινὲς δὲ ποταμοῖς, οἱ δὲ κάλπισιν ἐκ πηγῶν ἀρυόμενοι. Præterea alij totum lauabant corpus, alij tantùm caput, vt heic & apud eundem Theophraſtum: atque alij caput bis mergebant, alij ter, vt declarat heic Perſius. ſic aquam è fonte hauſtam in

caput inuergebant alij bis, alij ter.

& noctem flumine purgas.) è lecto ſurgentibus varia purificatione opus: primùm ipſa nox polluere credebatur, vt notat Seruius. Propertius,

Ac primum pura ſomnum tibi diſcute lympha,

deinde appellatione noctis Venus intelligitur: de quo genere purgationis plura nuper ad Spartianum. ita contracta pollutio, vel aſperſione aquæ, vel numero dierum tollebatur, vt eſt apud M. Tullium, & probant poëtæ. huc pertinet & genus illud purificationis, de quo Athanaſius diſputat in epiſtola ad Ammum monachum. Nõ ſolùm autem cùm ad deos adituri erant his purificationibus vtebantur: ſed etiam cùm alia negotia procurare vellent. Lege Columellam lib. XII. cap. IV.

Heus age reſponde, min.) Venuſtiſſimo dialogiſmo ſtultam impietatem eorum arguit, qui ſcelerata vota cuiuſmodi ſunt ſuperiora, diis offerebant. Arguit autem ἐκ τοῦ μᾶλλον καὶ ἧττον. nemo homo quantumuis conſceleratus pro tribunali iudex ſedens vocem illius ferat, qui talia à ſe petat: Iupiter feret? Ex iſtis autem ſequitur, horum votorum auctores, Iouem & deos alios ſibi fingere longè iniquiores & ſceleſtiores quàm vllus poſſit hominum reperiri.

minimum eſt quod ſcire laboro.) ἐν ἤθει dictum. ita enim ſolemus dicere: vt ille apud Theocritum, μικκὸν ἄκουσον.

De Ioue quid ſentis) In mutuis diſputationibus, qui cauſæ confidunt, & certam ἐκ πολλοῦ τοῦ

πεποιθότες victoriam ſibi ſpondent, ij non grauantur ad probationem eorum deſcendere, quę ſine flagitio & ex arte ſumere poterant. quæ æquitas ingenti pondere rem grauiorem facit, vbi eſt expreſſa confeſſio concluſione argumenti. hoc Perſius diuinitus imitatur hoc loco. diſputat, vt diximus, ἐκ τοῦ μᾶλλον ἢ ἧττον. quis dubitat deos meliores atque iuſtiores eſſe quouis mortalium? quod poteſt eſſe magis δι' παραχώρητον λῆμμα, vt vocant philoſophi? hoc tamen non ſumit, ſed petit: imò tacitam eius confeſſionem exprimit ab aduerſario.

éſtne vt præponere cures Hunc?) *præponere cures* ἀντὶ τοῦ præponas. ſic *facere incipere*, pro facere. & Græci ἄρχεσθαι λέγειν, pro λέγειν, & ſimilia multa etiam apud πεζογράφοις ſcriptores.

cuinam? cuinam? vis Staio?) Legimus diu ſic hunc locum: *--éſtne vt præponere cures*
Hunc cuiquam? cuinam? vis Staio. --
quæ lectio perſpicua eſt. ſed omnes veteres vtroque loco agnoſcunt *cuinam*. quare ea ſcriptura admiſſa, diſtinguendum poſt vocem *Hunc*. nondum Perſius ſenſum abſoluerat cùm volentem ſciſcitari ab iſto, an non Iouem quouis iudice humano putaret iuſtiorem: anteuertit petitione ſua iſte, & ait *cuinam?* quaſi ſtupefactus nouitate huius interrogationis. excipit verò Perſius *cuinam? vis Staio?* quaſi dicat, quæris cui hominum Iouem cenſeam anteponendum iuſtitiæ & æquitatis ergo? poſſem dicere ex vniuerſo genere humano nullum eſſe hominem cum Ioue

cõparandum. ſed hoc non dico: neq.enim ſummo iure tecum agere volo: illud dico, quod negare non potes, Iouem Staio ſaltem præſtare.

vis Staio? an ſcilicet hæres, Quis potior iudex puerîſue quis aptior orbis?) Ex hiſtoria famoſiſſimi illius iudicij Iuniani quam narrant M. Tullius in Verrem, ac pro Cluentio & Aſconius Pædianus, mutuatus eſt Perſius Staij nomen. nullus enim vnquam illo turpior aut inquinatior iudicum fuit confeſſus. ex eo numero fuerunt illi tres Staienus, Gutta, Bulbus, quos toties exagitat Cicero. in antiquis Perſij ſcholiis perperam ſcriptum *Albus* pro *Bulbus*. nam in vniuerſa illa hiſtoria eo nomine nullus celebratur: Albius autẽ ipſe eſt Oppianicus. de Staio ſiue Staieno qui in ea cauſſa iudex ſedit, & cum cæteris fœdam nundinationem exercuit, multa M. Tullius.

an ſcilicet hæres, Quis potior index, puerîſve quis aptior orbis?) Hæc ita vno ſpiritu continuanda, ſublata interrogationis nota: quæ vulgò ponitur poſt *hæres*. ſcilicet, inquit, dubitare aliquis poteſt, hoc eſt, omnino dubitare nemo poteſt, quin melior ſit futurus iudex Iupiter quàm Staius.

puerîſve quis aptior orbis.) reſpicit illa antè poſita: *-- pupillúmve vtinam quem proximus hæres*
Impello expungam. ——

Hoc igitur quo tu Iouis aurem impellere tentas, Dic agedum Staio.) Seneca epiſtola x. *Nunc quanta dementia eſt hominum? Turpiſſima vota diis inſuſurrant: ſi quis admonuerit aurem conticeſcent. & quod*

ſcire hominem nolunt, Deo narrant.

prô Iupiter ô bone clamet.) vox deteſtantis, *prô Iupiter.* paſſim apud comicos. item *ô bone Iupiter* Lucilius emendante Ioſepho Scaligero apud Nonium: ——*qui te bone Iuppiter, inquit,*

Mutiuit, cùm cœnabit dominum fore Craſſo?

Iuppiter at ſeſe non clamet Iuppiter! ipſe?) hæc placita diſtinctio vt priore loco *Iupiter* ſit ὀρθῶς, poſteriore κλητική. nec diſpliceat ſcribi cum Pithœi libris *ad* pro *at.* in antiquis tamen membranis paullò aliter conceptus eſt locus, hoc modo: ——*prô Iupiter ô bone clamet*

Iuppiter: at ſeſe non clamet Iuppiter ipſe?

Ignouiſſe putas.) Si noſtra vota Ioui diſplicent, cur iniuriam non vlciſcitur? præclarè ad hanc obiectionem poëta: lentam numinis iram non eſſe veniæ ab eo indultæ certum argumentum: & longè falli eos qui propterea aduerſus Deum inſoleſcant: cuius vindictam ſuo tempore exſerendam, nulla ratione ſint euitaturi. Sine interrogatione autem melius ſcribi hos duos verſus: vt pronuntientur à Perſio ἁπλῶς narrante hanc vulgi ſtultitiam. quæ poſteà ab eodem acriter exagitatur.

quia cùm tonat.) Idem D. Chryſoſtomus homilia quadam, de temerè iurantibus: ὅτι σκηπτὸς αἴφνης οὐκ ἔρχεται, ὅτι οὐ πάντα ἀναπέτεσθαι ἔσηκας κατηχεῖν τὸν θεὸν ἵνα λάγαρα λάβῃς, ἵνα ὑποδήματα;

ocyus ilex.) hoc eſt, aliqua arborum altiſſimarum, cuiuſmodi eſt πρῖνος ſiue ilex.

Sulfure diſcutitur ſacro.) Vt fulgur pro fulmine

vſurpant Latini, propter cognatam vtriuſque naturam: ſic propter eandem cauſſam ſulfur poſuit Perſius cùm fulmen intelligeret. nam & odorem habent ſulfuris fulmina, & lux eorum eſt ſulfurea. Et fulmen autem & ſulfur inter res ſacras habitum olim vt diſertè docet Ariſtoteles. neq. verum eſt quod quibuſdam placet, ſacrum dici heic ſulfur ad diſtinctionē veri ſulfuris. nam & hoc inter maximè ſacra, θεῖον ideo Græcis dictū, & ad omnes expiationes ac καθάρσεις ſemper adhibitum. philoſophi verba ſunt Problematum, ſectione XXIV. Διὰ τί τὰ θερμὰ λουτρὰ ἱερά; ἢ ὅτι ἀπὸ τῶν ἱερωτάτων γίνονται, θείου καὶ κεραυνοῦ; fulmen verò etiam ignem ſacrum vocabant, vt Ammianus Marcell. libro XXIII. Iouem autem fulminantem, pro variis fulminis effectis Latini dicunt, vel *excutere*, vel *percutere*, vel *diſcutere*, quam ſermonis proprietatem cùm alibi obſeruabis, tum in Naturalibus Senecæ.

quàm túque domúſque.) Videtur alludere Homeri locum de iis quos ſerior quidem, ſed eò grauior Dei vindicta perſequitur. illos enim ait poëta perire & ipſos & vniuerſam domum.

Εἴπερ γάρ τε καὶ αὐτίκ' Ὀλύμπιος οὐκ ἐτέλεσσεν,
Ἔκ τε καὶ ὀψὲ τελεῖ· σύν τε μεγάλῳ ἀπέτισαν
Σὺν σφῇσιν κεφαλῇσι γυναιξί τε, καὶ τεκέεσσιν.

An quia non fibris ouium Ergennáque iub.) Niſi ſublata interrogationis nota ſuperiores duos verſus ita accipias, ſicut oſtendimus, vt narrationem contineant non ἔλεγχον, bis idem dixerit Perſius: quod omnino haut probo. Ibi igitur re-

tulit quæ vulgò eſſet hominum perſuaſio de longa numinis patientia : heic opinionem illam confutat ſolita acrimonia. quid ais, inquit? quia fulmine non iceris, ideo habes ludibrio Dei patientiam? ſed poëta vnius verbi loco κεραυνοπλὴξ fulguritus, aut κεραυνοβολεῖσθαι, deſcriptionem poſuit hominis fulguriti, ex ritibus ſui ſeculi. Moris erat vt icti fulmine quo loco fuerant extincti, ibi relinquerentur, neque inſtar aliorum cremarentur: locus ipſe ſacer habebatur ac certis cerimoniis, prout libris fulguralibus Tagetis, & aliorum Etruſcorum continebatur, ſacra eò loci fiebant: neque id ſemel ſolùm, ſed in poſterum etiam religioſè locus colebatur, aris etiam ibi poſitis & reliquo ſacrificiorum apparatu. Nota iam eruditis hæc ſuperſtitiò ex Feſti variis locis, Artemidoro, Seruio, aliis, maximéque ex recẽtiorum diligentia: vt opus non ſit παλιλλογεῖν. Ex hoc igitur ritu fulguritum deſcribit Perſius iſtis verſibus: *An quia non iaces*, inquit, *in lucis triſte euitandúmque bidental*: appellat bidental ipſum fulguritum, poëtica licentia: nam vulgò ita vocabant locum cui religio propter talem caſum acceſſerat, qui in medio extincti cadauer habebat: *quod in eo bidentibus ſacrificarent*, inquit Feſtus. ergo vt Lucilius *carcerem* appellauit hominem dignum carcere, vel qui ſæpius carcerem inhabitauerat: ſic Perſius *bidental* hominem cui mortuo bidental eſt factum, loco conſecrato, & circunſepto, atque altari adiecto. *triſte bidental*, dixit Horatij imitatione vt ſuo loco

loco notamus. addit *euitandum*, quia vt Marcellinus ait libro XXIII. *hoc modo contacta loca* (Græci ἐνηλύσια vocabant,) *nec calcari debere fulgurales pronuntiant libri.* rectè autem *iaces*, quia vt diximus, ac lege Numæ apud Feſtum diſertè cauetur, quem Iouis fulmen occiderat, eum ſupra genua tollere fas non erat, neque illi iuſta facere. addit *lucis* quia ſæpe fulminantur lucorum arbores ſacræ, & ſi qui ſunt in lucis homines, vnde illa orta quæſtio, quæ multos olim philoſophos torſit: Quare Iupiter ferienda tranſit aut innoxia ferit? de qua Seneca nonnihil II. Naturalium capite XLVI. ſed hæc quæſtio ad illam referenda, Cur Deus malos affligit rarò, bonos ſæpe, ne dicam ſemper? quam theſim mirificè tractat idem Seneca in libro De diuina prouidentia. vel dixit Perſius *iacere in lucis* fulguritum, quia ille locus vbi occiſus eſt fit bidental, id eſt locus ſacer. & luco etiam ſimilis, cùm intactum maneat quicquid in eo naſcitur. Quoniam autem in procuratione rei fulguritæ nihil tentabatur, niſi præeuntibus harum rerum interpretibus, vt loquitur Ammianus, ideo dixit Perſius,

——fibris ouium Ergennáque iubente.

figura eſt ἓν διὰ δυοῖν. neque enim duo ſunt conſultores Ergenna & fibræ ouium, ſed conſultis mactatarum ouium fibris, quid opus ſit docet Ergenna. nemo ignorat diſciplinam illam totam Etruſcorum fuiſſe, quod tot locis Seruius, Feſtus, Seneca, aliíque teſtantur. *Ergenna* igitur fulguratoris & interpretis oſtentorum Etruſci, no-

men eſt Etruſcum, vt Porſenna, Siſenna, Perpenna, & ſimilia.

Idcirco ſtolidam præbet tibi vellere barbam Iupiter?) qui fulmine ictus non es, idcirco ludibrio Iouem habes? Fatui hominis eſt ac Babæ alicuius, vel abiectiſſimi certè, barbam ſuam præbere vellendam, quaſi hominibus petulantibus ludibrium debeas, aut eorum petulantem laſciuiam non poſſis effugere. Familiare erat Græcis ac Latinis, vt quibus illudere volebant, barbam illis vellerent, vt dicebamus ad ſatiram ſuperiorem. Simile eſt apud Plutarchum τὰ σκέλη τοῖς ὑποσπῶσι παρέχειν. *crura præbere clam trahentibus.* quod ſoliti quidam facere, vt hac ſua patientia miſericordiam prætereuntium commouerent: cùm ſubinde homines petulantes crure tracto eos deiicerent ac ſolo illiderent. ita enim fuit moris. Locus Plutarchi eſt in libro De vitioſo pudore. Sed Perſius qui hanc παροιμιώδη locutionem de Ioue vſurpat, videtur alludere ad veram hiſtoriam, & rem geſtam. Legitur enim Dionyſius tyrannus diis barbam vulſiſſe, ac detraxiſſe cùm ſua ſacrilegia iocularibus etiam dictis factíſque proſequeretur. lege Lactantium libro ſecundo cap. IV. & Græcos. τὸ *præbet* in ſimili ſententia verbo ἐμπαρέχειν expreſſit Gregorius Naz. cum emphaſi magna.

aut quidnam eſt qua tu mercede deorum Emeris auriculas?) aut ſi negas ludibrio Iouem à te haberi, annon metuis ne te ille malum malè perdat? niſi fortaſſe dicturus es, te iram eius placa-

turum ſacrificiis tuis ac donis. ſed quod tantum munus à te offeri poteſt, vt hac mercede illudere eius auribus poſſis, ac nefaria hoc genus vota ab ab eo petere? *τὸ aut* initio ſententiæ in ſermone obiurgantis, Atticæ eſt venuſtatis. ſic apud Demoſthenem *ἢ εἰπάτω, ἢ δειξάτω*, & ſimilia: vbi ſemper illud reticetur, ſi quod dico verum non eſt. *mercede emere* ἀρχαϊκῶς dictum, vt *emtiuus miles* apud Feſtum, & *auxilia coëmere* apud hiſtoricos, & ſimilia. *emere* autem *deorum aures mercede* illos dicit Perſius qui pretioſa donaria voventes, impia à diis peterent: quæ eſt Platonis *ἐμπορικὴ τέχνη*.

pulmone & lactibus vnctis?) ſeparanda hæc ſunt à ſuperioribus, & cum acrimonia pronuntianda. quæſiuerat qua mercede placari à ſe poſſe ſperarẽt iratos deos ſcelerati iſti homines: nunc eorum vicem reſponſionem ipſe ſubiicit. ſed ſatiricã & irriſionis plenam. an diceris ſacrificiis veſtris aut donis poſſe vos deos demereri? ſcilicet auro & argento dij flectuntur, qui illa non pluris faciunt quàm pulmonem & lactes. Ariſtotelis præceptum eſt in tertio Rhetoricorum, quoties vituperabis aliquid, vt ex iis quæ ad genus idem pertinent id ponas quod viliſſimum eſt: quoties laudare inſtitues, id quod nobiliſſimum τῶν ἐν ταυτῷ γένει. eo præcepto hic vſus noſter philoſophus. nam ex omnibus quæ diis offeruntur, quid vilius pulmone & lactibus? atqui Perſius appellationib. iſtis cõplectitur quæcũq. diis offerri ſolent, libationes, hoſtias, victimas,

hecatombas, myriombas, & quantumvis pretioſa donaria.

Ecce auia, aut metuēs diuū matertera.) Tranſit Perſius ad ſpeciem aliam votorum eiuſdem generis: hoc eſt in quibus peccatur in materia, ſicut in ſuperioribus: ſed non tam grauiter: vt mereantur hæc vota humana dici, ab infirmitate & imperitia hominum profecta, potius quàm malitia: cùm illa priora eſſent ferina vota, hominum τῇ κακίᾳ τεθηριωμένων. Huius generis ſunt illa vota quæ perſequitur ordine Iuuenalis, pro opibus, pro potentia, pro eloquentia, pro militari gloria, pro fama, pro longæuitate, pro forma, & ſimilia his: quæ omnia probat Iuuenalis aut ſuperuacua eſſe, aut pernitioſa. Etſi autem nullum eſt tempus, quo non res huiuſmodi nobis ac noſtris optemus: ſunt tamen tempora quædam peculiaria, ad vota noſtra concipienda deſtinata: puta, cùm vxorem ducimus, cùm naſcuntur nobis liberi, cùm honorem aliquem adimus, aut ſimiles priuatas ſolennitates celebramus. Propterea Perſius de iſtis votis acturus, vt melius rem exprimeret, ad diei luſtrici conſiderationem nos vocat: qua potiſſimum die effundebat ſe in vota charitas parentum erga liberos. Ea igitur vota, & varios ritus queis vti mos erat in illis concipiendis, ob oculos ponit Perſius, & mox damnat.

Ecce auia & metuens diuum matertera, c.) τὸ ecce tranſitioni ſeruit. Olim non ſtatim vt erat natus infans aliquis & tolli iuſſus, pro vitali & γνήσιῳ

partu habebatur. ſed aliquammulti expectabantur dies qui fidem facerent vitalis fœtus. plena fides apud Græcos ſeptima vel decima die parta credebatur, vt ſcimus ex Ariſtotele & Ariſtophane, ac Græcis grammaticis: tum ſecuri feſtum illi diem celebrabant. ſed prius luſtrabatur infans: quod quinto die Græcos factitaſſe, eúmq. diem ἀμφιδρόμια dixiſſe, ex Platone, Suida, atque Heſychio notum eſt. Plautus quoque in Truculento fabula palliata, & Athenienſium moribus accommodata (ἡ γὰρ σκηνὴ τοῦ δράματος Ἀθῆνησι.) quinto die pro puero ſolitum ſacrificari oſtendit. Romani de partu, vitalis eſſet necne Pilumni lectum conſulebant. Seruius: *Varro Pilumnum & Picumnum infantium deos eſſe ait, eíſque pro puerpera lectum in atrio ſterni, dum exploretur an vtilis* (fortaſſe *vitalis*: etſi ferri poteſt:) *ſit qui natus eſt*: neque dubium ſpectaſſe eodem Iunonis menſam, quæ per totam hebdomadam proponebatur. Tertullianus De anima cap. xxxix. *Cui hominum non adhærebit ſpiritus nequam, ab ipſa etiam ianua natiuitatis animas aucupabundus, vel quà inuitatus, tota illa puerperij ſuperſtitione? Ita omnes idololatria obſtetrice naſcuntur, dum ipſi adhuc vteri infulis apud idola confectis redimiti, genimina ſua dæmoniorum candidata profitentur: dum in partu Lucinæ & Dianæ eiulatur: dum per totam hebdomadam Iunoni menſa proponitur: dum vltima die fata ſcribunda aduocantur*. poſtea luſtricum infantium diem celebrabant: qui fuit octauus puellarum, nonus puerorum, auctoribus Feſto, Plutarcho,

ac Macrobio. ille dies & luſtricus nominatur, quia luſtrabatur infans: (ideo *luſtralis ſolemnitas* dicitur Symmacho in epiſtola ad Flauianum fratrem;) item nominalis, quia nomen illi tum indebatur, quod præter iam dictos teſtatur Suetonius in Nerone, capite VI. Tertullianus eam diem hebdomadæ vltimam vocat: quod non repugnat ei quod diximus: nam videtur illa cuius meminit Tertullianus hebdomas religioſa non ſtatim à natiuitate cepta fuiſſe: vt nihil vetet diem eandem vltimam eſſe hebdomadæ & natiuitatis octauam vel nonam. idem eruditiſſimus ſcriptor in libro de idololatria eam diem Nominalia appellat, Gregorius Nazianzenus Ονομαςήρια: alij Græci ἑορτὴν ὀνομάτων. Illa die puerum luſtrabant, nomen illi imponebant, ac vota pro eo faciebant. Sed præcipua religio in electione nominis in quo ſemper omen futuræ felicitatis captabant. Auctor eſt beatus Chryſoſtomus in IV. caput prioris ad Corinthios: moris fuiſſe adhuc ætate ſua nonnullorum qui pro Chriſtianis haberi volebant, vt infanti nomen impoſituri, lumina multa accenderent, ſuum cuique nomen aſſignantes: puta vni lumini Zoſimi appellationem indebant, alteri Stephani, tertio Procopij, & ita in cæteris: atque eius demum quod cæteris extinctis ſuperuixerat, nomen arripiebant ac puero imponebant. ἐπίκα οὖν, inquit, καλεῖσθαι τὸ παιδίον δέῃ, ἀφέντες ἀπὸ τῶν ἁγίων αὐτὸ καλεῖν ὡς οἱ παλαιοὶ τὸ πρότερον ἐποίουν, λύχνους ἅψαντες, καὶ ὀνόματα αὐτοῖς ἐπιθέντες, τὸν διαρκέσαντα μέχρι πολλοῦ,

τοῦ παιδίου ποιοῦσιν ὀνόματι· ἐντεῦθεν πολὺν αὐτὸ στοχαζόμενοι βιώσεσθαι χρόνον. Captabant eadem omina & ex aliis rebus; cuiuſmodi ſunt loci temporíſque *περιστάσεις*: cuius rei exempla ſunt in hiſtoriis veterum. Atque hoc eſt quod Tertullianus vocat *fata ſcribũda aduocare*. cuius moris & Auſonius meminit, vt obſeruauit magnus Scaliger: in Parentalibus ſcribens de Æmilio Magno Arborio, auunculo:

Me tibi, me patribus, charum decus eſſe profeſſus,
Dictaſti fatis verba notanda meis.

videntur hæc quæ vocabant fata, in quadam tabula ſolita perſcribi: nam & Ioannes Chryſoſtomus ſimilis tabellæ meminit, quæ naſcente infante ſcribebatur. Verba illius ſunt in eam ad Galatas, vbi grauiter conqueritur vir pius de auſu nefario eorum qui tabellas impietatis plenas cùm infantes naſcerentur ſcribere ſoliti: *Ἑλλήνων ἔθη*, inquit, *παρά τισι τῶν ἡμετέρων φυλάττεται· κληδονισμοὶ καὶ οἰωνισμοί, καὶ σύμβολα, καὶ ἡμερῶν παρατηρήσεις, καὶ ἡ περὶ τὴν γένεσιν σπουδὴ, καὶ τὰ πάσης ἀσεβείας γέμοντα γραμματεῖα, ἃ τικτομένων τῶν παιδίων εὐθέως ἐπὶ κακῷ τῆς ἑαυτῶν συντιθέασι κεφαλῆς*: poſſunt ſancti huius patris verba & ad hunc ritum trahi, & aliter accipi: nam fortaſſe hæc pittacia quorum meminit, ad genethliacorum ineptias pertinuerunt. Hæc igitur & ſimilia his die luſtrico fiebant, quem deſcribit heic Perſius.

amia & metuens diuûm matertera.) conueniebant ad Nominalia omnis cognatio. Iuſtrandi partes propriæ piatricum muliercularum fuêre:

quæ erant anus recoctæ, circunferendi, & omnium rituum illorum ſuperſtitioſorum peritæ. Plutarchus in libro de ſuperſtitione γραίας περιμακτρίας ſæpius nominat. in luſtricis autem infantium diebus id miniſterium obibant vetulæ cognatæ. quare non temerè heic auiæ ac materteræ nominantur à Perſio. nec ſine cauſſa dixit *metuens diuûm*: ſed vt ſuperſtitionem aniculæ oſtenderet. ea enim eſt ſuperſtitioſi periphraſis ex mente veterum, de qua dicebamus ad Theophraſti characterem δεισιδαιμονίας: interdum etiã pij: vt in illo Ouidij in v. Metam.

Emathion æqui cultor timidúſque deorum.

cunis exemit puerum.) vt præſens ſiſteretur ad ſacra quæ pro ipſius ſalute tum aliis diis deabúſq. fiebant, tum etiam deæ Cuninæ.

frontémque atque vda labella Infami digito, & luſtralibus antè ſaliuis Expiat.) Luſtrationes veterum peragebantur circumlatione in orbem, & affricatione, quod περιμάττειν Græci dicunt: eámque vocem pluribus ad Theophraſtum expoſuimus. Egregius verò hic locus de ritibus quibus recens nati luſtrabantur. hinc igitur cognoſcimus, infantibus die luſtrico ſuo ſaliuam ad labra & frontem ſolitam admoueri, (qui mos poſteà in Chriſtianorum nominalibus, die ſacratiſſimo videtur manſiſſe:) ídque digito infami. idem & in aliis quibuſdam luſtrationibus fiebat. ſaliuæ enim ineſſe vim quandam mirificam exiſtimabant, vt fusè docet Plinius lib. XXVIII. cap. IV. alludit eò Athanaſius cùm Priſcillæ & Mon-

tani deliria appellat γραῶν πλάσματα, in tractatu contra omnes hæreſes. verùm ad expiationes, ferè non meram adhibebant ſaliuam, ſed puluerem ſputo turbatum, hoc eſt, lutum. Petronius: *Mox turbatum ſputo puluerem medio ſuſtulit digito, frontémque ſignauit*. neque heic aliter luſtralem ſaliuam interpretor: nam ſine luto expiationes non peragebantur. ideo πηλώσεις & καταβορβορώσεις inter genera catharmorum quos ſuperſtitioſi homines ſtultè excogitauerant, ponit Plutarchus. modò autem luto ſeſe inquinabant expiandi peccati gratia: quod apud Ariſtidem in Sacris dicitur τὸ πηλοῦ λαμβάνειν: modò in luto ſe volutabant quod πηλοῦσθαι τῷ θεῷ dicebant, & καταβορβόρωσιν ritum illum vocabant. Lutum verò quo aniculæ piatrices vtebantur, vel ſputo proprio conficiebant, vt diximus: vel è balineorum cellis petebant, auctore Chryſoſtomo, qui eius vanitatis meminit in priorem ad Corinthios. eius verba apponam, vt cum Perſianis conferantur. βόρβορον αἱ γυναῖκες ἐν τῷ βαλανείῳ λαμβάνουσαι, τροφοὶ καὶ θεραπαινίδες καὶ τῷ δακτύλῳ χρίουσαι, κατὰ μετώπου τυποῦσι τοῦ παιδίου ſolent, ait, nutriculæ aut ancillulæ vel aliæ mulieres luto è balneis ſumto, digito infantem linere, & frontem illius ſignare.

infami digito.) medio: Petronius. is verò infamis: neque aliæ res niſi probroſæ porrectione huius digiti indicabantur. Dio Chryſoſtomus orat. XXXIII. εἴ τις παραγένοιτο εἰς πόλιν ἐν ᾗ πάντες ὅ, τι ἂν δεικνύωσι, τῷ μέσῳ δακτύλῳ δεικνύουσι, ποίαν

ἵνα ἡγήσηται τὴν πόλιν ταύτην;

Vrentes oculos inhibere perita.) faſcinum pueris præſertim ſuis timebant. ſaliuam autem ſiue lutum eò valere credebant. ſubiicit Ioannes Chryſoſtomus verbis modò allatis: τί δ' ὁ πηλός; ὀφθαλμὸν πονηρὸν ἀποστρέφει, φησὶ καὶ βασκανίαν καὶ φθόνον. eam ob cauſſam, & Cuninæ vota faciebant. Lactantius libro primo: *Cunina infantes in cunis tuetur, ac faſcinum ſubmouet.* amuleta etiam & res turpiculas ideo pueris appendebant.

Tunc manibus quatit.) Expiatio præcedit preces: hæ iam ſequuntur. cùm autem pro infantibus vota faciebant manibus quatere eos ſolebant, quaſi præſentibus diis illos oſtenderent. Homerus de Hectore, Ἰλιάδ. ζ.

Αὐτὰρ ὅγ' ὃν φίλον υἱὸν ἐπεὶ κύσε πῆλέ τε χερσὶν,

Εἶπεν ἐπευξάμενος Διΐ τ' ἄλλοισίν τε θεοῖσιν. quod poëta dixit πάλλειν χερσὶν, alij αἰωρκάζειν, quod exponitur Heſychio, τὰ παιδία ταῖς χερσὶν ἀναπάλλειν. Lycophrō βράσαι de votis pro infante ſimiliter loquēs:

Σφαδ πατρὶ λάσκε τὰς ἐπηκόους λιτὰς

Σκύμνον παρ' ἀγκάλησιν αἰετοῦ βράσας.

ſpem macram.) infantem tenellum ac ferme adhuc à partu recentem. *ſpes* Latinis familiare eſt pro pueritia aut iuuentute: item pro puero ac iuuene. Virgilius, *-- nec ſpes iam reſtat Iuli.* Seneca apud Tacitum: *Quartus decimus annus eſt, Cæſar, ex quo ſpei tuæ ſum admotus.* ita accipe Auſonij verſum in Parentalibus, qui virum eruditum Eliam Vinetum ad incitas redegit:

Paſtor chare nepos: ſpes cuius certa fuit res.

hoc eſt, qui in iuuentute talem te præbuiſti qualem ſolet pater optare vt fiat,& ſperare futurum filium vbi maturuerit.Idem in Profeſſoribus:

Herculane qui profectus gremio de noſtro & ſchola
Spem magis quàm rem fruendam præbuiſti auunculo.

ſic etiam in Protreptico ad Auſonium nepotem.

Nunc Licini in campos, nunc Craſſi mittit in ædes.) votum pro diuitiis: quod quia frequentiſſimum eſt, & omnibus commune, ideo & Perſius & Iuuenalis illud cæteris omnibus præpoſuerunt. Latini ſcriptores ad exemplum ditiſſimorum Licinium & Craſſum nominant,vt heic Perſius,& Seneca epiſtola c x x. Vetus interpres fluctuat heic: modò pro eiuſdem hominis nominibus hæc accipiens: quod refellit Seneca apertè diſtinguens in gemino huic loco inter Craſſum & Licinum ſiue Licinium: etſi de gente Licinia & Craſſus ille diues fuit. Etiam illud falſum quod ex aliorum ſententia idem interpres ſubiicit de Licino Auguſti tonſore ac liberto. Noli dubitare per campos Licinij vetuſtum illum intelligi Licinium Stolonem, qui ob poſſeſſa cum filio agri iugera CIↃ. damnatus eſt: ſicut per ædes Craſſi opes denotantur illius Craſſi, quem teſtatur in vita Plutarchus,crebris domorum emtionibus ac venditionibus, ingentes quæſiuiſſe ſibi opes.

Hunc optent generum rex & regina.) Votum pro forma & potentia: eſt enim mixtum,vt ferè ſunt hominum cupiditates. Iuuenalis ſeparatim vtrumque hoc caput eſt perſecutus: ſimile quid

olim accidit Maximino Iuniori, vt refert Capitolinus.

Hunc rapiant.) ſic apud Græcos ἁρπάζειν & συναρπάζειν de re admodum expetita. in vetere Perſij vita, *deripere* eo ſenſu.

Quicquid calcauerit hîc roſa fiat.) Votum pro abſoluta omnibus numeris felicitate: quam poëtica circumlocutione exprimit. in prima,

—— è manibus illus Naſcentur violæ.

Claudianus in laude Serenæ, *-quocunq. per herbam*
Reptares fluxere roſæ. ——

vide ſi lubet Animad. in Athenæum libro IV. capite XIII. non malè ſcripſeris *heic.* τὸ *fiat* pro naſcatur, vt apud Græcos φυέσθω pro γεννηθήτω.

Aſt ego nutrici non mando vota.) Nutricum præcipuus in alumnos affectus: ſed prudentia quanta ſolet mulierculis ineſſe quibus ne liberalis quidem educatio contigit. fruſtra erat Chryſippus cùm nutrices ſi fieri poſſet ſapientes optabat. nam omnino fieri haud poteſt. Optabant illæ igitur ſuis alumnis non quæ ſunt verè bona: ſed quæ videntur ipſis eſſe. hoc vult Perſius: horum parentum vota ſimilia eſſe ſtultarum nutricularum votis malè ſanis. Seneca epiſtola XXXII, *Optauerunt tibi alia parentes tui: ſed ego contrà, omnium tibi eorum contemtum opto, quorum illi copiam.* idem in IX. *Etiam num optas quod tibi optauit nutrix, aut pædagogus aut mater. Nondum intelligis quantum mali optauerint.* mox vocat *execrationes parentum* non vota. Atque his verbis tãgit poëta inſignem illum hominum errorem.

qui putant rem eſſe facilem & cuiuis notam, ſcire quid ſit à deo petendum. Perſius verò cùm negat nutrici ſe vota mandare, hoc ſignificat: non niſi ſapientiſſimos viros orandi ſcientiam tenere: quæ erat Stoicorum ſententia, vt antè diximus, & Platonis etiam: cuius liber περὶ προσευχῆς eò potiſſimum ſpectat, vt difficultatem huius rei nos doceat.

negato Iuppiter hæc illi, quamuis te albata rogarit) Id ſignificat: hæc vota indigna eſſe quæ dij exaudiant: quippe ab iis facta, qui intus ſordeāt, extrinſecus ſpeciem pietatis præ ſe ferant. albati, hoc eſt in candida & pura veſte ad deos adibant, vt ſciunt omnes. Plautus Rudente:

—— æquius vos erat
Candidatas venire hoſtiatáſque ad hoc
Fanum: ad iſtunc modum non veniri ſolet.

Philo Iudæus De Caino, λευχειμονοῦντες μὲν εἰς τὰ ἱερὰ βαδίζειν σπουδάζουσιν ἀκηλιδώτους ἐσθῆτας ἀμπεχόμενοι, διάνοιαν δ' κεκηλιδωμένην ἄχρι τῶν ἀδύτων εἰσάγοντες, οὐκ αἰδοῦνται.

quamuis te ablata rogarit.) videtur alludere ad formulam precum, quæ tantopere laudatur apud Platonem:

Ζεῦ βασιλεῦ τὰ μὲν ἐσθλὰ καὶ εὐχομένοις καὶ ἀνεύκτοις
Ἄμμι δίδου· τὰ δὲ δεινὰ καὶ εὐχομένοις ἀπαλέξοις.
Iuppiter ô nobis, taceamus ſiue precemur
Da bona: quæ mala ſunt errore petentibus arce.

Poſcis opem neruis, corpúſque fidele ſenectæ.) Iam agit Perſius de genere hominum qui errorem alium in votis errant: cùm ipſi ſua ſibi vota con-

traria vitæ ratione deſtruunt: quod quid eſt aliud niſi numen irridere? Scitum enim eſt Græcorum præceptum: ſic deos opem eſſe poſcendos, vt interea ab opere manum non amoueas. καὶ χεῖρα προσφέροντα δεῖ τὴν τύχην καλεῖν. Timotheus ad eccleſiam catholicam libro primo: *Inconſultiſſimum ac ſtultiſſimum eſt, id quoſdam agere, vt quod affectu ac voto volunt, idipſum re atque actu nolle videantur.* profert ſapiens hic duo eiuſmodi hominum exempla: prius eſt illorum, qui valetudinem proſperam petunt à ſuperis, & Bacchanalia interim viuunt. alterum genus eſt eorum qui opes deos poſcunt, cùm ipſi quæſitis non parcant, ſed ſua in caſſum dilapident. Stultitiam hanc hominum fusè perſequitur Maximus Tyrius ſermone xx.

Poſcis opem neruis.) Clemens Alexandrinus Stromatum libro VII. εἶτα νήφοντες μὲν ὑγείαν αἰτιῶνται, ὑπερεμπιπλάμενοι δὲ καὶ μέθαις εἰλυλισμένοι κατὰ τὰς ἑορτὰς νόσοις ἐπισπῶνται.

neruis.) robori corporis quod maximè poſitum in neruorum integritate: inde νευροῦσθαι pro firmari: quod etiam ad animum transferunt. Philo Iudæus, νευροῦσθαι τῆς διανοίας dixit in Moſis vita. huius contrarium apud poëtam eſt ἀπογυιοῦν.

corpúſque fidele ſenecta.) corpus cui ſuæ vires permaneant ad ſenectam vſque. dictum eleganter.

ſed grandes patinæ, &c.) Maximus Tyrius: διαλγεσίωμενοι νόσοις τὸν ναυπρῶν ὑπ. ἀπέχονται. Laërtius de

Diogene cane: ὀκνεῖς αὐτὸν τὸ θύειν τοῖς θεοῖς ὑπὲρ ὑγιείας, ἐν αὐτῇ δὲ τῇ θυσίᾳ κατὰ τῆς ὑγιείας δειπνεῖν. *patinæ* Græcis πατάνια ſiue βατάνια. *grandes patinæ*, quæ Græcus comicus πατανίων σορεύματα: Plautus *patinarum ſtruicem.*

tucetáque craſſa.) vox Gallica *tucetum* vt adnotant veteres critici: ζωμὸς παχὺς exponitur Græcis magiſtris. quod firmat vox *craſſa.* Arnobius videtur minutalis genus facere, & à verbo tundo vocis originem repetere.

Rem ſtruere exoptas cæſo boue.) Alterum exemplum. contraria ſunt vota, rem optare ſtruere, hoc eſt, ἐπισωρεύειν: & armenta ſua ire minutum: quod ſine diuitiarum notabili iactura fieri non poteſt. Cùm autem ſint minuendæ rei ſexcenti modi: Perſius eius potiſſimum impenſæ meminit, quæ in ſacrificiis verſatur: vt duo ſimul in iſtis reprehenderet: profuſionem partarum iam opum ſtudio nouas parandi: & ſtultam illam opinionem, quaſi largitione iſta ſua deos obſtringerent ſibi, vt paria ſecum facerent, ex illa iuriſconſultorum formula, do vt des. ita commodiſſimè & ſenſim delabitur in ſermonem de votis propriè ſic dictis, & fœda cum diis nundinatione.

Mercuriúmque Arteſſis fibra.) iugibus ſacrificiis litare tentas Mercurio, vt multus tibi quæſtus obueniat vel ex mercimoniis tuis, vel ex ſtudiis & opera forenſi, vel ex ruris prouentu, aut neſcio vnde ex inopinato. eiuſmodi ſunt lucra quæ conciliat Mercurius.

Tot tibi cùm in flammis iunicum omenta liqueſcant.) cùm tot maiores victimas cædas: vt ſunt boues, tauri, iuuenci, & iunices ſiue δαμάλεις. Etſi autem in honorem deorum mactari victimæ dicebantur: vt plurimùm tamen minuta quædam diis adolebant, cætera conuiuantes abſumebant: qua de re plura ad Athenæum libro IV. cap. XI. inter illa minuta fuit omentum. Catullus epigrammate in Gellium,

Omentum in flamma pingue liquefaciens.

loquitur de Perſis qui in ſuis ſacrificiis victimam ſecare in partes, & diuidere inter ſe ſoliti, animã deo relinquentes: niſi quod τοῦ ἐπίπλου τι μικρὸν τιθέασιν ἐπὶ τὸ πῦρ, inquit Strabo.

Et tamen hic extis & opimo vincere ferto Intendit.) Superſtitioſorum errorem his quatuor verſibus depingit. hi enim perſuaſi maxima quæq. ſacrificia plurimùm apud deos poſſe: nullis parcebant ſumtibus, quo poſſent eos demereri. quare eueniebat ſæpe, vt qui diteſcenti ſtudio deos colebant, fœda hac illorum κολακείᾳ ac nundinatione, auitas opes conſumerent. ita malè cum iis agitur, qui exiſtimant τοιοῦτον εἶναι τὸ τῶν θεῶν ὥς τι ὑπὸ δώρων παράγεσθαι, οἷον κακὸν τοκιστὴν, vt ait Plato. Hanc vanam & ridiculam perſuaſionem graphicè ob oculos ponit Perſius.

opimo vincere ferto.) Rectè *ferto*: non *farto*: quod in deprauatis codicibus inuentum malè tuentur. Catonis de re ruſtica caput CXXXIV. lege. ſed Perſius ἁπλῶς pro re diis oblata heic accipit, non pro libo. etiam illud falſiſſimum, χλιῶας σπον-

πὶς

τις & altiles alios eſſe à fartis. non obſeruarant, *farcire* Catoni atque aliis id eſſe, quod Græcis σπίζειν aut σπιέζειν.

Nequicquam fundó ſuſpiret nummus in imo.) donec peruentum ſit ad vltimum ferme arcæ vel loculorum nummum. tunc ſera pœnitentia animos iſtis inceſſit. fruſtra: δειλὴ δ᾽ ἐν πυθμένι φειδώ, ait Heſiodus: quem noſter hoc verſu imitatur.

Si tibi craterras argenti.) Aperit iam Perſius totius huius erroris fontem: quod nimirum de diis non aliter iſti ſentirent quàm vt de hominibus, humanóſque illis affectus, ac vitia tribuerent. Qui igitur cupiditate opum arderent, de diis idem exiſtimarunt.

craterras arg.) Ita ſcribunt Latini, & formant, *craterra*, *craterræ*. dicunt & crater cum Græcis: quod huic loco non conuenit.

incuſáque pingui Auro dona feram.) *incudere* verbum τῆς τορευτικῆς, pro imprimere cudendo. Virgilius, *cratera impreſſum ſignis*. Græci ἐμπαίειν hoc dicunt & ἐμπαίζειν, quod planè eſt incudere: vnde ἐμπαιστικὴ τέχνη quæ operibus argenteis ſigna aurea imprimebat, ſicut dicebamus ad Suetonij librum ſecundum. huc refer Senecæ verba ex epiſtola quinta: *Non habemus argentum in quod ſolidi auri cælatura deſcenderit* pro malleo ducere ſimpliciter aliquando vſurpatur. Valerius Flaccus libro ſecundo: *Incuſæ ſonitum mirabere maſſæ*.

ſudes.) παντοῖος αὖ ὑπὸ χαρᾶς θρόοιο. ingens autem gaudium quod ex lucro homo auarus capit, variè auctores exprimunt. M. Tullius in ſimili lo-

co III. De officiis: *Si dares hanc vim M.Craſſo, vt digitorum percuſſione heres poſſet ſcriptus eſſe, in foro mihi crede ſaltaret.* Perſius ſudorem illi tribuit, hoc eſt grauem commotionem: quales ſunt illæ quas ſequitur ſudor. Aſpaſiæ verſum in v. Athenæi cum hoc loco componebamus Animaduerſ. cap. xx.

Κἀγὼ ὅπως ἤκουσα χρῶας ὑπὸ σῶμα λιπαίνω
Ἱδρῶτι. ——

quam obſeruationem ſine cauſſa quidam conati ſunt incruſtare. Philo Iudæus De Aarone: ἡ ἐλπὶς τὸ αὐχμηρὸν αἰαχδῆ ὲ λιπαίνει τῶν φροντίδων.

& pectore læuo Excutias guttas.) lacrimes præ gaudio: tanta eſt ſtultitia tua. malè in aliis libris, *pectore læto.* Virg.

—— *ſi mens non læua fuiſſet.*

hoc eſt, niſi fuiſſemus ſtulti. ita heic *pectus læuum.* lacrimæ omnis fere grauioris commotionis comites: nam etiam ſomnianti fluunt Turno apud poëtam, —— *oſſáque & artus*

Perfudit toto proruptus corpore ſudor:

ſed ex repentino maximè gaudio lacrimæ manare ſolitæ, vt paſſim obſeruant auctores. ſequitur in verſu Aſpaſiæ: βλεφάρων δ' γόος πίπτει οὐκ ἀθελήτως. & alij plurimi, vt apud Suetonium lib. II. cap. LVIII. notabamus. cauſſam harum lacrimarum explicant philoſophi. vt Alexander Trallianus in Problematis. vide Senecam epiſtola XCIX. & magnum Baſilium in commentario Περὶ ἀχαριστίας. docet verò Simplicius in Epictetum, ex contrariis cauſſis dolore & gaudio, quorum affe-

ctuum illo conſtringimur, hoc relaxamur, eoſdem affectus in nobis edi. ἐκ τῶν λυπηρῶν καὶ τῶν ἡδέων τὰ αὐτά πως ἕπεται. τὰ λυπηρὰ πλεῖ· τὰ δ' ἡδέα δάκρυ. quo loco prætermitti lacrimas à Simplicio non oportuit.

lætari prætrepidum cor.) ita rectè membranæ, melius quàm *lætetur.* quid vſitatius hoc genere locutionis hiſtoricę per infinitiuum? quam poëta elegantiſſimè heic vſurpauit. vocem *prætrepidum*, vel vt in aliis, *pertrepidum* expoſuimus ſatira I.

Hinc illud ſubiit, auro ſ.) *hinc*, id eſt, quia deos æſtimamus vitiis noſtris, vt loquitur Seneca. idem philoſophus epiſtola CXV. *Admirationem nobis parentes auri argentíque fecerunt: & teneris infuſa cupiditas altius ſedit creuítque nobiſcum. Deinde totus populus in alio diſcors, in hoc conuenit: hoc ſuſpiciunt, hoc ſuis optant, hoc diis velut rerum humanarum maximum, cùm grati videri volunt, conſecrant.* ſimilia his Lactantius libri VI. initio.

auro ſacras quod ouato Perducis facies.) quod argento, auro, ac gemmis deos colimus. quod quia in maius voluit poëta extollere, ponit exemplum maximæ impenſæ quæ in hoc genere ſoleret fieri apud Romanos: quibus fuit moris, vt ex manubiali pecunia viri triumphales dona diis pretioſiſſima conſecrarent. exempla vbique obuia in hiſtoria Rom. *aurum ouatum*, quod Ouidius aurum tropæorum appellat illo verſu in epiſtola ad Germanicum lib. II. de Ponto.

Déque tropæorum quod ſol incenderat auro.

Perducis facies.) totas facies,totáſque adeo ſtatuas deorum ducis ex auro. *ducere* heic ἐλαύνειν: vnde opera χρυσήλατα,vt σφυρήλατα.

nam fratres inter ahenos Somnia p.) Sub exemplo quod dixit explicat planiùs. Nam exempli gratia, inquit: ſunt in Apollinis Palatini porticu quinquaginta Ægypti filiorum effigies conſecratæ omnes ex ære, & honore pari. verùm ſi perſuaſum alicui fuerit,ſe veriorem δι' ἐνυπνίων μαντικὴν eſſe adeptum, cum his vota faceret, potius quàm illis: is hos quos ſibi propitiat credit, inſtituet κολακεύειν & ſingulari honore præ ceteris afficere,atque auro colere. barbam igitur auream illis curabit apponi,&donaria pretioſa appendi. Quare verum apparet quod diximus: ita nos cum diis agere, vt cum hominibus. ſalutem medici diligentia partam, cùm grati eſſe volumus,auro penſamus. idem erga deos quoque fit. hæc ſententia huius loci.

fratres inter ahenos.) Non poſſunt de Caſtore & Polluce hæc accipi :apparet enim de pluribus loqui poëtam, quàm de duobus, qui de ſimulacris deorum in Pantheo accipiunt, & ad tertium caput nos reiiciunt libri XXXIV. Plinij, ludunt ſuos lectores. Acronem igitur ſequamur, & eius interpretationem, quæ apud veterem ſcholiaſten.

Somnia pituita qui purgatiſſima mittunt.) In ſomnis curationes indicare varios deos aut heroas, credidit vetuſtas: etſi præcipuè Apollinis, atque Æſculapij illæ partes credebantur eſſe à Græcis

& Romanis: poſteà verò gliſcente ſuperſtitione Ægyptiaca, Iſis & Oſiris ac Sarapis eandem vim habere exiſtimati ſunt: nec ſolùm iſti, ſed etiam Ægypti filij hi quinquaginta, ſi Acroni credimus. *ſomnia mittere* dixit, pro θεραπείας δι' ὀνειράτων. & vt loquitur in Sacris Ariſtides, ὄψις τῶν ὀνειράτων, quæ cuiuſmodi fuerint, nuſquam diſcas melius, quàm ex illis nugaciſſimis libris, magni alioquin ſcriptoris. *ſomnia* autem *pituita purgatiſſima* appellat figuratè illa quorum fides certior in ſanando & efficacia maior. per *ſomnia* enim ſiue inſomnia, intelligit præmonſtratas curationes ac θεραπείας.

Præcipui ſunto:) præcipuo honore coluntor illi. ſic tu tecum ſtatuis ſi gratus es.

ſitq́ illis aurea barba.) nec ſolùm honore verborum eos ducis eſſe colendos, ſed etiam ornandos pecunia tua. Videntur aureas barbas diis de ſe bene meritis appoſuiſſe: quod & hic locus, & illa de Dionyſio tyranno hiſtoria quam ſuprà tetigimus confirmat. Quare iis potiſſimum diis à quibus plurima ſperabant, aut quorum poteſtatem maximam putabant, auream barbam tribuebant vt Ioui, quod teſtatur Sueton. in Caligula cap. III.

Aurum vaſa Numæ, Saturniáque impulit æra.) Ex hac peruerſa hominum opinione illud ſecutum eſt, vt frugalitas veterum in cultu deorum, locum iam nullum habeat: ſed contrà in templis auro & argento omnia niteant.

vaſa Numæ.) vaſa fictilia cuiuſmodi erant qui-

bus olim Numa ceremoniarum primus auctor Rom. vti inſtituit. etſi dici poteſt, ſeculi eam λιτότητα fuiſſe non hominum. de capedunculis & vrnulis fictilibus Numæ, Cicero & alij.

Saturniáque impulit æra.) æra in quibus veteris pop. Ro. opes etiam publicæ erant poſitæ. alludit ad ærarium quod in æde Saturni: nam è re dictum fuit ærarium. alioquin omnia antiqua dicuntur κρόνια & Saturnia. *impulit* loco deiecit & contemni fecit, vt rectè expoſitum in Bongarſianis membranis.

Veſtaléſque vrnas.) vrnis aquam neceſſariam ad ſacra Veſtales geſtabant: vt de Tarpeij filia notum quæ arcem Sabinis prodidit.

Tuſcum fictile.) An quia ex Etruriæ figulinis Romam afferretur? puta Areto: Antidamus in moralibus. *quis auerruncaſsit tam Aretinas hominum mentes?* Fulgentius exponit, teſteas, vel argillaceas. An eo reſpicit, quod pleraque ad religionem ſpectantia habuerunt Romani ab Etruſcis?

O curuæ in terris animæ, cæleſtium inanes!) Poteſt hic verſus & cum ſequentibus iungi: ſed præſtat eſſe epiphonema, præcedentibus verbis ſubiectum: appoſitiſſimè illud quidem, & meritiſſimè. quid enim ſtultius aut improbius, quàm propria vitia in deum transferre? iure igitur exclamat Perſius, ignorantiam Dei ſuis hominibus exprobrans, & rerum diuinarum. Eſt autem exacta vituperatio per ἄρσιν & θέσιν, vt præcipiunt rhetores. ἄρσις eſt, *cæleſtium inanes.*

θίας, ὦ curuæ in terris animæ, προσωπικῶς enim poſuit. Simillimum huic eſt illud in Euangelio à Domino pronuntiatum. σκάνδαλόν μου εἶ. ὅτι οὐ φρονεῖς τὰ τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τῶν ἀνθρώπων. vt quidem illum locum Theophylactus interpretatur. ſententiam verò huius verſus aliter extulit Lactantius libro VI. cap. primo. *Homines*, inquit, *nihil ſapiunt niſi terram: bonáque & mala ſolius corporis ſenſu & voluptate perpendunt. Huius arbitrio vt religionem ponderant, ſic totius vitæ ſuæ acta diſponunt.* idem politiſſimus ſcriptor lib. II. capite II. hunc Perſij locum affert, & cùm eo loco, tum etiam alibi multa in hanc ſententiam diſputat.

curuæ in terris animæ.) Beatus pater Chryſoſtomus concione XXI. in eam ad Epheſios: μέχρι τίνος ἐσμὲν σάρκες; μέχρι τίνος ἐπὶ τῆς γῆς κύπτομεν; & ſæpius κατωφερεῖς ac χαμαιζήλους, & τοὺς ἐκ τῆς γῆς κεκολλημένους homines eandem ob cauſſam vocant Græci patres. *in terris* autem membranæ omnes, non *in terras*, ídque eſt ἐμφατικώτερον; qui non ſolùm terram ſpectant, ſed in illa toti hærent: ne minimum quidem attollentes ſe ſupra humum. apud Lactantium tamen eſt *in terras.*

cœleſtium inanes.) inanes eius cognitionis ac ſcientiæ, quæ docet quid ſit Deus, & quomodo adoretur, atque oretur rite. verumenimuerò huius ſcientiæ non multò maiorem quàm reliqui habuit notitiam Perſius, aut omnino quiſquam mortalium, quem non recreaſſet qui creauerat, refeciſſet qui fecerat, vt ait Auguſtinus.

Quid iuuat hoc, templis noſtros immittere mores.) Epiphonemati ſubiicit increpationem. ſemper autem ſibi ſimilis noſter philoſophus: quem antè docuimus omnia dicta factáque hominum ad finem ſuum exigere. ita heic obiurgationem ſuam ab eo capite deriuat: ſtultos eſſe probans qui fruſtra diis pretioſa dona offerant, qui diuitiis nec capiantur neque vtantur. *quid iuuat?* id eſt in quem finem hoc facimus, quod corruptelam morum noſtrorum inferimus in res religionis? nam quia luxuria & auaritia animos noſtros occupant, ideo ſic erga deos nos gerimus, quaſi & illi eſſent luxurioſi & auari. præclarè Arbiter. *Ipſe ſenatus recti boníque præceptor, mille pondo auri Capitolio promittere ſolet: & ne quis dubitet pecuniam concupiſcere, Iouem quoque pecunia exorat.*

Et bona diis ex hac ſcelerata ducere pulpa.) καὶ ἐκ τῆς ἰδίας ἡδυπαθείας δοκιμάζειν τὰ τοῖς θεοῖς ἀγαθὰ καὶ καταθύμια. *bona diis ducere,* valet, ducere atque exiſtimare illa diis eſſe grata, quæ ſceleratæ huic pulpæ ſint grata. Bona ſunt alia aliis: nam verbi gratia, hominibus multa non ſunt bona, quæ alij animantium generi ſint bona ac grata. nec quod vni bonum, ſtatim & alteri. errant igitur qui bona & grata numini cenſent, quæ vident iudicio hominum eſſe bona. quid illi, qui non ſani hominis, ſed vitiis corrupti iudicio comprobata bona, putant Deo placere? *pulpa* eſt caro ſine oſſibus: à palpitando dicta: mollis enim eſt ac tremula: heic pro carne accipitur & toto corpore, quod mollitie ac luxu diffluit. planè

ſicut in ſacris libris *caro* ſolet poni. & Chryſoſtomus paullò antè *μέχει τινος ἐσμὲν σάρκες*; *ex* ſic capitur heic, vt cùm dicimus, *ex tuis moribus de meis iudicas*. eſt igitur, *ex hac ſcelerata pulpa*, iudicium ſequentes carnis: ſiue quod dictant luxuria & auaritia quibus ſeruimus. *ſceleratam* vocat autem *pulpam*, id eſt carnem, quia per flagitia ac ſcelera voluptuarij ſolent ei gratificari.

Hæc ſibi corrupto caſiam diſſoluit oliuo.) Quod modò dixit, fruſtra ad deos luxuriæ inſtrumenta transferri: id ſeptem ſequentibus verſibus tractat vberius: comparans inter ſe luxuriam quæ ab hominibus in habitu ac cultu vſurpatur: cùm illa quæ in cultu deorum. vtramque pronuntiat vitioſam: ſed hanc eò magis, quod dij quorum cauſſa aurum, argentum, gemmæ & ſimilia parantur, illis nullo modo vtuntur: cùm homines contra in vſum ſuum illa vertant, & voluptatem magnam ex iiſdem rebus capiant. Quia autem mulieribus non viris cultus pretioſus conuenit, ideo de illis loquitur, non de viris. Omnia autem quorum meminit communia erant vtrique luxuriæ generi: nam & ad deorum cultum ornatúmque illa vſurpabantur, vnguenta, purpura, gemmæ, aurum.

corrupto oliuo.) vnguentum curat conficiendum è caſia præſertim nigra, pretioſiſſimum. omnia autem vnguenta fiunt mixto oliuo: nam oleum eſt materia apta ſuſcipiendis odoribus ſeruandíſque. itaque in oleum transferuntur ab vnguentariis. rectè autem *corrupto*: quicquid

enim deſinit illud eſſe quod fuit, corrumpi dicitur. olim Lacedæmonij cùm vnguentarios vrbe pellerent, criminis loco obiicerunt, *quod oleum diſperderent.* ergo etiam mixtiones quales fiunt à myrepſis & pictoribus ſunt φθοραὶ. neque aliter pictores loquebantur, vt vſurpat Plutarchus in VIII. Sympos. ſic μιαίνειν dixerunt pro μιγνύειν, & μίανσις pro miſtione, vt diſputant Plutarchus idem ac Porphyrius: & ita doctiſſimus Perſius, ſequente verſu, *vitiato murice.*

Et Calabrum coxit vitiato murice vellus.) lanam Tarentinam coquendo infecit liquore è conchylio muricis.

Hac baccam concha raſiſſe.) Eſt alia quæ iubeat ſibi margaritas quæri. *baccam concha radere* eſt τὸν μαργαρίτην χωρίζειν ἀπὸ τῆ κόγχου, vt loquitur Græcus ſcriptor apud Athenæum libro III. margaritam vocat *baccam*, Virgilium imitatus. Plinius *nucleum* dixit, vt obſeruabamus alibi. infimæ Latinitatis auctores *perulos*, quod nomen idioma noſtrum ſeruauit. extat apud veterem interpretem Horatij.

& ſtringere venas Feruentis maſſæ crudo de puluere iuſſit.) iuſſit conflari in vnam maſſam crudum puluerem è venis terræ, ſiue fodinis auri vel argenti. non poteſt dubitari quin de auro & argento ſentiat Perſius: quare voce *ſtringere* eſt abuſus: nam illi propriè in ſolo ferro locus eſt, vt diſertè Plinius obſeruat libro XXXIV. cap. XIIII. ferri autem quis vſus in muliercularum mundo? *Stringere* eſt malleo tundere ita vt eliciantur ſtri-

cta, hoc eſt ἀπανθῆρες. ſed in arte metallica eſt συμπωρῆν, vt dicebamus ad librum v. Strabonis: hoc eſt, terram vnde fit ferrum conflare in naturam ferri: quod fit coquendo in fornace. inde ſtri-cturæ ferri apud Virgilium: & illæ quæ ſic propriè dicuntur, de quibus Plinius. aurum quoque, ſiue in ramentis collectum, ſiue in globis aut ballucis inuentum, in maſſam conflatur in fornace: *ſtringi* tamen non dicitur, quod ſciam Latinis ſcriptoribus. *crudum puluerem* vocat ramenta, aut terram in fornace nondum coctam.

Peccat & hæc peccat.) etiam illa luxuria qua homines in cultu ſuo vtuntur vitium eſt, & peccatum.

vitio tamen vtitur.) ſed id peccatum eo minus eſt, quia eſt aliquis ſaltem vſus hominibus earum rerum. hæc quidem ſententia defendi poteſt: certum tamen, τὰς τρυφώσας non neceſſitatem aut vtilitatem, ſed voluptatem & delicias ſpectare, cùm auro & gēmis & cæteris id genus ſeſe exornant. itaq. non vtuntur illis, ſed fruuntur. quare *vtitur* heic accipio pro fruitur. Sic & Seneca in III. De ira, peiorem eſſe iram quàm luxuriam eo probat, quod luxuria ſua voluptate fruatur.

at vos Dicite pontif.) atqui in rebus ſacris neque vllus vſus eſt auri & gemmarum: nec exiſtimare debemus de diis tam malè, vt putemus illos oblectari more hominum cultu ſumtuoſo ac delicato. Rectè autem pontifices compellat, penes quos omnium ſacrorum cura, & à quibus

ſacerdotum omnium collegia pendebant.

in ſancto quid facit aurum?) ita membranæ omnes: apud Lampridium in Alexandro, *in ſanctis*. alij codices, *in ſacro*. quod poſtremum ſequor potius. nam *ſacrum* eſt res deo ſacra. vnde eſt apud Plautum, *ſacro manus admoliri*. & ita apud M. Tullium. Porrò etiam qui ſolo naturæ ductu Deum norant, αὐτάρκη ac rei nullius indigentem illum eſſe ſciuerunt, omnis ætas & natio: non ſolùm Iudæi, qui propterea שדי Deum OPT. MAX. dixerunt. Sacrificia igitur & dona diis offerenda, verè docent etiam philoſophi, non quaſi illis egeant: ſed quia ſuum erga numen affectum qui ſacrificat, aut dona appendit, palàm facit. Dio Chryſoſtomus in Rhodiaca: κἂν σπείσῃ τις τοῖς θεοῖς, κἂν θυμιάσῃ μόνον, κἂν προσεύξηται, μεθ' ἧς μέν τοι προσήκει διανοίας, οὐδὲν ἔλαττον πεποίηκε. οὐδὲ γὰρ δεῖται τῶν τοιούτων ἴσως οὐδενὸς ὁ Θεός. τῶν ἀγαλμάτων ἢ θυσιῶν. ἄλλως δὲ οὐ μάτην γίνεται ταῦτα, τὴν προθυμίαν ἡμῶν καὶ τὴν διάθεσιν ἐμφαινόντων πρὸς αὐτούς. Aurum verò adeo ſanctimoniam nullam adiicit rebus Deo conſecratis, vt contrà, templa quædã vetuſtas habuerit, in quæ aurum inferre erat nefas. itaque ædem ingreſſuri, aurum ponebant, inquit Plutarchus in Politicis præceptis.

Nempe hoc quod Veneri donatæ à virgine pupæ.) hoc eſt, nihil. veruntamen non omnino nihil: nam affectus & venerationis magnitudinem pretium rei conſecratæ indicat. Pupæ à virginibus pubertatem conſecutis aut nupturis Veneri

ſolitæ dicari, vt ab ephebis bullæ: quia in omni mutatione, inſignia vel inſtrimenta vitæ anteactæ diis conſecrare moris erat. Horatius:

——Veianius armis
Herculis ad poſtem fixis, latet abditus agro.

idem alibi: *—— donaſſet iámne catenam*
Ex voto Laribus quærebat.——

ſic zonam virginalem nupturæ ſuſpendebant. & multa teſtimonia. *Pupa* eſt πλαγγών, vnde *planguncula* apud Ciceronem ad Atticum. Has icunculas coroplathi è gypſo conficiebant in gratiam puerorum. ἀνδριαντάρια vocabant Græci: ſed vſitatius κόραις. Dio Chryſoſtomus in Rhodiaca: ὁμοίως δίδοτε τοὺς ἀνδριάντας, ὥσπερ οἱ ταῖς κόραις ταύτας ὠνούμενοι τοῖς παισίν. καὶ γὰρ ἐκεῖνοι διδόασιν οὕτως ὥστε λυπεῖσθαι μετ' ὀλίγον συντελεσθέντων. vetus ſcholium: κόραι παρὰ δὲ τῶν κοροπλάθων λέγεται γύψινα πλαθόμενα ἀνδριαντάρια. ſic Lactantius hunc Perſij locum tractans lib. II. cap. IV. imagines & ſtatuas deorum nihil aliud eſſe ait, quàm *grandes pupas.* illum locum vide.

Quin damus id ſuperis.) Præcipiendi duplex via: nam aut oſtenditur vitium & vetatur: aut indicatur quod rectum eſt, & iubetur. Hac ratione totam Dei legem, hoc eſt Moſem & prophetas tribuerunt magiſtri Iudæorum in claſſeis duas, præcepta negantia vel vetantia: & affirmantia ſiue præcipientia. ipſi appellánt מצוות לא תעשה & מצוות תעשה. Vtrumque genus præceptorum complexus eſt Perſius hac ſatira ſua: cuius priora omnia ſunt ἐλεγκτικά: nam vitium vt

πολλαχοῦ eſt ac πολυσχιδὲς, ita multis refutari opus habet. verum & rectum ſimplex eſt, & quod paucis verbis expediri queat. quinque igitur extremis his verſibus quid ſuper propoſita quæſtione ſentiendum ſit, breuiter ſimul ac grauiter explicat. Summa eſt: Deum in accipiendis ſacrificiis ac donis, non rem oblatam attendere: ſed offerentis animum: qui ſi iuſtus ſanctúſque ſit, gratum eſſe quod offeratur, quicquid illud tandem ſit, licet minimum, aut minimo minus. eadem Socratis apud Platonem doctrina, ſub finem libri De votis: δεινὸν ἂν εἴη, inquit, εἰ πρὸς τὰ δῶρα καὶ τὰς θυσίας ἀποβλέπουσιν ἡμῶν οἱ θεοὶ, ἀλλὰ μὴ πρὸς τὴν ψυχὴν, ἄν τις ὅσιος καὶ δίκαιος τυγχάνῃ.

de magna quod dare lance Non poßit magni Meſſala lippa propago.) quod nullis opib. parabile eſt, animum rectũ & θεοσεβῆ. Virtus & pietas doceri poſſunt, auro redimi nequeunt. alludit ad morem libationum in patellam, quæ fiebant in menſa, de iis quæ erant appoſita. de quo more alibi diximus, & plura alij. Simul innuit poëta his verbis, rarò & vix ac ne vix quidem fieri, vt mens recta ac pia, in magnis opibus ſeruetur: quod in Euangelio ſuo aliis verbis pronuntiat Dominus, Matthæi x. & Lucæ xviii.

magni Meſſalæ lippa propago.) quiuis ex iſtis qui ſola maiorum nobilitate tument, cùm ſint ipſi vitiis operti. de M. Valerio Coruino Meſſala, qui olim inter cæteros proſcriptus, poſtea ſingulari fato amicitia Auguſti floruit, plena ſunt veterũ monimenta: eius filius videtur heic tan-

gi, qui prouerbio fidem fecerit, ἡρώων παῖδες λῶβαι. Vetus interpres paullò aliter, quem lege. Meſſala pro nobili & diuite quouis poni ſolet à poëtis. Martialis:

Marmora Meſſalæ findit caprificus.

Compoſitum ius fáſque animi.) Virtutem omnibus ſuis numeris abſolutam hac periphraſi expreſſit. notiſſimum eſt, ius ad officia inter homines referri: fas verò ad pietatem erga deum. *animi* præferunt membranæ noſtræ, non *animo*, vt in aliis libris. *compoſitum ius fáſque animi* appellat, animum bene comparatum ad omnia diuina humanáque iura. τὸ εὔτακτον τῆς ψυχῆς πρὸς τὰ θεῖά τε καὶ ἀνθρώπινα δίκαια. *compoſitum* verò intellige ex Stoicorum diſciplina & mente Perſij, ad naturæ legem: id enim Stoicis eſt examen omnium virtutum, vt quibus finis ille vltimus quo omnia referantur, ſit, conuenienter naturæ vitam inſtituere.

ſanctóſque receſſus Mentis.) ſic μυχοὺς διανοίας & ἄδυτα Græci. D. Paulus τὰ κρυπτὰ τῶν ἀνθρώπων. Philo Iudæus in libro, Deum mutari non poſſe: de vera purificatione eorum locutus, qui ad deos adeunt: ὁ αὐτὸς πόντων, inquit, δυσκάθαρτος ὢν ἀφιστάσθω. λήσεται γὰρ οὐδέποτε τὸν τὰ ἐν μυχοῖς τῆς διανοίας ὁρῶντα καὶ τοῖς ἀδύτοις αὐτῆς ἐμπεριπατοῦντα. ſic etiam ταμιεῖα διανοίας dixit Chryſoſtomus, ſed diuerſo ſenſu in quarta ad populum Antiochenum, & ταμιεῖα ψυχῆς, quinta in Matthæum: κόλπον ψυχῆς Athanaſius, vt Perſius in v. *ſinuoſum pectus.* τὸ ἀνθρωπίνου τὸ τῆν ἀποθήκην Gregorius Nyſſenus.

& incoctum generoſo pectus honeſto.) & animum imbutum honeſtate generoſa. *honeſtum*, ἐκάλουν pro ipſa virtute. ſic illi τὸ καλόν. *pectus* nuſquam non poëtis eſt animus. *incoctum pectus* dixit: animum non leuiter tinctum colore virtutis, ſed perfectè, & vt Græci dicunt ἐς βάθος ac δευσοποιῷ βαφῇ. quod miro loquendi genere philoſophi Græci, ac patres exprimere ſolent, cùm dicunt oportere συνοικειοῦσθαι τοῖς καλοῖς. *incoquere* verbum eſt tinctorum, de dibaphis & ſaturioribus coloribus. Virgilius:

Vellera mutantur Tyrios incocta rubores.

idem ac recoquere, vt in iſtis Senecæ: *quemadmodum lana quoſdam colores ſemel ducit, quoſdam niſi ſæpius macerata & recocta non perbibit: ſic alias diſciplinas ingenia cùm accepere, protinus præſtant: hæc niſi altè deſcendit, & diu ſedit, animum non colorauit, ſed infecit: nihil ex his quæ promiſerat præſtat.* intelligit igitur Perſius conſtantem ſibi atque immutabilem virtutem. eodem loquendi genere vtitur Antoninus in tertio eorum quos de ſe ſcripſit: vbi ſapientem & eum qui aperto viuat voto, appellat, πάσης ἀναίσθητον πορνείας, ἀθλητὴν ἄθλου τοῦ μεγίστου, τοῦ ὑπὸ μηδενὸς πάθους καταβληθῆναι, δικαιοσύνῃ βεβαμμένον ἐς βάθος. vides idem planè loquendi genus: nam βεβαμμένον ἐς βάθος, eſt *incoctum*. ſic apud Plutarchum διὰ βάθους ἐγκεχρῶσθαι τοῖς φυσικοῖς λόγοις, in libro de contrarietatibus Stoicorum. vim huius verbi *incoctum* vt exprimeret Lactantius, libro ſexto, cap. 11. Perſij verbis vocem *naturalis* adiecit, quam perperam acceperunt nonnulli.

pulli. ſiç ille: *Sentiebat videlicet non carne opus eſſe, ad placandam cœleſtem maieſtatem, ſed mente ſancta & iuſta, & pectore, vt ipſe ait, quod naturali ſit honeſtate generoſum.* ideo autem illa vox inſerta, quia naturalia firmiſſimè hærent, vt natiui colores & ſimilia. niſi tamen *honeſtatem naturalem* appellauit Lactantius ad dogma Stoicum reſpiciens, de quo paullò antè dicebamus. huic βαφῇ quæ nunquam remittit, contraria eſt ὑποσυφὴ, ex eadem tinctorum officina vox petita, quam alibi explicamus. ἀρετῆς ὑποσυφὴν ſiue σύμμα Quintilianus ita expreſſit in decima inſtitutione: *non ſufficit imaginem virtutis effingere, & ſolam vt ſic dixerim cutem, vel potius illas Epicuri figuras quas è ſummis corporibus dicit effluere.* hæ ſunt quas Epictetus apud Arrianum libro III. capite XV. vocat κνείρας ὑπολήψεις: cùm virtutem leuiter ſectamur faciles mutari & refingi inſtar ceræ: cui contrarium eſt apud eundem τὸ παγῶσαι τὸ δόγμα: quod dixit Seneca *in medullas immittere*, in aureo libello De tranquillitate animæ. *generoſum* dixit *honeſtum*, quia vera pietas generoſa eſt, bonæ ſpei plena, & vt antè dicebamus ex Marco Antonino, ἐλεύθερος; contra ſuperſtitio meticuloſa, & in humum deiecta. quare Plato ſuperſtitionem eſſe diſputat, non θεραπείαν numinis, ſed κολακείαν: cui vitio proprium τὸ ταπεινὸν, quod generoſo animo repugnat.

Hæc cedo vt admoueam templis, & farre litabo.) Hoc, inquit, eſt quod Deus ſpectat in ſacrificiis, non magnitudinem impenſæ. iam diximus, &

Platonis eiuſdem cum hac ſatira diſputationem, ita concludi. Porphyrius, Περὶ ἀποχῆς, libro II. Τὸ δαιμόνιον, inquit, *μᾶλλον πρὸς τὸ τῶν θυόντων ἦθος ἢ πρὸς τὸ τῶν θυομένων πλῆθος βλέπει. animum ſacrificantium, non numerū eorum quæ ſacrificantur ſpectat Deus.* Laberius: *Puras Deus non plenas aſpicit manus.* apud Hieroclem extat ille verſus ſub Dei perſona, ſanè egregius:

Εὐσεβέεσσι βροτῶν γάνυμαι πόσον ὅσσον ὀλύμπῳ.

& farre litabo.) οὐλαῖς καλλιερήσω. eadem mens veteris oraculi apud eundem Hieroclem,

Ἀλλά μοι εὔαδε χόνδρος ἀγακλύτου Ἑρμιονῆος.

Dio Chryſoſtomus in XIII. ὅσῳ ἂν εὐσεβέστεροι καὶ ὁσιώτεροι γίνησθε, τοσούτῳ ἐλάττων ἔσται παρ' ὑμῖν ὁ λιβανωτὸς καὶ τὰ θυμιάματα, καὶ τὰ στεφανώματα, καὶ θύσετε ἐλάττους θυσίας, καὶ ἀπ' ἐλάττονος δαπάνης.

AD SATIRAM TERTIAM.

DVAS ſatiras de ſtudiis fecit Perſius, primam & tertiam: ſed non tamen argumento eodem: nam illa in viros πηλείους inuehebatur, qui poëtica aut oratoria facultate vel malè vterêtur, vel in malum finem: hæc iuuentutem alloquitur, quæ ſtudia literarum atque imprimis philoſophiæ, negligenter tractabat, aut etiam contemtui habebat. in illa acrem cenſorem agebat Perſius: heic paullò vehementiorem præceptorem, Stoici inquam philoſophi perſonam ſuſtinét poëta in hoc præſtantiſſimo carmine: qui iuuenes Romanos nobilitate atque opibus florentes quà obiurgat, quà hortatur, confirmátque in ſuſcepto philoſophiæ ſtudio. ad hæc enim duo capita referri vniuerſa debet ſatira. Principio mollitiem eorum arguit & deſidiam, quod non niſi ægrè & alto iam ſole è ſtratis ſurgerent, ac de libris cogitare inciperent: deinde quod illibenter

ac ſegniter in ſtudiis verſarentur, eorum ἀπροθυμίαν caſtigat, & inanes prætextus irridet quibus vti moris erat pleriſq. ſtudioſorum in ſcholis, ne penſum implerent ſuum. Ac quoniam quo quiſque iuuenum erat nobilior aut maioribus innutritus opibus, eò difficilius ad Græcanicas diſciplinas animum appellebat, ideo cum iſtis præcipuè agit poëta: fruſtra illos aut diuitiis aut gloriæ maiorum ſuorum incumbere, ſi interea more diſcincti nattæ viuerent, hoc eſt, viliſſimi cuiuſq. ex ima plebe, quin horum conditionem longè meliorem eſſe, quod liberali inſtitutione deſtituti, ſic in ſordibus vitiorum volutarentur, vt infelicitatis ſuæ nullum haberent ſenſum: illos verò ad magna natos, & inſtitutos honeſtè cura parentum ac diligentia philoſophorum quib. eſſent traditi, niſi hac ætate proficerēt, ſeram pœnitentiā cum magno animi cruciatu olim acturos. Quia autem multi Romanorum procerum fuêre, qui liberos ſuos non curarent philoſophiæ præceptis imbuendos: ne horum exemplum diſcipulis ſuis noceret, it obuiam Stoicus hic, & illos quidem iuuenes excuſationem mereri ait, ſi philoſophiam cuius nullum guſtum accepiſſent vnquam, floccifacerent: ipſos verò omni vituperatione digniſſimos fore, ſi poſt agnitam ſapientiæ præſtantiam, ſegnes in eius ſtudio atque amore ſe præberent. Heic igitur ad capeſcenda philoſophiæ ſtudia magna contentione eos hortatur: diuinis planè verſibus totius moralis doctrinæ ſummam comple-

ctens: vt vel ex paucis illis verbis, diſciplinæ illius excellentia atque vtilitas, vel potius neceſſitas ad vitam bene inſtituendam, ac beatè tranquilléque agendam, poſſet intelligi. Poſtremò quia plurimi ſemper Romæ fuerunt qui philoſophiam aſpernarentur, & Græculos vocarent illius ſtudioſos, ſtultitiam iſtorum exagitat hic doctor: oſtendítq. non magis eorum ratione͂ eſſe habendam, quàm alicuius ægroti, qui animi vitio medicum curare tentantem extruderet, ac minis conuitiiſque exciperet. quippe, medicinam corporis ſanitatem polliceri: quam interdum ægroti reſpuant: philoſophiam animi morbis mederi: quo nihil magis abomine͂tur vitioſi. Hæc eſt pulcerrimæ huius diatribæ (ſic enim iure appellauerim) ſumma: qua͂ non bene animo conceperant, qui titulum illi hunc præſcripſerant: quem multi etiam veteres codices ſeruant. INCREPATIO DESIDIÆ. nec melius vetuſtæ Bongarſij membranæ, quæ titulum hunc exhibent: IN LVXVRIAM ET VITIA DIVITVM. quæ verba è ſcholiis antiquis petita ſunt: vbi legimus, *hanc ſatiram è Lucilij libro quarto eſſe tranſlatam, caſtigantis luxuriam diuitum & vitia.* verum eſt, Lucilium libro Satirarum ſuarum quarto in luxuriam diuitum & vitia eſſe inuectum: apparet enim manifeſtò hodiéque è pauculis fragmentis quæ ſuperſunt: ſed viros & conuiuatores intempeſtiuos ac temulentos, aut alio luxuriæ genere peccantes ſecuit eo libro Lucilius: non iuuentutem Muſarum & Sophiæ ſa-

ëris operatam, ad quam propriè ſatira hæc ſpe-
ctat. illud è libro tertio eiuſdem poëtæ non alie-
num à principio ſatiræ huius. *E ſomno pueros cùm mane expergitus clamo.*

N**EMPE** *hæc aſsiduè.*) Familiare eſt ſatiricis poëtis, vt ex abrupto ordiantur, & molles aditus ad ſuſceptum argumentum ſpernant, quos alij plerunque ſcriptores ſtudioſè ſectantur. multa igitur diligentia lectoris veniunt ſupplenda: imprimis autem, quis loquatur: ferè enim dramatica ſunt eorum ſcripta. heic ergo inducitur philoſophus iuuenes ſibi in diſciplinam datos excitans, & poſt longam patientiam iraſcens illis, quòd ſeriùs pro ſuo more ſurgerent. errarũt veteres interpretes illi qui pædagogi verba hæc eſſe putabãt: non enim de iis in hac ſatira agitur, qui in pueritia primas literas ſub pædagogo diſcerent: ſed de illis, qui opera philoſophi ſtudiis philoſophiæ imbuebantur. Ac Romæ quidem magnates ſoliti philoſophos domi alere quorum priuata cura liberi ipſorum inſtituebantur: Athenis verò aut Rhodi, aut quocunque aliò ſtudiorum cauſſa mittebantur iuuenes, apud philoſophos ferè diuertebant.

iam clarum mane feneſtras Intrat.) iam fugit optima diei pars: quam rectè priſci ὀνομαστότατοι mane vocarunt. Lege Senecam epiſtola CIX. & in De breuitate vitæ. Quare apud Romanos ludi literarum aperiebantur prima luce. Iuuenalis in ſeptima:

Dummodo non pereat mediæ quod noctis ab hora

Sediſti. —— Eſt verò *clarum mane*, ſol altus, clarior factus & *διαυγέστερος* diſcuſſis nubibus, quæ ferè orientem obumbrant.

& anguſtas extendit lumine rimas.) hyppallage. non enim rimæ extenduntur, aut dilatantur, quod ineptè quidam ſcribunt: ſed lumen extenditur tranſmittente Sole radios ſuos per rimas.

Stertimus.) hoc eſt, vos iuuenes ſtertitis. ſed apta obiurgationibus prima perſona. ſic mox, *Tunc querimur.* multis autem etiam viris familiare hoc vitium Romæ. Seneca epiſtola CXXII. *Turpis qui alto ſole ſemiſomnis iacet: cuius vigilia medio die incipit: & adhuc multis hoc antelucanum eſt.*

indomitum quod deſpumare falernum Sufficiat.) facitis ſobrij quod ebrios deceat, quibus edormiēda eſt crapula pridiana conuiuij tempeſtiui. *quod* hoc eſt adeo longum tempus, quod ſufficiat coquendo quamuis duro vino: quod propterea *indomitum* poëtis ſolet vocari, vt Virgilio, Lucano, Perſio. *deſpumare* hic valet tranſmittere è ventriculo vinum, vbi deſpumarit ſpatio temporis tandem concoctum.

quintâ dum linea tangitur vmbrâ.) hoc eſt, quinta in ſolario linea tangitur vmbra gnomonis, & inſtare iam indicat meridiem. Ad quintam lineam negotia curabant: Martialis,

In quintam varios extendit Roma labores.

quinta prandere multis conſuetum. Auſonius in Ephemeride:

Soſia prandendum eſt: quartam iam totus in horam
Sol calet: ad quintam flectitur vmbra notam.

alij cùm à prima ad quintam tempus omne in ſtudiis impendiſſent, ea hora corpus curare in xyſtis aut cryptoporticibus incipiebant: vt de ſe teſtatur Plinius libro nono, epiſtola ad Fuſcum.

En quid agis?) id eſt agitis. plures enim alloquitur. numeri enallage, Pindaro & aliis poëtis tranſlatitia. in Perſio verò mira. τὸ *En* ſeruit indignationi, vt docet ad Terentium Donatus.

ſiccas inſana canicula meſſes Iamdudùm coquit.) non ipſum quidem canis-ſydus, ſed Sol potius coquit meſſes & æſtu omnia adurens, rabiem canibus immittit. verùm ſequuntur poëtæ vulgi errorem hunc, ex eo natum, quod Sole Cancri ſignum peragente, canicula oritur. non igitur cauſſa intenſioris caloris eſt Sirius, verùm ſignum ſolummodo. quare meliùs Homerus de eo ſidere, κακὸν δέ τε σῆμα τέτυκται: quàm eius poſteri qui magno conſenſu τὸ τοῦ κυνὸς ἄστρον αἴτιον τῆς τῶν καυμάτων ἐπιτάσεως pronuntiarunt: quem errorem prolixè confutat Geminus in ſua Iſagoge εἰς τὰ φαινόμενα.

Et patula pecus omne ſub vlmo eſt.) ruſtica meridiei deſcriptio. Virgilius:

Nunc etiam pecudes vmbras & frigora captant.

Vnus ait comitum.) reſtituimus heic veram interpunctionem, quæ in omnibus libris, credo, deprauata; interpretibus fuit fraudi. quia enim πλεία στιγμὴ in fine ſuperioris verſus poſita non

erat, ad præcedentia hæc retulerunt: & vnum comitum putarunt dici Perſio, philoſophum qui ſuperioribus verbis diſcipulos ſuos ſtertentes increpuit: qui magnus eſt error: nam *comites* heic ſunt condiſcipuli. falluntur nimis qui ad philoſophos referunt quos proceres Ro. in ſuo comitatu ſoliti erant habere.

verúmne? itáne?) mirè ἦθος exprimit. nam ſtupet iſte quod audit de alto iam ſole: quaſi tum primum, nec vnquam antè ipſi contigiſſet. atqui dicit magiſter, *Nempe hæc aſſidue.* ergo addit *ocyus adſit* &c. quaſi paratus iacturam temporis diligentia ſarcire.

ocyus adſit Huc aliquis. nemon'?) Et heic mores delicatæ iuuentutis pulcherrimè exprimit. cùm iubet aduenire aliquem, neque nomine deſignat, plures ſibi famulos innuit. cuius vanitatis habes exempla apud Athenæum. quod autem ſtatim iraſcitur, facit quod delicatuli ſolent.

turgeſcit vitrea bilis.) iraſcitur. M. Tullius ex Homero,

Córque meum penitus turgeſcit triſtibus iris.

Græci vno verbo ὀργᾶν. Stoici iracundiam definiunt, iram turgeſcentem. χόλος ἐστὶν ὀργὴ οἰδοῦσα. *vitrea bilis*, apud medicos, ὑαλώδης χολὴ & ὑαλῶδες φλέγμα. reuera ſplendet bilis ac στίλβει: nec ſine cauſſa Horatius dixit,

——*iuſſit quod ſplendida bilis.*

Findor. vt Arcadiæ pecuaria rudere credas.) Alij codices;

Finditur: Arcadiæ pecuaria rudere credas.

vt poëtæ hæc omnia ſint verba obiter increpantis hunc delicatulum iuuenem, ſine cauſſa vehementius iraſcentem. ſed omnes membranæ noſtræ habent *Findor*. quare ita hæc diſtingue:

—— turgeſcit vitrea bilis:

Findor. —— hactenus iuuenis: quem irridens ſubdit Perſius, vel qui antè eſt locutus doctor: *vt Arcadiæ pec. r. c.* quaſi dicat: verum eſt quod ais findi te, & ira ſupra modum eſſe concitum: ſic enim clamas, vt aſino rudenti & ὀγκωμένῳ ſis ſimilis. poſtquam dixit turgeſcere ſibi bilem, meritò ſubiicit, *findor*: hoc eſt ῥήγνυμαι τῷ χόλῳ καὶ λακῶ.

Arcadiæ pecuaria.) Luithprandus Hiſtoriarum libro primo cap. XL. *Vxor tua quia regem noluit, aut vt magis credendum eſt, non potuit, aſinum te ne mentiretur effecit, dum te etiam cum Arcadiæ pecuaribus ad præſepe declinare coëgit.* de aſinis Arcadiæ Varro, Plinius & Græci.

rudere credas.) Membranæ *dicas.* Auſonius: *aſinos quoque rudere dicas.*

Iam liber & bicolor poſitis membrana capillis Inque m.) Deſidiam in ſurgendo & mollitiem notauit: nunc lentitudinem in ſtudendo, & ἀπροθυμίαν carpit. Per iſta autem quæ fieri vulgò ſolent à pueris apud magiſtrum: intelligi debent omnia quæ prætexere moris eſt iuuentuti diſſolutæ & ſtudia literarum faſtidienti. Sanè iuuenes quos alloquitur, non erant id ætatis, vt iſta dicerent puerilia: ſed Perſius hoc ſignificare voluit, quæcunque tandem eſſent quæ ad velan-

dam ignauiam afferri ſolent, tanti facienda eſſe quanti iſta puerorum nugatoria. Membrana vtebantur pueri in ludis non ceris & ſtylo: quæ tamen expeditior ſcribẽdi ratio erat, vt obſeruat Quintilianus in x. cap. III. erat autem membrana in qua ſcribebant bicolor: alba ab interiore parte: ab altera in qua fuerant pili crocea: Iuuenalis, ſatira ſeptima,

— atque ideo crocea membrana tabella
Impletur. —

caue confundas hanc membranam cum ea pelle qua libros operiebant. *capillos* poëta κατὰ χρηστικῶς poſuit de pilis. pumice poliebant non ſolùm opercula librorum, vt apud Catullum, & alios: ſed etiam membranas vti videtur, in quibus ſcribebant: itaque cum atramento, calamo & cultello, pumicem ad manum habebant ſemper, qui membrana aut charta vtebantur. ſed is pumex præcipuè ad exacuendos calamos erat illis vſui. Vetus poëta in ſuppellectile notarij enumeranda, Florilegij Græcorum libro VI. capite ἀπὸ ταχυγράφων:

Καὶ λίθον ὀκριόεντα, δόναξ ὅθι δισσὸν ὀδόντα
Θήγεται, ἀμβλυνθεὶς ἐκ δολιχογραφίης.

Item alij poëtæ illo loco.

craſſus calamo quod pendeat humor.) quod atramentum nihil notet calamo per membranam ducto: quod accidit vel atramenti vel calami vitio: hic ſi parum fiſſus, illud ſi fuerit craſſius.

Nigra quod infuſa vaneſcat ſepia lympha.) quia ſepiæ ſuccus Græcis μέλαν Latinis atramentum dicitur, μεταληπτικῶς ſepiam poſuit pro atramento

librario : quod tamen è ſepiis non fiebat, ſed è fornacium balinearúmque fuligine. Plinius lib. xxxv. cap. v. & fusè Dioſcorides extremo libro quinto. Afros verò è ſepia ſibi atramentum ſolitos parare auctor vetus interpres. Atramenti vitium duplex, ſi vel pinguius ſit iuſto, vel nimis dilutum : vtrumque vitium tangit Perſius.

Dilutas querimur geminet quod fiſtula guttas.) non eſt aliud atramenti vitium ab eo quod iam dixit, ſed eſt vitij eius effectus. guttam appellat heic Perſius illud atramentum quo charta notatur in membrana. *geminat* autem *guttas* calamus, cùm liquidius fluit atque vberius quàm par ſit. *fiſtula* ὁ δόναξ, ὁ κάλαμος. omnia auguſta cùm in longum producta ſunt Græci αὐλοὺς, Latini *fiſtulas* vocitant. ſic *fiſtula cibalis & ſpiritalis* apud Lactantium De opificio Dei.

buccine rerum Venimus.) eóne deliciarum perueniſti, & eo recidit ſpes quàm de te parentes & præceptores conceperant?

at cur non potius, teneróque columbo, Et ſimilis regum pueris, p.) Si ita animo es auerſo à ſtudiis, vt nugarũ prætextu ea deſeras, cur animi ſenſũ diſſimulas? cur amorem virtutis profeſſus es, cùm philoſophiæ operam dare cepiſti? cur non potius voluptatibus, quando illas tanti facis, te immergis & virtuti palàm renuntias? tum tu non in ſchola apud philoſophum durè & aſperè educaberis : ſed domi in ſummis deliciis, more columborum, quos puellæ magna cura alunt : & more etiam puerorum regum, qui ad omnem

τρυφὴν à tenera ætate inſtituuntur: adeo quidem vt ipſis perſæpe nutricibus ſuis moroſitate ſua negotium faceſſant: modò aliquid petẽtes quod non oporteat, modò aliquid reiicientes ſecus quàm oporteat.

tenero columbo ſimilis.) Columbos olim impenſo ſtudio viri fœminæque alebant: quod ex Theophraſti Characteribus, Athenæo, aliis conſtat. notum verò hanc auem Veneri ſacram eſſe habitam: quare inter blanditias amantium fuit & columbi appellatio, vt apud Catullum, vel palumbuli, vt in x. Apulei. Perſius verò iſto loco mollem inſtitutionem & voluptuariam denotat. qualis ea eſt, quàm πλουσιακὴν ἀγωγὴν Marcus Antoninus appellat initio librorũ ſuorum, ita enim ſcribendum non διαγωγῆς.

& ſimilis regum pueris.) Puta alicuius Sardanapali, vt ait Theano in epiſtola ad Eubulam: de qua mox dicemus. quia peſſima horum eſt inſtitutio, propterea veteres παροιμιωδῶς de corrupto deliciis, aut de intemperante dicebant, *eſt ſimilis filiis regum*. Dio Chryſoſtomus in vna earum quas pro ſe habuit. πολλοὶ καπήλων τῆς πόλεως διαφερούσης οὐδὲν κατὰ τὴν ἀφροσύνην τῶν παίδων τῶν βασιλέων.

pappare minutum poſcis.) cur non poſcis vt cibus probe manſus à nutrice in os inſeratur tibi? hoc ſolet fieri in anniculis infantibus, aut non multò maioribus: ſed regum pueri, hoc eſt delicatuli pueri etiam grandiores obtinere volunt omnia, quæ recens natis fierent. quid mirum de

iſtis? nam eò deliciarum & viros quoſdam veniſſe legimus, vt dicerent labori ſibi eſſe, cibum dentib. comminuere ad edendum. Beatus Chryſoſtomus multorum querelas huiuſmodi ſibi ipſi eſſe auditas ſcribit, homilia XIII. in eam ad Romanos: *ἂν μὴ βουλώμεθα*, inquit, *καὶ τὰ ῥᾷστα φορτικὰ ἡμῖν φαίνεται. τί τοῦ φαγεῖν ῥᾷον; ἀλλ' ὑπὸ πολλῆς βλακείας πολλοὶ καὶ πρὸς τοῦτο δυσχεραίνουσι· πολλῶν γοῦν ἀκούω λεγόντων, ὅτι καὶ τὸ φαγεῖν κάματος.* conuenit iſtis non malè verſus Lucilij, *Quàm faſtidioſum ac veſcum cum faſtidio edendi viuere.* non diſſimile eſt quod in deſcriptione pigri poſitum eſt à Salomone, Prouerbiorum cap. XXVI. adeò illum ab opere abhorrere, vt pro magno labore ducat, manum ad os admouere. Sed huic loco longè ſimillimum eſt quod apud vatem diuinum & verè ſublimem Iſaiam obſeruabamus, capite tertio: nam ſicut heic Perſius vt delicias exprimeret molliculorum iuuenum, ait illos *pappare minutum poſcere*, id eſt infantium tenellorum mores imitari: ſic Hebræus ſcriptor, vt mulierum *τρυφὴν* ob oculos poneret, ait inter cætera: הלוך וטפוף תלכנה ad quorum verborum ſingularem cum pari emphaſi venuſtatem non aſpirat linguæ Latinæ egeſtas. Græcè dixeris ad verbum *ἐν τῷ βαδίζειν καὶ νηπιάζειν βαδίζουσιν*: hoc eſt, ſic incedunt quoties per vicos ingrediuntur, vt infantium paruulorum imitétur inceſſum. id enim ſignificat טפף quod pulcerrimum eſt verbum. *πάππα* Græcorum infantibus idem quod noſtris hodie: & *παππάζειν* etiam apud Homerum vox infantilis,

pro *patrem vocare.* apud Romanos aliter. Varro Catone, vel de liberis educandis. *cùm cibum ac potionem buas ac pápas dicunt, & matrem mammam, patrem tatam.* inde *pappare* pro cibum poſcere. vel etiam pro edere: Plautus in Epidico:

Nouo liberto opus eſt quod pappet. ——

ita heic Perſius accipit. *minutum* ſi cum *pappare* iungas, erit λειανθὲν, μασηθὲν, manſum, & alienis dentibus comminutum: vt ſolus ſuperſit labor deglutiendi. ſin coniungas cum verbo, non inelegans fuerit τοῦ κλαυθμυρισμοῦ periphraſis, *poſcere minutum.* nam *poſcere* omnino heic ſignificat, querula voce ac lamentabili poſtulare, qui eſt infantium κλαυθμυρισμός. Plutarchus in v. Sympoſiacorum: τὰ βρέφη ψωμίζουσιν αἱ τροφοὶ ἕως ἂν ἐκπίεσαι κορεσθῶσι καὶ κοιμίσωσι παυσάμενα κλαυθμυρισμῶν. Extat fragmentum epiſtolæ Theanus Pythagoreæ quam ſcripſerat de recta liberorum educatione, vbi pleraque exponuntur argumenta corrupti indulgentia pueri: omnium autem primum eſt hoc: σὺ δὲ δὴ Σαρδαναπάλου γονὴν τιθηνῇ τὰ τέκνα, τὴν τῶν ἀρρένων φύσιν θρύπτουσα ταῖς ἡδοναῖς. τί γὰρ ἂν ποιήσειέ τις παιδίον ὃ ἂν μὴ τάχιον φάγῃ κλάει; deinde, κἂν μὴ μασᾶται δυσκολαίνει;

& iratus mammæ lallare recuſas?) inter alia argumenta delicatæ moroſitatis infantium quos nimia indulgentia corrupit, eſt illud, quod facilè iraſcuntur: quod vitium ab eo principio contractum, in reliquam durat ætatem. Seneca De ira libro ſecundo cap. XXI. *Nihil magis facit iracundos, quàm educatio mollis & blanda. ideo vnicis*

quo plus indulgentur, pupilliſque quo plus licet, corruptior animus eſt. ideò ait Perſius, *iratus mammæ*, hoc eſt matri: vt in ſuperiore loco Varronis: vel auiæ, aut nutrici. nam variè hanc vocem vſurpabant, vt & Græci ſuam μάμμη. irati autem infantes *lallare recuſant*, hoc eſt dormire nolunt, cùm eos ſiue mater, ſiue nutrix in cunis collocatos, prouocat ad ſomnum cantillando. propriè *lallare* nutrix dicitur quæ næniam canens puerum demulcet, vt ſomnum ei conciliet. Exponunt hunc locum quæ ſcripſimus ad Theophraſti characterem λογιᾶς: quæ petat inde ſi quis volet.

An tali ſtudeam calamo?) Notat pertinaciam deſidioſæ iuuentutis, quæ obiurgata reſponſat, & culpam excuſare mauult, quàm mores mutare. quod non prætermiſit Theano: κἂν ἐπιτιμᾷ τις αἰτιμάχεται. Horatium autem imitatur vt antè diximus.

cui verba?) putas te mihi verba dare poſſe? ipſe tibi facis iniuriam non mihi.

Quid iſtas Succinis ambages.) *canere* vt Græcis ᾄδειν, eſt idem ſæpe repetere. *ſuccinere* heic ad vocem monentis eadem ſæpe reſpondere. de tibia ſuccentiua & incentiua, amabo, omittamus, alieniſſima enim ſunt huic loco. *ambages* ſunt quæ Ariſtoteles vocat τὰ κύκλῳ: cùm non dicitur res ipſa, ſed aliud quid eius loco.

tibi luditur.) ad te non ad me aleæ huius damnum ſpectat. rectè vetus interpres, te ipſe illudis.

effluis amens.) Sic legendum non *&* *fluis.* allegorica

gorica locutio eſt, quam ſequentibus verſibus perſequitur. comparat iuuenem mollitie deprauatum, cum vaſe fictili, multis modis corrupto. primum hoc eſt quod effluit. quod non accipiendum vt apud Terentium, *plenus rimarum ſum*, de eo qui linguam neſciat tenere: ſed ἁπλῶς, de eo qui ſit moribus deprauatis, & voluptatibus diffluat, nam ita Græci Latiníque loquuntur. paſſim legas in Cicerone *liqueſcere fluere'que mollitie*: & *liquefacere voluptatibus*: quod Græcis eſt τήκειν. inde *fluidi* οἱ ἡδονικοὶ apud Senecam, & id genus plurima. In ſeptimo Ioannis Sareſberienſis alia textura eſt horum verſuum: ſed ab illo profecta, non à Perſio: Conuenientiſſima autem comparatio hominis cum vaſe teſtaceo. Lege Chryſoſtomi ſextam homiliam in poſteriorem ad Timotheum.

Contemnêre,) & hoc ab Horatio ſumit. eiuſdem ſententiæ eſt apud Epictetum in Enchiridio: λήσεις σεαυτὸν οὐ προκόψας, ἀλλ᾽ ἰδιώτης διατελέσεις. *contemnêre* autem intellige ex mente Stoici qui loquitur: nempe ob vitia tua: nam alioquin vulgi & malorum iudicia aſpernantium ſæpe virtutem, & eos qui ex virtute viuunt, contemnenda eſſe docent Stoici & omnes ſapientes. Multa in eam rem præclarè M. Antoninus lib. XI. tangit & Seneca epiſt. XIV.

ſonat vitium percuſſa, maligne Reſpondet viridi non cocta fidelia limo.) Pergit vaſis fictilis vitia deſcribere: quæ omnia ἀλληγορικῶς dicuntur de iuuene corrupto. Notabilis verò in his verbis

ταυτολογία: niſi eam commendaret, nedum excuſaret, quod dicuntur hæc ab irato: amant verò irati ſæpius idem repetere, βαττολογοῦντες ἅμα καὶ ταυτολογοῦντες. igitur, *ſonare vitium*, & *maligne reſpondere* annon idem ſunt? vtique: niſi ita legas & interpreteris, vt mox dicemus. item *fidelia viridi limo* & *fidelia non cocta* quid admodum differant nullus video. nam ideo viridis limus dicitur, quia non eſt probe coctus, nec quantum poſtulabant rationes figulinæ artis. *limum* pro argilla poſuit.

ſonat vitium.) σαθρὸν φθέγγεσθαι Platoni in Theæteto: cui opponit ὑγιὲς φθέγγεσθαι. in Luciani Paraſito legitur σαθρὸν ἀποφθέγγεσθαι, pro σαθρόν. Plutarchus de adulatoribus, σαθρὸν ὑπηχεῖν καὶ ἀγεννές.

percuſſa fidelia) προσκρούειν ὄστρακον in Philebo Platonis: Lucianus διακρούειν. κωδωνίζειν Ariſtophanes in Ranis. Vitruuius libro VI. *tangere*, & *ad crepitum ſumere*: vt *crepare* ſatira V.

——— *pulſa dignoſcere cantus*
Quid ſolidum crepet. ———

maligne reſpondet.) eleganter teſta percuſſa dicitur *reſpondere*, cum ἀντηχεῖ. ſic Græcis ὑπακούειν Plutarchus in octauo Sympoſiacorum, problemate III. τῶν ἀγγείων τὰ κενὰ πληττόμενα μᾶλλον ὑπακούει πληγαῖς, καὶ τὸν ἦχον ἀποτείνει μακρόν, quod in genere dictum eſt, *vitium ſonat*, ἰδικῶς explicatur cùm ait, *maligne reſpondet* & fortaſſe ſcribendum *reſpondens*. ſonus integræ & vitio carentis teſtæ eſt ὀξὺς καὶ νοερὸς vt dicitur in Græcorum commentariis de re ruſtica, libro VI. cap. III. at rupta

teſta ſonat *maligne*, hoc eſt paruum ſonum: ſic *lux maligna* apud Virgilium.

Vdum & molle lutum es.) Vſitatum eſt Romanis conuitium in hominem nequam: *lutum es.* Lucilius, *Nil parui ac penſi vtiliter edoceas lutum.* Βιωφελὲς οὐδὲν πηλὸς ὢν τοῦτο αὖ μάθοι. ſed non ita heic accipit Perſius. pergit enim in eadem allegoria ab arte figulina. *lutum* igitur eſt terra fictilibus apta, ſed adhuc rudis. Tibullus:

Fictilia antiquus primum ſibi fecit agreſtis
Pocula, de facili compoſuitque luto.

Cicero in Piſonem: *quid ceſſat homulus ex argilla & luto factus Epicureo?* ἀλληγορικῶς verò denotatur ea voce indoles iuuenis melioris cultus capax, ſed nondum exculta. id enim vult: quemadmodum argilla niſi accedat figuli manus lutum manet: ſic adoleſcentes quantumuis εὐφυεῖς, niſi magiſtris dent operam, manere horridis & incultis moribus. quare ſubiungit, *nunc nunc properandus.* pulcerrima εἰκὼν, quod fateantur vel oſores huius viri diuini: ſed quæ non per omnia reſpondeat: nam argilla cùm infecta manet, caret culpa: homo non plane, qui à natura igniculos omnium virtutum accipit, quos niſi excitet, & illuc eat quo melior natura eum ducit, vituperatione digniſſimus eſt.

nunc nunc properandus & acri Fingendus ſine fine rota.) cur *nunc nunc?* quia etſi nulla ætas ad diſcendum ſera: iuuentus tamen tenera adhuc & vda vt ſic dicam, capiendis habilior diſciplinis. Seneca epiſtola xxv. *Quadragenarium pupillum*

cogitas ſub tutela tua continere? reſpice ætatem eius iam duram & intractabilem: tenera finguntur. ſimilia hic Plato in ſecundo de Rep. Gregorius Naz. de educatione ſua parentum cura:

Τοῖς μὲν ἐγὼν ἁπαλὴν πλάσθην φρένα καὶ νεόπηκτος
Οἷα τυρὸς ταλάρου λάμβανον ἄψα τύπον.

idem alio carmine:

Οσσοις ἤθεα κεδνὰ διαπλάσσουσιν ἄεισοι
Ὡς τυρὸν πλεκτοῖσιν ἐειδόμενον ταλάροισι.

Plutarchus de liberorum inſtitutione; ἐξ ἀρχῆς τὰ τῶν τέκνων ἤθη ῥυθμίζειν προσήκει. εὔπλαστον γὰρ καὶ ὑγρὸν ἡ νεότης, καὶ ταῖς τούτων ψυχαῖς ἁπαλαῖς ἔτι τὰ μαθήματα ἐντέκεται· πᾶν δὲ τὸ σκληρὸν χαλεπῶς μαλάττεται. planè idipſum dicit quod ſignificare voluit heic Perſius: etſi aliunde petitum eſt Plutarchi ſimile. Atque hanc ob cauſſam eruditio Græcis παιδεία eſt appellata, vt vel ipſo nomine monerentur patres ne liberos ſuos, id eſt παῖδας ſinerent ἀπαιδεύτους, & expertes diſciplinarum. Iamblichus in Pythagoræ vita: ὁ πατὴρ τοὺς παῖδας περὶ τὴν παιδείαν τὴν ἐπώνυμον τῆς ἐκείνων ἡλικίας κελεύσῃ σπουδάζειν. *properandus* autem & *fingendus* idem ac ſi diceret properè fingendus. vt in Aulularia Plauti, *vaſcula intus propera atque elue.* id eſt, propera eluere.

properandus.) Iuuenalis:

Argillam atque rotam properare.——

ſed paullò accipit aliter.

Fingendus ſine fine rota.) perſtat in allegoria. ſic autem & πλάττειν Græci de inſtitutione vſurpant: & Latini *fingere.* Silius Italicus lib. IV.

Atque hos præformat dictis fingítque monendo.

τὸ *ſine fine* valet ſine intermiſſione, & continua opera.

ſed rure paterno Eſt tibi far modicum.) deſidioſos, & in ſtudiis ſegnes hactenus carpſit: nunc aliud pus attingit: faſtum & fiduciam quam concipiunt liberi ex opibus & nobilitate parentum ac maiorum ſuorum. *far modicum*, πλοῦτος αὐτάρκης.

purum & ſine labe ſalinum.) partæ ſunt mihi opes virtute meorum maiorum: quas non metuo ne quis mihi caſus auferat: ſunt enim bonis artibus quæſitæ. ſali vis ineſt contra putredinem: inde purum vocant poëtæ, vnde illud Catulli *purior ſalillo.* ita autem de opibus ſuis loquebantur præficiſcini: vetus poëta,

Eſt mihi rus paruum, fœnus ſine crimine paruum.

Quid metuas?) & hic verſus ſub adoleſcentis perſona pronuntiatur. quid aliquis metuere debeat, cui hæc ſint ad manum præſidia? planior lectio ſit *Quid metuam?* ſed aliter ſcripti libri. poſſunt & Stoico aſcribi, διὰ μέσου orationem iuuenis interfanti.

cultríxque foci ſecura patella.) hæc ſuperioribus connectenda. oſtendit eo maiorem ſibi eſſe fidem, quod & iuſtè opes ſuæ fuerint partæ & ſuperi diligenter ex iis culti: quod ab vno genere pietatis indicat: id autem eſt, libationes illæ rerum menſæ appoſitarum, quæ in patellam fieri ſolitæ, & ita in focum deferri, atque ibi adoleri. notiſſimus mos poëtis aliiſque ſcriptoribus. hæc patella videtur ſeruari ſolita in foco: vt pro-

pterea dicatur heic *cultrix foci*. vel accipe ſimpliciter pro θεραπύτεια, cum vetere interprete. ait autem *ſecura*, quia non ſit metus ne vel propter inopiam, vel propter irreligioſitatem deficiat quod in patelam coniiciatur.

Hoc ſatis?) Quid ais? inquit Stoicus doctor. an neſcis bonorum tria eſſe genera, animi, corporis, fortunæ: è quibus animi bona ita excellunt, vt ſola dici verè bona mereantur: túne igitur adeò amens, vt fortunæ munera, quæ an in bonis cenſenda ſint nōn conuenit inter ſapientes ad beatè viuendum putes tibi eſſe ſatis? ita exponi debet τὸ *ſatis*: Stoici enim ad finem omnia referunt, vt ſæpe monuimus: quare *ſatis eſſe* heic valet, pro ſummo bono cenſeri.

an deceat pulmonem rumpere ventis St.) àn ſapienter facis quod propter nobilitatem generis tui attollis ſpiritus? *ventos* appellat quos vſitatius dicunt ſpiritus: Græci φύσημα & ἄσθμα ſic ſpiritum quoque illum quem anhelando ducimus vocant ventum optimi ſcriptores Latini. *rumpere* heic, eſt, implere ſupra modū. ſic in v. *rūpere buccas*. id eſt implere ac φυσᾶν. ita *rumpere horrea* Sidonius Apollinaris, libri primi epiſt. VIII. *innumeros cumulos frugibus rupta congeſtis horrea dabunt.*

Stemmate quod Tuſco ramū milleſime ducis) quod genere ortus es adeò vetuſtæ nobilitatis, vt milleſimus ſis à primo parente qui in ſtemmate tuo collocatur. ait *Tuſco*, quia antiquiſſimarum Romæ familiarum pars maxima ex Etruria venerant. *ramus* eſt familiæ ſoboles ex ſtirpe deducta:

vel ſucceſſor in recta linea: Gregorius Nyſſenus Περὶ θεότητος υἱοῦ καὶ πνεύματος, loquens de Iſaaco à patre ſacrificãdo: ὦ τῆς διαδοχῆς ὁ κλάδος; *melleſime* & ſequente verſu *trabeate* vocandi caſùs pro nominatiuo: quod poëtis familiare Græcis ac Latinis, vt pridem obſeruatum eruditis.

Cenſorémve tuum vel quod trabeate ſalutas?) Scribendum, *Cenſorémne tuum*. quò enim duplex diſiunctiua? ὁ νοῦς: vel eóne tibi places, quod ortus es genere equeſtri? equites in tranſuectione trabeati cenſorem præteribant ac ſalutabant. de eo more omnibus & pueris noto, cur plura hic dicamus cauſſæ non eſt. neque enim Romanarum rerum commentarios ſcribimus: ſed Perſium interpretamur, poëtam haut quaquam adeo facilem, vt interpretem ſuum occupare nequeat.

Ad populum phaleras: ego te intus & in cute noui) A fortunæ aut corporis bonis reuocat iuuenem φρονηματίαν ad vera bona: animi nempe, quæ intus latent. Si nihil aliud, inquit, habes quo glorieris, præter *phaleras*, hoc eſt, bona, aut corporis, aut externa, quæ fortunæ vocant, abi & populo tua illa bona iactato. ille plaudet tibi, & te mirabitur: ego miſerabor potius, & infelicem putabo. cur autem? quia vera felicitas in animi bonis eſt poſita. quo genere bonorum parum te eſſe inſtructum, liquidò conſtat mihi: noui enim quam ſis *Introrſum turpis, nequicquam pelle decorus.* Inter ornamenta virorum fortium fuerunt phaleræ, vt omnes ſciunt. hæc qui erant conſecuti cùm inſolentius iactarent, prouerbiali locutioni

locum fecerunt: qua res inanes & faſtuoſæ appellantur phaleræ. ſic & Græci loquuntur. Plutarchus De amore diuitiarum: τίνι τῶν καλῶν τῆς ἀρετῆς τὰ τοῦ πλούτου φάλαρα ταῦτα καὶ περιδέραια καὶ θεάματα κορασιώδη παραβάλλειν ἄξιον. vbi vides in gemina ſententia idem verbum poſitum. vnde etiam intelligimus quantum illi obſeruationi tribui debeat quæ phalerarum heic docet ideò fieri mentionem, quia ſermo ſit de equite. nam profectò apud Plutarchum ceſſat illa ratio.

Non pudet ad morem diſcincti viuere nattæ.) Noui te inquam, & quæ ſit tua vita, qui mores. nempe vitiis obnoxius viuis, non ſecus ac natta aliquis, & bambalio. nihílne te pudet generis nobilitatem parum honeſta vita inquinare? *nattæ* ſemper in membranis: & ita in Pinariorum nummis, qui hoc cognomen tulerunt. propriè ſic vocabant qui ſordidas artes exercebant, vt fullones, & βυρσοδέψας. origo vocis Græca, vt ſciunt eruditi. poſteà ad animum tranſtulêre & & vitæ diſſolutæ homines atque inhoneſtæ ita dixerunt, qualis fere eſt vita pullatæ turbæ, & eorum quos diſcinctos Latini, Græci ἐκλύτους vocant. heic verò is intelligitur, quem philoſophus ἀκόλαστον vocat. Zonæ vſus apud veteres indicium faciebat emendatæ vitæ & ſobriæ: ideo Chryſoſtomus in Matthæum, de ſeculi ſui mollitie queritur, quo ſeruata paucis antiqua diſciplina.

Sed ſtupet hic vitio, & fibris increuit opimum Pingue:) Iuuenem ferocientem ob ſplendorem ge-

neris & diuitias, nattæ alicui ſimilem dixit propter animi vitia, ſuperiore verſu: nunc probat, in paritate vitiorũ, non parem eſſe vtriuſq. conditionem: ſed longè hunc quam illum eſſe infeliciorem. rationem affert, quia ille quidem ſenſum nullum habet ſuæ miſeriæ: hic verò ſentit malo loco ſe eſſe, & vbi tandem vitiis penitus ſuccubuerit, feræ pœnitentiæ cruciatum intollerabilem non effugiet. Ex his clarum, *nattam* quem vocat Perſius, eum eſſe quem ἀκόλαστον ſiue intemperantem philoſophi dicunt: *iuuenem* eſſe quem illi ἀκρατῆ & incontinentem. vterque horum malus eſt: ſed magna inter vtrumque differentia, vt philoſophus in Ethicis docet, & heic Perſius explicat. ambo voluptatis mancipia ſunt: verùm ita, vt ſine vllo ſufflamine ruat ad fruitionem voluptatum intemperans: cùm neque cogitet de virtute quicquam, neque ſciat malè agere ſe, quaſi penitus eſſet in eo extincta ratio. quare Ariſtoteles hunc natura peccare dicit, in II. Nicomacheorum: Philo Iudæus, ζῆν κατὰ φύσιν, quod pluribus explicat in libro de herede rerum diuinarum. alter ille contrà, repugnante intus ratione peccat, & ſciens prudenſque flagitium admittit: praua conſuetudine, vt ait philoſophus, ad peccandũ illectus, non ignoratione virtutis. Philo Iudæus incontinentem velut in medio collocat, eius quem ait ζῆν πρὸς θεὸν, qui eſt Stoicorum ſapiens: & eum qui ζῆν πρὸς φύσιν, vt modò dicebamus. tria enim hæc vitæ genera ibi ab illo proponuntur. Vter igitur

horum deterior? videtur Perſius intemperantem præ incontinenti pene μακαρίζειν: cùm tamen variis locis pronunciet philoſophus, peiorem longè eſſe intemperantem: vt qui naturæ vitio peccans ſanari & reuocari ad frugem nequeat. φαυλότερος, inquit, in ii. Nicomacheorum, ὁ ἀκόλαστος τοῦ ἀκρατοῦς· διαφέρει γὰρ τὰ φυσικὰ τῶν ἐξ ἔθους γινομένων. de hoc & Philo aliis verbis dicit idem: τὸ πρὸς γῆρας ζωῆς ἥκειν ὅλως αἰσχρὸν, καὶ ἐζήτησαν ἀναβῆναι, φορητὸν ἢ μοχθηροῖς ἀδύνατος τῷ ἀβιώτῳ βίῳ χαίρειν. ſed hoc Perſij ſententiæ nihil obſtat: qui & ipſe ſuum nattam, id eſt, intemperantem, facit inſanabilem luculentis verſibus: qui eſt infelicitatis ſummus apex: verùm eo ſolū nomine, quod infelicitatis ſuæ sēſum iſte nullum habet, iure Perſius mitius cum ipſo agi pronuntiat, quàm cum incontinente: quem aſſidua primum cum vitiis pugna habet exercitum: deinde poſt admiſſum flagitium dolor ex pœnitentia vrit incomparabilis. Amplius obſeruandum eſt, eum incontinentem de quo Perſius loquitur, non planè eundem eſſe cum eo de quo Ariſtoteles: nam is de quo philoſophus, inter virtutem ac vitium ita nutat, vt ſpes ſuperſit poſſe eum tranſire ad meliora: τὸ γὰρ ἔθος, inquit, ἄνω ἐστὶ ἀκρατείας. at Perſius, de eo ſentit, qui in illa fluctuatione conſenuerit, & in vitiis perdurauerit: quod genus hominum altero peius eſſe etiam literæ ſacræ pronuntiant. de his Galenus in xi. de vſu partium, πολλοὺς, ait, ἡττᾶσθαι προθυμίας.

Sed ſtupet hic vitio.) *ſtupere* Latinis eſt ἀναισθητεῖν.

intemperans *vitio ſtupet*, id eſt, ita à vitiis poſſidetur, vt de virtute ne cogitet quidem: eſt enim ἀκολασία iis morbis ſimilis qui ſenſum morbi adimunt: propterea & inſanabilis eſt. Lege Plutarchi libellum, quo morbos animi & corporis inter ſe comparat. contrariũ fit in eo quem incontinentem vocabamus, & in eo quem Stoici proficientem, ſiue procedentem & προκόπτοντα.

fibris increuit opimum Pingue.) ἐπαχύνθη ἡ καρδία αὐτοῦ, καὶ αἰσθήσεως ἐστέρηται. pinguedo ſenſum adimit. idem igitur dicit ac præcedentibus verbis, *ſtupet vitio*. Philo Iudæus hoc dixit, αἱ ἡδοναὶ ἀπειροξίαν ἐμποιοῦσι ταῖς αἰσθήσεσι. Auſonius: *Ignorat alto mens obeſa viſcere*. pingue ἡ παχύτης. in Catalectis *Scholaſticorum natio madens pingui*. vbi *opimum pingue* valet pinguedo pinguis: quomodo ſæpe apud Hippocratem, & Galenum, οἶνος ὁ οἰνώδης.

caret culpa:) cur? quia οὐδεὶς ἑκὼν πονηρός· οὐδ᾽ ἄκων μάκαρς, vt eſt apud philoſophum. Itaq. fatis imputabant intemperantiam qualis heic intelligitur. Iuuenalis in ſecunda:

—— verius ergo
Et magis ingenuè Peribomius: hunc ego fatis
Imputo, qui vultu morbum inceſſúque fatetur:
Horum ſimplicitas miſerabilis: his furor ipſe
Dat veniam: ſed peiores qui talia verbis
Herculis inuadunt, & de virtute locuti.

Geminũ huic eſt illud Domini Ieſu in IX. Ioannis, εἰ τυφλοὶ ἦτε, οὐκ ἂν εἴχετε ἁμαρτίαν. & Menandri illud, ὁ μηδὲν εἰδὼς μηδὲν ἐξαμαρτάνει. & quod modo ex Galeno afferebamus, commiſeratione ho-

hominum eſſe iſtos dignos.

neſcit quid perdat.) omnino pauci hominum ſciunt, quid perdant, cum virtute relicta vitium ſequuntur. Iamblichus in Protreptico de ſimili hominum genere loquens: οὗτοι, inquit, τοσούτῳ μᾶλλον εἰσὶν οἵους οὐκ οἴονται, ὅτι οὐχὶ οἴονται· ἀγνοοῦσι γὰρ ζημίαν ἀδικίας, ὃ δεῖ ἥκιστα ἀγνοεῖν. Lege Philonem περὶ μέθης.

& alio Demerſus, ſumma rurſus non bullit in vnda.) hoc illud eſt quod ait Ariſtoteles, intemperantem nulla vnquam tangi pœnitentia: & propterea ſanari non poſſe. ἀνάγκη, inquit, τὸν ἀκόλαστον μὴ εἶναι μεταμελητικόν· ὥστ' ἀνίατος. Perſius igitur eum comparat cum homine ſubmerſo, qui nunquam emergit, ſed funditus perit. hanc ſententiam adfini ſimilitudine illuſtrat & pluribus verbis perſequitur Philo Iudæus, in libro Ὅτι τὸ χεῖρον &c. χαλεπὸν διοιχθῆναί τι καὶ ἀνευρυνθῆναι τὰ τῶν αἰσθήσεων στόμια, ὡς ἀχανέσιν αὐτοῖς τὴν τῶν αἰσθητῶν φορὰν ποταμοῦ πλημμύροντος δίκην ἐπιχεῖσθαι, μηδενὸς τὴν βίαιον ὁρμὴν ἀνωθοῦντος. τότε γὰρ ἐξαρπασθεὶς ὁ νοῦς τοσούτῳ κλύδωνι, βύθιος εὑρίσκεται. μηδ' ὅσον ἀνανήξασθαι καὶ ὑπερκύψαι δυνάμενος. nec ſemel alibi apud elegantiſſimum illum ſcriptorem legas τὸν τῶν αἰσθητῶν ποταμόν.

demerſus.) βεβαπτισμένος. ſic loquitur Gregorius Thaumaturgus in gratiarum actione ad Origenem: cùm præceptorem qui ab errore ſuos reducit, ait τοὺς βαπτιζομένους ἀνιμᾶσθαι. Simile eſt apud Ioannem Chryſoſtomum, εἰς αὐτὸν τὸν πυθμένα τῆς κακίας καταπίπτειν, in poſteriorem ad Timotheum.

ſumma rurſus non bullit in vnda.) non emergit. Philo modò ἀνανήξασθαι & ἀνακύψαι dicebat. Dio Chryſoſtomus ἀναδύεσθαι eodem ſenſu, in IV. de regno. εἴπως δυνάμενος κινηθεὶς ἀπὸ τοῦ τύφου καὶ τῆς δόξης μικρόν τι ἀναδύεσθαι. vbi ſcribi malim κουφισθείς: *ſi fortè leuatus typho & gloria, poßit pauxillum emergere.* eſt enim Dioni ἀναδύεσθαι quod Perſio, *ſumma bullire in vnda*, hoc eſt extare & reſpirare ex aquis. hoc ſimile à Stoicis ſuis mutuatus eſt Perſius. nam illi plurimùm eo vſi. M. Tullius in III. de finibus, ex Græcis Stoicis: *vt qui demerſi ſunt in aqua, nihilo magis reſpirare poſſunt, ſi longè non abſunt à ſummo, vt iam iámq; poßint emergere, quàm ſi etiam tunc eſſent in profundo*: &c. *bullire* Perſius poſuit pro ebullire.

Magne pater diûum, ſæuos punire tyr.) ſtupori & ἀναισθησίᾳ nattæ opponit acerrimos cruciatus quos tolerant ij, qui virtutem cognitam habuerunt, nec vſi ſunt tamen. hos verò tantos eſſe ait, vt immaniſſimorum ſcelerum reis nullum poſſit optari maius tormentum pro pœna, quàm ſit ille cruciatus. Auguſtinus libro De magiſtro, capite nono, *Perſius omnibus pœnis quas tyrannorum vel crudelitas excogitauit, vel cupiditas pendit, hanc vnam anteponit, qua cruciantur homines qui vitia quæ vitare non poſſunt coguntur agnoſcere.* Videtur Perſius ad locum Platonis reſpexiſſe in Gorgia, vbi ait, in animis defunctorum tyrannorum vibices extare teſtes eorum ſcelerum: itaque Radamanthum in Orco cùm illorum videt τὰς διαμεμαστιγωμένας ψυχὰς & οὐλῶν μεστὰς, indę conie-

iectaram facere de ipſorum ſceleribus. alludit eodem Epictetus apud Arrianum lib. II. capite XVIII.

Magne pater diuûm.) Lucilius, *pater optimus diuûm.* vide Lactantium libro quarto, capite tertio.

Haud alia ratione.) quam flagello conſcientiæ, & metu qui eam neceſſario ſequitur. Plautus:

Nihil eſt miſerius quam animus hominis conſcius. Petronius: *Dij deæq́; quàm male eſt extra legem viuentibus! quicquid meruerunt ſemper expectant.* videtur Boëtius Perſij hunc locum imitatus carmine VIII. libri III. conſolationis ſuæ.

Quid dignum ſtolidis mentibus imprecer?
Opes honores ambiant:
Et cum falſa graui mole parauerint,
Tum vera cognoſcant bona.

lege autem Iuuenalis ſatiram XIII.

Moueris ingenium.) impulerit ad inſigne aliquod flagitium aut ſcelus.

Feruenti tincta veneno.) tinctura vocatur venenum Latinis, Virgilio, Horatio, Boëtio, aliis. ita dixit Philo, *κεχρωσμένην μιάσμασι δεινοῖς*, in libro de cherubim.

Virtutem videant, intabeſcántque relicta.) Virtutis amor à Deo inditus eſt mortalium omnium animis: qui etſi fraude hoſtis humani generis pene fuit extinctus: nunquam tamen vitio tantùm fuit, aut erit virium, vt probare ſe hominibus queat. inde eſt, quod inueniri pauciſſimi ſoleant, qui velint gratis eſſe mali: aut qui inter

ſcelera & iniurias bonitatis opinionem non affectent. quod ſi qui eo deprehenduntur eſſe ingenio, nemo illos pro hominibus habet, ſed omnes quaſi feras abominantur. Iſtæ ſunt bonæ mẽtis reliquiæ, quæ illum in animis noſtris cruciatum generant, quo nullum maiorem ſentiri poſſe affirmat heic Perſius. eadem poëtæ illius mens, qui apud Plutarchum exclamat, in libro De recta poëtarum interpretatione:

Αἶ αἶ τόδ᾽ ἤδη θεῖον ἀνθρώποις κακὸν,
Ὅταν τὶς εἰδῇ τἀγαθὸν, χρῆται δ᾽ μή.

teſtimonia huius rei cùm alia in literas relata, tum duo inſignia; Tiberij, cuius aſſidua tormenta teſtatur epiſtola Tacito & Suetonio ex parte deſcripta: & Maximi tyranni. eius vocem refert Sidonius Apollinaris libro II. epiſt. XIII. *Felicem te Damocles, qui non vno longius prandiò regnĩ neceſſitatem toleraueris!*

Virtutem videant.) vt Medea apud Euripidem, & alios poëtas. Horatius:

—— video meliora probóque
Deterioráque ſequor ——

intabeſcántque.) imitatur Ouidij verſum de vera inuidia in II. Metam.

Sed videt ingratos intabeſcítque videndo
Succeſſus hominum. ——

relicta:) integrum non eſt ad virtutem relictam ſemel remigrare, vt de Dionyſio tyranno loquitur Cicero: quoties amori virtutis obſiſtit vis maior cupiditatum, & ille quem vocat Philo *τὸν αἰσθητὸν ποταμόν.*

Anne magis Siculi gemuerunt æra iuuenci.) maxima quæque tormenta præ flagello conſcientiæ ſunt leuia: hinc æſtimari poteſt eius magnitudo. Perilli & Phalaridis itémq. Damoclis hiſtoriæ notiſſimæ ſunt.

Purpureas ſubter ceruices terruit.) Damoclis: qui tricliniari veſte amictus pretioſiſſima accumbebat. principum autem cœnatoria præſtantiſſimi coloris erant, putà purpurea aut hyacinthina, aut alius ſimilis è nobilioribus, ſed diſertè teſtantur veteres, Damoclem hunc muricis Tyrij conchyliato indutu fuiſſe ditatum. caue aliter interpreteris heic τὸ *purpureas*.

intus palleat.) mira locutio: nam pallor intus eſſe non poteſt. ſed vnum verbum duorum loco poſuit: intus timeat, & foris palleat.

quod proxima neſciat vxor.) Iuuenalis:

—— conſcius & cui feruens
Aeſtuat occultis animus, ſempérque tacendis.

ſed quod ait Perſius de vxore propriè locum habet in adultero, cuius tormenta depingit Chryſoſtomus homilia xxi. in priorem ad Corinthios.

Sæpe oculos memini tingebam paruus oliuo) Nihil familiarius iuuentuti, quàm vt peccata ſua defendat exemplis: nam illa potiſſimum ætas licere ſibi putat, quicquid alij ſibi permiſerint. quare id cauet ſtudioſè Perſius in hac ſatira, vt exempla aliorum iuuentuti ne noceant, quæ dabat operam philoſophiæ. Porrò hi iuuenes exemplis corrumpi poterant vel vulgi, vel alio-

rum

rum ſui ordinis ac conditionis. illi, abſque vlla inſtitutione liberali ſoluti agebant: propterea *diſcincti natta* appellatione eos denotauit Perſius: horum pars maxima inſtitutione quidem non carebant, ſed philoſophiæ tamen ſtudiis non imbuebantur, more plerorúmq. Romanorum: de his nunc agit Perſius: negans eorum exemplo moueri debere iuuenes quos alloquitur: quia ne iſti quidem ſciant quid perdant, ſicut de prioribus dictum eſt. ipſos verò virtutis pulcritudinem admirabilem non ignorare: neque excuſari vllo modo poſſe, ſi illam non deperierint. Quod autem hic doctor, qui ore Perſij loquitur, vnum eorũ ait ſe fuiſſe in iuuentute, qui temporis iacturam non magni æſtimarêt: eò videtur ſpectare, vt hac ratione maiorem conſilio ſuo auctoritatem conciliet. Poteſt etiam ſimplicius exponi hic locus: vt diſcipulis ſuis iam, vt par eſt, grandioribus & prætextatis dicat hic Stoicus, non debere eos moribus iiſdem vti, quibus quondam in grammaticorum & rhetorum ſcholis eſſent vſi: tunc enim ipſorum ſocordiæ & negligentiæ in ſtudiis, paratum ab ætate fuiſſe patrocinium, quando non caperet tenera ætas quantum eſſet damnum iactura temporis & literarum ac virtutis contemtus. nunc verò poſtquam philoſophiam deguſtarint, cuius primum & præcipuum caput eſt, doctrina de fine, aliam ætatem alios mores poſtulare.

oculos tangebam paruus oliuo.) Ita ſcribendum eſt: *tangebam*, inquam, non *tingebam*, quod &

R

membrana damnant, & vetus interpres, cuius ſunt verba: *oculi oleo tacti perturbantur ad tempus.* accedit quod caput eſt, ratio ipſa: nam tingere oleo, hoc eſt linere ſuperficiem ciliorum, adeò oculis non nocet, vt iuuet plurimum, firmétque aciem. quare ſcribit Dioſcorides in ſecundo, olei ὑπόλειμμα valere ad ὀξυδορκίαν: non igitur *tingebam* legendum heic: ſed *tangebam*, & de interioris oculi tactu accipiendum.

Grandia ſi nollem morituri verba Catonis Dicere.) Genus exercitationis fuit veterum rhetorum, vt iuberent diſcipulos ſtilo complecti verba quæ probabile eſt dixiſſe aliquem ex hiſtoria notum virum, vel cùm moreretur, vel aliqua alia occaſione, quæ ſit item ex hiſtoria nota. Extant Græcorum μελέται, item verſus multi cum hac inſcriptione, τίνας ἂν εἴποι λόγους ὁ δεῖνα. de huiuſmodi exercitationibus loquitur heic Perſius. *Dicere verba Catonis morituri*, eſt chriam componere hoc titulo, τίνας ἂν εἴπε λόγους ὁ Κάτων τεθνηξόμενος.

non ſano multum laudanda magiſtro.) & grammatici & rhetores cogebantur, vel ſi natura modeſti eſſent, diſcipulorum compoſitiones laudare apud parentes: vt præpoſteræ illorum cupiditati ſatisfacerent. quam ſeruitutem illorum miſeram in alia re notat eleganter Petronius initio Satyrici. *laudanda* igitur, non ſimpliciter ἃ ἐπαινετά aut μέλλει ἐπαινεῖν: ſed ἃ χρὴ αὐτὸν ἐξ ἀνάγκης ἐπαινεῖν: quæ habet neceſſe laudare, ne videlicet, vt ait Arbiter, *ſine ſpe prædæ moriatur in ſcopulo.* ſed hanc excuſationem non admittit Stoicorum

rigor : quibus nulla poteſt neceſſitas imponi tanta, quæ à recti tramite deflectere eos cogat. propterea Perſius ait, *non ſano magiſtro*: illis enim præter ſapientem vnum, omnes inſani.

Quæ pater adductis ſudans audiret amicis.) Tangit ſatirographus ambitionem patrum, qui filios ſuos ſæpe declamare cogebant, & ad eos audiendos cum amicis corrogatis in ludum veniebant. meminit & Quintilianus libro II. cap. VII. & lib. X. cap. V.

ſudans) ἀγωνιῶν. explicat Statius in epicedio patris ſui:

Qualis eras, Latios quoties ego carmine patres
Mulcerem, felíxque tui ſpectator adeſſes
Muneris? heu quali confuſus gaudia fletu.
Vota pióſque metus inter, lætúmque pudorem.

Iure: etenim id ſummum, quid dexter ſenio ferret Scire, erat in voto.) *Iure*, non ſignificat rectè hoc factum à Perſio: ſed valet, conuenienter vitæ quam agebat, & fini quem ob oculos propoſitum habebat. In vita laus præcipua, finem rectum ſibi propoſuiſſe, quò referantur facta omnia dictáque: proxima huic laus, conſtantia, & vita ὁμολογουμένως τῷ προκειμένῳ τέλει acta. nam qui ſummum bonum in voluptate ponebant, & poſtea quæuis pati pro virtute paratos ſe dicebant, non minus inconſtantiæ notati ſunt, quàm illi qui virtutem pro ſcopo ſibi proponentes ad voluptatem interdum deflectebant. Perſius igitur qui puer ſummum bonum non aliud agnoſcebat præter ludum & iocum: iure ſerias curas

nugis ſuis poſtponebat. Vides quàm aptè dogma Stoicum ſeruet philoſophus noſter: nam qualem quiſque finem ſibi propoſuiſſet, tales futuras cuiuſque actiones docebant Stoici. Seneca epiſtola xcv. *Omnia honeſtè fient, ſi honeſto nos addixerimus, ídque vnum in rebus humanis bonum iudicauerimus, quæque ex eo ſunt. Ergo infigi debet perſuaſio ad totam pertinens vitam. Hoc eſt quod decretum voco. qualis hæc perſuaſio fuerit talia erunt quæ agentur, quæ cogitabuntur.* Propterea ſingulas actiones ſemper ad vltimum finem referri debere ſcitum eſt eius ſcholæ. Seneca epiſtola LXXI. *Conſilium quemadmodum inueniatur oſtendã. Quoties quid fugiendum ſit, aut quid petendum voles ſcire, ad ſummũ bonum & propoſitũ totius vitæ reſpice: illi enim conſentire debet quicquid agimus. Non diſponet ſingula, niſi cui iam vitæ ſuæ ſumma propoſita eſt.* & Marcus Imperator diſertè negat aliam ad conſtantiam in actionibus præter hanc patere viam: ᾧ μὴ εἷς καὶ ὁ αὐτός ἐστιν ἀεὶ τοῦ βίου σκοπὸς, οὗτος εἷς καὶ ὁ αὐτὸς δι' ὅλου τοῦ βίου εἶναι οὐ δύναται. omitto ſimiles locos M. Tullij, Senecæ ipſius, & Græcorum. *id ſummum erat in votis*, hoc eſt, τέλος ἔσχατον προὔκειτό μοι τοῦτο.

Quid dexter ſenio ferret.) puerilem laſciuiam deſcribit ab aliquot luſionibus, quæ illi ætati erant familiares: prima eſt κυβεία, quem fuiſſe puerilem luſum celeberrimum Spartani Lyſandri dictum, & Dio Chryſoſtomus in quarta de regno, & veteres alij teſtantur. eò ſpectat ſenionis & caniculæ mentio: nam vt quiſque talis iactatis ſenionem miſerat, vincebat: ſin canem,

vincebatur : ideò ſenionem *ferre* dicit Perſius, hoc eſt lucrum conciliare: at canem *radere*, id eſt, damno illato rem minuere. plura de luſu talorum olim ad Suetonij librum ſecundum notabamus. nimis verò perſpicuus eorum error, quì poſt iſta *damnoſa canicula quantum*, πλείαν στίμλὼ ponendam cenſuerunt: & verbum *raderet* cum ſequentibus iunxerunt: quo nihil ἀτοπώτερον.

anguſtæ collo non fallier orcæ.) Hæc ſecunda luſio puerilis: quæ & ipſa κυβείας erat ſpecies: nam talis aut taxillis peragebatur. Pomponius apud Priſcianum libro I I I. capite nono, vt quidem manu exarati diſtingunt: *Interim dum contemplor orcam taxillos perdidi.* eſt igitur *orca* idem ac phimus & pyrgus: quæ ſunt talaris luſus voces, apud Græcos & Latinos. Fieri poteſt vt non alia heic luſionis ſpecies intelligatur, quàm ea de qua in precedentibus verſibus: dubito tamen, nec ſine cauſſa. nam poteſt accipi heic locus de alia luſione quæ Græcis τρῶπα dicebatur : cùm vel talos vel nuces, vel id genus alia in foramen coniiciebant. Pollux ita deſcribit libro nono cap. VII. ἡ τρῶπα καλουμένη παιδιὰ, γίγνεται μὲν ὡς τὸ πολὺ δι' ἀστραγάλων, οἷς ἀφιέντες στοχάζονται βόθρου τινὸς εἰς ὑποδοχὴν τῆς τοιαύτης ῥίψεως ἐξεπίτηδες πεποιημένου. πολλάκις δὲ καὶ ἀκύλοις καὶ βαλάνοις ἀντὶ τῶν ἀστραγάλων οἱ ῥιπτοῦντες ἐχρῶντο. *anguſtæ orcæ* dicit, ad differentiam veræ orcæ. ὕρχην Græci, Latini *orcam* vocabãt vaſa modicæ capacitatis, in quibus ſalſamenta ſeruabant. mox,

Manáque quod prima nondum defecerit orca. ſimilia erant & illa στενόβροχα κεράμια in quibus nuces,amygdalas, & id genus alia habebant recondita. Arrianus Diſſertat. libro tertio capite IX.

Neu quis callidior buxum torquere flagello.) Trochus Græcus, luſio alia puerilis.

Haut tibi inexpertum eſt curuos deprendere mores:) Ego puer in malo propoſito vitæ conuenienter viuebam propoſito meo : tu cur non non idem facis? nam ignorationem certè prætexere non potes. *haut tibi inexpertum,* hoc eſt peritus es, ſcis. quid autem? non dico bellè declamare, aut verſus facere, ſed philoſophiam quæ docet quid virtus ſit, quid vitium. *curui mores* qui ad rectæ rationis obruſſam non ſunt exacti. contrà κατορθώματα Stoicis, rectè facta. ſic apud Senecam & Plinium *curua corrigere*, pro cenſorem agere: & apud Græcos σκολιὰ καὶ στρεβλὰ opponuntur κατορθώμασι. iterum in V,

Appoſita intortos oſtendit regula mores.

Quaque docet ſapiens braccatis illita Medis Porticas.) Ita diſtingunt membranæ, vt ad ſequentia vox *inſomnis* pertineat. ídque melius. duo enim epitheta eidem ſubiecto non ſolent Latini ſine copula iungere,vt docet Seruius. porticus Stoica alio nomine Ποικίλη, cuius appellationis cauſſam oſtendit Perſius; ſed vberius Pauſanias & Laërtius. Adhuc temporibus Arcadij & Honorij viſebatur Athenis hæc porticus cum ſuis tabulis: ſed Stoicos venerationem ei loco maio-

rem prope quàm ſuperûm templis tribuentes non tulit Proconſul quidam Achaiæ. is locum deturbauit,& tabulas abſtulit:eóq.facto Stoicorum ſupercilium non mediocriter retudit,vt ait Syneſius. *braccatos Medos* qui putant dictos propter vſum togæ ποδήρους, velim diſcant quid inter στολὼ & ἀναξυρίδας aut θυλάκους, (braccas ita vocant comici, & in Cyclope quoque Euripides:) interſit. puerilis eſt error.

inſomnis quibus & detonſa iuuentus Inuigilat.) iuuenes qui in diſciplinam Stoicis ſe dabant, habitum quoque aſſumebant ſectæ conuenientem.ideò Marcus Antoninus ſcribit,ſe iuuenem pro ſtratis grabatulũ & pellẽ habuiſſe, & cætera quoq. ſeruaſſe Græcanica inſtituta:eorum nempe qui à philoſophis Stoicis inſtituebantur. παρὰ Διογνήτου, inquit, τὸ σκίμποδος καὶ δορᾶς ἐπιθυμῆσαι, καὶ ὅσα τοιαῦτα τῆς Ἑλληνικῆς ἀγωγῆς ἐχόμενα. hanc Ἑλληνικὴν ἀγωγὴν ſcholæ Stoicæ duabus notis heic deſcribit Perſius: à diligentia in ſtudiis, & à tenuitate cultus. ſcis,inquit,illa quæ docentur in porticu, & quibus *iuuentus inſomnis inuigilat*: id eſt, operam iam multam in ſtudio philoſophiæ poſuiſti ſub Stoico magiſtro, imbutúſque es eius diſciplina. λιτότητα cultus verbo declarauit, *& detonſa*: nam Stoici non alebant comam ſed ſtrictim tondebant: quod ſoliti facere frugi homines, & elegantiarum incurioſi, vt dicebamus ad Theophraſtum. ita autem ſine controuerſia ſcribendus hic locus, vt rectè olim iudicauit ἄκρος ille παιδείας ἀωτος, Hadrianus Turnebus: neque

aliter in antiquiſſimis membranis Puteani. Bongarſij, & noſtris inuenimus.

ſiliquis & grandi paſta polenta.) tertia nota λιτότητος Ἑλληνικῆς ἀγωγῆς, victus tenuis: putà, polenta aut ſecundus panis, & ſiliquæ leguminum, quod pecoris immundi potius quàm hominum. Lucas Euangeliſta, capite x v. de filio prodigo, καὶ ἐπεθύμει γεμίσαι τὴν κοιλίαν ἀπὸ τῶν κερατίων ὧν ἤσθιον οἱ χοῖροι. & Plinius quoque ait, ſiliquas pabulum eſſe pecudum gratiſſimum. Horatius extremam frugalitatem ea voce expreſſit:

——*viuit ſiliquis & pane ſecundo.*

quem ſunt imitati & Perſius heic, & Iuuenalis in XI. --*ſed laudem ſiliquas occultus ganeo*--
Prudentius quoque Cathemerinon hymno III.

Nos oleris coma, nos ſiliqua
Fœta legumine multimodo,
Pauerit innocuis epulis.

omnes hi dubio procul ſiliquarum nomine legumina intellexerunt, aut leguminum opercula, quæ propriè ab incuruatione leui κεράτια Græcis, Latinis ſiliquæ dicuntur. in D. Lucæ tamen loco κεράτια aliter accipit Theophylactus; qui de fructu arboris ſiliquæ interpretatur: quem fructum ξυλόγλυκα auctor Gloſſarij nominat: quia dulcis eſt, vt etiam Plinius ſcribit lib. XV. cap. XXIV. Arabs quoque *charnub* interpretatus eſt: qua voce an ſiliquas leguminum Arabica lingua appellat, non facilè dixerim: illud ſcio, arborem κεράτιον ſiue ſiliquam, deſcriptam à Galeno & Dioſcoridi libro primo capite CLIX. in

libris medicorum Arabum dici *charnub.* Itali & Galli Arabicam vocem retinent leuiter detortam: & litera *n* ademta, quam contra Arabes & Syri multis dictionibus ſolent adiicere ad legitimas radicales.

& grandi paſta polenta.) quam Latini *polentam* vocant, Græci ſcriptores ἄλφιτων appellatione deſignare ſolent, quia ex hordeo eam faciebant, vt etiam ex deſcriptione Pliniana apparet libri XVIII. capite ſeptimo. vulgò farinam hordei vertunt: ſed inter polentam ſiue ἄλφιτα & farinam hordei diſcrimen erat, quod ἄλφιτα torrebantur, vt docet idem ſcriptor libro XXII. capite XXV. ex illo cognoſces quàm appoſitè in deſcriptione Ἑλληνικῆς ἀγωγῆς polentæ meminerit: non quia panis Græcanicus fuerit polenta, vt quidam ſcribunt: Romana enim & res eſt & dictio: ſed quia polentam eſitabant qui tenuiter viuebant: vt hi philoſophi & plerique Græcorum. ait autem *grandi*, quia multo pane veſcuntur, quibus ſolus panis cibus eſt. ſic Iuuenalis,

——*grandes fumabant pultibus ollæ.* vel hac voce commendat εὐτέλειαν modicè viuentium. ſignum enim eſt valetudinis bonæ, grandem panis quadram poſſe comedere: quod non faciant delicatuli iſti cum omnibus ſuis condimentis & gulæ ſcitamentis.

Et tibi quæ Samius diduxit litera ramos, Surgentem dextro monſtrauit limite callem.) aliis verbis idipſum dicit, quod illo verſu dixerat:

Haut tibi inexpertum curuos deprendere mores.

nam biuiũ virtutis & vitiorum quod literæ Y figuram Pythagoras exprimere ſolitus, non alio ſpectabat, quàm vt iuuentus bona maláq. noſſet: illa vt ſectaretur, hæc vt fugeret. ea Pythagorę acroaſis decantatiſſima eſt Græcis Latiníſque ſcriptoribus, etiã poëtis. & illa ipſa litera Pythagoræ dicta. Virgil. *Litera Pythagoræ diſcrimine ſecta bicorni.* ideò *ramos Samios* dixit Perſius: nam Samius eſt dictus ille ſapiens: de quo lege Laërtium. *diduxit* ſcribendum, non *deduxit*. neque enim Latina oratio eſt *deducere ramos*, pro diuidere, & in duos findere. in v. verò, vbi iterum ad hãc acroaſim Pythagoricam alludens ait,

Cúmq. iter ambiguum eſt, & vitæ neſcius error
Deducit trepidas ramoſa in compita mentes.

etſi rectiùs omnino ſcribetur *diducit:* tamen vulgata lectio vtcumq. ferri poteſt: quam heic non patitur Latinitas.

Surgentem dextro monſtrauit limite callem.) imitatur Virgilium:

Nam via virtutis dextram petit ardua callem.

vterque Pythagoricæ imagini de ramis literæ Y miſcet doctrinam eodem ſpectantem de duplici via cuius auctor primus Heſiodus. deinde Prodicus eam fuſiùs erat perſecutus. eò alludit vox *callis*.

Stertis adhuc?) tu qui philoſophiæ pridem operam das, cur philoſophicè non viuis? non viuis autem qui ſomno indulges, & toto genere vitæ diſſolutus es. hoc anteà plurib. probatum, heic breuiter repetitur.

laxúmque caput compage ſoluta Oſcitat heſternum.) quem Græci ἔκλυτον, Latini diſſolutum vna voce appellant, Perſius deſcribit pluribus verbis. ſolent ſcriptores virtuti τόνον tribuere ac robur: quia vt valentis hominis corpus eſt robuſtum, non valentis languidum, & παρειλημμένον: ſic cuius animo ineſt virtus, is omnia vitæ officia implet facilè: contrà qui deprauatis ſunt moribus, nec corpore nec animo valent ad præſtanda quæ vſui ſunt officia, ἔκλυτοι iure vocantur & diſſoluti: quæ voces de intemperantibus præſertim & incontinentib. vſurpari ſolent: quia ex omnibus vitiis nullum eſt quod corpus æquè corrumpat, vt voluptatum vſus immodicus: putà Veneris & cibi potúſque nimietas. quare Perſius diſſolutum iis notis deſcribit, quæ propriè homini temulento conueniant: *laxum caput: compago ſoluta: oſcitare heſternum: malæ vndique diſſuta.* ſic paullò pòſt, *laxa labra.* Neruis quibus maximè continetur humanum corpus, & vt loquitur diuinus Paulus, πᾶν σῶμα συναρμολογεῖται, inimiciſſimum eſt vinum. itaque temulentorum & οἰνοφλύγων, fatales ſunt morbi neruorum, paralyſes, arthritides, alij. Etiam facundiſſimus Chryſoſtomus in eam ad Epheſios homilia XII. inter mala luxuriæ recenſet μαλακίαν σώματος & ἔκλυσιν. Lege Baſilij pulcerrimam homiliam κατὰ μεθυόντων.

compage ſoluta.) Epicrates, de Laide vetula loquens, τὰς ἁρμονίας τε διαλελυμένα τοῦ σώματος.

oſcitat heſternum.) exhalat crapulam veterem,

vt loquitur Seneca. Plato, κραιπάλη ἐκ τῆς προτεραίας. obſeruant Græcorum critici crapulam propriè dici temulentiam matutinam cum veſpere coquitur: pridianam verò ſiue heſternam, οἰνοποσίαν. ſed hanc legem ſcriptores optimi negligunt.

Eſt aliquid quò tendis & in quod dirigis arcum?) Boni doctoris munus præſtat hic Stoicus. diſcipulum ignauiæ primum accuſauit & obiurgauit: nunc fontem culpæ aperit & aptam morbo facit medicinam. Decretum autem fuit cùm aliorum philoſophorum, tum imprimis Stoicorum, radicem omnium officiorum vitæ totius, eſſe finis cognitionem, vt iam ſæpius diximus: contrariorum verò eadem eſt ratio: itaque vt κατορθώματα à notitia finis proueniunt: ſic peccata ab eiuſdem ignoratione, aut parum firma conſtitutione. Seneca epiſtola LXXI. *Ideo peccamus quia de partibus vitæ omnes deliberamus, de tota nemo.* cauſſam cur peccemus aſſignat, ignorationem vltimi finis. idem nunc & Perſius docet: nam ita accipienda eius interrogatio: quid mirum ſi diſſolutè viuis? quod ante omnia faciendum tibi fuerat, vt de ſummo bono decerneres, & finem certum tibi proponeres, de eo necdum cogitaſti. Græci philoſophi finem illum vltimum, non ſolùm τἀγαθὸν & τέλος vocant, ſed σκοπὸν, à ſagittariis vocem mutuati, vt docet Ariſtoteles primo Nicomacheorum: Ἆρ' οὖν, inquit, καὶ πρὸς τὸν βίον ἡ γνῶσις τοῦ τέλους μεγάλην ἔχει ῥοπήν. καὶ καθάπερ τοξόται σκοπὸν ἔχοντες, μᾶλλον ἂν τυγχάνοιμεν τοῦ δέοντος. Græcam

dictionem exprimit noſter cùm ait, *Eſt aliquid quò tendis?* ἔχεις τινὰ προθεὶς ἐπὶ τοῦ βίου σκοπόν; Ac finis quidem ille vltimus eſt ſcopus ad quem tota vita collineandum: ſingulæ verò actiones inſtar ſagittarum ſunt, quas eodem iacimus. ſubiicit Seneca modò allatis verbis: *Scire debet quid petat ille qui ſagittam vult mittere, & tunc dirigere, & moderari manu telum.* ſcopus eſt qui petitur: ſagittæ & tela ſunt actiones vitæ. Philo Iudæus, De confuſione linguarum: πλοῦτον ἢ δόξαν ἕκαστος αὐτῶν σκοπὸν προτεθειμένος, ἐπὶ τοῦτον ὥσπερ βέλη τὰς τοῦ βίου πράξεις ἁπάσας ἀφίησι. idem in libro de ſacrificiis Cain & Abel: σκοπῷ μὲν τὸ κεφάλαιον, βέλεσι δ᾽ ἔοικεν ἡ κατασκευή. ita intellige ſequentia Perſij verba,

—— *& in quod dirigis arcum?*

aptius tamen & ſingula facta & dicta ſagittis aſſimilaueris, quàm arcui. Virgilius in Culice non diſſimili loquendi genere dixit:

—— huc mittit & omnes
Dirigit huc ſenſus. —— ſic enim habent antiquæ membranæ, vt teſtis eſt Ioſephus Scaliger: & eſt ea lectio elegantiſſima.

An paſſim ſequeris coruos teſtáque lutóque.) *Vita ſine propoſito vaga eſt:* inquit Seneca epiſtola xcv. hanc vitam deſcribit heic Perſius: & eum qui ita viuit ſimilem illi eſſe dicit, qui coruos & id genus aues ſectetur, caperéque intendat, non arcus ſed teſtæ lutíve iaculatione: quod quia per rerum naturam nec ſolet nec poteſt fieri, qui id tentant Græco prouerbio notati ſunt, τὰ πτηνὰ διώκειν: quod in ſtultos & fruſtra laborantes dicti-

tabant. Senecę locus mirè hunc illuſtrabit, è lib. De vita beata. *Proponendum eſt primũ quid ſit quod petamus.* mox: *Quandiu quidem paſſim vagamur, non ducem ſecuti, ſed fremitum, & clamorem diſſonum in diuerſa vocantium, conteritur vita inter errores:* & ſtatim: *Nihil ergo magis præſtandum eſt, quàm ne pecorum ritu ſequamur antecedentium gregem, pergentes non quà eundum eſt, ſed quà itur.*

An paſſim ſequeris coruos.) ſic, *paſſim ſectari profutura*, apud Senecam in epiſtolis. aues autem quæ paſſim paſcuntur veteres Latini *paſſales* & *paſcales*, Græci νομαδικοὺς & εἰκαίους dixerunt.

teſtáque lutóque.) his vtimur quoties non certo conſilio ad capiendas aues prodiimus: ſed temerę ac per laſciuiam aues obuias eo arrepto quod primùm in manus venerit, petimus.

Securus quò pes ferat.) more eorum *qui ſine propoſito vagantur, quærentes negotia: qui non quæ deſtinauerunt agunt, ſed in quæ incurrerunt*, ait Seneca De tranquillitate animæ.

atque ex tempore viuis?) quod Græci dicunt αὐτοσχεδιάζειν τὸν βίον. *viuere ex tempore* heic, eſt viuere ſine propoſito, & vltimo fine, & vt loquitur Seneca, *aliud agendo viuere.* qui ita vitam inſtituunt, modò hoc probant, modò illud. Marcus Tullius in quinto Tuſculanorum: *Nos in diem viuimus, & quodcunque noſtros animos probabilitate percuſſit, id dicimus.* etſi diuerſa res agitur apud Tullium & noſtrum, tamen quid ſit hoc loco *viuere ex tempore* optimè declarat ille locus. aliâs dicitur *viuere ex tempore*, de iis qui in quærendis

vitæ præſidiis, vltra præſentem diem cogitationes ſuas non extendunt: quod Barbarorum eſſe idem Cicero ait, in II. de oratore: *Si Barbarorum eſt*, inquit, *in diem viuere, noſtra conſilia ſempiternum tempus ſpectare debent*. Gregorius Nazianzenus non Barbarorum ſed verò brutorum eam vitam vocat in priore contra Iulianum: ζῶον ait, βίον ἀλόγων τὸ πρὸς ἡμέραν καὶ τὸ παρὸν ἀεὶ βιοτεύοντος. idem in quodam carmine: κακοῖσι τὸ ἐν ποσὶ μοῦνον ἄριστον. inde eſt apud Græcos conuitium inter grauiſſima, *homo in diem viuens*: Homerus ὀδυσ. φ.

Νήπιοι ἀγροιῶται ἐφημέρια φρονέοντες.

Plutarchus in Galba: ἀνηλώκεσαν οἱ πλεῖστοι τῶν λαβόντων τὰς δωρεὰς ἐφήμεροι καὶ θηριώδεις τοῖς βίοις ἄνθρωποι. & Ptolemæus τοὺς ἐφημεροβίους coniungit peſſimis quibuſque, vt ſunt præſtigiatores ac deceptores. Tetrabibli libro tertio, capite περὶ ποιότητος ψυχῆς. Diogenes tamen cynicus ἡμερόβιος vulgò appellatus eſt, non propter hanc cauſſam: ſed vt in præſentem horam poſcens à quolibet & accipiens cibum, quod ex Satyro narrat Hieronymus. Aliquando apud Ciceronem vt in XIIII. ad Atticum, *ex tempore* facere aliquid aut dicere non eſt αὐτοσχεδιάζειν: ſed conuenienter tempori: quia, vt ait idem eodem libro, *conſilia temporum ſunt, quæ in horas commutantur*.

Helleborum fruſtra cum iam cutis ægra tumebit, Poſcentes videas:) Bono ordine procedit oratio: primò vitium oſtendit, poſtea illius ſcaturiginem, nunc accedit ad curationem: ſed prius hortatiunculam præmittit, vt ſine mora faciant

morbo medicinam: ne fiat morbus temporis tractu irremediabilis, vt Mecœnatis verbum vſurpem. Allegoricè autem tractata hæc exhortatio: nam loquitur vt de corporis medicina: ſentit autem de animorum. occaſio huic allegoriæ ex eo quod philoſophi Græci ac Latini vitia dixerunt πάθη ac morbos: virtutem ὑγίειαν.

cum iam cutis ægra tumebit:) morbò iam contracto, qui paullatim generatur: ſed heic intellige confirmatam longo vſu ἕξιν κακίας. commune eſt omnibus morbis qui foras prodeunt, vt φλεγμονῇ cutem intendant, ac tumorem excitent. paullò inferiùs,

——ſurgit tacitè tibi lutea pellis.

Hippocrates, οἰδεῖ τὸ σῶμα. ludibrium debebant medicorum filiis, qui tympaniten heic ſomniabant.

Et quid opus Cratero magnos promittere montes?) auri nempe. obiter Satiricus ſtultitiam eorum ridet, qui neglecta cura valetudinis per omnem vitam, ægri poſteà, vbi mortis periculum admotum eſſet propius, nihil non medicis promittebant, & vt ait Seneca De breuitate vitæ, medicorum genua tangebant: quaſi eſſet in eorum poteſtate morari fata. etiam Epictetus apud Arrianum horũ ſtultitiam carpit lib. III. ca. πῶς δεῖ φέρειν ταὶς νόσους: ait inter cætera, τί κολακεύεις τὸν ἰατρόν; τί λέγεις, ἐὰν θέλῃς κύριε, καλῶς ἕξω. τί παρέχεις αὐτῷ ἀφορμὴν τοῦ ἐπάραι ὀφρῦν;

Diſcite ô miſeri, & cauſſas cognoſcite rerum.) Iam declarat Stoicus hic, vnde petenda ſint aduerſus

animi

animi morbos de quibus dixit certa remedia. ad philoſophiam nempe iuuenes ſuos reiicit, quæ magiſtra vitæ, morum formatrix, & ad vitam beatam tuta via ac certa. Neque verò contentus eſt noſter doctor diſcipulis verbo indicaſſe philoſophiæ nomen, & digitum ſolùm ad fontem intendiſſe: quin potius excellentes medicos imitatur, qui vt eò libentius ſalubribus ſuis conſiliis obtemperantes ægrotos habeant, ſimul & medicamenta præſcribunt, & cuiuſque illorum naturam indicant: vt ſciant illi quid inde habeant ſperare. Simillimè & noſter doctor, ſic iuuentutem ſuam ad philoſophiam reiicit, vt ſimul vtilitatem oſtendat quam ex eius cognitione ſit perceptura. Hoc igitur vt paucis præſtaret præcipuis quibuſdam moralis doctrinæ capitibus in medium allatis, ad illius amorem cordatos iuuenes accendit. Habent igitur heic lectores, breuem quandam σύνοψιν vniuerſæ philoſophiæ ethicæ: éſtque hic locus luculentus planè & illuſtris.

ô miſeri.) ignorantia, præſertim eorum quæ ad vitam beatè agendam ſpectant malum vel maximum. Stoicum autem eſt ſcitum, præter vnum ſapientem reliquos eſſe omnes miſeros atque infelices.

& cauſſas cognoſcite rerum:) Seneca Naturalium libro ſexto capite III. *Quanto ſatius eſt cauſſas inquirere & quidem toto in hoc intentum animo: neque enim quicquam illo inueniri dignius poteſt, cui ſe non tantùm commodet, ſed impendat.* Sed Seneca de

cauſſis loquitur rerum naturalium in vniuerſum: Perſius de cauſſis eorum quæ homini eueniunt: quæ Stoici referebant ad legem fatorum. M. Antoninus libro x. ὅ, τι ἄν σοι συμβαίνῃ, τοῦτό σοι ἀπ' αἰῶνος προκατεσκευάζετο, καὶ ἡ ἐπιπλοκὴ τῶν αἰτίων συνέκλωθε, τήν τε σὴν ὑπόστασιν ἐξ ἀϊδίου καὶ τὴν τούτου σύμβασιν. item de cauſſis τῶν φευκτῶν καὶ αἱρετῶν, ſiue rerum expetendarum & vitandarum. Horatius:

—— vitatu quidque petitu
Sit melius, cauſſas reddet tibi

Iuuenalis doctè *viuendi cauſſas* dixit,

Et propter vitam viuendi perdere cauſſas.

has rerum cauſſas pluribus expreſſit Lucilius iis verſibus quos profert Lactantius libro VI. capite V.

Quid ſumus.) Stoici philoſophi cùm vniuerſam de moribus philoſophiam ad duos referrent locos, Decreta & Præcepta, multis libris ac voluminibus vtramque docendi viam, & δογματικὴν & παραινετικὴν ſunt perſecuti. ſed quoniam omnis hæc diſciplina ad vſum ſpectat, in quo ſolo poſita eius vtilitas, ſolebant Stoici ſuos monere, vt eorum quæ in ſcholis didiciſſent ſumma capita ſic memoriæ inſigerent, vt illa ſemper ad manum haberent, & ad omnem occaſionem iis vterentur. hæc ſunt πρόχειρα βοηθήματα de quibus loquitur Epictetus apud Arrianum libro primo capite XXVII. & libro III. capite x. neque alia fine Enchiridium ab illo eſt ſcriptum, quod & nomen teſtatur. Marcus Antoninus libro quarto: Βραχέα ἔστω καὶ στοιχειώδη ἃ εὐθὺς ἀπαντήσαντα ἀρκέσει πα-

σαι τὴν ψυχὴν ἀποκλύσαι καὶ ἀποπέμψαι σε μὴ δυσχεραίνοντα ἐκείνοις ἐφ' ἃ ἐπανέρχῃ. Sunto,inquit,tibi ad manum præcepta breuia quidem, (idcirco κομματικοὺς λόγους philoſophi appellant:) ſed quæ elementa contineant vniuerſæ doctrinæ, quæ ſimul ac occurrerint,totum perfundant animum, & æquum te dimittant ad omnia quæ euenerint. idem paullò priùs, medicos & chirurgos imitandos dixerat: & vt illi parata ſemper artis ſuæ inſtrumenta habent, ita in promptu eſſe habenda dogmata. ὥσπερ οἱ ἰατροὶ, inquit, ἀεὶ τὰ ὄργανα καὶ σιδήρια πρόχειρα ἔχουσι πρὸς τὰ αἰφνίδια τῶν θεραπευμάτων· οὕτω τὰ δόγματα σὺ ἕτοιμα ἔχε. idémque alibi ἑτοιμότητας vocat huiuſmodi præcepta ad vſum ſemper parata. de his Seneca libro VII. De beneficiis,capite primo: *Egregiè hoc dicere Demetrius Cynicus ſolet, plus prodeſſe ſi pauca præcepta ſapientiæ teneas,ſed illa in promptu tibi & in vſu ſint, quàm ſi multa quidem didiceris, ſed illa non habeas ad manum.* poſteà: *Hæc Demetrius noſter vtraque manu tenere proficientem iubet, nec vſque dimittere, immò affigere & partem ſui facere, eóque quotidiana meditatione produci, vt ſua ſponte occurrant ſalutaria, & vtique ac ſtatim deſiderata præſto ſint.* & epiſtola XCIV. *Subinde reducendus es ad memoriam: non enim repoſita præcepta eſſe debent,ſed in promptu.* Hæc ſunt illa ſumma ac præcipua moralis philoſophiæ capita, quæ paucis verſibus indicata ſunt heic ab hoc poëta Stoico: quid ſit homo: in quam finem à Deo ſit creatus: quis ordo ſit rerum: vita hæc quàm breuis,quàm caduca: à quo accepta: quis

modus diuitiis ſit ſtatuendus: quid fas optare: quis legitimus opum vſus: quantum patriæ ac tuis debeas: in qua mundi huius ſtatione ſis collocatus. his paucis capitibus contineri elementa vniuerſæ doctrinæ moralis palàm eſt. Sed propius iam illa ſaltem vt in tranſcurſu conſideremus.

Quid ſumus.) Iure prima omnium ponitur hæc σκέψις, quæ idem iubet atque illa Pythicis oraculis adſcripta vox, NOSCE TEIPSVM: quam vocem principium & conſummationem ſapientiæ cōtinere iure dixeris. Simplicius: τὸ ΓΝΩΘΙ ΣΑΥΤΟΝ τοῦ θεοῦ παράγγελμα καὶ ἀρχὴ δὲ τέλος πάσης ἐστὶ φιλοσοφίας δὲ εὐζωίας. inter Stoicos autem & cæteros philoſophos conueniebat, ex cognitione noſtri eliciendum eſſe finem illum cuius notitiam tantopere omnes quidem, ſed tamen Stoici maximè commendabant. Cicero in v. de finibus: *Si ſimul atque ortus eſſet ſe quiſque cognoſceret, iudicaréque poſſet quæ vis & totius eſſet naturæ & partium ſingularum, continuò videret quid eſſet hoc quod quærimus, omnium rerum quas expetimus ſummum & vltimum, nec vlla in re peccare poſſet.* libro autem IV. inter ea de quibus conueniebat Stoicis & Academicis hæc ponit Cicero: *Sequitur illud vt animaduertamus qui ſimus ipſi, vt nos quales oportet eſſe ſeruemus. ſumus igitur* HOMINES, *ex animo conſtamus & corpore, quæ ſunt cuiuſdammodi: nóſque oportet, vt prima appetitio naturalis poſtulat hæc diligere, conſtituere que ex his finem illum ſummi boni atque vltimi.* Ex eodem fonte etiam, officio-

rum notitiam deriuandam Stoici docebant. Seneca epiſtola xcv. *Quando omnia quæ præſtanda ſunt ac vitanda dicam, cùm poſſim breuiter hanc formam humani officij tradere? Omne hoc quod vides, quo diuina atque humana concluſa ſunt, vnum eſt: membra ſumus corporis magni. Natura nos cognatos edidit, cùm ex iiſdem & in eadem gigneret. Ex illius conſtitutione miſerius eſt nocere quàm lædi. ex illius imperio paratæ ſunt iuuantis manus. Iſte verſus & in pectore & in ore ſit: Homo ſum, humani nihil à me alienum puto.* Hábes in ſecunda Diſſertationum Arriani caput eximium, quo docetur quomodo inueniendа ſint officia ex ipſis nominibus: Σκέψαι τίς εἶ, inquit, τὸ πρῶτον ΑΝΘΡΩΠΟΣ. τοῦτο δ' ἐστὶ οὐδὲν ἔχων κυριώτερον προαιρέσεως. ἀλλὰ ταύτῃ τὰ ἄλλα ὑποτεταγμένα. ſtudioſi cætera legant: pulcherrima enim ſunt. Iam verò cùm in dubio ſit, præſtantiáne maior ſit hominis an vanitas, prorſus neceſſaria ad benè inſtituendam vitam, vtriuſque accurata cognitio & aſſidua meditatio. Eò igitur Stoici ſæpe nos vocant: vnum alterúmve locum ſubiiciam vt ſtudioſis præeam ad ſimilium obſeruationem diligentem. Quid ergo eſt homo? Platoni φυτὸν eſt οὐράνιον οὐκ ἔγγειον. ἐν τῷ κτήματι τοῦ Θεοῦ. ſic enim ait in Phædro: ſed nos porticum Stoicorum ne emigremus. Stoicorum eſt illud ſcitum: τὸν ἄνθρωπον οὐσιῶσθαι κατὰ τὴν λογικὴν ζωὴν, σώματι δὲ χρῆσθαι ὡς ὀργάνῳ: quod multis locis illuſtrat Simplicius in Enchiridium ſapientiſſimi ſenis. Summa hæc: eſſe hominis, ídque adeò omne per quod homo cenſeatur, in animo & recta

ratione ſcitum eſſe: hanc eſſe illius eſſentiam, & illius τὸ πᾶν: corpus verò & cætera omnia, pro inſtrumentis vitæ iſtius habenda. apud Arrianum libro II. in hunc modum diſſerit Epictetus. Omnia quidem animantium genera Dei eſſe opera: ſed vnum hominem opus illius eſſe præcipuum, & cuius gratia cætera ſint creata. illa Deum intra ſe non habere: hominem diuinæ naturæ particulam eſſe: & intra ſe illum circumferre. non debere igitur ſuæ nobilitatis obliuiſci: ſed quicquid dicat, faciátve, meminiſſe, Deum præſentem eſſe: non illum ex auro vel argento quem fortè geſtabit: ſed quem intus atque in animo ſuo quiſque hominum circumfert. peſſimè verò illos ſibi conſulere, qui impuris cogitationibus, & actionibus ſordidis illum polluant. hæc ita ille: οὐκ ἔστι θεῶν ἔργα καὶ τὰ ἄλλα; ἔστιν. ἀλλ' οὐ προηγούμενα, οὐδὲ μέρη θεῶν. σὺ δὲ προηγούμενον εἶ. σὺ ἀπόσπασμα εἶ τοῦ θεοῦ· ἔχεις τι ἐν σεαυτῷ μέρος ἐκείνου· τί οὖν ἀγνοεῖς σου τὴν συγγένειαν; τί οὐκ οἶδας πόθεν ἐλήλυθας; οὐ θέλεις μεμνῆσθαι ὅταν ἐσθίῃς, τίς ὢν ἐσθίεις, καὶ τίνα τρέφεις; ὅταν συνουσίᾳ χρῇ, τίς ὢν χρῇ; ὅταν ὁμιλίᾳ; ὅταν γυμνάζῃ; ὅταν διαλέγῃ; οὐκ οἶδας ὅτι θεὸν τρέφεις; θεὸν γυμνάζεις; θεὸν περιφέρεις, τάλας, ἀγνοεῖς; δοκεῖς με λέγειν ἀργυροῦν τινα ἢ χρυσοῦν ἔξωθεν; ἐν σαυτῷ φέρεις αὐτὸν, καὶ μολύνων οὐκ αἰσθάνῃ, ἀκαθάρτοις μὲν διανοήμασι, ῥυπαραῖς δὲ πράξεσι. dextrè accipe, quod naturæ diuinæ partē in homine vult eſſe: quem errorem Stoici errarunt cum pleriſque veterum ſapientum: cætera quàm diuina? Sed rurſus, *Quid eſt homo?* Senecæ verba ſunt ad Mar-

ciam : *imbecillum corpus & fragile, nudum, ſuapte natura inerme, alienæ opis indigens, ad omnem fortunæ contumeliam proiectum.* ſed apud ipſum cætera legantur: eſt enim locus prolixior : cui & alij multorum ſcriptorum pulcherrimi poſſent adiungi, niſi breuitati eſſet conſulendum. Spectat eodem ſapientiſſimi Marci præceptum hoc: Cogita, inquit, continuo vniuerſum æuum, & vniuerſam rerum naturam: ac memento partes ſingulas (in his homo eſt,) ad iſtam eſſe vt vnum è ficus granis: ad illud, vt terebræ conuerſionem. τοῦ ὅλου αἰῶνος, καὶ τῆς ὅλης οὐσίας συνεχῶς φαντασία. καὶ ὅτι πάντα τὰ κατὰ μέρος, ὡς μὲν πρὸς οὐσίαν κεγχραμίς. ὡς δὲ πρὸς χρόνον τρυπάνου περιστροφή. de corporis ac naturæ humanæ fragilitate verè iſta: quid dicemus, ſi deprauationem animi ſpectemus? hoc nempe quod Chryſoſtomus : μάθωμεν, ait, τίνες ἐσμὲν, καὶ ἀρκεῖ τοῦτο εἰς ταπεινοφροσύνης ὑπόθεσιν. & eſt ita omnino : neque fieri poteſt, vt ſuperbia vel arrogantia tumeat, cui fuerit aliquando curæ, hoc ſeriò cogitare, QVID SVMVS. Cum fructu hæc & ſimilia his quæ ſolius naturæ ductum ſecuti ſcriptores οἱ ἔξωθεν ἀποφθέγξωντο, contulerint ſtudioſi cum iis quæ meliori luce illuſtrati patres facundiſſimè diſputant : Ioannes præſertim Chryſoſtomus, & Magnus Baſilius cùm alibi, tum integris aliquot in Sex dierum opus homiliis.

aut quidnam victuri gignimur.) Cohæret cum præcedenti quæſtio hæc: nam vt ait Marcus Imperator qui neſcit quìdnam victurus ſit genitus,

quid ſit ipſe ignorat. ὁ μὴ εἰδὼς, ait, πρὸς ὅ, τι πέφυκεν, οὐκ οἶδεν ὅς τις ἐστίν. de hoc extant multorum veterum ſapientum ſententiæ præclaræ: nam voluptuariorum gregem omittimus, etſi quis alius hominis appellatione vixit indignus. reliqui à vero non procul aberrarunt: & ſi alius alio propius feriit. Platonis ſententiam habes in Gorgia & alibi. tergeminus Ariſtoteles ad duas res, intelligendum & agendum docuit homines eſſe natos: alij ad mundum contemplandum & imitandum: vt in II. De natura deorum M. Tullius. & de Pythagora atq. Anaxagora multi narrant. quidam generaliter, ad cognitionem rerum, vt Plutarchus in libello περὶ τοῦ λάθε βιώσας. Stoici verò optimè: ad contemplanda atque enarranda Dei opera hominem productum eſſe in hunc mundum. Arrianus libro primo, capite ſexto: τὸν ἄνθρωπον θεατὴν εἰσήγαγεν ὁ Θεὸς αὐτοῦ τε καὶ τῶν ἔργων τῶν αὐτοῦ· καὶ οὐ μόνον θεατὴν, ἀλλὰ καὶ ἐξηγητὴν αὐτῶν repetit idem & libro III. cap. XIV. Seneca Naturalium libro III. in præfatione: *Quid præcipuum in rebus humanis eſt? animo omne vidiſſe*, (hoc eſt quod Arrianus libro tertio dicit τὴν πάνυ γε ἱερώτατα ἀγωνίζεσθαι) *& qua nulla eſt maior victoria, vitia domuiſſe.* paullò aliter idem Stoici dicere ſoliti: *hominem in adiutorium mutuum eſſe generatum*: quod ſcribit Seneca libro primo De ira, capite v. Marcus Imperator libro VI. cætera animalia rationalium cauſsâ eſſe parata: vt ſemper in omnibus rebus, deteriora propter præſtantiora: ratione verò prædita animalia, ad mutuam opem

κατεσκευάσθαι τὰ μὲν λοιπὰ τῶν λογικῶν ἕνεκεν, ὥσπερ καὶ ἐπὶ παντὸς ἄλλου, τὰ χείρω τῶν κρειττόνων ἕνεκεν, τὰ δὲ λογικὰ ἀλλήλων ἕνεκεν. & initio IX. atque in XI. idem repetit, ὅτι ἕνεκεν ἀλλήλων γεγόναμεν. principio autem libri quinti, locus eſt elegantiſſimus, ex quo vſus præcepti intelligitur ad vitæ emendationem: verbi gratia, eorum qui, vt initio ſatiræ eſt huius dictum, altum mane dormiunt, & ſerò euigilant: ὄρθρου, inquit, ὅταν δυσόκνως ἐξεγείρῃ, πρόχειρον ἔστω, ὅτι ἐπὶ ἀνθρώπου ἔργον ἐγείρομαι. τί οὖν δυσκολαίνω εἰ πορεύομαι ἐπὶ τὸ ποιεῖν ὧν ἕνεκα γέγονα, καὶ ὧν χάριν παρῆγμαι εἰς τὸν κόσμον; eleganter Perſius *quid victurus*, hoc eſt in vita acturus: quia viuere agere eſt, ait Plinius. in Conſolatione Boëtij *aſinum viuit*, pro facit quæ aſini ſunt.

ordo Quis datus) Non malè interpreteris de ordine illo admirabili quo maioris minoríſque mundi opifex ſuam illam πολυποίκιλον ſapientiam, potentiam, prouidentiam, & quid non? in rerum conditu ſpectandam nobis exhibuit. pleni ſunt omnium ſapientum libri encomiis eius ordinis, καὶ τῆς ἐν τῷ κόσμῳ εὐκοσμίας: quam tamen nemo mortalium percipiet vnquam ad plenum: ſed aptius puto, vt capiamus de fato. nam ita paſſim *ordo*, aut *rerum ordo* eſt fatum: Seneca in libro Quare bonis viris mala accidant: *Cauſſa pendet ex cauſſa, priuata publica longus ordo rerum trahit.* Naturalium libro II. *Sic ordinem rerum fati æterna ſeries rotat, cuius hæc prima lex eſt, ſtare decreto.* mox: *in illo fati ordine quo patrimonium illi grande promittitur, hoc quoque proximus fatum eſt vt*

nauiget. vbi *fati ordo* eſt illa ἐπιπλοκὴ τῶν αἰτίων, quam Græci Stoici appellant vt Marcus libro x. eo loco quem paullò antè attulimus. ipſe Chryſippus σύνταξιν nominauit, hoc eſt *ordinatam compoſitionem* in eius definitione quam habet A. Gellius libro VI. cap. II. hoc igitur modo auctoris noſtri verba interpretabimur. *Diſce ordo quis datus:* hoc eſt, diſce fatorum certa lege omnia fieri, cui volens lubénſque acquieſcit ſapiens. Seneca epiſt. CVII. *Sic viuamus, ſic loquamur: paratos nos inueniat atque impigros fatum. Hic eſt magnus animus qui ſe Deo tradidit. At contrà ille puſillus ac degener, qui obluctatur, & de ordine mundi malè exiſtimat, & emendare mauult deos quàm ſe.* hoc eſt quod Græci dicunt συμπαρακολουθεῖν τῇ διοικήσει τοῦ θεοῦ. *ſpectare & approbare Dei ordinem in adminiſtratione omnium rerum.* Lege diatribam Epicteti apud Arrianum quintã libri III. Poſſumus & alias interpretationes huius loci afferre: præbent enim multas anſas βιωφελῶν meditationum verba auctoris eruditiſſimi. quid enim ſi referamus ad vitam futuram? reſurrectionem Stoici non plenè quidem, aut certa fide, neque firmis ſatis rationibus perſuaſi, ſed tamen vtcunque crediderunt, aut veriùs ſomniarunt. Chryſippus in libris de prouidentia, cùm de innouatione mundi loqueretur hæc intulit teſte Firmiano: τούτου οὕτως ἔχοντος, δῆλον ὡς οὐδὲν ἀδύνατον καὶ ἡμᾶς μετὰ τὸ τελευτῆσαι πάλιν περιόδων τινῶν εἰλημμένων χρόνου, εἰς ὃ νῦν ἐσμὲν καταστῆναι σχῆμα.

aut metæ quàm mollis flexus, & vnde.) aut quàm

breuis ſit hæc vita, quámque in propinquo mors illi immineat,& quidem ex cauſſis ſexcentis, *meta* eſt finis. *flectere metam*, vt Græci *κάμπτειν τὴν νύσσαν*. vnde *καμπτὴρ* ipſa meta dicitur. de ſpatiis vitæ ſolet hoc loquendi genus vſurpari: vnde *flexus ætatis* apud M. Tullium. *maturitas indeflexa*, in panegyrico Plinij. *flexus* autem *mollis* dicitur heic qui citò & rapidè peragitur. vnde in quinta *rapida vita* dicitur. hoc igitur ait: diſcendum eſſe & ſemper cogitandum, quàm fluxa ſit hæc vita. nihil eſt quod ſæpius occurrat in ſapientum ſcriptis & poëtarum, hoc præcepto: ſed hi, vt paſſim Horatius, ad voluptates ferè hoc argumento nos hortantur: illi ad facta præclara, & vitam ex virtute agendam, aut ad diligentiam in ſtudiis honeſtarum diſciplinarum, vt diuinus ſenex: *ὁ μὲν βίος βραχὺς, ἡ δὲ τέχνη μακρά*. Marcus Imp. in IV. *τὸ ὅλον βραχὺς ὁ βίος, κερδαντέον, τὸ παρὸν σὺν εὐλογιστίᾳ καὶ δίκῃ*. Plinius Secundus in epiſtola qua Silij Italici mortem deflet: poſt grauem querimoniam de breuitate vitæ: *ſed tantò magis*, inquit, *hoc quicquid eſt temporis futilis & caduci, ſi non datur factis: (nam horum materia in aliena manu:) nos certe ſtudiis proferamus: & quatenus nobis denegatur diu viuere, relinquamus aliquid quo nos vixiſſe teſtemur.* Seneca epiſtola XCIX. *Reſpice celeritatem rapidiſſimi temporis: cogita breuitatem huius ſpatij, per quod citatiſſimi currimus.* idem libro III. De ira. *Poterimus autem purgare mentem, adnitamur modo. Nec vlla res magis proderit quàm cogitatio mortalitatis. Quid tumultuamur & vitam*

ſtudioſi conturbamus? Stat ſuper caput fatum & pereuntes dies imputat, propiúſque ac propius accedit. Quin potius vitam breuem colligis, placidámque & tibi & cæteris præſtas? Quin potius amabilem te dum viuis omnibus: deſiderabilem cùm exceſſeris, reddis? Verè Hieronymus Cypriano: *Nihil ita decipit humanum genus quàm quod dum ignorant ſpatia vitæ ſuæ, longiorem ſibi ſeculi huius poſſeſſionem repromittunt. Ad hunc ſenſum pertinet & illud quod dicitur, Memento mortis tuæ & non peccabis.* idcirco dicebat regius pſaltes: τὴν ὀλιγότητα τῶν ἡμερῶν μου ἀνάγγειλόν μοι. verùm ſcriptores ſacros omittimus: apud quos obuiæ paſſim ſunt huiuſmodi admonitiones: nec minus frequentes in Marci Antonini libris. Sed ſunt Perſij codices in quibus *quà mollis flexus* ſcribitur, non *quàm*. hæc lectio ſi vera eſſet, *flexus metæ* valeret idem ac finis vltimi adeptio, & *quâ*, eſſet qua via, quo genere vitæ ad illum finem poſſet perueniri. probo verò editam lectionem, quam & in membranis inuenimus.

& vnde.) obſcuriuſculè dictum: neque vno modo eſt interpretari. vnde mors? nempe à natura: quia lex naturæ eſt, vt quicquid naſcitur & denaſcatur. Marcus eleganter libro quarto: ὦ φύσις· ἐκ σοῦ πάντα, ἐν σοὶ πάντα, εἰς σὲ πάντα. rurſus, vnde mors? perſæpe vel tenuiſſima ex cauſſa: quo argumento vtitur Seneca, vt aduerſus maiora nos pericula confirmet, Naturalium lib. VI. capite II. *Vnguiculi nos, ait, & ne totius quidem dolor, ſed aliqua à latere eius ſciſſura conficit: & ego timeam terras trementes, quem craſſior ſaliua ſuffocat?*

Ego extimeſcam emotum ſedibus ſuis mare, cùm quoſdam ſtrangulauerit potio malè lapſa per fauces? affinia his ſunt in tertio libro, capite XXVII. *Vrbes conſtituit ætas, hora diſſoluit. Momento fit cinis: diu ſylua. Magna tutela ſtant ac vigent omnia: citò ac repente diſsiliunt. Quicquid ex hoc ſtatu rerum natura flexerit, in exitium mortalium ſatis eſt.*

Quis modus argento.) nempe quærendo. modus autem ex Stoicorum doctrina is eſt optimus ac legitimus, qui naturæ conueniat. Natura autem facilis eſt & pauco contenta: hominum verò cupiditas fine caret. vide ad extremum ſatiræ ſextæ.

Quid fas optare) Adi ad ſuperiorem ſatiram.

quid aſper vtile nummus habet.) quæ vtilitas ſit opum. diuitiarum autem omnis vtilitas eſt in vſu. quare is finis legitimus eſt eas parādi, non vt in arcam obruantur, ſed vt partis vtaris. *aſper* epithetum eſt perpetuū omnis rei ſignatæ, nam percuſſio & ſigni impreſſio aurum exaſperant ſiue argentum. Virgilius,

Cymbiáque argento perfecta, atque aſpera ſignis.

Iuuenalis,

Hic lauet argentum vaſa aſpera. ——

Claudianus,

Brontes innumeris exaſperat ægida ſignis.

hæc aſperitas maximè in recens ſignatis percipitur: nam poſteà quæ exſtant deteruntur. vnde factū vt Græci qui aſperos nūmos albere præ cæteris videbāt, ἄσπρον pro albo poſuerint, cùm illam vocē fecerunt vſu ſuam, quod pręter Gloſſas

veteres confirmãt libri vulgari Græcorum idiotiſmo ſcripti. vbi etiam ἀσπρότης pro candore, & ἀσπρίζειν pro dealbare legas. & Nathan quoque Iuſtus in Aruch אספרין exponit לבן albus vel album. ſed videtur ſub Græcorum imperio ſpecies certa monetæ ita propriè fuiſſe dicta: nam inde apud Turcas illorum ἄσπρους, aſprorum appellatio remanſit. Gloſſæ, Δηνάριον λευκὸν, *aſprum.* ſic alios nummos à colore nigro vocarunt μελάσματα. In Aruch, מלזמא מטבע *melaſma pecunia.*

patriæ chariſque propinquis. Quantum elargiri deceat.) Reſpicit vulgatiſſimam Platonis gnomen, ex epiſtola nona, quæ etiam apud M. Tullium, & alios multos legitur: non nobis natos eſſe nos, ſed primò patriæ, deinde parentibus, poſtremò & nobis. Lucilius,

Commoda præterea patriæ ſibi prima putare
Deinde parentum, tertia iam poſtremáque noſtra.

quem te Deus eſſe iuſſit.) Suprà:

Diſcite quid ſumus: —— ſed aliud eſt: nam ibi natura hominis proponebatur inquirenda: heic perſonæ qualitas. ibi inquam φύσεως πέρι agebatur: heic περὶ σχέσεως. Variè ſumitur apud philoſophos vox σχέσις. Ariſtotelis interpretes ſolent dicere illa κατὰ σχέσιν differre, quæ aliter philoſopho dicuntur diuerſa eſſe τῷ λόγῳ, vel τῷ εἴδει, hoc eſt proprietate quadam, & vt Barbari locuti ſunt, eſſendi modo. ſæpe verò σχέσις eſt relatio vnius ad alterum, cuiuſmodi σχέσεσι circunſcribuntur ſingulæ perſonæ. ita accipiunt Stoici, cùm docent, plerúnque officia ταῖς σχέσεσι

περιγραφάς. hoc eſt, dirigi huiuſmodi conditionibus ac qualitatibus quæ ſunt in quoque hominum. propter has dicimur ποιοί, vt loquitur Ariſtoteles: puta, ciues, patres, filij. ſic intelligendum in primo Marci Auguſti, τὰ κατὰ τὰς πρὸς τοὺς συμβιοῦντας σχέσεις καθήκοντα. hæc ſunt officia quæ ex duobus extare ſcribit Seneca in ſecundo De beneficiis: quæ Epicteto apud Arrianum dicuntur libro II. partim φυσικαὶ partim ἐπίθετοι. σχέσεις ita accipe heic poëtæ verba: *quem te Deus eſſe iuſſit*: hoc eſt, ποίαις σχέσεσί σε περιέβαλε καὶ ἐνέδησε, φυσικαῖς τε καὶ ἐπιθέτοις. nam idem vult omnino cum ſapientiſſimo Epicteto: cuius ſunt verba in Enchiridio capite XXVIII. τὰ καθήκοντα ὡς ἐπίπαν ταῖς σχέσεσι παραμετρεῖται. πατήρ ἐστιν; ὑπαγορεύεται, ἐπιμελεῖσθαι, παραχωρεῖν ἁπάντων, ἀνέχεσθαι λοιδοροῦντος, παίοντος. *Officia vt plurimum pro relationibus & qualitatibus perſonarum definiuntur. pater eſt? tacitè monetur filius vt curam eius habeat, cedat ei in omnibus, toleret conuitiantem, ferientem.* lege totum caput, & erudititiſſimum interpretem Simplicium: qui prolixè & accuratè totam hanc περὶ σχέσεων materiam tractat. Ita autem deſcribit, & vocis rationem explicat: σχέσις ἐστὶ σύνταξίς τινων πρὸς ἄλληλα φυσικὴ ἢ προαιρετική, ὁμοίων ἢ ἀνομοίων, ἡ μὲν συναγωγὸς ἡ δὲ διαστατική, ἱδρύσεως τῆς περιοχῆς τῶν ἐν σχέσει ὄντων. μέση γὰρ ἡ σχέσις ἐστὶ τῶν ἐχόντων τὴν σχέσιν. ὃ ἔχεται ἀλλήλων κατὰ τὴν σχέσιν. vix hæc ſatis commodè Latinè dici poſſunt: poſtrema verò omnino haut poſſunt. ſed hoc vult: σχέσιν (Stoici etiam σωὸς[?] vocabant, vt in III. Marci.) quam nos relationem dicimus, eſſe mu-

tuam quorundam coordinationem à natura aut à voluntate: ſimilium, aut diſſimilium: illorum vt coniungantur: horum vt ſeparentur: manēte perſona eorum inter quos eſt relatio. quippe relatio media eſt inter relatione iunctos: vnde & σχέσις dicta, per quam relati ἔχονται ἀλλήλων; id eſt, inter ſe coniunguntur. Atque huc maximè pertinet illa diatriba Epicteti in ſecundo Arriani, qua viam oſtendit officia inueſtigandi ex ipſis nominibus. putà, ex eo quod PATER diçaris, ex eo quod MARITVS, quod FILIVS, quod CIVIS: & ita de cæteris nominibus. Etſi autem relatio hæc non ſolùm iungit, ſed etiam diſparat relatos: nam & hoſtis communem habet cum hoſte relationem: actor cum reo: quæ dicitur σχέσις ἀνομοίων Simplicio: tamen ab eo quod potius eſt ac melius, σχέσις ponitur & ἀντὶ συμπαθείας, & pro beneuolentiæ affectu, ac mutuo rerum vinculo. Gregorius Naz. in II. de theologia: τίς ἡ τῆς φύσεως ὁλκὴ καὶ πρὸς ἄλληλα σχέσις τοῖς γεννῶσι καὶ τοῖς γεννωμένοις, ἵνα τῷ φίλτρῳ συνέχηται. Chryſoſtomus in eam ad Theſſalonicenſes homilia x. cauſſam reddens cur Deus hunc ordinem in natura inſtituerit, vt patres liberos gignerent, nec per ſe quiſque naſceretur. εἰ γὰρ, inquit, ἁπλῶς ἔμελλον οἱ ἄνθρωποι γίνεσθαι, οὐδεὶς ἂν πρὸς οὐδένα σχέσιν ἔσχεν· εἰ γὰρ νῦν πατέρων ὄντων καὶ παίδων καὶ ἐκγόνων, πολλοὶ πολλῶν (malim παίδων vel πατέρων: vt ab vno ἀποριας exemplo omnia intelligantur:) οὐ φροντίζουσι, πολλῷ μᾶλλον τότε. manifeſtò σχέσιν ponit pro affectu σχέσεως, amore & beneuolentia.

pro

pro arctiſſima coniunctione & affinitate ſolet ea vox vſurpari. vt de vinculis animi ac corporis Olympiodorus in Platonis Phædonem: ὁ θάνατος τῆς πρὸς ἄλληλα σχέσεως σώματός τε καὶ ψυχῆς ἐστὶ διακοπτικός. ſic ait Chryſoſtomus in eam ad Hebræos homilia xvi. dici Deum habitare in cœlis, non quaſi loco aliquo includeretur, aut quaſi terras ſua præſentia deſtituiſſet: ἀλλὰ τῇ σχέσει καὶ τῇ οἰκειώσει πρὸς τοὺς ἀγγέλους. vbi σχέσιν & οἰκείωσιν iunxit pene ἐκ παραλλήλου. nam σχετικῶς interpretatur Heſychius οἰκειωτικῶς. ita Olympiodorus in Phædonem ait τὰς φιλοσωμάτους ψυχὰς ἔτι σχετικῶς συνῆφθαι τῷ σώματι κατὰ τὴν ἡμίσχετον σχέσιν. qua de re vide ad ſat. v. non multò aliter hanc vocem acceperunt illi Græci, qui exorta in Eccleſia Dei graui ſuper imaginum cultu controuerſia, pronuntiarunt ὅτι σχετικῶς δεῖ αὐτὰς προσκυνεῖν. quod genus loquẽdi prioribus patribus incognitum penitus atque inauditum, (quod quidem ex illorum ſcriptis conſtat nobis:) ſi vitam Deus produxerit, alibi adfatim exponemus. Obſerua diuinam vocem, *Deus iuſsit* non Dij. nam ita paſſim Seneca, Marcus Antoninus & Arrianus, atque alij è Porticu doctores. qui etſi loquebantur cum vulgo, & ſæpe deos deorúmque nomina in ore habebant: in explicandis tamen ſuæ ſcholæ decretis, Deum vnum prodebant cauſſam efficientem huius vniuerſi: ſicut notũ eſt è M. Tullio, Seneca, Laërtio in Zenone, atque aliis. Lege Lactantium lib. I. cap. v. iidem etiam Λόγον vocabant: de quo Athenagoras in Apologia.

& humana qua parte locatus es in re.)humana res eſt vniuerſi humani generis ſocietas: adhuc igitur περὶ σχέσεων loquitur. nam homo quatenus homo eſt habet σχέσιν & naturalem coniunctioné cum omnibus hominib. ſed illud generale officium aſtringitur, poſteà aliis, vt dicam cum Stoicis, orbibus minoribus: qui eò expreſſius intelliguntur quo patent anguſtius. inde eſt quod priuatas charitates plures curant quàm publicam ciuitatis aut regni vtilitaté: nam ad vniuerſum mundum cogitationes ſuas referre, quàm pauci ſunt quibus vel ſolùm in mentem vnquam venerit? Stoici verò corrigendi erroris huius gratia, vnde multa in vitam peccata manarent, ſoliti ſuos non tantùm ad vniuerſæ humanæ rei, vt heic Perſius, contemplationem hortari: ſed etiam ad totius rerum vniuerſitatis. quippe omne hoc vnum eſſe, cuius pars imò membrum homines ſunt: ſingulas autem ciuitates eſſe quaſi totidem vniuerſi domos. quicquid inſtituerent homines, aut quicquid illis vſu veniret, in eius æſtimatione oculos ſemper venire ad vniuerſitatis conſiderationem erigi: ex qua cogitatione illum fructum perciperent, vt nihil agerent quod cuiquã mortalium noceret: nihil iniquo ferrent animo, quod magnus ille mũdi rector decreuiſſet: certi, omnia ſic ab eo adminiſtrari, quomodo ad vniuerſitatis ſalutem expediat: nihil porrò vniuerſo mundo expedire, quod priuatim ſingulis non ſit conducibile. Iure igitur Marcus Antoninus, libro tertio ſcribit. nihil adeò ad ma-

gnanimitatem valere, quàm ſi norimus caſus vitæ huius rectè æſtimare: quod ita explicat ex ſuperiore doctrina: οὐδὲν οὕτως μεγαλοφροσύνης ποιητικὸν, ὡς τὸ ἐλέγχειν ὁδῷ καὶ ἀληθείᾳ ἕκαστον τῶν τῷ βίῳ ὑποπιπτόντων δύνασθαι. καὶ τὸ ἀεὶ οὕτως εἰς αὐτὰ ὁρᾷν ὥστε συνεπιβάλλειν, ὁποίῳ τινὶ τῷ κόσμῳ ὁποίαν τινὰ τοῦτο χρείαν παρεχόμενον, τίνα μὲν ἔχει ἀξίαν ὡς πρὸς τὸ ὅλον, τίνα δὲ ὡς πρὸς τὸν ἄνθρωπον, πολίτην ὄντα πόλεως τῆς ἀνωτάτης, ἧς αἱ λοιπαὶ πόλεις ὥσπερ οἰκίαι εἰσι. idem libro III. μέμνησαι ὅτι συγγενὲς πᾶν τὸ λογικόν· καὶ ὅτι κήδεσθαι μὲν πάντων ἀνθρώπων κατὰ τὴν τοῦ ἀνθρώπου φύσιν ἐστι. heic tantùm meminit coniunctionis quæ ratione prædita inuicem aſtringit omnia. λογικῶν autem appellatione Deum atq. dæmonas ſimul cum hominibus intelligunt. ſæpius alibi idem nexum & coniunctionem cum vniuerſo mundo inculcat. vt initio ſecundi, δεῖ δὲ ἤδη ποτὲ αἰσθέσθαι τίνος κόσμου μέρος εἶ, καὶ τίνος διοικοῦντος τὸν κόσμον ἀπόρροια ὑπέστης. libro decimo, εἴτε ἄτομοι εἴτε φύσις, πρῶτον κείσθω ὅτι μέρος εἰμὶ τοῦ ὅλου ὑπὸ φύσεως διοικουμένου. ἔπειτα ὅτι ἔχω πως οἰκείως πρὸς τὰ ὁμογενῆ μέρη. deinde ſubiicit fructum perſuaſionis huius, quod ſimus pars, vniuerſi duplicem: prior eſt, animus æquus aduerſus omnes caſus. τούτου γὰρ μεμνημένος, ait, καθότι μὲν μέρος εἰμὶ οὐδὲν δυσαρεστήσω τῶν ἐκ τοῦ ὅλου ἀπονεμομένων· οὐδὲν γὰρ βλαβερὸν τῷ μέρει ὃ τῷ ὅλῳ συμφέρει· οὐ γὰρ ἔχει τι τὸ ὅλον ὃ μὴ συμφέρον ἑαυτῷ. πασῶν μὲν φύσεων κοινὸν ἐχουσῶν τοῦτο τῆς δὲ τοῦ κόσμου προσειληφυίας, τὸ μηδὲ ὑπό τινος ἔξωθεν αἰτίας ἀναγκάζεσθαι βλαβερόν τι ἑαυτῇ γεννᾷν. poſterior fructus ſequitur, amor proximi, & omnes iuuandi ſtudium: καθόσον δὲ ἔχω πως οἰκείως πρὸς τὰ ὁμογενῆ μέρη,

οὐδὲν πράξω ἀκοινώνητον. μᾶλλον δὲ στοχάσομαι τῶν ὁμογενῶν, καὶ πρὸς τὸ κοινῇ συμφέρον πᾶσαν ὁρμὴν ἐμαυτοῦ ἄξω, καὶ ἀπὸ τοὐναντίου ἀπάξω. Atque heic quidem partem, id eſt *μέρος* vniuerſitatis rerum eſſe hominem dicit Marcus : ſed alibi corrigit eam locutionem : & *μέλος* potius, id eſt membrum dicendum eſſe oſtendit : neque in eo parum eſſe momenti. locus eſt in libro VII. quem vide. Simillimè Seneca epiſtola XCV. *Omne hoc quod vides, quo diuina atque humana concluſa ſunt, vnum eſt : membra ſumus corporis magni.* & cætera quæ ſuperius attulimus. Similia ſunt huic Stoicorum doctrinæ, quæ docet excellentiſſimus philoſophus Moſes Maimonis filius, libro tertio Doctoris dubiorum cap. IIII. neque verò ex ea ſolùm diſputatione, ſed & ex aliis locis, Stoicæ philoſophiæ non fuiſſe illum imperitum cognoſcimus.

Iotatus.) velut in ſtatione poſitus, quàm curare debemus, nec deſerere niſi iuſſu imperatoris Dei. variè Græci Stoici hoc expreſſerunt. vt plurimũ verbo τάττεσθαι. quod verbi in eam rem poſitum eſt apud Platonem in Apologia. Antoninus lib. XI. οὐ δέχῃ τὸ νῦν τῇ τῶν ὅλων φύσει εὔχαιρον, ἄνθρωπος τεταγμένος πρὸς τὸ γίνεσθαι δι' ὅπου δὴ τὸ κοινῇ συμφέρον. Arrianus lib. I. cap. IX. ἀνάσχεσθε οἰκοῦντες ταύτην χώραν εἰς ἣν ἐκεῖνος ὑμᾶς ἔταξεν. interdum verbis aliis vſi : nam ab eadem mente ſunt illa apud Marcum Antoninum συγκληροῦσθαι τοῖς πράγμασι : & συγκλώθεσθαι εἰς ἓν νῆμα : quib. & lex fatorum ſimul exprimitur.

Diſce : nec inuideas quod multa fidelia putet In

loc.p.)Diſce inquam iſtiuſmodi & decreta & pręcepta philoſophiæ: neque eos imiteris qui ſummum bonum in diuitiis ponunt.

nec inuideas.) inuidia eſt dolor quod alius bono fruatur quo, inuidens caret, hoc vult poëta: noli putare ea bona quæ vulgò tanta contentione quæruntur, eſſe vera bona. illa igitur ne optes, neque doleas ſi vberior copia horum bonorum alij ſit potius quàm tibi.

quod multa fidelia putet In locuplete penu defenſis pinguibus Vmbris.) Ex omnibus ciuibus Romanis qui literas didicerant, ſoli ferè erant oratores qui rem facerent: medici enim, Gręci ferè erant. quare Stoicus hic diſcipulos ſuos alloquens, meritò à cauſſidicorum potiſſimum exemplo eos conatur diuertere: non quod profeſſionem illam Stoici damnarent: ſed quia illa congerendarum opum auiditas, aliena erat philoſophiæ. *fidelia* vas vinarium eſt: cauſſidicis autem ſolitæ donari lagenæ vini, & ſalſamenta, atque eiuſmodi tenuia munuſcula. Iuuenalis:

Quod vocis pretium? ſiccus petaſunculus & vas
Pelamydum: aut veteres Maurorum epimenia bulbi:
Aut vinum Tiberi deuectum quinque lagenæ.

eiuſmodi ſunt munuſcula quorũ meminit heic Perſius, fidelia vini, piper, pernæ, & orca mænæ. cuius cibi ſumma erat vilitas, vt ex Athenæo & Lucilij verſibus apud Nonium, & ſecundo De finibus Ciceronis conſtat. itaque duo ſimul heic agit ſatiricus noſter: nam & patronorum auaritiam in captandis donis contra legem Cinciam,

notat: & eorum illiberalitatem perſtringit qui talibus muneribus illos donarent: de quo plura Iuuenalis illo loco ſatiræ VII.

Manáque quod prima nondum defecerit orca.) Orca eſt ὕρχη, qua ſimiliter Græci ad ſalſamenta vtebantur. Suidas: ὕρχας, κεράμια ἀγγεῖα ὑποδεκτικὰ ταρίχων δύο ὦτα ἔχοντα. ferè tamen ſalſamentorum vaſa & Græci & veteres Latini, *ceramia* dixerunt. *prima orca*, vel verè prima, cùm plures datæ fuerint à clientibus: vel, pro parte prima ac ſuperiore orcæ. idem vtriuſque interpretationis eſt ſenſus: tantam eiuſmodi munerum copiam ſolitos patronos accipere, vt orcas integras illatas perdiu ſeruent.

Hic aliquis de gente hircoſa centurionum Dicat.) Hactenus hic doctor ita ſuos diſcipulos ad philoſophiæ ſtudia incitauit, tanquam apud omnes conſtaret de illius præſtantia &ad beatam vitam neceſſitate: nunc memor Romæ ſe hæc dicere & iuuenibus Romanis, quorum aures eorum vocibus quotidie perſonabant, qui philoſophiæ ſtudium irridebant, & à morib. Romanis alienũ dictitabant:ad iſtos orationem conuertit, & vitã ipſorum, ob illud ipſum quod philoſophiam aſpernentur vitiis omnib. eſſe obnoxiam probat: atque ita efficit, ne quid ponderis apud diſcipulos ſuos horum voces habeant. Primùm igitur vnum aliquem iſtorum inducit agreſtium & opicorum, qui ad ſtudia rei militaris, nõ philoſophiæ, Romanos ſe applicare debere iactitabant. hic totis nouem continuis verſibus eos repre-

hendit ac ridet qui doctorib. ſapientiæ operam nauabant: deinde ſequentibus duobus verſibus oſtenditur, hoc vulgi Romanorum, & plerorúmque omnium eſſe iudicium, hanc de philoſophia ſententiam.

de gente hircoſa centurionum.) de numero eorum qui cultus neglectu gloriam virorum fortium & militarium affectant. *centuriones* appellat, viros militares: *hircoſam gentem* nominat, illuuiem eorum & δυσχέρειαν notans: quoniam qui centurionatus tribunatus & alios militares locos ambiebant, ita Romæ viuebant. Iuuenalis ſatira XIV.

— vitem poſce libello:
Sed caput intactum buxo, naréſque piloſas
Adnotet, & grandes miretur Lælius alas.

idem poëta alibi,

Hiſpida membra quidem, & duræ per brachia ſetæ
Promittant atrocem animum. —

ex his apparet cur *hircoſam gentem* iſtos appellet Perſius: nam grandes alas hircus ſolet comitari: vt & omnis imbalnitiei & ἀλουσίας comes ſemper erat δυσωδία. neque reſtringi debet vox *hircoſa* ad hirci fœtorem, verùm pro quouis alio odore tetro ex ea quam diximus cauſſa ῥυπαρίας accipiendum. ſic γράσωνα Græci dicunt, non eum ſolùm qui γράσων id eſt hircum oleat: ſed quemuis δυσχερῆ, vt appellat Theophraſtus in Characteribus: vbi plura de his ſcripſimus. Simillimè in quinta oſores philoſophiæ vocat *varicoſos centuriones.*

quod ſapio ſatis eſt mihi : non ego curo Eſſe quod Arceſil.is ærumnoſiq; Solones.) Hæ ſunt voces vulgi Romæ: Sperne mores exoticos, & tranſmarinā ſapientiam: ciue Romano nemo viuit in orbe melius. *ærumnoſi* autem *Solones*, propter indefeſſa philoſophantium ſtudia & continuas vigilias: non propter exilium & alia mala quæ olim paſſus Solo.

Obſtipo capite.) accuratè hic irriſor geſtum exprimit hominis meditantis. *ſtipare* eſt στείβειν. propriè verbum eſt fullonum, qui pedum motitatione pannos condenſant, & firmiores efficiunt, inde caput obſtipum, cuius ceruix rigida eſt & obſtipa, vt loquitur Suetonius in Tiberio. ita autem incedunt rigido atq. immoto collo, partim ſuperbi homines, vt eo loco Tiberius: partim attoniti, vel qui toti ſunt in alicuius rei contemplatione, vt heic notatur.

& figentes lumine terram.) oculos demittere modeſtæ ac ſtudioſæ iuuentutis ſignum. ita enim à pædagogis inſtituebantur. Plutarchus, τοὺς παῖδας διδάσκουσιν οἱ παιδαγωγοὶ κεκυφότας ἐν ταῖς ὁδοῖς περιπατεῖν. adeò quidem, vt ne ad ſalutandos quidem obuios caput illius ſurrigere liceret. Lucianus Amoribus, de ephebo cum cura educato loquēs: ἀπὸ τῆς πατρῴας ἑστίας ἐξέρχεται, κάτω κεκυφώς, καὶ μηδένα τῶν ἀπαντώντων ἐξ ἐναντίου προσβλέπων. qui autem attentius aliquid cogitant, oculorum pupillas ſolent tenere immotas. Philo Iudæus, ἐν τῷ λογίζεσθαι ἢ σκοπεῖν τι πεπήγασιν αἱ κόραι τρόπον τινὰ συννοοῦσαι fiunt enim ſimiles ἐκστατικοῖς. proprium autem ec-

ſtaſi,ſopire ſenſus,& vſum eorum adimere. quia igitur oculos deiiciunt,& tenent immotos,ideò qui meditantur terram cernere dicuntur. Plato in Alcibiade poſter. *φαίνῃ γέ τι ἐσκυθρωπακέναι τι καὶ εἰς γῆν βλέπειν, ὥς τι συννοούμενος.* ergo etiam iſte ait philoſophos terram acriter intueri: nam hoc eſt *figere lumine terram*, Horatio,Perſio, Statio, aliis. *ἀντὶ τοῦ* defixa humi lumina tenere: vel figere in terram lumina.ita enim loquuntur. Auguſtinus epiſtola CIX. *Oculi veſtri etſi iaciuntur in aliquem, figantur in neminem.*

Murmura cùm ſecum & rabioſa ſilentia rodunt.) Solent multi inter meditandum cogitationem murmure agitare,vt ait Quintilianus lib. x.cap. tertio. Ariſtænetus libro ſecundo de cauſſidico meditante, καὶ *ἄλλα δήπου πρὸς ἑαυτὸν ψιθυρίζει.* ſilentium autem familiare iis qui in ſtudiis ſeriò verſantur: ideò Aretæus De tardis morbis, cap. VI. depingens hominis ſtudioſi vitam, non prætermiſit hanc notam: *τοῖς δὲ*,ait, *τηκεδὼν μὲν ἡ σκελετὸς, ἄχροοι δὲ ἐν νεότητι γηραλέοι, καὶ ὑπ᾽ ἐννοίης κωφοί.* ita ſcribendum, non vt editum eſt *κοῦφοι.* ideò autem *rabioſa*, quia de plebe aliquis meditantem cernens,& eius geſtus qui heic notantur, furioſum putabit: vt inter rabidi canis notas ponitur medicis,quod nullos latratus edat.

Atque exporrecto trutinantur verba labello.) ita fit murmur,labiorum motitatione. Ariſtænetus ibidem, *ἠρέμα τὼ χεῖλε κινεῖ.*

Aegroti veteris meditantes ſomnia.) Sani homines ſunt *εὐόνειροι*: turbato corporis ſtatu, turban-

tur & ſomnia: quod & medicis inter ſigna morbi imminentis numeratur.

gigni De nihilo nihilum, in nihilum nil poſſe reuerti.) phyſicorum axioma vulgatiſſimum. Marcus quoque Imperator libro quarto: οὐδὲν ἐκ τοῦ μηδενὸς ἔρχεται, ὥσπερ, μηδ᾽ εἰς τὸ οὐκ ὂν ἀπέρχεται.

Hoc eſt quod palles?) Seneca epiſtola XLVIII. de puerilibus logicorum ineptiis, *hoc eſt quod triſtes docemus & pallidi?* adeò quidem pallere ſoliti philoſophi, vt ἐνερόχρωτες, quaſi non multum à mortuis differrent, vulgò dicerentur. Alciphron epiſtola tertia, ἤκουσα ἑνὸς τῶν ἐν τῇ Ποικίλῃ διατειβόντων αἰνυποδήτων, καὶ ἐνεροχρώτος σιχίδιον ἀποφθεγγομένου· apud Sareſberienſem legitur *Hoc eſt cur pallet.* minus eleganter & perperam.

cur quis non prandeat hoc eſt.) quod quia contra communem Romanorum conſuetudinem, ideò notati qui facerent.

His populus ridet.) Ita rectè veteres. *ridet* pro arridet, aſſentitur, & plaudit. vnus eſt qui conuitium philoſopho faciat: ſed huius petulantiam omnes qui adſtant voce geſtúque comprobant.

multúmque toroſa iuuentus.) iuuentus militiæ dedita, & hircoſa gens centurionum. nam de iiſdem accipiendum.

Ingeminat tremulos naſo criſpante cachinnos.) ita vehementer irridet ac cachinnatur, vt totum corpus concutiat, & naſum in rugas contrahat. vnde *rugoſa ſanna* ſatira V.

Inſpice neſcio quid trepidat mihi pectus.) Nunc

reſpondet doctor Stoicus iſti philoſophiæ vituperatori. Summa reſponſionis eſt: qui alieno ſunt animo à ſapientiæ ſtudio ſimiles eſſe iis qui morbo laborant, & medicum reſpuunt. quare vt illi neglecta medici curatione intereunt: ſic iſti dum philoſophiam, quæ animorum medicina eſt, aſpernantur, in vitia præcipites ruunt, quæ ipſos malè tandem perdant. Hoc volunt nouemdecim qui ſequuntur verſus. Sed auctoris mentem obſcurat comparationis quam diximus omiſſa penitus pars altera: ſolam enim protaſim poſuit, apodoſim reliquit auditori ſupplẽdam: quod quidem eo eſt facilius, quia morbi appellatio communis eſt corporis, animíque vitiis, vt antè dicebamus.

& ægris Faucibus exſuperat grauis halitus.) ἐρυγή: vide mox. pro *exſuperat*, alij libri *exſudat*: plerique veteres *exuberat*. rectiſſimum eſt *exſuperat*: nam ructus è ventriculo ſurſum aſcendunt: quod Græci dicunt ἀναδίδοσθαι & ἀνάδειν.

iuſſus.) διαταχθείς. malè alij libri *viſus*. medicorum voces διατάττειν & συντάττειν: quod verbum à medicis acceptum eleganter aliò transfert Marcus Antoninus lib. III.

requieſcere.) Seneca De ira lib. III. *Initia morborum quies curat.*

compoſitas venas.) κατὰ φύσιν ἐχούσας. ita ſæpe *compoſitum* dicitur quod conuenienter naturæ ſe habet. *currere* autem venas dixit, vſum loquendi ſecutus vulgi etiam medicorum. arterias enim intelligit, quæ non currunt, ſed σφύζουσι & pulſu

ἐπισημαίνειν ac dant ſignificationem bonæ malæ-ve valetudinis.

De maiore domo modicè ſit.) Duo peccat contra valetudinem, quod balneis vtitur: quod vinum bibit. in vtroque genere ægrorum intemperantiam paſſim medici veteres accuſant. & Plutarchus periiſſe multos ſcribit, tantùm propter lauationem intempeſtiuam, cùm leuiter ægrotantes capere cibum non ſuſtinerent illoti. Locus eſt in Salubribus præceptis.

modicè ſitiente lagena.) ἐπιλύχνιος μεγάλη, μετρία. parcè enim exquiſita vina largiebantur. Iuuenalis in v.

Cardiaco nunquam cyathum miſſurus amico.

Lenia loturo ſibi Surrentina rogauit.) *Surrentina lenia* ſunt quæ potui fecit apta longa dies: nam poſt annum demum xxv. incipiebat bibi vinum Surrentinum: tunc autem inter præcipua cenſebatur, & conualeſcentibus accommodum. Plinius & Græci medici.

Heus bone tu palles.) Medici verba ad ægrum, qui eius conſilium & oblatam medicinam reſpuit.

ſurgit tacitè tibi lutea pellis.) pallida cutis. luteus color, pallidus, & albus paſſim confunduntur. apud Horatium, *luteus pallor. & albus pallor.* & mox Perſius *timor albus.* Homines autem è morbo pallidos per iocum appellabant Græci πυξίνους, & τοῦ χρυσοῦ γένους, vt refert Euſtathius: facta videlicet alluſione ad prouerbium, quod de inſignis bonitatis viris vſurpabant: κείμενα enim

τῶ χρυσοῦ θήκαις vocabant.

Iampridem hunc ſepeli : tu reſtas.) Tangit inſolentiam iuuentutis deprauatæ, quæ bene monentibus adeò gratiam non refert meritam : vt ſæpe malum minitetur. Piſtoclerus in Bacchidibus apud Plautum :

Omitte Lyde atque caue malo.
Iam ceßit mihi ætas ex magiſterio tuo.
Fiam, vt ego opinor Hercules, tu autem Linus.

Turgidus hic epulis.) Pœna luxuriæ & ganeæ, morbi, ac mors ſæpe præſens. eadem ſententia apud Iuuenalem in prima : vbi videtur hunc locum imitatus.

Pœna tamen præſens cùm tu deponis amictus
Turgidus & crudum pauonem in balnea portas?
Hinc ſubitæ mortes atque inteſtata ſenectus.

Martialis libro XII.

Mullorum leporúmque & ſuminis exitus hic eſt,
Sulfureúſque color, carnificéſque pedes.

atque albo ventre.) albus aut albidus color propius otio marcentis & voluptatibus diffluentis. Dio Chryſoſtomus in IV. de regno. λευκὸς ἰδεῖν, ἐντρυφερὸς, αἰθείας δὲ πόνων ἄπειρος. in LXII. ὑπὸ ἀργίας καὶ σκιᾶς λευκός. Horatius :

--pinguem vitiis albúmque. --

Sulpicia in ſatira,

Non trabe ſed tergo prolapſus, & ingluuie albus.

ſic accipe illud Senecæ in principio De breuitate vitæ : *Quammulti continuis voluptatibus pallent?*

Gutture ſulphureas lente exhalante mephites.) vt modò, *—— ægris*

Faucibus exſuperat grauis habitus.——

& ſæpe apud Ioannem Chryſoſtomum in πλησμονῆς deſcriptione, ἐρεύγεται δυσωδίας. quam graueolentiam *ſulphureas mephites* poëta vocat. Hieronymus aduerſus Iouinianum: *pridianis epulis diſtendimur, & guttur noſtrum mediatorium efficitur latrinarum.* planè id expreſſit, quod vult heic Perſius. Seneca epiſtola xcv. *quam fœdi atque peſtilentes ructus ſunt, quantum faſtidium ſui, exhalantibus crapulam veterem? Scias putreſcere ſumta, non concoqui.* idem Naturalium lib. v. *In noſtris corporibus ex cibo fit inflatio, quæ non ſine narium iniuria emittitur, & ventrem interdum cum ſono exonerat, interdum ſecretius.*

Sed tremor inter vina ſubit.) læſis neruis, vt antè dicebamus. Seneca ibidem: *Quæ deſiderantibus alimenta erant, onera ſunt plenis. inde pallor & neruorum vino madentium tremor, & miſerabilior ex cruditatibus, quàm ex fame macies. Inde incerti labantium pedes, & ſemper quaſi in ebrietate titubatio.* lege totum locum, qui eximius & facundia Senecæ dignus.

calidúmque triental Excutit è manibus.) Secuti ſumus lectionem codicis Puteani: quam etiam vetera ſcholia agnoſcunt. alij libri *trientem* ſcribunt: quam ſcripturam cur huic prætulerint, cauſſam non video. nam triens eſt vini menſura: quomodo ſæpe occurrit apud Martialem. & apud Suetonium bibere ſextantem: & ſimilia paſſim. at hoc loco poculum ipſum neceſſariò intelligendum. quare igitur triental non dicetur

poculum trientis capax? Simili forma quadrantal vas aliud appellarunt, etſi non ab eadem ratione: erat enim vas amplitudinis maximæ.

dentes crepuere retecti.) exeſis gingiuis. *crepuere* autem ob tremorem capitis, & laxa labra, vt ſubiicit, hoc eſt, ob corporis totius compagem ſolutam. perperam hæc referunt quidam ad ſigna mortis: nam adhuc ſermo eſt de morbis & afflicta valetudine temulentorum. iidem cùm ex medicorum libris Perſium ſubtili θεωρίᾳ tentant illuſtrare, non aliud conſequuntur, quàm vt mentem auctoris non vidiſſe ſe palàm faciũt, quod voluimus ſemel dictum: nam in ſingulis immorari & aliorum errores oſtendere, per mores noſtros & vitæ propoſitum nobis non licet. Sed in lineam redeamus.

vncta pulmentaria.) cibos illos lautos & delicatos. ſic in Pſeudolo Plauti,

——*pulmento vtor magis vnctiuſculo.*

apud Catonem, *vncta braſſica. vncta patella*, ſatira ſequente: & alibi, *cœnare ſine vncto.* itemque,

Vngue puer caules. ——

Hinc tuba, candela.) Morbum ex intemperantia natum ſequitur mors: quam indicat deſcriptione funeris. deſcribit autem ὕστερον πρότερον ὁμηρικῶς. nam tuba ad ἐκφέρειν ſpectat. prius autem quàm efferrentur humi deponebantur, lecto vbi animam egerant extracti, deinde lauabantur, vngebantur, componebantur, lecto ferali aptabantur: tum autem collocati in veſtibulo per aliquot dies complorabantur, næniam dicẽ-

tibus amicis & præficis cum iis ad quos funus pertinebat: poſtremò efferebantur. qui omnes funerum ritus itémque alij, toties iam obſeruati, adeóque illuſtrati erudititiſſimorum hominum diligentia, vt in iis velle heic immorari, ſuperuacuum ſit ac plane φορτικῆς λογοδιαῤῥοίας. Qui ante nos hunc poëtam tractarunt, ſi πολυσχολαγωνίαν ſuam iudicij maturioris ſale condiiſſent, honori ſuo melius cõſuluiſſent. quàm multa enim peccant? vt cùm tubam propriam funeri publico faciunt: cùm ex candelarum mentione funus acerbum heic deſcribi coniectant: quo quid abſurdius? nam poëta de viro loquitur, qui in vino & aliis voluptatibus diu ſe volutauerit, perpetuus philoſophiæ oſor & contemtor: non de infante aut puero vel adoleſcente: cuius peccata ætas meritò excuſauerit. ipſe Perſius de quo hominum genere hæc ſint accipienda, declarat manifeſtò verſu illo, quem ſermonis huius initio poſuit:

Heic aliquis de gente hircoſa centurionum.

an igitur virorum militarium acerba ſunt funera? deinde illa diſtinctio cerei & funalis, etſi magnos viros auctores habet, falsò tamen adhibetur ad diſcrimen ſtatuendum inter acerba funera & alia. loci Senecæ quos in eam rem afferunt, aliter accipi debent, neque in eam ſententiam torquendi ſunt. mortuis autem & dum in veſtibulo poſiti erant, & cùm efferrentur ignis aderat: iidem in conditoriis etiam ſuas lucernas habuerunt, ac luminibus variè ſoliti honorari;

rari;

rari: quos omnes ritus candelæ appellatione innuit heic Perſius. Iam quod illa verba,

——*tandémque beatulus alto*

Compoſitus lecto.—— ad morem collocandi mortuos referunt, ne rudioribus imponant cautio eſt. quid? περιστολὴ νεκροῦ & πρόθεσις illis videtur idem eſſe? hoc nemo eis conceſſerit, qui vel ἀκροθιγῶς Græcam & Romanam antiquitatem deguſtarit. περιστέλλειν Græci, Latini *componere* mortuum dicebant, cùm eius cadauer, probe lotum, atq. vnctum linteis inuoluebãt, quod ἐντυλίσσειν tres Euangeliſtæ dixerunt, Artemidorus ἐσχισμένοις ῥάκεσιν ἐνειλεῖν, & corollas cæteráque ornamenta illi adiiciebant, quibus vetus ſuperſtitio mortuos ſuos variè adornauit. ita compoſiti atque ornati lecto ferali aptabantur: quod heic poëta *componi in lecto* dixit. Ouidius in IX. Metamorphoſeon:

——*peream precor ipſa toróque*

Mortua componar.——

ſæpè autem apud Græcos & Latinos verbis περιστέλλειν & *componere* totus apparatus funebris & funus vniuerſum intelliguntur. Horatius, *omnes compoſui*. ſed propriè περιστέλλειν & *componere* id ſignificant quod diximus. quare Proclus in Phædonem Platonis, vbi explicat quid omnes hi mores συμβολικῶς denotarint, compoſitionem, cum faſciis mortui inuoluebantur, ait deſignare expeditam ad ſuperos profectionem. τὸ εὐζώνους ἀνάγειν, inquit, σύμβολον τὸ περιστέλλεσθαι. Sequebatur ἡ πρόθεσις, collocatio mortui, quæ

etiam hodie, etſi alio fine, pleriſque eſt in vſu: adeò diuerſus à ſuperiore mos, vt nullum ſit dubium multos fuiſſe compoſitos, qui non collocarentur ad planctum in atrio domus: vt de Acilio Scæuola videtur poſſe affirmari ex Valerij Maximi libro primo, capite nono: itémque de infantibus, & aliis quorum erant acerba funera: quæ feſtinatione exequiarum ſubtrahere oculis, à maioribus inſtitutum ait in edicto ſuo Nero apud Tacitum libro XIII. non igitur ferendus error cùm in loco Lyſiæ προτίθεσθαι vertunt *componere*. Latini poëtæ *ponere* & *deponere* ea notitione frequenter vſurpant: *componere* nemo vnquam. apud veterem interpretem *exponi* valet προτίθεσθαι iſto loco.

alto lecto.) Ad librum II. Suetonij obſeruabamus humiles lectos fuiſſe tenuiorum: cùm ditiorum lecti ſublimes eſſent, & in altum exagerati. idem ſeruatum in funere.

craßiſque lutatus amomis.) ita Græci μύρον παχὺ ſolent commendare. *pingue amomum* Statius.

In portam rigidos calces extendit.) Tangit morem προθέσεως, ſiue collocationis. Notabunt ſtudioſi ἀκυρολογίαν, cuius aliud exemplum non memini: nam *porta* Latinis eſt vrbis: heic verò eſt ianua domus. ad oſtium enim domus admouebatur cadauer verſis in portam pedibus. Mos eſt antiquiſſimus: quem è tenebris princeps eruit Ioſephus Scaliger in omni doctrinæ genere vir eminentiſſimus, Notis ſuis ad Feſtum. multa etiam ſuper hoc more Iuſtus Lipſius in Electis

ſuis eruditè obſeruauit. Homeri locus de Patroclo,

Κεῖται ἀνὰ πρόθυρον τετραμμένος,--

eſt Ιλιαδ. τ. ſiue libro xix. non in vii. vt quidam ſcribunt nõ ſemel. Explicat hunc morem etiam Heſychius, afferens ex poëta neſcio quo verba iſta, δὶ ἐκ θυρῶν. ſic autem ille, τοὺς νεκροὺς οὕτω φασὶν ἑδράζεσθαι ἔξω τοὺς πόδας ἔχοντας πρὸς τὰς αὐλίους θύρας. apud Platonem in xii. Legum προθέσεων iſtarum multa mentio: vbi interpretes eam vocem non intellexerunt. locum vnicum adſcribam, de legitimo ſpatio exponendi mortuos qui locus peſſimè ab eruditis hominibus eſt acceptus: quod & doctiſſimus vir Henricus Stephanus ex parte vidit. ſic ille: τὰς δὲ προθέσεις πρῶτον μὲν μὴ μακρότερον χρόνον ἔνδον γίγνεσθαι τοῦ δηλοῦντος τόν τε ἐκπεθνεῶτα (ſcrib. ὑ τεθνεῶτα) καὶ τὸν ὄντως τεθνηκότα. εἴη δ' ἂν σχεδὸν ὡς τ' ἀνθρώπινα, μέτρον ἔχουσα, τριταία πρὸς τὸ μνῆμα ἐκφορά. id eſt: *Quod ad mortuorum collocationes primum illud ſtatuendum eſt, ne longiore temporis ſpatio intus fiant, quàm quo declaretur verène ſit aliquis mortuus, annon. legitimum igitur ſpatium, vt fere ſunt res humanæ, fuerit, ſi tertio die ad monumentum mortuus efferatur*. Hanc legem ſancit Plato in Rep. à ſe inſtituta. Athenis vèrò numerum hunc variè fuiſſe obſeruatũ ad Theophraſtum notare meminimus. cauſſam προθέσεως etiã Pollux eandẽ ſtatuit cum Platone: ſed fuit etiam alia: nam poſito corpori domeſtici & familiares lamentando leſſum faciebant. Aſconius in eam pro Milone: *perlatum eſt corpus Clodij ante primam*

noctis horam: infimaq́ plebis & ſeruorum maxima multitudo magno luctu corpus in atrio domus poſitum circumſtetit. Alludit huc Gregorius Nazianzenus in illa diuina oratione De amore pauperum, cùm ſcribit καὶ μήτηρ μέμνηται τῶν ὠδίνων, καὶ τὰ σπλάγχνα, ἀποσφάζεται, καὶ ἀνακαλεῖται λίαν ἐλεεινῶς, καὶ προθήσεται ἐρήμῳ καθάπερ τεθνηκότα, τὸν ζῶντα. Caue confundas προθέσεως morem cum alio, cuius antè mentionem fecimus: cùm cadauera humi ponebant. Artemidorus libro primo, οἱ ἀποθνήσκοντες χαμαὶ τίθενται. Valerius Maximus, *Acilius Auiola à medicis & à domeſticis mortuus creditus, cùm aliquandiu humi iacuiſſet, elatus, poſtquam ignis corpus eius corripuit, viuere ſe proclamauit.* Olympiodorus in Platonis Phædonem eo more συμβολικῶς fuiſſe ſignificatum ſcribit, animum defuncti cum vniuerſitate rerum coaleſcere. τὸ ἐπὶ γῆς τίθεσθαι σύμβολον τοῦ ἀναμιμνήσκειν ὅπως αὖ τοῖς ὅλοις ἡ ψυχὴ συναφθείη.

at illum ſubière.) hoc eſt, patroni ſui pheretro noui liberti ſubiere, vt loquitur Virgilius. non debuit exponi aliter hic locus. cùm erant plures teſtamento manumiſſi, partim lectum geſtabāt, partim ad latus procedebant, vel ambiebant: omnes *capite induto*, hoc eſt, pileati. Interdum viri nobiliſſimi etiam alieno lecto funebri humeros ſubiiciebant, vt in ea hiſtoria quam refert Valerius Maximus lib. IV. cap. I. de Scipionis Africani funere.

heſterni quirites.) vt heri atque hodie accidiſſe dicimus rem quæ non multò antè acciderit: ſic *heſternos quirites* ἁπλῶς vocat ſeruos libertate re-

cens donatos. cedit autem libertatis teſtamento relictæ dies nō mortis tempore, ſed poſt aditam hereditatem.

Tange miſer venas, & pone in pectore dextram.) Scopum ſuperioris cōparationis cùm non eſſet ſatis aſſecutus contemtor hic philoſophiæ, aut diſſimularet ſe aſſecutum: gnarus tamen eo ſermone ſe peti: in philoſophum vltro his verbis inuehitur, falsò dici ſe ægrotum affirmans, qui optimè valeat.

venas.) arteriam manus ad pericarpium, vt fieri amat à medicis σφυγμὸν explorantibus.

pone in pectore dextram.) πρόσαγε τῷ στέρνῳ τὴν χεῖρα, Iulianus in Miſop. impone cordi manum, vt exploret qualis ſit eius palpitatio.

Nil calet heic.) dextrè accipe, de calore aduentitio contra naturam. quanquam medico arteriam tangenti, non tam calor morbi indicium facit, quàm pulſus qualitas: item cùm cordi manum imponit, modus palpitationis: quia tamen ferè coniunguntur motus παρὰ φύσιν, & calor immodicus aut frigus, ideò alterū pro altero poſuit.

ſummóſque pedes attinge manúſque.) hoc quoque ex arte medicorum, è ſummarum manuum vel extremorum pedum calore aut frigore iudiciū de valetudine facere.

viſa eſt ſi fortè pecunia, ſ.) reſpondet philoſophus, & quod ſuprà ἐν παραβολῇ dixit, planius nunc oſtendit. Ait igitur, non poſſe illum pro ſano haberi, qui auaritiæ, libidini, luxuriæ, metui, atq. iræ, teterrimis animi morbis, ſit obnoxius.

Quoniam autem ſæpè affectus latent, cùm vel metus adeſt, vel illis occaſio deeſt ſe exerendi: propterea hic philoſophus, gnarus verè dictum obiecto moueri potentiam, velut in certamen hunc miſophiloſophum adducit, vt vires ſuas periclitetur. Age, inquit, ſi præſens lucrum ſe offerat, potes illud ita ſpernere vt eius cupiditate non mouearis? & quod ait in quinta,

In luto fixum potis es tranſcendere nummum?

quid ſi occaſio ſe obtulerit libidinis exercendæ, potes ita virum te præbere, vt ne commouearis quidem?

Cor tibi rite ſalit?) Hippocrates diceret, πῶς τῆς καρδίας διασφυγμαίνει τὸ αἷμα; Cordis duplex motus, ἀπροαίρετος & ἐκ προαιρέσεως: ille valetudinis dat indicium: hic voluntatis & affectus. cum enim habent conſenſum phantaſia atque intellectus cum corde, vt ad oblatam ſpeciem boni vel mali motus cordis ſtatim aptetur: atque vt ille ait, *motus cordis ſalum mentis indicat.* hic eſt animi morbus παλμώδης quem vocat Philo Iudæus, in lib. De Abele & Caino: ὅταν, ait, ἤδη παρηβήσῃ καὶ ἡ τῶν παθῶν παλμώδης νόσος χαλάσῃ καὶ θάλπος κλυμενίας ἐπιθυμώδης ἄρχεταί τις γαλήνην ἄγειν. & luculentius idem alibi, de cultu animi loquens: ὅταν δὲ παλμώδεις ἐν ψυχῇ πάθος ὠμοὶ γίνωνται κνησμοὺς ἢ γαργαλισμοὺς ἐξ ἡδονῆς ἢ ἐπιθυμίας, ἢ πάλιν δηγμούς τε καὶ πληγὰς ἐκ φόβου καὶ λύπης ἐμποιῶσι, προευτρεπισθὲν σωτήριον πεπόρισται φάρμακον. Itaque ſolent præſtantes medici ex cordis motu, non ſolùm corporis morbos, ſed etiam animi perturbationes, & quas Philoni appellari

oſtendimus τῆς ψυχῆς παλμώδεις νόσους, diuinare: quod à ſe factum ſagaciter in Boëthi vxore teſtis Galenus. nota etiam Eraſiſtrati medici ſimilis ſolertia in coniiciendo cuius morbi æger eſſet Antiochus Seleuci regis filius. coniecturam autem fecit maximè ex motu ſalientis cordis. Iulianus, Miſopogone in narratione eius hiſtoriæ: ταῦτα ὁρῶν ὁ ἰατρὸς προσάγει τῷ στέρνῳ τὴν χεῖρα· καὶ ἐπειδὰν δεινῶς ἡ καρδία, καὶ ἔξω ἵετο. ταῦτα ἄλλα ἐπάγει ἐκείνης παρούσης. ἐπεὶ δὲ ἀπῆλθεν, ἐπ' ἴσων τῶν ἄλλων ἀτρέμας εἶχε, καὶ ἦν ὅμοιος τοῖς οὐδὲν πάσχουσι. Valerius Maximus libro v. cap. VII. in eadem narratione: *Intrante Stratonice & rurſus abeunte, brachium adoleſcentis diſsimulanter apprehendendo, modò vegetiore, modò languidiore pulſu venarum comperit* Eraſiſtratus, *cuius morbi æger eſſet.* idem & Plutarchus in Demetrio. Atque ad hanc nobiliſſimam hiſtoriã videtur alluſum à Perſio hiſce verbis,

Cor tibi rite ſalit? —— ex eadem cognoſcimus cur dixerit poëta, *viſa eſt ſi fortè pecunia: & ſubriſit molle puella:* nam vt antè dicebamus, longè acrius præſente quàm abſente obiecto affectus mouentur; vt heic veriſſimum ſit illud Euripideum.

Οὐ ταυτὸν εἶδος φαίνεται τῶν πραγμάτων
Πόῤῥωθεν ὄντων, ἐγγύθεν θ' ἑρωμένων.

Adeò autem non eſt vanus Perſij ἔλεγχος virtutis aut vitij à micatione cordis, vt etiam veræ aut ſimulatę pietatis coniecturam facere nos iubeat ἀπὸ τῶν σκιρτημάτων τῆς καρδίας grauis ſcriptor Athanaſius in Quæſtionibus ad Antiochum: ſi tamen

venerandi eius patris aliquid ei libro ineſt, quem inter νοθεύοντας referendum eſſe nemo ſanus iudicij dubitat.

poſitum eſt algente catino.) ad frugalitatis periculum faciendum prouocat. Veteres, vt ſæpe dicebamus ad Athenæum, feruentibus cibis mirificè delectabantur. ideò *algentem catinum* dixit eo ipſo vilitatem apparatus deſignans.

Durum olus.) puta, vrtica, vt in vi.

—— mihi feſta luce coquatur
Vrtica. ——

& alia id genus olera cuiuſmodi ſunt in ea cœna quam deſcribit Ammianus poëta iſto venuſtiſſimo epigrammate:

Ως κήποι τεθνηκὸς, δεῖπνον παρέθηκεν Απελλῆς,
Οἰόμενος βόσκειν ἀντὶ φίλων πρόβατα.
Ην ῥαφανὶς, σέρις ἦν, τῆλις, θριδάκες, πράσα, βολβοὶ,
Ὤκιμον, ἡδύοσμον, πήγανον ἀσπάραγος.
Δείσας δ᾽ ἐκ τούτων μὴ καὶ χόρτον παραθῆ μοι,
Δειπνήσας θέρμους ἡμιβρεχεῖς ἔφυγον.

Vt mactato horto ſic nos accepit Apelles:
Paſcere, credo, putans non homines ſed oues.
Intybus heic, raphanus, ſiliqua, porrum, blita, bulbi,
Ocimon & menta eſt, rutáque & aſparagus.
Hinc igitur veritus fœnum ne apponeret: edi
Agreſtem, & fugio, vix madidámque fabam.

& populi cribro decuſſa farina.) ἄρτος οὐ λεπτῷ κοσκίνῳ σηθεὶς, vt ſæpe loquitur Galenus. *populi cribrum* quod Plinio dicitur farinarium: eo ſuccreta farina panem facit ſecundarium, vt quæ cribro pollinario decuſſa fuerit, primarium ac candidum.

Tentemus fauces) Age, videamus quomodo placebit tibi hic victus.

tenero latet vlcus in ore Putre.) elegantiſſimè. nam qui plebeio pani & furfuraceo non aſſueuerunt, teneriore palato ſunt, quàm vt ſine eius exulceratione tali pane poſſint veſci. quod igitur euenturum ſciunt ſi ederint, id iam eueniſſe ne edant cauſſantur.

quod haud deceat plebeia radere beta.) Arbiter:

Et pictus anas enouata pennis
Plebeium ſapit. —— idem,
-- non vſu plebeio trita voluptas. Martialis,
Imbue plebeias Cluſinis pultibus ollas.

Alges cùm excuſſit membris timor albus ariſtas.) Alius morbus, timor. Alges, inquit, hoc eſt, algere te fingis, vt timorem diſſimules. vel ſis reuera algenti ſimilis: dum pauenti tibi calor omnis ad cor intimum ſe recipit. ideò φόβος ὀκρυόεις dicitur poëtis, ſequentibus verſibus deſcribit φρίκην, commune πάθος frigori & metui. *excuſſit* pro erexit, ὤρθωσε. nihil enim aliud horror quàm pilorum ex contractione cutis erectio, & ἐξανάστασις, vt loquitur philoſophus. fortaſſe reſpexit ad hyſtrichem, cuius aculei miſſiles ſunt. *ariſtas* poſuit pro pilis, alludens ad Homerum qui dixit λήϊα φρίσσειν ἀσταχύεσσι.

Nunc face ſuppoſita feruescit ſanguis.) pro, vt face ſuppoſita. ira autem verè eſt feruor ſanguinis. Iamblichus in Protreptico: τὸ ὀξὺ τῆς ψυχῆς ὅπερ θυμὸν καλοῦμεν λογισμοῦ καὶ φρονήσεως ἐστέρηται. ζῇ γὰρ ὁ θυμὸς ὥσπερ λέβης πυρὶ θαλπόμενος.

& ira Scintillant oculi.) Homerus,

Οσσε δὲ οἱ πυρὶ λαμπετόωντι ἐΐκτην,

& paſſim poëtæ.

dicíſq. facíſq. quod ipſe Non ſani eſſe hominis, non ſanus iuret Oreſtes.) Expende, inquit, cætera dicta factáq. tua, & quidem non ad ſtateram philoſophorum: quos ſoles irridere, tanquam nimis ſeueros & miſeram vitam agentes: ſed ad iudicium vel cuiuſuis è plebe, quæ nihil habet cum philoſophis cõmune. inuenies ne iſtorum quidem calculis tolerabiles eſſe tuos mores: nedum vt ſit verum quod paullò antè dicebas:

Quod ſatis eſt ſapio mihi.——

porrò Stoicis omnes inſani, qui non ſunt ſapientes. non diſſimile in Bacchidibus Plauti:

——hoc etiam ipſi culpabunt mali.

AD SATIRAM QVARTAM.

NERONE principe, quanta fuerit bonorum ciuium indignatio, quantus mœror, cùm viderent perditiſſimum iuuenem imperio Ro. illudere, facilè cuiuis æſtimare eſt. Neque dubitãdum præclara ingenia quæ illa tempeſtate non pauca effloruerunt, ægrè ſe continuiſſe, quominus ingenui doloris teſtimonia monumentis ſuis impreſſa ad poſteros tranſmitterent: cuius rei vel vnius Annæi Lucani Pharſalia abundè fidem nobis fecerit. Vixit inter cæteros nobilioris ingenij viros eorum temporum & poëta noſter, duorum ſum̃morum hominum Pæti Thraſeæ & ipſius Lucani amicus ac familiaris. Hic cùm impatientiſſimè ferret, vt erat naturæ acris, & in amore virtutis ac vitiorum odio iuxta vehemens, ſúſque déque omnia miſceri Romæ: regentibus imperium iuuenibus deprauatiſſimis, & imprimis Nerone ipſo: qui neque vſum Reip. vllum

habebat, neque rationem eius adminiſtrandi vllo modo aut didicerat aut ſciebat: non abſtinuit quin ſtili ſui mucronem tam in Neronem ipſum ſtringeret, quàm in reliquos ſimilis dementiæ iuuenes: qui totius πολιτικῆς imperiti gubernacula publicæ rei pro ſe quiſque capeſſebant. Iſti ſunt aduerſus quos ſatira hæc eſt ſcripta: cuius etſi præcipuus erat ſcopus, in Neronem inuehi, atque ipſum ſatirico ſale defricare, quod Remp. ſuſcepiſſet gubernandam, tanto oneri prorſus impar, quódque eſſet illius vita libidine, aliiſq. vitiis infamis: ſic tamen poëta in hoc argumento indignationi ſuæ habenas laxauit, vt neque palàm, neque plenis velis in flagitioſiſſimum principem inueheretur, verùm tectè & longè mollius quàm vel natura ipſius ferebat, vel Neronis flagitia ac ſcelera merebantur. nos autem putamus tum ſcriptam eſſe hanc ſatiram, cùm nondum totus innotuerat Nero: cuius principium laude digna habuit multa. ſed ſimulata, non vera fuit illa virtus: cum ſuis flagitiis ac ſceleribus initio velamenta quæreret, vt narrant hiſtorici. Viris grauibus, quibus interior Neronis vita non erat incognita, verba dari non poterant: neq. vlla ſimulatione effici, quin ſuſpectam eius indolem haberent. poſteà cepit paullatim manifeſta fieri illius monſtri immanitas. quo tempore, videtur hoc carmẽ fuiſſe compoſitum. ita enim meminit libidinum eius principis, quaſi tum primò vitæ eius obſcenæ opinio ſiniſtra in vulgus emanaſſet: quemadmo-

dum ſuo loco eſt à nobis indicatum. Porrò hypotheſis & οἰκονομία ſatiræ totius ita habet. Statim in principio accuſationis quam inſtituit ſummam proponens, Neronem obiurgat, quod Remp. gubernare aggrederetur, eius negotij atque adeò πολιτικῆς totius, penitus ignarus. Ignorantiam eo probat, quia quid iuſtum eſſet, quid iniuſtum, quid Reipub. vtile, quid inutile cognitum non habeat: circa quæ τὴν πολιτικὴν verſari, nemo poteſt ignorare. Aliud deinde argumentum adiicit, quòd nimirum, non τῆς πολιτικῆς ſolùm, ſed in totum vniuerſæ philoſophiæ eſſet ἀμύητος: vnde fieret, vt de vita rectè inſtituenda ne cogitaſſet quidem: ſed ſola generis prærogatiua & potentia fretus, voluptatibus ſeſe dederet. Quoniam autem mimum egit Nero imperij ſui initio, vt modò dicebamus, domeſticis & intercutib. vitiis turpis, publicè καλὸς κἀγαθός: quò ſecuritatem hanc ei adimat Perſius, pluribus diſputat, non poſſe fieri vt cuiuſquam vitia lateant: cùm ita ſit naturæ comparatum, vt in aliena peccata omnes lubenter inquirant, ſuorum ſecuri: quam ſententiam vbi in genere multis verſibus eſt perſecutus: ad Neronem deinde iterum redit: & probroſam eius vitam hac ratione innotuiſſe ſignificat: ne fucum igitur ſibi aliiſque amplius faceret: ſed de vita emendanda ſeriò cogitaret. Sciebat verò Perſius non defuturos in aula Neronis fœdos aſſentatores, qui illi perſuaderent, quod ſatis eſſet ipſum ſapere ſibi: neque aut philoſophiæ aut virtutis ſtudium vehemen-

tius illi neceſſarium. propterea à pernicioſis iſtorum aſſentationibus Neronem conatur auertere, & vt ne aliis plus de ſe quàm ſibi ipſi credat hortatur: intellecturum enim facile ſi ſui periculum fecerit, quàm nudus ſit ab omnibus virtutibus, & ab illis artibus imparatus, quarum notitiâ Reipublicæ bene ac feliciter adminiſtrãtur. Hic eſt totius carminis huius conſpectus, ac ſeries. Probè verò norat Perſius, cùm ad hanc ſatiram ſcribendam ſe accingeret, quantam rem & quam periculoſam moliretur. quamobrem conſilio prudentiſſimo hoc argumentum Platonis imitatione ſibi tractandum cenſuit: non ſolùm nominibus inde petitis, ſed etiam ſententia propemodum vniuerſa: vt ſi quis fortè Corycæus aut Cercops nomen ipſius deferret, probabili excuſatione poſſet factum ſuum defendere: quaſi exercendi tantùm ſtili cauſſa petitum è libris ſummi philoſophi argumentum, Latinis verſibus tentaſſet complecti. Quare etiam ab omnibus illum videmus abſtinuiſſe, quæ Neronis perſonam propriè erant denotatura. nihil enim heic inuenias de rapto nefaria fraude imperio, nihil de crudeliſſima Britannici cæde, nihil denique quod non & aliis multis iuuenibus probè quadrare poſſet, qui tempeſtate illa obſoletis legibus annariis, ad ſummas dignitates, ipſum etiam Conſulatum, ex libidine principis prouehebantur. Hinc eſt, quod citimæ vetuſtatis interpretes, quorum notulæ ad nos peruenerũt, in exponenenda hac ſatira Neronis mentionem

omnino nullam fecerunt:adeò non animaduerterāt contra illum principem hæc fuiſſe ſcripta. Extant verò inter Platonis dialogos duo de nomine Alcibiadis inſigniti: alterum horum, poſteriorem nempe Alcibiadem, imitabatur Perſius ſatira ſecunda: alter qui Alcibiades prior dicitur, is eſt vnde ſatira hæc magnam partem eſt expreſſa.

REM *populi tractas.*) Tribus primis verſibus, & perſonas indicat quas loquentes introducit in hoc carmine: & totius argumenti ſummam. eſt autem hæc, quod Alcibiades iuuenis, hoc eſt, imperitus, rem populi tractet. quanquam apud Platonē non dicitur Alcibiades tractare Remp. ſed iamiam tractaturus, & *μάλα ἡμερῶν ὀλιγῶν*, vt ait Socrates. quare non dicit Socrates Alcibiadi *Rem populi tractas*, vt heic, ſed *ἐὰν θᾶττον εἰς τὸν Ἀθηναίων δῆμον παρέλθῃς*: *vbi primùm ceperis rem populi Athenienſium tractare.* accuſatio autē ita concipitur ab eodem, *ὅτι ἄττεις πρὸς τὰ πολιτικὰ πρὶν παιδευθῆναι.* quæ & Perſij mens. *res populi* Iuriſconſultis aliud longè quàm Reſp. heic pro eodem: vt ſæpe in aliis ſcriptoribus. quare & Marcus Tullius in libris de Rep. breuiter Remp. definierat eſſe rem populi, vt teſtatur Auguſtinus De ciuitate Dei, libro XIX. cap. XXI. ſic Græci dicunt *τὰ τοῦ δήμου πράγματα.* vt *βουλεύεσθαι περὶ τῶν τοῦ δήμου πραγμάτων*: quod quid ſignificet explicat Socrates in hoc dialogo. etiam *τὰ πράγματα* pro Rep. dixerunt: vt cùm ait Gregorius in epitaphio Cæſarij fratris, poſt mortuum Iulianum, *τοῖς χριστιανοῖς ἐπανήκειν*

τὰ πράγματα, *Chriſtianis remp. eſſe reditam.*

barbatum hac crede magiſtrum Dicere:) non ſolùm quia barbam alebat Socrates, quod Græca comœdia teſtatur, ita vocat: ſed quia Romani cùm maiores laudabant ſoliti dicere, *caſci barbati*, vt in IV. De finibus teſtis Cicero.

ſorbitio tollit quem dira cicuta.) Quidam codd. *dura*: minus rectè. cicutam probè tuſam ac dilutam propinabant in calyce more medicamentorum: ídque πιεῖν φάρμακον in Phædone Platonis dicitur. Socrates verò iuſſus à ſceleſtiſſimis Athenienſibus non ἔπιε, ſed ἐξέπιε, vt ait Plato. qui parem animi conſtantiam non afferebant, ij non bibebant, ſed ſorbebant: vt aliquam temporis morulam lucrifacerent. inde eſt *ſorbitiò* ἁπλῶς pro cicutæ hauſtu. Cæcilius Hymnide:

Sine ſuam ſenectutem ducat: vtiq. ad ſenium ſorbitiò.

aſſentior enim Ioſepho Scaligero, qui putat alluſum ad Ceorum legem, quæ ſexagenarios ſenes iubebat cicutam bibere. Sanè illa fabula Cæcilij tota Græca, ex Meandri Hymnide verſa: cuius meminerunt Athenæus lib. VI. & Heſychius bis in βάκυλος, & παρυφίς.

Quo fretus?) ὅτῳ πιστεύων; ait Socrates ad Alcibiadem. hoc eſt, qua maximè arte confidens, vt Cicero in Tuſculanis.

dic hoc magni pupille Pericli.) dic Alcibiades qui nulla re adeò gloriari ſoles quàm tutela Periclis. reſpexit ad iſta Socratis, qui poſtquam varia recitaſſet, quibus fretus Alcibiades magnificè adeò de ſe ſentiebat: puta; genus, formam, opes:

opes, addit, ξυμπάντων δὲ ὧν εἶπον μείζω οἴει σοι δύναμιν ὑπάρχειν Περικλέα τὸν Ξανθίππου, ὃν ὁ πατὴρ ἐπίτροπον κατέλιπε σοί τε καὶ τῷ ἀδελφῷ.

Scilicet ingenium & rerum prudentia velox, Ante pilos venit.) Socrates Alcibiadi: Παῖς ὢν ἄρα ἐπίστασθαι καὶ παῖς ὢν τὰ δίκαια καὶ τὰ ἄδικα. nempe ex opinione Alcibiadis hoc Socrates: qui è contrario alibi apud Platonem pronuntiat: *Beatum cui etiam in ſenectute contigerit, vt ſapientiam veráſque opiniones aſſequi poſſit*: vt refert Cicero in v. De finibus: Gregorius quoque Naz. in Apologetico pro ſeipſo, ἀγαπητὸν ὅτῳ κἂν εἰς βαθὺ γῆρας λόγος ἀφίκοιτο πολιός. Perſius verò hoc verſu aliquot paginas complexus eſt, quibus diſputat Socrates apud Platonem, Alcibiadem, qui tum erat annorum xx. neque per ſe inueniſſe, neque ab alio didiciſſe ſcientiam politicam: quæ heic appellatur *rerum prudentia*. Platoni & Ariſtoteli πολιτικὴ dicitur ἁπλῶς: & ſæpè πολιτικὴ τέχνη, vel δύναμις vel ἐπιστήμη. hæc virtus quia propriè conuenit magiſtratibus quos Græci & τοὺς ἐν τέλει, & interdum τοὺς ἐντελεῖς nominant, ideò ἐντελείας vocabulo eſt deſignata. ita accipit Gregorius Naz. epitaphio in patrem, vbi ait ἐντελείαν eſſe τὴν περὶ τὸ πρακτικὸν ἀρετήν: poſitam ἐν προστασίαις, ἐν παρρησίαις, ἐν εἴδει παντὶ κυβερνήσεως. *Ingenium* hoc loco liberalium artium notitiam interpretor: nam propriè ſumtum, ſanè ante pilos venit: eſt enim à natura. etiam eruditio ſæpe in iuuenibus pilos anteuertit: at prudentia non poteſt: colligitur enim ex longa ſingulorum caſuum obſeruatione, quibus

vita eſt obnoxia hominum, vel ſingulorum, quæ ſimpliciter appellatur prudentia: & eſt hæc vnicuique ſatis ad ſe regendum: vel multorum in vnam ſocietatem adunatorum: quæ prudentia ciuilis, éſtque capeſcentibus Remp. neceſſaria. Ariſtoteles: νέος ἔμπειρος οὐκ ἔστι· πλῆθος γὰρ χρόνου ποιεῖ τὴν ἐμπειρίαν.

Ante pilos venit.) Æſchylus in Septem-thebana de Laſthene,

Γέροντα τὸν νοῦν σάρκα δ' ἡβῶσαν φέρει.

Gregorius Nazianzenus in Apologetico in ſententia ſimillima: πρὶν ἀποθέσθαι σχεδὸν τὴν πρώτην τρίχα, καὶ τὸ τὰ παιδικὰ ψελλίζεσθαι. idem eruditiſſimus ſcriptor Baſilium adhuc iuuenem vocat πολιὸν τὴν σύνεσιν καὶ περὶ τῆς πολιᾶς· in carmine autem de virginitate ita canit:

Καὶ πολιὴν ἀνέτειλε νέος, καὶ γήραος ἐλαφρὸν
Ἔδρακον, ἀρτιχρόοιο πολὺ σθεναρώτερον ἀνδρός.

dicenda tacendáque calles.) ab vno prudentiæ membro totam denotat: eſt enim prudentia habitus per quem vtilia eligimus, damnoſa reiicimus μετὰ λόγου ἀληθοῦς inquit Ariſtoteles. Socrates ſic: διάθεσις καθ' ἣν κρίνομεν τί πρακτέον, καὶ τί οὐ πρακτέον. nomine autem τῶν πρακτῶν καὶ πρακτέων, id eſt eorum quæ facienda ſunt in ethica diſciplina etiam τὰ λεκτὰ & οἱ λόγοι ſiue ſermones intelliguntur. & meritò: ſermone enim pleraque tranſigunt qui præſunt publicæ rei, & demagogi. quam ob cauſſam multi veterũ, vt ex Platone & Ariſtotele ſcimus, rhetoricam cùm politica confuderunt, & partem illius fecerunt. aptiſſi-

mè verò heic poſuit verbum *calles*: nam vt callus in corpore, ſic prudentia in animo longo vſu paratur.

Ergo vbi commota fuerit plebecula bile.) totus locus ex illis Platonis expreſſus εἰ μέλλοντός σου ἰέναι ἐπὶ τὸ βῆμα λαβόμενος ἐροίμην, & quæ ſequuntur: verùm ibi paullò aliter Socrates. prouocat enim Alcibiadem non ad ſeditionem tumultuantem plebem: ſed ad comitia populi de publica re deliberantis: hoc eſt de bello aut pace, vel ſimilibus. *plebecula* dixit de tumultuantibus & ſeditionem mouentibus loquens, verbo exprimens, quod pluribus Demoſthenes: ὁ δῆμος, ait, ἐστὶν ὄχλος ἀσταθμητότατον πρᾶγμα τῶν ἁπάντων καὶ ἀσυνετώτατον. eandem populi leuitatem oſtendit Ariſtophanes ſimilibus hypocoriſmis: δημίδιον, & γερόντιον ſæpe nominans.

Fert animus calidæ feciſſe ſilentia turbæ Maieſtatē manus?) *fert animus* non ita heic accipiendum, vt initio Metamorphoſ.

In noua fert animus. ——

nam ibi ſignificat διανοοῦμαι, ἐγχειρῶ: heic eſt fiduciam habes eam tui, vt hoc te poſſe præſtare ſperes? Ammianus libro XXVI. de Valentiniano ſeditionem compeſcente: *elata proſpere dextra vt princeps fiducia plenus auſus increpare quoſdam vt ſeditioſos & pertinaces. calidæ turbæ* δήμου θερμῶς ἤτοι σφόδρα ταραττομένου. de omni vehementiore actione *calere* & *feruere* Græci Latiníque auctores vſurpant.

feciſſe ſilentia Maieſtate manus.) Lucanus libro

primo de Iulio Cæſare :

——tumultum

Compoſuit vultu, dextráque ſilentia iuſſit.

Oratorum hic mos erat, & aliorum qui populum alloquebantur, vt manu porrecta audientiam facerent : quod Græci dicunt ἡσυχάζειν & κατασιγάζειν τὸν λεὼν τῇ χειρὶ vel κατασείειν. ſic in Actibus Apoſtolorum D. Paulus verba facturus dicitur ἐκτείνας τὴν χεῖρα & κατασείων τῇ χειρί. ſic enim loquitur Lucas euangeliſta. in prima Herodiani prodit philoſophus in theatrum, cùm agon Capitilinus celebraretur, τῷ τε τῆς χειρὸς νεύματι τὸν δῆμον κατασιγάζει. In Hadriano Xiphilini legas præcones populo ſilentium manu ſemper, nunquam voce, ſolitos imperare. Erat autem conſuetudo oratorum cùm dextrã porrigebant, vt duobus infimis concluſis digitis, cæteros eminentes porrigerent: quod teſtatum reliquit Apuleius libro II. Alius fuit mos ſilentium indicendi concrepatione digitorum. Hieronymus ad Ruſticum monachum: *cum menſa poſita librorum expoſuiſſet ſtruem, adducto ſupercilio contractiſque naribus, ac fronte rugata, duobus digitulis concrepabat, hoc ſigno ad audiendum diſcipulos prouocans.* ſic qui aliquid in aurem dicebant, vt rem ſilentio dignam eſſe indicarent, digitis concrepabant: teſte eodem Hieronymo.

Hoc putà, non iuſtum eſt, illud malè, rectius iſtud.) Ita membranæ Bongarſij, non *puto.* Priſcianus libro XV. de terminatione aduerbiorum: *ita ſolùm à correptum habet: quamuis quidam puta quoque*

aduerbium eſſe accipiant : ideóque Perſium id corripuiſſe : vt, Hoc, puta, non i. &c.

Scis etenim iuſtum gemina ſuſpendere lance Ancipitis libra.) Hæc & quæ ſequuntur vſque ad illa, *Quin tu igitur,* εἰρωνικῶς accipiēda. ita melius, quàm cum interrogatione legere, quam nulli veteres agnoſcunt. his autem verſibus verum politicum deſcribit, vt arroganti iuueni oſtenderet quantū ab eo abeſſet. fusè Socrates hæc tractat apud Platonem.

rectum diſcernis vbi inter Curua ſubit:) hoc ideò, quia virtus in medio conſiſtit duorum vitiorum: vt ſæpe obſcura & difficilis ſit eius agnitio: ἐπιδικάζονται γὰρ οἱ ἄκροι τῆς μέσης χώρας, vt eſt apud ſummum philoſophorū in ſecundo Nicomach. ideò ſoliti dicere Græci, vt ait Baſilius in Aſceticis, vitia & virtutes in eadem vicinia habitare. ἀγχιθύρους, ait, φασὶ δὲ Ἕλληνες τὰς κακίας εἶναι τῆς ἀρετῆς. alludit fortaſſe Baſilius ad Galeni locum in libello De propriis cuiuſque animi affectibus: vbi ait multa occurrere in vitæ actionibus δυσδιάκριτα, quia ἡ ἀρετὴ γειτνιᾷ τῇ κακίᾳ. atque hoc cùm in cæteris quoque virtutibus locum habeat, tamen in iuſtitia maximè ſpectari poteſt: cuius venatio atque inueſtigatio magnis ſæpe obſepta difficultatibus: vt apparet ex quinto Nicomacheorum, & prope infinitis legum voluminibus. hoc indicat pulcherrimè Perſius, cùm ait, *rectum inter curua ſubire.* Propterea pronuntiat Ariſtoteles politicam ſcientiam, cuius notitiam hic iuuenis ſibi vindicat, difficilem admodum

eſſe: vt cuius ſubiectum multam habeat διαφορὰν καὶ πλάνην. ita enim ait.

vel cùm fallit pede regula varo.) cùm regula ob neceſſarias exceptiones fit vara. verbi gratia: Depoſitum redde, iuris regula eſt. ſanus apud me enſem depoſuit: inſanus repetit. heic fallit regula. ſexcenta ſunt hoc genus. *pes varus* appellatur incuruus: heic *regula pede varo*, eſt regula quæ obliquari patitur, & incuruatur: quod cùm per ſe vitioſum ſit: tamen aliquando, vt diximus merum ius eſt: quare bene dictum, *ſummum ius, ſumma iniuria.* mirum quantopere hallucinentur, qui decempedas heic comminiſcuntur. imò verò regula heic eſt norma, hoc eſt γνώμων: vt ſolent ſæpe hæc tria confundi, regula, norma, perpendiculum: quæ ratione tantùm quadam inter ſe differunt: re ſunt idem. non diſſimile eſt apud Auſonium in acroaſi Pythagorica de viro bono:

—— angulus æquis
Partibus vt coëat, nihil vt deliret amuſſis.

Tum autem maximè,

———fallit pede regula varo,

vel vt ait Iuuenalis, *fallit vitium ſpecie virtutis*, cùm agitur de comparandis inter ſe officiis. nam vt eruditè docebãt Stoici, inueniendorum officiorum duplex eſt via: éſtque interdum quæſtio ſimplex, cùm rem per ſe expendimus honeſta ſit an non. interdum implicita eſt quæſtio propter vnam pluréſue circunſtantias. Laërtius in Zenone: φασὶ τὰ μὲν καθήκοντα εἶναι ἀπεριστάτως· τὰ δὲ περιστατικά. atque hanc partem doctrinæ moralis

fusè ex Theophraſto, Panętio & aliis Græcis exequitur Cicero in III. De officiis. eidem in XVI. epiſtolarum ad Atticum, dicitur τὸ κατὰ περίστασιν καθῆκον quod Laërtio περιστατικόν.

Et potis es nigrum vitio præfigere theta.) hoc eſt diſcernere & damnare. cùm recenſebant laterculos militum, nominibus eorum qui perierant, præfigebant Θ: hoc erat expungere. Rufinus in Hieronymum: *Si quis accepto breuiculo, in quo militum nomina continentur, nitatur inſpicere quanti ex militibus ſuperſint, quanti in bello ceciderint, & requirens qui inſpicere miſſus eſt, propriam notam, verbi cauſſa vt dici ſolet, Θ ad vniuſcuiuſque defuncti nomen adſcribat, & propria rurſus nota ſuperſtitem ſignet: nunquid videtur is qui notam ad defuncti nomen apponit, & propria rurſus nota ſuperſtitem ſignat, quod egerit aliquid, vt vel hic defuncti, vel ille viuentis cauſſam acciperet?* Etiam in antiquis lapidibus huius ſigni crebra extant veſtigia. Sidonius Apollinaris vſus eſt pro nota critica qualis erat Græcorum τὸ X: quam literam deculpatis locis prænotabant, vt videre eſt in poëtarum ſcholiis antiquis. Locus Sidonij eſt in hendecaſyllabo ad Magnum Felicem,

Iſti qui valet exarationi
Diſtrictum bonus applicare theta.

non puto tamen Latinos criticos ea litera vſos: verùm imitantem hunc locum Perſij, ita locutum eſſe Sidonium.

Quin tu igitur.) quando hæc quæ dixi neſcis, cur gubernacula tractas Reipub. & laudem af-

ſectas principis boni?

ſumma nequicquam pelle decorus.) Bene hoc Neroni conuenit, qui principio imperij ſui ita ſe geſſit in adminiſtratione publicarum rerum, vt vulgò omnes laudarēt. nota vox optimi principis de quinquēnio Neronis: quaſi regimine ſuo omnium bonorum principum laudes obruiſſet, quod referendum ad publicam illius vitam: nam vita priuata intra minus ſpatium omni probro ac dedecore fuit inquinata: matre etiam occiſa, & inceſto prius cognita, vt multi exiſtimarunt. Sed nondum cùm hæc ſcribebantur in tam immania facinora eius natura proruperat: iam tamen ſigna palàm edebantur inſignitæ nequitiæ, vt poſteà dicemus. Vtrique igitur hæc conueniunt, Alcibiadi κατὰ τὸ ῥητὸν, qui forma excellebat, neceſſaria eruditione deſtitutus: & Neroni κατὰ τὴν διάνοιαν, qui ſpecioſa Reip. adminiſtratione, bonitatem ſimulabat cùm eſſet interiore vita fœdiſſimus.

Ante diem blando caudam iactare popello Deſinis.) De Alcibiade ita cape: cur non mutas propoſitum, & prius quàm populi gratiam vanis artibus & populari iactatione colligere ſtudeas, diſcis illa quæ neſcire conuictus es, cùm ſint politico omnino neceſſaria? *caudam iactare* id quod diximus ſignificat: ductum à canibus. demagogum qualis fuit Alcibiades ita deſcribit Sextus Empiricus: ὁ δημαγωγῶν λέγω μὲν καὶ τῷ δοκεῖν ὑπὲρ τοῦ κοινῇ συμφέροντος ὑπισχνεῖται πάντα ποιήσειν· τοὺς δὲ ἀληθείας ἀπ' οὐδενὸς ὑγιοῦς τρόπῳ πείζεται, ἐοικὼς τοῖς πτ-

θαις, αἳ μικρὸν τοῦ ψωμίσματος τοῖς παιδίοις διδόασι, τὸ ὅλον καταπίνουσι. *blando popello*, ait, hoc eſt qui tibi nunc blanditur, mox paratus mordere ac perdere ſi quid offenderis. ij erant mores Athenienſium: populi natura ſua mitis: ſed adeò leuis, vt facilè ad quoduis ſcelus impelleretur: quod teſtantur tot illuſtrium virorum indigniſſimæ neces. Omnino hoc eſt quod tandem ait Alcibiadi Socrates: Γύμνασαι πρῶτον ὦ μακάριε, καὶ μάθε ἃ δεῖ μαθόντα ἰέναι ἐπὶ τὰ τῆς πόλεως, πρότερον δὲ μὴ (hoc eſt, *quin ante diem deſinis?*) ἵνα ἀλεξιφάρμακα ἔχων ἴῃς, καὶ μηδὲν πάθῃς δεινόν. At de Nerone ſic accipe: cùm ſis tibi conſcius ignorantiæ tuæ, cur non deſinis venditare te apud ſenatum ac populum, quaſi optimus princeps eſſes: cùm non ex virtute & ſcientia procedant ſi quæ facis bene: ſed ex ſimulatione & popularis auræ affectatione. quin tu igitur deſinis & differs adminiſtrationem rerum, donec ſapientum præceptis ſeriò inſtitutus, rerum cauſſas habeas notas, quidque differat vera virtus à ſimulata cognoſcas: vt ſi quid bene nunc agis publicè, in eo confirmeris, & melius illud ipſum agas: ſi quid domi peccas, multa autem peccas, ea corrigas, & voluptatum amorem ponas. *caudã iactare popello*, publicè laudanda facere, & ſpecioſis actionibus vẽditare ſe apud populum. huiuſmodi facta Neronis fuerunt multa. vt cùm iniens conſulatum cum L. Antiſtio, iurantibus in acta principum magiſtratibus, in ſua acta collegam Antiſtium iurare prohibuit. cùm agenti ſenatui gratias re-

ſpōdit CVM MERVERO. cùm ex Auguſti præſcripto imperaturū ſe promiſit. quid cùm illam vocem nunquā ſatis laudatam ἀπεφθέγξατο? quādo admonitus de ſupplicio cuiuſdā capite damnati, vt ex more ſubſcriberet, dixit, QVAM VELLEM NESCIRE LITERAS. ſimilia his apud Tacitum & Suetonium alia. hoc autem venuſtè dictum à Perſio, *iactare ſe populo*. vt apud Iuuenalem,

Ipſe lacernatæ cùm ſe iactaret amicæ.

tranſlatum à pauonibus, quando,

—— picta pandunt ſpectacula cauda.

tunc enim creduntur iactare ſe fœminis. Gregorius Nazianzenus:

Φασὶ ταὼ μεγάλαυχον ἑὴν πέρι κύκλον ἐγείρῃ
Αὐχένα κυρτώσας χρύσεον ἀστερόεις,
Κλάζειν θηλυτέραις φιλοτήσιον.

éſtque *iactare ſe* heic, quod Græci dicunt ὡραΐζεσθαι, & καλλωπίζεσθαι: cùm ſi quid laude dignum facimus, in oculis hominum id facimus, gloriolæ auidi, qua etiam cupidè nimis fruimur. paullum diuerſo ſenſu ait Synesius Dionem ſophiſtam in quibuſdam iuuenilibus ſcriptis ſuis, ὑποπάζειν καὶ ὡραΐζεσθαι καθάπερ τὸν ταὼν περιαθροῦντα ἑαυτὸν, καὶ οἷον γαννύμενον ἐπὶ ταῖς ἀγλαΐαις τοῦ λόγου.

Anticyras melior ſorbere meracas.) aptior regi, quàm dignus regere: & qui debeas in diſciplinam tradi magiſtro, qui ſeuera inſtitutione animum tuum purget ab illis vitiis quibus nunc ſeruis turpiter. vide in imitatione Horatij.

Quæ tibi ſumma boni eſt?) adeò alienus es ab

idonea cognitione τῶν πολιτικῶν: vt ne prima quidem virtutis elementa, & doctrinæ moralis prima præcepta nota habeas. quænam autem illa ſunt? finis nempe notitia. inde auſpicatur vniuerſa ethica diſciplina: inde omnis recta inſtitutio. hæc Perſius: vbique ſimilis ſibi, vbique σωΐκιζων ἀκριβῶς, vt ad primam ſatiram, & alibi iam toties antè obſeruauimus.

vncta vixiſſe patella Semper, & aßiduo curata cuticula ſole.) ſi quæram ex te, quod ſit tibi propoſitum vitæ? & tu velis ingenuè reſpondere πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν: nempe hoc fatebere: non aliud te ſpectare, neque alio dicta factáque tua referre: quàm vt per omne genus voluptates vitam traducas. hæc tibi ſumma boni, hic finis vltimus. cæterùm etſi dicuntur hæc ſub Neronis perſona, verbis tamen Neroni conuenientibus non dicuntur: ſed ſatiricis ac Perſio aptis. nam in perſona Neronis reſpondentis ſi voluiſſet decorum ſeruare, rei ignominiam honeſtate verborum vetaſſet. neq. enim honeſta deerant verba voluptatum patronis. hic autem eſt perpetuus mos Perſij, quoties in ſatiris ſuis alium ex aduerſo dicere facit: vt ad primam admonebamus.

vnctá vixiſſe patella Semper.) Tangit gulæ intemperantiam & γαστριμαργίαν.

& aßiduo curata cuticula ſole.) tangit libidines & probroſam corporis curam, de qua mox plura dicturus.

Exſpecta: haud aliud reſpondeat hæc anus.) Di-

ctum ἐν ἤθει venuſtate non vulgari: quam non capiunt illí qui tanta confidentia locum audent corrumpere. Atqui palàm eſt attendenti ſic locum accipiendum eſſe, quaſi reſponſione audita iuuenis ἰδιωτικοῦ, Socrates hîc ita illum exciperet. Ego te falli aio dum ita vitam inſtituis, & fœdam ἐπικουρειζόντων, ſectam ſequeris. nam, oro te, hæccine principe tanto digna vita? an abiectiſſimi cuiuſuis ex ima plebe? certè huius potius quàm illius. ſed nolo mihi credas, ipſe conſule quemcunque volueris, quamuis abiectum ac vilem: atque adeò expecta, ecce venit pannucia quædam mulier: ex hac ſi lubet ſciſcitare. non aliud reſpondebit, quàm quod tu mihi. Poterátne magis faſtum retundere inſolétis iuuenis, quàm cùm illum aſſimilat aniculæ & pannuciæ olitrici? Tale illud apud poëtarum regem: καὶ χαμαὶ ἶσος, quod variè interpretantur grammatici. τὸ *exſpecta* eſt Græcorum ἔχ' ἀτρέμας. hanc & ſimiles dicendi formulas venuſtiſſimè ſcriptores magni vſurpant, ex communi vſu ſermonis: nam ita multa dicimus in mutuis colloquiis: partim parandæ attentioni, partim ἐν ἤθει, vnde dicitur apud rhetores morata oratio. plurima ſunt huius generis in dialogis præſertim Platonis: quæ nota ſunt peritis harum elegantiarum. illud ἔχ' ἀτρέμας, quod eſt, *exſpecta*, planè ita poſitum notabamus in diſſertatione prima Maximi Tyrij. nec multò aliter apud Dionem Chryſoſtomum in XXXVIII. μὴ θορυβήσητε ἀλλ' ὑπομείνατε. ſic Iuuenalis in x. poſtquam alium loquentem induxit,

vt heic Perſius, ſubiicit: *oro parumper*
Attendas. —— Syri ſimillime,
כתר לי זעיר *expecta me paullulum*: quomodo accipitur in libro Iobi. Seneca verò in ſimili loco, ipſum quo heic vſus noſter verbum *exſpecta*, poſuit De beneficiis libro, cap. XII. *Dicis me abeſſe ab eo qui operæ pretium facit: immò totam operam bona fide perdere. Exſpecta: etiam hoc verius dices, ſimul ac te ad has latebras perduxero.*

I nunc: Dinomaches ego ſum.) i nunc: & fortunæ bona quibus abundas oſtenta: nam quantumuis nobilis, quantumuis diues habearis, tamen pannuciæ Baucidi ſimilior es, quàm verè nobili, verè diuiti.

Dinomaches ego ſum.) ὁ Δεινομάχης ὑός; & ὁ Κλεινίου καὶ Δεινομάχης, Alcibiades apud Platonem. de genere Dinomachæ plura Plutarchus. at iuſtius Nero ego ſum Agrippinæ filius: cui adoptionẽ debebat in domum imperatricem. cui etiam imperium.

ſuffla.) ironica συγχώρησις. habes nempe quo glorieris: ergo λαμπρὰ φύσα, καὶ πνέε μεγάλα, καταλαζονευόμενος τῶν ἀφανεστέρων καὶ ὑποδεεστέρων. ita ſæpe Græci: vnde eſt apud Plutarchum ἐκπεφυσημένον τὸ οἴημα in libello Περὶ τοῦ ἀκούειν: elegantiſſimè verò pater ille Chriſtianæ facundiæ Iohannes Chryſoſtomus in Matthæum, tumentem opibus vel dignitate hominem, ait eſſe ſimilem φυσῶντι ταῖς γνάθοις παιδίῳ καταγελάστῳ. quod Perſij mentem exprimit. alio ſenſu apud Plautum, *ſufflare ſe alicui*, vt Caſina:

Neſcio quid ſe ſufflauit vxori ſuæ.

& in Bacchidibus, *ſufflatus*, pro παρεξωγκωθείς.

ſum candidus.) erat Alcibiades præſtanti forma, & vt ait Socrates κάλλιστός τε καὶ μέγιστος: manſitque ei ſua pulchritudo per omnem ætatem auctore Plutarcho. quare etiam iudicio Apollinis Græcorum omnium formoſiſſimus eſt habitus. Plinius lib. XXXIV. cap. VI. itaque ad eius formam ſua opera exigebant ſtatuarij, qui ſummam pulchritudinem exprimere volebant. auctores, Clemens Alexandrinus, Arnobius, Ariſtænetus, alij. non ita Nero: quod apparet ex nummis & Suetonio.

Dum ne deterius ſapiat pannucia Baucis.) ego facilè tibi concedam vt de fortunæ bonis glorieris, ſi ita ſedet animo: dum ipſe mihi concedas viciſſim, bonis animi, quæ vera ſunt & ſola bona, non magis te eſſe inſtructum, quàm qui vel omnium minime. *Baucis* apud Callimachum in Αἰτίοις, & alios poëtas Græcos, vnde ſumſerunt Latini, eſt nomen pauperculæ vetulæ, cuiuſmodi ſunt ἀρτοπώλιδες, λαχανοπώλιδες, & ſimiles, quæ res exigui pretij in foro diuendunt. ita hoc loco accipiendum. *dum ne deterius* formula exceptionis in contractibus: vt apud Siculum Flaccum, & alibi.

Cum bene diſcincto cantauerit ocima vernæ.) mulierculæ quas diximus ſolent inter ſe & cum obuiis quibuſque certare maledictis & conuitiis: non enim ſine re dicit Liber pater apud Ariſtophanem:

Ἔλεγχ᾽ ἐλέγχου· λοιδορεῖσθαι δ᾽ οὐ πρέπει
Ἄνδρας ποιητὰς, ὥσπερ ἀρτοπώλιδας.

quid turpius, quid perſona alicuius honeſtatis indignius, quàm ita in foro conuitiis & malis dictis cum quoquam certare? quare Latinus hic Socrates vt infra abiectiſſimos deiiceret ſuum illum ferocem iuuenem, nō ſolùm aniculæ eum comparat, ſed aniculæ pannuciæ, cuiuſmodi ſunt quæ panem aut olera vendunt in foro: & hoc amplius, aniculæ pannuciæ conuiciatrici. mira δεινότης ingenioſiſſimi poëtæ. *cantare ocima verna*, poëticè dictum pro, dicere atque ingerere ſeruulo opprobria, & ea quæ ſolent cantari cum ocima ſeruntur: hoc eſt maledicta. Plinius lib. XIX. cap. VII. *Nihil ocimo fœcundius: cum maledictis & probris ſerendum præcipiunt, vt lætius proueniat.* ſuperſtitio veterum: cui ſimiles apud Plinium & auctores rei ruſticæ multæ. neque magis mirabile quod vel cyminum vel ocimum maledicentes ſererent: quàm quod ſacra quædam maledictis & execratione celebrarent, vt ait Lactantius, libro primo, cap. XXI. Ocimum verò herbam, quam & βασίλιον Græci dixerunt, eáque appellatio in idiotiſmo noſtro manſit, multi veterum ſunt abominati: præcipuè Chryſippus de quo Plinius libro XIX. cap. XII. eadem tangit & Dioſcorides & fuſius Sotion apud Geoponicorum auctorem. herba eſt odoris acris, de qua etiam hodie mulierculæ ſimilia blaterant iis quæ nugati veteres, de generatione ſcorpionum, & neſcio quibus fabulis. Extitêre memoria pa-

trum quidam eruditi medici, qui hanc herbam non ocimum ſed ozimum vocandam contenderent ἀπὸ τοῦ ὄζειν, propter odoris acrimoniam: quæ præceptio, etſi locum habere non poteſt, confutata auctoritate tot Græcorum & Latinorum ſcriptorum quot ſunt qui eius plantæ meminerunt: præterea Græcorum Lexicis, quæ erroris ſuſpicionem omnem amouent: videtur tamen non recens nata: nam in vetuſtiſſimis membranis Puteani pro *ocima* planè ſcriptum *ozima* offendimus. quomodo in libris medicorum qui ante renatas literas proximis ſeculis ſcripſerunt, aut Arabum libros verterunt, ſcimus legi paſſim. *Ocimum* autem per *i* non per *y* hanc plantam nominant Græcorum & Latinorum codices: vt eſt à nobis ſtudioſè obſeruatum. quàm longè diſtent ocymum Catonis & aliorum ab hoc ocimo, non eſt huius loci explicare: tantùm dicam ocimum eſſe Dioſcoridis & Plinij, quod in ſecundo libro Aboali principis deſcribitur, nominatúrque *bazarug* vel *badarog*, vt alij pronunciant. at quod vocant garyophillatum ocimum, in eodem Auiſenæ libro *phelengeſchmiki* dicitur: non vt habet Bellunenſis *falamamilki*: neque item vt Serapionis interpres, *berengemiſch*. duobus modis Arabes huius plantæ nomen efferebant, *phelengemiſchki*, & *pherengemiſchki*: quarum appellationum prior apud Auiſenam reſtituenda: poſterior apud Serapionem. *l* & *r* in omnibus linguis facilè inuicem commutantur. fuiſſe autem vtramque ſcriptionem

Ara-

Arabibus in vſu diſertè obſeruat Arabs auctor qui medicum Lexicon ſcripſit, quod in illuſtriſſimi Electoris Palatini Heidelbergenſi bibliotheca ſeruatur. Is liber vtiliſſimus fuerit ad corrigendas mendas illas quibus Arabica editio Auiſenæ, & omnes Arabum interpretes paſſim ſcatent. nec pauca in eo genere nobis obſeruata, cum ſuperioribus menſibus beneficio Georgij Michaëlis Lingelshemij, viri nobiliſſimi, & virtute ac eruditione præſtantiſſimi, illius libri vſum ab optimo principe impetraſſemus. Sed de his volente Deo aliàs.

Vt nemo in ſeſe tentat deſcendere, nemo!) Ab hoc verſu quæ deinceps ſequuntur omnia vſque ad illa verba non longe à fine,

——ilia ſubter

Cæcum vulnus habes,—— neque commune quicquam habent cum diſſertatione Socratis apud Platonem: neque propriè ad Alcibiadem aut ad Neronem ſpectant: etſi videntur illis hic & ſequens verſus optimè conuenire: ſed diligentius intuenti in auctoris mentem, facile erit intelligere, debere hæc aliter accipi, quàm vulgò accipiantur ab interpretibus. Eſt igitur hoc loco digreſſio quædam ab inſtituta inſolentis iuuenis increpatione: cuius digreſſionis ſcopus peti debet ab vltimis verbis illis, *ſic nouimus.* nam ante ea verba deſinit hæc ἀπὸ τοῦ προτέρου λόγου ἐκβολὴ, & iterùm ſermo conuertitur ad Alcibiadem, ſiue potius Neronem. Cauſſam præbuit huic excurſui, quod modò

dixerat: Neronem per voluptates & fœdas libidines vitã exigere, neq. aliud curare. Atqui nondum Nero omnem penitus pudorem abiecerat: nondum ad ἀπονενοημένου hominis nequitiam peruenerat: ſed famæ publicæ erat adhuc illi aliquis reſpectus. itaque palàm Curios ſimulans clàm Bacchanalia viuens, hominib. ſe impoſiturum ſperabat. Sed iam ad peiora eius ingenium vergebat: iámque ceperat in publicum ſpargi fama de eius petulantia ac libidinibus: quod quomodo acciderit, quibus gradibus ad conſummatiſſimam improbitatem peruenerit, ordine deſcribit Tacitus, neque tacent Suetonius ac Dio. quare cum illo ipſo tempore ſcriberet iſta Perſius, poſtea quàm gulæ & infamibus voluptatibus deditum eſſe Neronem ſignificauit: nunc vnde id didicerit, & quomodo res nondum publicè vulgata ipſi innotuerit, Neronem ipſum docet. Heic igitur illum cõmunem locũ tractat, quem veteres multi ſapiẽtes attigerunt: cùm dicerent, hoc innatum eſſe mortalibus vitium, vt in ſuis vitiis cæci, aliena libentiſſimè ſatagerent: cernerentque in illis mirùm quàm acutum. hæc eſt quæ Græcis dicitur πολυπραγμοσύνη: nam improbæ illius curioſitatis finis vt plurimum, eſt vitia hominum & quicquid Lethæo flumine debebat obrui, ruſpari, ſubtilitérque indagatum publicare. Quorſum autem hæc? dicat aliquis: & quid ad inſtitutum ſermonem? iam diximus oſtendere Perſium vnde illa acceperit quæ de Neronis gula & flagitiis modo

dixerat. nempe ex publica fama ſe illa habere: quod quidem non obſcurè ſignificat, cùm rediens ad Neronem ait,

Viuitur hoc pacto: ſic nouimus. ——

quid noſti Perſi? dicat Nero. reſpondet,

—— *ilia ſubter*

Nigrum vulnus habes. —— .

de quibus mox plura. Sed illud dubiò procul magis ſpectabat Perſius hac digreſſione: vt Neroni adimeret ſpem latendi: perſuaderétque illi, vnicam eſſe ad bonam famam munitam viam: beneviuere, & nihil facere cuius te poſſit pudere, ſi vulgò præter opinionem tuam innotuerit.

Vt nemo in ſeſe tentat deſcendere, nemo!) deſcendere in ſeſe, idem eſt cum præcepto Delphico, Γνῶθι σαυτόν. cuius præcepti difficultatem omnes ſapientes fatentur. cauſſam verò acutam affert B. Baſilius, hanc: quod oculus mentis ſit oculis corporis ſimilis: vt igitur horum actio in ſe non reflectitur, ita neque illius: ex eo fieri quod neque faciem oculis corporeis videmus: neque propria peccata oculo mentis. Apponam eius verba: τῷ ὄντι χαλεπώτατόν ἐστιν ἑαυτὸν ἐπιγνῶναι· οὐ γὰρ μόνον ὁ ὀφθαλμὸς τὰ ἔξω βλέπων, ἐφ' ἑαυτὸν οὐ κέχρηται τῇ ὁράσει. ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἡμῶν ὁ νοῦς ὀξέως τὸ ἀλλότριον ἁμάρτημα βλέπων βραδύς ἐστι πρὸς τὴν τῶν οἰκείων ἁμαρτημάτων ἐπίγνωσιν. Atque hoc argumento vtitur Plato in hoc ipſo dialogo vt probet, non poſſe hominem aliter ſe noſſe, quàm ſi oculos in eum coniiciat, cui ſimilis eſt homo: Deum nempe.

quæ prorſus diuina doctrina eſt. *Deſcendere in ſeſe*, dixit, tanquam in Democriti puteum, vbi veritas latet obruta. ſic noſtra vitia in intimis penetralibus abdita atque infixa nos latēt. ita apud Senecam, *in deorum ſecreta deſcendere*, Natur. lib. VI. aliud eſt *recedere in ſeſe* apud eundem & apud Græcos ἀναχωρεῖν εἰς ἑαυτὸν, vel ἐνδύπτειν.

Sed præcedenti ſpectatur mantica tergo.) celeberrimus Æſopi apologus: cuius meminit Galenus & plurimi veterum: ſed paullò aliter: nam Æſopus dixit, duas quemque manticas geſtare: alteram antè pendere, alteram à tergo: in hanc ſua peccata homines coniicere, in eam quæ oculis eſt expoſita aliorum malefacta. Perſius & quidam alij, non duas ſingulis, ſed vnam à tergo peram tribuunt. redit eodem ſenſus. *Manticam* volunt à manu deductam vocem: eſt verò peregrina vox & propriè baltheum ſignificat aut zonam: quæ veteribus inſtar peræ cuiuſdam fuit. frequens in libris Arabum, & tam quod inde formarunt ſibi verbum, quam illud vnde eſt ipſum deductum. pro hippopera poſuerunt Lucilius atque Horatius.

Quæſieris, Noſtin' Vectidi prædia?) Exemplis probat quod dixit: oſtendítque adeò non ſolere vulgò homines de alienis vitiis tacere, vt contra nihil faciant libentius, quàm vt illa & proferant in lucem, & exaggerent quàm maximè poſſint. nam verbi gratia, inquit, ſi aliquem roges, Noſti illum? non multos inuenias qui eum de quo quæris notis tibi deſignent quæ ad eius

honorem ſpectent: ſed inhoneſtis & probroſis. adeò verum eſt quod ait ſcriptor inſignis Longinus: φύσει, inquit, πάντα τὰ ἀνθρώπινα ἀπὸ τῆς χείρονος ἀεὶ μᾶλλον ἐπιγινώσκεται. Zeno Veronenſis, de liuore & inuidia: *notitiam viri non ex bonis geſtis dictíſque, ſed ex minus probabilibus fieri volunt. quo malo quid nequius?* Similis apud Theophraſtum hominis maledici deſcriptio. Lege Plutarchi commentarium περὶ πολυπραγμοσύνης. Atque huc pertinet illud egregiè dictum à Stoico Epicteto: eſſe vnicuique & hominum & rerum humanarum anſas geminas quibus prehendi tractaríque poſſint: alteram bonam, alteram malam: hac potius vti vulgum: illa ſapientes. pro *Vectidi* membranæ *Vetidi:* in xi. Iuuenalis Ventidius quidam nominatur, notus vulgò à cenſu: quod huic bene conuenit: ſed ille luxuria præterea inſignis: hic ſordibus & μικρολογίᾳ. quare non poteſt eſſe idem, quod quidam exiſtimarunt.

Diues arat Curibus quantum non miluus oberret.) illúmne ais qui in Sabinis agrorum vaſtiſſima latifundia poſſidet? *arare* Latinis, agros poſſidere: *paſcere*, habere ſeruorum familiam. *oberret*, pro circumuolet. prouerbialis locutio. Iuuenalis:

——*tot miluos intra tua prædia laſſos.*

Sic in municipali Gallorum iure volatus capi.

hunc diis iratis, genióque ſiniſtro.) natum nempe. κεῖνον τὸν θεοστυγῆ καὶ βαρυδαίμονα. ita dictum, vt,

Ipſe Quirinali lituo.——

Ait autem *diis iratis:* quia auari homines ſunt omnibus exoſi: quod vel maximum eſt θεήλατον

κακόν.genio autem *ſiniſtro*, quia auarus ne ſibi quidem eſt amicus:ſed genium ſuum miſerè defraudans vitam pro pœna habet. bene Laberius: *Auaro quid mali optes, niſi vt viuat diu?*

Qui quandoque iugum pertuſa ad compita figit.) Ingenioſè auarum μικρολόγον & minutiſſimarum ſordium hominem χαρακτηρίζει. Ait adeò eſſe tenacem, vt vix die feſto opus intermittens, cum familia paullò liberalius epuletur. tunc quoque epulas illius eſſe pultem & cepas, cum pauxillo aceto.quid igitur cenſes aliis diebus? obſcura eſt diei feſti notatio hoc verſu comprehenſa: quid enim eſt, *figere iugum ad compita*? clarum eſt ceſſationem ab opere intelligi. tum verò iugum ſuſpenditur, & vt Græci dicunt πασσάλῳ ἀνακρεμάννυται: non figitur, quod eſt ἀνατεθῆναι donarium. deinde cùm die feſto τὰ ἐργαλεῖα ſuſpenduntur, non ad compita ea reponere moris eſt, ſed ſuo quæque loco, vbi ſeruari ſolent & haberi quando non occupantur. Neq. ſatisfacit mihi, quod hac locutione innuere voluit Compitaliorum ſolemnem cultoribus agrorum diem. quod etſi concedimus ſpectatum eſſe à poëta: nondum tamen intelligimus quid ſit *figere iugum ad compita.* Sed tangit fortaſſe Perſius ritum aliquem Compitaliorum, cuius ignoratione obſcura nobis ſunt ipſius verba. Quod enim quidam aiunt, morem fuiſſe vt iuga & ſimilia agricolationis inſtrumenta in honorem deorum ruris ad compita ſuſpenderentur: ſpecioſum quidem eſt, ſed ἀνιστόρητον: non enim inſtrumenta vetera & inuti-

lia diis conſecrare erat moris: ſed ipſi potius artifices cùm ſenuerant, & ad exercendam artem ſuam iam facti erant inutiles, aut cùm profeſſionem mutabant, artis ſuæ inſtrumenta deo eius præſidi dedicabant: de quo argumento liber eſt integer in Græcorum epigrammatū volumine. *Pertuſa compita*, vt in quinta, *ramoſa compita* πολύῤῥυμοι τρίοδοι.

Seriolæ veterem metuens deradere limum.) Ita liber Puteani: alij, *veteris*: vt & Bongarſij. *limum* vocat picem. hac enim linebant dolia & ſerias. picationis modum deſcribunt Columella libro XII. & alij. inde *ſerias relinere*, quod noſter, *deradere limum.*

Ingemit, hoc bene ſit) ἀνασπάζων ἐπὶ πύθοις, φησίν, ἵλεως ὁ θεὸς εἴη. Alibi dicebamus veteres ad cuiuſcunque rei inchoationem numinis mentionem abhibuiſſe. ita ex illo more poſſunt iſta exponi: vel hoc modo: πύθοις ὦ παῖδες ἡμᾶς εὐφραινώμεθα. τὸ *hoc* eſt ſextus caſus. Ouidius in IV. Faſt.

Poſt modo glans nata eſt: bene erat iam glande reperta. κυφεραίνοιτο ᾗ ἤδη τοῖς ἀδηλίοις βαλάνοις. vide in imitatione Homeratiana.

tunicatum cæpe.) πολύλοποι κρόμμυον. ſic *replictas bulborum tunicas* dixit Statius in V. Siluarū. Ioannes Sareſberienſis libro VIII. *Hic cæpa tunicatior, denſatis pellibus & epitogiis, chlamydi penulam ſuperducit, & quaſi conglobatus in orbem, rotulari quam incedere magis idoneus eſt.*

& fartata pueris plaudentibus olla.) emphaſis

eſt in illis, *pueris plaudentibus*: hoc eſt lætantibus, & pro magnís lautitiis habentibus, quod pultis offa ſatiarentur, die ſaltem feſto. atqui paupertatis extrema erat meta, pultis offa loco panis veſci. quid igitur iſti diebus profeſtis?

Pannoſam fæcem morientis ſorbet aceti.) non bibit vinum, ſed acetum, hoc eſt οἶνον τρυγίαν, vappam aut poſcam. vel etiam verum acetum: ſanè & Romani milites & alij pauperes aceto potabantur, vt obſeruabamus ad Spartiani Peſcennium. ſed hic deparcus acetum bibit *moriens*, hoc eſt, iam deficiens & ipſa etiam vetuſtate corruptum: immo ne acetum quidem, ſed *aceti fæcem*. iſtam quoque *pannoſam*, id eſt, σαπρὰν ὑπὸ παλαιότητος. & iſta ſunt verè Perſiana, hoc eſt ἐμφαντικώτατα.

At ſi vnctus ceſſes, & figas in cute ſolem.) Alterum exemplum λογοποιίας. prius erat de homine auaro: hoc de luxurioſo: illud ad Neronem nullo modo pertinebat: iſto mollities eius, ac luxus perſtringitur, ſed diſſimulanter, & tanquam de alio loquendo, non de Nerone ad quem eſt ſermo. Hoc igitur ait: ſi quis mollius cutem curare inſtituerit, vt qui pumice, volſellis ac pſilothris corpus ſibi totum leue reddunt: ſtatim de his ſpargi famam, quod ſint impudici ac molles & qui flore ætatis nefariè abutantur. hoc vult iſtis nouem verſibus: ſed poëta alioquin grauiſſimus, & verecundiæ virginalis, vt teſtantur de illo veteres, à morib. ſuis heic diſceſſit. ſic enim alienam impudicitiam caſtigat, vt ſermonis li-

licentia, etſi figuris obſcurati, caſtas aures offendat meritò. Omnino ſatius erat verecundiam ſilentio vindicare. Sed neſcio quomodo peruaſit etiam ſapientiſſimorum hominum mentes illa opinio, obſcœnitatem obſcœnitate aut liberiore ſaltem dictione eſſe caſtigandam. quod quàm à recta ratione alienum? & tamen ſummis viris ita olim placitum. quis ſine rubore quæ de ſpeculo Hoſtij ſcripſit Seneca legat, paullo qui ſit αἰδημονέστερος? quid beatus Hieronymus, ille tantus caſtitatis & virginitatis buccinator? nónne & ipſe aliquando in turpia turpiculè inuehitur? ſanè quidem: neque id vno loco. Sed cauſſam quæ viros graues compulit, vt ita ſentirent, itáque ſcriberent, aperit Iohannes Chryſoſtomus, plenum illud omni virtute & ſanctimonia pectus. Ait ille homilia quarta in epiſtolam ad Romanos, eos quorum eſt ſcopus flagitia hominum nequam atque impudicorum reprehendere, cogi neceſſariò fœditatem illorum denudare, & quaſi ob oculos ſpectandam proponere: quia parum aliter profecturi ſint. ἂν μὲν γὰρ, inquit, σεμνῶς εἴπῃς, οὐ δυνήσῃ καθικέσθαι τοῦ ἀκούοντος. ἐὰν δὲ βουληθῇς καθάψασθαι σφοδρῶς, ἀνάγκην ἔχεις ἀπογυμνῶσαι σαφέστερον τὸ λεγόμενον. ſolet etiam in eam rem chirurgi exemplum afferre, qui vt tabo ac ſanie manans vlcus ſanet, non veretur ſibi manus inquinare, atque in fœtidiſſimum pus immittere. ὁ ἰατρὸς, inquit, in priorem ad Corinthios, σηπεδόνα ἐκβαλεῖν βουλόμενος, οὐ σκοπεῖ πῶς καθαρὰς διατηρήσει τὰς χεῖρας, ἀλλ᾽ ὅπως αὐτὴν ἀπαλλάξειε σηπεδόνος.

quam ſententiam totidem ferè verbis ſæpe repetit, idémque in eam ad Theſſalonicenſes diſtinguendum monet, vtrum dicantur eiuſmodi ſermones, ἐξ οἰκείου πάθους, an ἀπὸ κηδεμονίας: ex loquentis affectu, an curandi voluntate.

ſi vnctus eſſes, & figas in cute ſolem.) Suprà,

—— *& aßiduo curata cuticula ſole.*

Nemo eſt quin ſciat inter corporis exercitationes, vſitatas apud gymnaſtas, eſſe inſolationem, quæ in libris medicorum ἡλίωσις & ἡλιοκαΐα dicitur, neque dubium, vituperatione caruiſſe iſtam inſolationem, quæ ex medicorum præſcripto fiebat, acquirédæ corporis ſiccitati, vt ait Arnobius libro primo. Sic narrat in epiſtolis Plinius, ſolitum Spurinnam curandi corporis cauſſa, in ſole nudum ambulare. alluſit ad hunc morem Marcus Tullius, ſcribens ad Atticum libro XII. epiſtola ſexta: *pro iſto aſſo ſole quo tu abuſus es in noſtro pratulo, à te nitidum ſolem vnctúmque repetemus.* appellat *ſolem vnctum*, quo calefiebant vncti: quæ fuit ξηραλοιφὴ veterum: huic opponit *ſolem aſſum* quem Plato in Phædro ἥλιον καθαρὸν appellat: etſi eo loci Plato ſoli puro non vnctum ſolem opponit, verùm ταῖς συμμιγέσι σκιαῖς balneorum. ſed fuit alia laſciuorum hominum inſolatio, quando nudi ad ſolem expoſiti, operam dabant dropaciſtis, qui inhoneſtas partes corporis depilabát. Hæc eſt cura cutis ad ſolem quam exagitat heic Perſius. *figere in cute ſolem*, poëtica figura, pro exhibere cutim ad ſolem, cum diuturniore mora. hoc enim ſignificat *figere*. Sene-

ca De breuitate vitæ: *Perſequi ſingulos longum eſt, quorum aut laterunculi, aut pila, aut excoquendi in ſole corporis cura conſumſere vitam.* taceo nunc inſolationes apud chromatiarios eorum qui colorẽ de induſtria ſibi infuſcabant.

Eſt prope te ignotus cubito qui tangat.) ſi turpiter viuas, reperietur aliquis, de quo minimè cogitabis, qui tacitus conuitium tibi faciat, & exoſus mollitiem tuam te differat, tuáque facta διαφημίζῃ. *cubito tangere* ἀγκῶνι νύττειν: ſed heic figuratè accipiendum pro reprehendere, quamuis tacita cogitatione.

& acre Deſpuat in mores.) qui abominans tuos mores hæc dicat de te quæ ſequuntur. τὸ *deſpuat*, duorum verborum locum obtinet, vt paſſim καταπτύειν, pro καταπτύοντα βλασφημεῖν: quid autem iſte dicet? nempe impudicum te eſſe, καὶ τὴν ὥραν πᾶσι τοῖς τυχοῦσι χαρίζεσθαι καὶ τὰ γυναικῶν παθεῖν. Suetonius cap. XXIX.

arcanáque lumbi Runcantem.) τὸν ὄρρον ξυρούμενον. in XIII. Athenæi.

Tu cum maxillis balanatum gauſape pectas.) Duo probra obiicit: quod comam impenſius curet, vnguentis etiam delibutam: & quod τὰ περὶ τὴν αἰδῶ vulſa leuatáque habeat. Originem huius turpis conſuetudinis grauiſſimus morum cenſor Dio Chryſoſtomus explicat in fine prioris Tarſicæ. Vetus res, & quæ à Græcis ad Romanos videtur tranſiiſſe. nam Iuuenalis in VIII. vulgò omnes Græcos leuigari ſolitos reſina oſtendit. neq. illius rei frequentior occurrit in Græ-

corum nequitiis mẽtio quàm *ξυρήσεως, παρατιλμοῦ, δρωπακισμοῦ, πιλώσεως καὶ πιλοκοπήσεως & καταπικισπρεύσεως*, etiam illarum partium quæ heic tãguntur. ſed Romanorum non minor inſania, vt ex eorum ſcriptoribus apparet.

maxillis.) pectine. ſic Græci poëtæ, *κτένα ὀδοντωτὴν*. qui de barba accipiunt, & afferunt locum Iuuenalis,

Hiſpida barba quidem, &c.

plus quàm toto cœlo & via tota errant. nam Iuuenalis ibi loquitur de eo qui militaris viri famã affectans, barbam alebat, & totam exteriorem ſpeciem horridam & verè maſculam præ ſe ferebat. quid hoc ad delicatulum iuuenem de quo heic agitur? qui non minoris mollitiei in alenda, comenda, vnguentis linenda coma argumentum præbeat, quàm in cæterarum partium leuigatione?

balanatum gauſape.) eleganter capitis comam appellat *gauſape*: quod fuit genus veſtis craſſæ & villis hirtæ. quare etiã ad vſus balinearum tranſlata ſunt gauſapa. *balanatum*, *μυρεψόν*. Horatius in lautioris apparatus deſcriptione,

Preſſa tuis balanus capillis
Iamdudum apud me eſt.

Quinque palæſtritæ.) Quamuis multam operam ſumas, vt naturæ quæ te virum naſci voluit, illudas, omni te ratione nequiſſimè effeminans: ſemper tamen impreſſa tibi à natura viri ſigna manebunt: neq. vnquam perfecta eris fœmina, ſed horrendus & ſimilis portenti androgynus.

palaſtritæ.) δρωπακισταὶ ἐῤῥωμένισαι, καὶ τῆς ἑαυτῶν τέχνης τὰ πρόσωπα.

plantaria.) τὰς τρίχας. hanç vocem & ſequentis verſus primam mutuatus eſt à Perſio Auſonius epigrammate CXXIII.

Non tamen iſta filix vllo manſueſcit aratro.) ὅμως οὐκ ἀνικήτως· ἀλλὰ τὰ αἰδρὶς σημεῖα ἀεὶ ἀναφύει. Ait, *iſta filix*, nempe ea de qua ſentit ἀλληγορικῶς: nam filix vera aratro manſueſcit, id eſt penitus extirpata finit ſe vinci. Columella libro II. *pernities filicis, frequens extirpatio eſt, quæ vel aratro fieri poteſt: quoniam intra biennium ſæpius conuulſæ moriuntur, celerius etiam.*

Cædimus inque vicem præbemus crura ſagittis.) huiuſmodi λογοποιίαις alij aliorum probra publicamus.

Viuitur hoc pacto.) quid faceres? nam ſi ſperes te hoc vitium hominum poſſe emendare, vel auctoritate tua impedire ne de te loquantur liberè, fruſtra ſis. quæ ſunt enim hominibus adeò cognata vitia corrigi nequeunt.

ſic nouimus: ilia ſubter Cæcum vulnus habes:) Hac igitur ratione interiorem tuam vitam cognouimus: & flagitia tua, quæ iam in publicum erumpere incipiunt, quamuis diu à te diſſimulata, habemus nota: *vulnus cæcum ſubter ilia* appellat libidinem & flagitia clam ſolita à Nerone committi.

ſed lato balteus auro Prætegit.) ſed flagitia quæ patrantur à te quotidie propter potentiam tuam abſcondere te poſſe confidis: nemine audente

aut in illa inquirere, aut de iis loqui. Alludit Perſius ad ictus quos acceperat noctu per vrbem petulantiſſimè vagans, vt ſcribunt Suetonius ac Tacitus: hic verò etiam addit, vulneris cicatrices ore prætuliſſe. baltei veterum lati erant. Virgil. quem noſter imitatur,

—— lato quam circumplectitur auro

Balteus. —— ideò πλαμώδεις Græcis ſcriptoribus dicuntur: at *balteus lato auro*, duarum rerum ſymbolum heic eſt: potentiæ & diuitiarum: quæ duo ſunt vitiorum magna tegumenta. Antiphanes:

Ο πλοῦτος ἐστὶ περικάλυμμα τῶν κακῶν.

vt mauis; da verba, & decipe neruos Si potes.) Eſto ſi ita vis: tu qui animo periculoſiſſimè ægrotas, pro ſano te iacta, & vendita: corruptiſſimis tamen moribus es: viuis turpiſſimè, & flagitioſiſſimè. i nunc & temperantiæ ac modeſtiæ laudem affecta. *decipe neruos* tranſlatum ab iis, qui neruorum infirmitate laborantes, & morbis articularibus & cæteris ab eadem cauſſa prouenientibus, obnoxij: ſanos tamen & Κρότωνος ὑγιεστέρους ſe fingunt, quo liberius & Baccho & Veneri ſeruiant.

Si potes.) quaſi diceret, atqui non poteris: & dum aliis te verba dare putabis, dabis tibi: tandémq. huius ſtultitiæ tuæ pœnas meritas dignas lues: quod etiam euenit.

Egregium cum me vicinia dicat, Non credam?) Dum adhuc latebant flagitia Neronis, omnes illum laudabant. Ipſos Senecam & Burrhum

mitius cum eo egiſſe non dubium, quò perditiſſimum iuuenem à publica infamia vindicarent, ſi poſſent. Iam aſſentationes miniſtrorum, & muliercularum quibuſcum ſemper erat, corrumpendo principi vel optimè nato ſatis erant. Quare non ſine cauſſa hæc pars addita Perſio: vt ab alienis aſſentationibus ad ſuam ipſius conſcientiam eum reuocaret.

Viſo ſi palles improbe nummo.) quid aliorum allegas teſtimonia? quin te ipſe potius exploras, & tuam ipſius conſcientiam interrogas? ſcias nullo negotio, quantum te aſſentatores tui & paraſiti fallant. nam verbi gratia, prædicabunt illi te, vt liberalem: at ſi te ipſe conſulas innatam tibi auaritiam deprehẽdes. hoc Neroni non conuenit, quod ſciam: fuit enim profuſiſſimus & damnoſiſſimus omnium nepotum. nam quæ de illius calumniis rapiníſque narrat Suetonius capite XXXII. huic illius ætati non conueniunt: neque ſatis certa ſunt φιλοχρηματίας argumenta: rapinas enim agebat, non amore pecuniæ, ſed vt haberet quæ profunderet, & vnde ſuas ſibi voluptates procuraret. Non igitur auarus Nero: neque hæc verba in eum competunt. Sed de induſtria factum à Perſio, vt ab hypotheſi referret ſe ad theſim: ne facilè omnes intelligerent, Neronem eſſe aduerſus quem hæc ſatira eſt ſcripta.

Si facis in p. quicquid tibi venit amarum:) ſi nullum eſt tam fœdum, tam obſcœnum genus libidinis, quo te quotidie non inquines. *amarum*

dixit propter amantium amara, quia verè *πικρὸς Ἔρως* aiunt poëtæ: vel propter triſtes caſus, qui luxurioſis ſæpè contingunt, eóſque miſerè perdunt. nam vt Menander ait,

Μεγάλην παρέχουσα ἡδονὴ τίκτει βλάβην·
Ἐξ ἡδονῆς γὰρ φύεται τὸ δυστυχεῖν.

Si Puteal multa cautus vibice flagellas.) Omnes vulgò de huius verſus obſcuritate queruntur: qui tamen videtur nobis non tam difficilis ſententiæ quàm ancipitis. neq. verò imprudentem Perſium in hanc *ἀμφιβολίαν* putamus incidiſſe: verùm de induſtria ambiguum ſenſum poſuiſſe: vt & de Nerone aptiſſimè poſſet intelligi, & de alio item quàm Nerone conuenienter exponi. duas igitur expoſitiones afferemus. Prior cum ſuperioribus verbis concinit:

—— *viſo ſi palles improbe nummo.*

quibus auaritiam notat illius quem alloquitur. Eſt genus hominum improbiſſimorum, qui vt auaritiæ ſuæ faciant ſatis, & prædia prædiis adiungant, aurum auro accumulent, miniſterio abutuntur vel innocentium iudicum. miſeris enim atque incautis hominibus lites concient, quarum ipſi ſunt callentiſſimi. ita facilè per calumniam ſuperiores è iudiciis diſcedunt, & ſimplices homines bonis ſuis exuunt. huius etiam generis ſunt ſycophantæ, quadruplatores, litium redẽtores, & vno verbo, quicunq. ad explendam auaritiam, ſcientiam iuris referunt: atque vſum quem habent rerum forenſium. qui verſati ſunt in lectione comicorum præſertim Græcorum,

non ignorant quanta apud veteres hoc ingenio qui erant inuidia flagrarent: quod vel vnicus Theophraſti libellus aureolus quo morum notas expoſuit, vbertim declarauerit. eum vide cap: Περὶ ἀπονοίας. De his accipere poſſumus hunc verſum. *Puteal* eſt forum, & τὸ δικαστήριον. *flagellare Puteal* ἐμφατικῶς dictum, pro frequenter adire forum, & in turba forenſi aſſiduè verſari. *flagellare* eſt arctare, premere: vt apud Martialem lib. II. *arca* dicitur *flagellare opes*, quas ægrè infertas continet. ſimiles emphaſes optimis ſcriptoribus familiares ſunt. Tertullianus de Pallio Chriſtianos eo nomine laudat, quod non vt cæteri, *ſubſellia contundant*: id eſt, non flagellent Puteal, non ardeant ſtudio litium: atque vt elegans verbum Marci Auguſti vſurpem, οὐκ ἔχουσιν ὡς ἰσχυρῶς περὶ τὰς δίκας. parem vim habent illa elegantiſſima loquendi genera, *forum aleatorium calfacere*, in epiſtola Auguſti: *carcerem æſtuare* in Apologetico Tertulliani, & id genus alia. Sed addit Perſius *multa vibice*, ad maiorem declarationem improbitatis quàm hic alienarum opum inſidiator adhibebat. Adde quod vbi eſt turba hominum aliorum in alios incidentium, ibi rixa eſt, ibi verbera & vibices. τὸ *cautus* artis verbum eſt: proprium enim fori peritis & pragmaticis, cauere. Lucilius:

Iactare indu foro ſe omnes, decedere nuſquam:
Vni ſe atque eidem ſtudio omnes dedere & arti:
Verba dare vt cautè poſſint, pugnare doloſe.

quis erit tantus Marrucinus qui hanc interpre-

tationem improbare auſit? Veruntamen Neroni, vt diximus, hæc ſententia nullo modo conuenit. Igitur qui Neroni volent aptare, quod videtur neceſſariò faciendum, ita exponant. *Si Puteal flagellas*, id eſt, ſi tanta eſt tua petulantia & laſciuia, vt nocturnus præmiator graſſeris, cum obuiis rixam contrahēs, & pudori matronarum illudens, nullum denique inſolentiæ genus prætermittens. Hoc genere inſignem primum ſe fecit Nero, cùm foras erumperent illius probra, quemadmodū diſertè ſcribit Dio. Tacitus quoque: *Q. Voluſio, P. Scipione Coss. otium foris, fœda domi laſciuia: qua Nero itinera vrbis, & lupanaria & diuerticula, veſte ſeruili in diſsimulationem ſui compoſitus pererrabat, comitantibus qui raperent ad venditionem expoſita, & obuiis vulnera inferrent aduerſus ignaros, adeò, vt ipſe quoque acciperet ictus & ore præferret.* eadem Suetonius capite XXVI. Exiſtimo circa illa tempora, aut non longe pòſt ſcripſiſſe Perſium iſtud carmen: vt valde mirer è tot interpretibus huius poëtæ nemini iſtius interpretationis hactenus, quod ſciam, veniſſe in mentem. *Puteal flagellare multa vibice* eſt, pererrare forum & obuios cædere petulanter ac laſciuè. Tacitus *vrbis itinera* nominat, Suetonius *vicos*, in quibus furere ita ſolitus Nero: ſed ad maiorem inuidiam Puteal, ſiue forum ſatiricus nominauit. Seneca De beneficiis libro ſexto: *Diuus Auguſtus filiam intra pudicitiæ maledictum impudicam relegauit, & flagitia principalis domus in publicum emiſit: admiſſos gregatim adulteros, pererratam no-*

cturnis comeſſationib. ciuitatem, forum ipſum ac Roſtra, ex quibus pater legem de adulteriis tulerat, filiæ in ſtupra placuiſſe. & Dio, *ἡ Ἰουλία ἀσελγαίνουσα ἦν οὕτως ὥστε καὶ ἐν τῇ ἀγορᾷ, καὶ ἐπ' αὐτοῦ γε τοῦ βήματος καὶ κωμάζειν νύκτωρ καὶ συμπίνειν τὸ cautus* ad hanc ſententiam appoſitiſſimũ eſt: verbo enim ſignificauit quod pluribus hiſtorici. Tacitus: *Nero metuentior in poſterum, milites ſibi, & pleroſque gladiatorum circundedit, qui rixarum initia modica & quaſi priuata ſinerent: ſi à læſis validius ageretur, arma inferebant.*

Ne quicquam populo bibulas donaueris aures.) ſi tibi ipſe vitiorum & flagitiorum conſcius es, fruſtra aſſentatorum vocibus aures accommodaueris, vt illis potius quàm tibi de te credas. bene *bibulas aures*, hoc eſt auidas laudationis: quia *ἥδιστον ἀκρόαμα ἔπαινος*, inquit ille. itaque laudati per adulationem & falſiſſimis onerati encomiis, ſic illa excipimus, quantumuis *αὐτὰ μαρτυροῦντος τοῦ συνειδότος*, quaſi veriſſima. Seneca De tranquillitate animi: *Non eſt quod nos magis aliena iudices adulatione perire quàm noſtra. Quis ſibi dicere verum auſus eſt? Quis non inter laudantium blandientiúmque poſitus greges plurimum tamen ſibi ipſe aſſentatus eſt?* Itaque magnum oportet eſſe virum, quem admirantium & laudantium voces aſſiduè perſonent, neq. corrumpant, iudiciúmve peruertant. Veriſſimè Dio Chryſoſtomus in XXXV. *μεγάλης διανοίας καὶ δυνάμεως ἔοικε δεῖν ὅταν θαυμάζωσιν ἕνα πολλοὶ, καὶ διαφέρειν ἡγῶνται τῶν ἄλλων· εἰ μέλλει σωφρονεῖν οὗτος ὁ ἀνὴρ, καὶ μηδὲν ἀνόητον πάσχειν, μηδ' ἐπαίρεσθαι τοῖς πολλῶν λόγοις ὥσπερ πτεροῖς.* Propterea dicebat Plutarchus

in libro de diſcrimine adulatoris ab amico, adulatores tenere auribus prehenſos homines laudari cupidos, itáque inhærere, vt excuti non poſſunt. τῶν φιλοτίμων, ait, ὁ κόλαξ τὰ ὦτα κατέχων τοῖς ἐπαίνοις, καὶ προσαποφυγὼν δυσαπόσπαστός ἐστιν.

Reſpue quod non es:) reiice laudationes à fortunæ bonis, aut etiam corporis: non enim id es tu: neque tuæ ſunt illæ laudes. homo, vel melior certè hominis pars, eſt animus: huius laus vera ea eſt, quæ propriè homini conuenit. Seneca epiſtola LXXX. *Si perpendere te voles, ſepone pecuniam, domum, dignitatem: intus te ipſe conſule. Nunc qualis ſis alius credis.* vel ſimpliciter: reiice laudes quas præter rei veritatem in te aſſentatores cõferunt: vt cùm ſemidoctum vocant doctiſſimũ, tantum non deformem formoſiſſimum.

tollat ſua munera cerdo.) hortanti ad cognitionem ſui opportunum hoc præceptum: nam ex diametro cum illo, Noſce te ipſum, pugnant ſermones aſſentatorum. laudes immeritas vocat munera aſſentatoris: ipſum nominat *cerdonem:* quia paraſitum agere & per aſſentationem laudare, proprium eſt abiecti hominis, & nullius rei, vt etiam Ariſtoteles ac Theophraſtus pronuntiant. Hoc verò eſt quod Socrates Alcibiadem etiam & etiam admonet: videat ne ſinat ſe à populo corrumpi.

Tecum habita.) οἰκεῖν παρ' ἑαυτῷ, & οἰκεῖν ἑαυτὸν, Philo περὶ ἀποικίας. Iuuenalis,

—— *te conſule, dic tibi quis ſis.*

ſic, *habitare apud mentem ſuam*, Auguſtinus in epi-

ſtolis. paullò aliter εἰς ἑαυτὸν συνιδεῖν φεύγοντα ἀπὸ τῶν φυσικῶν παθῶν, dixit Simplicius.

noris quàm ſit tibi curta ſupellex.) noſce quàm ſis præſidiis neceſſariis ad vitam bene agendam, & adminiſtrandam Remp. deſtitutus. ſic *philoſophiæ ſupellectilem* dixit Cicero in v. de finibus. vel ita accipe: ſi tecum habitaueris, noſces quàm curta ſit tibi ſuppellex. nihil enim eſt aliud noſſe ſeipſum, niſi noſſe vitia ſua, & πρὸς τὰ ἔργα ἀδυναμίαν. Quædam membr. *vt noris*: non ſine damno elegantiæ.

AD SATIRAM QVINTAM.

ARISTOPHANES grãmaticus, quid de Archilochi iambis ſentiret interrogatus: Mihi, inquit, longiſſimus quiſq. optimus videtur. poſſumus & nos de hac Perſij ſatira idem pronuntiare: quę cæteras non magis numero verſuũ vincit, quàm nitore & elegantia. cauſſa eius rei eſt: quod in aliis ſatiris ſuſcepto argumẽto magis ſe aſtrinxit poëta: vt qui prodeſſe tantùm iis ſtuderet, quorum vitia & mores deprauatos ſuſceperat philoſophica grauitate caſtigandos. ſapientis autem medici non eſt, dùm vel ſecando vel vrendo curationem facit, ſtudium elegantiæ præ ſe ferre. hæc verò ſatira & pulcherrimo procemio reliquis præſtat: quo luculentiſſimis verſibus facundiſſimus poëta, Annæi Cornuti præceptoris ſui laudes perſequitur: & hoc amplius, aſperitate illa cenſoria atque irati magiſtri ſupercilio triſti magnam partem caret: neque enim vitia homi-

num carpere ϖεϱηγυμδμῶς in hoc carmine inſtituit, quod eſt munus obiurgantis: ſed vulgi mētem ignorantis quæ vera libertas ſit, errore liberare: quæ ſunt beneuoli doctoris partes. quanquam multa & in hac ſatira aduerſus vitia acriter diſſeruntur: ſed aliud tamen eſt, ipſa vitia deſcribere, naturámq. eorum aperire, ac vitioſos obiurgare & increpationum acrimonia pudorem illis ſuffundere. Sunt igitur ſatiræ huius diſtinctæ partes duæ: priore amoris ſui vel potius pietatis vehementiam erga præceptorem bene meritum Cornutum prolixè aperit: ſummam illius in ſe educando curam, fidē, ac beneuolentiā, ſuúmque viciſſim erga illum amorem commemorat: laudes deniq. ipſius & totius vitæ illius inſtitutum ac tenorem ſubtexit: poſtremò iuuentutem hortatur vt tanto viro in diſciplinam ſe dedat. Ita fit tranſitus ad ſecundā partem: cuius initio deſidiam iuuenum molliter increpat: deinde ad libertatem illos hortatur. heic Stoicum paradoxum tractare inſtituit Perſius: Omnes præter sapientem servos esse, neminem liberum: in cuius ſciti explicatione ac demonſtratione tota deinceps ſatira occupatur: de quo plura inferius ſumus dicturi.

Ad Annævm Cornvtvm, cvivs fvit avditor.) Præferunt hunc titulum antiquæ membranæ & Bongarſij & Puteani. paullò aliter in aliis item vetuſtis codicibus. ad magistrvm svvm Cornvtvm: ſed

ridiculo errore, qui tamen etiam in optimi clariſſimíque Pithœi editione remanſit, pro MAGISTRVM SVVM ſcripſerunt librarij MAGISTRVM EQVITVM. Hic eſt Annæus Cornutus Stoicus philoſophus, quem à Nerone propter liberiorem de eius carminibus vocem multatum exilio referunt Dio, & Euſebius in Chronico. multa de hoc falſa & inepta Suidas, cui fidem habere caueant tirones. ex Perſio diſcimus profeſſum eſſe Romæ philoſophiam Stoicam: & iuuentuti ad ſapientiæ ſtudium magiſterio ſuo præiuiſſe. Multa eum in philoſophicis ſcripſiſſe, coniicimus ex Hieronymi ad Magnum oratorem epiſtola: putamus enim hũc eſſe Cornutum illum, ex quo multa Origenes in Stromateas ſuos tranſtuliſſe dicitur. Fuiſſe verò non ſolùm philoſophiæ cognitione clarum, ſed & aliis ſtudiis, hiſtoria arguit quam Dio narrat, de adhibito illo à Nerone in conſilium ſuper inſtituto carmine de rebus geſtis Rom. nam Neronem ab omni philoſophia fuiſſe alienum conſtat: neque verò cauſſæ quicquam erat, cur de pangendis verſibus Stoicus conſuleretur: niſi etiam eruditionis laude & diſciplinis humanioribus excultus fuiſſet Cornutus. quare Dio illum ait ἐπὶ παιδείᾳ εὐδοκιμῆσαί ποτε: non autem ἐπὶ φιλοσοφίᾳ. cùm igitur in vtroque genere excelluerit Cornutus: quæſtionis eſt, idémne hic an alius ab hoc diuerſus fuerit Annæus ille Cornutus grammaticus, quem in Virgilium & alios poëtas commentarios edidiſſe, conſtat, & paullò

ante A. Gellij memoriam Romæ grammaticam eſſe profeſſum. de hoc igitur ſtudioſi quærant amplius: nobis quidem non videtur.

Vatibus hic mos eſt, centum ſibi poſcere voces.) Efficaciſſima ratio eſt declarandæ magnitudinis alicuius rei, cùm non poſſe eam declarari à nobis ingenuè fatemur. qua figura etiam mortalium facundiſſimus M. Tullius, ne de aliis dicam, interdum vſus eſt, vt in elegantiſſima ad Quintum Valerium epiſtola, quæ libri XIII. ſexta eſt. Omnium verò primus, fons ille ingeniorum Homerus huius rei exemplũ aliis dedit, non vno loco. Homeri veſtigia & Virgilius, & alij paſſim ſunt ſecuti, adeò familiariter, vt tanquam communem poëtarum morem hunc notet heic Perſius. Nam quia cùm aliquid ex more facimus, non certo conſilio id agimus, ſed ἀλόγως ſolùm conſuetudine, & vt ita loquar, dicis tantùm cauſſa: ideò Perſius eodem poëtarum more vſurus, ad declarandam ingentem vim ſui in Cornutum amoris: his verbis prius cauendum putauit, ne exiſtimaretur eodem cum cæteris poëtis animo, hoc eſt ſummis tantùm labris, hoc dicere. Quare ita verba illius accipienda, quaſi diceret: ſcio ſolere poëtas etiam in rebus nihili, (vt cùm veterum aniles fabulas tractant,) aut certè non adeò magnis, (vt cùm Parthica ſcribunt adulantes Neroni aut Corbuloni) de infantia ſua queri, quaſi magnitudine ſubiecti obruantur, & centum linguas, centum voces ſibi optare: ego verò de te ſcripturus Cornute, opto quidem mihi cen-

tum linguas totidémq. voces, recepto hoc poëtarũ more: ſed non quomodo illi, verùm ἐνδιαθέτως & planè ex meo ſenſu: vt qui imparé me ſententiam exprimendis tuis in me ſummis meritis, & mutuo amori noſtro, qui παντὸς λόγου πέρα ingens eſt, eloquendo. ita expleri debet ſententia, quam quatuor primis verſibus inchoatam ſolùm poſuit poëta: impeditus ne eam perficeret Cornuti interpellatione: cuius ſermonem poſteà excipiens, ſententiam quam heic inchoauerat, abſoluit.

centum ſibi poſcere voces.) tria ponit, voces, ora, linguas: quæ omnia ſignificant rem eandem: imitatur Homerum, qui ſimiliter poſuit, γλώσσας, στόματα, φωνὴν. Virgilius, linguas ſolùm & ora. ſed numerus eſt à Virgilio: nam Homerus dixerat δέκα.

Fabula ſeu mœſto ponatur hianda tragœdo.) ſiue tragœdiam aliquam ſcribant, quam poſteà hiſtrionibus tradituri ſunt, acturis illam in ſcena μάλα ἐμπαθῶς. ideò ait *mœſto* & *hianda*. Et poëtæ qui ex hiſtoria fabulari tragœdias componebãt, & hiſtriones qui agebant, non veros affectus exhibebant, ſed ſimulatos. *hiare* eſt cum vehementia tragico argumento conueniente pronuntiare: quod diligentiſſimè præſtabatur ab hiſtrionibus tragœdiarum: qui propterea in primo Athenæi dicuntur ἐνθουσιᾷν, Tatiano δαιμονᾷν. apud rhetoras, hiatus orationis vitium eſt, peccantis in dictionum συνθέσει, cùm liberæ reſpirationis incommodo. inde factum, vt dithyrambicis

poëtis & tragicis qui ampullatis ſæpe & ſeſquipedalibus verbis vſi, hiatus tribuatur quomodo & Græci χαίνειν de illis vſurpant.

Vulnera ſeu Parthi ducentis ab inguine ferrũ.) Obiter perſtringit Perſius eos poëtas qui vt Neronem laudarent & proceres alios Rom. Parthica ſcribebant, & res Romanas aſſentatoriè in maius extollebant. non eſt enim dubium multos eam viam adulandi Neroni inſtitiſſe, & proſa & verſu. nam & qui ſub Traiano & Hadriano vixerunt, fecerunt idem: & admodum quidem ridiculè. vt apparet ex Luciano, qui illorum nonnullos carpit nominatim in libro De ſcribenda hiſtoria. de rebus Parthicis ſub Nerone accuratè Tacitus. *Vulnera Parthi*, & actiuè & paſſiuè poteſt accipi: ſed illud heic potius.

ducentis ab inguine telum.) Iaculandi modus apud varias gentes varius. Euſtathius triplicem commemorat, παρὰ μαζὸν, à mamma: παρὰ τὸ δεξιὸν ὠτίον, ab auricula dextra, hoc eſt à capite, & vt ait Euripides Hippolyto, παρὰ χαίταν ξανθάν· παρ᾽ ὦμον, ab humero. adde alium modum ab inguine: quem morem Parthis tribuit hic Perſius. Propertius lib. IV. Gallis,

Illi virgatis iaculantis ab inguine braccis.

Quorſum hæc?) Fingit Perſius adfuiſſe ſibi Cornutum ſatiram hanc ſcribere incipienti. ille igitur magiſtri iure vtitur, & diſcipulum qui videbatur moderati ſtili modum velle excedere, & μεγάλα φυσᾶν, in ordinem cogit hac modeſta reprehenſione.

aut quantas robuſti carminis offas Ingeris.) Bonorum poëtarum carmina commẽdantur à ſubtilitate, facta tranſlatione ab operibus Mineruæ: ideò *deducta* ſolent dici. Horatius,

Cùm lamentamur non apparere labores
Noſtros & tenui deducta poëmata filo.

Iuuenalis,

Sed vatem egregium cui non ſit publica vena,
Qui nil expoſitum ſoleat deducere. --

contrà cùm aliena vituperabãt, aut ſua extenuabant, *craſſo filo compoſita* dicebant, vt M. Tullius ſuam pro Deiotaro: ſic *laborata ſoloci filo cantilena* apud Symmachum. ab eadem mente, etſi diuerſa tranſlatione, Perſius malum poëtam & tumidum *offas carminis* ait *ingerere*, quod contrarium eſt τῷ *deducere.* tranſlatum verbum è piſtorum, vel cocorum operibus. *offa carminis robuſti*, carmen non deductum, ſed ampullatum, turgidum, atque inelaboratum. Iuuenalis in alia re eandem vocem ſatirico cachinno aptauit:

—— *& patruo ſimiles effunderet offas.*

ſatira ſecunda. *offa* eſt ὄγκος, propriè pultis, vt indicat Plinij locus libro XVIII. cap. VIII. ita etiã vocantur illi globuli quibus aues altiles farciuntur.

Ingeris.) profers in publicum, & lectoribus tuis obiicis. at veræ offæ inſeruntur non ingeruntur.

centeno gutture niti.) Quidam *gurgite.* omnes veteres *gutture. niti* pro habere, fultum eſſe. ſic Græci ſuum ἐρείδειν variè vſurpant.

Grande locuturi.) καπάχρησις in voce *grande.* vide ad primam.

nebulas Helicone legunto.) Vide ad illud,

—— *Heliconiadáſque pallidámque Pirenen.*

leuia & quæ ſola ſpecie ſunt magna, νεφέλας Græci, Latini *nebulas* dicunt. quod propriè referendum ad ὁμίχλας, & quas νεφέλας ἀνύδρους vocat D. Iuda in epiſtola ſua. Ariſtoteles 1. Meteorolog. νεφέλας ἀγρίους, alibi μήπω γονίμας: quibus opponuntur οἱ γόνιμοι & πλωϊάδες.

Si quibus aut Procnes, aut ſi quibus olla Thyeſtæ Feruebit.) Vt ſæpè apud philoſophum ϕύειν τὸν οὐρανὸν ij dicuntur, qui ſcribebant cœlum fuiſſe genitum, ſiue creatum. apud Theophraſtum & Plautum αἱρεῖν τὰς πόλεις, *vrbes capere*, illi qui vrbiũ ἁλώσεις narrabat: ita heic, feruere illis dicitur olla Procnes aut Thyeſtæ, qui tragœdias componunt vel de Tereo qui filium Ityn ſibi appoſitum imprudens edit: vel de Atreo qui ſimilibus epulis Thyeſtam fratrem pauit. notæ ſunt fabulę. Plautus Rudente,

Scelestiorem cœnam cœnaui tuam;

Quam quæ Thyeſtæ quondam appoſita eſt & Tereo.

ſæpè inſulſo cœnanda Glyconi.) quam tragœdiã Glyco tragœdus ſit ſæpius acturus. *cœnare* heic eſt agere fabulam cupiditate cœnæ, ſiue mercedis, vnde ſe ipſe alat. *Glyco* tragœdi alicuius nomen vocis abſonæ, quem obiter ſatiricus irridet, Ex hoc loco diſcimus, fabulas quæ ſemel populo placuerãt, ſæpius reponi & ἀναδιδάσκεσθαι ſolitas: quod & ſcriptores alij Græci ac Latini teſtantur.

Tu neque anhelanti, coquitur dum maſſa camino Folle premis ventos.) Solent præceptores diſcipulos εὐφυεῖς laudando magis quàm obiurgando in officio continere. propterea Perſius nihil veritus Cornutum heic inducere, ipſius laudes commemorantem. Laudat autem Perſium Cornutus κατ' ἄρσιν καὶ θέσιν. prius ſeparans à malis poëtis & vitia commemorans, quibus careat: deinde virtutes recenſens quibus ſit ornatus. Quid tibi vis, inquit, cùm malos poëtas imitaris? nam tu non is es qui malis & ineptis poëtis debeas annumerari. tribus autem notis malum poëtam χαρακτηρίζει: prima eſt, quod *folle anhelanti premat ventos, coquitur dum maſſa camino.* id eſt quod ambitione tumidus, ſicut folles concepto vento tument, ab illa impellatur ad ſcribendum. expreſſus locus ex Horatio: de quo plura diximus in diatriba de imitatione Horatij.

nec clauſo murmure raucus Neſcio quid tecum graue cornicaris ineptè.) Altera nota poëtæ inſulſi: quod famam captare ſolet ſingularis cuiuſdam contentionis atque aſſiduitatis in ſtudiis: quæ vanitas ab eodem fomite ambitionis peruerſæ manat. iſto animo qui erant, ſolebant ſoli in publico cõſpici, vultu triſti, & ſecum aliquid murmurantes. hæc enim omnia meditabundum hominem exprimunt, & qui in ſeria cogitatione aliqua ſit defixus. non diſſimilis infelicium oratorum inſulſitas ridetur ab Ariſtophane in Equitibus:

ἀλλ' οἶσθ' ὅ μοι πεπονθέναι δοκεῖς; ὅπερ τὸ πλῆθος.

Εἴ που δικίδιον εἶπας εὖ, κατὰ ξένου μετοίκου,
Τὴν νύκτα θρυλλῶν, καὶ λαλῶν ἐν ταῖς ὁδοῖς σεαυτῷ
Ὕδωρ τε πίνων, κἀπιδεικνὺς τοῖς φίλοις ἀνιῶν,
Ὧν δυνατὸς εἶναι λέγειν. ὦ μωρὲ τῆς ἀνοίας!

cornicaris tecum clauſó murmure. eſt quod dixit comicus, λαλεῖς ἐν ταῖς ὁδοῖς σεαυτῷ. *cornicari* eſt ſolùm ambulare more cornicis. de qua Virgilius,

Et ſola in ſicca ſecum ſpatiatur arena.

de murmure meditantium dictum ad ſatiram III. *graue* eſt μετὰ σκυθρωπότητος: ſed melius iungas, *neſcio quid graue*, vt in ſatira prima, *grande aliquid.*

Nec ſtloppo tumidas intendis rumpere buccas.) Tertia nota: quod ſoleant imperiti poëtæ τὴν γνάθον φυσᾶν, hoc eſt inflati eſſe. poteſt hoc vel ad mores referri: quia imperitiſſimus quiſque & ἀφυέστατος, plurimum ſibi in literis tribuit: vel ad ſcripta, & illum quem paullò antè dicebamus hiatum carminis, & κομποφακελορρημοσύνην, vt diceret comicus. *ſtloppo* ſcriptum inuenimus non *ſcloppo* in omnibus antiquis membranis, non ſolùm Perſij, ſed etiam Priſciani. vox eſt eleganter ficta ad exprimendum illum ſonum, quem buccæ inflatæ, & ictu colliſæ edunt. Gloſſæ veteres *ſtloppus* ποιφυγμός. apud Marcellum Empiricum capite XXVIII. in carmine ad roſus, *Stolpus à cælo cecidit.* ſcribe, *ſtlopus.*

Verba togæ ſequeris.) ſequitur laudatio κατὰ θέσιν. prima laus, ἡ τῶν ὀνομάτων ἐκλογή. & eſt reuera prima vel primæ proxima oratoris aut poëtæ laus, electio recta verborum. Tu, inquit, vteris verbis

in communi vſu poſitis, non ex vltima antiqui-tate repetitis, vt quidam inepti faciebant, ſicut ad primam dicebamus. non etiam ampullatis & ſeſquipedalibus. *verba togæ* quibus vtuntur oratores in foro: vbi καλλιεπίας ἀγὼν ἐξετάζεται.

iunctura callidus acri.) altera laus: quod ſit ἔμπειρος τῆς τέχνης τῆς λόγου συνθέσεως. electionem verborum proximè ſequitur eorundem compoſitio recta: de quo tam multa præcipiunt rhetores. Seneca etiam epiſtola CXIIII. eos reprehendit, qui ſtudio exaſperandæ orationis in hac parte peccarent de induſtria: *nolunt*, inquit, *ſine ſalebra eſſe iuncturam, virilem putant & fortem, quæ aurem inæqualitate percutiat.* contrarium huic vitium illorum, quorum compoſitio erat modulatio, vt ibidem ſcribit Seneca. inter vtramque eſt illa *iunctura acris*, quæ heic commendatur à Cornuto.

Ore teres modico.) Tertia laus ab elocutione concinna neque humili, neque inflata. *teres* ſcripſimus cum membranis Iacobi Bongarſij. quid ſit *teres oratio* declarat M. Tullius in III. De oratore hoc modo. *Sed ſi habitum etiam orationis, & quaſi colorem aliquem requiris, eſt plena quædam & tamen teres ac tenuis, & non ſine neruis ac virib.* ſed Perſius ſuo more ad verba Horatij reſpexit, *ore rotundo loqui.* ſic apud comicum ϛρογγύλον ϛόμα, & ϛρογγύλα ῥήματα, & paſſim apud rhetores ϛρογγύλη λέξις, ſiue τὸ ϛρογγύλον τῆς λέξεως: quod tamen non ita generaliter apud illos accipitur. Alij libri vulgò edunt *teris*: quod ſi cui placeat, repetendum erit

è verſu

è verſu præcedenti, *verba togæ*. erit autem *ore terere verba* idem ac loqui, verba vſurpare ſiue ſcribendo, ſiue lóquendo. Horatius:

--quid nunc eſſet vetus, aut quid haberet
Quod legeret, tererétque viritim publicus vſus?

pallentes radere mores Doctus.) Quarta laus, à genere ſcriptionis: ſanctè enim viuere eum oportet, qui ſit paratus in alium dicere: ac multò magis, qui ſatirica ſcriptione publicos mores hominum obiurgare inſtituat, vt fecit Perſius. *doctus* & nomen eſſe poteſt pro σοφὸς, δεινός: & participium pro διδαχθείς: quod bene Cornuto quadrat: qui Perſium τὰ ἠθικὰ docuerat. Satiræ proprium eſt, ridendo dicere verum: duo igitur ἰδιώματα ſcriptionis ſatiricæ: reprehendere, & ridere. quare Cornutus ab vtraque hac proprietate ſatirographum Perſium denotauit. prior cõtinetur his verbis. *radere*, reprehendere, vt in prima. *mores pallentes*, οὐχ ὑγιεῖς. Sequitur altera proprietas, *& ingenio culpam defigere ludo*, quod quaſi ridens ludénſque vitia carpat. *defigere* eſt validè figere. heic eſt, nõ leui nota aſpergere, ſed quæ hæreat, vt quæ probè ſunt in terram defixa. videtur alluſum ad obelos criticorum, & propria eius artis vocabula, κεντεῖν, σίζειν, *compungere*, *confodere*, & ſimilia. non malè etiam exponas, *defigere ingenuo ludo*, ſalibus & acrioribus iocis ceu colaphis petere. ſic in Perſa Plautus:

—— te hodie defigam in terram colaphis.

non probo vt referamus ad magicas defixiones, & καταδέσμοις. *ingenuus ludus*, qui illiberali atque

obſcœno opponitur: quales ſunt *αἱ ἐπιτείδειοι παιδιαὶ τοῦ βδελυροῦ* apud Theophraſtum.

Hinc trahe quæ dicas.) Confirmat Cornutus Perſium in propoſita ſtudiorum ratione: quaſi dicat: fac vt quæ dices ſcribéſve, ab eadem mente orta ſe probent, ex qua priora tua ſcripta: eandem ſtili temperiem ſerua: idem argumentum vrge, & perge ſatiras ſcribere.

menſáſque relinque Mycenis.) *menſas* nempe Atrei. *Mycenis* omnes membranæ, non *Mycenas* quod eſſet pro Mycenæas *Μυκηναίας*. vel Mycenenſes, vt apud Tullium.

Cum capite & pedibus.) Seneca ait manibus. in Thyeſta:

Denudat artus dirus atque oſſa amputat:
Tantùm ora ſeruat, & datas fidei manus.

plebeiáque prandia noris.) omitte & argumenta tragica, & omnem orationis vanum tumorem.

Non equidem hoc ſtudeo.) Excuſat ſe modeſtè Perſius apud præceptorem: dicítque iuſtam ſibi cauſſam eſſe talis voti faciendi quale ſupra cœperat facere: rem enim magnam eſſe quam velit, ſi poſſet, eloqui: non leue aliquid, ac nugatoriũ, vt ferè ſunt illa quæ tumidè adeò vulgò poëtæ ſoliti ſint tractare.

bullatis vt mihi nugis Pagina turgeſcat.) *bulla* ſymbolum vanitatis. Varro, *homo bulla.* *ἄνθρωπος πομφόλυξ*, id eſt *ματαιότης*. inde *bullata*, vana & *ματαιότητος* plena. *bullata nugæ* heic argumenta inania, quib. opponuntur apud Polybium & alios Græcos *πραγματικὰ* ſcripta: inania inquam, ſine

argumento, ſiue ſcribendi genere. ſic *crepantes adulationum bullas*, dixit Sidonius Apollinaris in ſeptima libri primi. etiam Græci πομφόλυγας & παφλάσματα ſimiles ſcriptiones vocant: vnde vocem compoſuit facetiſſimus comicus, πομφολυγοπαφλάσματα. Sed in omnibus ſcriptis manu libris, quibuſdam etiam editis, inuenimus conſtanter *pullatis*: quam lectionẽ & antiqua ſcholia agnoſcunt. *pullatæ nugæ*, quæ pullatis & vilis popelli iudicio ſint probandæ: nam *pullati* apud Plinium, Suetonium atque alios vocantur ὁ χυδαῖος ὄχλος. nec malè vetus interpres, quiſquis ille fuit, de tragicis argumentis interpretatur ex iis quæ præcedunt: ſemper enim in tragœdiis reges pullati, hoc eſt mœſti & aliquo ingenti caſu triſtes inducuntur. In veteri Bongarſij expoſitum inuenimus, *nigris mendaciis*.

dare pondus idonea fumo.) leuiſſima: cuius pondus non ſit maius quàm fumi pondus. Græci Latiníque leuia vocant fumum. locutio eſt ab Horatio.

Secreti loquimur.) adeò cupiditate gloriæ ad hæc ſcribenda non impellimur, ſicut iſti aretalogi κομπασταὶ, vt te vnum ſpectem cùm hæc ſcribo: neque aliter tecum fabulari heic cupiam, quàm ſi vnâ eſſemus ac ſecreti loquentes pectorum arcana inuicem nobis aperiremus. Amici cùm de rebus ſuis liberè confabulari volunt, ſecretum petunt: ideò Perſius ſecretum ſe loqui ait cum Cornuto, hoc ſignificans, nihil ficti, nihil ſimulati ſe heic dicturum: ſed omnia ἐξ ἀπερι-

κίος νόε, vt ait Theocritus, & vt eſt apud tragicũ ἐξ ἄκρου μυελοῦ ψυχῆς.

tibi nunc hortante Camœna Excutienda damus præcordia.) quaſi dicat, cepit me impetus aperiendi tibi pectoris mei intima viſcera. ſed quia verſu ſcribit, ideò ait, *hortante Camœna*: quomodo autem hoc carmine præbet amico pectus ſuum excutiendum? nam poſſumus quidem familiari ſcriptione declarare affectum noſtrum: ſed præbere explorandum animum ea ratione non poſſumus. referrem inter ἄλογα licentiæ poëticæ: niſi in promtu eſſet excuſatio non vana: ita locutum poëtam, quia præſentem fingit Cornutum. item alia: quòd hac compellatione faciat poteſtatem Cornuto experiendi animum ſuum qua voluerit cumque ratione: ſicut diſertè mox ſequitur.

quantáque noſtræ Pars tua ſit Cornute animæ t.) quam non dimidia pars animæ noſtræ tu ſis, vt olim ſapiens dixit: ſed pars & melior & maior. ſic Statius Metium Celerem vocat *animæ ſuæ partem meliorem.* Rutilius in Itinerario: *Victorinus enim noſtræ pars maxima mentis.* & ita multi Latini. tractat pluribus hanc ſententiam de ſe & Baſilio loquens Gregorius Nazianzenus in illius epitaphio. idem alibi ad exprimendam coniunctionem voces illas vſurpat, συμψυχίαν καὶ συμφυΐαν. contrà Simplicius amicitiæ vtilitatem explicãs, per hanc vnumquemque amicorum plures animas plura corpora habere oſtendit.

pulſa, dignoſcere cautus Qu.) poſtquam dixit ſe

facere poteſtatem Cornuto experiundi ſui, nunc hortatur vt faciat. & rationẽ adiicit: potes enim. non mediocris laus eſt, quæ heic tribuitur Cornuto: ſcire illum diſcrimen facere inter amicum verum & falſum, ſiue adulatorem. quod quàm difficile ſit, diſcere poteſt, ſi quis eſt qui neſciat, diſcat licet ex vtiliſſimo Plutarchi libello, quem deca re compoſuit. *pulſa*, κρούε vel προσκρούε, vt fit in fictilibus: ſuprà ad tertiam. item διακωδώνιτα: quam vocem hoc ſenſu amat ponere beatus Chryſoſtomus.

Quid ſolidum crepet.) Aurſonius in Pythagorica acroaſi:

> *Sit ſolidum quodcunque ſubeſt: nec inania ſubtus*
> *Indicet, admotus digitis pellentibus ictus.*

& pictæ tectoriæ linguæ.) Non videtur dubitandum quin hæc vera ſit lectio: non poſſum tamen prætermittere, quod inueni in tribus antiquiſſimis codicibus: vbi ſummo conſenſu *plectoria* ſcriptum pro *tectoria*. an ſub mendo manifeſtario lateat aliquid cogitent docti.

His ego centenas auſim depoſcere voces.) *His*, ad iſta, ad declarandum meum in te animum, & iudicium de te. variat lectio in optimis libris: nam *hic* præferunt alij: nulla ſententiæ mutatione. *centenas*, ſi legas *his*, erit ad ſingula horum optare non dubitauerim centum voces. ſi ſcribatur *hic* pro centum ſimpliciter poſitum, vt ſæpe apud poëtas.

vt quantum mihi te ſinuoſo in pectore fixi.) Obſerua dictionum vim: *fixi*, non *repoſui*. vt, *manet*

alta mente repoſitum: & ſæpe poëta ἐνὶ φρεσὶ καταθέσθαι. facilè moueri poſſunt, quæ poſita ſunt aut recondita. at fixa,& quæ vi adacta,hærent. deinde, *ſinuoſo pectore*, hoc eſt, in omnibus etiam intimis animi receſſibus. ſinus animo tribuit, vt Græci κόλπεις.

Voce traham pura.) in publicum proferam, & & palàm faciam. *trahere* pro dicere,vt *dare* ſæpe. *da Tityre nobis.*

totúmque hoc verba reſignent.) Lucilius:

——ſalutem fictis verſibus Lucilius,
Quibus poteſt impertit, totúmque hoc ſtudiosè & ſedulo. apud Nonium in *ſedulo.*

ſed non videtur perfecta eſſe ſententia.

Quod latet arcana non enarrabile fibra.) *fibra arcana*, intimi cordis receſſus. iunge *latet non enarrabile*, mea nempe lingua: ideò ad hoc enarrandum, *—— centenas auſim depoſcere voces.*

Cùm primum pauido cuſtos mihi purpura ceſſit.) Tanti ſui in Cornutum affectus cauſſam exponit: vſum ſe illo præceptore, diligentiſſimo, fideliſſimóque: & eo quidem tempore, quo maximè illi opus erat rectore: quando ex ephebis egreſſus, ſumta virili toga, ceperat vitæ ſuæ modum habere. hæc eſt illa ætas periculoſa iuuentuti: qua quidem aut virtutis aut vitij iter ingreditur, quod ferè deinceps inſiſtit. propterea Perſius vt magnitudinem beneficij in ſe à Cornuto collati amplificet, periculum ſuum exaggerat, multíſque verſibus lubricum eius ætatis deſcribit.

Cùm primum pauido cuſtos mihi purpura ceſsit.) quando primùm poſui purpuram, id eſt togam prætextám quæ puero mihi & in tenera illa ætate verſanti, pro cuſtode fuit. Antiquiſſimum Ro. inſtitutum fuit, vt pueri ad pubertatem vſque toga amicirentur purpurâ prætexta. cuius moris originé ſimul & cauſſam variè explicat Macrobius lib. I. Saturnal. cap. VI. Sed de cauſſa Perſium ſequamur: qui purpuram pueris attributam ait, *cuſtodem pauidis*: eſt enim illa ætas obnoxia alienæ vi: maximè autem τῶν παιδομανούντων, quorum flagitia præcipuè timebantur, vt Græci Latiníque paſſim teſtantur. ideò apponi ſolitus cuſtos lateri puerorum pædagogus: cuius hoc primum officium, vt docet Quintilianus libri primi cap. II. Horatius de ſuo patre:

—— mi ſatis eſt, ſi
Dum cuſtodis eges, vitam famámque tueri
Incolumem poſſim. ——

idémque alibi iure gloriatur, patrem ſuum ſibi adfuiſſe cuſtodem omnes circum doctores. hoc eſt, pro pædagogo ſibi fuiſſe. eandem ob cauſſam dabatur & cuſtos alter, purpura nempe. Ea veſtis ſacra habebatur dicebatúrque, vt apud Appianũ, ἡ ἱερὰ ἐσθὴς tribunorum plebis. quare qui purpura vtebantur, eo ipſo nomine, venerabiles & ſancti habebantur: vt ſi quis contumeliæ vel iniuriæ cauſſa purpura inſignitos attrectaſſet, non hominum tantùm, ſed & deorum iura violaſſe intelligeretur. hanc enim vim res habuit. Fabius declamatione CCCXL. *Ego vobis allego etiam illud*

ſacrum prætextarum, quo ſacerdotes velantur, quo magiſtratus : quo infirmitatem pueritiæ ſacram facimus, ac venerabilem. & alibi : *expugnaſti domum, & virginis prætextam ſcidiſti.* quoniam vt domus ſua cuique ſacra, ſic virgini ſua prætexta. hæc eſt quæ dicitur *maieſtas matronarum* & *maieſtas pueritiæ*, vt dicebamus ad Trebellij Pollionis Gallienos. quam eandem maieſtatem alia ratione tribunis ſuis pop. Ro. conciliauit: nouo & inuſitato honoris genere diis conſecrando. cuius rei argumentum affert Plutarchus, quod ſi fortè tribunus in publico ambulans caderet & humum tangeret, expiari illum oportuit: quod in rebus tantùm ſacris fieri ſolebat. locus Plutarchi ita ſcribendus Quæſtionum Rom. capite LXXXI. τὸν δήμαρχον τῇ τιμῇ ποιοῦσιν ἱερὸν καὶ ἅγιον, καὶ ἄσυλον· ὅπου κἂν βαδίζων ἐν δημοσίῳ πέσῃ, νόμος ἐστὶ καθαίρεσθαι καὶ ἁγνίζεσθαι τὸ σῶμα, καθάπερ μεμιασμένον. χαιροπρεπὴς illud, *purpura ceſſit mihi*, hoc eſt, me reliquit, ſiue relicta eſt à me. *ceſſit* videlicet, vt iam annis maiori: vel etiam vt hoſti: nam grandiuſculis pueris inuiſa purpura propter expectationem libertatis poſt ſumtam virilem togam.

Bullåque ſuccinctis Laribus donata pependit.) De bulla puerorum fusè ibidem Macrobius. & hanc & togam prætextam cùm ponebant, diis appendebant, vt dicebamus ad ſatiram ſecundam. Laribus nempe, in quorum conſpectu pueritiæ inſignia moris erat ponere. *ſuccinctis* autem id eſt, εὐζώνοις, quia habitu peregrinantium erant Lares, pellibus amicti, cum cane comite,

Cùm blandi comites.) cùm aſſentatores, paraſiti & ſimiles iuuenum latera cingere ſolent, nudata à pædagogis, & magiſtris, qui erant comites ingrati & inuiſi.

totáque impune Suburra Permiſit ſparſiſſe oculos iam candidus vmbo.) cum toga libera & virilis aſſumta, dat poteſtatem, amori ſi ita lubeat, indulgendi: & toto illo infami Suburræ vico quærendi Leſbiam aliquam vel Laïdem. Propertius libro III.

Vt mihi prætexta pudor exuelatus amictu,
Et data libertas noſcere amoris iter.

Plutarchus De audiendo: καθάπερ Ηρόδοτός φησιν ἅμα τῷ χιτῶνι συνεκδύεσθαι τὴν αἰδῶ τὰς γυναῖκας, οὕτως ἔνιοι τῶν νέων ἅμα τῷ τὸ παιδικὸν ἱμάτιον ἀποθέσθαι συναποθέμενοι τὸ αἰδεῖσθαι καὶ φοβεῖσθαι, καὶ λύσαντες τὴν καταχηματίζουσαν αὐτοὺς περιβολὴν, εὐθὺς ἐμπίπλανται τῆς ἀναγωγίας. Toga virilis alba erat ſine purpura. *vmbo togæ*, eſt centrum plicarum in toga. ſic enim lautiorum toga componebatur, vt corrugata in multa πτύγματα clypei ſpeciem præberet: cuius centrum propriè appellatur vmbo. ſed de togæ vmbonibus ac tabulatis accuratè diſputamus in libris De re veſtiaria. *Suburra* infamis Romæ vicus ob inhabitantes lupas. notum ex poëtis.

Cúmque iter ambiguum eſt.) alludit ad Herculem Prodicium.

& vitæ neſcius error.) philoſophiam vitæ magiſtram vocant Cicero, & Seneca. huius contrarium eſt *error vitæ neſcius.* hoc eſt ignoratio co-

rum quæ ſunt neceſſaria ad vitam bene inſtituẽdam. Vitæ autem via quædam eſt, quò reſpexit Pythagoras. Baſilius Magnus in primum pſalmum rem fusè explicat: item in ea περὶ τοῦ μὴ προσηλῶσθαι τοῖς βιωτικοῖς.

Diducit trepidas ramoſa in compita mentes.) apud Seruium malè ſcriptum *Traducit.* Pars librorum *Deducit:* alij *Diducit.* quod rectius, vt dictum ad tertiam. *ramoſa compita*, litera Pythagoræ, de qua ſatis ibidem.

Me tibi ſuppoſui.) in diſciplinam dedi. ὑπέταξα· φέρων ὑπέβαλον, vt loquitur Plutarchus in eadem re: etſi de grandioribus παραβάλλειν dicunt Græci potius quàm ὑποβάλλειν. ridiculi ſunt qui ad ſuppoſitionem partus putãt alluſum. præcipua diſcipuli laus, vt magiſtro obedientem ſe præbeat. hanc ὑποταγὴν Cornuto ſe præſtitiſſe hoc verbo ſignificat: propius ſit vero, alluſum ad oua quæ ſupponuntur gallinis fouenda: vt *ſuſcipere ſinu* ſit ἐπῳάζειν. In veteri Bongarſij legitur,

Me tibi ſepoſui: —— & appoſita eſt interpretatio, *ad te ſegregaui.*

Socratico Cornute ſinu.) ſuſcipis me fouendum in ſinu tuo. qui es Socraticus philoſophus. etiam Stoici è Socratis ſchola, tanquam ex equo Troiano prodierunt: nam inter Socratis γνωρίμους & diſcipulos Antiſthenes: huius Diogenes, præceptor Cratetis Thebani, quo vſus doctore Zeno. Adde quod, tota moralis doctrina, quam propriè Seneca aliíque philoſophiæ nomine intelligunt, à Socrate eſt. itaque omnes illæ τῦ

ἠθικοὶ αἱρέσεις quas in præfatione Laërtius nominat, & item aliæ quarum Cicero ac cæteri meminerunt à Socrate & originem & commune nomen ſunt nactæ. quare *Socraticus ſinus* eſt inſtitutio in morali philoſophia.

tunc fallere ſollers Appoſita intortos extendit regula mores.) tunc diſciplina tua, qua me imbuiſti, direxit prauos mores meos, ſenſim atque ita vt aſperitatem nouæ diſciplinæ vix vllam ſentirem. duo dicit Perſius: correctam priorem vitam ſuam à Cornuto, poſtquam ſe illi in diſciplinam dedit: & ita leuiter correptum ſe atque ab obliquis tramitib. in rectam viam fuiſſe traductum, vt repentina vitæ mutatione & nimio rigore diſciplinæ non offenderetur. ēgregia laus Cornuti: eſt enim cum primis difficile atque arduum, præceptorem inuenire qui bene & cōmodè iuuētutem ab voluptatum ſtudio ad amorem virtutis flectat, & ſine tædio quò vult ducat. hæc docendi ratio eſt, quæ Perſio heic dicitur, *regulæ fallere ſollers*: quæ non *ἀθρόως*, ſed *ἐκ προσαγωγῆς* diſcentis animum inflectit: vt prius ſentiat ſe emendatum quàm emendari: prius perductum ſe ad ſanitatem gaudeat, quàm medicamenti amaritudine offendatur. *regula appoſita, & intorti mores* ab arte fabrili ſunt eleganter tranſlata. ſic paſſim Græci *τῷ κανόνι τὰ σκολιὰ ἀπευθύνειν.* vel *τῇ προσαγωγῇ τοῦ κανόνος τὰ διεστραμμένα εἰς εὐθύτητα μεταβάλλειν.* *extendit* pro dixerit, correxit. tranſlatum à perpendiculari funiculo: qui tum demum eſt rectus quando eſt intenſus. contrà

pro extendere *corrigere* dixerunt. Plinius de Milone lib. VII. *malum tenenti nemo digitum corrigebat.* ita autem ſcripta lectio, non *oſtendit.* τὸ *fallere ſolers,* etiam hoc modo eſt interpretari: tunc vitæ meæ prioris errorem correxit, inſtitutio tua, & ea quam abs te accepi recti notitia: quæ eo difficilior eſt, quia ſæpe,

In vitium ducit culpæ fuga, ſi caret arte.

mihi prior interpretatio quam & vetus ſequitur, acutior videtur ac melior.

Et premitur ratione animus vincique laborat.) *Animus* heic, non eſt totus animus, ſed pars tantùm illius. Eſt in animo noſtro pars ratione prædita, pars rationis expers: hæc duplex eſt: nam aliud eſt ἄλογον quod prorſus ratione caret: vt ἡ θρεπτικὴ δύναμις, & facultas vegetatiua, quæ maximè in ſomnis ἐνεργεῖ. aliud τὸ ἄλογον μὲν, λόγου δὲ τι μετέχον, ait philoſophus. hinc illa pugna in animo continentis. ineſt ratio, quæ deterret à vitiis: ineſt & ἄλλο τι παρὰ τὸν λόγον πεφυκὸς, inquit Ariſtoteles, ὃ μάχεται καὶ ἀντιτείνει τῷ λόγῳ. idem igitur heic *animus*, ac perturbatio & vitiũ: vt cùm aiunt vulgò Græci, τὸ πάθος τῷ λογισμῷ πιέζειν χρή. cùm addit,

—— *vincique laborat.*

hoc vult quod ex Ariſtotele modò dicebamus: partem illam animi rationis expertem parere tamen rationi eſſe aptam. diuerſa autem notione vox *animus* heic repetenda: neque enim verè dixeris partem illam ſequiorem laborare, aut omnino velle vinci: ſed nec rationali parti hoc

conuenit: quæ vincere laborat, non vinci. verùm animus in vniuerſum conſideratus is eſt, qui vinci illam ſui partem cupit nactus meliorem inſtitutionem, atque in eo laborat altera ſui parte.

vincíque laborat.) rectè *laborat.* eſt enim labor ingens, & certamen arduum quando vitia domare nitimur, & vt ait Æſchylus, σφριγῶντα θυμὸν ἰσχναίνειν βίᾳ. videtur Perſius imitatus Plautinum illud in Trinummo:

Certum' ſt ad frugem applicare animum: quanquam ibi animo
Labos grandis capitur. ——.

Gregorius Nazianzenus:

Πρήγματα δ' οἷα δοκεῖς πάσχειν ψυχὴν πολεμοῦσαν
Σώματι, καὶ κόσμῳ ἀντικαθεζομένην;

Artificémque tuo ducit ſub pollice vultum.) & ita animus meus tua diſciplina totus immutatur, atque ex deprauato emendatus, è malo euadit probus. Iuuenalis in VII. imitatur hunc locum, & quaſi ex profeſſo illuſtrat:

Exigite vt mores teneros ceu pollice ducat
Vt ſi quis cera vultum facit. ——

Statius quoque in prima Achilleidos eandem ſimilitudinem vberius tractauit. Ait enim de Thetide filium ſuum non ad virtutem, verùm ad mollitiem inſtituente,

Inceſſum motúmque docet, fandíque pudorem
Qualiter artificis victura pollice ceræ
Accipiunt formas; ignémque manúmq. ſequuntur
Talis erat diuæ natum mutantis imago.

ex verbis Iuuenalis non ſine ratione aliquis putet legendum in noſtro, *ducit ceu pollice*. ſed nihil mutandum: nam Iuuenalis ita molliuit, quod duriuſculè dictum fuerat à Perſio. tranſlatio eſt à ſtatuariis, qua & ſatira prima vtitur. *pollice ducere* familiaris Claudiano phraſis. *animus ducere vultum* dicitur, quando bonis moribus informatur: quorum perſæpe dat ſignificationem vultus: vt modeſtiæ aut immodeſtiæ, iræ aut ἀοργησίας, ſpei bonæ, aut meticuloſi ingenij. Sed cur ait Perſius *artificem vultum*? videtur enim ἄνω ποταμῶν, vt vultum qui fingitur appellet artificem: immò artifex eſt pollex qui fingit nõ opus quod fingitur. Vni, opinor, è tot interpretibus Britannico venit in mentem huius abſurditatis. ait verò ille eſſe antiptoſin accuſatiui pro ablatiuo. parum rectè: nam antiptoſis locum habere non poteſt, vbi ea admiſſa ſenſum peruertit. tolerabilius dixiſſet eſſe hypallagen. Nos exiſtimamus vel *artificem vultum* παθητικῶς dictum, pro magna cura atque arte laboratum. ſic *artifex nodus* apud Macrobium libro III. capite XIII. vel ſcripſiſſe Perſium,

Artificíſque tuo ducit ſ. —

ignoratio huius Latinitatis, *ducit vultum ſub tuo artificis pollice*, corrupit hunc locum. ſic autem ſæpiſſimè Cicero, & omnes veteres. in epiſtola ad L. Paulum Cos. *me conſulem tuum ſtudium adoleſcentis perſpexiſſe*. M. Cato Ciceroni, *tuam virtutem cognitam in maximis rebus domi togati, armati foris*. Liuius, *vt noſter duorum euentus oſtendit*. alibi, *noſtro duorum euentu*. ita Græci: Homerus,

Δ' ἀνὴρ αὐτ' ἐμὸς ἔσχε κυνώπιδος.

Sophocles πῆμα δυςλώου κακα. ita ergo, *tuo artificis vultu.* Idem erit ſenſus ſi legas,

Artificíque tuo d. ſ. p. v. -- ſanè in ſuperiore Statij loco non *artificis*, ſed *artifici* legit Priſcianus lib. VII.

Tecum etenim longos memini conſumere ſoles.) Hoc verſu & tribus ſequentibus ſummam familiaritatem deſcribit, quæ illi fuerat cum præceptore ſuo Cornuto: apud quem videtur vixiſſe dum philoſophiæ ſtudiis imbueretur. Vetus ſcriptor vitæ Perſij, *Cùm eſſet annorum ſedecim amicitia cœpit vti Annæi Cornuti., ita vt ab eo nuſquam diſcederet: à quo introductus aliquatenus in philoſophia eſt.* paullò pòſt: *Vſus eſt apud Cornutum duorum conuictu doctiſſimorum & ſanctiſſimorum virorum. longos conſumere ſoles* eſt, dies totos tranſigere. ſic ἥλιον vel ἡμέραν αἰθύσσειν Græci: & μακροὺς παραμαίτειν ἡλίους apud Nicephorum Gregoram. Callimachus in epigrammate καταδύειν τὸν ἥλιον: quod παροιμιακῶς Dio Chryſoſtomus vſurpat de eo qui fruſtra tempus terat.

Et tecum primas epulis decerpere noctes.). conuiuia paullò ante noctem, hoc eſt, poſt horam decimam à ſobriis adibãtur, & in primam noctem protrahebantur. *primas* itaque *noctes* ſiue vnam aut alteram horam noctis cibo ſumendo impendebant. longè erant alia quæ vocabant intempeſtiua conuiuia: quæ adpetere diſertè vetantur ſtudiorum liberalium ſectatores, lege trium Auguſtorum in Codice Theodoſiano.

Vnum opus & requiem pariter diſponimus ambo.) id eſt, ſine vlla intermiſſione vnâ eramus: vnâ ſtudebamus: vnâ ceſſabamus. vitæ vniuerſæ duæ ſunt partes, otium & negotium: σπουδὴ καὶ σχολή. pro *vnum*, malim,

Vnâ opus & requiem pariter diſponimus. -

aliter tamen veteres. ita igitur accipe, vnum opus, & requietem eandem pariter diſp. imitatus eſt iſtum Virg. verſum:

Omnibus vna quies operum, labor omnib. idem.

Atque verecunda laxamus ſeria menſa.) iam dixit,

Et tecum primas epulis decerpere noctes.

cur repetit? quia vel præcipuum teſtimonium eſt arctæ amicitiæ ſalis & menſæ communio. ἡ γὰρ συντροφία, ait verè Plutarchus, ὥσπερ ἐπιτόνιόν ἐστι τῆς εὐνοίας.

Non equidem hoc dubites, amborum fœdere certo Cõſentire dies.) Vt ſummam animi ſui coniunctionem cum animo Cornuti magis exprimat hæc dicit Perſius: non enim πρὸς τὸ ῥητὸν & ſimpliciter hæc ſunt accipienda, vt perineptè fecerunt quidam. Atqui non aliter capi locus debet, quàm ſi dicat Perſius: ex omnibus cauſſis magnæ cuiuſdam ac perfectæ amicitiæ, ἡ συναστρία cenſetur quorundam iudicio maxima: quod ſi ita eſt, ab effectis colligere tutò poſſumus, occulta ſideris alicuius poteſtate coaluiſſe hanc inter nos amicitiam tantam, adeóq. firmam. Quod amicitiæ ſingularis cauſſam è ſiderum conſenſu vulgò peterent, etiam Hebræorum παροιμιακὴ

locu-

locutio teſtatur. nam cùm aliquem alij eſſe amiciſſimum ſignificare volunt, dicunt בן גילו *eſt filius ſtellæ eius.* Horatium autem imitatur Perſius, vt alibi oſtendimus.

Non equidem hoc dubites.) hoc eſt, credas, *φαίης ἄν*: quæ loquendi genera non vſurpamus, cùm vera res eſt de qua loquimur: ſed cùm ſimillima vero. at quidam interpretes ita interpretati ſunt quaſi *credas* dixiſſet Perſius: & ex ſententia Cornuti hæc Perſium dicere adnotarunt: quo nihil falſius fingi poteſt. omnino abſurdiſſimū eſt ita hæc accipere quaſi potuerint Cornutus & Perſius, qui ætatis diuerſæ fuerunt, eundem horoſcopum habere. nam quót ſeculis opus fuerit, vt fieret omnium ſiderum in idem punctum ἀποκατάστασις?

Conſentire dies.) Ita omnes codices, non *deos*, quod afferunt nonnulli. atqui confutat Perſius ſtatim:

Noſtra vel æquali ſuſpendit tempora libra.

quod heic *dies* ibi dixit *tempora.* intelligit vniuerſam vitam, cuius præcipuas partes ſideribus alligant mathematici, genituram, ortum coniugium, ἐπιδήμια, aduerſa aut læta, mortem. in his omnib. ſimilibúſque aliis conſentire oportet eos quorum conſentiunt dies vel tempora, vt heic loquitur Perſius.

Noſtra vel æquali ſuſpendit tempora Libra Parca tenax veri.) Plures ſunt conſtellatiónes quæ inter ſe homines iungunt: ſed duæ illæ præcipuæ quarum heic fit mentio. cùm ſub eodem Libræ

ſigno naſcuntur, aut ſub Geminis. id eſt, cùm pariter ſunt. vel ζυγιαῖοι, vel διδυμιαῖοι: ſic enim vocant Græci. ita dicuntur alij κελαῖοι, πανελαῖοι, σκορπιαῖοι, & ſimiliter in cæteris.

ſeu nata fidelibus hora Diuidit in Geminos concordia fata duorum.) *hora* eſt horoſcopus. etſi in genituris obſeruandis, non hora ſolùm ſpectari ſolita, ſed dies quoque: imò & tertius dies æquè ac primus, vt ait alicubi Firmicus. aliter alij, quos ridet Baſilius ſexta in Sex dies homilia. *hora nata fidelibus*, hypallage, pro qua naſcuntur fideles amici. vel quæ οἰκεῖοι, ſiue ποιεῖ συμπαθείας ἀπλαίστους καὶ ἀδιαλύτους, καὶ ἀνεπηρεάστους, vt loquitur Ptolemæus. de Geminis Manilius:

Magnus erit Geminis amor & concordia duplex:
Magnus & in multos veniet ſucceſſus amicos.

Saturnúmque grauem noſtro Ioue frangimus vna.) *noſtro*, nobis propitio. eſt enim ſignum ἀγαθοποιὸν, vt Saturnus maleficus. Apud Firmicum ſæpe legas, *Saturnum radiationibus Iouis mitigari.* Ptolemæus Tetrabib. IV. Κρόνος καὶ Ἥλιος ἐπελθόντες τοῖς ἀλλήλων τόποις, ποιοῦσι φιλίας διὰ συντάξεως, ἢ γεωργίας, ἢ κληρονομίας. *Frangere* & *temperare* aſtrologorum voces, in eam rem vſitatæ, cùm ſiniſter affectus vnius ſideris impeditur contraria vi alterius. Seneca De beneficiis libro IV. cap. XXIII. de ſole & luna. *Non dubium eſt quin hoc humani generis domicilium circuitus ſolis ac lunæ vicibus ſuis temperet: quin alterius calore alantur corpora, alligantis omnia hyemis triſtitia frangatur.* alludit Statius in Tiburtino Manlij:

——*frangunt ſic improba ſolem*
Frigora: Piſaúmque domus non aſtuat annum.

Neſcio quod certe eſt quod me tibi temperat aſtrum.) quia, vt diximus, plura ſunt ſigna amicantia, Perſius aliquot poſitis, vel hæc, inquit, ſigna hanc tantam inter nos amicitiam conciliarunt: vel certè aliquod aliud: nam omnino aliquod ſidus eſt vnde noſtræ amborum voluntates, ſtudiáque pendent, & inter ſe adeò amicè mutuò conſpirant.

quod me tibi temperat.) συſκιρνᾷ, συſκολλᾷ, miſcet. aliter hanc vocem accipit quam vulgò mathematici, & Horatius ipſe quem imitatur.

Mille hominum ſpecies & rerum diſcolor vſus.) Hactenus de ſuo in Cornutum affectu & Cornuti in ſe meritis egit: nunc de ſingulari eiuſdẽ virtute dicturus, & genere vitæ quo vniuerſam iuuentutem Rom. partim demerebatur, partim demereri paratus erat, à diſſimilium vel contrariorum comparatione laudationẽ eius inſtituit: eſt enim hic μέγιστος τόπος αὐξήσεως, vt ait philoſophus. Commemorat igitur varia hominum ſtudia: quæ omnia vel ad χρηματιστικὴν auarorum vitam, vel ad ἀπολαυστικὴν voluptuariorum referuntur: vt ex horum vilitate, creſcat laus Cornuti, cui vnicum erat vitæ propoſitum philoſophari cùm ſibi tum aliis: iuuentuti nempe Romanæ, quæ ad ſtudia ſapientiæ & Stoicæ diſciplinæ cognitionem ſe vellet accingere. *ſpecies* ſunt, propoſita vitæ, artes vel ſcientiæ quas homines profitentur. Ptolemæus in quarto Tetra-

bibli *πράξεων ποιότητας* vocat, vulgò Græci *βίου ἀφορμὰς* & *ἐπιτηδεύματα*, vel etiam *ἰδέας βίων*, vt Gregorius Naz. in ea ad Iulianum ἐξισωτήν. idem alibi *αἱρέσεις* nominat, cùm ait, *αἱρέσεις βίων διάφοροι. rerum vſus diſcolor*, artes diuerſæ, ac ſcientiæ quæ circa res verſantur: putà medicina, circa ſanitatem: myrepſica, circa confectionem vnguentorum, naupegica circa nauium fabricas. ſic apud Ciceronem, *vſus reip.* vel *in rep.* eſt notitia politicæ ſcientiæ. *diſcolor* igitur *vſus rerum*, *διάφορος τῶν πραγμάτων χρῆσις*: hoc eſt, *διάφοροι τέχναι περὶ τὰ πράγματα καταγινόμεναι, ἡ μὲν ὧδε, ἡ δὲ ὧδε.*

Velle ſuum cuique.) Hominum voluntas vna omnium eſt naturalis, eadémq. vniuerſalis: velle eſſe, & ea omnia optare quæ ad conſeruationem ſui aliquis iudicat eſſe neceſſaria. hæc voluntas omnibus mortalibus eſt communis: at ſunt aliæ voluntates minus latè fuſæ, & huic generali ſubordinatæ, propriæ vnicuique mortalium: nam alius hoc, alius illo modo vitam inſtituit: & præſidia vitæ varij variè ſibi parant. hac ſunt quæ γνωμικὰ θελήματα appellarunt: quæ non à natura hominis immediatè, ſed à deliberatione & conſilio proficiſcerentur. Auctor Definitionum quæ Athanaſio tribuuntur. ἔστιν ἕτερον θέλημα φυσικὸν, ὅπερ λέγεται κοινὸν πᾶσιν ἀνθρώποις· τοῦτο δέ ἐστι τὸ φιλόζωον. πάντες γὰρ οἱ ἄνθρωποι φιλοῦσι τὴν ζωὴν καὶ τὸ ὁρᾷν τὸ φῶς. ἰδοὺ καὶ τὸ κοινὸν θέλημα. εἰσὶ δὲ καὶ ἕτερα θελήματα ἐν ἡμῖν, ἅπερ καλοῦνται γνωμικά. ἄλλος μὲν γὰρ ἄνθρωπος θέλει ἰδιάζειν, ἄλλος γεωργεῖν. καὶ ἄλλος μὲν πλέειν, ἄλλος δὲ ἀναπαύεσθαι, καὶ ἄλλος ὁδεύειν, ἄλλος χειρουργεῖν, καὶ

ἄλλος ὑπονοῶν, καὶ οἱ λοιποὶ ὁμοίως. de his etiam Gregoras Nicephorus libro nono: ἐφίεται πάντως δ' ἄλλος ἄλλου κατὰ τὴν τοῦ ἐν αὐτῷ κειμένου τῆς ψυχῆς ἕκαστος δύναμιν καθάπερ αἰτίας τινὸς καὶ ῥίζης ὑποκειμένης τῆς ἐκεῖθεν κινουμένης ὁρμῆς καὶ ἀδήλως χειραγωγούσης εἰς τὰς προθέσεις τάσδε ἢ τάσδε, ὁποίας πολλὰς γῆ τε αὕτη καὶ οὐρανὸς ἐκεῖνος περιέχεται.

nec voto viuitur vno.) Lucilius: *Quod tibi magnopere cordi eſt, mihi vehementer diſplicet.* refertur & hic eiuſdem verſus apud Nonium: *Summis niti naturæ operibus, at ego contra vt diſsimilis ſiem.* fortean ſcripſerat: *Similis ei eſſe ſummus niteris operibus: ac ego contrà, vt diſsimilis ſiem.*

Mercibus hic Italis mutat ſub ſole recenti Rugoſum piper.) duobus verſibus eorum vitam deſcribit, quibus finis vltimus ſunt diuitiæ. alius, inquit, ſtudio mercaturæ faciendæ ducitur. variis autem modis fit mercatura: heic eorum meminit, qui exportandis indigenis mercibus, & exoticis importandis quæſtum faciunt.

ſub ſole recenti) Alexandriæ: nam etſi ſcribit Plinius piper in Indos peti ſolitum, tamen Romani mercatores ex emporio Alexandrino id petebant, & reliqua aromata, ac quæcunque ex oriente in Europam tempeſtate illa deferebantur. Lege Arriani Periplum Erythræum, de toto illo genere mercium.

& pallentis grana cumini.) Cuminum ſatiuum Æthiopicum intellige, & Ægyptium: de quibus Dioſcorides & Plinius.

pallentis.) Plinius: *Omne cuminum pallorem bi-*

bentibus gignit: ita certè ferunt Portij Latronis clari inter magiſtros dicendi adſectatores, ſimilitudinem coloris ſtudiis contracti imitatos.

Hic ſatur irriguo mauult turgeſcere ſomno.) hæc voluptuariorum vita & ἡδονικῶν. *ſatur* ait, quia maximè à cibo ſomnus ſolet obrepere: tunc enim calor ad intima confugit, vt cibi coquantur: is calor ſurſum vapores mittit, & ἀναθυμιάσεις σωματώδεις in cerebrum: quibus primo aggrauatur, deinde obruitur τὸ πρῶτον αἰσθητήριον: ita fit ſomnus, qui ſpecies eſt ἐπιλήψεως, inquit philoſophus. *irriguus ſomnus* ἐνεργητικῶς: qui irrigat ſiue humectat. conſentiunt in hoc medici omnes & philoſophi: poëtæ etiam. Homeruus,

Ενθα μνηστήρεσσιν ἐπὶ γλυκὺν ὕπνον ἔχευεν.

Lucretius libro IV.

Nunc quib. ille modis ſomnus per membra quietem
Irriget.——— Sic Virgilius aliíque. tranſlatum eſt à plantis: quæ irrigatæ creſcunt: ita homines ſomno dediti ſolent *turgeſcere* & obeſi ac præpingues fieri: ſaginat enim quies, ſomnus autem ἀκινησία τις.

Hic campo indulget.) Martio, vbi campeſtres exercitationes. Horatius, Suetonius libro II, cap. LXXXIII. libro VI. cap. X. alij. *indulgere* propriè eſt contrarium τῷ *vrgere.* ea enim origo vocis. *indulgere* pro inurgere dixerunt inſerto *d*, vt *indoleſcere* pro *inoleſcere*: vnde eſt indoles: deinde *l* pro *r*, poſito. ſunt enim in omnibus linguis eæ literæ facilè inuicem permutabiles. *vrgere*, eſt ſeueri ἐργοδιώκτου, qui penſum moroſè exi-

git. *indulgere* eſt eius qui de ſummo iure aliquid remittit, vt ferè parentes liberis. ſic dicitur princeps debitorum reliqua indulgere: quorum exigendi ius habuit. dicitur & de aliis, vt ferè Græcorum ἐπιβάλλειν. Gloſſarum magiſter exponit ἀσφαλεύεσθαι: quod eſt, genio indulgere, aut epulis: non ſimpliciter indulgere. hinc etiam obtinuit vt dicerent indulgere, pro multum ſtudere alicui rei: vt *indulget campo*, hoc eſt, multus eſt in campo, & eo oblectatur. ineptè faciunt qui cum venia indulgentiam confundunt. è contrario enim, vbi eſt indulgentia, ibi veniæ nullus locus: quippe nullum peccatum eius cui indulgetur.

hunc alea decoquit:) ἐπιτείβει, rem familiarem illius abſumit. Symmachus libro IX. *ſenectus nihil decoquit firmitatis.* & libro IV. *Flanda moneta nequitiam decoquat larga purgatio.* vel, cogit decoquere fidem creditoribus, vnde dicti decoctores. non malè etiam retuleris ad corporis incommoda ex longo otio & ceſſatione exercitationis. ſedentaria enim res eſt alea. *decoquit* igitur erit τήκει: quomodo capitur in iſtis antiqui ſcriptoris, apud Stobæum: σῶμα ἀργὴν τήκει, ψυχὴν δ' ἀθυμία.

ille in Venerem putret.) corpus continuo Veneris & aliarum voluptatum vſu effœminatum atque exhauſtum ait putrere: hoc eſt, penitus corruptum eſſe: nàm putredo eſt φθορά. ſic Græci σήπεσθαι & τήκειν vſurpant. Menander: ἰδόντα καὶ λέγοντα Σήπομαι ὑπὸ τῆς ἡδονῆς. Vetus auctor apud Stobæum: ὁ Διογένης τοὺς πολλοὺς ἔφασκε ζῶντας

μὴ ἑαυτοὺς σήπειν λουτροῖς τέγγοντας, κἀφροδισίοις τήκοντας. hic eſt qui appellatur *ὑγρὸς βίος* : ſicut *ὑγροὺς ὀφθαλμοὺς* quos Horatius quem in hac voce Perſius imitatur, *putres oculos* vertendo dixit.

ſed cùm lapidoſa chiragra Fregerit articulos.) Quis ſit voluptatum fructus oſtendit: luere nempe ſenes eorum pœnas quæ peccauerint iuuenes. obiter autem hæc inſeruntur, ſed non præter rem: etſi præter inſtitutum ſermonem. id enim tantùm inſtituerat, diuerſa hominum ſtudia cõmemorare, ex quorum comparatione creſceret Cornuti laus. verùm facit hoc quoque ad Cornuti laudem, quod recta inſtitutione ſua homines liberet à tantis malis, quæ vitam non ex virtute actam comitantur. quare mox iuuenéſque ſenéſque hortatur, vt petant à Cornuto *miſeris viatica canis*, hoc eſt, certam rationem ita vitam inſtituendi, vt ſenes facti nulla propter prioris vitæ peccata perpetiantur incommoda.

lapidoſa chiragra.) melius *cheragra*, ob metrum. lapides qui in articulis concreſcunt, Græci vocant & philoſophi & medici *πώρους*. Horum tanta copia in affectis partib. aliquando generatur, vt prodigij ſimilis res ſit. Viuebat non procul Vrbe cùm hæc ſcriberem, vetus quidam arthriticus, è cuius corpore (exibant autem ex omnib. partibus) plus vel exciderat, vel extractum fuerat lapidum, quam quantum ipſe penderet.

veteris ramalia fagi.) deeſt ſimilitudinis particula, vt ſæpe. comparat hominem pedibus manibúſque captum morbo articulari, cum arbore

cui præ vetuſtate omnes rami exaruerint. concinna ſimilitudo: nam homo ſimilis arboris, ſed inuerſæ, vt docent philoſophi: caput radici proportione reſpondet: τὰ κῶλα, brachia & pedes ramos referunt. ſed hæc alibi exactius. habent enim iocundiſſimam θεωρίαν.

Tunc craſſos tranſiſſe dies, lucémque paluſtrem.) periphraſis continetur hoc verſu vitæ per voluptates actæ: quibus qui erant dediti balneorum excaldationibus plurimum vtebantur, & reliquis τρυφητῶν inſtitutis, quæ corpus fluidũ & languidum reddunt. *craſſi dies* & *lux paluſtris* vmbram denotant balneorum, & ſimilium nequitiæ ac mollitiei ſedium. *craſſus dies*, tempus in aëre craſſo actum: qualis eſt aër vaporariorum, & omniũ locorum quos ſol radiis ſuis non illuſtrat. *lux paluſtris* propriè eſt impurus ille aër qui in locis paluſtribus videtur. δυσαερία enim eiuſmodi locis proprium à natura malum eſt. heic verò *lux paluſtris* opponitur ſoli puro quo fruũtur qui in illis voluptuoſis locis non morantur. Plato in Phædro de Cupidine loquens, ὀφθήσεται δέ τινα μαλθακὸν καὶ οὐ στερεὸν διώκων, οὐδ᾽ ἐν ἡλίῳ καθαρῷ τεθραμμένον, ἀλλὰ ὑπὸ συμμιγεῖ σκιᾷ. ita paſſim Græci vitam in vmbra actam mollibus & effœminatis exprobrant. Dio Chryſoſtomus in LXIX. ἐσκιατραφημένος τε ἁπαλὸς, τε μάλιστα ἐοικὼς ταῖς γυναιξίν.

Et ſibi iam ſeri vitam ingemuêre relictam.) graui pœnitentia afficiuntur ob vitam anteactam: ſed ſerò. τὸ *ſeri* nomen pro aduerbio ἑλληνικῶς. ὄψιμος

pro ὀψὲ, παννύχιος pro παννυχί. Non placet ſcriptura quam inuenimus in ſeptimo Saresberienſis.

Et ſibi iam miſeri v. ——— quomodo etiam vetuſtiſſimum Bongarſij exemplar. nempe iam olim ſciolus quidam correxerat: cùm eſſet initio aliter ſcriptum.

Cultor enim es iuuenum.) γεωργεῖς γὰρ τὰ τῶν νέων ἤθη. ita exponendum docent ſequentia.

purgatas inſeris aures Fruge Cleanthea.) colis, inquit, iuuenum animos: atque vt peritus colonus primùm à vitiorum ſentibus eos purgas: deinde fruge inſeris moralis philoſophiæ Stoicorum. tranſlatio elegantiſſima & plurimis ſcriptoribus, quod & Quintilianus admonet, vſurpata, à cultu agrorum ad cultum animi. M. Tullius, ſecunda Tuſculana ſimillimè vt Perſius: *cultura animi philoſophia eſt: quæ extrahit vitia radicitus & præparat animos ad ſatus accipiendos, eáque mandat his, & vt ita dicam, ſerit, quæ adulta fructus vberrimos ferant.* pro animo *aures* nominat: quia auditu doctrinæ percipiuntur: is enim ſciẽtias plurimum confert. ſic inferius.

Stoicus hic aurem mordaci lotus aceto.

B. Chryſoſtomus in loco ſimili ſuper euangelio Matthæi aures animo tribuit: vbi pluribus eam ſententiam perſequitur. Totius autem philoſophiæ ethicæ fructus in duobus eſt poſitus, fuga vitij, amore virtutis, aut potius ex virtute vita: vtriuſq. ſimiliter mentionem faciunt Cicero & Perſius. Obſerua etiam apud vtrumque eandem τάξιν diſciplinæ: vt priuſquàm virtus tradatur,

vitia eiiciantur. ideò negat Ariſtoteles eum qui vel ætate vel deprauatione morum eſſet τοῖς πάθεσιν ἀκολουθητικὸς idoneum eſſe doctrinæ ethicæ diſcipulum, ſed ματαίως ἀκούσεσθαι καὶ ἀνωφελῶς. Alludit ad hanc docendi viam Iohannes Chryſoſtomus in quarta ad populum Antiochenum homilia, διαῤῥήξωμεν, inquit, τὰς καρδίας, ἵνα εἴπης τοιηρὰ βοτάνη καὶ λογισμὸς δόλερός ἐστιν ἐν ἡμῖν πρόῤῥιζον αὐτὴν ἀνασπάσωμεν, καὶ καθαρὰς τοῖς τῆς εὐσεβείας σπέρμασι παραδῶμεν τὰς ἀρούρας. idem ordo in tradendis myſteriis ſeruabatur: ſolis enim κεκαθαρμένοις τὰ ὦτα illa pandebant, vt ait Philo, & nos alibi pluribus expoſuimus. Ita ergo purgatos animos ſiue aures *inſeris fruge Cleanthea.* variata per hypallagen locutio: non enim arua ſerimus in fruge, ſed frugem in aruis. ſic & auribus fruges id eſt diſciplinæ inſeruntur, non frugibus aures. ſic loquitur Perſium palàm imitans, Auguſtinus in epiſtola ad Dioſcorum; *tot legiſti dialogos, tot philoſophorum altercationibus cor inſeruiſti.* ita Græci ἐμφυτεύειν ponunt, pro moribus imbuere, vt apud Plutarchum De amore diuitiarum. quod alibi καταπηγνύειν dixit. vt in libro de educatione puerorum: οἱ νόμιμοι τῶν διδασκάλων ἐπιμελεῖς τὰς ὑποθήκας καὶ παραινέσεις καταπηγνύουσι τοῖς νέοις, ἵν᾽ ὀρθὰ τούτων βλαστάνῃ ἤθη. traductum à ſurculis qui panguntur & in terram defiguntur. inde ſcientiæ dicuntur καταπήγματα, quæ conſtant multis obſeruationibus ſimul congeſtis & adunatis. neque enim aſtronomorum tantum ſunt parapegmata, vt videntur viri doctiſſimi exiſtimare: ſed & reliquas

ſcientias ita vocarunt. Sextus Empiricus de grãmatica diſputans : οὐκ ἤδισαν δὲ οἱ θαυμάσιοι, πρῶτον μὲν ὅτι ὁ εὐμόλπου ἀξιῶν λέγειν οὐ δύνασθ αὐτοῖς καθολικὸν εἶναι τὸ παράπτημα. ibidem : ἀλλ' εἰσί τινες οἱ πρὸς τοῦ γελοίως ἀπαντῶντες καὶ λέγοντες, ὅτι οὐκ πλειόνων ἐστὶ τὸ καθολικὸν παράπτημα. & ſæpius capite eodem. ſequente etiam, vbi agit de hiſtoria : ὥστε εἰ καὶ αὐτοὶ ἐξομολογῶνται ἀμέθοδόν τι εἶναι παράπτημα τὴν ἱστορίαν, καὶ ἡμεῖς ἐπελογισάμεθα, καὶ ἄλλως οὐδὲν τεχνικὸν θεώρημα πρὸς τὴν γνῶσιν αὐτῆς ἢ σύστασιν παραδιδῶκασιν, ἐνίοι καὶ κατὰ τὸ ἱστορικὸν μέρος ἀσύστατον εἶναι τὴν γραμματικήν. *frugẽ Cleantheam* appellat poëta doctrinam ethicam ſiue virtutem. Philo Iudæus in allegoriis non frugibus ſed areæ in quam fruges congeruntur virtutem aſſimilat : profectum in virtute, ſpicis : indolem aruo : vitia tribulis. ipſius verba adſcribam : ἀρετὴν παραβέβληκε τῇ ἅλῳ. συγκεκόμισται γὰρ ὡς ἐνταῦθα ὁ καρπὸς, οὕτω καὶ ἐν τῇ τοῦ σοφοῦ ψυχῇ τὰ καλά. στάχυσι δὲ τὴν προκοπὴν, ἐπεὶ καὶ ἑκάτερον ἀτελὲς, ἐφιέμενον τοῦ τέλους· πεδίῳ δὲ τὴν εὐφυΐαν, ὅτι εὐπαράδεκτος σπερμάτων ἐστίν. ἕκαστον δὲ τῶν παθῶν τριβόλια εἴρηκε. ſed hoc ſimile quo humanum ingenium agro comparatur, nemo veterum vberius explicauit quàm doctor ipſe doctorum in notiſſima parabola, & Hippocrates in Lege. *Cleantheam* dixit pro Stoica : quoniam Cleanthes Zenonis fuit diſcipulus inter τοὺς κορυφαιοτάτους : immò & ſucceſſor Zenonis.

petite hinc iuuenéſque ſenéſque Finem animo certum.) philoſophiam de virtute & moribus : cuius princeps quæſtio eſt de ſtabiliẽdo recto fine.

antè dictum ſatis.

miſeriſque viatica canis.) præſidia hinc petite aduerſus ea mala quibus obnoxia diſſolutorum miſera ſenectus. hæc illis prioribus reſpondent,

Sed cum lapidoſa cheragra, &c.

vt ibi monebamus. Eſt autem vox Ariſtotelis, vel vt Baſilio placet Biantis, Ἡ παιδεία κάλλιστον τοῦ γήρως ἐφόδιον: quò videtur & Lucilius eo verſu alluſiſſe, *Proſpiciendum in ſenectam nunc in adoleſcentia eſt.* alio ſenſu patres monebat olim Ariſtippus, pararent liberis eiuſmodi viatica, quæ etiam è naufragio vnâ poſſent enatare: philoſophiam ſignificans. lege Laërtium, & Vitruuium in præfatione libri ſexti. Menander:

Ὁ θεὸς ἐν αὐτῷ περιφέρει τὴν οὐσίαν.

Cras hoc fiet: idem cras fiet.) procraſtinatio malum fatale iuuentutis: quæ ne cogitat quidem in iactura temporis quantum damnum fiat. huius erroris ſui illam Perſius heic admonet. apparet autem ex Epicteti enchiridio, cap. LIX. & Diſſert. Arriani lib. IV. cap. XII. itémque Senecæ libris, familiare in ore Stoicorum fuiſſe præceptum *Parce tempori*: de quo multa præclarè ſummus ille vir variis locis. Platonicus quoque Nigrinus vt refert Lucianus ſolitus ſuis diſcipulis inculcare, Δεῖν ἀμέλλητον εἶναι τὴν πρὸς τὰ καλὰ ὁρμήν. *ad capeſſendas res honeſtas nulla procraſtinatione eſſe vtendum.* Heſiodi pulcherrimus eſt ille verſus,

Αἰεὶ δ' ἀμβολιεργὸς ἀνὴρ ἄτῃσι παλαίει.

Hic autem eſt dialogiſmus. *Cras hoc fiet*, ait piger adoleſcens. Ouidius:

Dicimus aſſiduè: Cras quoque fiet idem.

Petronius: *quod hodie non eſt, cras erit.* excipit Perſius, *idem cras fiet.* Ouidius:

Qui non eſt hodie cras minus aptus erit.

cauſſa eſt: quia mala illa diſpoſitio quotidianis procraſtinationibus alitur: donec tandem mutet in habitum. quod vbi accidit, animus occalluit, ægerriméque medicinam admittit. Epictetus apud Arrianum: ἐκεῖνο πρόχειρον ἔστω σοι, ὅτι παρὰ τὸ σήμερον ἁμαρτηθὲν, εἰς τἄλλα χεῖρον ἀνάγκη σοι τὰ πράγματα ἔχειν. πρῶτον μὲν τὸ χαλεπώτατον, ἔθος τοῦ μὴ προσέχειν ἐγγίνεται. εἶτα ἔθος τοῦ ἀναβάλλεσθαι τὴν προσοχὴν, ἀεὶ δ᾽ εἰς ἄλλον καὶ ἄλλον χρόνον εἰώθει (ſcribe, ἀπωθεῖν) ὑπερτιθέμενον τὸ εὐροεῖν, τὸ εὐσχημονεῖν. Breuius atque expreſſius in Enchiridio: παρὰ μίαν ἧτταν καὶ ἔνδοσιν ἢ οὔ, ἀπόλλυται προκοπὴ ἢ σώζεται. ita lego, non vt eſt editum. ſenſus eſt: *Semel victum eſſe & ceſſiſſe aut non, deſtruit quod perfectum eſt vel ſeruat.*

quid? quaſi magnum Nempe diem donas.) Vox hæc ignaui. Inter multos ac graues errores qui latè per hominum mentes graſſantur, non minimus ille eſt, cùm ſæpe parua ducimus peccata & momenti nullius, quæ vel eo nomine maxima ſunt, quia maximam pernitiem ſecum trahunt. ſed erramus ferè in hoc, decepti illo σοφιστικῷ λόγῳ quem ait philoſophus, εἰ ἕκαστον μικρὸν καὶ πάντα: quod in pleriſque rebus aliter longe euenire, exitu tandem, qui ſtultorum eſt magiſter comperimur. idcirco dicebat pacificus Rex & verè diuinus in Prouerbiorum libro: pigrum hominem dum paululum dormit, paululum dormi-

tat, paululum conſerit manus vt dormiat, interea pauperem & rerum omnium fieri egenum. Hunc errorem, ſicut heic Perſius oſtendit, iuuenes errant, cùm admoniti vt vitia corrigant, ſtudiáque virtutis & literarum ſuſcipiant, diem ex die ducunt. nam quia dies vnus vitæ vel modicæ pars multeſima eſt: ideò iacturam vnius diei pro nihilo pendunt. idem error etiam alia vitia in nobis fouet, dum ſingula peccata noſtra contemnimus, vt rem paruam, nec curamus emendare, & dicimus Οὐδὲν παρὰ τοῦτο. *quid tum poſteà?* quæ vox iuuentuti familiaris, quàm ſit pernitioſa velim diſcant ex Iohanne Chryſoſtomo, homilia XII. in eam ad Rom. Παρακαλῶ, inquit, τὴν ἀρχὴν φυλαττώμεθα, καὶ τὰ μικρὰ φεύγωμεν κακά. τὰ γὰρ μεγάλα ἀπὸ τούτων τίκτεται. ὁ γὰρ καθ' ἕκαστον ἁμάρτημα μαθὼν λέγειν ΟΥΔΕΝ ΠΑΡΑ ΤΟΥΤΟ, κατὰ μικρὸν πάντα ἀπολεῖ. τοῦτο γοῦν τὴν κακίαν εἰσήγαγε· τοῦτο τὰς θύρας ἀνέῳξε τῇ λῃστῇ· τοῦτο τῆς πόλεως τὰ τείχη κατέβαλε, τὸ καθ' ἕκαστον λέγειν ΟΥΔΕΝ ΠΑΡΑ ΤΟΥΤΟ. οὕτω δὲ ἐπὶ τῶν σωμάτων τὰ μέγιστα αἱρεῖται νοσήματα, ὅταν τὰ μικρὰ καταφρονῆται. idem præceptum apud eundem facundiſſimum doctorem & alibi reperitur. vt in VIII. ſuper priore ad Corinthios. & in Matthæum ſermone L. vbi de iis loquens qui elegantioris formæ calceis delectabantur: τὸ πάντων, inquit, αἴτιον τῶν κακῶν τοῦτο, τὸ καὶ μικρὰ ταῦτα δοκεῖν εἶναι τὰ ἁμαρτήματα δὲ διὰ τοῦτο ἀμελεῖσθαι. ſermone verò in eundem Euangeliſtam LXXXVII. diuinitus planè idem argumentum tractatur. pauca ſubiiciam ex interpretatione elegantiſſima A-

niani interpretis vetuſtiſſimi: *Mirabile quiddam, ait, atque inauditum dicere audeo: Solet mihi nonnunquam, non tanto ſtudio magna videri peccata eſſe euitanda, quanto parua & vilia: illa enim vt auerſemur ipſa peccati natura efficit: hæc autem, hæc ipſa re quia parua ſunt, deſides reddunt: & dum contemnuntur, non poteſt ad expulſionem eorum animus generosè inſurgere: vnde cito ex paruis maxima fiunt negligentia noſtra.* Gregorius Nazianzenus, exponens locum ex Euangelio Matthæi. capite XIX. τὸ κατὰ μέρος ὑφελκόμενον καὶ κλεπτόμενον, ἀνεπαίσθητον μὲν τὴν πρὸς τὸ παρὸν ἔχει βλάβην, εἰς τὸ κεφάλαιον δὲ τῆς κακίας ἀπαντᾷ. Quamobrem Plutarchus inter alias certi profectus in ſtudio virtutis notas, hanc ponit meritiſſimè: ſi quis voces illas repudiauerit, *Quid tum poſteà?* & *Nunc quidem ita: alias verò melius*; ſed ſingulas actiones ſuas diligenter attendat: & ſua omnia delicta quantumuis minuta iniquo animo ferat, ſibíque ſuccenſeat. ſed adſcribam ipſa magni illius ſcriptoris verba: ἐν τοῖς πρὸς ἀρετὴν πράγμασιν ὁ μὴ πολλὰ συγχωρῶν τοῖς; ΤΙ ΓΑΡ ΤΟ ΠΑΡΑ ΤΟΥΤΟ; καὶ ΝΥΝ ΜΕΝ ΟΥΤΩΣ, ΑΥΘΙΣ ΔΕ ΒΕΛΤΙΟΝ, ἀλλὰ προσέχων ἑκάστῳ, κἂν εἰς τὸ μικρότατον ἡ κακία ποτὲ τῶν ἁμαρτημάτων ἐνδοῦσα συγγνώμην πορίζηται, δυσανασχετῶν καὶ δυσκολαίνων, δῆλός ἐστιν ἤδη τι καθαρὸν κτώμενος ἑαυτῷ καὶ οὐδ᾽ ὁπωσοῦν ἀξιῶν ῥυπαίνεσθαι. Poteramus ſimilia his ex Seneca, Dione Chryſoſtomo & aliis ſapièntibus afferre quàm plurima: ſed malumus petat ex ipſis auctoribus iuuentus ſtudioſa.

Sed cū lux altera venit, Iā cras heſternū conſumſimus.)

Πάθος

γάθος adiicit lectio quam inuenimus apud vnum Seruium in v. Æneidem:

Iam cras heſternum heu conſumſimus --
his & ſequentibus verbis caſtigat Perſius errorem illius ignaui qui diei vnius iacturam faciebat non nauci. Atqui, ait noſter, cras iſtud quod petis tibi donari, totius vitæ pernitiem trahit. nullus enim finis: atque vt hodie dicis, cras faciam: ita ſequenti die, cras faciam, dices, & item tertia, ac deinceps per omne tuum æuum. hæc ſententia Perſij. eadem olim Epicuri mens cùm præclarè diceret: *ὁ πάντων βίος μελλησμῷ παραπόλλυται.* & ſcriptor Satirici, *quod hodie non eſt, cras non erit: ſic vita truditur.* Seneca De breuitate vitæ: *Maximum viuendi impedimentum eſt, expectatio quæ pendet ex craſtino. Perdis hodiernũ: quod in manu fortunæ poſitum eſt diſponis: quod in tua dimittis.*

ecce aliud cras Egerit hos annos.) Pulcherrimè Iohannes Chryſoſtomus in xix. ad populum Antiochenum CRASTINA DIES, inquit, FINEM NVLLVM HABET. *Μή μοι λέγε ὅτι κατὰ μικρὸν, μηδὲ εἰς τὴν αὔριον ἀναβάλλου. ἡ γὰρ αὔριον οὐδέ ποτε λαμβάνει τέλος.* pulcherrimum eſt prouerbium, quod in eam rem vſurpant Iudæorum magiſtri: dicunt enim de eo qui dicere amat, Cras faciã: כל הדוחק השעה שעה דוחקתו, hoc eſt qui protrudit horam hora protrudit eum. *egerere* heic eſt de totius vitæ ſumma paulatim abſumere: vt qui condita in penu per partes promunt.

& ſemper paulum erit vltra.) paullatim ſem-

per erit tibi ætas grandior,& propius ad metam accedes.

Nam quamuis prope te, quamuis temone ſub vno Vert.) Oſtendit procraſtinatores iſtos qui perſuadent ſibi ſe aliquando virtuti operam daturos, interea tamen dilatione in diem craſtinum ſemper vtuntur, nunquam ad illum diem eſſe peruẽturos in quem ſuas ſpes ipſimet reiiciunt: oſtendit autem allato ſimili, quod relinquit lectori aptandum ei de quo agitur. Senſus hic eſt: quemadmodum cùm currit quatuor rotarum currus, poſteriores rotæ etſi minimo interuallo ſeiunctæ à prioribus, nunquam tamen illas conſequuntur: ſic tu ὦ ἀμβολιεργὲ, qui ſtudia tua in craſtinum ſemper differs diem, illum qui te ſtudiis admouebit, aſſequeris nunquam diem, licet illi ſemper proximus. Hæc Perſius: atque omnino ita eſt: procraſtinatores, finem deſidiæ ſuæ ſemper facturi ſunt iamiam, nec faciunt vnquam. De rotis idem ferè Symphoſius in Ænigmatis,

Quattuor æquales currunt ex arte ſorores,
Sic quaſi certantes, cùm ſit labor omnibus vnus.
Et prope ſunt pariter, nec ſe contingere poſſunt.

Nam quamuis prope te.) In hoc ſimili deſidioſus procraſtinator, diem agens hodiernum, reſpondet poſteriori rotæ: dies craſtinus rotæ priori: temoni vni, tenor totius vitæ.

Vertentem ſeſe fruſtra ſectabere canthum.) priorem rotam nunquã attinges. *canthus* συνεκδοχικῶς pro rota. ea voce ante Perſium vſus nemo. ideò

notatus hic locus antiquis criticis. Quintilianus lib. 1. *Barbariſmum pluribus modis accipimus: vnum gente: quale ſi quis Afrum vel Hiſpanum Latinæ orationi nomen inſerat. vt ferrum quo rotæ vinciuntur, dici ſolet canthus: quanquam eo tanquam recepto vtitur Perſius.* Non agnoſcit Quintilianus pro Græca hanc vocem: neque nos ſanè apud vllum è veteribus Græcis id verbi meminimus legere. etſi grammatici Græci vtuntur, ſed tanquam petito è vulgi ſermone: Auctor Etymologici magni: ἐπίσωτρα, οἱ ἐκτὸς τῶν ἐξοχῶν σιδήρεοι κύκλοι, οἱ ἐπὶ τὴν γῆν κυλιόμενοι. τὰ κύκλῳ τῶν τοῦ ἅρματος ἐξοχῶν σίδηρα. τὰ ἐπάνω τῶν ἐξοχῶν σίδηρα ἢ χαλκᾶ, ἃ καὶ κανθοὶ καλοῦνται. eadem verba legas apud Suidam, Euſtathium, & alios grammaticos. eſt tamen pura puta vox veteris Græciæ κανθὸς, ἐπὶ τοῦ ὀφθαλμοῦ, aiunt idem grammatici, οἱονεὶ κινθός τις ὢν, ἀπὸ τοῦ κινεῖσθαι συνεχῶς. oculi angulos medici vocant κανθοὺς, *canthos*: ſed orbem totum ea voce deſignari placet nonnullis. Heſychius, κανθὸς ὁ τοῦ ὀφθαλμοῦ κύκλος. ergo etiam cùm ferrum illud ſignificatur, quo rotæ curuatura præmunitur ad compagem totam conſtringẽdam, vox Græca erit: nam & ille canthus orbis quidam eſt ſiue circulus. Hieronymus libro tertio in Ezechielem, *circulos rotarum canthos ferreos appellauit, quibus lignorum rotunditas artatur & ſtringitur.* in textu prophetæ eſt אופנים quæ vox Hebræis totam rotam deſignat. alibi vetus interpres pro חשק ἐπισώτρων, poſuit *canthus*. Martialis canthum aſſimilat puerili trocho, quem conſtat

habuiſſe inſtar rotæ, illo verſu:

Iſte trochus pueris, at mihi canthus erit.

Diomedes libro III. *rota ſatis latus ac breuiatus canthus, radiatus luminibus in anguſtum modioli circulum cohibetur.* videtur diuerſa paululum notione hanc vocem vſurpare, ac ſcriptores ſuperiores. canthis vtebantur etiam in illis vehiculis ſiue ploſtris, quorum rotæ pro radiis tympana habebant. Probus in illud Virgilij,

Tardáque Eleuſinæ matris voluentia plauſtra:

imperiti, inquit, *ea ploſtra uocant: ſunt enim vehicula, quorum rotæ non ſunt radiatæ, ſed tympana cohærentia axi, & iuncta cantho ferreo.* Meminit canthi etiã B. Auguſtinus in lib. De vera religione: eiuſdem verba ſunt in libro De principiis dialecticæ: *via dicitur à flexu, quia flexum velut incuruum vietum veteres dixerunt: vnde vietos quod cantho ambiantur rotarum ligna vocant.* legendum eſt, *vnde vitos.* nam Latini canthos etiam vitos dixerunt: quæ vox apud Marium Victorinum extat & alios. Gloſſæ: *κανθὸς ὀχοῦ, vrus.* ſcribe cum magno Scaligero, *vitus.* à via, vitus vt oſtendit Auguſtinus: qui tamen inter vitum & canthum diſcrimen facit. Iſidorus verò quamlibet facetus eſt, qui *centum* vocem deriuat à cantho, ſiue canto. nam vtroque modo ſcriptum inuenias.

Libertate opus eſt.) Heic iam incipit Stoici paradoxi tractatio. éſtque aditus ad hanc diſputationem ſatis præceps & abruptus. Poſſumus tamen hanc partem cum ſuperiore connectere iſto modo: cùm hortaretur Perſius iuuenes ad

ſtudia philoſophiæ, lentos & procraſtinatores expertus, ante omnia vitium illud tollere conatur admonitionibúſque ſuis efficere, vt ſublata omni mora, accingere ſeſe tam honeſto incepto vellent. Eſt verò illa optima morbos curandi ratio, cùm cauſſæ ipſæ morbi adimuntur: quod noſter hic facit. Quænam igitur cauſſa huius ceſſationis? quod aſſueti otio, & luxuriæ, vt vitæ genus mutarent, & deliciis bona fide renuntiarent, impetrare à ſe non poterant. Quamobrem peropportunè Perſius ex ſuperiore ſermone in hunc delabitur: quo adoleſcentes minimè malos viam docet qua facilè & tutò perueniri eò poſſit quò volebat illos ducere, neque ipſi nolebant duci. Ea via eſt: vt vindicent ſeſe prius in libertatem, & miſeram vitiorum ſeruitutem, quæ cauſſa erat harum morarum, ſtatim abrumpant. Hæc eſt illa purgatio quam ſuperius innuebat neceſſariam, priusquàm fruge Cleanthea iuuenum aures insererentur: eámque optimam eſſe docendi rationem ibi notabamus. Iam ergo habemus nexum huius diſputationis, & illum quidem meo iudicio aptiſſimum. Porrò Stoicum paradoxum quo de heic agitur, ea elegantia, ea arte explicatur à poëta: vt pronuntiare non verear, neque Horatij ſermonem, (πολλοῦ γε καὶ δεῖ) ſed nec Ciceronis diatribam eiuſdem argumenti comparari cum diſſertatione hac Perſij vllo modo poſſe: neque illius è tot veteribus qui eundem locum in ſuis ſcriptis attigerũt, quicquam extare quod mereatur cum iſta

parte huius ſatiræ componi, nedum anteponi. Paradoxum hoc eſt: *ὅτι μόνος ὁ σοφὸς ἐλεύθερος· οἱ δὲ φαῦλοι δοῦλοι.* Solum ſapientem eſſe liberum: malos ſtultos. ita concipitur apud Laërtium: paullò aliter apud alios, *καὶ ὅτι πᾶς ἄφρων δοῦλος.* nam *inſipiens* minus eſt quàm *malus.* alibi ſic, *πάντες οἱ μωροὶ δοῦλοι. omnes ſtulti ſerui.* ex illo altero Stoico paradoxo: quo præter vnum ſapientem cæteros omnes ſtultos atq. inſanos pronuntiabãt, eandẽ ob cauſſam priùs membrum etiã ſic extulerunt: *ὅτι πᾶς ὁ ἀστεῖος ἐλεύθερος,* vt apud Philonem. pro *σοφὸς* dixit *ἀστεῖος*: quoniam qui ſapiens non eſt, ne cõmodus quidem eſt, aut mediocriter bonus, ſed malus. nemo enim ſapiens eſt ex parte, aut malus, vt Stoicorum fuit ſententia. Duæ ſunt huius enuntiati partes: prior de libertate ſapientis: poſterior de ſeruitute inſipientis. vtramque ordine quo heic ponuntur ſeparatim tractat Perſius. Principio theſim ponit, & inſtituto ſuo accommodat: LIBERTATE OPVS ESSE. ac quoniam homonymia latet in voce libertas, quæ libertas illa ſit quam dicat neceſſariam ad vitam benè inſtituendam, accuratè oſtendit: errorem vulgi confutans, qui aliam libertatem niſi ciuilem & corpoream non agnoſcebat. probat firmis rationibus, non hanc ſed animi libertatem eſſe, quæ hoc nomine ſit verè digna: tum autem vnde & quibus rationibus hæc ſit parabilis, & quis demum cenſendus ſit illam verè conſecutus, luculentè demonſtrat. ita pars prior abſoluitur. poſteà ſubiicitur altera, quæ ab illo verſu,

Liber ego: vnde datum hoc ſumis tot ſubdite rebus? initium habet. heic quæ & quam dura vitiorum ſeruitus ſit, vbertim docetur. Profert exempla pigrorum, auarorum, luxurioſorum, ambitioſorum, ac poſtremò ſuperſtitioſorum: omnes iſti quàm difficilibus ſeruiant dominis, & quidem pluribus ſimul, aperit noſter hic doctor, atque id tanta ἐνεργείᾳ & euidentia, vt non tam dicere videatur quàm oſtendere. Ita Perſius diſtinctè partem vtramque paradoxi iſtius tractauit: non mixtim & confusè, quod Cicero fecit & omnes alij quorum ſcripta habemus hodie. vnum excipio Philonem Iudæum: qui duobus libris ſeparatim hoc ſcitum Stoicæ ſcholæ explicauerat: ſed ordine diuerſo. nam prior eius liber de ſeruitute fuit malorum: poſterior de libertate ſapientis. qui ſolus ad nos peruenit: cùm prior ille, quod ſciam, non extet. Porro non primi Stoici cùm de virtute ac vitio diſputarent, libertatis & ſeruitutis voces à corporibus ad animos tranſtulerunt. ipſa enim rerum natura & prioribus Zenone idem genus dicendi ſuggeſſit: & poſt Zenonem etiam aliis qui de Stoicis nihil cogitabant. Crates Thebanus Zenonis præceptor, de iis qui ſecundum virtutem viuunt:

Ἡδονῇ ἀνδραποδώδει ἀδούλωτοι καὶ ἄκαμπτοι
Ἀθάνατον βασιλείαν ἐλευθερίαν τ' ἀγαπῶσι.

ex hortis Gargettij doctoris vox illa profertur à Seneca: *philoſophiæ ſeruias oportet, vt tibi contingat vera libertas.* iam verò in Noui fœderis libris

quàm ſint crebræ huiuſmodi locutiones nemo ignorat. non igitur primi aut ſoli Stoici hoc paradoxum protulerunt: ſed acceptum ab aliis ſtudioſius confirmarunt.

non hac vt quiſque Velinâ Publius emeruit.) non dico libertatem ciuilem, quam vbi aliquis nactus eſt, de ſeruo fit libertus. Seneca Naturalium lib. III. de vera libertate. *Hac res efficit non è iure Quiritium liberum, ſed è iure naturæ.* pro liberti nomine, deſcriptionem illius poſuit Perſius ab effectis eius libertatis. manumiſſi in tribum adſcribebantur, vt ciues Rom. fierent: hoc eò valebat, vt commoda poſſent percipere, quæ ciuium Romanorum erant communia. maximum iſtorum erat frumentatio. ingens enim quot annis frumenti vis publica erogabatur, ad ſubleuandam pauperum ciuium tenuitatem. Ad huius commodi participationem non temerè & promiſcuè omnes ſoliti admitti: ſed illi tantùm qui Curatori annonæ ciues ſe probaſſent, & teſſeram ab eo accepiſſent. Iam verba Perſij videamus:

Libertate, ait, *opus eſt: non hac vt quiſq. Velinâ*
Publicus emeruit: —— non hac, per quam vt quiſque ſeruus *emeruit*, id eſt, manumiſſus fuit, & quaſi donatus rude, factúſque ciuis Rom. nomine etiam donatus Romano, puta, Publij: itémque vni tribuum adſcriptus, putà Velinæ: —— *ſcabioſum teſſerula far*
Poſſidet. —— id eſt, accipiendi à Curatore annonæ teſſeram ius habet & publica annona viſcendi. Deeſt relatiuum *qua* ante

illa, *vt quiſque V.* nuſquam enim in manu exaratis eam voculam inuenimus: quam etiam pauciſſimæ editiones veteres exhibent. Familiaris eſt Hebræorum linguæ & omnibus affinibus, prouocabuli illius ellipſis: Græcæ aut Latinæ minus. Virgilius:

Eſt locus, Italiam Graij cognomine dicunt.

n emeruit, propriè locum habet in militibus aut gladiatoribus. inde *emeriti* qui miſſionem conſecuti ſunt è militia aut ex harena. heic de manumiſſione ſerui dicitur. epexegeſis eſt in his: *vt quiſque meruit, Publius Velinâ.* Liberos & ſeruos Romæ, non veſtis diſtinguebat, ſed appellatio. alia namque horum, alia illorum erant nomina. ideò cùm libertate nouum nomen aſſumebāt. Non ſemper autem qui manumittebantur ciues fiebant: erat enim imperfecta quædam libertas, vt Latinorum, & quondam etiā dedititiorum: at ciues illi demum erant, qui plena libertate donati, & in aliquam tribum erant relati. ideò Perſius ait, *Publius Velinâ.* hac locutione tribum indicabant, vt, *Oppius Veientina, Tomentina Anxius.* ſic ferè Athenienſes Κράτης τῶν δήμων Θελάσιος. Eadem mens erit & ſententia aliquanto planior, ſi ſcribas,

—— non hac, vt quiſque Velinam
Publicus emeruit. ——

pro ſimplici meruit, nactus eſt. ſed nihil mutandum.

ſcabioſum far.) gurgulionibus exeſum, corruptum. ſic malis ſcabiem tribuit Iuuenalis,

Tu ſcabie frueris mali, quod in aggere rodit
Qui tegitur parma. ——

alij libri, *ſcabroſum*, ſicut apud Columellam & Palladium de plantis & ſatis *ſcabrum* & *retorridum* ſæpè vſurpantur. Statius, *non aſperum far.* in primo Faſtorum,

——*ſeges ſcabra rubiginis expers.*

teſſerula poßidet.) teſſeram vel à Curatore annonæ accipiebant: vel emebant ab aliis qui indidem habuerant. Sæpè autem heri ſuis liberis hoc ius emebant, vel emendum legabant, vt apparet ex libris Iuris ciuilis Ro.

Heu ſteriles veri, quibus vna Quiritem Vertigo facit.) *Quiritem* pro liberum poſuit. neque enim eos reprehendit qui manumiſſos pro ciuibus & iure Quiritium liberis haberent: ſed qui pro liberis ἁπλῶς, id eſt ea libertate quæ propriè mereatur id nomen. Libertas duplex eſt, animi & corporis: ſed quantò animus præſtantior corpore: tantùm præſtat eius libertas libertate corporis. verùm vſus loquendi is eſt, vt ἐλευθερίαν aut libertatem cùm dicimus, ad corpus referamus: de hoc enim cura omnis & ferè ſermo. ergo etiã bona ἁπλῶς appellauimus τὰ σωματικά. pari, quod & Cicero ait, errore: quem heic iure ſatiricus exagitat: eos qui ſic loquantur, ſic ſentiant, *ſteriles veri* appellans: id eſt à vero ac recto alieniſſimos. inter alios manumiſſionum ritus, fuit, quæ heic *vertigo* dicitur, Græcis περιδίνησις & περιστροφή: cùm manumittendus dextra prehenſus, à domino in orbem rotabatur. inde *circumagi* pro libe-

rari. Seneca epiſtola VIII. *Philoſophiæ ſeruias oportet, vt tibi contingat vera libertas. non differtur in diem qui ſe illi ſubiecit & tradidit. ſtatim circumagitur. hoc enim ipſum philoſophiæ ſeruire libertas eſt.* Præclarè Chryſoſtomus ſermone de Ioſepho: ὃν ὁ ἴδιος τρόπος οὐκ ἠλευθεροῖ, τοῦτον μυρίοι χάρται καὶ μύρια, καὶ γράμματα ἐλευθερῶσαι οὐ δύνανται.

hic Dama eſt, non treßis agaſo.) quàm abſurdè faciant qui libertate corporis veram libertatem parari putant, breui hypotypoſi ob oculos ponit. viden' tu, ait, hunc ſeruulum Damam? hic nunc quidem non eſt vllius æris homo: primum agaſo, id eſt, inter ſeruos abiectiſſimæ conditionis: nam etſi rectè Iuris auctoribus dicantur ſerui vnius omnes conditionis: erant tamen inter ipſos aliis alij lautiores, vt ait Cicero. neque eodem loco habebantur atrienſis aut diſpenſator cum mulione aut agaſone. hic igitur agaſo eſt *treßis*, id eſt, τριωβόλου vix ἄξιος: deinde *vappa* & *lippus* hoc eſt morib. corruptiſſimus, & quem nulla commendet virtus: etiam,

—— *in tenui farragine mendax.*

dolorum plenus, quos exercet in rebus minutis: quia nonniſi minuta eius fidei creduntur. hic tamen Dama vbi ſemel manu fuerit miſſus, repente pro libero ſe iactabit impotentiſſimè, & liber ab omnibus credetur. Dama ſerui nomen. contractum ex Δημήτριος Δημᾶς, Dama, vt à Μηνόδωρος Μηνᾶς, Mena: à Θεόδωρος Θευδᾶς, Theuda. *agaſo* Græcum eſt, ἄγω, ἀγάζω, ἀγάζων. Latini *minare* dicunt, vt Feſtus, Iuris auctores, & Apuleius.

qui aſinos minat, *aſinarius.* vt qui equos, equarius, qui & equiſo. *treſſis* membranæ noſtræ, non *triſſis* vt illæ quibus olim Ioſephus Scaliger eſt vſus.

in tenui farragine mendax.) in adminiſtratione peculij, vel ſi quid aliud eius fidei committitur. videtur alludere ad cibaria & diarij rationem. propriè farrago eſt non hominum ſed quadrupedum pabulum, è genere tritici, vt in leguminibus vitia. in Gloſſis exponitur γράστις. ſanè γράστις, ſiue vt alij ſcribebant κράστις non ſolùm gramen ſignificat, verùm alia quoque pabula iumentorum, maximè farraginem, quæ inter ſpecies tritici numeratur. Græca vox Syriaca eſt putiſſima גרס ſiue גרש contundere גרש triticum contuſum. χίδρα Græcis vt dicebamus, ad XIV. Athenæi. inde γράστις etſi paullum diuerſa notione. inde etiam eſt γίγαρς, prorſus ratione eadem ac πίνδρος fit à πίμπειν. ſed hæc alibi, ſi Deus volet, accuratè.

Verterit hunc dominus.) hunc ipſum Damam ſi liberum eſſe iuſſerit dominus, & de more circumegerit. *Vertere* pro manumittere acrimoniæ Stoicæ verbum. Epictetus apud Arrianum libri II. initio. ὅταν στρέψῃ τις ἐπὶ στρατηγοῦ τὸν αὑτοῦ δοῦλον, οὐδὲν ἐποίησε; ἐποίησε. τί; ἔστρεψε τὸν αὑτοῦ δοῦλον ἐπὶ στρατηγοῦ.

momento turbinis exit Marcus Dama.) pars membranarum *momento temporis* haut dubiè ex gloſſemate. de re ſubita Græci παροιμιακῶς dicunt στρυπαίου περιστροφή. non diſſimile apud Auguſtinum,

in verticem libertatis exilire. inter nomina ſeruilia quædam erant à quib. non abhorrebant liberi: alia quæ in hominem liberum non caderent. Dama iſte ſeruus etiam liber factus nomen ſeruat: ſic Mena ille Pompeij libertus de quo Horatius & Dio. honeſtiſſima enim illa nomina, vt antè oſtendimus. Erat autem, quod ſciunt omnes magna in nominibus ambitio: & vt poëta ait, *gaudebant prænomine molles auriculæ:* quam vanitatem irridet heic ſatiricus frequenti illa prænominis *Marcus* repetitione. Mirè autem exprimit mores eorum qui poſt longam ſeruitutem, libertatem & diuitias tandem ſimul nacti erant. ſemper enim iſti iactatores, vani, & ob vitium illud otioſi, quod è re Latini inſolentiam dixerunt. apud Ariſtotelem obſeruabamus vocem νεόπλουτος pro inſolente, quia vt verè ait Seneca, *nihil eſt inſolentius nouitio diuite.* pulchrè libertinorũ mores iſtos expreſſit Plautus Perſa, ſcena *Qui ſunt qui erunt.* ſic ὀψιμαθῆ eundem vocarunt, eandem ob cauſſam, vt oſtenſum eſt ad Theophraſtum. Baſilius ὀψίπλουτον & ἀπειρόκαλον prudenter iunxit. Apud Græcos quoq. ſeruile nomen manumiſſi mutabant, vel certè ſyllabis augebant. vt Stephanus ille qui Philoſtephanus appellari voluit, in quem eſt epigramma non inficetum, lib. II. Græcorum epigr.

papæ! Marco ſpond.) ſunt verba recens manumiſſi: vel potius vilis paraſiti qui illorum vni turpiter adulabatur. hoc melius.

Marco ſub iudice p.) ἐπὶ δικαστοῦ Μάρκου. id eſt,

ἐλευθερία ἐξουσία αὐτοπραγίας, vt apud Laërtium. propius ad verba iſtius accedit Epictetus apud Arrianum: ἐλεύθερός ἐστιν ὁ ζῶν ὡς βούλεται. Paullò aliter Dio Chryſoſtomus in XIV. Obſeruabunt heic tirones ſyllogiſmum cum omnib. ſuis partibus, & quidem ex arte poſitis: quod vel apud Ariſtotelem aut Senecam ipſum aut alios philoſophos veteres non ſæpe occurrit. res enim eſt putidiſſimæ oſtentationis, & prorſus nugatoria, ſi careat modo.

Mendosè colligis.) παραλογίζῃ. ὁ σὸς συλλογισμὸς ἀσυλλόγιστός ἐστι. vel vt Stoici potius loquuntur, ὁ λόγος σου ἐστὶν ἀσύνακτος. paralogiſmum ſtatim aperiet.

Stoicus hic aurem mordaci lotus aceto.) Stoicus hic, ὁ δεῖνα. vel, ego Stoicus, vt ἀνὴρ ὅδε, & *hic* pro ego apud dramaticos ſæpe. etiam de Cornuto ad quem ſcribit poteſt accipi. *Acetum* pro acrimonia iudicij apud Horatium. Auſonius,

Scillite decies ſi cor purgeris aceto.

ait, *aurem lotus*, vt ſuprà, *purgatas aures.* ſimul ad fabulam puto alludi, & veterum opinionem: eum cui draco aurem lambiſſet, adeò ſubtilem aurium ſenſum habiturum, vt etiam conſilia deorum ſit intellecturus, & voces auium percepturus. Logicæ peritiam commendat: de qua multum ſe Stoici iactabãt. ego pueros puto fuiſſe, præ diuino Ariſtotele: & eorum in hoc genere ſcripta ὕθλον καὶ φλυάρον, præ Ariſtotelis Organo: quo opere omnia mortalium ingenia (diuina aut de rebus diuinis ſemper excipio:) longe ſuperauit.

Hoc, reliquum accipio, licet illud & vt volo, tolle.) Reſpondet ſuperiori ſyllogiſmo: & aſſumtionem illius ſe non admittere ait. minor propoſitio erat: *licet vt volo viuere.* hoc, inquit Perſius falſum eſt: idémque mox demonſtrabit, non poſſe eum qui non viuit ex virtute, viuere vt velit. cùm dicit, *hoc reliquum accipio,* ſignificat ſe maiorem propoſitionem admittere. de illa enim ſola loquitur, non etiam de cõcluſione. Dio Chryſoſtomus in XIV. diſſertationum ſuarum contra ſimilem huic ſyllogiſmum diſputans, maiorem propoſitionem oppugnat: probátque non eam eſſe libertatem viuere vt velis: ſed viuere vt iubeat ratio recta. Eſt autem error in hac argumentatione, quem vocat philoſophus παρὰ τὴν ὁμωνυμίαν: qui paralogiſmi refelluntur negata conſequentia. Dicendum enim eſt, inquit Ariſtoteles, ὅτι ἔστι μὲν ὡς οὔ, ἔστι δὲ ὡς ναί. In ſcholis dici ſolet, ineſſe quatuor terminos. rectè: nam vox ambigua inſtar habet duorum terminorum. Vera igitur ſolutio ſuperioris paralogiſmi pendet à diſtinctione libertatis. Libertas enim, vt antè diximus, alia eſt animi, alia corporis, illa naturalis dicitur philoſophis, Ciceroni, Senecæ, Philoni, aliis: cùm naturæ conuenienter viuimus, animóque ſumus compoſito οἰκείως τῇ φύσει. hanc nulla περίστασις, caſus nullus poteſt adimere: atque hæc vera libertas, quam qui habent liberi ſemper ſunt. libertas corporis multiplex eſt: quemadmodum multæ ſunt eius ſeruitutes quæ ἐξουσίαν αὐτοπραγίας illi adimunt: vt

morbi

morbi, carcer, dominus. libertates ab iſtis vocat Philo ἐθελοδουλείας περιφαντικάς, quaſi per occaſionem natas: verùm has Stoici negant eſſe tanti, vt earum ſit habenda ratio in æſtimanda vera libertate aut felicitate. Sed cùm inter ſpecies libertatis corporeæ ponant etiam Stoici libertatem ex iure Quiritium: fatendum illis erit, notione iſta valere ſuperiorem ſyllogiſmum. rectè igitur illud Ariſtotelis vſurpaueris: ἔστι μὲν ὡς οὔ, ἔστι δ᾽ ὡς ναί.

Vindicta poſtquam meus à Pratore receßi, Cur mihi n.) Libertus hic negatam ſibi aſſumtionem probat argumentatione, cuius propoſitio maior eſt: Quiſquis à prætore manumiſſus eſt, ille habet libertatem faciendi quod vult. Sed & ſuperiorem ſyllogiſmum corrigit idem. Poſuerat, Liber eſt cui licet vt vult ducere vitam: nunc ita emendat propoſitionem illam: Liber eſt cui licet viuere vt vult, niſi quid leges impediant. Iuſtinianus Imperator: *Libertas ex qua etiam liberi vocantur, eſt naturalis facultas, quod cuique facere libet, niſi ſi quid vi aut iure prohibetur.*

Vindicta.) Græci Iuriſconſulti, Βινδίκτα, ἡ ῥάβδος μεθ᾽ ἧς ὁ ἄρχων ἢ ὁ πραίτωρ τὴν τῶν ἐλευθερουμένων κεφαλὴν ἔπαιον φάσκοντες. ΦΑΜΕΝ ΤΟΝ ΠΑΡΟΝΤΑ ΑΝΘΡΩΠΟΝ ΕΙΝΑΙ ΕΛΕΥΘΕΡΟΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΗΝ ΡΩΜΑΙΟΝ.

meus à pratore receßi.) *meus*, id eſt liber. Priſcianus trib. quatuórve locis ex Euripide affert, ἐγὼ δ᾽ ἐμὸς εἰμι: ſed videtur de alio genere libertatis intelligendũ: ita autẽ Plautus in Menæchmis,

Id ſi adtulerit, dicam vt à me abeat liber quo volet:
Ne tum quando ſuus factus ſit, à me argentum petat.
ita legimus locum illum, cum Ioſepho Scaligero: non vt editum eſt, *ſanus factus ſit.*

Maſuri rubrica.) non legum tantùm principia & titulos rubrica notabant: ſed omnium quæ ſcribebant εἰς κάλλος: Sidonius ad Ferreolum de ſuis epiſtolis: *iure vobis in hoc opere primæ titulorum rubricæ, prima ſermonum officia dedicarentur.* Gloſſarum magiſter *rubricam* exponit διὰ μίλτου ἐπιγραφήν: ſed non purum minium, opinor, adhibebant: verùm ceram miniatam, quæ Ciceroni *miniatula*, Vitruuio *cera ex milto.* in notarij βιβλιογράφου ſupellectile erat cera alba & cera miniata: vtriuſque meminit Achilles Statius in Aratum, & κηρὸν μεμιλτωμένον vocat. hac cera vtebantur critici cùm libros recenſebant. & notas ſibi familiares illis appingerent, quas παραπλάσματα dixerunt. Heſychius παραπλάσματα τὰ κηρία τὰ ἐπιτεθέμενα τοῖς ζητήμασιν ἐν τοῖς βιβλίοις. & παραπλάσσειν librum ita recenſere, quod vſitatius στίζειν dicebant. Heſychius: παρερρυπωμένα βιβλία, οἷς κηροὺς προσπλάσσομεν, πρὸς τὸ ζητούμενον ἵνα. fortaſſe ſcripſerat, παραπλάσσομεν: ſed & alterum feram lubens.

Diſce: ſed ira cadat naſo rugoſáque ſanna.) Reſponſurus ad ſuperiorem argumentationem vtitur προθεραπείᾳ, & libertatem reſponſionis deprecatur.

ira cadat naſo.) quia, vt ait Theocritus, δριμεῖα χολὴ ποτὶ ῥινὶ κάθηται. Lucilius:

—Calpurni ſæuam legem Piſoni reprendi,
Eduxíque animam in primoribus naribus.

Dum veteres auias tibi de pulmone reuello.) veteres auias poſſumus ſimpliciter accipere, falſas opiniones, quas à maioribus accepiſti, nutriculis putà & aliis aniculis. Plato in Theæteto, μὴ ἀγείαινε ἐπειδάν ἴνα κῆρόν σου ἀφαιρῶμαι. ſed quia ait,

—— de pulmone reuello,

malim intelligere per *veteres auias* opinionem nobilitatis, & arrogantiam ventoſam, cuius ſedes in pulmone. hac petitione opus habet ſequens diſputatio, qua probabitur ſeruos eſſe omnes præter ſapientem. nam huiuſmodi ſermones duriſſimè accipiebant Romani iuuenes, qui Codro nobiliores ſibi videbantur, quod maiorum ſuorum imaginibus atria domorum ſuarum viderent completa. quare Epictetus apud Arrianum initio IV. ſcribit, hoc Stoicum paradoxum plagis ſolitum à proceribus Ro. excipi. Obſtat huic interpretationi, quod is qui heic loquitur, libertus & ipſe fuit:

Vindicta poſtquam meus à prætore receſſi.

ſed hoc nihil eſt: neque enim in eiuſmodi fictis perſonis rigidè ſeruant auctores τὸν χαρακτῆρα quem ſemel illi impoſuerunt.

Non prætoris erat ſtultis dare tenuia rerum Officia.) Refellit ſuperiorem argumentationem. Senſus autem eſt. Quod confugis ad auctoritatem Prætoris, erras. Prætor quod ſuum erat, fecit: nexu illo iuris ciuilis te liberauit, quo in ſeruitute corporis tenebaris. Illud nego potuiſſe

Prætorem: efficere vt tu qui ſapiens non es ſed ſtultus, veram ſapientiam conſequereris. ea namque animi libertas eſt: quam ſola philoſophia poteſt conferre: hæc quippe eſt quæ virtutis atque omnium officiorum rationem docet: & vt omnia verbo complectamur, hæc eſt vitæ ars & magiſtra: hanc qui non tenet, liber nunquam erit. Poteſt hic locus etiam aliter exponi hoc modo. Cùm dixiſſet aduerſarius ex manumiſſione libertatem ſibi partam fuiſſe faciendi quicquid vellet, exceptis iis quæ contra leges eſſent. illi reſpondens Perſius ait: eum qui verè liber ſit futurus nō ab illis ſolùm abſtinere, quæ leges vetent: ſed omnino ab omnibus iis quæ rectæ rationi repugnant: quamuis de illis nihil editum ſit à Prætore. Simillimè Dio Chryſoſtomus in XIV. diſputat: non ſtatim liberum eſſe dicendum eum, qui faciat quod vult, excepto ſi quid leges vetent: nam præter legibus vetita, multa eſſe alia quæ non putabit ſibi licere verè liber: vt lèno eſſe, aut vectigaliorum exactor, & ſimilia his turpia ϗ ἄτοπα iudicio omnium hominum. hoc eſt quod ait Seneca in II. De ira, *anguſta innocentia eſt, ad legem bonum eſſe.* M. Tullius Officiorum lib. III. *Aliter leges aliter philoſophi tollunt aſtutias: leges quatenus tenere manu res poſſunt: philoſophi quatenus ratione & intelligentia.* Scelera & grauiora peccata leges vindicant: parua quæ appellatione morum Latini ſcriptores ſæpe intelligunt, cenſores notant, philoſophi carpunt. hi verò etiam minutiſſima obiurgant,

nec ferunt: vtique Stoici: quorum dogma eſt, peccata omnia eſſe æqualia, & ſibi inuicem cohærentia. Cùm igitur ab omni peccato abſtinere debeat is, qui verè futurus eſt liber, iure Perſius normam iuſti aut iniuſti, honeſti aut inhoneſti negat à prætore petendam: cuius eſt munus, leges exercere, mores corrigere.

Non Prætoris erat. —— ſupple, ſed philoſophi.

ſtultis) iis quos manumittit: vel quibus leges ponit. vox Stoica: nam in hac ſecta ſtulti omnes præter ſapientem: nec ſolùm μωροὶ, ſed etiam μαινόμενοι.

tenuia rerum Officia.) Scelera & maiora flagitia vetant leges: *officia rerum*, id eſt, ſeruanda in rebus agendis, non docent leges niſi παχυμερῶς, & στοιχειωδῶς. philoſophi verò accuratè explicant quæ boni viri ſint officia, in omni re etiam minima: puta, victu, veſtitu, inceſſu, aliíſque etiam minutioribus. nulla enim eſt pars philoſophiæ quæ latius pateat, aut λεπτολογίαν maiorem admittat, quàm locus de officiis. de his Seneca epiſtola XCIV. *Tenues differentias habent*, præcepta moralia, *quas exigunt tempora, loca, perſonæ.*

atque vſum rapidæ permittere vitæ.) Non erat prætoris liberum te pronuntiare, & tibi permittere facere quæ velles. hoc enim tam inſigne beneficium, non prætoris vindicta confert: ſed inſtitutio recta apud philoſophum. Ille poſtquã affectibus te liberauit, eúmque effecerit, qui nihil velis, nihil optes, nihil metuas, niſi quod ra-

tio ſuaſerit: ille,inquam meritò liberum te pronuntiabit, & vitæ tuæ arbitrium tibi permittet.

Sambucam citius caloni aptaueris alto.) Non poſſe fieri, vt Prætor artem vitæ tradat, & vera libertate quenquam donet, multis exemplis docet, probátque: quorum hoc primum eſt: Sicut ſtultum fuerit à calone ſiue cacula militis alicuius, homine omnium rerum rudi atque imperito velle exigere, vt inſtrumenta muſica ſcienter tractet, tanquam aliquis citharœdus vel aulœdus: ſic ineptum eſt à Prætore artem vitæ aut veram libertatem expectare. quam nos harpam quaſi ἅρπην, propter aliquam veteris formæ ſimilitudinem dicimus, Græci & Latini ſambucam, voce Syriaca. eſt & genus machinæ poliorceticæ: nec malè de ea acceperis: nam illa machina maioris erat ponderis, quam vt eam homo vnus quantumuis validus poſſet baiulare, ſed malo priorem interpretationem. *calonem* dixerunt militis famulum Græca voce: quia κᾶλα id eſt ligna hero procurabat & cætera neceſſaria. *alto*, id eſt ſtulto, vt ille μάργος ἐκκαιδεκάπηχυς apud Theocritum. pro ſambuca etiam ζαμβύκη dixerunt: & ita apud Heſychium & B. Chryſoſtomum.

Stat contra ratio.) Contra rationem eſt, vt medicus fabrilia tractet, aut faber τὰ ἰατρικά. idem in omnibus artibus: ſtultum eſt exigere à quoquam id quod non didicerit, non profiteatur. cur igitur ſperes rationem vitæ beatè degendæ à Prætore te accepturum?

& ſecretam garrit in aurem.) Pars librorum *gannit*: plerique *garrit*: cur autem ſecretam? quia hæc Stoica dogmata non ſolùm ingrata vulgò, ſed etiam periculoſá apud proceres, vt modò ex Arriano oſtendebamus. ſic in VI.

——paullum à turba ſeductior audi.

Ne liceat facere id quod quis vitiabit agendo.) ne liceat illi arti te immiſcere quã neſcias. Alludit ad prouerbium, Ἔρδοι τις ἣν ἕκαστος εἰδείη τέχνην.

Publica lex hominum naturáque continet hoc fas.) ſancitum & receptum eſt & naturæ lege & omnium gentium, vt ne ea quiſquam aggrediatur quæ neſcit. hoc & ſequenti verſu paullò aliter repetit quod duobus præcedentibus dixerat.

Vt teneat vetitos inſcitia debilis actus.) ita συντάττε. & naturæ gentium iure conſtitutum eſt, vt *debilis inſcitia* cuiuſcunque artis imperitus, & propterea impotens ad illam exercendam: nam imperitia ἀδυναμία quædam eſt: *teneat vetitos*, id eſt habeat pro vetitis ac ſibi interdictis: *actus* nempe quos neſcit: quod ſupplendum ex vi vocis *inſcitia*. intelligit ignoratæ ſcientiæ τὴν πρᾶξιν.

Diluis helleborum c.) redit ad exempla. nemo ferat quæ ſunt medici agere eum qui non ſit medicus.

certo puncto.) pro genere veratri quo vtaris, pro genere morbi, pro anni tempore, pro viribus denique ægroti.

vetat hoc natura medendi.) Naturam dixit pro

arte. quia naturã ars imitatur,& adiuuat, neq. facit quicquã niſi quod ipſa ſi poſſet faceret. alioquin, non medendi natura, ſed ipſa vniuerſi natura & ratio vetat συντάξιας fines migrare. ilicet enim perturbata omnia, ſi mederi morbis aggrediatur arator, aut arare medicus.

Nauem ſi poſcat ſ.) Dio Chryſoſtomus in x. ὃς ἂν ἐπιχειρῇ πηδαλίῳ χρῆσθαι, οὐκ ἐπιστάμενος κυβερνᾶν, ἐστὶν ὅπως οὐκ ἂν τάχιστα ἀνατρέψας τὴν ναῦν αὐτόν τε ἀπολέσειε καὶ τοὺς ἐμπλέοντας;

Luciferi rudis.) totius cœleſtium θεωρίας imperitus: quæ ex aliqua parte nauis gubernatori eſt neceſſaria. ne aratorem quidem penitus Luciferi rudem eſſe oportet, vt docent Heſiodus, Virgilius & alij rei ruſticæ ſcriptores.

exclamet Melicerta.) ὁ τυχών, quiuis. ſed ideò Melicertam poſuit, qui vnus eſt è diis marinis: quia nauigantib. non occurrunt alij ferè quàm dij maris aut Tritones.

periiſſe frontem de rebus.) impudentiſſimè totam rerum naturam eſſe peruerſam. *frons* ἡ αἰδώς. Theognis:

> Αἰδὼς μὲν γὰρ ὄλωλεν, ἀναιδείη δὲ καὶ ὕβρις
> Νικήσασα δίκην γῆν κατὰ πᾶσαν ἔχει.

de rebus valet heic ex hominum ſocietate & cõmerciis. Syneſius, οἴχεται τὸ δίκαιον ἐξ ἀνθρώπων.

tibi recto viuere talo Ars dedit.) More ſuo Perſius, poſtquam docuit, vnde libertas vera non deberet neque expectari neq. peti, ſubiicit eius parandæ veram rationem: ea autem non eſt alia, niſi philoſophia, quam vocat artem κατ' ἐξοχὴν

ea enim eſt illa ars ſupra omnes artes quæ doceat vitam rectè beatéque degere. quare paſſim Ciceroni, Senecæ, aliis *ars vitæ* dicitur, & *lex vitæ*. vnum apponam Senecæ locum: *Philoſophia nihil aliud eſt, quàm recta viuendi ratio, vel honeſtè viuendi ſcientia, vel ars rectè vitæ agendæ. Non errabimus ſi dixerimus, philoſophiam eſſe legem bene honeſtéque viuendi. & qui dixit illam regulam vitæ ſuum nomen illi reddidit.* Epicteto ἐπιστήμη τοῦ βίου: vt in his è libro III. quæ operæ ſit apponere. faciunt enim apprimè ad diſputationem Perſij. τί ἐστι τὸ ποιοῦν ἀκώλυτον τὸν ἄνθρωπον καὶ αὐτεξούσιον; πλοῦτος γὰρ οὐ ποιεῖ, οὐδ' ὑπατεία, οὐδ' ἐπαρχία, οὐδὲ βασιλεία· ἀλλὰ δεῖ τι ἄλλο εὑρεθῆναι· τί οὖν ἐστι τὸ ἐν τῷ γράφειν ἀκώλυτον ποιοῦν καὶ ἀπαραπόδιστον; ἡ ἐπιστήμη τοῦ γράφειν. τί δ' ἐν τῷ κιθαρίζειν; ἡ ἐπιστήμη τοῦ κιθαρίζειν. οὐκοῦν καὶ ἐν τῷ βιοῦν, ἡ ἐπιστήμη τοῦ βιοῦν. Summa eſt: Liberum eſſe illum, qui dicat, faciat quicquid libuerit ſine vllo impedimento. hanc facultatem non opibus, non dignitate aut potentia parari poſſe, niſi ſola arte vitæ. quemadmodũ facultas ſcribẽdi quicquid libuerit, non paratur aliter quàm ſi artem ſcribendi addiſcas: facultas lyram pulſandi, non aliter quàm ſi cithariſticam artem diſcas. Ab eadem mente eſt illud M. Tullij in II. Tuſculanarum: *philoſophus in ratione vitæ peccans, hoc turpior eſt, quod in officio, cuius magiſter eſſe vult, labitur, artémque vitæ profeſſus, delinquit in vita.* hinc etiam ἄτεχνοι καὶ περὶ τὸν βίον ἀνόητοι Plutarcho dicuntur in libello de tranquillitate animi, qui rationes bene viuendi ignorant. Cæte-

rùm totus hic locus vſque ad illa verba,

Hæc mea ſunt teneo, —— vel ἐρωτηματικῶς legendus, vt nihil affirmet: vel accipiendum ἐξ ὑποθέσεως, vt ſub conditione affirmet. Continent autem hi nouem verſus boni viri & ſapientis χαρακτηρισμόν. *recto viuere talo*, Græcis ὀρθοποδεῖν ἐν τῷ βίῳ. Callimachus idem prouerbiũ aliter vſurpat, hymno in Dianam: τῶν δ' οὐδὲν ἐπὶ σφυρὸν ὀρθὸν ἀέξει, communem omnium perniciem denotans.

& veri ſpeciem dignoſcere calles.) rem quæ ſimilitudinem veri habeat non ſit vera. Et Bongarſij & Puteani vetera exemplaria omnia *ſpecimen*, non *ſpeciem*. vtrumque feras: ſed melius *ſpeciem*, Iohannes Sareſberienſis libro VII. *Deus ſpecies diſcernit à rebus*:

Ne qua ſub ærato mendoſum tinniat auro:
vnde & hypocriſis nomen accepit: videtur legiſſe in ſuis libris:

—— à vero ſpeciem dignoſcere calles.
& *verum* interpretatur res: *ſpeciem*, falſam imaginem, qua videntur res eſſe quæ non ſunt.

Ne qua ſub ærato mendoſum tinniat auro.) Apud Priſcianum variis locis ita ſemper diſtinctè: non vt in aliis libris, *ſubærato.* quod Græcorum eſt ὑπόχαλκον, ſæpe apud Plutarchum. Themiſtius Euphrades oratione prima: εἴ τις χρυσίον ὑπόχαλκον, ἢ πορφύραν ἐψιμυθιωμένην τὸ ἄνθος, ἢ λίθον ἐπιβουλεύσας (ſcribe, κιβδηλεύσας) εἰς τὴν ἀγορὰν ὑμῖν εἰσαγάγῃ ἐργασάμενος καὶ οὐκ ἀνέξεσθε. in libris Iuris Græcorum, adulterinæ pecuniæ genera adnotabamus, τὸ

χρυσοειδῆ, τὰ ἀργυροειδῆ, τὰ ὑπόχαλκα, τὰ κασσιτέρινα. in *tinniat* eſt κωδωνολογία : in metallis enim propriè locum habet id verbi : etſi etiam de aliis dicitur.

Es modicus voti.) ſeruas illud ſophi, Μηδὲν ἄγαν. *modicus voti*, vt apud Tacitum, *modicus originis*, *modicus pecuniæ.*

preſſus Lare.) viuis frugaliter, & in omnibus vitæ partibus ἀσκεῖς σωφροσύνην. vel refer ad modicas & anguſtas ædes. Salluſtius : *illos binas aut amplius domos continuare : nobis larem familiarem nuſquam vllum eſſe.*

dulcis amicis.) intelligit eam virtutem quam philoſophus in medio collocat αὐθαδείας & ἀρεσκείας, & vocat φιλίαν.

Iam nunc aſtringas, iam nunc granaria laxes.) Inceptum eorum demiror, qui lectionem hanc ſollicitant tanta confidentia : quos refellunt omnes membranæ. iam diximus characterem ſapientis heic proponi à Perſio. ſupplendum igitur ſic, is es tu qui iam nunc adſtringas. &c. ita ſemper in pulcherrimo Theophraſti libello ſimilis argumenti, τοιοῦτος ἐστὶν οἷος. legitimus opum vſus eſt in λήψει καὶ δόσει vtrumque tangit noſter philoſophus.

Inq; luto fixum poſcis tranſcendere nummum.) & is es tu qui poſſis contemnere lucrum turpe & quod lutulet, vt ille ait. hinc *luteum lucrum* apud Auguſtinum in v. Confeſſionum. Græci quæ ſummo contemtu digna eſſe volunt oſtendere, comparant τοῖς ἐν πηλῷ : vt alicubi Iulianus.

αἰσχροκέρδειαν ſic eleganter Horatius expreſſit. Lucilius paullò aliter: *Mordicus petere aurum è flamma expediat, è cœno cibum.*

Nec glutto ſorbere ſaliuam Mercurialem.) non ſolùm αἰσχροκερδὴς non es: ſed ne φιλοκερδὴς quidem: hæc diuerſa ſunt: ſed quæ ſe mutuò ferè conſequantur. nam qui lucrum amant, non multùm ſoliciti ſunt. vnde illud adueniat, modò veniat. *glutto ſorbere*, qui auidè gluttit. gluttus, eſt pars colli qua cibi tranſmittuntur. ficta vox per onomatopœiam: nam *glut* eſt imitatio ſoni, quem edit liquor per anguſtum tramitem means. vetus poëta de ruſtico ebrio:

Percutit & frangit vas: vinum defluit: anſa
Stricta fuit: glut glut murmurat vnda ſonans.

Gloſſæ, *Gluttus*, βρόγχος. Theocrito βρόχθος. ὡς μηδέ τι τῶ κατ' βρόχθοιο ψώοιτο. inde *gluttire*, quod de ſaliua ſolet dici. Auguſtinus De ciuitate Dei lib. VII. *propter ſolas ſaliuas colatur Ianus deus, quibus partim glutiendis, partim expuendis ſub cœlo palati vtraque panditur ianua.* Gloſſæ, *Gluttit* ἐγκάπτει. *glutto* ὁ λίμβος. *ſaliua Mercurialis*, cupiditas deuorandi lucri. vide ad VI.

Hæc mea ſunt teneo c.) Concludit eum demum eſſe liberum cui ſuperior ſapientis deſcriptio conueniat. concludit autem ſub conditione, cuius vtramque partem tractat.

prætoribus ac Ioue dextro.) non ſolùm volente prætore: cui tuam libertatem paullò antè acceptam ferebas: ſed ipſo etiam Ioue, qui veræ libertatis eſt auctor certiſſimus: ideò Græcis

Ἐλευθέριος, Latinis Liberator dictus. [illegible]

cùm fueris noſtra paullò antè farina.) cùm eſſes paullò antè vitioſiſſimus. reſpicit illa,

——*Dama hic non treſſis agaſo,*

& quæ ſequuntur. Prouerbium Latinum ad notandam ſimilitudinem, *eſt eiuſdem farinæ*, propriè locum habet in panibus. *noſtra* dixit, modeſtiæ cauſſa.

pelliculam veterem retines.) Membranæ, *retinens*. leuiter mutauit Græcum prouerbium, τὴν ἀνδραποδώδη τρίχα φυλάττεις: quo vſus Plato ſimillimè vt heic Perſius, in Alcibiade priore. οἳ τὰ τῆς πόλεως πράττειν ἐπιχειροῦσιν, ἔτι τὴν ἀνδραποδώδη, φαῖεν ἂν αἱ γυναῖκες, τρίχα ἔχοντες ἐπὶ τῇ ψυχῇ, ὑπὸ ἀμουσίας, καὶ οὔπω ἀποβεβληκότες. Olympiodorus in commentariis ſic notat: παροιμία ἐστὶ γυναικῶν ἐπὶ τῶν ἐλευθερουμένων δούλων καὶ ἐπιμενόντων ἐν τῇ δουλείᾳ, ὅτι ἔχεις τὴν ἀνδραποδώδη τρίχα ἐν τῇ κεφαλῇ. τουτέστιν ἔτι τὴν δουλικὴν τρίχα ἔχεις. πάλαι γὰρ καὶ τοῖς ὀνόμασι διεκέκριντο οἱ ἐλεύθεροι τῶν δούλων καὶ ταῖς θριξί. Γέται γὰρ καὶ Δάοι καὶ Φρύγες ὠνομάζοντο. νῦν δὲ καὶ ταῦτα συνεχύθησαν. alluſit Gregorius Naz. in Apologia: πρὶν ἀποθέσθαι σχεδὸν τὴν προτέραν τρίχα. Sed Perſius fortaſſe ad vernationem anguium reſpexit qui vere nouo (interdum & autumno teſte philoſopho) ponunt veterem pellem: quæ Græcis λεβηρὶς ac σύφαρ.

fronte politus.) minus rectè quidam veterum, *polita*. in III.

——*nequicquam pelle decorus.*

Aſtutam vapido ſeruas ſub pectore vulpem.) doloſus es ac fraudulentus. *ſub pectore* omnes vett.

non *in pectore.* paullò pòſt,

—— *calido ſub pectore bilis*

Intumuit. —— apud Sareſberienſem legitur,

—— *aſtutam gerit ſub pectore vulpem.*

ſed eſt μνημονικὸν ἁμάρτημα in verbo, aut ἑκούσιον αἰτίαμα.Pro *vapido* alij libri *vafro.* verùm amat Perſius vocem *vapidus*, quam ἁπλῶς vſurpat pro malo. propriè de vino dicitur.

Quæ dederam ſuprà repeto.) dederat illud, *eſto libérque ac ſapiens.* hoc nunc repetit: aſſerit iſtum neque liberum eſſe, neque ſapientem. ergo ſeruus & ſtultus: quod ex vi argumentationis reliquit colligendum. *repeto* omnia exemplaria non *relego.* quod minus conuenit huic loco. Plautus diceret, —— *infecta dona facio*: vt in Moſtellaria.

funémque reduco.) puerilis apud Græcos luſionis genus per attractionem funiculorum, & intentionem. Ariſtoteles vocat αἰάπαιον σπαρτίων. proprio nomine ἑλκυστίνδα apud Pollucem. eò alludit Perſius: & non ſemel in alia ſententia Tertullianus: apud quem *contentionis funem ducere*, & *contentioſo fune deducere* ſæpius legas. Apud M. Tullium in Hortenſio, *calculum reducere* ab alio genere luſus, idem prorſus ſignificat. *Itaque tibi concedo*, ait, *quod in duodecim ſcriptis ſolemus, vt calculum reducas, ſi te alicuius dati pœnitet.*

Nil tibi conceſſit ratio: digitum exere: peccas.) Prolepſis eſt: poterat iſte dicere: non ſum perfectè ſapiens: ſapiens tamen. opponit decretum

Stoicæ ſcholæ: quæ pronuntiat, omnes qui non ſunt ſapientes eſſe ſtultos, nihil eſſe medium: peccata enim non diſtingui, ſed eſſe æqualia. horum probationem apud Stoicos Senecam & Epictetum legere eſt, & apud M. Tullium ac Stobæum. *digitum exerere*, in exemplum ponitur minimæ actionis, & in quam non videatur boni aut mali ratio cadere. cadit tamen ex doctrina Stoicorum. Clemens Alexandrinus Pædagogi lib. II. cap. X. οὐδὲ τὸν δάκτυλον ὡς ἔτυχε σαλεύειν τῷ σοφῷ ὁ λόγος ἐπιτρέπει ὡς ὁμολογοῦσιν οἱ Στωικοί. ex Chryſippo aut alio quodã Stoico deſcribit Clemens. indidem & Perſius: qui non ſolùm doctrinam Stoicorum, ſed & verba ipſa illius ſcholæ ſæpiſſimè expreſſit. Epictetus Enchiridio, ἡ φιλοσοφία φησίν, ὅτι οὐδὲ τὸν δάκτυλον ἐκτείνειν εἰκῇ προσήκει. apud Arrianum lib. II. cap. XI. διὰ τί οὐ ζητοῦμεν τὸν κανόνα καὶ ἀνευρίσκομεν καὶ ἀνευρόντες λοιπὸν ἀπαραβάτως χρώμεθα, δίχα αὐτοῦ μηδὲ τὸν δάκτυλον ἐκτείνοντες; Zeno quidem apud Laërtium, & Stoicus item alius apud Stobæum in Phyſicis excerptis, ponit inter indifferentia, τὸ ἐκτεῖναι τὸν δάκτυλον ἢ συστεῖλαι. & Chryſippus locutione prouerbiali de re nihili ſolitus dicere, οὐδὲ τὸν δάκτυλον καθήκει προτεῖναι χάριν τούτου, vt non ſemel legimus apud Plutarchum: Cicero vertit III. De finibus, *Chryſippus ne digitum quidem eius cauſſa porrigendum dicebat.* ſed tamen in hoc, in re inquam adeò parua ſapientiæ ſuæ ſpecimen editurum ſapientem affirmabant: quod ἀνδρείως τὸν δάκτυλον ἐκτεῖναι dicebat Chryſippus, vt ex Plutarcho cognoſcimus

De contrarietatibus Stoicorum. Eadem ſententia eſt illius effati Stoici, ὁ μωρὸς οὐδὲ φακῆν καλῶς ἕψει.

Nil tibi conceßit ratio:) Sic omnes membranæ: non *Ni tibi conceßit r.* —— quod ex verbis Clementis modò allatis reponebat Iuſtus Lipſius, meo iudicio, appoſitiſſimè: etſi vulgata ferri poteſt.

ſed nullo thure litabis.) nulla argumentorum ratione obtinebis, οὐκ ἐκνικήσεις. tranſlatum à rebus ſacris: nam qui accipiunt vt ſonant verba, falluntur.

Hæreat in ſtultis breuis vt ſemuncia veri.) vt ſapiens vlla ex parte ſit, qui non totus ſapit. Ratio Stoicorum: quia virtutes ſe mutuò conſequantur: vt qui vnam habeat omnes habere ſit neceſſe. & contrà: qui vna careat, omnibus nudatum eſſe neceſſariò. Laërtius: τὰς ἀρετὰς λέγουσιν ἀντακολουθεῖν ἀλλήλαις, καὶ τὸν μίαν ἔχοντα πάσας ἔχειν. quæ verba habet Laërtius à Chryſippo, cuius locum plenius refert Plutarchus De contrar. St. & paſſim qui de ea philoſophia ſcripſerunt. hinc ſequitur, nihil medium eſſe inter virtutem & vitium. Diogenes: ἀρέσκει αὐτοῖς μηδὲν μεταξὺ εἶναι ἀρετῆς καὶ κακίας. atque hæc ſententia Stoicorum etiã Peripat. nonnullis placuit: non omnibus: vide Alexandri Aphrodiſei Quæſtiones lib. IV. quæſt. III. & IX. ac XXII. Gregorius Nazianzenus in laudatione Baſilij: ἄλλοι, inquit, ἄλλο τι κατορθοῦσιν. οἱ δὲ τινὰ τῶν τῆς ἀρετῆς εἰδῶν, ὄντων πλειόνων, ἅπαντα δὲ οὐδεὶς ἐπῆλθε πρὸς τὸ ἀκρότατον. quod Stoicæ doctrinæ

con-

contrarium eſt, ſed nimis verum. *breuis ſemuncia*, curta & cui aliquid deeſt.

Hæc miſcere nefas.) quia ſapiens quicquid facit, ex omni virtute id facit: ſic vt vna quidem præcellat in ſingulis actionibus, ſed accedant velut ſuccenturiatæ & reliquæ omnes. Plutarchus De fortuna Alexandri, libro I. Στωϊκὸς δεῖ λόγος· ὅτι πᾶν ὃ ἂν δρᾷ ὁ σοφὸς κατὰ πᾶσαν ἀρετὴν ἐνεργεῖ· καὶ μία μὲν ὡς ἔοικεν, ἡ ἀρετὴ πρωταγωνιστεῖ πράξεως ἑκάστης, παρακαλεῖ δὲ καὶ τὰς ἄλλας, καὶ συντείνει πρὸς τὸ τέλος malim π. δὲ καὶ τὰς ἄλλας οἱ συντείνειν π. τ. τ. eadem ex Chryſippo fuſius, in Contrar. Stoic. ergo etiam omnia vitia ad ſingula eorum facta concurrunt, qui ſapiētes non ſunt. quomodo igitur hæc miſceantur?

nec cùm ſis cætera foſſor, Tres tantùm ad numeros ſatyri moueare Bathylli.) neque obtinebis vt qui reliqua tota vita pro inſipiente ac ſtulto te geras: in quibuſdam tamen actionibus ſapiens dicaris. *foſſor*, i. imperitus, idiota. apud Strabonem lib. II. & alibi σκαπανέως καὶ θεριστοῦ δίκην. Nicephorus Gregoras, lib. III. de homine imperitiſſimo: καὶ αὐτὸν, ὡς εἰπεῖν, τὸν ἀπὸ σκαπάνης ἐφ᾽ τῆς ὥρας ἀπαμαθέντων ἀπολειπόμενος. ſanè venuſtè. ſic in ſeptima hiſtoria, ὅσοι ἀγροῦ καὶ δικέλλης ἀπόζουσι. id eſt foſſores & imperiti. heic *foſſor*, dicitur is qui non eſt ſapiens. *moueri ad numeros Bathylli*, Italicam ſaltationem ſaltare æquè bene ac Bathyllus: qui cum Pylade primus Romam intulit geſticulationem pantomimorum: qui Græcis ſcriptoribus dicuntur νομίμως ὀρχεῖσθαι, vt in I. Athenæi. *Satyrus*

Bathyllus, non qui ſaltat Satyrum, vt cùm dicimus ſaltare Medeam, aut Canacen: quod Græcus epigrammatum poëta dixit καθ' ἱστορίαν ὀρχεῖσθαι Μηδείαν ἢ Κανάκην. ſed qui non minus bene quàm ſatyrus aliquis ſaltat. nam ὀρχεῖσθαι proprium Satyrorum. *ſatyri* igitur, valet σατυρικῶς, ἤγουν ὀρχηστικῶς. ita exponebamus hunc locum prius quàm veniſſet in mentem, quod veriſſimum eſſe non dubitamus, pro *ſatyri* ſcribendum eſſe *ſatyrum*: de qua emendatione vide in imitatione Horatiana. Obſeruemus verò locutionem, *ſaltare ad tres numeros Bathylli*, pro δὶς ἢ τρὶς καλῶς ὀρχήσασθαι κατὰ Βάθυλλον: duos aut tres ſtaticulos ex arte facere, & perfectè.. Latini ſolent pro ὀρχεῖσθαι dicere *ad numerum moueri*. Idem ſimile apud Ciceronem, tertio paradoxo: *hiſtrio ſi paullò ſe mouit extra numerum, aut ſi verſus pronuntiatus eſt ſyllaba vna breuior, aut longior, exſibilatur, & exploditur: in vita quæ omni geſtu moderatior*, (vel *modulatior*) *omni verſu aptior eſſe debet, vt in ſyllaba te peccare dices?* inde orta illa locutio quæ numeros virtuti attribuit: vt apud Marcum Antoninum initio libri III. τοὺς τοῦ καθήκοντος ἀριθμοὺς ἀπαρτίζουσι. Stobæus in Phyſicis excerptis: κατόρθωμα δ' εἶναι λέγουσι καθῆκον πάντας ἐπέχον τοὺς ἀριθμούς, ἢ τέλειον καθῆκον. Cic. vertit in III. De officiis: *Illud autem officium quod rectum iidem appellant, perfectum atque abſolutum eſt, & vt iidem dicunt, omnes numeros habet.* ait diſertè Tullius ita loqui ſolitos eſſe Stoicos: vt Perſium eò reſpexiſſe vero ſit ſimillimum. Seneca epiſtola LXXI. *Idem eſſe dicebat*

Socrates veritatem & virtutem: quomodo illa non creſcit, ſic nec virtus quidem. habet numeros ſuos, plena eſt. idem epiſtola xcv. *non poteſt quiſquam niſi ab initio formatus, & tota ratione compoſitus omnes exequi numeros, vt ſciat quando oporteat, & in quantum, & cum quo, & quemadmodum.*

Liber ego. vnde datum hoc ſumis, tot ſubdite rebus.) tranſit ad alteram paradoxi partem: & omnes ſtultos probat eſſe ſeruos: *ſumis* verbum philoſophicum. λαμβάνειν οὐκ εὐπαραχώρητα λήμματα eos dicebant Stoici qui propoſitionibus vt conceſſis vtebantur, quas non probaſſent: quod Ariſtoteles λαμβάνειν τὸ ἐν ἀρχῇ, id eſt, τὸ ζητούμενον.

An dominum ignoras niſi quem vindicta relaxat?) an diſtinctionem hanc ignoras? Seruitus alia eſt corporis, alia animi. corporis domini ſunt homines: animi vitium & affectus: illam ſoluit manumiſſio ritè peracta: hanc ſola philoſophia ſiue virtus. Philo: δουλεία ἡ μὲν ψυχῆς, ἡ δὲ σώματος λέγεται. δεσπόται δὲ τῶν μὲν σωμάτων ἄνθρωποι, ψυχῶν δὲ κακία καὶ πάθη. quare apud theologos opus ſeruile eſt peccatum. Perſius rem eandem aliter dicit. quam nos corporis ſeruitutem diximus, ille appellat exteriorem:

——necquicquam extrinſecus intrat
Quod neruos agitet.—— quam nos animi ſeruitutem, ille interiorem.

--ſed ſi intus & in iecore ægro
Naſcuntur domini.——

I puer, & ſtrigiles Criſpini ad balnea defer.) vtriuſque ſeruitutis exempla proponit: & prius

quidem corporis.

Si increpuit, Ceſſas nugator.) vt apud Iuuenalem:

Vox domini ſonat inſtantis virgámque tenentis
Ergo miſer trepidas.——

ſeruitium acre.) fateris te eſſe ſeruum, & quidem δουλείαν δουλεύειν πάνυ ἰσχυράν, vt ille apud Dioné Chryſoſtomum. hoc verò id ipſum eſt, quod Epictetus apud Arrianum ait libro III. capite XXV. multa facere qui ſeruiunt cupiditatibus, quæ ſi faceret ſeruus iuſſu domini, de dura ſeruitute ſua multum quiritaret. ἐξελήλυθεν, ait, νυκτός· ὅτε ὁ Γέτας οὐ τολμᾷ ἐξελθεῖν, ἀλλ᾽ εἰ προσηνάγκαζεν αὐτὸν αὐτός, πολλὰ ἂν ἐπικραυγάσας, καὶ τὴν πικρὰν δουλείαν ἀπολοφυράμενος, ἐξῆλθεν.

Te nihil impellit: necquicquam extrinſecus intrat Quod neruos agitet.) iam de ſeruitute altera loquitur: cuius exemplũ non aliunde petit quàm ab illo ipſo qui cum diſputabat. εἰρωνικῶς hæc dicuntur, ſine interrogatione omnino legenda. Dices tu, illum cui herus imperat eſſe ſeruum: neque habere ἐξουσίαν αὐτοπραγίας: quia aliena voluntate & iuſſis impellatur ad ea facienda, quæ facit: te facere quæ velis ipſe. Eleganter ſeruum comparat cum ſigillaribus ſiue neuroſpaſtis, quæ per ſe ἀκίνητα, verticillis quibuſdam ac neruis mouentur. imitatur verò Horatium, aut vterque potius Platonem primo legum, cuius verba: τὰ πάθη ἐν ἡμῖν οἷον νεῦρα ἤ μήρινθοί τινες ἐνοῦσαι σπῶσί τε ἡμᾶς, καὶ ἀλλήλαις ἀνθέλκουσιν, ἐναντίαι οὖσαι, ἐπ᾽ ἐναντίας πράξεις. ſed Perſius potuit aliunde ſumſiſſe hoc ſimile: nam Stoici plurimùm illo vte-

bantur. Leges apud Marcum Antoninum in VII. σιγιλλάρια νευροσπαστούμενα. Latini ſimpliciter modò *ſigillaria*, modò *neuroſpaſta* nominant. vnde verbum νευροσπαστεῖν: vt in XII. eiuſdem, τὰ νευροσπαστοῦντά σε πάθη. quo verbo totam Platonis ſententiam expreſſit. νευροσπαστεῖσθαι enim eſt in diuerſa moueri alieno motu: vt in fine primi idem Marcus, μηκέτι τὸ ἡγεμονικὸν ἐάσῃς δουλεῦσαι. μηκέτι καθ' ὁρμὴν ἀκοινώνητον νευροσπαστηθῆναι. vbi appellat *vim non communem*, vim quæ vt heic ait Perſius intrat extrinſecus, & neruos agitat. ſic in fine III. ait ferarum & vitioſiſſimorum hominum eſſe proprium τὸ νευροσπαστεῖσθαι ὁρμητικῶς: hoc eſt, *neuropaſtorũ more impelli ad res agendas*: quaſi dicat, non motu proprio ſed alieno: dominorũ nempe animi, crudeliſſimorũ, cupiditatis, libidinis, metus. obſeruent tirones hypallagen venuſtã in ea locutione: nam potius videtur fuiſſe dicendum, ὁρμαῖς νευροσπαστικῶς, vel certè νευροσπαστεῖσθαι καθ' ὁρμήν; vt loquitur lib. VI. interpres vir profundæ eruditionis, locum illum non intellexit. ſic autem dixit Marcus in VI. ὁρμητικὴν νευροσπαστίαν. Θάνατος, ait, ἀνάπαυλα αἰσθητικῆς ἀντιτυπίας καὶ ὁρμητικῆς νευροσπαστίας καὶ διανοητικῆς διεξόδου. hoc eſt, *mors quies eſt pugnantium inter ſe ſenſuum, & in contraria agitationis ad res ſuſcipiendas, & diſcrepantium mentis diſcurſuũ.* hoc enim vult ſapiens Imperator, non quod dixit interprès. ſic in VII. στῆσον τὴν νευροσπαστίαν: *ſiſte agitationem quæ te in varia trahit.* ita etiam Philo, Clemens Alexandrinus aliique ſcriptores locuti ſunt: vt alibi prolixè oſtendimus.

ſed ſi intus & in iecore ægro Naſcuntur domini.) ſi exteriorē dominum non habes, interiorē verò circunfers, non vnum ſed plures, qua fronte liberum te dices? hi ſunt domini qui naſcuntur, & neruos intus agitant. Marcus Antoninus extremo lib. x. Μέμνησο ὅτι τὸ νευροσπαστοῦν ἐστιν ἐκεῖνο, τὸ ἔνδον ἐγκεκρυμμένον· ἐκεῖνο ῥητορεία, ἐκεῖνο ζωὴ, ἐκεῖνο, εἰ δεῖ εἰπεῖν, ἄνθρωπος. ait Marcus ſanè quàm ἐμφατικώτατα, illud occultū quod intus nos mouet, id eſſe ῥητορείαν, ζωὴν, ἄνθρωπον, hoc eſt, quod faciat nos hoc aut illud ſtudioſè perſequi: exempli cauſſa, eloquentiam: id eſſe per quod viuimus: quia ita viuimus vt illud eſt, quòd nos impellit. libidinoſè ſi libido vrget: meticuloſè, ſi metus: iracundè, ſi ira: denique hic velut alius homo quidam eſt, dominus illius intra quem habitat. hæc mens optimi imperatoris. qui ſic alium hominem intra hominem collocat, vt Perſius heic ait intus naſci dominos: idem eſt enim. Sapientes cùm vitia *dominos* vocant, figura illa vtuntur, quam Donatus appellat σωματοποιίαν: quando res inanimis vt animata inducitur. ſic in Euāgelio Mammonas, id eſt, auaritia appellatur dominus: οὐ διὰ τὴν οἰκείαν φύσιν, vt adnotat Chryſoſtomus: ἀλλὰ διὰ τὴν τῶν ὑποκλινομένων αὐτῷ ταλαιπωρίαν. & obſeruat doctè idem pater alibi, ſolere Chriſtum ad maiorem euidentiam atq. doctrinæ efficaciam, figura hac vti, quam ψύχωσιν ipſe apellat. ſic, ἐψύχωσε τὸν καιρὸν, inquit, Matthæi capite VI. ſic alia. Hæc cùm veriſſima ſint: ſubiit ſæpe mirari acumen philoſophorum, & quidem non plebeio-

rum,ſed qui ſine controuerſia φέρουσι τὰ πρωτεῖα: quibus tritas in omnib. linguis locutiones hoc genus κατὰ τὸ ῥητὸν placuit accipere. Pythagoreorum hæc fuit ſententia: naſcenti homini adnaſci aliud animal, quod vocabant modò feram multorum capitum, modò mortalem quandam vitæ ſpeciem: aliquando ἔριν σύμφυτον, litem homini innatam, alij naturam genitricem, ſiue primam: ſicut ſapientes Hebræorum appellarunt illud ipſum יצר ſiue יצר רע noſtri theologi peccatum originis. Auctor carminis aurei,

Λυγρὴ γὰρ συνοπαδὸς ἔεις βλάπτουσα λέληθεν
Σύμφυτος. ἣν οὐ δεῖ προσάγειν, εἴκοντα δὲ φεύγειν.

Iamblichus ſic interpretatur: ἐνταῦθα τὸ διττὸν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἐπιδέξει, καὶ τὸ παραπεφυκὸς ἡμῖν ἀπὸ τῆς γενέσεως ΑΛΛΟΤΡΙΟΝ ΖΩΟΝ ὅπερ οἱ μὲν πολυκέφαλον θηρίον, οἱ δὲ θνητόν τι ζωῆς εἶδος, ἄλλοι δὲ φύσιν γενεσιουργὸν καλοῦσιν. idem aliquanto pòſt: τὸν ἐν ἡμῖν θεῖον ἄνθρωπον τοῦ πολυκεφάλου θρέμματος ἐγκρατῆ ποιητέον. vbi vides duo intra hominem animantia conſtitui: vnum ferum, de quo iam diximus: alterum mite, quod ipſe appellat diuinum hominem. proculdubio virtutem intelligens. nam vt vitia ita & virtutes animalia eſſe quidam crediderunt. Seneca epiſtola CXIII. *Deſideras tibi ſcribi à me, quid ſentiam de hac quæſtione iactata apud noſtros: An iuſtitia, an fortitudo, prudentia, cæteraque virtutes animalia ſint* Stobæus in Excerptis phyſicis, de Stoicis loquens: Βούλονται δὲ τὴν ἐν ἡμῖν ψυχὴν ζῷον εἶναι, ζῆν τε γὰρ καὶ αἰσθάνεσθαι· καὶ μάλιστα τὸ ἡγεμονικὸν μέρος αὐτῆς ὃ δὴ καλεῖται διάνοια. διὸ καὶ πᾶσαν ἀρετὴν ζῷον εἶναι.

ἐπειδὴ αὐτὴ διάνοια ἐστι κατὰ τὴν οὐσίαν. Alluſit horſum Philo Iudæus in eo libro qui inſcribitur, De conuentu ad primas diſciplinas. ὀρᾷς ὅτι καὶ ἀπὸ τῶν ἐν ἡμῖν αὐτοῖς ζώων ἀλόγων, (ταῦτα δ' εἰσὶν αἰσθήσεις) πάλιν ἀπάρχεσθαι διείρηται. & mox: οὐ μόνον ἐπὶ τοῖς ξυλίνοις καὶ γηΐνοις σωματικοῖς, οὐδ' ἐπ' ἀλόγοις ζώοις, ταῖς αἰσθήσεσι, τὸν εὐεργέτην ἐπαινεῖν διδασκόμεθα· ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῷ νῷ ὃς κυρίως ἄνθρωπός ἐστιν ἐν ἀνθρώπῳ, κρείττων ἐν χείρονι, ἀθάνατος ἐν θνητῷ. Non parum hæc illuſtrauerint quæ ſcribit ὁ θεόπνους Paulus Apoſtolus variis locis de interiore atque exteriore homine. At longe alio ſenſu philoſophus dixit in XXVII. ſectione Probl. calorem in homine ceu aliud animal eſſe τὸ θερμὸν ἐν ἡμῖν ὥσπερ ζῶον, quem videntur imitari medici de mulierum matrice idem pronuntiarint: eſſe illam, vt ait Aretæus, ὁκοῖόν τι ζῶον ἐν ζώῳ, quaſi *animal in animali*, vel potius, vt loquitur idē ζωώδης 2. ſed ad Perſium redeamus: cuius locum imitatus eſt Claudianus in IV. Honorij Conſulatu, vbi poëta facundiſſimus multis verſibus mentem Perſij expreſſit. Iuuat quædam conferre: Perſius ait, *intus naſci dominos*: Claudianus ſic:

Si metuis, ſi parua cupis ſi duceris ira,
Seruitij patiere iugum: tolerabis iniquas
Interius leges. ——

Boëtius metro II. lib. IV. De conſolatione item ex Perſio:

Iam videbit intus arctas
Dominos ferre catenas.

Ait Perſius, *in iecore ægro*: Claudianus:

At ſibi cuncta petens, nil collatura cupido
In iecur & tractus imos compulſa receſſit.
Quæ velut immanes reſerat dum bellua rictus
Expleri paſcíque nequit: nunc verbere curas
Torquet auaritiæ, ſtimulis nunc flagrat amorum
Nunc gaudet, nunc mœſta dolet, ſatiatáque rurſus
Exoritur, caſáque redit pollentius hydra.

quî tu impunitior exis?) quid cauſſæ dices eſſe, cur tua melior ſit conditio, quàm eius qui ſeruitutem corporalem alij ſeruit? Egregiè Seneca Naturalium lib. III. *Liber eſt qui ſeruitutem effugit ſui. Hæc eſt aſſidua ſeruitus, & ineluctabilis, & per diem ac noctem æqualiter premens, ſine interuallo, ſine commeatu. Sibi ſeruire grauiſſima ſeruitus eſt:* Boëtius: *Extrema eſt ſeruitus, cum animæ vitiis deditæ, rationis propriæ poſſeſſione ceciderint.*

Mane piger ſtertis:) Deinceps quàm durum ſit vitiorum ſeruitium, cùm plura ſimul eundem miſerè in diuerſa trahunt, variis exemplis luculentiſſimè demonſtrat. primum exemplum eſt illius qui duobus dominis, Pigritiæ & Auaritiæ ſeruit.

Surge inquit Auaritia.) Salomon Prouerbiorum capite XIII. vt quidem vetus vertit: *vult & non vult piger: anima autem operantium impugnabitur.* Pigritiæ proprium eſt, optare non laborare: ideò Salomon idem capite XXI. *Deſideria*, inquit, *occidunt pigrum: noluerunt enim quicquam manus eius operari.*

Et quid agam? rogitas? ſaperdas aduehe Ponto.) rem ſtrue & ea fine nauiga atque mercaturam

exerce: illa munitiſſima eſt ad opes via. Seneca epiſtola cxix. *Iam ergo parauer am fiſcos: circunſpiciebam in quod me mare negotiaturus immitterem, quod publicum agitarem, quas accerſerem merces*: propterea τοὺς ἐμπορευσαμένους eſſe eoſdem πλουσιωτάτους oſtendit B. Gregorius Nazianzenus in Apologetico.

lubrica Coa.) vina Græca μαλακὰ ſimul & μαλακτικὰ vel λεπτικά. ſic μαλακὸν οἶνον leges apud Ariſtotelem & medicos.

Tolle recens primus piper è ſitiente camelo.) Propera Alexandriam vel ad alia orientis emporia, quò piper defertur camelis: nam Romam mari deferebant. Morem tangit mercatorum, qui in eo vel præcipuam lucri quod inhiant ſpem ponunt: ſi primi genus aliquod mercis poſſint importare. Lucilius:

Sicuti cùm ficus primus propola recentes
Attulit, & pretio ingenti dat primitu paucos.

ſitiens camelus, non ſimpliciter πολυδίψιος: ſed qui ſitim diu tolerat: etiam ad quatriduum.

Verte aliquid,) exprimit ſatagentiam mercatorum, omnia ſpe & auiditate lucri molientium. *vertere* vox agriculturæ. terra enim vertitur fodiendo, arando, occando, paſtinando, aliis modis. vel dixit *verte* pro auerte, id eſt decipe, circunſcribe. ideò ſequitur, *iura*, id eſt peiera. ſimplex pro compoſito, vt apud Ciceronem in Verrum, *pecuniæ partem ad ſe vertere.*

iura.) pro peiera, vt diximus. nam minimo minus intereſt inter ſæpe iurantem & peierantem.

veriſſimum enim eſt, quod Philo Iudæus ait, in libro De decem Legis præceptis: φύεται ἐκ πολυορκίας ψευδορκία καὶ ἀσέβεια. *qui ſæpè iurat, peierat & impius eſt.*

ſed Iupiter audiet: eheu.) En miſeram conditionem hominis quem in diuerſa rapiunt pigritia, auaritia, & metus ſuperûm. τὸ *heu* præcedentib. iungi debet non ſequentibus.

Varo, regustatum digito terebrare ſalinum Contentus perages.) Omnia exemplaria ſimplici r *Varo:* cùm apud M. Tullium & alios hoc nomen ſcribatur *varro.* Lucilius,

Varronum ac rupicum ſcarroſa incondita roſtra.

Nec pauci libri ſunt, vbi ſcribitur *Baro*, quæ vox Barbara in antiquis legibus Francorum & Alemannorum, marem ſignificat: hodie in Campania & aliis Galliæ locis mulieres ſuos viros nominant *barones.* ſed legant ſtudioſi quæ de his vocibus *varro* & *baro* viri præſtantiſſimi adnotarunt. Senſus eſt: O ſtulte ſi pietatem curas, permanebis adeò pauper, vt bene tecum agi exiſtimaturus ſis, ſi pulmentarij loco ſalem habeas: qui fuit victus pauperrimorum tantùm eius ætatis: quondam verò plebis Romanæ, vt ex Varrone obſeruat Plinius lib.xxxi. cap.vi. & omnis comœdia teſtis eſt. Sed mira ſententiæ energia, vt vbique apud hunc poëtam, ad paupertatem ſummam exprimendum. *perages*, Græcum eſt διάξεις, pro διάξεις τὸν βίον. quandiu viues ſemper eris pauper. atque adeò ſpe etiam omni carebis fortunæ paullò ſaltem lautioris. id enim *conten-*

tus. digito ſalinum terebrare, eſt duobus digitis primoribus pauxillum ſalis delibare, ſic vt veſtigia impreſſa pareant digitorum. expreſſit ad verbum Græcorum prouerbium ἅλας τρυπᾶν. Apollonius in epiſtola ad Euphratem: πάντα φασὶ, δεῖν τὸν ἔμπορον κάλων σείειν· ἐμοὶ δὲ εἴη τὴν ἅλα τρυπᾶν ἐν Θέμιδος οἴκῳ. Plautus dicere ſolet *delingere ſalem.*

ſi viuere cum Ioue tendis.) εἰ ἀρέσκει σοι ὁ κατὰ Θεὸν βίος. Plautus Rudente.

Iſto tu pauper es, cum nimis ſanctè pius.

Iam pueris pellem ſuccinctus & œnophorum aptas.) Iam tibi auaritia perſuaſit vt ſibi ſeruires: itaque ſuccinctns ipſe, res ad iter neceſſarias ſegeſtri inuolutas, puerorum tuorum humeris imponis, & ſimul œnophorum manibus illorum aptas, ocyus ad nauem profecturus, vt illam conſcendas Orientis emporia petiturus. *pellem* vocat proculdubio ſegeſtria, de quibus ſatis ad Suetonij librum II. *pueris* autem legimus cum veteribus Bongarſij & noſtris: primùm quia nemo ſe itineri accingere ſolitus, quamuis tenax & deparcus, quin pueros aut ſaltem vnum puerum ἀκόλουθον haberet, ad baiulanda στρωματόδεσμα & cætera neceſſaria. deinde ita eſt in Horatij verſu quem imitatur Perſius:

Cum Tiburte via pratorem quinque ſequuntur
Te pueri laſanum portantes œnophorúmque.

quare alteram lectionem *Iam puer is*, etſi inuentam nobis in libro Puteani & aliis quibuſdam editis non probamus.

quin trabe vaſta Aegæum rapias.) rapide ſeces.

Horatius: ——*vt trabe Cypria*
Myrtoum pauidus nauta ſecet mare.
ſic *campum rapere*, apud Statium. ſic Græci ſuum ἁρπάζειν.

ſollers Luxuria.) ingenioſa in corrumpendis hominum mentibus.

quò deinde inſane ruis.) Propertius,
Quò ruis imprudens?-- Claudianus,
Quo veſane ruis?—— τὸ *deinde* Græcum eſt εἶτα φρένας ἤλεε σύ ποῖ ἐρρεῖς;

calido ſub pectore maſcula bilis Intumuit.) Bene Luxuria maſculum animum criminis loco obiicit militanti in ſuis caſtris iuueni: cui potius conueniat molli atque effœminato eſſe animo. itaque inſanire illum pronuntiat, & μελαγχολᾶν: is enim eſt bilis tumor quem illi obiicit.

quam non extinxerit vrna cicutæ:) bilis atræ feruorem, quo nunc ardet, vix extinxerit cicutæ, quamuis largiter potæ, frigus.

tibi torta cannabe fulto Cœna ſit in tranſtro?) túne cùm ſis Veneris nepotulus, vt ſuper rudente ſedens cœnes in nauium tranſtris? qui diuitias conſtruere optabant nauigationi operam plurimùm dabant: quod vitæ genus quàm aſperum, quàm miſerum Luxuria heic oſtendit. Antiphanes:

Δύστηνος ὅστις ζῇ θαλάττιον βίον·
Ἐν γῇ πένεσθαι κρεῖττον ἢ πλουτοῦντα πλεῖν.

Fulcire eſt ἐρείδειν ἀλλήλοις Græcis ſcriptoribus, vt in quarto Athenæi. *tibi fulto torta canabe*, vt apud Lucilium *puluino fultus*. Propertius,

Et fulto pluma verſicolore caput.
Iuuenalis, *fultúſque toro meliore recumbet.* Toros autem conſtituebant in tranſtris. Valerius Flaccus: *Inſternunt tabulata toris.* magnæ mollitiei argumétum erat cubare in interiore naui, non ſuper tranſtra & tabulata, aut in ſtega. vide Regulas Pachomij cap. LXVI. Theophraſtus cap. περὶ αἰσχροκερδείας in Characteribus: καὶ τριηραρχῶν τὰ τοῦ κυβερνήτου στρώματα ἐπὶ τοῦ καταστρώματος ὑποστορέννυσθαι. rectè olim ſic emendauimus, cùm ſcriptum inueniſſemus ὑπό. falsò prorſus atque ineptiſſimè. non enim ſub conſtrato nauis dormiebant, ſed ſuper. Auctor Satirici: *Hoc erat, quod placuerat tibi, vt ſuper conſtratum nauis occuparemus ſecretiſſimum locum, ne nos patereris requieſcere.* de nauarcho vtique & cæteris quibus nauis cura incumbebat, ridiculum fuerit dubitare. Leo Imperator in Naumachicis: ὁ τοῦ ναυάρχου ἤτοι τοῦ κενταρχου κράβατος ἐπὶ τῆς πρύμνης ἵδρυται. Plutarchus in Alcibiade inter alia argumenta luxus illius commemorat, quod non more aliorum ſuper nudis tabulatis triremium cubaret, ſed iis inciſis faſcias tenderet in vſum lectorum. cerneres, inquit, ἐκτομὰς καταστρωμάτων ἐν ταῖς τριήρεσιν, ὅπως μαλακώτερον ἐγκαθεύδοι, κειρίαις ἀλλὰ μὴ σανίσι τῶν στρωμάτων ἐπιβαλλομένων. Qui de ſuperiore loco Theophraſti aliter ſentiunt, vt nos carpant, ij non ſententiam noſtram, ſed αὐτὴν τὴν ἀλήθειαν reiiciunt. quibus nihil aliud niſi hoc volumus reſponſum, aut proferant ſi habent meliora, aut aliorum inuentis ſine inuidia fruantur.

Veientanúmque rubellum Exhalet vapida læſum pice ſeßilis obba?) poteris ne delicias quibus es innutritus mutare duro illo nautarum victu? *exhalare* heic pro fūdere vel emittere vinum quod exhalat. quid autem exhalet oblique indicat, cùm ait, *vinum vapida læſum pice.* ex quo intelligitur, vinum exhalare tetrum picis odorem. Veientanum Rubellum, & vitis Rubella ex Horatio, Plinio & Martiali ſunt nota. *Obba* Nonio poculi genus: ἀκώρως. nam propriè dolium vel vtrem ſignificat vt heic, אוב ἀσκός. *ſeßilis obba*, vas eſt vinarium ei ſimile quod vocamus *barril.* ſic lactucæ ſeſſiles, braſſicæ ſeſſiles, & verruca ſeſſilis in XXXVII. Plinij: cui opponit verrucas quæ non extant ſolùm, ſed eminent.

Quid petis? vt nummi quos hic quincunque modeſto Nutrieras.) En vt fallit vitium, ſpecie virtutis? Luxuria enim mancipium iſtud ſuum à turpi fœnore dehortatur, non ſecus ac ſi virtus ipſa loqueretur. quid petis, inquit? vis nempe maiore cum quæſtu pecuniàm tuam exercere. potes in Vrbe, in otio, quinos pro centenis lucri facere quotannis: non ſufficit hoc auaritiæ tuæ: & vndenos nummos pro centenis ad ſortem cupis adiicere. *quincunx modeſtus*, vſura eſt mediocris quæ etiam iuriſconſultis dicitur leuis, vt in leg. *Tutor.* §. 10. Dig. De adminiſtratione & periculo tutorum. meminerunt & alibi, vt leg. 17. Dig. De vſuris & fructib. *Nūmos nutrire* vt apud Horatium *nummos paſcere*, hoc eſt augere. Boëtius Conſolationis libro II. *Ille nuptus felix, orbus*

liberis, alieno cenſum nutrit heredi. ſic *nutrire frontis audaciam*, apud Hieronymum, pro augere, ἐπιτείνειν. *alere amnem* pro augere imbres Horatio. eſt verò imitatio Græcorum, qui τρέφειν pro αὔξειν ſæpiſſimè vſurpant. quod verbum de fœneratore paullò aliter poſuit Plutarc. in lib. De vitãdo fœnore. Sanè & τόκος eſt à verbo τίκτειν. cuius dictionis vim pulcherrimè & luculentiſſimè explicat B. Baſilius κατὰ τοκιζόντων.

pergant auidos ſudare deunces.) Duplex lectio huius loci in antiquiſſimis libris:

——*pergant auidos ſudore deunces*;

quo modo Puteani codex habet: vel

——*peragant auidos ſudare deunces.*

poteſt ferri vtraque harum lectionum: ſed quæ ex vtraque ſunt mixtæ, omnes repudiandæ. *pergere ſudare*, pro ſudare, vt *facere incipere* pro facere, & ſimilia multa. *ſudare* autem *deunces* vſuras dixit vt opponeret quincuncib. vſuris quæ nullo labore proueniebant.

noſtrum eſt Quod viuis.) ea demum pars vitæ tuæ quam mihi, id eſt, voluptatibus impendis, vera vita eſt. ita Luxuria: cui viuere bibere eſt, & edere atque ἡδυπαθεῖν. quare eidem verba Seneca etiam tribuit epiſtola CXXIII. *Vna felicitas eſt bona vita: facere omnia liberè, frui patrimonio: hoc eſt viuere, hoc eſt ſe mortalem eſſe meminiſſe. Fluunt dies & irreparabilis vita decurrit.* etiam Plutarchus: apud quem verba eorum qui iuuenes deprauant ſunt hæc: Στιγμὴ χρόνου πᾶς ὁ βίος ἐστι. ζῶ δὲ εὖ παραζῆν προσήκει. non diſſimilis ſententiæ prouerbium illud

illud Græcorum fuit, quod vulgò ſua ætate iactari ſolitum grauiſſime indignatur Chryſoſtomus in Matthæum & alibi : *δίδου μοι τὴν σημέρον, καὶ λάμβανε τὴν αὔριον. Da mihi hodiernum diem : ſume tibi craſtinum.* ſimilibus vocibus perſtrepit poëtarum natio. His Sirenum venenatis cantib. opponenda ſunt decreta ſapientum : Aliud eſſe, viuere, aliud vitæ intereſſe : viuere, inquiunt, agere eſt, & *ἐνεργεῖν κατὰ τὴν οἰκείαν ἀρετήν* : quod firmè demonſtratur in Nicomacheis. qui igitur vitam non agunt in actionibus virtutis occupatam: hos Seneca nō viuere ait, ſed eſſe: in lib. De breuitate vitæ. Actu enim non tempore metiri vitam debemus: vt idem ſcribit epiſt. XCIII. Non igitur viuunt iſti, ſed ſunt: ſi tamen verè queunt dici eſſe. nam ne hoc quidé illis concesſerint ſapientes. Boëtius Conſolationis lib. IV. eos qui ex virtute non viuunt ne eſſe quidem *ἁπλῶς* graui argumento probat. *Qui mali ſunt,* inquit, *eos malos eſſe non abnuo: ſed eoſdem eſſe purè atq. ſimpliciter nego. Nam vti cadauer hominem mortuũ dixeris, ſimpliciter verè hominẽ appellare non poſſis: ita vitioſos malos quidẽ eſſe conceſſerim: ſed eſſe abſolutè, nequeam confiteri* ESSE *enim quod ordinem retinet ſeruátq. naturam : quod verò ab hac deficit,* ESSE *etiam, quod in ſui naturà ſitum eſt, derelinquit.* Laudat Porphyrius De abſtinentia Damocratis cuiuſdam vocem veriſſimam : homines qui in vitiis conſeneſcant, non diu viuere, ſed longo tempore mori: Τὸ *κακῶς ζῆν,* ait, *καὶ μὴ φρονίμως, καὶ ἀσίως Δημοκράτης ἔλεγεν οὐ κακῶς ζῆν εἶναι, ἀλλὰ πολὺν χρόνον ἀποθνήσκειν.*

cinis & manes & fabula fies.) Impia vox Epicureorum & ſimilium, qui poſt mortem ſupereſſe aliquid negabant, de quo ſapientes dubitarunt nunquam: Ariſtoteles verò etiam demonſtratione certiſſima animi immortalitatem in tertio probauit. ſumſit ab Horatio, germano Epicureo. nam Perſius ſub Luxurię perſona hæc loquitur. Sane de corpore non malè hæc dici poſſunt: & ita Chryſoſtomi verba accipienda ſcribētis in LXXVII. ſuper Matthæo cùm de mortuo loqueretur: οὐδὲν ὁρῶ πλὴν ὀστέων καὶ σητὸς καὶ ἀράχνης· πάντα ἐκεῖνα γῆ· πάντα ἐκεῖνα μῦθος· πάντα ὄναρ καὶ σκιὰ, καὶ διήγημα ψιλὸν καὶ γραφή. Aliquando apud Græcos δρᾶμα γίνεσθαι, id eſt, fabula fieri, de eo dicitur qui in ſummam calamitatem inciderit: vt alicubi Gregorius Naz. loquitur.

hoc quod loquor inde eſt.) hoc ipſum temporis momentum quo hęc tibi dico, pars eſt decerpta inde, & quæ vbi perierit nunquam ſit reditura. Plautus, -- *loquens lacerat diem.*
Eſt verò graue dictum, & nimis verum: quod non vt à Luxuria pronunciatum accipere debemus: ſed vt à Perſio, hoc eſt doctiſſimo philoſopho ac ſapientiſſimo. Sic eſt omnino: per ſingula momenta vita nobis perit: ſempérque ex quo viuere cepimus morimur, non repente & ἀθρόως, vt vulgus putat malè ſanum. Tangit Perſius vno verbo grauem è philoſophia locum, quem tractauere multi ſapientes. Seneca epiſt. XXIV. *Memini te illum locum aliquando tractaſſe, Non repente nos in mortem incidere, ſed minutatim proce-*

dere : quotidie demitur aliqua pars vitæ : & tunc quoq. cùm creſcimus vita decreſcit. mox, *hunc ipſum quē agimus diem cum morte diuidimus. quemadmodum clepſydram non extremū ſtillicidiū exhaurit : ſed quicquid ante defluxit : ſic vltima hora qua eſſe deſinimus, non ſola mortem facit, ſed ſola conſummat. tunc ad illam peruenimus : ſed diu venimus.* deinde : *mors non vltima venit : ſed quæ rapit vltima mors eſt.* Idem epiſtola cxx. *Quotidie propius ab vltimo ſtamus : & illo vnde nobis cadendum, hora nos omnis impellit.* ibidem. *Erramus qui vltimum timemus diem : cùm tantumdem in mortem ſinguli conferant. non ille gradus laſſitudinem facit, in quo deficimus : ſed ille profitetur. Ad mortem dies extremus peruenit, accedit omnis. carpit nos ille non corripit.* Acutè multa in hanc ſententiam vir non ſolùm pietate, ſed etiam doctrina ſuſpiciendus Auguſtinus toto capite x. libri XIII. De ciuitate Dei. pauca adſcribam è multis. *Quid aliud diebus, horis, momentíſque ſingulis agitur, donec ea conſummata mors quæ agebatur, impleatur : & incipiat iam tempus eſſe poſt mortem, quod cùm vita detraheretur, erat in morte?* ſed totum caput, quod pulcherrimum eſt, legant ſtudioſi : ex quo cauſſam intelligent cur quidam olim hominem appellauerint νεκρὸν αἰώνιον, vt refert Euſtathius. ideò Manilius initio IV.

Naſcentes morimur : finíſque ab origine pendet.

quem verſum à Manilio mutuatus fuit quiſquis eſt, qui Camilli Aquileij tumulo hos verſus inſcripſerat:

Naſcentes morimur : finíſque ab origine pendet.

Illa eadem vitam quæ inchoat hora rapit.

duplici in diuerſum ſcinderis hamo.) δίχῃ. Gregorius Naz. διῄκομαι ὑπὸ πόθου ϗ πνεύματος. Lege Dionem Chryſoſtomum in IV. De regno: nam hoc argumentum nemo veterum tractauit vberius. quædam etiam in LXV. eiuſdem inuenias quæ ſunt huius loci.

ſubeas alternus oportet.) nomen pro aduerbio. ἀμοιβαῖος pro ἀμοιβαίως. ſic ſæpe Latini poëtæ hoc nomine vtuntur. Seneca epiſt. XXXVII. *Humilis res eſt ſtultitia, abiecta, ſordida, ſeruilis, multis affectib. & ſæuiſſimis ſubiecta. Hos tam graues dominos interdum alternis vicibus imperantes, interdum pariter, dimittit à te ſapientia, quæ ſola libertas eſt.*

Nec tu cùm obſtiteris ſemel, inſtantique negaris Parere imperio, Rupi, i:) Solent vitia etiam vitioſiſſimis interdum diſplicere: neque quiſquam eſt ita perditus amore voluptatum, quin aliquãdo ſatias eum capiat. ſæpéque vel in malis igniculi illi excitantur, quos à natura accepimus ad verum inquirendum, & quod rectum eſt amandum. ex his naſcuntur ὁρμαὶ & impetus quidam ad præclaras actiones: quæ tum demum laudem merentur, quando à certo conſilio manant, & decreto in animo fixo ſic ſemper viuendi, neque vnquam exorbitandi. ita ex pluribus actionibus oritur διάθεσις, quam vſu firmatam ſequitur ἕξις. habitus autem firma iam res eſt, & quæ non facilè mutari metuat. diſpoſitio mutabilis eſt: ac multò magis ille primus impetus, qui etiã in vitioſis ebullit & ad honeſta eos impellit.

Hoc ipſum eſt quod Perſius heic docet: vbi prudenter vitioſos admonet, ne ſi quos fortè ad virtutem impetus ſumſerint, ſtatim ſibi perſuadeât debellatum eſſe vitium illud, cui prius ſeruiebant: *μία γὰρ χελιδὼν ἔαρ οὐ ποιεῖ*, quod ait philoſophus. vide Arrianum, Diſſertationum libro ſecundo, capite XVIII. *inſtantíque negaris*, vt in illo Iuuenalis,

-- vox domini ſonat inſtantis. --

attamen illi Cùm fugit à collo trahitur pars longa catenæ.) expreſſit prouerbium quod in idiotiſmo noſtro frequens eſt: ſolemus enim dicere, Non eſſe liberatum qui catenam ſuam trahat. Seneca De vita beata: *Ei qui ad virtutem tendit etiam ſi multum proceſſit, opus eſt tamen aliqua fortunæ indulgentia, adhuc inter humana luctāti, dum nodum illum exoluit, & omne vinculum mortale. Quid ergo intereſt? quod alij alligati ſunt, alij aſtricti, alij diſtricti quoque. Hic qui ad ſuperiora progreſſus eſt, & ſe altius extulit, laxam catenam trahit, nondum liber, iam tamen pro libero.*

Daue, cito, hoc credas iubeo, ſ.) affert exemplum vitioſi pœnitentis: ſed non bona fide: ideò ſtatim relabitur in cœnum. Locum ex Menandro traductum admonet vetus interpres. In Terentij Eunucho quam conſtat è Menādro tranſlatam, & perſonarum nomina ſunt mutata, & multa aliter diſpoſita. Chæreſtratus Menandri, Terentio Phædria: Dauus, Parmeno. Locus eſt ſtatim initio.

an ſiccis dedecus obſtem Cognatis?) *ἢ τοῖς ἐμοῖς ξυγγενέσι*

σώφρονα οὖσαν, ὄντως περιλάψω; *ſicci* Latini temperantes, quorum vita M. Tullio pro Quinto dicitur, *horrida atque arida*. contrarius eſt qui dicitur *ὑγρὸς βίος*.

rem patriam frangam.) Lyſiteles ille ſapiens adoleſcens in Trinummo Plauti:

—— nam qui ab eo quod amat
Quàm exemplo ſuauijs ſagittatis percuſſus eſt, illico res foras
Labitur, liquitur. ——

dum Chryſidis vdas Ebrius ante fores extincta cum face canto.) dum comeſſatum veniam ad limen ianuæ Chryſidis, & ibi de dura ſorte mea conquerar cùm fuero excluſus. Græci hoc vocant, *ᾄδειν τὸ παρακλαυσίθυρον*. Plutarchus Ἐρωτικῷ: *ἔρχεται αὐτὸς νὴ Δία καὶ κάεται· τίς οὖν ὁ κωλύων ἐστὶ κωμάζειν ἐπὶ θύρας; ᾄδειν τὸ παρακλαυσίθυρον;* qui ibant comeſſatum funalia ac faces geſtabant: ſed quas extinguebant cùm ad fores erat ventum. paſſim poëtæ & alij Græci ac Latini ſcriptores. Exemplum canticorum iſtiuſmodi, quæ ante fores cantabant, habes venuſtiſſimum apud Plautũ in Curculione extrema ſcena, cuius initium

Flos veteris vini. ——

Item apud Horatium in oda x. libri III. Carm. in Perſa Plauti *occentare oſtium* hoc dicitur. Cur autem Perſius *vdas* appellet fores, docent Græci poëtæ ac Latini, qui multiplicem iuuenum inſaniam in ſuffundendis illis modò vino, modò aqua in cardinibus, modò lachrimis paſſim cõmemorant. nec malè referas ad lenarum anuum

potationes de quibus fuſè Plautus ea quam diximus ſcena.

Euge puer ſapias, diis depellentibus agnam, Percute.) Daui ſunt verba, Chæreſtratum in hac aduerſum voluptatem pugna confirmantis: adhuc enim putat ſeriò pœnitere illum. itaq. orat eum, vt qui ex ingenti periculo euaſiſſet, agnam diis auerruncis mactaret: vt facit Horatius ex alio genere periculi ſeruatus. Oda XVII. libri II. malè autem in duas ſententias hæc diſtrahuntur. nam *ſapias* vt apud Horatium, pro ſi ſapias. Ouidius,

Quod tibi miſcuerit, ſapias, bibat ipſe iubeto.

ſed cenſen' plorabit Daue relicta?) Hæc Chæreſtratus non manens *ἐν νῷ*, ſed priori affectui iterum cōcedens. turpi autem rei honeſta cauſſa prætexitur: quod nolit Chryſidi doloris cauſſam præbere. in quo falſa quædam ſpecies latet humanitatis.

Nugaris:) Nugas agis cùm dicis te velle priores dolores finire. nam ecce ad ingeniū redis. vel ſic: lepidus nugator es, cùm vis videri miſericordia duci propter Chryſidis lacrymas, quin tu potius te miſerare. ipſe enim es qui ab amica vapulabis: tanta mollities animi tui.

ſolea puer obiurgabere rubra.) Terentianus Parmeno: —— *te vltro accuſabis, & ei dabis*

Vltro ſupplitium. —— Olim verò meretrices ſolitæ ſic abuti ſtultorum iuuenum patientia, vt propter leues offenſas non ſolùm colaphis eos cæderent & deſpuerēt, quod ait Chry-

ſoſtomus LXIV. in Matthæum homilia: ſed etiam ſandalio illis caput commitigarent, vt ille ait in Terentiana Eunucho. exemplum eſt ab Omphala: quam aliæ deinde ſunt imitatæ, vt ex hoc loco atque aliis ſcriptoribus paret. vetus epigramma:

Cur tua fœmineo cæduntur pectora ſocco
Infamíque manu barbula vulſa cadit?

id verò quàm graue eſſet ei qui ſe liberum & virum meminiſſet, oſtendit hiſtoria eius mulieris quam refert Plutarchus Quæſtionum Græcorum capite XII. propter ſimilem iniuriam à rege ſibi factam, laqueo ſibi gulam fregiſſe. ſimile apud Latinos, *ſculponeis os batuere*, quod malè Fulgentius interpretatur: nam ſculponeæ ruſtici calceamenti genus: ſed apud Græcos etiam puerilis caſtigationis genus fuit aureo ſandalio εἰς πυγὴν παίειν, vt ſcribit Lucianus in Philopſeude atque alibi. *ſolea obiurgare*, vt Suetonius *ferula obiurgare*. Menander vt puto βλαυτῶν. Heſychius, βλαυτοῦν ὑποδεῖν, ἢ πλήσσειν σανδαλίῳ· οἱ δὲ ὑποδήματα. Calceabantur delicatulæ modò aureis, ſiue χρυσοπάστοις calceamentis, modò rubris ac purpureis, modò κεντητοῖς, id eſt compunctis, modò etiam inciſis, aut etiam gemmatis ſocculis: de quibus alibi: neque enim heic locus.

Ne trepidare velis.) Familiare Horatio & Perſio verſum, varia notione. heic verò pro ζυγομαχεῖν accipitur & ἀποδυσπετεῖν. inſultat enim Chæreſtrato Dauus, quaſi dicat: ſtulte, tu liberum te

putas? atqui ſeruus ac miſer es, & futurus etiam es poſthac ſemper, ſine ſpe libertatis. quare aſſueſce iugo maturè, & ad omnem patientiam te para. Propertius libro II.

Ac veluti primo taurus detractat aratra,
Mox venit aſſueto mollis ad arua iugo:
Sic primo iuuenes trepidant in amore feroces
Dehinc domiti poſthac æqua & iniqua ferunt.

plane eadem notione Propertius ac Perſius id verbum poſuerunt, vt ſequentia euincunt. ſic Seneca lib. III. De ira: *ſic laqueos fera dum iactat aſtringit: ſic aues dum viſcũ trepidãtes excutiunt, plumis omnibus illinunt.*

atq. artos rodere caſſes.) παροιμιῶδες à feris intra retia captis. Affine eſt apud Græcos τὸν χαλινὸν ἐνδακεῖν, & Latinos *frenum mordere*, quod ductum ab equis refractariis & nondum iugo aſſuetis. Æſchylus:

-- δακὼν δὲ στόμιον ὡς νεοζυγὴς
Πῶλος, βιάζῃ καὶ πρὸς ἡνίας μάχῃ.

Quidnam igitur faciam? ne nunc cùm accerſat & vltro Supplicet, accedam?) Ad verbum ex Menandro. Terentius:

Quid igitur faciam? non eam ne nunc quidem,
Cùm accerſor vltro? ——

Si totus & integer illinc Exieras, nec nunc.) Sunt Daui verba conſilium dantis Chæreſtrato, vt in propoſito animũ obduret. *totus & integer*, & corpore & animo: nã ſolemus dicere, animũ noſtrũ ibi eſſe, vbi id eſt quod amamus. vel non fracto animo ex amoris affectu, ſed ὑγιὴς ac verè integer.

Hippocrates in non diſſimili ſententia in extremo epiſtolæ ad Dionyſium, *φρονιμώτερον ἐν παντὶ τὸ ἀπεχέσθαι, ἅπτε μὴ ἐπικλαόμενον ὑπ' ἀνοίας. nec nunc*, ibis videlicet. ſed Puteani liber aliíque *nunc nunc*, vt in tertia: nunc nunc liber ſis necne palàm facturus es. altera lectio melior.

hic hic quem quærimus, hic eſt.) ſupple qui totus & integer exierit. hic igitur eſt ille liber quem quærimus. ita cõcluditur digreſſiuncula de Chæreſtrato.

feſtuca.) vindicta prætoris, *κάρφος.* vnde *exfeſtucare* in legibus Alemannorum & Saxonum, & hiſtoriis eorum temporum: vt in epiſtola Henrici III. ad regem Celtarum, & in erudita eius vita.

Ius habet ille ſui palpo quem ducit hiantem Cretata ambitio?) Iam tranſit ad aliud exemplum, hominis qui ambitioni ſeruit: cuius pulchram periphraſim poſuit pro nudo nomine. Plato eos qui ad rempublicam accedebant (hi ſunt Græcorum demagogi) appellat *κόλακας τοῦ δήμου.* idem & Perſius qui palponem vocat, id eſt, adulatorẽ, hominem ambitioſum: non vt cæcorum ducem: quod ineptiſſimum eſt: ſed vt vulgò omnibus aſſentantem, vt ſolebant candidati prenſantes: Iohannes Sareſberienſis libro III. ex hoc loco. *Palpo qui adſentatoris vel adulatoris cenſetur nomine, quoniam eadem res multis notatur indiciis: hominum mentes explorat, prætentat voluntatem, vt cui rei volueris ſenſus accommodet, vt gratiam illius cum quo agitur, fraudulenter ſurripiat.* Pro *ducit* in edi-

tione Pithœana eſt *tollit*: quod nimis placeat: nã proprium ambitioni ἐπαίρειν, & tumore inflare. Seneca Hercule furente:

Illum populi fauor attonitum,
Fluctúque magis mobile vulgus
Aura tumidum tollit inani.

ſed aliter omnes libri quos vidimus. nec malè *ducere* eum dicitur ambitio, qui eius cauſſa facit omnia. ac fortaſſe ad concurſationes prenſantium candidatorum reſpexit hac voce: vel ad amicos deductores candidatorum: qua de re lege libellum Quinti Ciceronis.

Vigila.) maximè propter officia ſalutationum, quas ante diluculum inchoabant, ideò placebat. *euigila*: ſed nihil muto. de labore & vigiliis candidatorum multa Cicero variis locis, & plura Quintus eius frater in lib. ei rei dicato. Marcus verò ad Atticum *militiã vrbanã* propterea vocat vitam candidatorum.

cicer inſere largè.) miſſilia intelligit, inter quæ & cicer frictum erat: de quo pridem Ioſephus Scaliger ad Feſtum ſuum. Horatiana eſt imitatio.

Rixanti populo.) ita ſolitum fieri in collectione miſſilium: quod Suetonius variis locis & ſcriptores teſtantur. poteſt referri & ad factiones & coitiones veterum candidatorum.

noſtra vt floralia poſſint Aprici meminiſſe ſenes.) Floralia edebant ædiles: de impudicitia illorum ludorum & origine, Ouidius in Maio, & Lactãtius. ſed heic intelliguntur omnes ludorum ſpe-

cies quos edebant magiſtratus popularem gratiam captantes. Apricatio ſenili ætati conueniẽtiſſima & gratiſſima, vt tangit Cicero De ſenectute. Auſonius Moſella:

Tempus erit cum me ſtudiis ignobilis otij
Mulcentem curas, ſeniĳque aprica fouentem,
Materiæ commendet honos. ——

Solent ſenes in ſole hiberno apricantes καὶ εἰληθεροῦντες circa meridiem calidiore, de nugis hoc genus garrire. vnde Græcorum prouerbium μεσημβρινὸς λῆρος, apud Nicephorum Gregoram. liquet ex eo cur dixerit *aprici ſenes.*

at cùm Herodis venêre dies.) Teterrimum in extremo ſeruitutis genus tangit ſub domina potentiſſima Superſtitione: quàm miſera, quàm dura horum ea ſeruitus ſit, ſupra omnes alias ſeruitutes, docet Plutarchus, in libro quem de eo argumento ſcripſit: οἱ δοῦλοι, inquit, τῶν δεσποτῶν ἐπιλανθάνονται καθεύδοντες. & poſt pauca: τοῦτο οὐ δίδωσιν εἰπεῖν ἡ δεισιδαιμονία. μόνη γὰρ οὐ σπένδεται πρὸς ὕπνον, οὐδὲ τῇ ψυχῇ, ποτὲ γοῦν, δίδωσιν ἀναπνεῦσαι καὶ ἀναθαῤῥῆσαι. Si rei veritatem ſpectamus, quæcunque humanis ingeniis antiquorum gentilium ad numinis cultum excogitata ſunt, ſuperſtitionis nomine cenſeri debent. Vnus enim DEVS OPT. MAX. vna religio quæ ſacris voluminibus continetur. ſed ignari veteres huius veritatis, aliter diſtinxerunt inter religionem & ſuperſtitionem. illam putarunt eſſe deorum patriorum more patrio cultum: hanc peregrinorum deorum, vel etiam ſuorum cultum, peregrinis nec conſuetis riti-

bus. Quare inter præcepta veterum quibus de religione aliquid ſanciebatur, primùm ſemper illud erat; Θεοὺς πατρίους ϗ νομιζομένους σέβου κτ̀ τὰ πάτρια. propterea Perſius de ſuperſtitione heic agens, exempla ponit eorum hominum, qui Iudaicis aut Aſiaticis, & Ægyptiacis ritibus Romæ vterentur. Iudaïca religio Romæ peregrina cenſebatur, ſolis Iudæis vrbem incolentibus permiſſa: Aſiaticus Bellonæ, & Ægyptiacus Iſidis atque Oſiridis cultus, decreto quidem ſenatus in vrbem admiſſi pridem fuerant: ſed nondum tamen viris grauibus ea ſacra probabantur. Hinc igitur ſuperſtitionum exempla petit Perſius, non ex religionis antiquitus Romæ receptæ ritibus: qui tamen vanitate; ſtultitia & τῷ γελοίῳ, ne Ægyptiacis quidem concedebant, *Herodis dies*, ſunt dies quos colit populus qui Herodi paret, ſiue paruit: Iudæi nèmpe. ita poſſumus generaliter accipere: Sed præſtat anguſtius interpretari, de propria Iudæorum ſecta illorùm qui ab Herode Magno, pridem vita defuncto, Herodiani ſunt dicti. E variis Iudaïcis ſectis vna fuit iſtorum, vt ſcimus ex Euangeliis, Epiphanio, Tertulliano, Hieronymo. Hi nihil admodum differebant à Iudæis, maximè quidem à Phariſæis, quib. ſemper coniunguntur in ſacra Euangeliſtarū hiſtoria: niſi quod Herodem pro Chriſto colebant: decepti interpretatione praua prophetiæ Iacobi Geneſeos capite XLIX. tmemate decimo. iſti ergo & Hieroſolymis, & alibi Herodis feſtum magna ſolemnitate colebant.

Dies Herodis appellat natalem diem Herodis, non quidem veræ φύσεως, ſed ſuſcepti regni apud Iudæos: nam & illi dies vocabantur natales, vt dicebamus ad Spartianum. pleraque item alia feſta ſic nominabant: vt Γενέσια σεισμοῦ, Natalem terræ motus Alexandrini: de quo vide Sozomenum libri VI. caput ſecundum. Si quis malit ad Herodem Agrippam qui viuẽte Perſio regnum in Iudæa obtinebat, hæc referre, & de natali illius accipere, non de primi Herodis, haut valde contendam. puto tamen rationem falſam eſſe quæ viros eruditiſſimos ita coëgit ſentire: quaſi iam tum Herodianorum ſecta defeciſſet ac nomen: quod mihi non videtur: neque Epiphanium cùm legas, ita opinor, ſentias. adde quod, vt ita eſſet, accuratiorem eius rei cognitionem Perſium non habuiſſe, nihil mirum. quare ab antiqui ſcholiaſtæ interpretatione non diſcedimus.

vnctáque feneſtra Diſpoſitæ pinguem nebulam vomuêre lucernæ.) Modum oſtendit quo dies Herodis ab Herodianis colebatur: feſtorum enim dierum, alij hilaritate atque epulis tranſiguntur: alij planctu, ieiuniis & varia imitatione triſtitiæ. Vtriuſq. generis exemplum heic ponitur è Iudaïcis ritibus. Herodiani igitur diebus Herodis omnia lætitiæ ſigna edebant, vt fieri ſolebat in ſolennitatibus ad teſtimonium hilaritatis inſtitutis. eò pertinent lucernæ accenſæ, & epulæ lautæ quarum Perſius heic meminit. Omnium pene gentium communis fuit ritus ad gaudij ſi-

gnificationem ignem accendere. neque occurrit quicquam frequentius apud veteres auctores, quam λυχνοκαΐας & accenſarum facum mentio ob res ſiue publicè ſiue priuatim lætas. Lactantius libro VI. capite ſecundo: *Mactant opimas & pingues hoſtias Deo quaſi eſurienti, profundunt vina tanquam ſitienti, accendunt lumina velut in tenebris agenti.* & plura toto illo capite. nec ſolùm in templis lumina accendebant, ſed etiam domi quiſq. ſuæ, eáque ianuis & feneſtris appendebant. Iuuenalis in XII. apparatum diei feſti deſcribens, non quidem ex Iudaïca diſciplina, ſed ex ritu Romano.

Cuncta nitent, longos erexit ianua ramos,
Et matutinis operitur feſta lucernis.

plura de hoc ritu viri docti pridem obſeruarunt: quæ petant ab illis tirones. Meminit & Tertullianus libro De idololatria: vbi Chriſtianos reprehendit, qui ritum gentilem in eccleſiam Dei inueherent. *At nunc*, ait, *lucent tabernæ & ianuæ noſtræ. Plures iam ethnicorum ſine lucernis & laureis quàm Chriſtianorum.* non prætermiſit hunc ritum Gregorius Naz. quo loco omnes pene mores recenſet, quibus diem lætum celebrabant veteres pagani. adſcribam eius verba, quia inſignis eſt locus. ſic ille in altera contra Iulianum. Ἀδελφοί, ait, πανηγυρίσωμεν, μὴ φαιδρότητι σώματος, μηδὲ ἐσθῆτος ἐξαλλαγαῖς, καὶ ποικιλίαις, μηδὲ κώμοις καὶ μέθαις, μηδὲ ἄνθεσι στέφωμεν ἀγυιάς, μηδὲ μύρων αἰσχύναις τραπέζας, μηδὲ πρόθυρα καλλωπίσωμεν, μὴ τῷ αἰσθητῷ φωτὶ καταλαμπέσθωσαν αἱ οἰκίαι, μηδὲ συναυλίαις καὶ κρότοις περι-

χείσθωσαν· ὅπως γὰρ ἑλληνικῆς] ἑβδομηνίας ὁ νόμος. totum diei feſti apparatum heic habes: corporis lauacra & vnctiones, veſtis cultum, comeſſationem atque ebrietatem; flores ad coronamenta compitorum, vnguenta ad menſas, ianuarum ornamenta, lucernas domi accenſas, poſtremò tripudia, & βαλλισμοὺς ſiue balationes vt B. Auguſtini vocem vſurpem. fuliginem è lucernis appellat *nebulam.* Statius quarto Syluarum

Pande fores superûm, vittatáque templa Sabæis
Nubibus, & pecudum fibris ſpirantibus imple.

Portantes violas.) Græci ſcriptores celebrationem diei feſti duabus vocibus deſignare ſolent, φωσὶ, καὶ στεφανώμασι, luminibus & coronamentis: ita ſæpe apud Dionem & alios hiſtoricos. στεφανώματα innuit Perſius his verbis. coronabant autem & aras & ſimulachra deorum, & fores templorum, & ianuas domorum ſuas: quæ ideò Tertulliano dicuntur *laureatæ ac lucernatæ.* libro altero ad vxorem capite VI. ſed præter laurum, flores etiam alios adhibebant, ac præcipuè violas. Iuuenalis:

——— *Laribûſque paternis*
Thura dabo, atque omnes violæ iactabo colores.

rubrúmque amplexa catinum Cauda natat thynni.) Iam dicit de conuiuiis quæ die Herodis Herodiani exercebant. *cauda thynni* eſt οὐραῖον, quod nomen & genus ſalſamenti ex Athenæo & Plinio & aliis auctorib. ſatis notum. cùm ait *natat*, oſtẽdit ex iure ſolitum comedi. quod etiam catinum innuit. nam in catino pultem aut iurulenti ali-

aliquid Romani ponebant: Siculi aſſa, vt ſcribit Varro. amplitudo appoſiti thunni declaratur cum emphaſi, verbo *amplexa*: hoc eſt ab vtraque parte catini prominens multum. *rubrum catinum* vt apud poëtas ſimilia vaſa paſſim, quia fictilia miniabantur: præſertim quæ menſis inferebantur.

tumet alba fidelia vino.) hæc pars altera τῆς εὐφρασίας, vinum: impropriè de fidelia, *tumet* pro γέμει plena eſt. nam & inania tument fictilia, & è ſtamno œnophori, ac ſimilia vaſa. vtribus proprium, vt tunc ſolùm cùm pleni ſunt tumeant.

Labra moues tacitus, recutitáque ſabbata palles.) Hæc ſeparanda à prioribus: nam de aliis ritibus agit Iudaïcæ ſuperſtitionis, vt Romani loquebantur, qui non ſolis Herodianis, ſed omnibus Iudæis erant communes. *Labra mouere*, eorum eſt qui murmure & humili ſuſurro vota concipiebant, de quibus ſatira II. Horat. de eo qui Lauernæ preces faciebat:

Labra moues cupiens audiri:

ita poſſumus accipere, vt ſit ſenſus: frequentas Iudæorum proſeuchas & vnâ cum ipſis murmure vota tua ibi concipis. Plutarchus ſcribit ſolitos homines ſuperſtitioſos, εὔχεσθαι φωνῇ παλλομένῃ, καὶ χερσὶν ἐπιθυμιῶν τρεμούσαις. quod adprimè huc facit. Sed fortaſſe reſpicit aliò: nam Iudæi religioſiores qui erant σιωποὶ & triſti vultu procedebant in publicum cum ſuis fimbriis & phylacteriis, rerum diuinarum aliquid ſemper meditantes. Aptiſſimè etiam retuleris ad confeſſio-

nem peccatorum: nam ſuperſtitioſis tribuit Plutarchus, τὸ ἐξαγορεύειν τινὰς ἁμαρτίας αὐτοῦ καὶ πλημμελείας. *pallere ſabbata*, eſt σαββατισμοὺς ἀσκεῖν vt apud Plutarchum. qui ſcribit Iudæos ſabbatis ſolutos ἐν ἀγνάμπτοις καθίζεσθαι: hoc eſt inbalnitie & neglectu cultus atque operis ceſſatione diei triſtitiam inſignire: quare etiam ieiunia ſabbatis exercebant, vt Auguſtus apud Suetonium, & alij multi veterum teſtantur. quod non ita intelligendum, quaſi omnia ſabbata Iudæorum eſſent triſtia: id enim falſiſſimum eſſe clarum ex literis ſacris: & quædam ſabbata hilariter tranſigi ſolita, docent Senecæ verba epiſtola x c v. *Accendere aliquem lucernam ſabbatis prohibeamus: quoniam nec lumine dij egent, & ne homines quidem delectantur fuligine.* nam λυχνοκαΐα ſymbolum eſt læti diei. ſed ſabbatiſmi ſuperſtitioſorum longè diuerſi: quare Plutarchus ponit inter exempla cruciatuum quos à ſe ipſis ſoliti homines ſuperſtitioſi exigere: vt cum luto ſe illinebant, cum proni humi procumbebant, cum ſimulacro dei alicuius tempore immenſo aſſidebant, & ſimilia his faciebant. Verba Plutarchi:

Ω βάρβαρ' ἐξευρόντες Ελληνες κακὰ

(ita legendum: verſus eſt Euripidis) πηλώσεις καταβορβορώσεις, σαββατισμοὺς, ῥίψεις ἐπὶ πρόσωπον αἰσχρὰς, προσκαθίσεις, ἀλλοκότους προσκυνήσεις. quod ait de luto tangit etiam inferius, aítque ſæpè ſuperſtitioſos ἐν πηλῷ γυμνοὺς κυλινδεῖσθαι, in luto nudos volutari. Propter tales ſabbatiſmos ait Perſius ſuperſtitioſos *ſabbata pallere*, & Iuuenalis metuentem

ſabbata patrem. Qui huc proferunt ex Luciano illa verba, τοὺς ὠχροὺς καὶ λεπτοὺς ἑβδομαίους τεταρταίους quibus argumentorum machinis tironibus Græcarum literarũ perſuadebant ἑβδομαῖος idem eſſe ac ſabbatarius? Sed nos eruditiſſimo viro & Græcæ linguæ peritiſſimo à quo acceperunt, facilè ignoſcimus. ipſi hanc viri docti ἀπροσεξίαν ſi animaduertiſſent, quomodo illi inſultaſſent? nunc quo iudicio alienis ſcriptis vtãtur pro ſuis palàm fecerunt.

Tunc nigri Lemures.) Alia commemorat deliræ ſuperſtitionis exempla. *Tunc*, id eſt, poſtquam peruaſit & occupauit anile hoc vitium. *nigri lemures*, ſupple timentur. nec Plutarchus hunc omiſit ſuperſtitioſorum hominum metum. Ait miſeros illos neque interdiu neque noctù quiete frui: per noctem enim offerre ſe illis horrendas & portentuoſas imagines per quas quieſcere illis non magis liceat, quàm ſi inter infelices ἐν ἀσεβῶν χώρῳ verſarentur. εἴδωλα illa φρικώδη τεράστια Plutarchi, ſunt Perſij *nigri lemures.* Platonicis σκιώδη φαντάσματα ita vocabant defunctorum vmbras, quas viuentibus apparere & moleſtas eſſe credebant. differentiam inter Manes, Lemures, Larem & Laruã, habes apud Apul. De deo Socratis. Platonici multa de his lemurib. philoſophati ſunt: docentes animas quaſdã eſſe ita corporum amantes, & originis ſuæ primæ oblitas, vt ne tum quidem cum morte ſeiunctæ eſſent à corpore, ſeparari tamen ab illo poſſint.

hæc eſſe illa phaſmata & monſtra quæ in ſepulchretis parerent, & alibi etiam. Olympiodorus in Phædonem Platonis: ἐπὶ τῶν φιλοσωμάτων ψυχῶν χωρίζεται μὲν τὸ σῶμα τῆς ψυχῆς, οὐ μὴν ἡ ψυχὴ τοῦ σώματος ἀλλὰ σχετικῶς ἔτι συνῆπται αὐτῷ κατά τινα ἡμίσχετον σχέσιν. ἐξ ὧν δὲ τὰ σκιώδη φαντάσματα περὶ τοὺς τάφους ἀνειλῦται. ὡς δὲ ὁ ποιητὴς λέγει περὶ τῆς Πατρόκλου ψυχῆς. Ον πότμον γοόωσα, λιποῦσ' ἁδρότητα δὲ ἥβην. Apuleius in Apologia: *At tibi duat Deus iſte ſemper obuias ſpecies mortuorum, quicquid vmbrarum eſt vſquam, quicquid Lemurum, quicquid Manium, quicquid Laruarum oculis tuis oggerat: omnia noctium occurſacula, omnia buſtorum formidamina, omnia ſepulcrorum terriculamenta.* Lege Plinium epiſtola XXVII. libri VII. Falſa autem eſſe iſta Platonicorum τερατίσματα, eccleſiæ patres nos docent. multa in hanc rem diſputat Chryſoſtomus, vt alios taceam, ſermone XXIX. in Matthæum: vbi affirmat ſæpius verbis diſertis aniles eſſe fabulas, & puerorum terriculamenta, quæ de iſtis lemuribus vulgò iactantur. cùm animæ à corpore ſemel ſeparatæ certis contineantur locis, vnde exeundi facultatem non habeant.

ouóque pericula rupto.) Superſtitioſi homines ſolebant de futuro ſolliciti aſtrologos de circo conſulere, vates, ſacerdotes & quotquot erant qui diuinationem futurorum pollicerentur. Inter alias ſpecies ſtultæ μαντικῆς erat illa quam heic tangit quæ ad ignem admoto ouo fiebat, de qua legendus vetus interpres. Sed nos putamus etiã

de alio genere religionis poſſe hæc accipi : nam cùm conſtet ſuperſtitioſos pro triſti augurio habuiſſe, ſi quid de menſa cecidiſſet, aut ſi euerſum eſſet ſalinum : videtur ſimilis religio fuiſſe ab iiſdem poſita etiam in ouis quæ comedebant, ſi caſu aliquo irrumperentur, aut pertunderentur.

Hinc grandes galli,) *Hinc*, vt modò *Tunc*, poſteaquam animus ſuperſtitione deprauatus eſt. tunc igitur adeuntur Matris Deûm ſacerdotes, & Iſiaci. vtrumq. genus hominum propter maleficas ſuperſtitiones & obſcœnitatem impuriſſimam apud bonos malè audiebat, vt videre eſt paſſim apud veteres. nec rarò obſerues iſtos iungi, vt heic, & apud Senecam De beata vita cap. XXVII. *cùm ſiſtrum aliquis concutiens ex imperio mentitur, cùm aliquis ſecandi lacertos ſuos artifex, brachia atque humeros ſuſpenſa manu cruentat. grandes galli,* ob ſtultitiam & inſulſos mores : vt ſtatim :

——*Pulſenius ingens.*

& ſuprà,

—— *caloni aptaueris alto.*

& ſimilia multa.

& cum ſiſtro luſca ſacerdos.) Vt cymbalum inſigne erat ſacerdotum matris Deûm : ſic Iſiacorum ſiſtrum. *luſca* accipio vt quod præcedit *grandes*, & refero ad mores, vt non ſemel lippus in ſuperioribus. Iuuenalis :

Aut apud Iſiacæ potius ſacraria lenæ.

vetus interpres ad corporis vitium retulit. ne id quidem malè. Iuuenalis de ſacerdote Cybeles,

--crine ſenex phanaticus albo
Sacrorum antiſtes, rarum ac memorabile magni
Gutturis exemplum. ——

Incuſſère deos inflantes corpora.) incutere propriè ἐπιΐειν, quatere arma ad terrorem. ita iſti terrore ſuorum deorum infirmos animos implebant. Syri homines atque Ægyptij obnoxij erant vlceribus tetris, quæ vocata ſunt Ægyptiaca ac Syriaca, inquit Aretæus libro De acutis morbis capite IX. vbi multa de illis, & de cauſſis cur illæ potiſſimum gentes eo genere morbi laborarent. ſed homines ſuperſtitioſi, naturalibus cauſſis neglectis ab ira deæ Syriæ Syri, Iſidis Ægyptij ſibi illa vlcera veniſſe perſuadebant. eorum verò fatuitati egregiè illudebant vtriuſque deæ ſacerdotes, qui negligentibus ſui imperij deas ſuas incutiebant. Plutarchus: τὴν Συρίαν θεὸν οἱ δεισιδαίμονες νομίζουσιν αἲ μαινίδα τὶς. ἢ ἀφύας φάγῃ, τὰ ἀντικνήμια διεσθίειν, ἕλκεσι τὸ σῶμα πιμπλάναι, συντήκειν τὸ ἧπαρ. plura de his viri eruditi ante nos obſeruarunt, quæ ne actum agamus, miſſa facimus.

ſi non Prædictum ter mane caput guſtaueris alli.) Apud Plutarchum incutitur dea Syria iis qui vetitum aliquid comederint, vt mænides aut apuas, aut quemuis piſcem: nam Syri piſcib. abſtinebant. heic, ſi iuſſum allium non ediſſent. vnde conſtat, eos qui peccata ſua faſſi erant, vt antè dicebamus, pro expiatione illorum in dies certos aut abſtentos aliquo genere ciborum: aut iuſſos certo dierum numero mane aliquid eſita-

re,puta caput allij. Nos alibi de allio nihil legere meminimus, quod heic faciat. Cæpas verò Iſiacis fuiſſe exoſas, & iis abſtinuiſſe auctor Plutarchus, De Iſide atque Oſiride: cui accedit Origenes contra Celſum.

Dixeris hæc inter varicoſos centuriones.) Epilogus partis illius ſatiræ huius, qua Stoicorum paradoxum tractatum eſt. oſtendit Perſius non neſcire ſe quæ diſputauit de ſeruitute vitiorum, & libertate vnius ſapientis, parum imperito vulgo probari: ſed iudicium illorum qui hæc non probarent, quanti faciat, aut iuuentus facere debeat, eo ſignificat, quod ab omni eruditionis cultu ſint alieniſſimi. vt hoc tantùm indicaſſe, qui & quales ſint huius ſententiæ auctores, hoc verò ſatis refelliſſe ſit. *centuriones* vocat homines agreſtes, & totius virtutis atque honeſtatis imperitos: cuiuſmodi ſunt militares vt plurimum, de quibus ſpecie prouerbij dicere ſolent Græci στρατιωτικὴ ἐστὶν ἀλογία, *rationem non intelligit vt miles.* ita igitur accipe τὸ *varicoſos*, vt in III.

Heic aliquis de gente hircoſa centurionum.

quæ epitheta ad animum à corpore ſunt tranſlata, & de turpitudine vitiorum exponi debent.

Continuò craſſùm ridet Pulſennius ingens.) Variant ſcripti, *Pulſennius* & *Vulpennius.* heic nomen eſt θετικόν: ſed ita videtur fuiſſe appellatus aliquis miles aſtutus & κερδαλεόφρων. *craſſùm ridet,* πλατὺ γέλωτα καταχέει τῶν τὰ τοιαῦτα φιλοσοφούντων: aut vt ipſe diceret ληρούντων. ſic etiam dixerunt

πλατὺ λῆρον ποιεῖν τί, de re quam contemnebant. vt apud Gregorium Naz. in Apologetico.

Et centum Græcos curto centuſſe licetur.) & ridens ſimul pronuntiat, ſe philoſophum quem diſſerentem audierit, non aſſis facere vnius, ne curti quidem. Sed contemtum auget cùm ait centum philoſophos totidem aſſib. non èmturum. nam quæ paullò ſunt maioris pretij, ſingula emimus: quæ viliora aceruatim, vt pecudum pelles, & olerum faſciculos. *centuſſe curto*, vt apud Græcos de ſumma vilitate, οὐκ ἂν πριαίμην· τοῦδε τετρημένου χαλκοῦ. Plutarchus aduerſus Colotem in ſententia non adeò diſſimili. τούτων οὐδὲν ἀπολείπουσιν οἱ περὶ γαστέρα τ᾽ἀγαθὸν εἶναι βοῶντες, οὐκ ἂν δὲ τὰς ἀρετὰς ὁμοῦ πάσας τετρημένου χαλκοῦ πριάμενοι.

AD SATIRAM SEXTAM.

INSIGNEM ex philoſophia locum hæc Perſij ſatira cõplectitur: de legitimo diuitiarum vſu. Magnum inſtrumentum vitæ bene ac commodè agendæ OPT. MAX. DEVS dedit hominibus, opes. Eſt enim proculdubio veriſſima philoſophi ſententia, qui pronuntiare non eſt veritus, ad numeros omnes virtutis explendos, non rarò etiam illarum requiri præſidium. Nimis moroſi fuerunt illi ſophi, qui nullum penitus ad agendam ex virtute vitam momentum in diuitiis eſſe cenſuerunt. Sed vt iſtorum præciſus rigor, à recta ratione paullulum deerrebat: ſic illorum inſana prorſus ſententia eſt, qui diuitias non tanquam vtiles ad virtutis actiones, ſed tanquam rerum expetendarum extremum ſtupent. Nunquam hic adeò peſtilens, adeóque ἐπιδήμιος error hominũ mentes inuaſiſſet, ſi Stoicorũ præcepto eſſet obtemperatum: & ſemper

tute deſtituti, vitiis contrariis ſeruirent. Cùm autem vni huic virtuti multa diuerſa vitia opponantur, quæ ipſam in medio poſitam vtrinque cingunt: Perſius de eo potiſſimum loquitur in hoc carmine, quod in dandi expendendive defectu eſt poſitum, & αἰσχροκέρδεια Græcis, Latinis illiberalitas dicitur. Eſt autem hæc ſatira earum vna, quas poëta ad amicos viros graues ac doctos inſtar epiſtolarum miſit. itaque totum eius principium familiarium literarum argumento conſtat. Scribit ad Cæſium Baſſum poëtam lyricum ſibi amicum: rogat an in Sabinos ſuos adhuc ſeceſſerit, quid rerum agat, & quo genere ſcribendi ſe exerceat. deinde ipſe viciſſim, vbi ſit, quid agat vt fieri ſolet in epiſtolis ad familiares exponit: in ora Liguſtica eſſe, & in virtutis ſtudio quotidie proficientem, vitia paullatim exuere. duo nominatim vitia tanguntur: ambitio & cupiditas diuitiarum. ſed prius quidem verbo ſolùm perſtringitur: ab altero quam ſit alienus, & quam virtutis eius ſit amicus de qua ſuperius dictum eſt, multis verſibus oſtendit. Quoniam autem ex omnibus hominibus pauciſſimi ſunt, vt veriſſimè ait poëta, ita morati: ideo reliqua ſatira, quæ maxima illius pars eſt, in redarguenda eorum ſtultitia verſatur, qui vel vſum opum rectum ignorarent, vel parandarum certum modum. Hoc argumentum eſt & οἰκονομία hæc totius ſatiræ huius.

Admovit *iam bruma foco te Baſſe Sabino.*) Romani viri docti qui tempora ſua inter negotia & ſtudia diuidebant, à Vulcanalibus cùm iam incipiunt noctes fieri productiores, circa Augusti finem lucubrare incipiebant, vt diſertè ſcribit Plinius Secundus, epiſtola v. libri III. Iidem multum ſeceſſu vtebantur, non animi & valetudinis tantùm cauſſa, per æſtatem: ſed etiam quouis tempore ad lucubrandum: poëtæ præſertim, & alij ſcriptores, qui memorabile aliquid vellent pangere: quod de ſe M. Tullius in epiſtolis ad Atticum & alibi ſæpe teſtatur. Hac fine videntur ſoliti Roma exire Perſius, & Cæſius Baſſus & in agros ſecedere: quos habuerunt, hic quidem in Sabinis: Perſius verò in ora Hetruriæ, agro Lunenſi.

Iámne lyra, & tetrico viuunt tibi pectine chordæ?) Hæc vetus lectio, non *Tetrico*. quæ tamen eodem redit. nam Tetricus mons Sabinorum. cuius gẽtis mores ſeueriores etiam tum fuerunt, quando reliquæ Italiæ ſolutior iam diſciplina. ideò *rigidos Sabinos* poëtæ vocant, & de illorum virtute etiam Strabo loquitur. inde à Tetrico monte Sabinorũ tetricos dicimus homines triſtes & σκυθρωποὺς, inquit Seruius. *pecten* igitur *Tetricus* ſiue *tetricus*, non ſectam Stoicam, vt facetè quidam hariolantur, ſed poëmatum Baſſi τὸ σεμνὸν, & ſeueritatem notat. vt mox, *pollice honeſto.* videtur enim deorum laudes & hymnos eo genere verſuum compoſuiſſe, vt iam dicemus. *viuunt* pro in opere occupantur: quia viuere eſt agere, atq.

ἐνεργεῖν, vt ad quintam dicebamus. ſic apud Ariſtophanē ζῆν, & in veteri Græcorum prouerbio ζῆ χύτρα, ζῆ φιλία.

Mire opifex numeris veterum primordia rerum.) Non extat, opinor, memoria, Cæſium Baſſum in alio ſcribendi genere verſatum eſſe quàm in lyrico: itaque poteſt hic verſus cum ſequente continuari, vt idem opus intelligatur: quo deorum laudes ſeuero potius carmine quàm dulci canens, ſimul veterum rerum primordia pandebat. neque aliter poterat in eo argumento verſari, quin totius mythici temporis hiſtoriam perſequeretur: adeò res erant affines θεογονία, & κοσμογονία. At Baſſus ille cuius libros De origine vocabulorum laudat ſæpius A. Gellius, quid ad noſtrum hunc poëtam? cui nomen fuit Cæſio: non Gabio aut Gauio, vt illum alterum conſtanter vocant libri Gelliani.

Atque marē ſtrepitum fidis intendiſſe Latinæ.) Bifariam hæc poſſunt accipi: nam ſi iungas cum ſuperiore verſu, referendum ad genus poëſeos ſeueræ potius quàm mollis, vt modò dicebamus, quo vſus hic Baſſus. ſed etiam ſeparatim poſſumus accipere, vt ad aliud argumentum Baſſo tractatum referamus: heroum nempe & virorum fortium facta præclara. Lyricæ poëſeos conſuetæ hypotheſes ſunt, deorum laudes, heroum, & hieronicarum ac cæterorum virorum fortium encomia. item iuuenum laſciuia, id eſt, ἐρωτικά, & conuiuantium honeſti ioci. Horatius:

Muſa docet fidibus diuos puerósque deorum

Et pugilem victorem, & equum certamine primũ,
Et iuuenum curas, & libera vina referre.

Cæſius Baſſus, vt ex Perſio cognoſcimus de his omnibus aliquid ſcripſerat. de laudatione deorum iam diximus: heic verò tanguntur illius odæ in laudes virorum fortium. Ἐρωτικὰ attingit Perſius, cùm ait,

Mox iuuenes agitare iocos. ——

at quæ vocantur Horatio *libera vina*, hoc eſt συμποτικὰ ἀσίσματα, & laudes vitæ ſenilis otio & quieti redditæ pulcherrimè exprimit illis verbis:

—— *& pollice honeſto*
Egregios luſiſſe ſenes. ——

Non multò aliter, ſi bene memini, Hadrianus Turnebus in ſuis Aduerſariis alicubi hæc interpretatur.

mihi nunc Ligus ora Intepet.) ὑποθάλπει. ego nunc fruor tepore maris Liguſtici commoti vehemẽtius, vt per hiemem ſolet. erat autem apud matrem Fuluiam Siſenniam: quæ Liguri cuidam aut Lunenſi nupſerat. Lunæ portus non erat in Liguria ex deſcriptione Italiæ quam ſequuntur Strabo, Plinius & geographi alij: ſed quia id primum Etruriæ oppidum, Perſius illud finibus Liguriæ nunc aſcribit. *Ligus ora* pro Liguſtica, vt mox *iuuenes iocos*, id eſt iuueniles. de quo ſuperius.

hibernátque meum mare.) mare Liguſticum, in cuius ora nunc ſum agitatur, vt ſolet fieri tempeſtate hiberna. tractum hoc à ratione phyſica. nam tepor maris quo ſe dicebat frui ſuperiore

verſu, tunc præcipuus cùm maria agitantur. Cicero De natura deorum libro II. *Maria agitata ventis ita tepeſcunt vt intelligi facilè poßit in tantis illis humoris incluſum eſſe calorem: nec enim ille externus & aduentitius habendus eſt tepor, ſed ex intimis maris partibus agitatione excitatus: quod noſtris quoque corporibus contingit, cum motu atque agitatione caleſcunt.* huius ἀλέας, ſic enim teporem illum vocant Græci, ſæpe philoſophus meminit in Naturalibus. quod autem hieme ſit mare calidius, apud eundem & philoſophos alios ſæpe eſt legere. *hibernat mare* vt Græci χειμάζεται ἡ θάλασσα. Horatius:

——*atrum*

Defendens piſces hiemat mare.

Auſonius:

Inſanum quamuis hiemet mare.

paullò aliter apud Plinium, libro XVIII. *continui dies hiemant.* & apud Salluſtium, *aquis hiemantibus* de quo multa Seneca epiſtola CXIV. ſic *vernare* dicuntur quæ inſtar veris renident.

Dant ſcopuli.) Lunæ promontorium de quo Ptolemæus.

& multa littus ſe valle receptat.) Videtur *vallem* appellare curuaturam lunati littoris, quod maria perrumpunt.

Lunaï portum eſt opera eſt cognoſcere ciues.) quaſi dicat, ſi cupis amplius cognoſcere ſitum horum locorum, memineris Ennianæ deſcriptionis in Annalibus, quæ ita incipit. Mendoſiſſimæ ſunt illæ editiones, vbi ſcriptum,

Lunaï pretium eſt opera cognoſcere ciues.

quam ſcripturam excogitarunt imperiti, qui ignorabant vſitatiſſimam etiam Liuio locutionem, *eſt operæ* pro eo quod vulgò dici ſolet, eſt operæ pretium: & fortaſſe veniebat illis in mentem gemini verſus apud Iuuenalem,

Eſt operæ pretium penitus cognoſcere toto
Quid faciant agiténtque die. —

poſtquam deſtertuit eſſe Mæonides.) Helleniſmus, pro deſtertuit ſe eſſe Mæoniden. vt apud poëtam. *ſenſit delapſus*, & ſimilia paſſim. *deſtertuit*, pro ſtertere ſiue ſomniare deſiit. Ennij ſomnium iam omnibus notum, ex iis quæ Hadrianus Turnebus & Ioſephus Scaliger obſeruarunt: qui etiam huic loco facem claram primi alluxerunt. ad eos ſtudioſi adeant.

Quintus Pauone ex Pythagoreo.) poſtquam è pauone Pythagoreo factus eſſet Q. Ennius. Aniles Pythagoræ nugæ: quas tamen Iulianus credidit qui ſe nominarat Alexandrum, ſi fides Sozomeno.

Hîc ego ſecurus vulgi.) Iam quibus ſtudiis in hoc ſeceſſu incumbat oſtendit. ita enim verba eius accipienda. Heic inquit, agimus nos, ſecuri vulgi, id eſt, parum ſolliciti quid de nobis vulgus iudicet. neque enim è iudicio vulgi pendemus, quod proprium eſt ambitioſi & gloriæ cupidi, vt dicebamus initio primæ. Securitas hæc de qua Perſius ſentit, illa eſt quam conciliat ſui ſtudioſis ſola virtus: cuius iſta eſt laus propria, quod animos omni perturbatione affectuum liberatos in ſecuro tranquillitatis partu ἀκυμάντῳ collocat.

locat. multa Seneca & alij philoſophi: ſed appoſitiſſimè ad hunc locũ Chryſoſtomus in Matthæum homilia xxv. τίς ἐστιν, ait, ἡ ἰσχὺς τῆς ἀρετῆς; τὸ μετ' ἀσφαλείας ζῆν· τὸ μηδενὶ τῶν δεινῶν εὐχείρωτον εἶ(ναι). & plura in hanc ſententiam.

& quid præparet Auſter Infelix pecori.) narrat tantùm ſe in ſtudio virtutis profeciſſe, vt paratus ſit ad congrediendum cum fortuna: ad opes quidem quod attinet. Atque ita oſtendit quàm ſit alienus à diuitiarum cupiditate, & auaritia. Auſter pecori infelix dicitur, quia propter æſtus grauiſſimè ſolent laborare pecudes: vnde morbi ſæpe & pernities magnæ & gregum & armentorum:

ſecurus & angulus ille Vicini noſtro quia pinguior.) Iam aliud vitium à ſe amolitur, inuidiam: quæ ferè comes ſolet eſſe auaritiæ & πλεονεξίας. Lucilius: *Nulli me inuidere, neque ſtrabonem fieri ſæpius deliciis me iſtorum.*

etſi adeò omnes Diteſcant orti peioribus.) non inuidia ſolùm caremus, inquit: ſed ne iuſtæ quidem indignationis ac νεμεσήσεως ſenſum habemus: etſi videmus mandari honores & donari altas opes ignobilibus atque indignis. Menander homini κακοήθει contrariam ſententiam adtribuerat:

Ὅσον φθονεῖσθαι κρεῖττον, ἢ τοὺς χείρονας
Ὁρᾶν ἑαυτοῦ ζῶντας ἐπιφανέστερον.

vſque recuſem.) nunquam tamen adducar, vt dolorem ex ea re vllum capiam.

minui ſenio.) Heſiodus:

Αἶψα γὰρ ἐν κακότητι βροτοὶ καταγηράσκουσι.

Plautus,

Præ mœrore adeò miſer æque ægritudine

Conſenui. —— hinc eſt quod *ſenium* Latini poëtæ ponunt *ἀντὶ κακότητος ἢ κακουχίας*, ſine ſquallore & illuuie. Plautus:

Hæ res mihi diuidiæ & ſenio ſunt.

Manilius:

Aeterniſque ſenes curis. —— Ait *minui* quia homines ſeniò incuruati, minores parent: vel pro macrum fieri: nam Horatius pro valde mœſto dixit macrum: pro gaudente opimum.

—— *ſi me*

Palma negata macrum, donata reducit opimum.

Et ſignum in vapida naſo tetigiſſe lagena.) non propterea minus liberaliter vtar opibus meis: neque mutatis moribus fiam auarus & *μικρολόγος*. duplex nota minutiſſimarum ſordium eſt, quam heic recenſet: prior, obſignare lagenas in quibus non vinum ſit, ſed vappa: id enim eſt *vapida lagena.* deinde, cùm reſignandæ ſunt, tanto ſtudio obſeruare an ſalua & integra ſint ſigna, vt naſo contingat lagenas. Adiicienda hæc notis Theophraſteis, quo loco, *μικρολόγων* mores deſcribuntur. ſimile illud ibi: *τὰ ἥμιση τῶν ῥαφανίδων ἀπογεγράφθαι*: & apud M. Tullium, de matre: *lagenas etiam inanes obſignare.*

Diſcrepet his alius.) in v.

Mille hominum ſpecies. ——

& eſt tranſitus commodiſſimus ad reprehenſionem aliorum.

geminos horoſcope varo Producis genio.) adeò verum eſt,non omnibus probari vitæ genus quod ipſi ſequimur: vt ne geminis quidem fratribus quorum idem horoſcopus eadem conſtitutio cœli ac ſiderum,quando concepti ſiue nati ſunt, inter ſe conueniat in ratione vitæ ac morum. Fusè de hac quæſtione B. Auguſtinus in v. De ciuitate Dei. illuſtre exemplum in Commodo & Antonino geminis fratribus Marci imperatoris filiis,in quorum vita nihil quicquam ſimile: etſi pares fore ex aſtrorum curſu promittebant mathematici, vt ſcribit Lampridius. Cauſſam verò huius diſcrepantiæ fato adſcribunt iidem mathematici: de cuius vi & neceſſitate vberrimè diſputat Manilius initio quarti. *horoſcopus* Dioni Caſſio, τὸ μόριον τὸ τὴν ὥραν ἐπισκοποῦν ὅτι πρὸς εἰς φῶς ἐξήει. *varo genio*, diuerſa indole atque ingenio: quia ingenij dator & fictor,ac formator morum cenſebatur Genius, quem naſcẽdo quiſque eſſet conſecutus. ideò Horatius,

Scit genius, natale comes qui temperat aſtrum.

Solis natalibus.) proponit exemplum præparci,à quo vitio dicebat modò ſe alienum. Ait autem, *ſolis natalibus*, vt ex eo coniiciatur de ſordibus vitæ quotidianæ. Similis δήλωσις ſub fine huius ſatiræ, —— *mihi feſta luce coquatur*

Vrtica. —— & in IV.

Qui quandoque iugum. ——

Tingat olus ſiccum muria vafer.) Signatum verbum *tingat.* ſic ſæpè *tingere in aceto lactucam*, vel oleas apud Catonem, Celſum, alios. & Græci

χρωματίζειν ὄξει & χρωννύειν vt apud Athenæum, & Theophraſtum περὶ μικρολογίας. *Muria* duo ſignificat: aquam ſalſam in qua aliquid fuit maceratum aut ſeruatum, vt *muria cappari* apud Cornelium Celſum libro IV. capite VIII. interdum eſt genus liquaminis quod ex thunnorum ſanie conficiebant, vt garum ſcombrorum, halec è vitiò gari & quaſi fæce. olera autem edebant pauperes è muria: quod & interdum medici præcipiebant: vt apud Celſum libro IV. capite XV. imperatur portulaca ex dura muria & quàm aſperrima. & ſæpè apud alios. & de huiuſmodi muria prædura & aſpera loquitur Perſius, quod declarauit voce *ſiccum*. nam quæ tali muria tinguntur, pene ſicca remanent. Alioquin ſiccus cibus opponitur vncto: vnde xerophagiæ ſunt appellatæ. inde prouerbialis locutio orta κατὰ ξηροῦ accipere aliquod dictum: id eſt durè, & ſine commodæ interpretationis, vt ſic dicam, condimento. ita loquitur B. Athanaſius: ἐὰν κατὰ ξηροῦ τὰς λέξεις ἐκλαβώμεθα εἰς ἀθεμίτους ἐννοίας περιπεσούμεθα. *vafer*, heic pro valde perito talium ſordium: amat Perſius eam vocem.

muria in calice empta.) etiam hoc proprium tenacis, & ſordidi: vt apud M. Tullium, *vinum emere de cupa*. de quo ad librum v. Suetonij. muria autem & ſimilia in calice emere moris fuit, vt cognoſcimus ex Plinio. ſic apud Varronem, *mulſi calycem emere*, in ſatira quadam.

Ipſe ſacrum irrorans patinæ piper.) omnia emphatica: *ipſe irrorat*, non coquus, non aliquis

ſeruus mediaſtinus, aut promaconda, vel alia quæuis diobolaris ancilla: & *irrorat*, infundit parcè & guttatim: vnde & *guttus* eſt appellatus. ſic Græci ἠρέμα ἐπιψεκάζειν. *ſacrum* autem piper, cui parcitur vt rei ſacræ. vide in imitatione Horatiana.

hic bona dente Grandia magnanimus peragit puer.) Exemplum prodigi: quod contrarium eſt vitium ſuperioris. *magnanimus puer*, id eſt qui magnificentiam putat eſſe veram magnanimitatem. alibi obſeruabamus ſolitas haſce voces confundi, μεγαλόψυχος & μεγαλοπρεπής, & contra μικρόψυχος & μικροπρεπής. idem fuit apud Latinos. *puer* heic pro ſtulto non ætate ſed moribus: quia vt ait philoſophus, διαφέρει οὐδὲν νέος τὴν ἡλικίαν, ἢ τὸ ἦθος νεαρός. *peragit*, abſumit. Horatius *ſtringit*.

Præclaram ingrata ſtringit malus ingluuie rem.
alibi *oblimat*.

Rem patris oblimat. —— alluſit Perſius ad appellationẽ prodigi. Apud Plinium non ſemel obſeruabamus *conficere cibum & peragere*, non ſimpliciter pro edere, abſumere: ſed pro penitus coquere vt libro IX. cap. LX. de ſtella maris piſce: *omnem cibum ſtatim peragit*. quod Ariſtoteles ὅ, τι ἂν λάβῃ περίσσευμα ἐξαιρούμενον διεφθὸν ἐστι.

vtar ego vtar.) quaſi dicat: atqui ſapientis eſt, vti opibus non abuti, quod prodigi faciunt.

Nec rhombos ideò libertis ponere lautus.) vtendum, inquam, opibus, non abutendum: ſicuti faciunt nepotes & ſtulti, qui dum lauti volunt haberi

etiam libertis ſuis rhombos apponunt. per *rhombos* intellige exquiſitiores epulas. Horatius,

——*faſtidis omnia præter*

Pauonem & rhombos.—— per *libertos* homines humiles & tenuis conditionis. Romanorum multi libertos ſuos honore menſæ non dignabantur: aut certè diuerſa omnia illis apponebant: de quo extat elegans epiſtola Plinij Secundi libro primo. Qui vocem *lautus* ſollicitabant, oro te quid cogitabant? *ponere lautus & ſollers noſſe*, ὀψολογικός Perſio familiariſſimus.

Nec tamen ſollers turdorum noſſe ſaliuam.) nec ideò ita cupediarius ero, vt turdos aſſiduè eſitem. quanti turdos altiles & cellarios facerent Romani, docet vox Pompei ad Lucullum, quam refert Plutarchus. propterea Perſius liguritorem & λίχνον ita deſcribit: qui probè norit quo ſapore ſint turdi: id eſt, qui illis ſæpè veſcatur & omnes ſaporum differētias, ſi quæ obſeruari ſolitæ in turdis, eruditè calleat. Auctor eſt Ariſtophanes in Nebulis, olim Athenis cùm diſciplina erat aſtrictior, nefas fuiſſe iunioribus ὀψοφαγεῖν οὐδὲ κιχλίζειν: vbi piſcium & turdorum appellatione omnis delicatior victus intelligitur. *turdarum* omnes membranæ & vetus interpres, non *turdorum*, vt præcipit ſanctio Varronis, in VIII. de lingua Latina. *ſaliua* pro guſtu & ſapore frequens Latinis ex ratione phyſica: nam quando anima mouetur appetitu aliquid edendi, propter partium ſympathiam ſtatim ſaliua in ore naſcitur: tanquam ſupplente pro ſua virili natu-

ra defectum rei optatæ : quod etiam in aliis affectibus ſimili ratione poteſt obſeruari.

Meſſe tenus propria viue.) Eſto liberalis κατὰ τὴν οὐσίαν, id eſt, pro modo tuarum opum. Eſt enim ἐλευθέριος inquit philoſophus, ὁ κατὰ τὴν οὐσίαν δαπανῶν, καὶ εἰς ἃ δεῖ. *meſſis* eſt ἄφενος, ſiue annuus reditus. *viuere meſſe tenus,* nihil quicquam de reditu reliquum facere : id enim eſt *tenus.* totum enim ſemper includit illud de quo dicitur. ita autem exponendum eſſe, ſequẽtia verba clamant : vult enim totum penitus conſumi prouentum annuum : quod tamen œconomiæ rectæ præceptis repugnat : & illi Pauli Iuriſconſulti : *Omnis pecunia ſiue peculio fragilis eſt.* Sed Perſius abducere homines vult ab ea diffidentia, quæ illos impellit parere diuitias potius quàm partis vti.

Et granaria fas eſt, Emole,) quid cogitas, inquit, ô ſtulte, dum aſſiduè bona congeris in horrea & granaria? quin potius promis quæ ſeruas condita, & amicis pauperibus illa elargiris? δείνωσις poëtica : *emole granaria,* pro exhauri molendo ac quotidie liberaliter inſumendo.

Quid metuas? occa : & ſeges altera in herba eſt.) Quæ eſt, ait, hæc diffidentia? quis metus egeſtatis? vin' tu ponere ſtultum hunc metum, & hoc ſolùm curare, vt ocioſus ne viuas : ſed labores, & Spartam ornes quam es nactus : atque interea certa fruaris ſpe non defore laboranti quod futurum ſit ſatis? O præceptum diuinum! quid enim potuit conuenientius mandatis DOMINI IESV? *occa* heic non ſecundum nominis pro-

prietatem accipiendum: ſed ἁπλῶς pro labora. *herba* eſt quam Cicero herbeſcétem viriditatem ait emergere de ſemine occato. melius autem Perſius *ſeges in herba eſt*, quàm *meſsis in herba eſt*, vt apud Virgilium.

Aſt vocat officium.) Virtus ἐλευθεριότης in duobus poſita eſt: vt opibus noſtris & fruamur ipſi & aliis largiamur. ad prius membrum pertinet quod præcedit,

Meſſe tenus propria viue. —

nam *viuere* accipiendum pro liberalius (ſed intra honeſtatis fines) genio indulgere. eum vſum opum definiebat Perſius κατ' τὴν οὐσίαν. quemadmodum & Iuuenalis:

Noſcenda eſt menſura ſui, ſpectandáque rebus
In ſummis minimíſque: etiam cùm piſcis emetur:
Ne multum cupias, cùm ſit tibi gobio tantum
In loculis. -- hæc Iuuenalis caſtigans gulæ vitium: cum contra Perſius increpet ſordidam parcimoniam. ſed vtriq. huic generi hominum opus iſto præcepto. Nunc verò Perſius de altero opum vſu loquitur: quem non definit prouentu annuo, vt priorem: ſed neceſſitate amici egentis: cuius gratia etiam prædia vult vendi, & rem partam imminui. *officium* τὸ καθῆκον: heic pro occaſione oblata bene faciendi καὶ τοῦ εὐεργετεῖν.

trabe rupta.) naufragum deſcribit in freto Siculo iactatum, & qui ad Scyllam tandem fuerit eiectus, in exemplum egeni, cui neceſſariò dare aliquid liberalis homo debeat. & hoc quoque

præceptum, quàm diuinum, quàm religioni noſtræ conſentaneum?

Brutia ſaxa Prendit amicus inops.) Videtur alluſum ad Vlyſſem Homericum: ſed Perſius tanquam factum ponit, quod vix poſſe fieri, & ratio probat, & exemplum Vlyſſis apud Homerum: nam ille ſaxa prendere cupiens malè multatur, Τῦ γὰρ ἀπὸ πέτρησι θρασειάων ἀπὸ χειρῶν

Ῥινοὶ ἀπεδρύφθεν· τὸν δὲ μέγα κῦμα κάλυψεν.

& Virgilius Palinurum periiſſe canit:

Prenſantem vncis manibus capita aſpera montis.

Ingentes de puppe dei.) Notiſſimus mos iam omnibus: nam cui eruditorum non dictus hic Hylas ab annis aliquot? meminit etiam Hippocrates, in epiſtola ad Damagetum. alludit & Gregorius Nazianzenus:

Νῆα δ᾽ ἐϋστόρθαν ἐπήνεσα, οὐ παρασήμοις

Κάλλεσιν, οὐ πρύμνης αἴθεσι λαμπομένην.

nunc & de ceſpite viuo Frange aliquid.) *viuum ceſpitem* opponit meſſi, id eſt, annuo prouentui, vt diximus.

Sed cœnam funeris hæres Negliget iratus.) Tangit quorundam auarorum dementiam, qui, vt ille ait apud Senecam, hæredi ſuo procurant & ſibi negant omnia. Eſt ſanè inſitus bonis omnibus amor ſuæ poſteritatis: ſed plerique hominum hæredibus ſuis opes congerunt, non ipſorum amore: verùm quia aggeſta copia bonorum gaudent. quidam etiam ob eam cauſſam quæ heic notatur: quod ambitionem ſuam vltra mortem extendant. multi enim qui ſordidè vixerant ef-

ferri ſplendidè cupiebant. Ita notat Iuuenalis multos fuiſſe in oppidis Italiæ, qui viui togam nunquam induerent: in funere demum ea ornarentur. Eiuſmodi eſt ambitio cuius heic Perſius meminit: eorum qui verebantur ne parum magnificum ſibi funus duceretur. nominatim verò cœnæ funeris mentionem facit: quia potiſſimũ in circumpotationibus feralibus & epulis nouendialibus laudes defuncti recitari erat moris: quod Græcorum prouerbium teſtatur, de eo qui ſit prorſus illaudabilis: Nihil ineſſe illi quo laudari queat, ne in cœna quidem funeris. Græci dicunt οὐκ ἂν ἐπαινεθείης, οὐδ' ἐν περιδείπνοις. quod interpretantur veteres ἐπὶ τῶν μηδενὸς ἀξίων. εἰώθασι γὰρ ἐν περιδείπνοις τὸν τελευτήσαντα ἐπαινεῖν, εἰ δὲ φαῦλος ἦν. Porrò cœnæ funebres erant variæ, vt iam & pueris notiſſimum eſt: neque vetat quicquam generaliter de omnibus accipere hunc locum. præcipuè tamen interpreter de cœna nouendiali: licet eam Marcus Tullius epulas dignitatis non funeris munus, vult dici. Locum vide in ea contra Vatinium.

vrna Oſſa inodora dabit.) Omnes veteres *inodora.* ſed nec altera lectio improba quam vetus interpres agnoſcit *inhonora.* & argutantur ſine ratione qui illam refelli aiunt à ſequentib. nam ad honorem defuncti pertinebat quòd aromata & odores in vrnam cum reliquiis coniiciebantur. Herodianus de mortuo Seuero, τὴν κόνιν σὺν ἀρώμασιν εἰς κάλπην ἀλαβάστρου ἐνέβαλον.

ſeu ſpirent cinnama ſurdum.) ſic Græci κωφὸν po-

nunt pro ἀσθενὴς, & βεβλαμμένον.

ſeu ceraſo peccent caſiæ.) adulteratæ fuerint gummi è ceraſo.

Túne bona incolumis minuas?) Verba futuri hæredis, ſumptus reprehendentis non penitus neceſſarios: vt qui ſi eius arbitrij res ſit, nullas alias impenſas probaturus ſit, niſi vbi de incolumitate illius agatur, cui ſit ſucceſſurus. Aut ita cape: non debes nunc viuus bona impēdere, ſed ea ſeruare in apparatum funeris tui.

& Beſtius vrget Doctores Graios.) Ita vetuſtiſſimæ membranæ magno conſenſu. aliæ minus antiquæ *ſed Beſtius:* haut dubiè alterutrum ſcripſit Perſius: ſed non ſine cauſſa Turnebo placita coniunctiua potius: apage quorundam emendationem: qui ſua omnia pro oraculis Delphicis ſtupenda quadam confidentia iactitant. Propoſuit Perſius modò verba cuiuſdam heredipetæ, ægrè ferentis hereditatem imminui, quam pridem totam ſpe deuorauerat. nunc alterius ſimiliter deſignati heredis querelam profert: quaſi diceret poëta, ſunt etiam qui eo nomine cum philoſophia expoſtulent: quod qui illius præceptis ſunt imbuti, liberalius vitā inſtituant, quàm vt heredes multum iuuent. *Beſtius* cognomen Romanum apud Horatium & alios: heic nomen σκηνικὸν turpilucripidi hominis, hereditati alienæ inhiantis.

Ita fit poſtquam ſapere vrbi. Cum pipere & palmis venit noſtrum hoc maris expers F.) ait Beſtius: poſteaquam vnâ cum cæteris mercibus tranſ-

marinis, Græcorum philoſophia quæ nunc vulgo probatur, *maris expers*, id eſt, mollis & effeminata, venit admiſſaque eſt in vrbem, ciues Romani qui antea erant agreſtes, & omnium deliciarum rudes, pulte mera victitantes, illi verò ceperunt more Græcorum viuere & pultes ſuas vnctis cibis mutare. Sic hunc locum exponimus, variè iactatum ab interpretibus: qui omnes præter vnicum Turnebum, nihil dignum attulerint cur eorum ratio haberetur: adeo abſurda & ſæpe ridicula in hæc verba ſcripſerunt. Turnebi vero interpretatio etſi acuta, ingenioſa & tanto viro digna: quia tamen palàm coacta eſt: viderit æquus lector noſtram an illius potius ſit probaturus. omnis difficultas in illis verbis, *noſtrum hoc maris expers*: quæ Turnebus ſeparat a præcedentibus exponitque: noſtra diſciplina cepit contemni vt ciſmarina, non vt Græcorum tranſmarina: non malo quidem, ſed coacto, vt diximus ſenſu: adde quod ſequens verſus difficilem habebit cum iſtis cohæſionem. Noſtra interpretatio ſatirico eſt conuenientiſſima. quis verò neget elegantiſſime dictum à Perſio *ſapere maris expers* pro ἄῤῥενος ὐδὲν ἔχουσα, & effeminata ſapientia, ac parum maſcula? talem volebant Romani videri diſciplinam Græcorum. vmbratilem inquam, & viris Romanis parum dignam, atque adeo ijs potius conueniens, in quibus eius partis per quā mares ſumus nihil viueret, vt ſatira prima loquebatur. ideo Perſius & ſatira III. & quinta oſores Græcarum literarum vocabat

centuriones hircoſos & varicoſos: quia iſti ſolos ſe viros, ſolos mares putabant: deditos philoſophiæ Græculos & ne viros quidem dictitabant. Si cui minus placeat hæc interpretatio, nihil vetat quominus *ſapere noſtrum maris expers* exponamus, ſapientia quam vulgo docemur, tranſmarina, id eſt Græca. atque hæc ſimpliciſſima interpretatio eſt. ac mirari ſoleo neque huius expoſitionis neque ſuperioris cuiquam è tot interpretibus in mentem quod ſciam veniſſe. Vocabulum *expers* de numero illorum eſt, quæ contrarias ſignificationes admittunt. quare vt apud Horatium *maris expers*, non male interpretes accipiunt pro οὐ πεθαλαττωμένον: ſic hoc loco exponi poteſt θαλάττης πεπειραμένον. probat hoc vetus Gloſſarum auctor, qui vtramq; notionem agnoſcit, ſic enim illè. *Expers* ἄπειρος ϗ ἔμπειρος. & fortaſſe non aliter Perſius Horatij locum interpretabatur, vt alio loco diximus. ſic multa compoſita varie acceperunt, vt obſeruabamus ad librum ſecundum Suetonij. Ouidij notus verſus apud Senecam: *Egelidum boream, egelidumque notū*: quo luſit poëta familiari ſibi laſciuia ingenij in ancipiti notione eiuſdem vocis, ſic *enode* dicimus & quod nodoſum, & quod nodis careat. *edurum* valde durum & contra. *exarmare* tam pro arma adimere, quàm pro panoplia inſtruere hiſtorici ac poëtæ vſurpant. *exoſſare* quod Plauto eſt oſſa adimere paullo poſt notione contraria vſurpat noſter, vt mox dicemus. *inſertum* & τὸ ἄσσορον & τὸ καταστορεῖν. *infractum*, alias quod comminutum

eſt denotat, alias quod integrum. *impotens* dicitur & qui multum & qui nihil poteſt, vt & Seruius obſeruat. omitto huius generis alia quamplurima.

Fœniſeca craſſò vitiarunt vnguine pultes.) Opicos qui literas neſciunt Græci ſolent appellare θεριστὰς, aut σκαπανέας, vt in quinta Perſij *foſſor* accipitur. ita etiam heic *fœniſeca* veteres Romani dicuntur, tanquam ἀγροῖκοί τινες, & omnis eruditionis expertes. Fuiſſe veteres Romanos pultiphagos non minus quàm Pœnos, nemo eſt quin ſciat. craſſum vnguen pro exquiſitis delicijs, vt ſupra *craſſa amoma*, id eſt, eximia. aliter autem locus hic accipiendus, quàm vt verba ſonant: nam Romani cum luxuriæ aſſueuerunt, non vnxere impenſius pultes ſuas: verùm ijs neglectis lautiores cibos expetiuerunt.

Hæc cinere vlterior metuas?) Has tu minas tui heredis metues cum eris mortuus? aut nunc viuus metuas, quod tibi defuncto minatur? Sed magis probem legi hæc ſine interrogatione: vt conceſſio ſit ironica ad irridendam eorum fatuitatem, qui viuunt miſerè, ſuum aſſidue genium defraudantes, eo impulſi metu, ne cœnam funeris iratus heres negligat. hoc ſane, ait Perſius, iure metuas: ſed tunc cum eris cinere vlterior: nunc vitali aura fruens, quid metuas? Notandum verò loquendi genus, *cinere vlterior*, pro cum fueris fato functus. ſic περαιτέρω κόνεως *vltra cineres* Græci pro à morte. Theophylactus epiſtola vltima: Εἰ λύπης ἐθέλεις κρατεῖν περίπλει τὺς

τάφους. καὶ τοῦ πάθους ἕξεις τὸ φάρμακον. καὶ τὰς μεγίστας τῶν ἀνθρώπων εὐδαιμονίας ἐπόψῃ περαιτέρω κόνεως κεκτημένας τὸ φύσημα. vbi deeſt negatio: quod ſenſus arguit manifeſtiſſime: nam & ſi verum eſt, quod ait alicubi B. Chryſoſtomus, vltra mortem produci ambitionem hominum; tamen non eſt ille ſenſus Theophylacti, qui dubio procul ſcripſerat, οὐ κεκτημένας. ſic apud Minutium Felicem *poſt cinerem & fauillas*. & in declamatione quadam vetere, *trans hominem pœnam exigere*. ſimile apud Florum libro ſecundo, *vulnera vltra mortem patebant*. quod Græci dicerent venuſtè, αἱ τῶν ξιφῶν καταφοραὶ ἐκ πολλῆς περιουσίας ἔχλειπον. ſiue ἐκ πολλοῦ τοῦ περιόντος τοὺς βεβλημένους ἀνηροῦντο. nihil enim mutandum apud Florum, ſecus quam viris doctis ſit viſum.

at tu meus heres) vbi alios reprehendit, quid ipſe ſentiat oſtendit: quaſi dicat: Alius hoc timeat: ego nullus timeo: atque adeo, vt tu, heres mi, ſcias vacuum me ab hoc metu, narro tibi ſi neſcis, me editionem muneris in animo habere, ob lætum è Germania nuntium. ſcis quanti ſumtus rem moliar: ſed me nihil deterret impẽſæ magnitudo. quid tu igitur ad hæc?

Quiſquis eris.) rectè. nam ſuos heredes non habebat Perſius.

paullum a turba seductior audi.) hoc ideo, quia vulgo philoſophia laborabat inuidia atque odio. Sic in v. *--ſecretam garrit in aurem.*

O bone num ignoras.) ὦ τᾶν οἶσθ' ὅ σοι λέξω; miro poëta delectatur morata huiuſmodi oratione.

Miſſa eſt à Cæſare laurus.) Liberalem hominem

eum demum eſſe ait philoſophus, qui paratus ſit hilari animo ſumptus facere, tam magnis quam paruis in rebus. ὁ ἐλευθέριος, inquit, καὶ δώσει καὶ δαπανήσει εἰς ἃ δεῖ, καὶ ὅσα δεῖ ὁμοίως ἐν μικροῖς καὶ μεγάλοις. καὶ ταῦτα ἡδέως. Quare Perſius ad vtrumque liberalitatis genus lectorem ſuum pulcherrima hac diatriba inſtituit. de impenſis minoribus hactenus egit: nunc de liberalitate illa ſubijcit, quæ *magnificentia* propriè dicitur, quòd circa magna verſatur. Romanos proceres ab hac virtute non eſſe imparatos, quo tempore hæc ſcribebat Perſius, eo magis neceſſarium erat, quod ſæpè ad maximas impenſas inuiti adigebantur ab illis tyrannis quorum erant in poteſtate. vt fuerit illis vel eam ſolam ob cauſſam vtiliſſimũ, præceptis inſtrui quæ animum aduerſus tales caſus firmarent. nam aliter affici eiuſmodi iactura opum ſuarum oportet, illum qui diuitiarum vſum probe teneat, neq. ipſas pluris faciat quàm par ſit: aliter eum qui de hac virtute nihil vnquam cogitauerit, nihil didicerit: & qui

—— nulla exempla beati

Pauperis eſſe putat. ——

Eò pertinet, quod tot interpretib. non fuit animaduerſum, diſputatio hæc Perſij. nam agens de munificentia, exemplum eiuſmodi de induſtria profert, ex quo colligi poterat, hanc virtutem Romanis admodum vtilem futuram: vt ſi quid fortè ſimile imperaretur, præparatum animum aduerſus huius generis caſus haberent. Exemplum eſt hoc. Caius Caligula cùm triumphare cupe-

cuperet, de ſimulato hoſte falſam, ſed quam pro vera voluit haberi, victoriam reportauit. Igitur quaſi Germanos longè latéque viciſſet, laureatas literas Romã ad ſenatum miſit. vt ſibi triumphus decerneretur. ſimul autem procuratoribus ſuis in hanc ſententiam ſcripſit auctore Suetonio: Triumphum appararent, quàm minima ſumma: ſed quantus alius nunquam fuiſſet: quando in omnium hominum bona ius haberent. etſi non addit Suetonius quomodo Caij procuratores data ſibi licentia ſint vſi: non tamen dubitandum, impune eos in quorumcunq; vellent fortunas eo prætextu impetum feciſſe. Enimuerò quod tacuerunt & Suetonius & Dio præclarè heic expreſſum eſt à Perſio. nam illæ impenſæ quarum heic mentionem fecit, exempla ſunt ſumptuũ qui fuere imperati occaſione illa, ad cohoneſtandum Caligulæ triumphum.

miſſa eſt à Cæſare laurus.) Suetonius laureatarum Caij literarum meminit capite XLIV. ſed non illæ ſunt literæ de quibus heic Perſius: verùm aliæ poſteà miſſæ.

& aris frigidus excutitur cinis.) & cùm annuntiata erat victoria, & cùm ducebatur triumphus publicè priuatímque tota vrbe ſacra fiebant: vt paſſim apud Dionem, Herodianum, alióſque hiſtoricos.

ac iam poſtibus arma.) locat Cæſonia: id eſt procuratores, vt modò vidimus. arma autem locabantur & ſpolia omne genus poſtibus affigenda, vt ne quid deeſſet ad fidem mimo qui agebatur

conciliandam.

iam lutea gauſapa captis Eſſedáque.) Et gauſapa teſte Varrone veſtes Gallorum, & eſſeda eorundem erant vehicula: apta igitur erant ornandis iis qui falsò crederentur Germani captiui: nam & illi ipſi ex Gallia erãt coëmti, vt ait Suetonius, non veri Germani: adeò illis temporibus ſimiles erant Galli & Germani, & ſpecie corporis, & cultu: quod hæc hiſtoria euincit, præter tot alia veterum teſtimonia.

ingentéſque locat Cæſonia Rhenos.) Cæſonia vxor Caij locabat, nimirum per procuratores. *Rhenos* pro Rhenanis hominibus vt ſuprà *Ligur* pro Liguſticus: Πέρσης στρατὸς, & ſimilia: vbi pro deriuatiuo poſitum eſt primitiuum. Rhenanos autem vocat, quos Suetonius Gallos fuiſſe ait: *Conuerſus ad curam triumphi, præter captiuos & transfugas barbaros, Galliarum quoque proceriſſimum quenque & vt ipſe dicebat ἀξιοθριάμβευτον, ac nonnullos ex principibus legit ac ſepoſuit ad pompam.*

Diis igitur, genióque ducis, centum paria, ob res Egregiè geſtas induco.) Rectè doctiſſimus Turnebus, *centum paria* de paribus gladiatorum eſt interpretatus. quam eius ſententiam eruditi viri poſtea iure firmarũt. ſed quorſum priuatus centum paria hæc gladiatorum? In honorem principis victoris decerni ſolitæ primùm ſupplicationes, deinde triumphus, & ludi victoriæ: atq. hæ omnia publicè de fiſco principis, aut populi ærario. priuatos in eam rem vllum ἔρανον ſolitos conferre non legimus: niſi quod faciebãt & ipſi-

rem diuinam & pro ſua quiſque copia conuiuabantur ac genium ſuum placabant. Quamobrem hæc largitio quæ heic memoratur, non erat collatio quædam vſitata: ſed per vim ac metum expreſſa à procuratoribus Caij: qui id egerant iuſſu illius, vt quàm minima impenſa quàm magnificentiſſimè triumphum ipſius celebrandum curarent. Igitur ſicut ædiles & alij magiſtratus cùm ludos edebant, amicorum perſæpe opibus ſubleuabantur, aut ipſius principis, vt non raro legimus in hiſtoria Auguſta: ita Caius neceſſaria ad ſui triumphi apparatum, à priuatis extorſit. *induco* libri omnes non *indico*: verba ſunt arenæ ac muneris *induco*, ac *produco* quod eſt vſitatius.

Va niſi conuiues:) nam quo magis vetare conatus fueris, eo maioribus ſumtibus hereditatem cui inhias exhauriam. ſic paullò pòſt,

—— *nunc nunc impenſius vnge:*

qui locus hunc explicat.

oleum artroceáſque popello Largior.) Ne hæc quidem priuati hominis impenſa eſt, eo quidem titulo quo heic proponitur: nimirum ob victoriam imperatoris: nam eruditorum ſententiæ non accedo, qui referunt ad diuiſiones & epulas quæ teſtamento relinqui ſolitæ interdum. nos putamus cum præcedentibus eſſe iſta coniungenda, & eſſe aliud exemplum collationum quæ ciuibus fuerunt imperatæ à procuratoribus Caij ad celebrationem victoriæ illius. Cùm igitur moris eſſet, vt epulum ac viſ-

ceratio daretur populo à triumphantibus, frumentum etiam viritim diuideretur, cum oleo interdum ac nummis: vt de Iulio Cæſare ſcribit Suetonius libro primo, capite xxxviii. alij item de aliis. videntur Caij procuratores ditioribus imperaſſe, vt ſuis tribulib. iſta largirentur. Gloſſæ Stephanicæ: *Viſceratio* ἀρπακρέας.

Non adeo, inquis.) Quàm vetuſtæ ſint mendæ auctorum, & ſcriptis libris quàm non ſit temerè credendum, hic locus arguit, vt alij ſexcenti, quos apud diuerſos ſcriptores ante multa ſecula corruptos obſeruauimus. Heic igitur omnia exemplaria quæ aut vidimus, aut de quibus aliquid comperimus ſcribunt, *non audeo, inquit.* quæ inepta, & modis omnibus abſurda ſcriptura ex eo orta eſt, quia præcedit, *quis vetat? aude.* Legendum autem eſſe *non adeo inquis.* rectè iam olim monuit Turnebus.

Exoſſatus ager iuxta eſt.) Perſij verba, quib. probat non eſſe cuiquã verendũ, ne ſine herede moriatur: quod apud Romanos infamiæ genus eſſe cenſebatur. Atqui, ait Perſius, ſi ſuſpicatus fuero repudiaturos hereditatem meam heredes ad quos illa iure pertineat, aut quib. vltro eam delaturus fui: habeo alios fortaſſe agnatos, aut cognatos vel certè affines, qui me quamuis leuiter, aliquo tamen contingant modo. ſi omnino ſupereſt nullus, tamen ne ſic quidem heres defuturus mihi: nam vt vetus ait prouerbium, *Multi Manij Ariciæ.* ibo igitur Ariciam, & aliquem inde Manium petam, qui meam defuncti heredi-

tatem cernat. Hanc ſententiam poëta *μιμητικῶς* tractat ex hypotheſi: quaſi dicat: Age, fingamus ex omnibus meis bonis ſolum ſupereſſe prædiũ ſuburbanum: nam huiuſmodi agros etiam qui reliquas fortunas ſuas coguntur vænum proſcribere, ſolent ſeruare: & tum diligentius colere, cùm cætera ſunt amiſſa. ideò ait *exoſſatus ager iuxta eſt*. id eſt, cultus probè & purgatus ab lapidibus & ſaxis: quæ ſunt oſſa terræ, vt ait Ouidius in 1. Metamorphoſeon: & *γῆ ὀστώδης* apud Menandrum rhetorem, *terra lapidoſa*. vel accipe *exoſſatus* contraria ſignificatione, ad oſſa redactus, exhauſtus iugi prouentu, ſine intermiſſione ac nouatione. Iuuenalis in octaua, de exhauſtis prouinciis,

Oſſa vides rerum vacuis exucta medullis.

ſi igitur eo redactæ ſint fortunæ meæ, & meorum ſit ſuperſtes nemo, quid facto opus? nimirum Ariciam ibo, vbi præſto eſt Manius.

proneptis Nulla manet patrui, ſterilis matertera vixit.) Variam in membranis diſtinctionem inuenimus: nam multa vetuſta exemplaria ſic exhibent: *pr.* N. *manet*, *patrui ſterilis m. v.* non malè: vt per patrui materteram quàm remotiſſima cognatio intelligatur.

accedo Bouillas Cliuúmque ad Virbi.) *Bouillæ* manuſcripti, non *Bobillæ*: quo tamen modo nonnullos ſcripſiſſe ex Nonio conſtat. falluntur qui eam ſcripturam tuentur quia Græci ſcribant *Βοίλλαι*. nam eſt vt *βοῦς*, *boues*, *οἶς ouis*, & ita ſemper. Bouillæ autem & Aricia vicina admodum loca

erant in via Appia. ſed aliquanto remotior ab Vrbe Aricia vbi *cliuus Virbi*, id eſt Nemus Aricinum, & Nemorenſis Diana. vide Strabonem libro v.

præſto eſt mihi Manius heres Progenies terræ?) Ita diſtinguendum. poſterius membrum pronuntiatur à legitimo herede, quicum diſputat Perſius. Ex hoc loco diſcimus, quomodo accipienda vox Manij in veteri prouerbio, *Multi Manij Ariciæ:* non defuerunt enim ex antiquis criticis qui in contrariam ſententiam interpretarentur: nunquam deeſſe viros fortes ac nobiles Ariciæ. quæ expoſitio non poterit ei diſplicere qui meminerit ſacerdotium Aricinæ Dianæ ſola virtute potuiſſe parari & conſeruari: cùm fas ſemper eſſet, ſi quis virib. confideret occiſo illo qui poſſideret, id ſibi vindicare. ſed aliter exponẽdum eſſe docuit Atteius Capito, vt ait Feſtus: à quo facit hic locus Perſij. itẽ Iuuenalis verſus,

Dignus Aricinos qui mendicaret ad axes.

Quare ex me quis m.) Duo obiici poterant Perſio Maniũ heredem deſignâti: quod nulla cognatione cum ipſo iũgeretur: quod obſcurus eſſet atq. ignobilis. hæc duo ita refellit. docet præter illa cognationis iura quæ vulgus hominum colit; aliam eſſe cognationem qua vniuerſi homines ſibi inuicem coniungantur. quippe omne humanum genus ab eadem origine & matre Terra eſſe ortos. vnde ſequitur neceſſariò, omnes homines, & cognatione inter ſe iungi, & ex æquo nobiles eſſe.

quis mihi quartus Sit pater.) quis fuerit abauus mihi.

adde etiam vnum.) quære ex me, quis atauus meus fuerit.

Vnum etiam.) tritauum.

terra eſt iam filius.) probat cognatum ſibi Manium. Cognati dicuntur qui in vno tertio conueniunt, vt docēt Maſuri rubricæ. tritauus Meus & Mauius in vno conueniunt, Terræ nempe filij ambo: ergo inter ſe cognati: neque à me alienus eſt Manius. Terra heic primi parentis loco ponitur: quia vt ſcribit Seruius in III. Æneidem, quotieſcunque deerant parentes redibatur in generalitatem. ſic peregrinos quorum ignota origo, dicebant Neptuni filios: ex Thaletis nimirum ſententia: qui & homines & omnia alia ex aqua procreata cenſebat. Sed vulgò receptior illa ſentētia, quam & philoſophi quidam ſunt amplexi vt Empedocles, natos homines primos è Terra: quare hominem ab humo dixerunt veteres Latini, conuenienter Hebræis, penes quos erat veritatis notitia. hinc igitur *Terræ filij* nuncupati, quorum genus ignorabatur. gemina ratione illos qui ex imis ſordib. ad ſummas dignitates fuerant euecti *lumbricos* dictitarunt; quoniam in terra vermes generantur, ideóque ἔντερα γῆς Græcis appellantur. Lege Hieronymum in x. Eccleſiaſtæ caput.

& mihi ritu Manius hic generis prope maior auunculus exit.) iſta ratione Manius mihi cognatus probatur eſſe: non ille quidem proximus: ſed

tamen cognatus. Ita accipiendum heic *maior auunculus*. Feſto & Iuris auctoribus eſt aui aut auiæ auunculus. at Suetonio eſt matris auunculus, libro II. cap. VII. nam Iulia mater Atiæ, cui filius Octauius, ſoror Iulij Cæſaris: quem vocat Augusti maiorem auunculum. heic verò ἁπλῶς ſicut dixi. *ritu generis*, pro ratione generis, ſi ſtemma ſpectemus. Non memini obſeruare alibi ſimilis Latinitatis exemplum.

Qui prior es, cur me in decurſu lampada poſcas?) à Manio ad legitimum heredem redit, cui afferebat cognatio ſpem hereditatis Perſianæ. Omitto Manium, inquit, ſed tu mi heres, quem natura propiorem mihi fecit, quàm ſit Manius, & ad quem lege naturali mea hereditas prius peruentura eſt quàm ad illum, cur de hereditate mea viuentis, adhuc es ſollicitus? nam id contra bonos mores eſſe iuriſconſulti pronuntiant. Scimus vulgo aliter accipi illa, *qui prior es*: vt dicatur iſte ætate maior eo cuius hereditatem petit. ſed nihil præcedit vnde hoc eliciatur: neque ſemper verum eſt. Porro in agonibus λαμπαδηδρομίας, cum accenſas tedas manibus tenentes currebant, poſterior curſor facem poſcebat priorem, non contra. quare ineptè expoſueris, qui prior es in curſu. Lampadas autem tradebant non currentes, ſed decurſo ſpatio: ſicut hereditatem non tradit qui viuit, ſed qui vixit. à defuncto enim ſuſcipitur: quod μετὰ λαμπάδ' ἔχειν, Græci dicunt eleganter. Clemens Stromate ſecundo ex Platone; ἐπισκέψασθαι τὴν ἀθανασίαν τῆς φύσεως

ἐμῶν, καὶ οἱονεὶ διαμοιρῶν τινα παγοὶ παίδων μεταλαμπαδευομένων. ſic etiam Philo λαμπαδεύεσθαι pro tradi ſucceſſiue: vt cum ait elegantiſſimè de virtute, τὸ τῆς ἀρετῆς φέγγος λαμπαδευόμενον ἐπαλλήλοις διαδοχαῖς ἰσόχρονον γίνεσθαι κόσμῳ. Pro *in decurſu* ſcriptum erat vna voce, *indecurſum* in Puteani exemplari.

Sum tibi Mercurius:) quo animo obueniens hereditas ſuſcipi à ſapiente debeat, oſtendit: nempe eodem animo, quo lucra inſperata: quæ forte in vijs inueniuntur. Sum inquit, *tibi Mercurius*, id eſt, mea hereditas à te quanta quanta ſit, exiſtimari ἑρμαῖον debet.

Vt ille pingitur.) cum marſupio. Suidam lege in Ἑρμῆς. Mercurium varie pinxit antiquitas: ſed poëta ſolum ſpectauit ad κερδῷον, ſiue præſidis lucri picturam. Gregorius Nazianzenus in fine prioris in Iulianum: πῶς ὁ Κερδῷος αὐτοῖς γελᾶσεται καὶ τὸ σακέλλιον περιβληθήσεται; idem in altera: ἂν ἴδω σου τὸν Κερδῷον καὶ τὸν λόγιον καὶ τὸν Εναγώνιον, συγκαλύπτω τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ περιτρέχω σου τὸν θεὸν, αἰδοῖ τοῦ θεάματος. σὺ δέ μοι περισκιάσει τὸ σιώπηλον τοῦ λόγου καὶ τὸ σακέλλιον.

vin' tu gaudere relictis?) acriter dictum, & apte increpanti: vt ſæpe apud Senecam. Sulpitius ad Ciceronem. *Viſne tu te Serui cohibere & meminiſſe te hominem eſſe natum?*

Deeſt aliquid ſummæ.) quam animo conceperam, aut quam ipſe acceperas à parentibus. ſunt verba heredis auari & μεμψιμοίρου. cui ſimilis illa vox apud Theophraſtum in charactere hominis ita morati: qui gratulanti ſibi quod crumenam

inuenerit, *Ego vero*, ait, *theſaurum nullum vnquam inueni.*

minui mihi, ſed tibi totum eſt Quicquid id eſt.) Docta & ex iure promta diſtinctio. Regula iuris eſt: rem illi perire cuius eſt, ſi dolus abſit aut lata culpa. bona hereditatis ante mortem defuncti, ſunt ipſius. quicquid igitur illo viuo de bonis perit, ipſi perit non futuro heredi. quomodo enim aliquid amittat quiſquam, quod non habet? hæc Perſij argumentatio: quæ tamen in extraneis heredibus locum habet potius quàm in ſuis, aut ijs quibus ex fidei commiſſo debetur hereditas.

vbi ſit fuge quærere quod mihi quondam Legarat Tadius.) noli exigere à me rationem bonorum meorum: ſicuti ſolet herus a diſpenſatore ſeruo.

neu dicta repone paterna:) Ita melius, quàm *oppone*: etſi non reijcerem ſi exhiberent veteres. vide in imitatione Horatij. noli, inquit, tantum tibi tribuere, vt pro tua libidine mores meos fingas: ſicut parentes faciunt: quorum hæ fere ſunt ad filios voces: *Fænoris* &c. Caue accipias aliter heic *dicta paterna.* neque enim de patre ſuo loquitur Perſius: quod neque debuit, filius memoriæ patris ſtudioſus: neque potuit: qui puer ſexennis patrem Flaccum amiſit. Eiuſmodi autem paterna præcepta ſunt quæ commemorat Iuuenalis in XIV. illo loco:

——iuuenes hortatur vt illam
Ire viam pergant. ——

ibidem etiam ſunt illi verſus gemmei quibus prudenter diſſe-

rit patres qui liberis ſuis magni cenſus amorem præcipiunt, ſimul illis ad omne ſcelus totas effundere habenas.

Fœnoris accedat merces:) Olim cùm relictam à me hereditatem adminiſtrabis, rem amplifica: & fœnoribus auge tuam ſortem. fœnoris merces, ἀντὶ τοῦ fœnus, quod eſt merces mutuo datæ pecuniæ.

hinc exime ſumtus:) *hinc* ex fœnore, non ex ſorte. *ſumtus* τὰ ἐπιτήδεια, καθ' ἡμέραν, etiam apud Plautum: & Græcis ita αἱ δαπάναι pro τροφαί.

Quid reliquum?) oſtendit heic quam ſit auiditas pecuniæ vitium δυσαπότριπτον & inſanabile. nam tot rationibus nihil mouetur iſte auarus.

reliquum?) cum indignatione magna hoc legendum.

nunc nunc.) quando video diuitias meas pluris à te fieri quàm vel amorem meum, vel etiam virtutis.

Vnge puer caudes.) *vngere* heic, Græcorum λιπαίνειν vt ἐλαίῳ λιπαίνειν μᾶζαν, apud Syneſium.

mihi feſta luce coquatur Vrt.) egone vt olere duro & ſalſamentis miſere victitem, quo filius tuus partas ſeruataſque opes ſudore meo & κακοχίᾳ abdomini ac veneri ſeruiens, dilapidet? hoc placet mi heres? *feſta luce*, vt ſupra, *ſolis natalibus.*

& fiſſa fumoſum ſinciput aure.) porcinum videlicet. recte autem *fumoſum* ſcripta lectio. non autem *ſpumoſum.* In Satirico Arbitri: *ſimul pannum de carnario detulit furca in quo faba erat ad vſum repoſita, & ſincipitis vetuſtiſſima particula mille plagis de-*

laſa. mox: *Dum illa carnis etiam paullulum delibat, & coæquale natalium ſuorum ſinciput in carnarium furca reponit, fracta eſt putris ſella.* ex his ſatis conſtat, cur *fumoſum* ſinciput dicatur Perſio.

Vt tuus iſte nepos olim ſatur anſeris extis.) filius aut nepos nepotino more viuens. Non ſine cauſſa Romani prodigum & quem Græci aſotum vocant, nepotem dixerunt: nam vt docet philoſophus in IIII. Nicomacheorum, rarò ſunt obnoxij ei vitio qui ſuo ſibi labore opes pararunt. ſunt enim experti paupertatis incommoda: & præterea vt ſcribit idem, natura ita eſt comparatum, vt opera ſua ament omnes artifices, ſicut patres liberos videmus ac poëtas carmina ſua. Eandem ob cauſſam ſæpe & filij qui prioris paupertatis parentum fuere conſcij, & ſudoris participes, ſunt frugi. at horum nepotes qui neque ſudarunt ipſi in quærendis opibus quibus abundant, neque inopiam ſunt experti, proni ſunt ad luxuriam, & alia aſotorum vitia, quæ propterea Romani *nepotatum* nuncuparunt & *nepotes* qui ſic viuerent.

Cùm moroſa vago ſingultiet ing. vena Patritia immeiat v.) vt cum cœperit faſtidire plebeiam & vulgiuagam Venerem, pecuniæ vi irrumpat in thalamos nobilium virginum ac matronarum. non dicit hoc Perſius ex doctrina Stoicorum, quibus peccata omnia paria: ſed ex vulgi opinione quæ latum diſcrimen inter iſta ponebat. B. Chryſoſtomus homilia in Mathæum LXXVI. ἐπορνεύθη τις πλείονα, ἕτερος δὲ πορνείαν. πάλιν καὶ ἐν ταυ-

τὰ διάφορα. ideo confutat Cicero vt Stoicus in III. paradoxo. *Lapſa eſt, ait, alicuius libido in muliere ignota: dolor ad pauciores pertinet, quàm ſi petulans fuiſſet in aliqua generoſa ac nobili virgine: peccatum vero nihilominus.* Et multis verſibus Horatius in altera libri primi ſatira de ea re tractat. idem in VII. ſecundi.

Te coniux aliena capit, meretricula Dauum.
Peccat vter noſtrum cruce dignius?

vena moroſa τὸ τοῦ ἀνδρὸς μόριον, muto. *vagum ing.* τὸ τῆς γυναικὸς & quam vocat Horatius *conceſſam Venerem* in quarta libri primi Satira. *ſingultire* heic eſt faſtidire copiam alicuius rei. nam inter cauſſas varias ſingultus eſt hæc, ſi imprudens aliquis, aut auidior quam par erat, maiorem bucceam deglutierit.

mihi trama figura ſit reliqua: aſt illi tremat omento popa venter.) egone vt me macerem ac fiam oſſa ac pellis. iſte nepos ventrem ingluuie promittat? *trama* heic quæ Prudentio *neruorum textura* Contra Manichæos:

—— oſſa liqueſcant
Mollia, neruorum pereat textura;

Tipula leuius eſt quod heic quidam diſputant, ad picturam hæc eſſe referenda. illud verò quale ſit nolo dicere, quòd carpere malunt quæ ad X. Athenæi de hoc loco ſcripſimus, quàm intelligere. Negare ſuſtinent veſtes habendo κρόκας amittere? quod ibi dicebamus. Sed ſubleuanda nobis eorum eſt imperitia qui Græcas literas non didicerunt. Tria ad pannorum textu-

ram deſiderantur diuerſa: ſtamen, ſubſtamen, (vel vt paſſim ſcriptum inuenimus ſubtemen aut ſubtegmen,) & trama: ſed ſtaminis & tramæ illud commune, quod filo conſtant magis retorto, ac proinde duriore: ſubtegmen filo molliore & parum torto. Seneca epiſtola XC. *Poſidonius dum vult deſcribere primum quemadmodum alia torqueantur fila, alia ex molli ſolutóque ducantur: deinde quemadmodum tela ſuſpenſis ponderibus rectum ſtamen extendat: quemadmodum ſubtemen inſertum quod duritiam vtrinque comprimentis tramæ remolliat, ſpata coire cogantur, & iungi, textricum quoque artem à ſapientibus dixit inuentam.* En tria illa quæ diximus: en diuerſam nendi rationem: propterea apud Platonem artes nendi ponuntur vt heic diuerſæ duæ: ἡ στημονονητικὴ & ἡ κροκονητικὴ: illa quæ filum torquet ad firmitatem & duritiem maiorem: hæc quæ laxum filum trahit, & molle. Hieronymus ad Demetriadem: *habeto lanam ſemper in manibus: vel ſtaminis pollice fila ducito, vel ad torquenda ſubtegmina in alueolis fuſa vertantur.* legi malim ex Seneca: *vel ſubtegminis pollice fila duc. vel ad torq. ſtamina in al.* ideo autem laxo hoc filo opus, vt ſpina fullonia in tractione villos excitet, quibus panni molleſcunt. docet eleganter Plato, cuius verba neceſſario adſcribam. Locus eſt in Politico: vbi poſtquam nendi vtramque artem ad vnum genus στρεπτικὸν retuliſſet, ſpecies deinde quas diximus ita explicat. Τῦ καταγματος δὴ τὸ μὲν ἀτράκτῳ τε στραφὲν, καὶ στερεὸν νῆμα γενόμενον, στήμονα μὲν φάσι τὸ νῆμα· τὴν δὲ ἀπευθύνουσαν αὐτὸ τέχνην, εἶναι στη-

μονικὴν. (lego στημονονητικὴν, vt mox, κροκονητικὴν) ὅσα δέ γ' αὖ τὴν γνάψεως ὁλκὴν ἐμμέτρως τὴν μαλακότητα ἴσχει, ταῦτα ἄρα κρόκην μὲν τὰ νηθέντα, τὴν δ' ἐπιτεταγμένην αὐτοῖς εἶναι τέχνην κροκονητικήν. multa alibi ad lucem loci huius Platonis & aliorum ſcriptorum accuratè diſputantur à nobis: nunc id ſolum volumus κρόκην eſſe, quod Senecæ *ſubtemen* & villos pannorum è ſubtemine excitari fullonis opera. Quare in Euripidis verſu, Τρίβωνες ἐκβαλόντες οἴχονται κρόκας, non aliud eſt κρόκας ἐκβαλεῖν, quàm ſubteminis villos vſu, & vt M. Tullius loquitur, habendo amiſiſſe. quod & locus Eupolidis ſignificat, quem ibi attulimus. Latini vetuſti defloccatas veſtes eiuſmodi *decotes* dicebant. villis porrò & ſubtemine abſumto ſtamen reſtat & trama. quare Perſius hoc loco etſi diuerſo locutionis genere vtitur atque Euripides, idem tamen dicit Euripidi. annon diuerſa pene contraria ſunt ἐκβάλλειν in verſu Euripidis, & *reliquum eſſe*, ſiue ſupereſſe in Perſij dicto? re tamen idem ſunt, vt iam probauimus, ſubtemen eieciſſe vel amiſiſſe, & ſolam tramam ſupereſſe.

aſt illi tremat omento popa venter.) popa Latinis eſt θύτης victimarius: qua notione legitur apud Suetonium & alios: alij pro placentis & libis vſurparunt, quæ πόπανα Græcis. Auctor Gloſſarum: *popa* πλακοῦς, πόπανον. *popa*, θύτης. neutro modo heic accipit Perſius: ſed pro popinone, & guloſo lurcone. poëtica enim licentia tribuit ventri, quod toti homini conueniebat.

Vende animam lucro, m.) Sequitur iam coronis

pulcherrima ſatiræ huius, & diſputationis contra auaros inſtitutæ. Docet heic Perſius hominis auari cupiditatem nulla auri copia, nulla opum vi poſſe expleri. quare fruſtra illos eſſe, qui vt auaris ſuis heredibus faciant ſatis; opes aſſiduè congerunt, congeſtis parcunt: nulli bono: quando ſatiare illorum πλεονεξίαν non magis valeant; quam aliquid eorum efficere quæ maximè ſunt impoſſibilia: cùm id quoque ſit, vt Græci dicunt τῶν ἀδυνάτων ἕν. Hæc mens Perſij. Eſt autem ſententia è philoſophię ſacrario promta vt dicemus mox. Inducit verò cupidum heredem paterna dicta reponentem, quod paullò antè vetabat. Eiuſdem ſententiæ præceptum eſt iſtud apud Menandrum:

> Τῶ μὲν δικαίου τὴν δόκησιν ἄρνυσο·
> Τὰ δ' ἔργα τοῦ τῶν δρῶντος ἔστω κερδανεῖς.

Vende animam lucro.) Redime omnes lucri faciendi occaſiones, vel iactura animæ, id eſt vitæ. Græcorum eſt vulgatum dictum: θανάτου ὤνιον τὸ κέρδος. adeò verum eſt, quod ait Seneca, minima eſſe quæ homines emunt vita. reſpicit Perſius ad nauigantium pericula: nam vt nauiget ſequentibus verbis imperat;

> —— *atque excute ſollers*
> *Omne latus mundi.* ——

de mercatorum nauigationibus in remotiſſimas plagas dixit in quinta.

ne ſit praſtantior alter Cappadocas rigida pingues plauſiſſe cataſta.) nullus eſto tam turpis quæſtus, qui tibi ſordeat. mangonium igitur exerce: &

effice

efficeneſit paratior alter ad coëmenda mancipia, quæ à te probe curata & concinnata quàm plurimi vænire poſſint in cataſta, te plaudente, &adhortante vt motu corporis ac ſaltatione bonæ ſuæ habitudinis dent ſpecimen mercatorib. emturientibus. *Cataſta* vox Romana, ſed Græcæ vel potius Siculæ originis, vt aliæ non paucæ, quæ ab iſtis ad Romanos corruptæ & ſemibarbaræ tranſierunt, reliquis Græcis omnino incognitæ. Siculorum linguam Græcam multis modis vitiatam fuiſſe, etiam illi norunt, qui ſolum Plautum attigêre. à verbo καθίστασθαι aut voce καταστάσεως facta eſt vox *cataſta*. ita dixerunt pegma ligneum, in quo ſuos vænales collocabant cùm illos vendebant, aut ad venditionem parabant. publicè mancipia fuiſſe in cataſta vendi ſolita indicat locus Plinij libro xxxv. de Chryſogono Syllæ liberto. *Talem in cataſta videre Chryſogonum Syllæ.* Sed erant etiam in ædibus cataſtæ, vt quas arcanas vocat Martialis epigrammate in Mamurram:

Inſpexit molles pueros, oculiſque comedit:
Non hos quos primæ proſtituêre caſæ:
Sed quos arcanæ ſeruant tabulata cataſtæ.
Et quos non populus, nec mea turba videt.

quo ex loco diſcimus eximiæ formæ pueros quibus hedera non erat opus, non fuiſſe in publicũ productos: ſed domi apud mãgones ipſos facilè emtores inueniſſe. ibi igitur cataſtam conſcẽdebant, non in foro. etiam illud diſcimus ligneam fuiſſe cataſtam è tabulatis conſtructam. quare

Kk

etiam *machinas* vocabant cataſtas. Q. Cicero De petitione conſulatus, loquens de Catilina: *quo in magiſtratu amicam, quam palàm domi haberet de machinis emit.* Cur imponerentur cataſtæ mancipia docet vetus ſcholiaſtes Perſij: *apud antiquos venales gladiatores in cataſta ponebantur, vt in eis poſſent omnia membra inſpici.* ſolebant enim qui ſeruos emebant nudare illos, & diligenter eſſent ne omnia membra integra & valida perſpicere. Suetonius libro II. *qui matres familias & adultas ætate virgines denudarent atque perſpicerent, tanquam Thoranio mangone vendente.* & libro IV. *illuſtriores feminas præter pedes ſuos tranſeuntes diligenter ac lente mercatorum more conſiderabat.* Seneca pater Controuerſiarum libro primo: *Nuda in littore ſtetit ad faſtidium emtoris: omnes partes corporis & inſpecta & contrectata ſunt.* tangit & filius Seneca epiſtola LXXX. neq. hoc ſolùm, ſed etiam ſaltare iubebant, vt oſtendunt Menandri locus & Propertij, & aliis modis ſuæ agilitatis ſpecimen dare. quare Martiali *eques de cataſta* dicitur qui ibi fuerat venditus:

Nec de Cappadocis eques cataſtis.

vt mirari nemo debeat quod machinam ad torquẽdum paratã, quæ vulgò equuleus dicebatur, cataſtã etiam appellarint. in Martyrologiis ſæpè legas in cataſtam martyres fuiſſe impoſitos. Prudentius de Romano martyre: *Emitto vocẽ de cataſta celſior.* & ſæpius alibi. nec ſolùm pro equuleo vſurpat: ſed pro quouis pegmate ligneo cui imponi ſolent qui variis ſuppliciis afficiuntur.

ita accipe *cataſtas igneas* in Periſtephanon hymno primo,&ſimiles locos in hiſtoriis martyrum. Scimus longe alia de hac voce hactenus prodita eſſe à magni nominis viris: verùm quæ ita ferè abſurda ſint,vt refutationis non egeat. Sedenim horum error longe tolerabilior illorum obſtinata peruicacia, qui *cataſtos* neſcio quos contra liquidiſſimam veritatem apud Vitruuium comminiſcuntur. *ὧν ἰατρεῦσαι τὴν ἄγνοιαν, οὐδ᾽ Ἀσκληπιάδαις τοῦτό γε νομίζω δεδόσθαι.* quo igitur ſenſu dicatur Perſio auarus mango, *ſeruos plaudere in cataſta* iam oſtendimus: niſi quis malit *plaudere* heic interpretari,palpo percutere, aut plana manu ferire: quod videntur feciſſe mangones ad oſtentandam *εὐεξίαν* & bene curatam cutem ſuorum mãcipiorum: & confirmat hanc interpretationem vox *pingues*. ſic autem legimus, antiqua ſeruata ſcriptura, quam critici imperiti iam olim loco eiecerunt, vt conſtat ex ſcholiaſtæ reliquiis,ſubſtituta voce *pauiſſe:* quam ferè ſcripti hodierni retinent: etſi in nonnullis *clauſiſſe* inuenimus. quidam *pauſaſſe* præferunt. quod etiam ab Hadriano Turnebo eſt adnotatum.has verò omnes lectiones commentitias eſſe non magis verear affirmare,quàm de eo non dubito ſcripſiſſe Perſium *plauſiſſe*. mutarunt eam dictionem ſcioli, quibus mirum videbatur verbum *plaudere* cum quarto caſu iungi. atqui etiam Statius Papinius ſic locutus eſt non ſemel. in epithalamio Violantillæ:

Claráque gaudentes plauſerunt limina cygni.

in epicedio patris,- *non toties victorem Caſtora gyro*
Nec fratrem ceſtu, virides plauſere Therapnæ.
atque ita vſurpari à poëtis multa verba contra vſum communem,ne tirones quidem ignorant: ne ad Græcorum exempla opus ſit confugere.

Rem duplica. Feci: iam triplex: iam mihi quartò, Iam decies redit in rugam.) Naturam morbi de quo loquitur ingenioſè ob oculos ponit: nam vt temulenti ſitim vinum, hydropici aqua irritat,non ſedat: ſic auari animum non explet quod partum eſt,ſed ad maiora concupiſcenda allicit. pene iiſdem verbis ſententiam eandem expreſſit Baſilius in homilia ad diuites: πολλῶν, ait, ὑμᾶς ἐνδεεῖς ποιεῖ τὸ τῆς ἐπιθυμίας ἀκόρεστον. τοῖς δέκα ταλάντοις, δέκα ἕτερα προσθεῖναι σπουδάζεις. ἐπειδὰν δὲ εἴκοσι γένηται ἄλλα τοσαῦτα ἐπιζητεῖς· καὶ ἀεί σοι τὸ προστιθέμενον οὐχὶ τὴν ὁρμὴν ἵστησιν, ἀλλ' ἀναφλέγει τὴν ὄρεξιν. & multa in eandem ſententiam ibi facundiſſimus ille pater. Simile item illud Galeni De curatione morborum animi, ἀεὶ πλείοσι τῶν ἔμπροσθεν οἱ ἄπληστοι· ὥστε κἂν διπλάσιον ἔχωσι, τριπλάσιον προσκτήσασθαι σπεύδουσι· κἂν τριπλάσιον ἔχωσι τετραπλασίων ἐφίενται. Simplicius in Epicteti Enchiridium eleganter: ἂν δέκα κτησώμεθα, εἴκοσι βουλόμεθα· καὶ ἂν εἴκοσι, τετταράκοντα, καὶ ἐφεξῆς· καὶ πέρας οὐδὲν τῆς εἰς τὸ ἀχανὲς τῆς ἀπληστίας αὐξήσεως, καὶ ὅρον ὑπερβᾶσα φύσις εἰς ἀοριστίαν ἐκπίπτει. *rem duplica*, vt apud Iuuenalem, *patrimonia conduplicare.* at *redire in rugam*, pro multiplicari & πολυπλασιάζεσθαι elegantiſſimè tractum à veſtibus, quarum eſt proprium rugare. contrà apud Iuuenalem in ſimilliima ſententia ſumma dicitur

rugam trahere quæ nondum tendit neque explet marſupium: ſed, adhuc hians & laxum eſt os illius. ita melius, quàm vt alij interpretantur.

Depinge vbi ſiſtam.) Hæc ſcripta lectio omnium quos vidimus librorum. in editione P. Pithæi eſt *depunge.* quod perplacet. tranſlatum à libræ ſcapo vbi punctis notatæ ſunt ponderum menſuræ. vt *certo compeſcere puncto Neſcius examen. depungere* eſt κέντρῳ περιγράφειν quomodo loquitur Plutarchus in gemina ſententia, De amore diuitiarum. τοῖς γὰρ νοῦν ἔχουσιν ὁ τῆς φύσεως πλοῦτος ὥρισται, καὶ τὸ πέρμα πάρεστι τῆς χρείας καθάπερ κέντρῳ καὶ διαστήματι περιγραφόμενον. Heic igitur Perſius auarum heredem vrget, doceat ſe vbi ſiſtat, id eſt, quem pecuniæ modum conſecutus, cupiditatem ipſius ſit expleturus: quod cum ſequenti verſu fieri nunquam poſſe ſignificet: nimirum id voluit paucis oſtendere, quod multis philoſophi diſputant: auaros finem conſequi nunquam. οὐδαμοῦ γὰρ τῆς εἰς τὸ πρόσω φορᾶς ἵσταται, inquit verè Baſilius. Præclare Seneca epiſtola XVI. *Naturalia deſideria finita ſunt: ex falſa opinione naſcentia vbi deſinant non habent. Nullus enim terminus falſo eſt. Via eunti aliquid extremum eſt: error immenſus.* & in XXXIX. *Neceſſe eſt in immenſum exeat cupiditas quæ naturalem modum tranſiliit. illa enim habet ſuum finem: inania & ex libidine orta, ſine termino ſunt. neceſſaria metitur vtilitas: ſuperuacua quò redigis?* hoc eſt quod Græci ſapientes dicunt: τὸ πάθος ὅρον οὐκ οἶδεν. quam ſententiam lactea illa ſua dicendi vbertate tot locis beatus Chryſoſtomus fuſe tractauit: in eam verò

ad Corinthios, homilia XXIV. luce clarius paradoxum illud in ſpecie demonſtrat, Nihil eſſe quod nos adeo ad mendicitatem redigat, vt ſtudium diuitiarum. Græcè melius: Οὐδὲν οὕτω πτωχοποιὸν ὡς φιλαργυρεία, κἂν ἐν πλούτῳ κἂν ἐν πενίᾳ φανῇ. At philoſophus in primo Politicorum totam hanc quæſtionem ſubtiliſſime vt omnia, & ſapientiſſime definit. Solonem reprehendit, cuius extat notiſſimus verſus:

Πλούτου δ' οὐδὲν τέρμα πεφασμένον ἀνδράσι κεῖται.

non enim ſine carere diuitias: ſed ita diſtinguendum eſſe: τῆς κτητικῆς, hoc eſt artis illius quæ rem familiarem amplificare docet, duas eſſe ſpecies: alteram ſecundum naturam, quam vocat οἰκονομικὴν: & ait eſſe artem comparandi neceſſariã ad vitam inſtrumenta. atque hanc certum finem habere, eo argumento euincit: quia nulla eſt ars cuius infinita ſint inſtrumẽta. ergo etiam legitimæ κτητικῆς finem eſſe αὐτάρκειαν πρὸς ἀγαθὴν ζωήν. quod ita συντομώτερον Seneca epiſtola II. *Quis ſit diuitiarum modus quæris? Primus habere quod neceſſe eſt: proximus quod ſat eſt.* Altera τῆς κτητικῆς ſpecies dicitur Ariſtoteli ἡ χρηματιστική, non a natura ducens originem: ſed ab hominum cupiditate. hanc ait ille τέλος quidem habere ſiue finem: at terminum ſiue πέρας non habere: ἄπειρος γὰρ, inquit, οὗτος ὁ πλοῦτος ἀπὸ ταύτης τῆς χρηματιστικῆς.

Inuentus Chryſippe tui finitor acerui.) Iam docuimus quomodo hæc ſint accipienda: nam falli etiam eruditiſſimos viros qui hunc locum ante nos attigerunt nemo poterit dubitare qui no-

ſtram cum illorum expoſitionibus contulerit. Omnes in eo peccarunt, quod ſpecie prouerbij hoc dici non animaduerterunt. atqui ita omnino exponendum, ſi Perſij mentem curamus aſſequi. rogauerat auarum indicaret ſibi certum ſuæ cupiditatis finem. ſed nullam poterat finem auarus oſtendere: nullus enim auaritiæ terminus, vt antea probauimus. quare etiam Iuuenalis poſtquam dixit non poſſe auari gremium expleri, ne ſiquidem bis térve aut etiam ſæpius equeſtri cenſu illum donaueris: pulcherrimam illam ſuam ſatiram ita concludit.

Nec Crœſi fortuna vnquam nec Perſica regna
Sufficient animo nec diuitiæ Narciſſi,
Indulſit Cæſar cui Claudius omnia, cuius
Paruit imperijs, vxorem occidere iuſſus.

non lac lacti ſimilius, quam ſunt fines duarum iſtarum ſatirarum: huius inquam Perſij, & illius XIV. apud Iuuenalem. ſed τὸ ἀδιώαντ quod pluribus verſibus Iuuenalis eſt perſecutus, iſto vnico Perſius expreſſit. verùm breuitas elegantiſſima illius ſubleuanda eſt interpretatione: atque ita capienda eius verba, vt ſi diceret: Doce me finem tuæ auaritiæ. atqui modum imponere tuæ πλεονεξίᾳ non magis potes tu quàm olim potuit Chryſippus finem ſoritis inuenire, & vbi reſiſtendum eſſet definire. Simillimæ βραχυλογίας exempla apud optimos ſcriptores plurima. Tale illud eſt apud Horatium in epiſtola ad Auguſtum: vbi cum vellet ſignificare ſummam rei abſurditatem,

——non eſt, ait, *quod multa loquamur:*
Nil intra eſt oleam, nil extra eſt in nuce duri.

nam ſimiliter ſuppleri debet is locus: ſi hoc (de quo dixit) verum atque æquum eſt: etiam illud verum eſt, neque nucleum oleæ neque nucis ligneum putamen eſſe durum. quod quia palam abſurdum eſt: ſequitur etiam illud eſſe abſurdum de quo ibi eſt ſermo. ita heic: impoſſibilitatem (vtamur hac voce) finiendæ auaritiæ probat, tacitè comparans cum alia re quam conſtabat eruditis finiri non poſſe: nihil enim tempeſtate illa doctrina Stoicorum vulgatius. Quod autem finis non poſſit inueniri ſoritis, quem vocat Perſius *aceruum*, Cicero & Iuriſconſulti, *cauillationem acerualem*, declarat M. Tullius in Academicis quæſtionibus: vbi ſic loquitur qui ἀκαταληψίαν tuetur: *Venit ad ſoritas, lubricum ſane & periculoſum locum: quod tu modo dicebas eſſe vitioſum interrogandi genus. Quid ergo? iſtius vitij num noſtra culpa eſt? Rerum natura nullam nobis dedit cognitionem finium, vt vlla in re ſtatuere poßimus Quatenus: nec hoc in aceruo tritici ſolum vnde nomen eſt: ſed vlla omnino in re minutatim interroganti, diues, pauper: clarus, obſcurus ſit: multa, pauca: magna parua: longa breuia: lata, anguſta: quanto aut addito aut demto, certum quod reſpondeamus non habemus.* Vides diſerte affirmari *naturam non dediſſe cognitionem finium* quibus ſiſti poſſit progreſſus τῆς σωρειτικῆς ἀπειρίας. ſi negat ipſa natura, vt ait Cicero, quis amplius dubitet, rem omnino inueniri non poſſe? optimo igitur iure Perſius, inter ἀδύνατα id retulit.

propterea & Stoici ſoritem inter ἄπορα quæ non poſſunt ſolui referebant. ſic apud Sextum Empiricum Contra mathematicos libro primo profertur σωρειτικὴ ἀπορία, quæ ſolutionem nullam admittit. cui ſimiles aliæ apud eundē, item apud Galenum, & Ariſtotelis interpretes. in quæ autē abſurda inciderent qui interrogātem ſiſtere non ſcirent, oſtendit Sextus idem contra Phyſicos cap. de motu. Ait vero Perſius *tui Chryſippe acerui*: quia multū in eo Chryſippus ſudauerat, vt finitorem acerui inueniret: ſed fruſtra. quare ſpe inueniendi quod quærebat deiectus, κατὰ δεύτερον τινα πλοῦν, quod aiunt, excogitauerat quem vocabat τὸν ἡσυχάζοντα λόγον: cum interrogatus ſuſtinebat ſe, priuſquam ad finem interrogans perueniret. Sextus Empiricus Hypotypoſeon libro II. capite quo aduerſus dialecticos diſputat: οἱ περὶ τὸν Χρύσιππον δογματικοὶ ἐν τῇ συνερωτήσει τοῦ σωρείτου, προϊόντος τοῦ λόγου φασὶ δεῖν ἵστασθαι καὶ ἐπέχειν, ἵνα μὴ ἐκπέσωσιν εἰς ἀτοπίαν: hoc vero erat, non aceruum finire, ſed ignorantiam ſuam profiteri. quare multū & Carneades & alij philoſophi Chryſippi illud inuentum riſerunt. Cicero ibidem: *placet Chryſippo, cùm gradatim interrogetur, verbi cauſſa, tria pauca ſint anne multa: aliquanto priuſquam ad multa perueniat, quieſcere: id eſt quod ab ijs dicitur* ἡσυχάζειν. *Per me vel ſtertas licet, inquit Carneades, non modò quieſcas. ſed quid proficis? Sequitur enim qui te ex ſomno excitet, & eodem modo interroget.* locum integrum vide: vbi etiam teſtatur Cicero διαῤῥήδην, iſtiuſmodi ſophiſmata ne à Chryſippo quidem

fuiſſe diſſoluta. tanta imperitia acutuli illi Stoici veræ Logicæ laborabant: quos tamen ea etiam laude volunt quidam cenſeri: ſanè quam abſurdè: cum vniuerſa Stoicorum Logica nihil ſit inertius, nihil ineptius, nihil παιδαριωδέστερον. Chryſippum verò multa de ſorite ſcripſiſſe, arguunt librorum indices apud Laërtium, multi & varij: ſed qui præcipuè ad ſophiſma acerui pertinerent, ſunt hi: Περὶ τῶν πρὸς τὰς φωνὰς σωρειτῶν (melius, σωρειτικῶν) λόγων γ. & Περὶ τοῦ παρὰ μικρὸν λόγου, πρὸς Στησαγόραν, β. etſi longo interuallo ſeparantur hi tituli in Laertiano indice: ſunt tamen de eodem argumento: nam ἡ σωρειτικὴ ἐρώτησις dicebatur Stoicis etiam ἡ παρὰ μικρὸν ἐρώτησις. quod alibi clarè docebimus: vbi etiam eorum ſupinum errorem caſtigabimus, qui Stoicorum ſoritem inter argumentationum legitimas ſpecies referunt; quæ abſurda ſententia multos hodie ſectatores habet: etiam illorum qui in ea arte præ cæteris ſapere volunt videri. Sed hæc, vt diximus alibi fuſè ac clarè demonſtrabimus: faueat modò conatibus noſtris DOMINVS IESVS, vera lux, vera σοφία: aut potius αὐτόφως, καὶ αὐτοσοφία.

FINIS.

PERSIANA HORATII IMITATIO.

NEMO qui vel ſummatim humanitatis ſtudia attigit, Perſij Satiras legit, quin ſtatim imitationis Horatianæ aliqua ſaltē veſtigia deprehendat: tam multa enim illius tam paucis numero verſib. expreſſit, vt fungum eſſe oporteat, cuius animum, ſimul ac in hunc librum oculos coniecit, eius rei aliqua non percutiat ſuſpicio. Et tamen ea arte eo iudicio in hac parte vſus eſt poëta ingenioſiſſimus, vt qui adeò multa non ſua vſurpat, ſuus tamen vbique ſit, nec alieni beneficij ferè quicquam, verum propria omnia habere videatur. κἂν γὰρ παρ' ἄλλου λάβῃ τι, ἰδίως αὐτῷ χρώμενος ἴδιον τὸ ληφθὲν ποιεῖ: quod olim eruditiſſimi critici de Thucydide Homerū imitante pronuntiarunt. Quare equidem facilè ignoſco tot commentatorib. quos palàm eſt ita negligenter in hoc negotio

eſſe verſatos, vt loca non pauca perperam acceperint, quædam, ſed illuſtria, non animaduerterint eſſe corrupta vnicam ob cauſſam hanc; quod Perſium cum Horatio diligenter contendere, ſuarum partium eſſe animum nunquam induxerint. Nos verò quam illis tribuimus veniam, ne ab aliis petere ipſi opus haberemus: quæcunque in eo genere obſeruatione digna deprehenderamus, omnia ſtudioſè collegimus, atque in vnum veluti communem locum huc coniecimus. Speramus non ingratum fore tironibus, quorum ſtudiis prodeſſe optamus, noſtrum iſtud conſilium: cùm præſertim imitationis artem, ſine qua pene infructuoſa veterum lectio fuerit, nullius magiſtri præcepta æquè bene ipſos doctura ſint, atque hoc pulcherrimum tanti viri exemplum. Si extarent Lucilij Satiræ, nō dubito etiam in illis reperiri quædam poſſe, quibus noſter ſua fecerit auctiora & luculentiora: ſed illa, opinor, forent non multa: quantum quidem ex reliquiis eius poëtæ licet coniicere. horridior enim & incultior Lucilius fuit, quàm vt aliquid facile ex ipſius lutulentis carminibus tolleret Perſius, atque in rem ſuam verteret. Venuſinum verò Flaccum ſic in deliciis habuit, miratúſque eſt hic Flaccus, vt totum memoria tenuiſſe exiſtimem. quod quidem ita eſſe, neminem puto dubitaturum, qui obſeruauerit quàm ſæpè, quàm feliciter, & ſententias & dictiones eius vſurpet. apparet commentanti Perſio verba verſúſque Horatianarum Satirarum non an-

xit, ſed vltro ſub acumen ſtili veniſſe: vt videatur magis non repudiaſſe, quæ ſibi comiter ſua memoria ſuggerebat: quàm de induſtria quæſiuiſſe. Neque enim debemus eius infelicitatis tantum virum damnare, vt putemus aliquem ipſum ex affectata Horatij imitatione, aucupatum eſſe gloriam. iniquum, ridiculum & ſtultum ſit tam ineptæ ambitionis nobiliſſimum iuuenem ac ſapientiſſimum, velle inſimulare: qui contra ſummo iudicio virtutes Horatij ſic imitatus eſt, vt næuos & ἀποτυχίας eiuſdem cautus vitarit ſedulò. quod cùm alibi pluribus demonſtratum ſit à nobis, miſſo hoc ſermone quod inſtituimus iam aggrediemur.

IN PROLOGO.

IMitatio pluribus modis fit. nam vt orationis virtutes aliæ dicuntur rhetoribus πραγματικαὶ, aliæ λεκτικαί: ita etiam imitatio eſt alia rerum, alia elocutionis, cùm aut verba alicuius vſurpamus, aut figuras exprimimus, aut ſententias æmulamur. rurſus imitatio quædã manifeſtior, quædam occultior. omnium apertiſſima illa eſt, cùm & ſententia manet eadem, & verba quoque nonnulla: nam ſi nihil in verbis fuerit mutatum, non ſimplex imitatio ea dicenda, ſed γυμνὴ μίμησις, aut potius μετάθεσις quomodo loquitur Demetrius Phalereus, ſiue vſurpatio: vt cùm Ennij verſum ſermoni ſuo Perſius accommodauit in ſexta. minus manifeſta eſt, cum ſer-

uata ſententia non ſeruantur verba, ſed mutantur omnia. interdum verba retinentur, ſed in aliam ſententiam traducta: quod ipſum variis fieri ſolet modis. Omnium horum exempla, in Horatij imitatione Perſius nobis exhibet. vt ſuis locis dicturi ſumus. Nos verò ne illa quidem prætermittēda cenſuimus, in queis videtur Perſius, non tam conſilio & ſtudio imitandi, quàm caſu & ξυντυχίᾳ aut idem verbum ſimiliter vſurpaſſe, aut verſum quodam modo ſimilem feciſſe alicui Horatiano. nam etſi nihil fortaſſe cogitans in illa incidit: nihilo tamē minus cauſſa cur in illa potiſſimum incideret, erat quod Horatij & verba & numeri etiam aliud agenti in mentem veniebant & ſub ſtili acumen. In hoc verò carmine cùm negat Perſius ſe poëtam eſſe, & *ſemipaganum* nominat, ingenioſo verbo expreſſit adfatim, quod dixerat Horatius non ſolùm pluribus verbis, ſed etiam verſibus: vt cùm poëtam ſe negat in tertia libri primi:

Primum ego me illorum, dederim quib. eſſe poëtas,
Excerpam numero: neque enim concludere verſum
Dixeris eſſe ſatis: neq. ſi quis ſcribat vti nos
Sermoni propiora putes hunc eſſe poëtam.

& cùm ait in VI. libri II.

Quid prius illuſtrem Satiris Muſáque pedeſtri?

eadem prorſus ratio eſt cur Perſius *ſemipaganum* ſe appellet, & cur Satiras ſuas Horatius modò *pedeſtrem Muſam*, modò *Sermones*: vt in quarta primi Epiſtolarum,

Albi noſtrorum Sermonum candide iudex.

IN PRIMA.

2 *QVis leget hæc?*) Prima parte ſatiræ huius oſtendit Perſius pluribus verſibus, id conſilium ſibi probari in ſcribendo, quod paucioribus verbis datur ab Horatio ſatira vltima libri I. *--neque te vt miretur turba labores,*

Contentus paucis lectoribus. ——

3 *turpe & miſerabile.*) videtur alludere ad iſta Horatij I. Sat. IV. *--beatus Fannius, vltro*

Delatis capſis, & imagine, cùm mea nemo
Scripta legat. ——

hæc eſt ἡ ἐκ τοῦ ἐναντίου μίμησις.

12 *Quid faciam?*) Horatius in ſimili deliberatione initio II. Satir.

Quid faciam, præſcribe: quieſcas.

ex hac collatione intelligitur acre & vehemens Perſij ingenium: nam ſic petiit conſilium, vt eius dandi poteſtatem non faciat: ſed ſtatim vt datum repudiet, quod non dubitabat datum iri. quod igitur lectori ſupplendum reliquit, apud Horatium habemus expreſſum, *quieſcas.*

13 *Scribimus incluſi, numeros ille hic pede liber.*) affinis verſus illi Horatiano,

Scribimus indocti doctique poëmata paſſim.

etſi nec ſententia eadem prorſus nec verba.

20 *Ingentes trepidare Titos.*) *ingentes Titi* ita dictum à Perſio, vt Horatio, *celſi Rhamnes.* in Arte:

Celſi prætereunt auſtera poëmata Rhamnes.

doctè vt omnia notauit hoc iam olim Hadria-

28 *at pulchrum eſt digito m.*) Horatius:

-- at ſuaue eſt magno tollere aceruo.

29 *Ten' cirratorum centum dictata fuiſſe Pro nihilo pendas?*) in fine libri I. Satirarum.

-- an tua demens
Vilibus in ludis dictari carmina malis?

30 *ecce inter pocula quærunt Romulidæ ſaturi quid dia poëmata narrent.*) in epiſtola ad Auguſtum:

—— pueri patrêſque ſeueri
Fronte comas vincti cenant & carmina dictant.

vel vt habent alij libri, *dicunt.* quod propius accedit ad Perſij ſententiam.

35 *tenero ſupplantat verba palato.*) Horatius de affectata balbutie;

-- balba feris annoſo verba palato.

ſatira III. libri II. *ſupplantare* luctantium eſt verbum: *ferire*, ceſtibus pugnantium.

40 *rides, ait, & nimis vnc.*) Horat. epiſt. XIX. lib. I.

—— rides, ait, & Iouis aur.

42 *& cedro digna locutus.*) ad Piſones:

—— ſperamus carmina fingi
Poſſe linenda cedro, & leui ſeruanda cupreſſo.

53 *calidum ſcis ponere ſumen.*) ibidem, de malorum poëtarum artibus:

-- vnctum qui rectè ponere poſſit.

54 *Scis comitem horridulum trita donare lacerna.*) adhuc de iiſdem primi epiſtolarum, XIX.

Non ego ventoſæ plebis ſuffragia venor
Impenſis cenarum, & tritæ munere veſtis.

56 *nugaris cùm tibi c.*) Errant qui huc afferunt illa Horatij ex epiſtola ad Lollium lib. I.

—— *interdum nugaris rure paterno.*
nam Horatius de eo loquitur, qui belli ſimulacra rure exercebat. quod quid habet commune cum ſententia huius loci? quanquam iidem etiam illo Flacci loco *nugaris* exponunt poëtaris: ſed quàm abſurdè pueri omnes intelligent, quos antecedentia & ſequentia legere non piguerit.

61 *Vos ô patricius ſanguis.*) in Arte: -- *vos ô Pompilius ſanguis carmen reprehendite.*

64 *vt per leue ſeueros Effundat iunctura vngues.*) Horat. ſatira VI. lib. II. in alia re, & ſententia contraria: *ne quid valeat per leue morari.*

65 *ſcit tendere verſum:*) alia notione idem verbum poſitum eſt initio ſecundi libri Satirarum.
Sunt quibus in ſatira videar nimis acer, & vltra
Legem tendere opus.

67 *in prandia regum.*) Horat. dixit, *epulas regum.* II. Sat. ſecund.

70 *nec ponere lucum Artifices.*) in Arte. *quia ponere totum Neſciet.* ſed potius illum verſum ſpectauit, ex Oda VIII. lib. IV. Carm. *Sollers nunc hominem ponere nunc deum.* nec diſplicet quod eruditi quidam obſeruant. *lucum ponere* cum dixit Perſius reſpexiſſe ad illa in Arte: *cum lucus & ara Dianæ deſcribitur.* locum integrum conſidera.

85 *Fur es ait Pedio. Pedius quid?*) oſtendimus oratoris non rei nomen heic eſſe τὸ *Pedius.* Horat. in vltima lib. pr. Satir. *Cum Pedius cauſſas exſudet Poplicola.*

86 *doctus poſuiſſe figuras.*) ita legendum eſſe ad-

monuimus. Horat. ibidem : *doctus cantare Catullum.*

88 *cum fracta te in trabe pictum Ex humero portes.*) in Arte: *-ſi fractu enutat exſpes Nauibus ære dato qui pingitur.*

89 *Men' moueat quip.*) Hor. ibidem : *Men' moueat cimex Pantilius.*

91 *Plorabit qui me volet incuruaſſe querela.*) in Arte : *--ſi vis me flere dolendum eſt Primùm ipſi tibi.* at *curuare* pro flectere & *κνεῖν ἴλιον* poſuit Horatius ode ad Lycen. lib. III. Carminum.

93 *Berecynthius Attin. Et qui c.*) Satirici poëtæ aliena carmina proprijs ſcriptis inſerunt, duplici ex cauſſa: vel quaſi ad ornatum per ſpeciem *παρῳδίας*: de quo ad ſatiram ſextam: vel *διδακτικῶς*: modò cum laude auctoris verſuum qui afferuntur: modò ad ſuggillationem illius. ſic Perſius iſto loco Neronis *κακουργίας τῆς μουσικῆς* & ineptias ac ſtultitiam omnibus ridendam propinat allatis illius verſibus. ſic etiam Horatius vt Bibaculum obiter irrideret verſum eius ſuo Vlyſſi inſeruit Satirarum libro II. *Furius hibernas cana niue conſpuet Alpes.* eadem licentia vſum auctorem primum huius carminis Lucilium ex reliquijs poſſumus conijcere. Atque in hoc vt in alijs non paucis veterem Græcorum comœdiam ſecuta eſt Latina ſatira. quàm multa enim Euripidis, vt alias taceam, habes apud Ariſtophanem? Simpliciter docendi cauſſa ex Ennio in quarta primi Satirarum afferuntur hæc Horatio:

——poſtquam diſcordia tetra

Belli ferratos poſteis, portaſque refregit.

103 *ſi t. vera vlla paterni Viueret in nobis.*) honeſtius in ſententia parum honeſta idem dixit Horatius in xv. Epodon: *ſi quid in Flacco viri eſt.*

106 *Nec pluteum cædit nec demorſos ſapit vngues.*) in x. pr. Sat. *-- in verſu faciendo*

Sæpe caput ſcaberet viuos & roderet vngues.

108 *vide ſis ne maiorum tibi forte Limina frigeſcant.*) in prima lib. II. Satirarum:

——metuo maiorum ne quis amicus

Frigore te feriat.

ambo de re eadem loquuntur.

111 *omnes bene miræ eritis res.*) acroſtichum non diſſimilis ſecuritatis atque illud Horatij, Satira tertia libri primi: *cum dicas eſſe pares res.* Sed Perſianæ negligentiæ rationem certam in Commentario attulimus: neque enim is fuit Perſius quem ſine cauſſa male tornati verſus iuuarent: eam nos cauſſam aperuimus.

112 *Hoc iuuat?*) Legendum cum interrogatione admonuimus: vt in prima Satira Horatij:

—— hoc iuuat? horum Semper ego opta.

ib. *heic, inquis veto quiſquam faxit oletum extra Meiite.*) in VIII. primi Satir.

—— in me veniat mictum atque cacatum Iulius.

in Arte:

——vtrum Minxerit in patrios cineres.

de omni contumelia παροιμιακῶς vſurpari ſolitum apparet.

114 *Secuit Lucilius vrbem, Te Lupe, te Muti.*) Tractauit eundem locum fuſius Horat. in prima li-

bri II. Sat. ſtudioſi loca inter ſe comparent: nam ſententia & ὁ πᾶς τοῦ λόγου σκοπὸς idem.

116 *ridenti Flaccus amico*) reſpexit illud, *ridentem dicere, verum Quid vetat?*

118 *excuſſo populum ſuſpendere naſo.*) in VI. primi Sat. *naſo ſuſpendis adunco Ignotos.* in VIII. ſecundi. *ſuſpendens omnia naſo.*

123 *Audaci quicunque afflate Cratino:*) Obſeruabamus tranſlationem eſſe à pratis: quibus Græci docta & florida veterum ſcripta ſæpe aſſimilant. Hæc ἔννοια ab Horatio eſt, qui *thyma* appellat opera antiquorum auctorum. in epiſtola ad Iulium Florum: *Quæ circumuolitas agilis thyma?* Si quis malit ad Pythiam referre, & alios qui numinis afflatu oracula fundebant, nõ repugnem. vtriuſque ἐπιπνοίας modum, & illius quæ à numine in Pythiam manãs vatem ipſam reddebat: & eius quæ adflantur qui priorum libros diurna nocturnaq. manu verſant, deſcribit eleganter Dionyſius Longinus de imitatione diſſerens: πολλοὶ ἀλλοτρείῳ θεοφοροῦνται πνεύματι, τὸν αὐτὸν τρόπον ὃν καὶ τὴν Πυθίαν λόγος ἔχει τρίποδι πλησιάζουσαν, ἔνθα ῥῆγμά ἐστι γῆς, ἀναπνεῖν ὥς φασιν ἀτμὸν ἔνθεον αὐτόθεν ἐγκύμονα τῆς δαιμονίου καθισταμένην δυνάμεως παραυτίκα χρησμῳδεῖν κατ' ἐπίπνοιαν. οὕτως ἀπὸ τῆς τῶν ἀρχαίων μεγαλοφυΐας εἰς τὰς τῶν ζηλούντων ἐκείνους ψυχάς, ὡς ἀπὸ ἱερῶν στομίων ἀπόρροιαί τινες φέρονται, ὑφ' ὧν ἐπιπνεόμενοι καὶ οἱ μὴ λίαν φοιβαστικοὶ τῷ ἑτέρων συνενθουσιῶσι μεγέθει. de Eupolide Cratino & Ariſtophane Horatius initio Satiræ IV. libri primi. confer cum iſtis illum locum.

125 *Inde vaporata lector mihi ferueat aure.*) attentionem & cupiditatem lectoris verbo *ferueat* ſignificauit, non multo aliter atq. Horatius verbo *inſudet*, in quarta primi Satir. *Queis manus inſudet vulgi, Hermogeniſque Tigelli.* atque ibi Horatius de ſuis ſcriptis loquitur, vt heic Perſius.

133 *Si Cynico barbam petulans nonaria vellat.*) in III. primi Satir. de Stoico ſapiente:

——vellunt tibi barbam Laſciui pueri.

134 *His mane edictum poſt prandia Callirhoen do.*) ſimplex pro compoſito: *do* pro mando. & mando accipe vt in illo Horatij, quem non dubito fuiſſe Perſio in mentem cum hunc faciebat:

——forum Putealque Libonis Mandabo ſiccis.

epiſtola XIX. libri primi. videtur etiam illum verſum reſpexiſſe VI. libri eiuſdem:

Gnauus mane forum & veſpertinus pete tectum.

item iſtum, ſimiliter in fine poſitum ſatiræ X. libri primi.

——Demetri téque Tigelli
Diſcipularum inter iubeo plorare cathedras.

IN SECVNDA.

1 HVnc *Macrine diem numera meliore lapillo.*) Horatius oda XXVI. primi Carm.

Creſſa ne careat pulchra dies nota.

3 *non tu prece poſcis emaci.*) Horatius de ſe in XXIX. tertij Carminum:

Non eſt meum, ſi mugiat Africis
Malus procellis, ad miſeras preces

Decurrere, & votis paciſci.

votis paciſci, & *prece poſcere emaci* idem ſunt.

5 *At bona pars procerum t.*) in prima Satira libri primi.

At bona pars hominum decepta cupidine falſo.

8 *Hæc clare, & vt audiat hoſpes: Illa ſibi introrſum & ſub lingua immurmurat.*) in xvi. primi epiſtolarum:

Iam pater clare, clare cum dixit, Apollo:
Labra mouet metuens audiri: pulchra Lauerna
Da mihi fallere.

Græcum eſt *hoſpes* pro quouis cuius nomen tacetur, vt illis ξένος. Horatius ode quinta lib. II.

Mirè ſagaces falleret hoſpites.

10 *ô ſi Sub raſtro crepet argentum mihi ſeria d.*) in ſexta ſecundi Satir.

O ſi vrnam argenti Fors quâ mihi monſtret.

10 *dextro Hercule.*) ibidem:

——*diues amico Hercule.*

14 *Nerio iam tertia ducitur vxor.*) Nerius ὁ δανᾶ. vt apud Horatium, *Scribe decem Nerio.*

17 *minimum eſt quod ſcire laboro.*) dictum ἐν ἤθει, vt apud Horatiũ in prima Satira, *non longa eſt fabula.* ſimile in ſecunda epiſtola primi, *niſi quid te detinet audi.*

22 *pro Iuppiter ô bone clamet.*) in ſecunda primi Satir.

——*maxime, quis non*
Iuppiter exclamet ſimulatque audiuit.

27 *Triſte iaces lucis euitandumque bidental.*) in Arte.

——*an triſte bidental*

Mouerit inceſtus.

59 *Aſt ego nutrici non mando vota.*) in quarta epiſtola primi:

Quid voucat dulci nutricula maius alumno,

41 *Poſcis opem neruis, c.*) Tangit & Horatius eorum ſtultitiam, qui ſua ſibi vota deſtruebant contrarijs vitijs in tertia Satira libri II. ſed alijs vtitur exemplis.

46 *quo, peſſime, pacto?*) in VII. Satira lib. II. *quo pacto peſſime?*

54 *lætari prætrepidum cor.*) qui aliter hæc ſcribebant, non meminerant ſimillium venuſtatum apud Horatium, cuius lepores vbique ſectatur noſter in nona ſatira libri primi: *meum iecur vrere bilis*, in ſeptima epiſtola primi: *non ſanè credere Mena.*

61 *O curuæ in terras animæ, cœleſtium inanes!*) Satira II. libri ſexti.

——quin corpus onuſtum
Heſternis vitijs animum quoque prægrauat vna,
Atque affigit humo diuinæ particulam auræ.

72 *lippa propago*) Satira prima: *Criſpini ſcrinia lippi.*

73 *Compoſitum ius faſque animi.*) *animi* ſcribendum non *animo*: ſic apud Flaccum, in ſecundi tertia Satira. *Rectum animi ſeruas?*

75 *Hæc cedo vt admoueam templis, & farre litabo.*) oda XXIII. Carm. III.

Immunis aram ſi tetigit manus,
Non ſumptuoſa blandior hoſtia,
Mollibit auerſos Penateis.

Farre pio & ſaliente mica.

ſine cauſſa tantum laborant Flacci interpretes in huius loci ſententia explicanda. *immunis manus* ſine dubio eſt, vacua munere. at qui accipiunt pro immunis à ſcelere velim doceant me, vbi legerint *immunis* ἁπλῶς poſitum pro ἀθῷος. ſequens verſus ſententiam Platonicam continet, ſumptuoſas victimas non eſſe θεραπείαν deorum, ſed κολακείαν. ita igitur accipe: manus vacua, non autem illius qui vt dijs blandiatur ſumtuoſas eorum aris hoſtias admouet, ſacra Penatibus faciens, litabit farre, aut alio quamlibet tenui munuſculo, quod ab animo pio proficiſcatur.

IN TERTIA.

5 *ſiccas inſana canicula meſſes?*) Satira VI. primi:

—*fugio rabioſi tempora ſigni.*

epiſtola x. primi.

Leniat & rabiem canis.

alibi:

Iam Procyon furit,

Et ſtella veſani Leonis.

oda XXIX. III. Carm.

6 *& patula pecus omne ſub vlmo eſt.*) Horat. ibidem:

Iam paſtor vmbras cum grege languido,

Riuumque feſſus quærit.

7 *Ocyus adſit Huc aliquis, nemon'?*) in ſeptima libri II. Satir.

—*nemon' oleum feret ocyus?*

8 *turgeſcit vitrea bilis:*) Horat.

Iuſsit quod ſplendida bilis.

12 *Tunc queritur craſſus calamo quod pendeat humor.*) Satira III. libri ſex.

Culpantur fruſtra calami.

16 *at cur non potius teneroque c.* & mox: *effluis amens. Contemnêre.*) Non eſt negligendum veteris critici iudicium qui pronuntiat Perſium iſto loco parum tempeſtiue laboraſſe, vt exprimeret illa Horatij ex eadem ſatira:

Inuidiam placare paras virtute relicta?
Contemnêre miſer.

quid videretur nobis de imitatione Perſij Horatiana ſuperius indicauimus: quoniam tamen ἄνθρωπον φύντα ἀναμάρτητον εἶναι πλέως ἐστὶν ἀδυνάτων: inficias ire nolim Perſium locis aliquot ſic Venuſinum ſatiricũ ſequi vt non aſſequatur: atque adeo videri poſſe interdum verba illius ad propoſitum alienum accommodatiora quàm ad inſtitutum ab ipſo ſermonem: quam κακοζηλίαν (dicamus enim verum nomen) vix eſt vt penitus vitent οἱ ἀλλοτρίῳ θεοφορούμενοι πνεύματι, vt ait Longinus: præſertim illi qui ad vnius imitationem totos ſe comparauerint, quod propemodum videtur feciſſe Perſius. verùm in tam bona forma næuus vnus aut alter facile veniam merentur.

17 *Et ſimiles regum pueris.*) Oda XVIII. libri II. Carminum: —— *Aequa tellus*

Pauperi recluditur,
Regúmque pueris.

23 *Vdum & molle lutum es.*) Horatius ad Iu-

lium Florum:

--argilla quiduis imitaberis vda.

24 *ſed rure paterno Eſt tibi far modicum.*) in epiſtola ad Lollium:

--interdum nugaris rure paterno.

25 *purum & ſine labe ſalinum.*) Satira III. lib. I.

--modò ſit mihi menſa tripes &
Concha ſalis puri.—— ſed quia ait

Perſius, *rure paterno Eſt tibi*, pertinent huc iſta è carmine ad Groſphum libro II.

Viuitur paruo bene, cui paternum
Splendet in menſa tenui ſalinum.

26 *ſecura patella.*) epithetum est Horatianum. in VII. ſatira libri II. *laudas ſecurum olus.*

36 *cum dira libido Mouerit ingenium.*) Satira ſec. I.

--ſimul ac venas inflarit tetra libido.

48 *Iure:*) abſurdum iure videatur: nec cauſſam attulimus veram. ſed diſcipuli mentem quis melius quàm magiſter nobis aperiat? ſic ille ſatira eadem: *--quanto conſtantior idem*
In vitiis, tanto leuius miſer.--

lege totam Daui diſputationem.

55 *ſiliquis & grandi paſta polenta.*) epiſtola I. libri II. *--viuit ſiliquis & pane ſecundo.*

60 *Eſt aliquid quò tendis & in quod dirigis arcum.*) Horat. oda XVI. libri II.

Quid breui fortes iaculamur æuo
Multa?—— eadem eſt tranſlatio.

ſed Horatius de ſingulis actionib. ſiue περὶ ἐπιτηδείων loquitur: noſter de fine omnium vltimo.

70 *patriæ caríſque propinquis Quantum elargiri de-*

ceat.) Satira prima:

-- reddat natis carîſque propinquis.

73 *quod multa fidelia putet in locuplete ſinu.*) caue accipias τὸ *putet* in propria notione: heic nullam vim habet aliam, niſi vt rei copiam denotet: vt apud Horatium τὸ *putreſcere*, ſatira tertia lib. II.

-- cui ſtragula veſtis
Blattarum & tinearum epulæ, putreſcat in arca.

78 *quod ſapio ſatis eſt mihi.*) Satira VI. lib. ſec.

Mancipium frugi quod ſit ſatis.

80 *Obſtipo capite, & figentes lumine terram.*) in quinta ſecundi Sat.

Stes capite obſtipo, multum ſ.

83 *Ægroti veteris meditantes ſomnia.*) in Arte:

-- velut ægri ſomnia vanæ
Fingentur ſpecies. --

85 *cur quis non prandeat, hoc eſt.*) Horatius:

impranſi correptus voce magiſtri.

96 *ne ſis mihi tutor. Iampridem hunc ſepeli: tu reſtas.*) diuerſos locos imitatione vna coniunxit. in tertia ſecundi Satirarum: *ne ſis patruus mihi.* in nona primi:

Omnes compoſui felices: nunc ego reſto.
Confice. -- poſtrema verba eorum errorem confutant, qui apud Perſium mollius volunt accipi illas voces, *tu reſtas.*

97 *Turgidus hic epulis atque albo ventre l.*) ſatira II. libri II. *-- pinguem vitiis albúmque.* oda ſecunda libri II. Carminum:

-- & aquoſus albo
Corpore languor.

quibus in locis an ſit alluſum à doctiſſimis poëtis ad hydropem λευκοφλεγματίαν ſiue ἀνασαρκίδα medicis pertractandum accuratius relinquimus.

104 *craßiſque lutatus amomis.*) in Arte:

Et craſſum vnguentum. –

108 *Nil calet heic.*) aſpexit iſta, ſed concinnauit aliter:

Quiſquis luxuria triſtíve ſuperſtitione,
Aut alio mentis morbo calet. –

ſatira tertia libri II. Satir.

114 *os radere.*) ſat. II. lib. II. *tergêre palatum.*

IN QVARTA.

8 *HOC puto, non iuſtum eſt, illud malè, rectius iſtud.*) Satira IV. libri primi:

-- rectius hoc eſt:
Hoc faciens viuam melius: ſic dulcis amicis
Occurram. ---

13 *ſumma nequicquam pelle decorus.*) epiſt. XVI. libri primi:

Introrſum turpem, ſpecioſum pelle decora.

& ſatira I. libri II. de Lucilio:

Detrahere & pellem, nitidus qua quiſque per ora
Cederet, introrſum turpis. –

19 *ſuffla.*) videtur alludere ad apologum inflantis ſeſe ranæ, quem narrat Horat. ſat. III. lib. I.

22 *Vt nemo in ſeſe tentat deſcendere, n.*) in prima ſatira: *-- nemon' vt auarus Se probet?*

25 *Sed præcedenti ſpectatur mantica tergo.*) in tertia libri ſecundi Satir.

Reſpicere ignoto diſcet pendentia tergo.

29 *Hoc bene ſit.*) τὸ *hoc* eſt ſextus caſus. Horat. ſatira ſecunda libri ſecundi.

—bene erat non piſcibus vrbe petitis,
Sed pullo atque hædo.

30 *Pannoſam fæcem morientis ſorbet aceti.*) mire auxit notam deparci quam apud magiſtrum legerat ſatira III. libri II.

Qui Veientanum feſtis potare diebus
Campana ſolitus trulla, vappamque profeſtis. auarus ille Horatij genio, vellet indulgere quoties villo plebeio, cuiuſmodi erat Veientanum, ſe oblectabat: quotidie vino fugiente erat contentus. Hoc parum Perſio viſum: qui cum feſtis diebus non ſemicorrupto, ſed plane corrupto auarum potat, hoc ſignificat, diebus profeſtis canina illius prandia fuiſſe, ex pane & aqua.

33 *Eſt prope te ignotus cubito qui tangat, &c.*) Satira v. libri II.

——aliquis cubito ſtantem prope tangens
Inquiet, vt p.

40 *Non tamen iſta filix vllo manſueſcit aratro.*) traxit aliorſum vocem *filix*: quam meminerat venuſta metaphora poſitam in hoc verſu è ſatira III. libri primi:

Neglectis vrenda filix innaſcitur agris.

41 *Cadimus inque vicem præbemus crura ſagittis.*) Notiſſimus Horatij verſus:

Cædimur, & totidem plagis conſumimus hoſtem.

42 *Viuitur hoc pacto.*) Sat. vltima libri ſec.

Hæc eſt conditio viuendi. ——

confer integrum locum.

44 *vt mauis, da verba.*) ex illis Horatij,

Vt mauis, imitare. —— vide locum in IV. ſatira lib. I.

ib. *decipe neruos.*) epiſt. XVI. libri primi:

-- occultam febrem ſub tempus edendi
Diſsimules.-- vbi eadem tractatur ſententia.

45 *egregium cum me vicinia dicat.*) ibidem:

-- ſi te populus ſanum rectéque valentem
Dictitet. —— idem in V. ſecundi Sat.
Egregie factum laudet vicinia. --

& in primo Epiſtolarum;

Sed videt hunc omnis domus & vicinia tota.

49 *Nequicquam populo bibulas donaueris aures.*) ibidem:

Sed vereor ne cui de te plus quàm tibi credas.

ſed τὸ *bibulas* alio ſpectat: nam in II. Carminum oda XIII. dixit Flaccus:

Denſum humeris bibit aure vulgus.

51 *Tecum habita.*) Diuerſo ſenſu Horatius in ſeptima II. libri Sat.

Non horam tecum eſſe potes.

IN QVINTA.

VIdetur Perſius Horatiũ in cæteris quidem ſatiris ſtudioſè imitatus: in hac verò etiam æmulatus, & in certamen eruditi carminis cum illo deſcendere auſus. Stoicum enim paradoxum, quod ſingulari venuſtate tractauerat Ho-

i

1 *Vatibus hic mos eſt.)* Horatius,

Regibus hic mos eſt. ——

4 *Vulnere ſeu Parthi duc.)* ſatira prima libri ii.

Aut labentis equo deſcribet vulnera Parthi.

10 *Tu neque anhelanti coquitur dum maſſa camino, Folle premis ventos:)* Non dubium expreſſam ſententiam ex iſtis Horatij ſat. IV. libri I.

At tu concluſas hircinis follibus auras
Vſque laboranteis, dum ferrum molliat ignis,
Vt mavis imitare. ——

& Horatius & Perſius malum poëtam, ſed opinione ſui inflatum, hac allegoria irrident: elationem animi ponebant, vt antè diximus, in pulmone: quem vterque poëta follis appellatione intelligit. eodem ſimili ſed alio fine vtitur Hippocrates in libro De corde, reſpirationis inſtrumenta deſcribens. Non ſimpliciter autem dicit Horatius poëtam arrogantem folles fabrorum ferrariorum imitari: ſed *folles laborantes dum ferrum mollit ignis.* optime: nam cùm ceſſat faber non turgēt folles, neque vento inflati ſunt: vt appareat non ſolùm imitandi ſtudio, ſed etiam neceſſariò eſſe illa à Perſio adiecta:

— anhelanti coquitur dum maſſa camino.

Iuuenalis totam ſententiam verbo ſic expreſſit, de cauſſidicis canens in VII.

Tunc immenſa caui ſpirant mendacia folles.

nam *cauos folles* intellige inflatos, quando ſunt αἱ φῦσαι αὐταὶ αὑτῶν πολυχωρότεραι: quod accidit illis quando opus vrget faber.

14 *iunctura callidus acri.)* in Arte:

--notum ſi callida verbum

Reddiderit iunctura nouum. --

quam ſententiam quominus Perſij verbis aptemus nihil vetat.

20 *dare pondus idonea fumo.*) Sic, *nugis addere pondus*, in epiſtola XIX. libri primi: & in XVI.

--fons riuo dare nomen idoneus.

45 *amborum fœdere certo Conſentire dies.*) quod Perſius ad præceptorem Cornutum, Horatius antè ſcripſerat ad Mæcenatem ſuum, libri ſec. Carm. oda XVII.

Vtrumque noſtrum incredibili modo

Conſentit aſtrum. --

50 *Saturnúmq. grauem noſtro Ioue frangimus vna.*) Subiungit Horatius: *--te Iouis impio*

Tutela Saturno, refulgens

Eripuit. --

51 *Neſcio quod certe eſt, quod me tibi temperat aſtrum.*) in epiſtola ad Iulium Florum:

Scit Genius, natale comes qui temperat aſtrum.

52 *Mille hominum ſpecies, & rerum diſcolor vſus.*

Velle ſuum cuique eſt, nec voto viuitur vno.) Horum verſuum alter ſuperfluus & ſine cauſſa additus. non enim bis idem dicit, quod in Æſchylo comicus reprehendit: ſed ter quatérue: non ita Horatius: qui poſteaquam vniuerſalem theſim poſuit, *Quot capitum viuunt, totidem ſtudiorum Millia*: ſtatim ad particularia exempla tranſit.

54 *Mercibus hic Italis mutat ſub Sole recenti.*) Satira quarta libri primi.

Hic mutat merces ſurgente à Sole, ad eum quò

Veſpertina tepet regio.

58 *ille In Venerem putret.*) Flaccus ode xxxvi. primi Carminum:

Omneis in Damalin putreis
Deponent oculos.

63 *Cultor enim es iuuenum : purgatas inſeris aureis F.*) epiſtola prima:

Eſt mihi purgatam crebro qui perſonet aurem.

paullo poſt:

Culturæ patientem commodet aurem.

66 *quaſi magnum Nempe diem donas.*) Satira iv. libri primi: —— *ſæpe ducentos*
Vt magnum verſus dictabat.

71 *Vappa & lippus.*) Amat Horatius his vocibus animi vitia ſignificare, vt Satira prima & alibi. *Dama* ſeruile nomen Horatio & Perſio: nam apud alios aliter, ſi bene nomen memini. Iam quod *Marcus* prænomen toties heic repetitur, cauſſam docet idem Flaccus in quinta lib. ii.

—— *gaudent prænomine molles*
Auriculæ.

82 *Hæc mera libertas.*) epiſtola xviii. libri primi:
Dum vult libertas mera dici.

86 *Stoicus hic aurem mordaci lotus aceto.*) hoc eſt, Stoicus hic mordax. ſic *Mordacem Cynicum* Horat. epiſt. xvii. libri primi. ſæpe enim quod Horatius verbo indicauit, vberius expreſſum à noſtro: vel contra.

100 *Diluis Helleborum certo compeſcere puncto Neſcius examen.*) in epiſtola ad Auguſtum libro ii.

—— *abrotonum ægro*

Non audet niſi qui didicit dare.

102 *Nauem ſi poſcat ſibi peronatus ar.*) ibidem:

Nauem agere ignarus nauis timet.

103 *exclamet Melicerta periſſe Frontem de rebus.*) ibidem:

——clament periiſſe pudorem
Cuncti pene patres.

104 *Tibi recto viuere talo.*) ibidem:

Securus cadat, an recto ſtet fabula talo.

108 *Illa prius creta mox hæc carbone notaſti.*) Satira tertia libri ſecundi:

——creta, an carbone notandi?

110 *Iam nunc aſtringas iam nunc granaria laxes.*) ſimilis verſus in eiuſdem argumenti ſatira:

Qui iam contento, iam laxo fune laborat.

111 *Inque luto fixum poſsis tranſcendere nummum.*) in epiſtola ad Quinctium libro primo:

In triuijs fixum cum ſe dimittit ob aſſem.

113 *Hæc mea ſunt cum vere dixeris*) Simillime Horatius, poſtquam virum bonum pluribus verſibus vt heic, deſcripſiſſet, ſubiicit:

—— poteſne
Ex his vt proprium quid noſcere.

117 *Aſtutam vapido ſeruas ſub pectore vulpem.*) in Arte:

Nunquam te fallant animi ſub vulpe latentes.

121 *Hæreat in ſtultis breuis vt ſemuncia recti.*) Satira tertia libri primi:

—— excidi
Cætera item nequeunt ſtultis hærentia.

123 *Tres tantum ad numeros Satyri moueare Bathilli.*)

Legendum eſt *Satyrum.* vt *ſaltare Bacchum*, *ſaltare Clytemnæſtram*, & ſimilia paſſim alij, ſic dixit Horatius *moueri Satyrum & Cyclopem.* in epiſtola ad Iulium Florum libro ſecundo:

——vt qui

Nunc Satyrum nunc agreſtem Cyclopa mouetur.

pantomimorum ὀρχήσεις & λυγισμοὺς Latini dixerunt *motus.* & *moueri* pro ὀρχεῖσθαι. nullum verò dubium eſſe debet quin Horatianam elegantiam retinuerit Perſius imitans illius locum. vt valde mirer nemini ante nos, quod ſciamus, huius veniſſe in mentem.

126 *I puer, & ſtrig.*) in fine primi Sat. diſſimile imperium non diſſimili mandatur verſu:

I puer, atque meo citus hæc ſubſcribe libello.

128 *nec quicquam extrinſecus intrat Quod neruos agitet.*) Satira ſeptima libri ſecundi:

Duceris vt neruis alienis mobile lignum.

vocem *alienis* expreſſit duabus, *extrinſecus intrat.*

130 *quî tu impunitior exis?*) ibidem:

Tergo plector enim: quî tu impunitior?

135 *lubrica Coa.*) expoſuimus mollia & λειαντικά. quæ attributa ſcimus legi ſæpe apud medicos de quibuſdam vinis. fortaſſe tamen non male referas ad vaſa ipſa quibus Coa vina continerentur. Fictilibus enim vaſis vina Græca in Italiam deferebantur. teſtæ Græcæ vinariæ meminit Horatius oda xx. libri primi. eo autem libentius ita vocem *lubrica* interpreter, quia Horatius coniunctim vini Coi & lubricorum conchyliorum meminit, ſatira quarta libri II. non quo illum

locum imitatus ſit Perſius: ſed quia videtur ex aſſidua Flacci lectione Coi vini ſimul & epitheti illius in memoriam ipſi veniſſe.

136 *Tolle recens primus piper.*) eadem ſententia illius, *— caue ne portus occupet alter.* epiſtola ſexta primi.

140 *Iam pueris pellem ſuccinctus & œnophorum aptas.*) Satira ſeptima libri primi:

-- quinque ſequuntur
Te pueri laſanum portantes œnophorumque.

145 *quam non extinxerit vrna cicuta.*) in epiſtola ad Florum libro ſecundo:

Quæ poterunt vnquam ſatis expurgare cicutæ?

149 *nummi quos heic quincunce modeſto Nutrieras.*) in epiſtola ad Lollium libro primo:

-- nummos alienos paſcet.

152 *cinis & manes & fabula fies.*) oda IV. libri primi Carminum:

Iam te premet nox fabulæque manes.

153 *Viue memor leti.*) Satira ſexta libri ſecundi:

Viue memor quam ſis æui breuis.

ib. *hoc quod loquor, inde eſt.*) in choriambico carmine ad Leuconoen libro primo:

-- dum loquimur, fugerit inuida
Aetas.

156 *alternus oberres.*) qui inter vitia fluctuat, modo hoc probans modo illud, *fugitiuus & erro* nuncupatur Flacco ſatira libri primi ſeptima.

161 *Daue, cito hoc credas iubeo, f.*) Quia Menandri hunc locum à Terentio expreſſum ſuis Satiris, & Horatius & Perſius inſeruerunt, non ſine

voluptate ſtudioſi horum trium eximiorum poëtarum verba inter ſe contenderint. apud Horatium perſonarum nomina non ponuntur: Perſius quæ apud Menandrum inuenit retinuit: Terentius vt fieri ſolet à comicis nomina mutauit, cum Menandri fabulas pene ad verbum verteret. omnes hoc ſeruarunt vt amator iuuenis non monitu cuiuſquam, ſed ex indignatione, quod eſſet excluſus, cum bona mente redire in gratiam meditetur. itaque non Dauus Chæreſtratum, aut Parmeno Phædriam compellat, ſed vice verſa. Horatius ſatira tertia libri II.

-- amator

Excluſus qui diſtat, agit vbi ſecum, eat annon.

ib. *finire dolores Præteritos meditator.*) ſententia eſt Menandri, verba Horatij:

-- an potius mediter finire dolores?

Terentius:

-- an potius ita me comparem,

Non perpeti meretricum contumelias?

164 *an rem patriam rumore ſiniſtro Limen ad obſcænum frangam.*) in ſimili ſententia verbum *infringere* poſuit Horatius, etſi diuerſa notione: ode XI. Epodon.

Ad non amicos heu mihi poſteis, & heu,

Limina dura, quibus

Lumbos & infregi latus.

165 *dum Chryſidis vdas Ebrius ante fores extincta cum face canto.*) & hāc & quæ præcedit vocē *dedecus* mutuatus eſt e ſermone quarto libri primi:

Ebrius & magnum quod dedecus ambulet ante

Noctem cum facibus.

167 *Euge puer, ſapias, d.*) τὸ *ſapias* inſertum διὰ μέσου ſine coniunctione Horatianæ eſt venuſtatis: vt in choriambico ad Leuconoen: *ſapias vina liques.* hoc eſt ſi ſapias, vt recte Priſcianus.

ib. *dij depellentibus agnam Percute.*) *dijs depellentes* ſunt θεοὶ ἀποτρόπαιοι. qui ab aliquo periculo ſeruati fuerant ſoliti dijs auerruncis agnam mactare. cuius rei exempla apud Latinos poëtas extant, Plautum, Horatium. Græcorum quoque fuiſſe eandem conſuetudinem ex hoc loco intelligimus: quia non dubitandum eſt, è Menandro tractum eſſe quod heic legitur apud Perſium. quare fruſtra quæſitum à nonnullis, cur agnam heic nominarit Perſius, potius quàm vt Horatius porcum. ſic ille ſatira tertia libri ſecundi:

Non eſt periurus neque ſordidus, immolet agnis
Hic porcum Laribus.

atqui præter cauſſam ſacrificij, quę eadem eſt: ob ſuperatum animi morbum: cætera omnia diuerſa. neque enim iidem ſunt dij depellentes & Lares: & ritus Romanos ac Græcos diſcrepaſſe in multis nemo ignorat.

172 *ne nunc cum accerſat & vltro Supplicet accedam?*) Horatius;

-- nec nunc cum me vocet vltro
Accedam?

174 *hic hic quem quærimus hic eſt.*) omnino alium Horatij locum reſpexit ex epiſtola ad Scęuam libro primo; vbi diſputatio non diſſimilis ita clauditur:

——— *atqui*

Heic eſt aut nuſquam quod quærimus.

ſed apud Perſium non neceſſe eſt ſcribere *heic.* imò alterum eſt rectum: in omnibus Perſij imitationibus paret ſemper aliqua mutatio. eſt & locus alter in Horatij Dauo conferendus cum iſto: quem propterea aſcribemus:

Poſcit te mulier, vexat, foribúſq. repulſum
Perfundit gelida: rurſus vocat: eripe turpi
Colla iugo. liber, liber ſum, dic age.

175 *lictor quam iactat ineptus.*) eodem loco epiſtola ad Scæuam ſimile huic ἀκρόστιχον legitur:

-- refer & ſine viuat ineptus.

177 *cicer ingere large Rixanti populo.*) Satira tertia libri ſecundi:

In cicere atq. faba bona tu perdáſq. lupinis.

184 *Labra moues tacitus.*) Horatius,

Labra moues cupiens audiri.

ib. *recutitáq. ſabbata palles.*) formidas, & colis ceſſatione ab omni opere. Iam Horatij tempore non deerant qui ſabbata cum Iudæis obſeruarent, vt in ſat. IX. primi:

- meliori tempore dicam: hodie triceſima ſabbata.

185 *Tunc nigri lemures, ou.*) in epiſtola ad Florum libro II. *--ſagas*

Nocturnos lemures, portentáq. Theſſala rides?

191 *Et centum Græcos curto centuſſe licetur.*) Horatius dixerat de Læuino quodam: *vnius aſſis, Non vnquam pretio pluris licuiſſe.* Perſius ita imitatus eſt, vt pondus grande ſententiæ adiiceret ad ſignificationem contemptus: quod in Commen-

tario expoſitum eſt à nobis.

IN SEXTA.

7 *Hibernátque meum mare.*) Horatius in Ofello libri II. Satir. *-atrum*

Defendens piſces hiemat mare.

9 *Lunaï portum eſt operæ cognoſcere ciues.*) vide ad primam, verſu XCIII. gemina huic apud Plautum vſurpatio alieni carminis initio Pœnuli: vbi verſum ex Achille Ariſtarchi aptat ſermoni ſuo.

10 *poſtquam deſtertuit eſſe Mæonides, Quintus pauone ex Pythagoreo.*) In voce *deſtertuit* ſatiricus cachinnus latet: verbo enim id ſignificare voluit, quod pluribus dixit Horatius de eodem Ennio,

--leuiter curare videtur

Quo promiſſa cadant & ſomnia Pythagorea.

13 *angulus ille Vicini, noſtro quia pinguior.*) alludit ad malè ſanorum vota: cuiuſmodi illud apud Horatium ſatira ſexta libri ſecundi:

--ô ſi angulus ille

Proximus accedat, qui nunc denormat agellum.

ab eadem enim auaritiæ radice illa quoque inuidia proficiſcitur, de qua heic Perſius.

15 *Diteſcant orti peiorib.*) in epiſtola ad Numicium lib. I.

--indignum quod ſit peioribus ortus.

ib. *vſque recuſem.*) in Dauo:

--vſque recuſes.

16 *cœnare ſine vncto.*) in Arte:

--vnctum qui rectè ponere poſſit.

18 *Diſcrepet his alius.*) Satira ſexta libri primi:

-- longè mea diſcrepat iſtis
Et vox & ratio. & ita ſæpius alibi.

ib. *geminos horoſcope varo Producis genio:*) eadem ſententia in prima ſatira libri ſecundi, ſed aliter tractata & ſub exemplo:

Caſtor gaudet equis, ouo prognatus eodem
Pugnis.

20 *muria vafer in calice emta.*) τὸ *vafer*, pura puta Horatij vox: vt illo loco quartæ ſatiræ libro II.

Surrentina vafer qui miſcet face
Falerna Vina.

21 *Ipſe ſacrum irrorans patinæ piper.*) Auaro opes ſuæ ſacræ ſunt: hoc eſt ſic ab illis abſtinet tanquam à ſacro. Horatiana ἔννοια. ſatira prima libri primi: *-- congeſtis vndique ſaccis*

Indormis inhians, & tanquam parcere ſacris
Cogeris. in tertia libri ſecundi:
Qui nummos aurumque recondit neſcius vti
Compoſitis, metuensque velut contingere ſacrum.

in verbis Perſij, τὸ *ipſe* non *eſſe* otioſum oſtendimus: nunc dicimus illud quoque ab Horatio tractum in ſecunda ſatira libri ſecundi:

-- cornu ipſe bilibri
Caulibus inſtillat.

22 *vtar ego vtar.*) in vltima epiſtola:

Vtar, & ex modico quantum res poſcet aceruo
Tollam.

23 *Nec rhombos ideo libertis ponere lautus.*) ita expreſſit quod ibidem Flaccus aliquanto planius:

-- & tamen idem

Scire volam, quantum ſimplex hilariſque nepoti
Diſcrepet, & quantum diſcordet parcus auaro.
hæc Perſij mentem aperiunt.

25 *occa.*) vniuerſum aruorum cultum hac voce ſignificauit: vt in eadem Horatius:

-- villicus Orbi
Cum ſegetes occat.

33 *Sed cœnam funeris heres Negliget iratus.*) ibidem Horatius:

-- nec metuam quid de me iudicet heres,
Quod non plura datis inuenerit:

ſequitur, apud Perſium, paullo poſt:

Hac cinere vlterior metuas?

34 *quod rem curtaueris.*) ibidem: *Quantulum enim ſumma curtabit quiſque dierum.* item oda XXIV. libri tertij Carminum:

Curta neſcio quid ſemper abeſt rei.

35 *ſeu ſpirent cinnama ſurdum.*) duriuſcula translatio, ab auditu ſenſu, ad ſenſum olfactus. ſed Perſium auctoritas magiſtri tuetur, qui etiã durius, vt mihi videtur, *exſurdare* verbum de guſtu poſuit, in octaua ſecundi Satir.

Feruida quod ſubtile exſurdant vina palatum.

hoc eſt; offendunt, ſiue parum grata accidunt: vt aſpera vox clamantis aures audientium lædit atque exſurdat. etiam Græcis ἐκκωφεῖν pro βλάπτειν.

39 *poſtquam ſapere vrbi Cum cicere & palmis venit noſtrum hoc maris expers.*) Etiam atq. etiam acutũ lectorem & emunctæ naris monemus, cogitet de eo quod in Commẽtario dicebamus: nũ Perſius apud Horat. verba illa in Fundanio, *Alcon*

Chium maris expers, aliter acceperit quàm vulgò exponantur. hoc eſt, pro mari condîto, vel mari aduecto. conſtat veteres criticos variè accepiſſe illum locum: & videtur Gloſſarum magiſter cùm diuerſas notiones vocis expers afferret, eũ potiſſimum locum ſpectaſſe, neque alienum ab Horatij ingenio vt figurã κακοπρεπείας in illa voce vſurpaſſit. Sin vulgari notione Flaccus id verbi capi voluit, referemus locum Perſij ad genus illud imitationis, cùm verba retinentur, ſed diuerſa notione: cuiuſmodi non pauca poſſunt obſeruari: vel quod proximè notabamus de nomine *ſurdum*.

44 *O bone, num ſi ignoras?*) in Damaſippo lib. II. Satir. *--ô bone ne te*

Fruſtère.---

62 *Sum tibi Mercurius.*) Horatius ibidem:

Reiecta præda, quam præſens Mercurius fert.

66 *neu dicta repone paterna.*) quæ Flaccus Venuſinus *dictata*, noſter *dicta* nominat. *hæc recinunt iuuenes dictata.* in prima epiſt.

68 *impenſius vnge Vnge puer caules.*) Horatius in ſimili diſputatione, ſatira III. libri ſec.

Vngere ſi caules oleo meliore, caputq́;
Ceperis.---

73 *Patritiæ im. v.*) idem verbum eadem notione extat apud Horatium, & ſatira ſec. libri I. & in ſeptima libri ſec.

78 *Rem duplica: feciſsĩ triplex: iam mihi quarto Iam decies redit in rugã.*) eandẽ ſententiam aliis verbis tractat Muſa Venuſina epiſt. VII. libri prioris:

Mille talenta rotundentur: totidem altera: porrò
Tertia ſuccedant, & quæ pars quadret aceruum.

Hæc ferè loca ſunt in hac præſtantiſſimorum poëtarum biga, quæ inter ſe comparanda memoriæ entheca nobis ſuggerebat. plura iſtis fortaſſe digna obſeruatu animaduertent alij. nobis ille potius animum inceſſit metus, ne in hoc negotio diligentiores quam par erat, faſtidioſis & ἀψικόροις lectoribus videamur fuiſſe. ſolidè doctos & candidos æſtimatores non negaturos confidimus, huiuſmodi ſiue μιμητικὴν ſiue ξυνεμπλωτικὴν obſeruationem, & ad intelligētiam ipſorum poëtarum plurimum conferre: & hoc amplius, ad rectè inſtituendam veterum imitationem, non mediocriter conducere.

Τῷ δ' ἐπὶ πᾶσι δόξα καὶ χάρις.

AVCTORVM QVI IN HOC COMMENTARIO LIBRO LAVDANTVR, ILLVſtrantur, aut emendantur,

INDEX.

A

Achilles Statius, 418
Ælianus, 40
Æſchylus, 26 156.457.
Alcæus, 8
Alciphron, 298
Ammianus Marcellinus, 193.323.
Ammianus poëta, 312
Annianus, 400
Antidamus, 214
Antipater, 29
Antiphanes, 26.445
M. Antoninus Imp. 36.71 79.90.127.177.180 224.225.260.263.274 275.279.284.287.291 292.298.434.437
illuſtratur, 437.438
Apollonius Tyanæus, 444
Appianus, 375
Apuleius, 468
Arabicum lexicon, 337
Archytus, 25
Aretæus, 76.297.440
emendatur, 76
Ariſtænetus, 292
Ariſteas, 167
Ariſtides, 18.31.102.213
Ariſtophanes, 58.151.335
eius ſcholiaſtes, 156.158
Ariſtoteles, 18.24.95.129 171.195.250.268.286 322.325.380.396.430

474.496.518.
Arrianus, 60.99.163.272 277. 278. 280. 281. 287. 412.415. 419.425 431.436. *emendatur*, 398.
Artemidorus, 305
Aſconius, 307
B. Athanaſius, 31.87.311 484.
Athanaſio falſo ſcripta Quæſtiones, 311
item Definitiones. 388
Athenæus, 110.218.433 445.
B. Auguſtinus, 52.84.146 253.297.356.395.404 428.451.
Auiſena, 265. *emendatur*, 336.
Auſonius, 6.7.46.67.143 152.199.251.326.373 415.460.479. *illuſtratur*, 202.203

B

BAlſamo, 117
S. Baſilius, 180.325 339.516
Boëtius, 47.72.254.281 440.449

C

CAecilius, 320
Cælius Aurelianus, 101
Callimachus, 426
Calphurnius, 143.151
Caſsiodorus, 76
Catullus, 16.41.52.141.208
Cedrenus, 7.23
Chryſippus, 150.282.431
Chriſtodorus, 29
Claudianus, 5.6.82.83.84 204.285.440
Clemens Alexandrinus, 79.163.178.179.206 431.504.528
Codex Theodoſ. 44.383
Columella, 349
Concilium Trullenſe, 117
Cornelius Tac. 55.354.355
Crates, 407
B. Cyprianus, 84.105

D

DEmetrius Phalereus, 128.525
Demoſthenes, 323

Digeſta, 447
Diogenes Laertius, 90.94 147.207.326. 432
illuſtratur, 522
Diomedes grammaticus emendatur, 103
Dion Caßius, 40.355.360 483
Dion Chryſoſtomus, 46.75 78. 91. 93. 97. 140. 146. 155. 183. 201. 220 221. 226. 237. 301. 355 383. *emendatur*, 253
Dionyſius Halic. 118. 126 129. 157. 158. *emendatur* 17. 28
Dionyſius Longinus, 56. 138 141. 533
Dioſcorides, 63. 258

E

Ennius, 70
Epicrates, 267
Epicurus, 63. 67. 401
Epigrammata Græca, 53 235
Epigrammata Latina, 64 428. 456
Epictetus, 48. 71. 241. 431
emendatur, 389
Etymologicum, 403
S. Euangelia, 215. 251. 264 305. 324. 407
Eubulus, 121
Eunapius, 6
Euripides, 142. 143. 186 311. 363
Euſebius, 60. 360
Euſtathius, 79. 363. *illuſtratur*, 511

F

Fabius Quintilianus, 19. 24. 56. 59. 64. 77 99. 112. 113. 118. 122. 125 128. 129. 136. 145. 159 375. 403
Florus illuſtratur, 495

G

Galenus, 69. 91. 93. 104. 325
Geminus, 132
Geneſis, 461
Gloſſæ vet. 60. 62. 264 403. 418. 428. 511
B. Gregorius Naz. 22. 37 70. 79. 109. 140. 198 244. 271. 288. 308. 321

322.330.381.400. 432 463.489.505
Gregorius Nyſſenus, 120 165.223.247

H

HErodianus, 224.490
Heſiodus, 8.9.102 397.482
eius ſcholiaſtes, 103
Heſychius, 45.202.307 456.528
illuſtratur, 418
Hierocles, 170.226
B.Hieronymus, 64. 80.81 103.127.172.271.284 302.324.327.403
emendatur, 510
Hippocrates, 40.50.157 310.458
Homerus, 41.92.135.153 202.232.238.271.307 383.390.489.514
Horatius, 4.7.36.52.53.89 149.166.168.255.264 274.301.348.369.375 444.445.477.479 482.483.485.486.493 509
illuſtratur, 175.221.233 520.528.537.545.556 557

I

IAmblichus, 244.252 439
Inſcriptiones veteres, 451
Iobus, 333
Iohannes Caßianus, 43
B. Iohannes Chryſoſtomus, 24.25.35.44.47.70 153.198.199.201.202 238.248.252.279.289 333.345.395.399.401 411.438.449.450 474.488.508.518
emendatur, 288
Iohannes Saresberienſis, 27.71.148.153.215 241.343.426.430.458
Iſaias proph. 238
Iſidorus notatur, 404
Iulianus, 167.178.311
Iulius Pollux, 161
Iuriſconſulti Græci, 417 426
Iuſtinianus, 417
Iuuenalis, 8.26.35.42.53 61.81.86.127.128.182 184.185.235.244.251

256.265.274.285.293 295.300.301.330.356 381. 436. 446. 463 464. 469. 480. 488 506

L

Laberius, 26.226
Lactantius Firm. 17 89. 120. 157. 202. 215 221.225.463
T.Liuius, 17
B.Lucanus, 50.324
B.Lucas,
Lucianus, 51.88.98.140 226.397
Lucilius, 7.73.78.238.243 286.353.374. 419. 428 442.443.467.481
emendatur, 200
Lucretius, 120.390
Luithprandus, 231

M

Macrobius, 23.375 382
Manilius, 19.22.25,27.52 451.482
Marcellus empiric. 87.100
Martialis, 83.119.168.223 231.301 353.403.513
Martyrologia illuſtrantur, 514
Maximus Tyrius, 170
Menander, 251.352.391 396.481. 512
Minutius Felix, 495
Moſis Geneſis, 461
Moſes Ben Maimon, 292

N

Nathan Iuſtus, 286
Nero Imp. 136
Nicephorus Gregoras, 383 389.433
Nicetas Choniates, 51
Nicetas in Greg.Naz. 37
Nonnus, 105.141

O

Olympiodorus, 289 305.308.429.468
Origenes, 28.157
Ouidius, 7. 61.139.154 200.211.255.343.398 410.414.455.493

P

P. Paulus illuſtratur, 440
Paulus Aegincta, 68
Paulus Aquilegienſis, 7
Petronius, 7.20.56.82.98 120.143.183.201.216 254.258.313.446.507
Philo Iudaus, 17.55.143 157.186.205.210.223 249.250.251.252.269 296.310.396.435.440 505
Philoſtratus, 22.98.126 443
Pindarus, 17.96
illuſtratur, 27
Plato, 18.24.62.75.150 171.205.208.222.268 277.297.319.320.321 322.323.329.393.419 429.436.
emendatur, 307.511
illuſtratur, 305.308
Plautus, 5.25.60.99.102 183.205.239.254.301 303.334.369.381.430 444.453.482
emendatur, 307.418
Plinius, 53.96.109.335 390.485.513
Plinius Secundus, 1.497 62.283.380
Plutarchus, 16.18.63.66 67.122.130.146.148 151.179.194.224.239 242.244.248.271.296 395.400.425.446 448.454.460.465 470.472.517
emendatur, 16.376.377 433.466
Polemon, 64
Pollianus poeta illuſtratus, 14.15
Polybius, 15
Pomponius, 261
Porphyrius, 21.23.226 449
Priſcianus, 3.24.417
Probus, 403
Proclus, 76.171
Propertius, 9.86.181.184 187.377.446.457
Prudentius, 75.264.509
Ptolemaus, 51.271.386

R

R Abbini Hebraeorum, 51.53.127.133.221

385.401.439
Rutilius, 372

S

SAlomon Rex, 35.441
Saluſtius, 427
Seneca pater. 514
Seneca,7.15.62.67.76.84 94.103.120.121.129.140 163.178.180.181.189 202.204.209.211.224 231.239.243.260.268 269. 270. 271. 275 277.281.283.284.292 301.302.330.347.354 356.386.401.407.411 420.421.425.435.439 441.442. 448. 450 452. 453. 457. 466 469 510.517.518
Seraptio emendatur, 336
Serenus Sam. 53
Seruius, 16.197.401
Sextus Empiricus,328.396 521
Sidonius Apollinaris, 43 73.80.84.91.108.129 144.147.160.246.255 327.371.418
Simocatus, 17.494
Simplicius in Epictetum, 22.106.211.276.277 287.357.516
Socrates, 7
Sophocles, 383
Statius,6.12.13.19.111.126 136.259.381.386.464 515
Vetus interpres notatur 13
Stobæus,391.431.434.439
Strabo, 13.208.433
Suetonius Tranus,498.514
Suidas, 294
Sulpicia, 301
Symmachus, 175.391
Symphoſius, 402
Syneſius,19.60.61.92.330 424.507
Syrus interpres Bibl. 50

T

TErentius, 152.455 457.551. 239
Terentius Varro, 45.115 121.
Tertullianus,181.197.463
Theano, 239.240
Themiſtius Euphrades, 426
Theocritus,15.25.418.428

Theadoretus, 129
Theodoritus, 116
Theognis, 424
Theophraſtus, 106.370 427.482.484
illuſtratur, 446
Tibullus, 86.243
Timotheus, 206
M.Tullius Cicero, 5.14.41 58.80.92.99.180.210 343.253.270.271.276 321.327.346.368.382 394.420.425,430.431 434.479.509.520.521
Q.Tullius Cicero, 514

V

Valerius Flaccus, 209 446
Valerius Maximus, 308
Virgilius, 16.85.86.97.115 135.102.210.224.251 266.285.350,384.409
Vita Hieronymi, 87
Vita Perſii, 174.385
Vitruuius, 43.45.88.104
Vlpianus. 19

X

Xiphilinus, 324

Z

Zeno Stoicus, 431
Zeno Veronenſis, 341

FINIS.

RERVM ET VERBORVM

MEMORABILIVM

INDEX.

A

ACclamationes *rectè, bene,* & vnde. 65

aceti fæcẽ bibere. 344

acetum pro acrimonia. 415

ἄκρος παιδείαν. 17

ἀκρόσοφος. *ibid.*

actiones humanæ inſtar telorum ad ſcopum diriguntur. 269

adflare 533. *afflatus.* 157

Ædilium munus. 164

Ægyptiorum ſuperſtite. 470.

ægroti in Æſculapij vel Apollinis templo incubare ſoliti. 9. eorum intemperantia. 300

affectibus voces aptari debent. 12

Aganippe fons. 8

agaſo. 411

ager exoſſatus. 501

albus color proprius otio marcentis acvoluptatib. diffluentis. 301

Alcibiades formoſiſſimus Græcorum. 334

Alexius Imp. 51

ἄλφιτα. 265

ambitio quorundam vltra mortem extenditur. 489 490.

amicitiæ cauſſa quædam συνουσία. 384.385

anguis ſymbolum loci cõſecrati. 151. vere vel autumno ponit pellẽ. 429

anhelare quid. 57.58

animæ meæ pars melior. 372

animi duæ partes. 2.380 381. aduerſus eius morbos vnde petenda remedia. 272.273

in animo aquam intercutẽ habere. 73

animus κοιλίας appellatione denotatur. 70.71. quo modo vultũ dicatur ducere. 382. *animus fert.* 323

Annæus Cornutus. 360
annona publica veſcendi qui ius haberent. 408
antitheta. 125
anulis manus ornare viri 60.61.
ἀπογραφὴ καὶ ἔγκρισις poëtarum Ro. 18
ἀποσιώπησις. 48
apricatio & aprici ſenes. 460.
aqualiculus. 100
argillæ & adoleſcentiæ cõparatio. 241. 243
aricia 501.502
Ariſtophanes ſenex. 158
ars rei familiaris augendæ duplex. 518
Arthriticorum lapides. 392
artifex vultus, nodus, &c. 382 383.
aſini auriculas manu imitari. 104
aſper. 285. 286
Athenienſium leuitas. 329
atramenti vitia duo. 236
auari miſeria. 341. & ſeqq. malitia. 352. dementia. 489. 490. cupiditas. 512. auaritiæ viliſſimæ notæ. 482. eius nullus terminus. 516. & ſeqq.
aues quæ vocem humanam imitantur. 21. 22
auiæ veteres. 419
auribus eſcas colligere. 70
auriculas mouere. 104
aurum ouatum. 211
Auſter pecori infelix. 481
auunculus maior. 504

B

B*Accam concha radere.* 218.
balbuties. 83
barbam alicui vellere. 167 194.
baro. 443
bathylli ad numeros moueri. 453
baucis. 334
beſtius. 491
bidental. 192. 193
bonorum tria genera. 90 246.
bouillæ. 501.502
bulla vanitatis ſignum. 370
bullire. 252.253

C

C*Aballus.* 6.7
cæpæ Iſiacis exoſæ 471.
calamitatis vtilitas. 25.26
calcei Romanorum proprij. 161
calculo albo ſignare. 175
calculum reducere. 430
calere & feruere. 323
C. Caligulæ triumphus fictus. 497
calfacere forum. 353
calo. 422
caluus, conuitium. 100

canem radere. 261
cantare ocima. 335
canthus. 402.403.404
caprifici natura. 74
caput obſtipum. 296
carcerem æſtuare. 353
carmen προσόδιον. 3. ἀναθηματικόν. *ibid. carmen ad ſacra vatum afferre.* 18
Carneades cum Zenone diſputaturus elleboro purgari ſolitus. 96
caſci barbati. 320
caſtigare. 44.45
cataſta. 513.514.515
caudam iactare popello. 328 329.
cauere. 353.354.355
cauſſidicis quæ munera dari ſolita. 293.294
cedria *vel* cedrium. 87
centuſſe curto emere. 472
Ceorum lex de ſenib. 320
cera ex milto. 418
ceramia ſalſamentorũ vaſa. 294
κεράτιον. 264
ceruice laxa legere. 140
ceſtus. 45
charnub. 264
χειρύλιος, χεῖρος, χειρεῖος. 15
χειρεία μερὶς. 15
Chryſippi ſorites. 521. libri de eo arg. 522
cibi feruentes veterib. grati. 312
cicer frictum inter miſſilia. 459.
ciconia. 102.103
cicutam bibere. 320
cinere vlterior. 494.495
circumagere pro liberare. 410. 411
cithæron. 9. mons vnde appellatus. 10
κλαδαρός. 528
Cleanthes. 396
κλῆρον εὐκληρεῖν. 15. 16
cœna funebris. 490
cognati. 503
colluere. 63.64
color luteus, albus & pallidus ſæpe confunduntur. 300.
columbæ Veneri ſacræ. 237
coma vnguentis delibuta. 347
compoſitus. 299
conſcientiæ flagella omnibus aliis maiora. 256
conuiuia qua hora fieri ſolita. 383
in conuiuiis confabulandi mos. 81
ex cordis motu corporis morbi, & animi perturbationes cognoſcuntur. 310.311.
corneus. 91.92
cornicari. 367
coronondi doctorum ſtatuas inſtitutum. 14
corporis aliqua labe inſignes irridere nefas. 162
cortex pinguis. 138
corui. 22.23

coruos luti aut teſtæ iaculatione ſectari. 269
crapula. 268
κρᾶσις. 412
Cratinus poëta. 156
κρήνης nomẽ cui fonti primo tributum. 6
crepidæ Græcorũ propriæ. 161.
cribrum populi. 312
κρόκη. 511
crocotta. 21
κρυσιμετρεῖν. 44
crura præbere clam trahẽtibus. 194
cumini natura. 389.390
Cunina dea. 202
cupiditatis nullus finis. 517 & ſeqq.
currus rotarum & procraſtinatoris comparatio. 402.
curua corrigere. 262
cute perditus. 73
cymbalum. 469
Cynici philoſophi. 165.166
κυρία. 61

D

DAma. 411.547
declamantes cantare ſoliti. 68
decoctores. 391
decoquere. 159.160
decotes. 511
defigere. 369
Demagogi deſcriptio. 328.329
depungere. 517
deſcendere in ſeſe. 339.340
in Deo orando vulgi errores. 170.171.172.173.177 178. de eo orando Græcorum præceptum. 206
Deum bene orare propria philoſophi laus. 170
Deum vnum philoſophos agnouiſſe. 289
Deus eſſet annon, veteres philoſophi in phyſicis tractabant, erga deos officia in ethera. 169
deos priuſquam adirent veteres lauari ſoliti. 186. eos non eſſe orãdos quidã philoſophi aſſerebãt. *deorum aures mercede emere.* 195. *diis bona ducere.* 216
auream barbam apponere. 212.213
dij curationes in ſomnis indicare crediti. 212. 213
dij pellentes. 552
Dianæ Aricinæ ſacerdotiũ ſola virtute parari ſolitũ 502.
dicendi tenerum genus in foro vſurpatum. 122.123
dies craſtina nullum finem habet. 401
digito monſtrari. 79.80
digitum exerere. 431
digitus infamis. 201
diſpoſitionis & habitus diſcrimen. 452. 453

diſſ:lutus. 267
diuite nouitio nihil inſolentius. 413
diuitum ſcripta laudari ſolita. 96.97
diuitiæ vitæ inſtrumentum 473.474. earum vſus. 474.487.488. auaro ſacræ.555. inanes.37. iis prodigi abutantur. 485 486.
doloſus nummus. 27
domus laureatæ ac lucernatæ. 464
de dracone qui aurem alicui lambiſſet veterum opinio 415

E

EBrietatis mala. 302.303
ebullire. 181
ἔχειν ἀτρέμας 332
edurus. 493
egerere. 401
elegidia. 97
eliquare. 84
elleboro purgari ſolebant ſtudioſi. 96
eloquentia omnis habet aliquid commune. 56
elumbis. 69
emereri. 409
Ennij ſomnium. 9.10
enodis. 493
ἐντελεία. 321
eques de cataſta. 514
equulæus. 514
ergenna. 193
ἕρμαιον. 183
error vitæ neſcius. 377.378
eruditio Græcis cur παιδεία dicta. 244
eſſeda. 480
eſt operæ. 498
examen. 43.44
exarmare. 493
exfeſtucare. 458
exhalare. 447
exire. 89.90
ἐξονυχίζειν. 108
ἐξορχεῖσθαι. 31
exoſſare. 493
expers. 493
expiandi genera. 201
expungere. 184
exſpecta. 331.333
exſurdare. 556
extendere. 379.380

F

FAbularum vſus in poëſi 18.
farrago. 412
fata ſcribunda aduocare. 199
fatum. 281.282
ferire. 529
fermenti natura. 74.75. *in fermento eſſe* quid. *ibid.*
feſti diei apparatus. 462 463.464.
feſtuca. 458
fibræ. 90.91
fidelia.293.viridi limo,non cocta. 242

figere lumine terram.296 297
finis in philoſophia morali initio conſtitui debet. 92.93.94. ex eo actiones iudicantur.259.260. eius cognitio officiorum omnium radix. 268
fiſtula. 236
flagellare opes. 353
flectere metam. 283
flores miraculo erumpẽtes è terra. 86
Florus poëta. 15
fœniſeca. 494
follis pro pulmone. 545
fores vdæ à Perſio. 454
foſſor. 433
frangere. 64.386.387
frenum mordere. 457
fruges pro cultura animi 395.396.
fulcire. 119.120.445
fulguritus. 192
in fulmine ictis mos veterum. 190.191
funem ducere. 430
funus præclarum. 182.183
funus acerbum 304.306
funeris deſcriptio. 303.304

G

G*Auſape*. 348.498
Genius. 341.483
genium curare, genium defraudare. 176
γέρας. 412
gloria quomodo expetenda. 88.89.92.94. veræ ac falſæ diſcrimen. 88.89
gloriæ auidi ad rectam rationẽ facta ſua non exigunt. 45.46
gloriam ſectantium miſeria. 71
gluttus. 428
glyco. 365
Gorgiæ imitatores in verſu, ab eius æmulis in ſoluta oratione quomodo differant. 130
Græci φιλοκαλίας ſtudioſi. 161.
γέρασις. 412
Gregorius Thaumaturgus. 165.
guttus. 485

H

H*Abitare apud mentem ſuam, & ſecum*.356.357
habitus & diſpoſitionis diſcrimen. 452.453
hedera ſaxa diſiicit. 76
Helicõ mons vnde dictus.9
Hercules à rei faciendæ ſtudioſis cultus. 183
Herodianorum ſecta. 461 462
Herodis dies. 461.462
hiare. 362
hiemare. 479
hieram facere. 16
ἱμάτιον τετράγωνον. 161
Hippocrene fons.8.cur dicatur fons caballinus.7.8
hircoſus. 295

homo opus Dei præcipuũ. 276. ad quid natus. 280 pars vel membrum vniuerſi. 290. 291. eius coniunctionis fructus. 291 arbori ſimilis. 392. 393 interior & exterior. 437 & ſeqq. homo ab humo. 503. hominis definitiones variæ. 277. & ſeqq. homini naſcenti aliud animal adnaſci. 439
homo in diem viuens. 271
homines natura ad maledicendum procliues. 340. 341. ſenio minores videntur. 482. primò è terra nati. 503. eorum volũtates. 388. ſtudia diuerſa. 387. 388. vota ſtulta. 205. 206. & ſeqq. mores inter ſe non conueniunt. 483. curæ vanæ. 34. & ſeqq.
humanæ vitæ duæ partes. 384. humanæ res. 290. 291.
horoſcopus. 483
hoſpes. 535
hyacynthinus color. 82
Hyæna Indica. 21
hydrops φιλοδόξων. 73

I

IAculandi modi & ſpecies. 363
ignem tranſiliendi mos vnde. 115. 116
illiberalitas. 475
imitationis vtilitas. 524. eius genera. 525. 526
impellere 184
inane & ſolidum. 36. 37
incontinens. 249. 250
incoquere. 224
incudere. 209
inducere. 499
indulgere. 390. 391
infans quando veterib. pro vitali fœtu habitus. 196 197. quinto die luſtrabatur. 197. à quibus. 199 200 pro iis vota fieri ſolita. 292
infractus. 493. 494
infringere. 551
ingenium qua ratione paupertas largiatur, vel res aduerſæ minuant. 24. 25
inſertus. 493
inſolatio. 346
inſtitutio praua quantum obſit. 111
intemperans. 249. 250. ſubmerſo ſimilis qui nunquã emergit. 252
intemperantiæ mala. 300 & ſeqq.
inuidia. 293
ira. 313. fortitudinis cos. 26
iracundos mollis educatio efficit. 239. 240
irati eadẽ ſæpius repetunt. 242.
Iudæorum mos amaris veſ-

cendi cùm Paſcha celebrarent. 146. in ſabbatis ſuperſtitio. 466
iudex ſui quiſq. eſſe debet. 46. 47. 48.
iudicum innocentium miniſterio abutuntur improbi. 352
iudicum ordo etiam libertus conceſſus. 414
iugum ad compita figere. 342. 343.
Iunonis menſa. 197
iurans ſæpe peierat & impius eſt. 342. 343
iuuenis. 249. vaſi fictili ſimilis. 241. 243. ob generis ſplendorem aut diuitias ferociés. 244. 245
iuuenū molliculorum deliciæ. 238
iuuentus adhuc tenera diſciplinis capiendis habilior. 243. exemplis ſua peccata defendit. 256 deprauatæ inſolentia. 301. delicatæ mores. 233 234. pertinacia. 240. malum fatale procraſtinatio. 397. & ſeqq.

L

Labra mouere. 465
lacrimæ omnis grauioris commotionis comites. 210
lagenam obſignare. 482
lallare. 240
lambere verb. 14
λαμπαδηδρομία. 507
λαμπαδηδρομίας agones. 506
lares. 552
lauandi antequam dij adirentur varia genera. 186
lecti citrei, lucubratorij 97 98
lectus altus, humilis. 306
è lecto ſurgentes purificari conſueti. 187
de lemuribus Platonicorū opinio. 467. 468
libationes in patella. 222 245.
liber ſolus ſapiens. 406. libero non omnia licent. 420.
liber totus à primis eius vocibus deſignatur. 137
liberalis quis dicendus. 495. 496.
liberalitas. 474
libertas duplex. 409. 410 416. eius definitio. 414 415. 417.
libertas humana quæ ſit. 406. & ſeqq. 416. 421 422. eius parandæ ratio. 424. 425.
libertos ſuos omnes Romani menſæ honore nō dignabantur. 486
libram percutere, vel *percurrere*. 44. 45
librare. 127

Licinius Stolo. 203
linguam exertare ad alicuius contumeliam. 104 105
lite æ à pleriſque magnatum inter pocula laudatur. 81
lucrum luteum. 427
ludimagiſtri veteres diſcipulis ſuis etiam nobiliſſimi cuiuſque ſuorum æqualium ſcripta legebant. 80
ludus ingenuus. 369
lumbi Veneris & roboris ſedes. 68.69
lumbrici. 503
Lunæ portus. 478
luſtralis ſolennitas. 198
luſtrationis ritus. 200.201
luſtricus infantium dies. 197.198.199.200.
lutum.243. in expiationibus. 201
lux paluſtris. 393

M

Machina. 514
magnanimi viri certa nota. 155
Magnificentia. 496
magniloquentia apex facultatis dicendi.56.quomodo vera paretur. 57
maieſtas matronarum & pueritiæ. 376
malus ſtultus. 406
mamma. 240
mancipia cur in cataſta poni ſolita. 514
Manſus. 502
mantica. 340
manumiſſi in tribum adſcribi ſoliti. 408. non ſemper ciues facti. 409 nomen mutare ſoliti. 409.413.
manus immunis. 537
manu ſilentium imperare. 324.
Marcus prænomen honeſtiſſimum. 66
*mare hibernat.*479. maris tepor vnde. 478.479
maris expers. 492.493.557
meditantes cur terram cernere dicantur. 297
membrana pueri in ſcribẽdo vſi. 235
mẽs recta in magnis opib. vix ſeruari poteſt. 222
mentem bonam optare.181
mephites ſulphurea. 302
merces bonæ ſingulæ emũtur, viliores aceruatim. 472.
Mercurialis ſaliua. 428
Mercurius lucri præſes. 507. ἀγοραῖος dictus.183 curei Ægyptij ſacra xix. die menſis primi inſtituerunt. 146
meretrices quomodo iuuenum ſtultorum patientia ſint abuſæ. 455.456
meſſe tenus viuere. 487

μετὰ φωνῆς εὔχεσθαι. 180
μεταλαμπαδεύεσθαι. 506. 507
miniatula. 418
mores ex actione & voce pellucent. 59
mortuorum ſepeliẽdorum ritus. 303. & ſeqq. ad oſtium collocationis ritus. 306. 307. eius collocationis cauſſæ. 307. 308
mortuum componere. 305 306.
motus & *moueri.* 549
Μυσῶν ὄργια χεαίνειν. 19
muria. 484

N

de *Nare loqui.* 83
naſo ſuſpendere. 152
natta. 248. 249. *natta diſcinctus.* 257
natali die munera mitti ſolita. 174
in naui vbi dormi cubarẽt veteres. 446
negotia hora quinta curari ſolita. 231. 232
nendi artes. 510
νεόπλυτος. 413
nepotatus. 508
Neptuni filij peregrini dicti. 503
Neronis flagitia. 354
neruos decipere. 350
νευροσπαστεῖν. 437
νευροῦσθαι. 206
nominalia. 198
in nominis electione quod puero imponeretur veterum ſuperſtitio. 198
nona hora corpori curando accommoda. 167
Nonaria meretrix. 167
noſce teipſum. 276. 357
nox polluere credita. 187
nucibus ludere. 51. nuces relinquere. *ibid.*
nucleus oſtreæ. 218
nugæ bullatæ, vel *pullatæ.* 370 371.
numinis mentio in operis inchoatione. 343
nutricum pro pueris vota. 204.
nutrire, pro, augere. 447 448

O

Obba. 447
obſcœnitate cur viri graues obſcœnitatem reprehendentes ſint vſi. 344. 345. 346.
obſtipum caput. 290
occare. 487. 488. 556
occentare oſtium. 454
ocimum. 335. 336
oculis epulas dare. 70. oculos demittere modeſtiæ ſignum. 296
oculo vno cur melius quis videat. 108. 109
offa. 364
officij inueniendi via du-

plex. 326
ohe dicere. 72.528
oletare. 150
oletum facere. 150
oleum in vnguentis. 217 218.
orare ſolus ſapiens nouit. 205.
oratio talis quales mores 144. oratio teres. 368 eius maxima vitia.56.57 362.363.eius magnitudo. 137. oratio ſimplex. 177 in ea figuræ & ſententiæ non ſunt affectandæ. 125 & ſeqq. grandem non efficiunt verba ſonantia & periodi longiores. 57
oratoris laudes præcipuæ. 367.368.369
orca. 261.262.294
ordo rerum. 281.282
ouo futura prædicere. 468 469.

P

P*Aganus.* 17
pallilia. 115
palloris ſtudioſorum cauſſæ. 77
palpo. 458
παππάζειν. 238
pappare minutum poſcere. 237 238.239.
parapegma. 395.396
παρασαλεύεσθ. 44
Parnaſſus vnde dictus. 9.10
paſcales oues. 270
τὸ πάθος ὅρον οὐκ οἶδεν. 517
patruus. 52
paupertas artium magiſtra 25.26.
peccata æqualia iuxta Stoicos. 421.431. aliena omnes acutiſſime vident. 338.339. grauiora leges vindicant, leuiora cenſores notant, &c. 420 421.
peccatum opus ſeruile. 435 eius cauſſa. 268
pecten tetricus. 476
pectus ſinuoſum. 374
pecuniæ parcimonia ſpecie honeſta, & turpis. 27
Pedius Blæſus. 124.125
Pegaſus. 8
peragere cibum. 485
περιστέλλειν. 305
perulus. 218
pes varus. 326
phalera. 247.248
philoſophia omnia viri boni officia explicat. 421 vitæ lex. 377.425. Romanis inuiſa. 164. remedia præſtat aduerſus animi morbos. 272. 273. eam qui reſpuit ægroto ſimilis qui medicum reſpuit. 299.
philoſophia moralis à Socrate. 378.379. eius duo loci. 274. & ſeqq. fructus 394. principium finem

conſtituere. 92.93
Picumnus deus. 197
pietas vera generoſa. 225
pigritiæ malum. 441
pileum inſigne manumiſſionis. 4 4
Pilumnus deus. 197
pinſare & pinſere. 103.104
Pirene fons. 12.13
piſare & piſere. 103.102
plangunctula. 221
πάσμο. 63
Platonicorum de lemuribus opinio. 467.468
πλάττειν φωνήν. 63
plaudere cum accuſatiuo. 515.516.
poeſis rhythmica. 133.134
poeſis veratro ebria. 95.96
poeſis Hebræorum duplex 133.
poëſeos lyricæ hypotheſes conſuetæ. 477.478
poëta ſemipaganus. 17.18
mali notæ. 366.367
poëtæ quando & quomodo procemio vtantur. 1 quo tempore maximo in honore. 4.5. famelici auibus ſimiles quæ vocẽ humanam imitantur. 20 21. auditores corrogabant. 98.99. eorum ſuperſtitio de Hippocrene & Aganippe fontib. &c. 8.9. eorum mos in rei alicuius magnitudine declaranda. 361. corũ vitia. 55.56.118
poëticæ facultatis cos eſt ira 26. ad eius ſtudiũ multi tanquam in portum confugiebant. 20
polenta. 265
politica ſcientia. 321.325
pollice ducere. 381.382
Polydamas. 41.42
popa. 511
populi res. 319
porticus Stoicorum. 262 263.
πόλβινον & πόλπιτον. 62
pręcipiendi via duplex. 221
præmia cum ambo antagoniſtæ è certamine pares redirent, cui cederet. 16
prætexta. 375.376
prandere qua hora Romani ſoliti. 231.232
preces quomodo faciendæ 177.178
procraſtinator deſidiæ ſuæ finem nunquam facit. 402.
prodire. 11
producere. 499
pronuntiationis vitia. 63 64.84.85.
προσαναχρώννυσθαι. 158
prouerbia, aut prouerbiales locutiones: *laſſus tanquam caballus in cliuo.* 7 *omnia fui, nihil expedit.* 36 *vel pauci. vel nemo.* 39.40 ἐν ὄνυχι ὁ πηλὸς γίνεται. 108. ἐν πίθοισι γελᾶν. 120

natare ſine cortice.139. *in vdo eſſe*.145. *ciborum frigidorum forum*.147. *Regum filius ſimilis*,337. τρίχα ἀνδραποδώδη φυλάττειν. 429. *farinæ eiuſdem*. 429 ἀλίχω τρυπᾶν. 444. *da mihi hodiernum diem ſume tibi craſtinum*. 449. *qui protrudit horam, hora eum protrudit*.401. δρᾶμα γίνεται.450.*liberatus non eſt qui catenam trahit*. 453 μεσημβρινὸς λῆρος. 460 στρατιωτική ἐστιν ἀλογία. 471. ζῆ χύτρα, ζῆ φιλία. 477. κατὰ ξηροῦ. 484. οὐκ ἂν ἐπαινεθείης, οὐδ' ἐν περιδείπνοις.490.*multi Manij Ariciæ*.500.502. δαὶ ἄτου ὤνιον τὸ κέρδος. 512
prudẽtia quomodo acquiratur. 321.322.323. quid ſit. 322
Pſittaci Aſephæ. 22
puerorum luſus. 260.261 262.
pullatus. 371
pulmonis vſus ac natura. 58. elationis ſedes. 419 545.
pulpa. 216
puluinum aſcendere. 62
puiuis ſcholaſticus. 164
pumicis vſus. 235
pupæ. 220.221
purpura veſtis ſacra. 375 376.
purpurea toga. 375
putealflagellare. 353.354

Q

QVadruplatores. 352
quirites heſterni. 308 309.

R

RAmus pro familiæ ſobole. 246.247
ranæ. 82.83
recedere in ſeſe. 340
recitationum inſtitutio vtilis in vanam oſtentationem verſa. 65
recitabant ſedentes apud veteres, dicebant ſtantes 62.
recitatorum cura vt vox auditoribus placeret. 63 64. eorum artes vaniſſimæ. 98.99. mollities. 140
recitaturi toti prodire ſoliti, &c.59.60. vt auditorum magnus eſſet cõcurſus multum laborabant.*ibid*.pallidi. 61
recoquere. 224
regula, norma, perpendiculum. 326
regula fallere ſollers. 379.380
religio & ſuperſtitio. 460 461
rerum nomine quid intelligat Perſius. 35.36

reſurrectionē Stoici quatenus crediderunt. 282
Rhamnes celſi. 527
Rheni. 498
rhetorum vitia in iuuentute inſtituenda. 111. 112 113. de argumentorum collocatione præceptū. 414.
rhombus. 486
rhythmi vſus in oratione. 132.133.
rhythmici verſus. 132. 134 135.
ridere, pro, arridere. 298
Roma turbida. 43
Romani ſcripturi intra cubicula ſua in ſectis ſe continebant. 55. Titi prænomine denotantur. 66.
rubrica. 418
rugam trahere. 516.517
rumpere buccas. 246
rus ſaturum. 113

S

SAbbata pallere. 466
Sabinorum mores rigidi. 476.
ſacrificia veterum. 208. cur offerantur. 220
ſacra habere omnium artiū commune. 18.19
ſacrum. 220
ſal pauperrimorum victus. 443.
ſal purum. 245
ſalem delingere. 444
ſalinum digito terebrare. 443 444.
ſaliua in luſtrationibus. 200 201.
ſaliua pro guſtu. 486
ſaltare ad tres numeros Bathylli. 434
ſambuca. 422
ſanna, eiúſque ſpecies. 102 106.
ſanna rugoſa. 298
ſapiens nihil ſuſcipit opinioni ſeruiens. 78. ſolus ſcit orare. 170. in dictione interdum conſulto peccat. 150. ex omni virtute facit. 435. ſolus liber. 359. 406. non eſt qui non totus ſapit. 432
ſapientia maris expers. 492 493.
Sardonyches in anulis. 60
ſartago vnde. 121
ſatiræ obiectum. 110 periphraſis. 155. proprium ridendo verum dicere 369
ſatirarum ſcriptores in vitiis obiurgandis elegantiam refugiunt. 142
Satirici ſæpe ex abrupto ordiuntur. 230. cur aliena carmina ſuis ſcriptis inſerant. 531. eorum mos in carpendis vitiis. 114
Satyrus Bathyllus. 433.434
ſcabioſus. 185

ſcapum percurrere. 44.45
χιοις in officiorum ratione. 280. & ſeqq.
χιοις in verſibus. 132
ſcientia ferméto & caprifico ſimilis. 74.75
ſcribentibus quis locus aptus. 55
ſcriptionis finis lectio. 38
ſculponeis os batuere. 456
σκυθρωπός. 50
ſedes celſa. 62
ſeges en herba. 488
ſemipaganus. 17
ſemnncia breuis. 433
ſenex. 158
ſenionem ferre. 261
*ſenium.*78. pro ſquallore & illuuie. 482
ſepia. 235.236
ſerenitas. 67
ſerui apud Romanos à liberis nomine tantũ diſtincti.409.nõ omneseiuſdẽ conditionis. 411. quomodo vendi ſoliti. 514
ſeruitus animi vel corporis 435.
ſeruitus extrema. 441
ſilentium ſtudentibus familiare. 297. ſilentii indicendi modus. 324
ſiliquæ. 264.265
ſingultire, pro, faſtidire. 509
ſinu ſuſcipere. 378
de Sirio vulgi error. 232
ſiſtrum. 469
ſitiens camelus. 442
Socraticus ſinus. 378.379
ſol, vnctus & aſſus. 346
ſolem in cute figere. 346
ſoles longos conſumere. 383
ſolea obiurgare. 450
ſolidum & mane. 36.37
ſomnia immittere. 213
ſomnus irriguus. 390
ſonare vitium. 262
ſoritis nullus finis. 519.520 521.
Spes pro pueritia aut iuuentute. 202
ſplen ſedes riſus. 53
ſpumoſus. 138
Staius vel Staienus. 189
ſtamen. 510
ſtipare. 296
ſtloppus. 367
Stoici philoſophi. 165.166 ſapientes omnes auſteros eſſe volunt. 147 Deum vnum eſſe agnoſcebant. 289. eorum de rebus humanis doctrina 290. omnes præter ſapientes putant inſanos. 314.
Stoicorum cultus. 263. victus tenuis. 264. de iudicio ſui præcepta. 46. de fine. 260
ſtringere. 218.219
ſubſellia contundere. 353
ſubtegmen. 510
ſuburra. 317
ſudare deunces. 448
ſufflare. 333.334

ſulfur, fulmen, fulgur. 190 191.
ſumen calidum. 198
ſuperborum inceſſus. 163
ſuperſtitio & religio. 460 461. ſuperſtitio meticuloſa. 225
ſuperſtitioſi. 176. 177. eorum ſabbatiſmi 466. 467 diuinationes ſtultæ. 468 469.
ſupinare, ſupinus. 163
ſupplantare. 529
Syrorum ſuperſtitio. 470 piſcibus abſtinebant. *ib.*

T

Tabulæ ad miſericordiam commouendam dam factæ. 128
talaris luſus. 261
temperare & *frangere.* 386. 387.
ex tempore facere. 271
temulentorum mala. 302 303.
terra filij. 503
terram leuem & grauem defunctis optare. 85
tetricitas & vultus triſtitia. 50.
tetricus mens. 476
Thaletis de rerum omniũ origine ſententia. 503
theta nigrum præfigere. 327
thymni cauda. 464. 465
tingere. 483. 484
Titus prænomen honeſtiſſimum. 66
τύκος. 448
toga Romanæ grauitati propria, à multis neglecta. 161
toga purpura prætexta. 375
toga virilis. 376. 377
togæ vmbo. 377
tragacantha herba. 63
trama. 509. 510
Tribuni ſacroſancti. 376
triental. 302. 303
triumphantes epulum & viſcerationem populo dare ſoliti. 499. 500
τρόπα. 261
troſſuli qui dicantur. 121
tucetum. 207
tumere. 465
turbidus. 43
turdos magnifaciebant Romani. 486
tutor, pro cenſore. 52

V

Allis. 479
vapida lagena. 482
varus pes. 326
vaſis fictilis vitia. 241. 242
venæ quomodo dicantur currere. 299. 300
venuſus liber. 119
veratrum. 95. 96
verborum recta electio oratoris laus præcipua. 367
veritas amara, & dulcis. 146

veritatis auram coll'gere. 157
vernare. 479
verſus tremulus. 69
verſus rhythmici. 130.131 & ſeqq
Virgilii mos in verſib. ſuis ſcribendis & corrigendis. 159
vertere. 412.442
vertigo manumiſſi. 410
veſtis accubitoria. 81.82 404.
vindicta. 417
vinum neruis inimicum. 267.
vinum Coum.549.550.Surrentinum. 300
vina Græca fictilibus vaſis in Italiam deferebantur. 549.
viribi cliuus. 592
virgulta diſiiciunt ſaxa. 76
virtus & vitium in eadem vicinia. 325
virtutis ſtudioſus ſibi non aliis placere debet. 47 48.
virtutis dimidium ei perit, qui ſeruus fit. 24
virtutis & vitii nullum medium iuxta Stoicos. 432
virtuti numeri cur attributi. 434.435
virtutem qui cognitam habuerunt, nec tamen vſi ſunt, eorum acerrimi cruciatus. 253.254
In virtute certi profectus nota. 400
virtutes & vitia animalia credita. 459
vita vaga. 269
vita actu non tempore metitur. 449
vitæ caſus recte æſtimare, ad magnanimitatē multum valet. 291
vitium eiiciendum, priuſquam virtus tradatur, 394.395.
vitium nunquam poteſt ſe probare hominibus. 254 255.
vitio ſtupere.. 250.251
viuere eſt agere. 476.477
viuere recto talo. 425.426. in publico.180. *ex tempore.* 270.271.
vlcera Syriaca & Ægyptiaca. 470
vmbo togæ. 377
uncta pulmentaria. 303
vngue leuitatem operis explorare. 108
vnguentum pretioſiſſimum è caſia nigra. 217
vocabula grandis ſoni. 120
vocem arte corrigere. 63
vocis teneræ Romæ ingens amor. 267
voluptas non merces virtutis ſed acceſſio. 94
voluptatis fructus. 391.392
voluptatum vſus maxime corpus corrumpit. 267
vota impia. 182.183. ſuper-

uacua & pernitioſa. 196
votorum duo genera. 172.
votis paciſci & prece poſcere emaci. 535
vrinam reddere in loco ſacro ſumma impietas. 151
vulnus cæcum. 349
vultus triſtitia & tetricitas. 50

X

Xerophagiæ. 484

Z

Zonæ vſus indicium emendatæ vitæ. 248

FINIS.

Operarum peccata ſic reſtitue.

P*agina 18. verſu 1.* per ἀψιχ. *ſcribe*, pro ἀψ. *pag. 64. v. 9.* κατάλεγομένοι. *ſcrib.* κεκλασμ. *pag. 81. v. 1.* oſtendent. *ſcrib* oſtenderent. *p. 89. v. 18.* non vt in p. *ſcrib.* non de iis quæ vt in p. *p 99 v. 18.* Υπερφυῶς. *ſcrib.* Υπερφυῶς. *p. 100 v. 12.* plus à quo. *ſcrib* plus æquo. *p. 115. v. 12.* vera in pulchrit. *dele* in. *p. 134. v. 10.* ἵμμετεος. *ſcrib.* ἱμμετερα. *p. 155. v. 20.* iudicum. *ſcrib.* iudicium. *p. 144. v 9.* diſtinctum. *lege*, diſcinctum. *p. 164. verſ. 9.* tam ædilium tam vrbicorum. *dele poſterius* tam. *p. 74. v. 14.* ἀπροσδιόνυσον. *ſcrib.* ἀπροσδιόνυσον. *p 202. v. 24.* recentem. *ſcrib.* rubentem. *p. 208. v. 20.* diteſcenti ſt. *ſcrib.* diteſcendi. *p. 212. v. 11.* ſibi propitiat. *ſcr.* propitios. *p. 258 v. 1.* membrana. *ſcrib.* membranæ. *p. 262. v. 6.* Trochus Græcus. *dele & ſcribe*, Turbo ſiue βέμβιξ Græcorum. *p. 280. v. 2.* ὥς τις ἐςιν. *ſcr.* ὥς τ. *v. 4.* etſi. *diſtingue*, & ſi. *contrà v. 6.* & ſi al. *iunge*, etſi. *p. 281. v. 18.* πολυποικιλλω *ſcr.* πολυποίκιλον. *p. 287. v. 9.* [illegible] *ita. tolle diſtinctionem poſt* [illegible] *& pone poſt ſequens verbum.* *p. 305. v. 25.* Proclus. *ſcrib.* Olympiodorus. *p. 320. v. 21.* Meandri. *ſcrib.* Menandri. *p. 373. v. 10.* διακωδώνιτι. *ſcribe*, διακωδώνιζε. *p. 394. v. 22.* is enim ſcientias. *lege*, is enim ſenſus ad ſcientias. *p. 428. v. 1.* αἰχροκέρδεiαν. *ſcribe*, αἰχρον. *p. 440. v. 15.* imitari medici de m. *ſcribe*: imitati medici cum de m. m. l. pronuntiarunt. *p. 442. v. 28.* in Verum. *ſcr* in Verrem. *p. 448. v. 12. ſcribe ſic:* pergant auidos ſudare d. *at verſ. 14. ſcr.* auido ſudore. *p. 471. v. 29. ſcribe*, κερδαλεόφρον. *p. 473. v. 16.* deerrebat. *ſcr.* deerrabat. *p. 480. verſ. vlt.* partu. *ſcr.* portu. *p. 503. v. 8.* tritauus Meuus & Mauius. *ſcrib.* meus & Manius. *p. 539. v. 27.* ioculamur. *ſcr.* iaculamur. *p 551. v. 17.* Fruſtete. *ſcrib.* Fruſtrete. Hæc obiter obſeruata ſunt: ſi quæ reſtant huius generis alia, æquitati Lectoris ea permittimus emendanda. hoc vnum monebimus, in allatis Perſij verbis ſæpicule peccatum eſſe: non adeo periculosè, cum facilis ſit correctio ex ipſo poëta.

Digitized by Google